USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE
УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

BILTEN

Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
2024. godina

2024

Sarajevo, 2025.

BILTEN USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE
2024. GODINA
BROJ 35
ISSN: 1512-6366

Izdavač:
USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 6/III

Za izdavača:
MIRSAD ĆEMAN

Urednik:
MIRSAD ĆEMAN

Redakcijski odbor:
MIRSAD ĆEMAN
MARIN VUKOJA
ERMINA DUMANJIĆ
AZEM KRAJINIĆ
AMELA HARBA-BAŠOVIĆ
ELVIS LJAJIĆ

Lektura i korektura:
JEZIČKI ODJEL USTAVNOG SUDA BiH

DTP:
IT ODJEL USTAVNOG SUDA BiH

SADRŽAJ

Uvodna riječ 5

Nadležnost iz članka VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine

U-21/22 11
U-21/23 31
U-28/22 53
U-31/22 71
U-5/23 93
U-2/24 107
U-3/24 137
U-6/24 159
U-12/24 175
U-14/24 203

Nadležnost iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine

U-11/23 229
U-14/23 249
U-20/23 279
U-1/24 307
U-5/24 319
U-11/24 335

Nadležnost iz članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine

AP-2766/23 349
AP-12/22 367
AP-384/21 377
AP-1539/23 393
AP-2756/23 409
AP-3561/23 421
AP-1795/21 431
AP-2679/23 467
AP-2758/21 479
AP-171/21 497
AP-509/21 509
AP-1117/22 533
AP-2540/24 547

AP-5007/23 567
AP-667/24 583
AP-2428/23 667
AP-2229/23 681

Registri odluka

Registar odluka po nadležnosti 689
Registar odluka po kriterijima dopustivosti 695
Registar odluka po katalogu prava 697
Registar odluka po ostalim članovima Ustava Bosne i Hercegovine 705

Abecedni indeks ključnih pojmova 711

UVODNA RIJEČ

Poštovani čitatelji,

pred vama je 35. broj Biltena Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Na neki način bi se za ovaj broj moglo reći da je jubilarni s obzirom na broj dosadašnjih izdanja i razdoblje izlaženja. Bilten je periodična publikacija koja izlazi godišnje u jednom, a ponekad i u dva sveska, ovisno o broju i opsegu odabranih odluka.

Novi saziv Ustavnog suda je 1999. godine počeo objavljivati biltene, kada je objavljen i prvi bilten za 1997. godinu. Uz druge vrste publikacija koje Ustavni sud objavljuje (monografije, zbornici, priručnici, Info itd.), bilten je izraz i način realizacije načela javnosti rada ove institucije. Ustavni sud u ovoj formi prezentira svoju bogatu ustavnosudsku praksu. Sve uključene odluke, kao i mnoge druge, gotovo bez izuzetka objavljene su u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“. Zbog toga vas, kao i ranije, za detaljniju pretragu, pored službenih glasila države, entiteta i Brčko distrikta BiH, upućujemo i na internetsku stranicu Ustavnog suda (www.ustavnisud.ba) koja omogućava pretragu prema različitim kriterijima. Stranica sadrži i praksu Europskog suda za ljudska prava predstavljenu u sažecima određenog broja značajnijih odluka tog suda.

Ustavni sud je i u 2024. godini radio u otežanim uvjetima i složenim okolnostima, pa je ukupan broj donesenih odluka znatno manji nego ranije (zbog odbijanja Narodne skupštine Republike Srpske da izvrši svoju ustavnu obvezu i izabere dvoje sudaca iz tog entiteta, sud odlučuje isključivo u plenarnim sjednicama s obzirom na to da su Veliko i Malo vijeće izvan funkcije). Međutim, uzorak je i brojem i tematikom bio dovoljan za kvalitetan i sadržajan izbor. Naravno, nije moguće niti je bilo potrebno, kao što je i do sada bio slučaj, u Biltenu objaviti sve donesene odluke, ali je bilo moguće i neophodno uvrstiti one koje ilustriraju novu praksu Ustavnog suda, odnosno one koje prema sadržaju i ustavnopravnom pitanju tretiraju doprinose harmonizaciji sudske prakse i unapređenju vladavine prava u našoj zemlji.

Da bismo ilustrirali o kakvom uzorku odluka se radi, bilo ukupno ili na godišnjoj razini, korisno je prezentirati barem temeljne statističke pokazatelje.

Otkako je ustanovljen i efektivno počeo vršiti svoju ulogu definiranu važećim Ustavom, Ustavni sud Bosne i Hercegovine je od 1997. godine do 31. prosinca 2024. godine donio ukupno 48.533 odluke kojima je riješeno 92.162 predmeta.

Relevantna statistika za 2024. godinu pokazuje da je od 1. siječnja do 31. prosinca 2024. godine Ustavni sud primio 5.412 predmeta, od čega 22 zahtjeva za ocjenu ustavnosti i 5.390 predmeta iz apelacione nadležnosti. Iz ranijih godina preneseno je 7.933 neriješena predmeta, tako da je u 2024. godini u radu bilo ukupno 13.345 predmeta. Od tog broja Ustavni sud je u 2024. godini riješio ukupno 2.885 predmeta (42 „U“ i 2.843 „AP“ predmeta).

Slijedeći standardni obrazac koji se pokazao sasvim dobrim rješenjem za ovakvu vrstu publikacije, odluke su razvrstane prema nadležnostima suda definiranim Ustavom, a unutar toga odluke su poredane prema pravnoj osnovi iz Pravila Ustavnog suda. Daljnje klasificiranje je izvršeno prema vrsti odluka: na odluke o meritumu i odluke o dopustivosti. Slijede registri u kojima su odluke razvrstane prema nadležnostima, prema kriterijima dopustivosti i prema katalogu prava. Na kraju se nalazi abecedni/azbučni indeks ključnih riječi.

S obzirom na to da se 2024. godine navršilo 60 godina od uspostavljanja Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, tim povodom i ovom prilikom podsjećamo, u najkraćem, na historiju ustavnog sudovanja u Bosni i Hercegovini.

Naime, od 1963. godine u SFR Jugoslaviji, kao i u njezinim tadašnjim federalnim jedinicama – republikama, pa i autonomnim pokrajinama, donošenjem saveznog i republičkih ustava uspostavljeni su ustavni sudovi – savezni, republički i pokrajinski. Već naredne, 1964. godine uspostavljen je Ustavni sud SR Bosne i Hercegovine. Današnji Ustavni sud Bosne i Hercegovine, ustanovljen Ustavom Bosne i Hercegovine iz 1995. godine (Aneks IV. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, tzv. Dejtonski sporazum iz 1995. godine), konstituiran je 22. svibnja 1997. godine, a prvu odluku, kada je efektivno počeo raditi, donio je 16. listopada 1997. godine.

Ovo izdanje Biltena objavljeno je kombinirano na službenim jezicima i pismima u Bosni i Hercegovini (bosanski, hrvatski i srpski jezik te pisma latinica i ćirilica), ali se na internetskoj stranici Ustavnog suda također može naći u elektroničkoj formi na svakom od tih jezika i pisama.

Na kraju, držim važnim napomenuti da smo u posljednje vrijeme razmatrali opciju da se bilten objavljuje isključivo elektronički. Međutim, odlučili smo ga i dalje tiskati, barem još neko vrijeme, zbog, između ostalog, i onih korisnika koji, iako ih je sve manje, preferiraju klasična, tj. tiskana izdanja.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman

ODLUKE
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

Sadržaj

Sadržaj

Nadležnost iz člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine

Sadržaj

Sadržaj

Predmet broj U-21/22

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev Bakira Izetbegovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva prvog zamjenika predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti članka 5. stavak (3) Pravilnika o odorama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine broj 11-02-3-1864-13/16 od 24. travnja 2017. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 44/17)

Odluka od 18. siječnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-21/22**, rješavajući zahtjev **Bakira Izetbegovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva prvog zamjenika predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Helen Keller, dopredsjednica
Seada Palavrić, sutkinja
Angelika Nußberger, sutkinja
Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 18. siječnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Bakira Izetbegovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva prvog zamjenika predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,

utvrđuje se da je članak 5. stavak (3) Pravilnika o odorama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine broj 11-02-3-1864-13/16 od 24. travnja 2017. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 44/17) u suglasnosti sa člankom II/3.(g) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 9. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Bakir Izetbegović (u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva), u vrijeme podnošenja zahtjeva prvi zamjenik predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i

Hercegovine, podnio je 5. kolovoza 2022. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti članka 5. stavak (3) Pravilnika o odorama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine broj 11-02-3-1864-13/16 od 24. travnja 2017. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 44/17; u daljnjem tekstu: osporena odredba ili Pravilnik o odorama).

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od donositelja osporenog akta – Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), zatraženo je 15. kolovoza 2022. godine da dostavi odgovor na zahtjev.

3. Ministarstvo je dostavilo odgovor 14. rujna 2022. godine.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelj zahtjeva smatra da je osporena odredba u suprotnosti sa člankom II/3. (g) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 9. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija). Prema navodima podnositelja zahtjeva, nošenje hidžaba/marame predstavlja manifestiranje religioznog vjerovanja i potpada pod zaštitu članka II/3.(g) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 9. Europske konvencije. Osim toga, kako navodi, nošenje hidžaba je „stroga vjerska dužnost muslimanki u Bosni i Hercegovini“. Ta obveza proistječe iz fetve koju je usvojilo Vijeće muftija na svojoj šestoj redovitoj sjednici održanoj 25. veljače 2016. godine u Sarajevu, koju je potpisao Husein ef. Kavazović, reisul-ulema Islamske zajednice u BiH. U fetvi se navodi da je „hidžab, odnosno marama koju nose muslimanke, vjerska obveza i odjevna praksa muslimanke propisana temeljnim izvorima islama, Kur’anom i Sunnetom [...], kao i da [...] hidžab spada u domen ispovijedanja vjere [...]“. Također je navedeno da „[...] hidžab u širem smislu podrazumijeva pokrivanje cijelog tijela, izuzev lica i šaka, dok pokrivanje lica (nikab, burka i feredža) ne spada u vjerske obveze muslimanke [...]“ (dostupno na https://www.islamskazajednica.ba/index.php/fetve-i-rezolucije/26104-fetva%20o%20obaveznosti-nosenja-hidzaba). Podnositelj zahtjeva se poziva na stavove Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u predmetu *Eweida i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (presuda od 15. siječnja 2013. godine, predstavka br. 48420/10 i dr.).

5. Podnositelj zahtjeva navodi da se zabranom nošenja hidžaba/marame pripadnicama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Oružane snage) ne može opravdati legitiman cilj koji je u javnom interesu. Interesi javne sigurnosti, zaštite javnog reda, zaštite zdravlja i morala, te zaštite prava i sloboda drugih nisu mogli biti razlog za donošenje „ovako restriktivne norme“. Podnositelj smatra da nije jasno šta je motiviralo

donositelja osporene odredbe da potpuno zabrani nošenje hidžaba u Oružanim snagama, dok je „nošenje nekih drugih dijelova odjeće dozvoljeno“. Naprimjer, vojna potkapa, čije je nošenje propisano člankom 15. točka b) Pravilnika o odorama, „izgledom i funkcijom gotovo je identična hidžabu“. Međutim, kako ističe, potkapa se može nositi, dok se hidžab ne smije nositi. Stoga, ako su hidžab i potkapa gotovo isti odjevni predmeti a nošenje potkape je dozvoljeno, onda se „ne može naći razumno obrazloženje kojim bi se opravdala zabrana nošenja hidžaba“.

6. U zahtjevu je navedeno da je „prema posljednjem popisu stanovništva u Bosni i Hercegovini (2013. godine) živjelo 50,7 % stanovnika islamske vjeroispovijedi. U svezi s tim, naglašeno je da vojske koje imaju mnogo manji broj pripadnika različitih vjera od Oružanih snaga BiH, kao što su Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo, Kanada, Sjedinjene Američke Države (SAD) i Australija, ipak dozvoljavaju nošenje hidžaba pripadnicama svojih oružanih snaga koje su islamske vjere. Naprimjer, u Norveškoj je od 2012. godine dozvoljeno muslimankama nošenje hidžaba uz odore, pod uvjetom da ga žene koje ga nose čvrsto vežu oko glave“. Podnositelj navodi da je Norveška o tome donijela Uredbu o odori u kojoj je navedeno da je „[h]idžab je dozvoljen ako prati oblik glave i ne lepršа. Trebao bi biti crne jednobojne boje i bez ukrasa. Hidžab ne zamjenjuje vojna pokrivala za glavu, te se stoga treba nositi ispod običnih vojnih pokrivala za glavu“.

7. Dalje, podnositelj ističe da je u Ujedinjenom Kraljevstvu, u Vodiču o religiji i vjerovanju u oružanim snagama, propisano da muslimanke „mogu nositi hidžab (maramu) osim kada operativni ili zdravstveni i sigurnosni razlozi nalažu drugačije“. U Kanadi je propisano da „iz duhovnih i vjerskih razloga, pripadnici oružanih snaga imaju pravo da nose hidžab. Hidžab se mora nositi u skladu sa važećim sigurnosnim standardima i neće ometati nošenje gas-maski, maski za kiseonik, borbenih i drugih kaciga, ronilačkih maski i dr. Ako je potrebno, pripadnice oružanih snaga će modificirati frizure, hidžab ili oboje kako bi omogućili pravilno nošenje ovih predmeta“. Osim toga, ukazuje i da je Glavni stožer Vojske SAD-a 26. siječnja 2021. godine donio uredbu u kojoj je navedeno da „pripadnik vojske može nositi hidžab (maramu za glavu) napravljen od prigušenog materijala u boji koja blisko podsjeća na dodijeljenu odoru (uglavnom crna, zelena, smeđa ili tamnoplava, prema potrebi). Materijal će biti bez dizajna ili oznaka, osim što pripadnik vojske koji nosi maskirnu odoru može nositi i hidžab u maskirnom uzorku koji odgovara odori“.

8. Podnositelj zahtjeva smatra da u konkretnom slučaju Ustavni sud treba slijediti svoju praksu iz predmeta br. U-8/17 i U-9/21 (Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-8/17* od 30. studenog 2017. godine i Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-9/21* od 2. prosinca 2021. godine, dostupne na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

b) Odgovor na zahtjev

9. U odgovoru na zahtjev Ministarstvo je navelo da osporena odredba nije protivna članku II/3.(g) Ustava Bosne i Hercegovine ni članku 9. Europske konvencije jer stavak (2) članka 9. Europske konvencije sadrži „restriktivnu klauzulu" koja dozvoljava državama, kroz tzv. „široko polje procjene", da odlučuju o obimu uživanja prava radi zaštite obavljanja profesionalne vojne službe. Ministarstvo je istaknulo da su prava iz navedenog članka Europske konvencije ograničena jednako i pod istim uvjetima za sve profesionalne pripadnike/ce Oružanih snaga BiH. Prava su ograničena u općem interesu u skladu sa zakonom (čl. 20., 28. i 29. Zakona o službi u Oružanim snagama BiH) i provedbenim propisima u koje spada i ovaj Pravilnik. Jedino su vjerski službenici u Oružanim snagama, prema članku 4. stavak (8) točka h) Pravilnika o odorama, izuzeti od navedenog ograničenja.

10. Prema mišljenju Ministarstva, navedeno ograničenje ima legitiman cilj koji je u općem interesu − osigurati jedinstveno funkcioniranje sustava obrane. Ministarstvo naročito ističe da navedeno ograničenje ima poseban značaj u društvu kao što je bosanskohercegovačko, u kojem egzistira više etničkih skupina i vjera. S tim ciljem, u jedinstvenoj organizaciji na razini države kakvu predstavljaju Oružane snage, bilo je neophodno uvesti određena ograničenja slobode manifestiranja vjere kako bi se uskladili interesi raznih vjerskih i etničkih skupina. Stoga, iz navedenih razloga, koji su u općem interesu, u ovom bi slučaju „prednost trebalo dati stavku (2) članka 9. Europske konvencije u odnosu na stavak (1) istog člana".

11. Ministarstvo smatra da bi se urušio jedinstveni sustav Oružanih snaga BiH ukoliko bi se dozvolilo postupanje na način kako je traženo u zahtjevu za ocjenu ustavnosti. Naime, udovoljavanje ovom zahtjevu bi sasvim izvjesno dovelo do sličnih zahtjeva ostalih vjerskih skupina u Oružanim snagama BiH. Tako bi propisi koji reguliraju jedinstven izgled profesionalnih pripadnika Oružanih snaga BiH bili narušeni do te mjere da se ne bi vidjela prepoznatljiva vojska. Naprimjer, kako dalje navodi Ministarstvo, jedan pripadnik Oružanih snaga BiH bio bi s kapom, dugom bradom ili maramom, drugi opet sa kršćanskom/hrišćanskom brojanicom ili s nekim drugim simbolom i slično. Nošenje marame moglo bi imati za posljedicu loše međuljudske odnose među pripadnicima Oružanih snaga BiH. Također, nošenje marame moglo bi uzrokovati i nepovjerenje građana u Oružane snage BiH. Naime, nakon okončanih oružanih sukoba koji su „nesporno utjecali na međuljudske odnose u Bosni i Hercegovini, naše pluralno društvo je postalo izuzetno osjetljivo kada se radi o ispoljavanju vjerskih simbola u javnom prostoru". Nošenjem marame stvorio bi se dojam identifikacije Oružanih snaga BiH s određenom religijom, što nije u skladu s ustavnim načelom neutralnosti i nepristranosti države. U bosanskohercegovačkom društvu, koje ima naročit senzibilitet prema nošenju vjerskih simbola u javnom prostoru, razumno bi bilo u Oružanim snagama BiH dati prednost načelima neutralnosti i nepristranosti.

IV. Relevantni propisi

12. **Ustav Bosne i Hercegovine** u relevantnom dijelu glasi:

Članak I/2.
Bosna i Hercegovina

Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

13. **Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 88/05, 53/07, 58/08 – završne odredbe Zakona o plaćama i naknadama u institucijama BiH, 59/09, 59/09 – autentično tumačenje, 74/10, 42/12, 41/16 i 38/18). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu, koji u relevantnom dijelu glasi:

POGLAVLJE I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.
(Predmet Zakona)

Ovim se Zakonom uređuju: služba u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Oružane snage), sastav Oružanih snaga, prijam u službu, prava i obveze osoba na službi u Oružanim snagama, status osoba tijekom službe, sustav klasifikacije ljudstva, ocjene, promaknuća, upravljanje evidencijom osoblja i karijerom vojnih osoba, činovi i oznake u Oružanim snagama, mjerila ponašanja i druga statusna pitanja osoba na službi u Oružanim snagama.

Članak 2.
(Oružane snage)

Oružane snage podrazumijevaju sve vojne snage u Bosni i Hercegovini na način utvrđen Zakonom o obrani Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 88/05), (u daljnjem tekstu: Zakon o obrani).

Članak 5. točka c) alineja 14)
(Vidovi, rodovi i službe)

c) Službe su:

14) vjerska služba.

Članak 20.
(Nošenje odore)

Vojna osoba dužna je nositi propisanu odoru za vrijeme obavljanja službe, sukladno propisu koji donosi ministar obrane.

Članak 28.
(Jednake mogućnosti)

(1) Djelatne vojne osobe i osobe koje žele biti primljene u Oružane snage tretiraju se s punim poštovanjem načela transparentnosti, pravednosti i jednakih mogućnosti. Neće biti diskriminacije po bilo kojoj osnovi, poput spolne, rasne, zbog boje kože, jezika, vjere, političkih ili drugih mišljenja, etničkog ili socijalnog podrijetla, povezanosti s nacionalnim manjinama, imovnog stanja, odnosno drugoga statusa.

(2) Ministar obrane osigurava poštivanje obveza iz stavka (1) ovoga članka u Oružanim snagama.

Članak 29.
(Vjerske aktivnosti i slobode)

(1) Vojna osoba ima pravo obavljati vjerske aktivnosti radi ostvarenja vjerskih sloboda, sukladno posebnostima svake od vjera.

(2) Organiziranje i obavljanje vjerskih aktivnosti iz stavka (1) ovoga članka temelje se na načelu pojedinačne slobode izražavanja i obavljanja vjerske službe pripadnika Oružanih snaga.

(3) Organiziranje vjerskih aktivnosti u Oružanim snagama poglavito se temelji na objektivnim vojnim potrebama.

(4) Ministarstvo obrane BiH, u suradnji sa zakonom priznatim crkvama i vjerskim zajednicama, propisuje organiziranje i način funkcioniranja vjerskih aktivnosti unutar Oružanih snaga i osigurava ostvarenje vjerskih sloboda, kako je utvrđeno u stavku (1) ovoga članka.

Članak 57. stavak (3)
(Osnovni godišnji odmor i dopusti)

(3) Djelatna vojna osoba može u jednoj kalendarskoj godini izbivati šest radnih dana radi udovoljenja njezinim vjerskim, odnosno tradicijskim potrebama, s tim što se dopust od dva dana koristi uz naknadu plaće – plaćeni dopust.

14. **Zakon o obrani Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ broj 88/05) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 2. stavak (1)
(Oružane snage)

(1) Oružane snage su profesionalna, jedna vojna sila koju ustrojava i nadzire Bosna i Hercegovina. Oružane snage imaju djelatnu i pričuvnu komponentu. Oružane snage, kao instituciju Bosne i Hercegovine, čine pripadnici iz reda svih triju konstitutivnih naroda i iz reda ostalih, sukladno Ustavu i zakonima Bosne i Hercegovine.

ODJELJAK E. Ministar obrane Bosne i Hercegovine

Članak 15. točka a)
(Ustrojstvene i administrativne nadležnosti)

Ministar obrane Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: ministar obrane) ima sljedeće ustrojstvene i administrativne nadležnosti, koje su predmetom vrhovnoga zapovijedanja i nadzora Predsjedništva:

a) predlaže i donosi propise, izdaje naloge i zapovijedi, koje se odnose na ustrojstvo, administraciju, osoblje, obuku, opremanje, razmještaj i uporabu Oružanih snaga kako bi se osigurala maksimalna međuoperabilnost unutar Oružanih snaga i međuoperabilnost s NATO snagama;

15. **Pravilnik o odorama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine** broj 11-02-3-1864-13/16 od 24. travnja 2017. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 44/17) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.
(Predmet)

Pravilnikom o odorama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik) propisuju se vrste vojnih odora i odjeće za posebne namjene, način nošenja, vrijeme i prigode u kojima vojne odore, sa pripadajućim vojnim oznakama, i odjeću za posebne namjene, nose vojne i civilne osobe na službi u Ministarstvu obrane Bosne i Hercegovine i Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: MO i OS BiH).

Članak 4. stavak (1) i stavak (8) točka h)
(Nošenje vojne odore)

(1) Vojnu odoru, kao obilježje pripadnosti OS BiH, imaju pravo i obvezu da nose vojne osobe za vrijeme obavljanja službe:

(8) Vojne osobe nisu obvezne nositi vojnu odoru u slijedećim prigodama:

h) Pripadnici vjerskih službi u OS BiH, za vrijeme obavljanja vjerske službe.

Članak 5.
(Ograničenja vezana za nošenja odore)

(1) Vojnim osobama nije dopušteno nošenje pojedinih dijelova vojne odore kombinirano sa civilnom odjećom i/ili opremom, kao ni kombiniranje dijelova različitih kompleta vojne odore.

(2) Izuzetno od stavka (1) ovoga članka Pravilnika, vojne osobe, prigodom izvršenja službenih zadaća, mogu kombinirano sa vojnim odorama nositi propisanu radno-zaštitnu i opremu specijalne namjene, čije je obvezno nošenje regulirano zakonima u BiH ili podzakonskim aktima MO BiH.

(3) Vjerska obilježja uz odoru mogu se nositi na način da ista ne budu vidljiva.

(4) Vojnim osobama nije dopušteno da daju na korišćenje vojne odore ili dijelove vojnih odora osobama koje nisu pripadnici OS BiH.

Članak 15. točka b)
(Dopunski dijelovi kompleta terenske odore)

Dopunski dijelovi kompleta terenske odore su:

b) Potkapa,

Članak 17. stavak (2)
(Način nošenja dopunskih dijelova kompleta)

(2) Potkapa se nosi ispod kacige, po potrebi, ovisno od vremenskih uvjeta.

16. **Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini** („Službeni glasnik BiH“ broj 5/04) u relevantnom dijelu glasi:

IV – Odnos države i crkava i vjerskih zajednica

Član 14. točka (7)

Crkve i vjerske zajednice odvojene su od države a to znači da:

7. Javno očitovanje vjere ili uvjerenja može biti ograničeno jedino na temelju zakona i sukladno međunarodnim standardima kada mjerodavni organ dokaže da je to neophodno u interesu javne sigurnosti, zaštite zdravlja, javnog morala, ili u svrhu zaštite prava i sloboda drugih osoba sukladno međunarodnopravnim standardima. […]

17. **Zakon o sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine** („Službene novine FBiH“ br. 38/05, 22/06, 63/10, 72/10 – ispravka, 7/13, 52/14 i 85/21) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 13.
Oznake pripadnosti

Suci i službenici Suda ne smiju ispoljavati bilo kakvu vjersku, političku, nacionalnu ili drugu pripadnost za vrijeme obavljanja službenih dužnosti.

Oznake vjerske, političke, nacionalne ili druge pripadnosti ne smiju se isticati na sudskoj zgradi ili u prostorijama Suda.

Zabrana iz stavka 1. ovoga članka ne odnosi se na stranke i treće osobe.

18. **Zakon o sudovima Republike Srpske** („Službeni glasnik RS“ br. 37/12, 14/14 – odluka USRS, 44/15, 39/16 – odluka USRS i 100/17) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 14.

(1) Suci, stručni suradnici, viši stručni suradnici i djelatnici suda ne smiju ispoljavati bilo kakvu vjersku, političku, nacionalnu ili drugu pripadnost za vrijeme obavljanja službenih dužnosti.

(2) Oznake vjerske, političke, nacionalne ili druge pripadnosti ne smiju se isticati na sudbenoj zgradi ili prostorijama suda.

19. **Zakon o sudovima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine** – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Brčko distrikta“ broj 18/20) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 14.
(Oznake pripadnosti)

Suci ne smiju isticati oznake vjerske, političke, nacionalne ili druge pripadnosti, niti se takve oznake smiju isticati bilo gdje u sudskim prostorijama.

20. **Direktiva Vijeća Europske unije broj 2000/78/EZ od 27. studenog 2000. godine** o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (dostupno na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=-CELEX:32000L0078) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 2.
Pojam diskriminacije

1. Za potrebe ove Direktive „načelo jednakog postupanja“ znači nepostojanje bilo kakve izravne ili neizravne diskriminacije na temelju bilo kojeg od razloga iz članka 1.

2. Za potrebe stavka 1.:

(a) smatra se da se radi o izravnoj diskriminaciji u slučaju kada se prema jednoj osobi postupa lošije nego prema drugoj osobi ili je došlo do takvog postupanja ili je moglo doći do takvog postupanja u sličnim situacijama, zbog bilo kojeg od razloga iz članka 1.;

[...]

5. Ova Direktiva ne utječe na mjere koje proizlaze iz nacionalnog zakonodavstva, a koje su u demokratskom društvu potrebne zbog očuvanja javne sigurnosti, održanja javnog reda i prevencije kaznenih djela, radi zaštite zdravlja te zaštite prava i sloboda drugih ljudi.

Članak 3.
Područje primjene

1. U granicama nadležnosti prenesenih na Zajednicu, ova se Direktiva primjenjuje na sve osobe, bilo u javnom ili privatnom sektoru, uključujući javna tijela, u odnosu na:

[...]

(c) zapošljavanje i uvjete rada, uključujući otkaze i plaće;

[...]

Članak 4.
Uvjeti za obavljanje zanimanja

1. Neovisno o članku 2. stavcima 1. i 2., države članice mogu propisati da različito postupanje, koje se temelji na nekoj od značajki u vezi s bilo kojim od razloga iz članka 1., ne predstavlja diskriminaciju kada zbog prirode određenih profesionalnih djelatnosti ili zbog uvjeta u kojima se obavljaju takva značajka predstavlja stvarni i odlučujući uvjet za obavljanje određenog zanimanja, ako je svrha opravdana, a zahtjev proporcionalan.

[...]

V. Dopustivost

21. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredaba članka VI/3. (a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. Pravila Ustavnog suda.

22. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

23. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio je, u vrijeme podnošenja zahtjeva, prvi zamjenik predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, što znači da je zahtjev podnijelo ovlaštena osoba iz članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine. Ustavni sud slijedi svoju praksu iz predmeta broj U-8/17 prema kojoj je nadležan vršiti kontrolu ustavnosti pravnih akata nižeg ranga od zakona kada takvi akti pokreću pitanje poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda zaštićenih Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom. Naime, osporena odredba propisuje da se vjerska obilježja ne smiju nositi uz odoru tako da budu vidljiva. Ograničavanje nošenja vjerskih obilježja na vidljiv način potpada pod članak 9. Europske konvencije. Stoga, za zasnivanje nadležnosti

Ustavnog suda nije bitno što osporeni propis nije zakon, već podzakonski akt – pravilnik. U ovom slučaju, bitno je da osporeni akt pokreće pitanje poštovanja temeljnih ljudskih prava. Zbog toga, Ustavni sud zaključuje da je u konkretnom slučaju zahtjev za ocjenu ustavnosti dopustiv, u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. Pravila Ustavnog suda.

VI. Meritum

24. Podnositelj zahtjeva traži ispitivanje usklađenosti osporene odredbe sa člankom II/3.(g) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 9. Europske konvencije.

25. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

g) Slobodu mišljenja, savjesti i vjere.

26. Članak 9. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; ovo pravo uključuje slobodu promjene vjere ili uvjerenja i slobodu svakog da, bilo sâm ili zajedno s drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, podučavanjem, redovnim obavljanjem i obredom.

2. Sloboda ispoljavanja vjere ili uvjerenja podvrgava se samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu javne sigurnosti radi, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Prethodna razmatranja

27. U odnosu na pozivanje podnositelja zahtjeva na predmete iz apstraktne nadležnosti Ustavnog suda (br. *U-8/17* i *U-9/21*), Ustavni sud ističe da je u njima razmotreno pitanje zabrane nošenja brade policijskim službenicima Granične policije Bosne i Hercegovine (*U-8/17*) te pripadnicima Oružanih snaga BiH (*U-9/21*) u smislu garancija prava iz članka II/3.(f) i (g) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 8. i 9. Europske konvencije. U oba predmeta Ustavni sud je istaknuo da brada kao dio tijela i fizičkog izgleda osobe predstavlja manifestaciju vjere ako se nosi s tim ciljem, ali da istovremeno predstavlja i aspekt privatnog života, budući da se ne veže samo za vjerska obilježja. S obzirom na to da su osporeni propisi u navedenim predmetima propisivali apsolutnu zabranu nošenja brade te da nisu propisivali bilo kakve odrednice o estetskom izgledu brade ili bilo kakvim drugim karakteristikama, zaključeno je da takvo ograničenje ne slijedi interes općih ciljeva iz stavka 2. čl. 8. i 9. Europske konvencije.

28. Međutim, za razliku od brade čije nošenje može biti povezano sa životnim stilom, modom ili nekim drugim osobnim opredjeljenjem, koje nužno ne mora biti religijsko, hidžab nedvojbeno predstavlja vjerski simbol i odjevnu praksu muslimanke, na šta je ukazao i podnositelj zahtjeva (vidi točku 4.) kao na „strogu vjersku obvezu“. Iz ovih razloga Ustavni sud smatra da brada i hidžab nisu usporedive kategorije, te da se praksa Ustavnog suda iz navedenih predmeta ne može *per se* dovesti u vezu s konkretnim predmetom.

29. U odnosu na pozivanje apelanta na praksu nošenja hidžaba u vojskama drugih demokratskih zemalja, Ustavni sud ukazuje da među članicama Vijeća Europe ne postoji konsenzus oko tog pravnog pitanja. U svezi s tim, Ustavni sud naročito napominje da se u ovom slučaju ne radi o apsolutnoj zabrani nošenja hidžaba u svim prilikama i na svakom mjestu. Ovdje se radi o zabrani nošenja hidžaba za vrijeme obavljanja službene dužnosti, tj. na radnom mjestu u Oružanim snagama BiH. Kada je riječ o nošenju hidžaba na radnom mjestu, radi se o kontroverznom pitanju koje je predmet javnih rasprava u državama članicama i Vijeća Europe i Europske unije. Ustavni sud zapaža da se propisi o tom pitanju vrlo razlikuju i da postoje države članice koje isključuju nošenje hidžaba u javnoj službi (naprimjer Republika Francuska), zatim države koje toleriraju nošenje hidžaba (naprimjer Kraljevina Danska), te države u kojima na nacionalnoj razini postoji različita sudska praksa glede zabrane nošenja hidžaba (naprimjer Savezna Republika Njemačka). Stoga, selektivno navođenje određenih afirmativnih primjera o dopuštenosti nošenja hidžaba bez uzimanja u obzir konkretnog konteksta u Bosni i Hercegovini i nepostojanja konsenzusa o tom pitanju među državama članicama Vijeća Europe, što državama ostavlja široko polje slobodne procjene, ne može imati odlučujući utjecaj na odlučenje u konkretnom slučaju.

30. Također, procent osoba u Bosni i Hercegovini koje su se izjasnile kao muslimani/muslimanke ne može utjecati na odluku Ustavnog suda o tome je li osporenom odredbom prekršeno pravo na slobodu vjere iz članka 9. Europske konvencije. Naime, prema stavku 2. članka 9. Europske konvencije, moguća su ograničenja prava na slobodu vjere ako su ispunjeni određeni uvjeti. Ako se utvrdi da je zakonodavac ispunio uvjete iz članka 2. stavak 9. Europske konvencije, onda nije važan procent osoba koje pripadaju određenoj religiji, jer su određena ograničenja slobode vjere dozvoljena. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je člankom 14. stavak 7. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Zakon o slobodi vjere) propisano da su crkve i vjerske zajednice odvojene od države, te da „[j]avno očitovanje vjere ili uvjerenja može biti ograničeno jedino na temelju zakona i u skladu s međunarodnim standardima kada nadležni organ dokaže da je to nužno u interesu javne sigurnosti, zaštite zdravlja, javnog morala, ili s ciljem zaštite prava i sloboda drugih osoba u skladu s međunarodnopravnim standardima“.

31. Osim toga, Ustavni sud ukazuje da ni činjenica koju podnositelj zahtjeva naglašava – da je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini izdala fetvu u svezi s nošenjem hidžaba

(vidi točku 4. ove odluke) − ne može imati utjecaj na odlučenje u ovoj pravnoj stvari. Naime, fetve su vjerske naredbe koje obvezuju muslimane/muslimanke u njihovom privatnom životu, ali koje nemaju utjecaja na primjenu i poštovanje zakona koje donosi javna vlast. U svezi s tim, Ustavni sud ističe da je Europski sud, razmatrajući odnos vjerskog i građanskog prava, podsjetio da je sloboda vjere, uključujući slobodu njezina manifestiranja, primarno stvar individualne svijesti. U svezi s tim je naglasio da je sfera individualne svijesti znatno drugačija od sfere „privatnog prava“, odnosno sfere građanskog prava koja se tiče organizacije i funkcioniranja društva u cjelini. Članak 9. Europske konvencije garantira svima u privatnom životu slobodu poštovanja zahtjeva svoje vjere. S druge strane, država može, u okviru svojih ovlaštenja u oblasti privatnog odnosno građanskog prava, legitimno spriječiti primjenu vjerskih uvjerenja koja su u suprotnosti s javnim redom i demokratskim vrijednostima (vidi Europski sud za ljudska prava, *Refah partija blagostanja i drugi protiv Turske*, presuda od 13. veljače 2003. godine, predstavka broj 41340/98 i dr.). Isti zaključak je prihvatio i Ustavni sud (vidi, *mutatis mutandis*, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-286/06* od 29. rujna 2007. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 86/07).

Praksa Europskog suda

32. Članak 9. Europske konvencije ne štiti svako djelo koje je motivirano ili inspirirano vjerom ili uvjerenjem te ne garantira uvijek pravo na ponašanje u javnoj sferi na način koji diktira vjera ili uvjerenje (vidi naprimjer, *Arrowsmith protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka broj 7050/75, izvještaj Komisije od 12. listopada 1978. godine, DR 19; *Kalaç protiv Turske*, presuda od 1. srpnja 1997. godine, točka 27., Izvješća o presudama i odlukama 1997-IV; i *Leyla Şahin protiv Turske* [VV], presuda od 10. studenog 2005. godine, predstavka broj 44774/98, toč. 105. i 121.). U demokratskim društvima u kojima koegzistira više religija može se pokazati potrebnim da se ograniči sloboda ispoljavanja vjere ili uvjerenja kako bi se pomirili interesi različitih skupina i osiguralo poštovanje svake osobe (vidi *Kokkinakis protiv Grčke*, presuda od 25. svibnja 1993. godine, predstavka broj 14307/88, točka 33.).

33. Kako je već rečeno, članak 9. Europske konvencije, u načelu, ostavlja široko polje slobodne procjene prilikom odlučivanja je li i u kojoj je mjeri ograničenje prava na ispoljavanje vjere ili uvjerenja „neophodno“. Prilikom utvrđivanja polja slobodne procjene mora se voditi računa i o tome šta je to što se dovodi u pitanje. Europski sud je istaknuo da je njegov zadatak utvrditi jesu li mjere koje su poduzete na domaćoj razini u načelu opravdane i razmjerne (vidi, *inter alia, Manoussakis i ostali protiv Grčke*, presuda od 26. rujna 1996. godine, točka 44., i *op. cit*., *Leyla Şahin*, točka 110.). Prilikom rješavanja pitanja opravdanosti nošenja vjerskih simbola Europski sud je, između ostalog, svoja razmatranja dovodio u kontekst sekularizma (*laïcité*). U svezi s tim je zaključeno da je i sekularizam uvjerenje zaštićeno člankom 9. Europske konvencije (vidi *Lautsi i drugi protiv Italije* [VV], presuda od 18. ožujka 2011. godine, predstavka broj 30814/06, točka

58.), te da se cilj podržavanja sekularnih i demokratskih vrijednosti može povezati s legitimnim ciljem „zaštite prava i sloboda drugih“ u smislu članka 9. stavak 2. Europske konvencije (vidi, *op. cit*., *Leyla* Şahin, točka 99. i *Ahmet Arslan i drugi protiv Turske*, presuda od 23. veljače 2010. godine, predstavka broj 41135/98, točka 43.).

34. U više svojih odluka Europski sud je istaknuo da nošenje marame predstavlja „manifestaciju“ iskrenog vjerskog uvjerenja zaštićenog člankom 9. Europske konvencije (vidi *Bayatyan protiv Armenije,* presuda od 7. srpnja 2011. godine, predstavka broj 23459/03, točka 111.; *op. cit.*, *Eweida i drugi*, toč. 82., 89. i 97.). Nošenje hidžaba – marame koja pokriva kosu i vrat a lice ostavlja vidljivim, može se smatrati „činom motiviranim ili inspiriranim vjerom ili vjerskim uvjerenjima“ (vidi *Lachiri protiv Belgije*, presuda od 18. rujna 2018. godine, predstavka broj 3413/09, točka 31.). Pri tome je hidžab okarakteriziran kao snažan vjerski/izvanjski simbol (vidi *Dahlab protiv Švicarske*, odluka od 15. veljače 2001. godine, predstavka broj 42393/98).

35. Zabrana nošenja vjerskih simbola ili odjeće na radnom mjestu posebno se, u smislu prakse Europskog suda, odnosi na javne službenike koji mogu biti obvezani diskrecijom, neutralnošću i nepristranošću, uključujući i zabranu nošenja takvih simbola i odjeće za vrijeme vršenja službenih ovlasti. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da se u predmetu *Dahlab* radilo o zabrani nošenja marame za vrijeme nastave učiteljici osnovne škole (*ibid.*), a u drugom predmetu o zabrani nošenja marame za vrijeme nastave univerzitetskoj profesorici (vidi *Kurtulmuş protiv Turske,* odluka od 24. siječnja 2006. godine, predstavka broj 65500/01, ESLJP 2006-II). U navedenim predmetima Europski sud je odbacio kao očigledno neutemeljene navode podnositelja predstavki u odnosu na članak 9. Europske konvencije. Naime, uzimajući u obzir „polje slobodne procjene koje se mora ostaviti državama u svjetlu načela neutralnosti javne službe“, Europski sud je u navedenim odlukama zaključio da je osporavano miješanje bilo načelno opravdano i srazmjerno cilju koji se želi postići, odnosno da je zabrana nošenja hidžaba bila neophodna u demokratskom društvu. Također, Ustavni sud ukazuje i na predmet u svezi sa zabranom nošenja marame na poslu socijalnoj radnici na psihijatrijskom odjelu jedne javne bolnice (vidi Europski sud, *Ebrahimian protiv Francuske,* presuda od 26. studenog 2015. godine, predstavka broj 64846/11). U tom predmetu francuski sudovi su odlučili da je neproduljenje ugovora podnositeljici predstavke bilo u skladu s načelima sekularizma i neutralnosti javnih službi. Europski sud je zaključio da se osporavano miješanje u slobodu ispoljavanja vjere podnositeljice predstavke može smatrati razmjernim ciljevima koji se žele postići, te da je bilo neophodno u demokratskom društvu, zbog čega nije utvrđeno kršenje članka 9. Europske konvencije.

Praksa Europskog suda pravde

36. Ustavni sud ukazuje i na praksu Europskog suda pravde u svezi sa zabranom nošenja hidžaba na radnom mjestu. Naime, Europski sud pravde je 14. ožujka 2017. godine donio

dvije presude. U predmetu *Achbita*, koji je donesen po zahtjevu za preliminarnu odluku koji uputio Kasacioni sud Belgije, Europski sud pravde je, između ostalog, zaključio da se „[č]lanak 2(2)(a) Direktive 2000/78 mora tumačiti u smislu da zabrana nošenja islamske marame, koja proizlazi iz internog pravila privatnog poduzeća koje zabranjuje vidljivo nošenje bilo kakvog političkog, filozofskog ili vjerskog znaka na radnom mjestu, ne predstavlja direktnu diskriminaciju na temelju vjere ili uvjerenja u smislu te direktive“ (vidi Europski sud pravde, Presuda broj C157/15 od 14. ožujka 2017. godine). U drugom predmetu, *Bougnaoui*, koji je donesen po zahtjevu za preliminarnu odluku koji je uputio Kasacioni sud Francuske, Europski sud pravde je istaknuo da „samo u vrlo ograničenim okolnostima karakteristika koja se odnosi na religiju može predstavljati istinski i odlučujući zahtjev za zanimanje“. U svezi s tim, Sud je zaključio da „spremnost poslodavca da uzme u obzir želje korisnika da više ne prima usluge tog poslodavca koje pruža radnica koja nosi islamsku maramu ne može [se] smatrati stvarnim i odlučujućim zahtjevom za zanimanje u smislu članka 4(1) Direktive 2000/78“ (vidi Europski sud pravde, Presuda broj C188/15 od 14. ožujka 2017. godine).

Primjena navedenih načela na konkretan slučaj

37. Osporeni članak 5. stavak (3) Pravilnika o odorama Oružanih snaga BiH glasi:

Vjerska obilježja uz odoru mogu se nositi na način da ista ne budu vidljiva.

38. Ustavni sud zapaža da osporena odredba nesumnjivo predstavlja miješanje u pravo iz članka 9. stavak 2. Europske konvencije. Stoga će Ustavni sud ispitati jesu li zadovoljeni uvjeti iz trodijelnog testa koji, u smislu prakse Europskog suda, podrazumijeva da takvo miješanje mora biti „propisano zakonom“, da slijedi jedan ili više legitimnih ciljeva navedenih u tom stavku i da je „neophodno u demokratskom društvu“ radi postizanja legitimnog cilja (vidi Europski sud, *Hamidović protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 5. prosinca 2017. godine, predstavka broj 57792/15, točka 31.).

Je li mjera „propisana zakonom“

39. Izraz „propisan zakonom“ u stavku 2. članka 9. Europske konvencije zahtijeva ne samo da ograničenje ima pravnu osnovu u domaćem zakonu nego se odnosi i na kvalitetu tog zakona koji mora biti dostupan osobama o kojima je riječ i predvidiv glede njegovih učinaka (vidi Europski sud*,* İzzettin *Doğan i drugi protiv Turske* [VV], presuda od 26. travnja 2016. godine, predstavka broj 62649/10, točka 99.). Prema ustaljenoj sudskoj praksi Europskog suda, pojam „zakon“ ima autonomno značenje i mora se shvatiti u njegovom „suštinskom“, a ne samo u „formalnom“ smislu (vidi, *op. cit*., presuda *Ebrahimian*, točka 48. s daljnjim referencama). Ustavni sud zapaža da su stranke u postupku saglasne da je osporena mjera, odnosno ograničenje, propisana „zakonom“. Pri tome se može zaključiti da osporena odredba na dovoljno jasan i predvidljiv način omogućuje sagledavanje njezinih posljedica po sve osobe. Konkretno, osporena odredba

omogućuje svakom da prepozna i predvidi ograničenja ispoljavanja slobode vjere kada je riječ o nošenju vidljivih vjerskih obilježja uz odoru. Osim toga, kako je već navedeno, mogućnost ograničavanja prava iz članka 9. Europske konvencije predviđena je i Zakonom o slobodi vjere (vidi točku 30. ove odluke). Stoga, Ustavni sud zaključuje da je u konkretnom slučaju ograničenje prava iz članka 9. Europske konvencije propisano „zakonom".

Postoji li „legitiman cilj"

40. Ustavni sud podsjeća da je Bosna i Hercegovina demokratska država (članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine). Za razliku od nekih europskih država u kojima je sekularizam uspostavljan kao ustavno načelo (naprimjer Francuska), navedeno načelo nije izričito utvrđeno u Ustavu Bosne i Hercegovine. Međutim, Europski sud je ipak zaključio da Bosna i Hercegovina jest sekularna država (*op. cit*., presuda *Hamidović*, točka 13.). Osim toga, kako je već rečeno, odvojenost crkve i vjerskih zajednica od države te mogućnost ograničavanja prava na slobodu vjere propisuje i Zakon o slobodi vjere (vidi točku 30. ove odluke). Iz odgovora Ministarstva proizlazi da je navedeno ograničenje uspostavljeno radi zaštite tolerancije u višenacionalnom i višereligijskom društvu kakvo je u Bosni i Hercegovini. To se prvenstveno odnosi na zahtjev vjerske neutralnosti javnih organa, u konkretnom slučaju Oružanih snaga BiH. Osim toga, Ministarstvo je navelo da je svrha ograničenja da se zaštiti načelo neutralnosti prema cjelokupnoj bosanskohercegovačkoj javnosti, u čijoj službi se nalaze Oružane snage. Navedeno načelo neutralnosti odnosi se na sve pripadnike Oružanih snaga BiH jer im je svima zabranjeno da uz odoru nose vidno istaknuta vjerska obilježja. Također, Ministarstvo je naglasilo da bi udovoljavanje ovom zahtjevu dovelo do promjene izgleda jednoobrazne odore za sve pripadnike Oružanih snaga BiH jer bi se i pripadnicima drugih vjera moralo osigurati isto pravo (vidi toč. 9.−11. ove odluke).

41. Ustavni sud smatra da razlozi i ciljevi na koje je Ministarstvo ukazalo u svom odgovoru korespondiraju jednom ili više legitimnih ciljeva za miješanje u pravo iz članka 9. Europske konvencije.

Je li mjera „bila neophodna u demokratskom društvu"

42. U svezi s ovim pitanjem, Ustavni sud podsjeća da je Europski sud istaknuo da može, po potrebi, uzeti u obzir bilo koji konsenzus i zajedničke vrijednosti koje proizlaze iz prakse država potpisnica Europske konvencije (između ostalih, *op. cit.*, *S.A.S. protiv Francuske*, toč. 129.−131.).

43. U konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra da se ne može prihvatiti analogija podnositelja zahtjeva glede zabrane nošenja hidžaba i dozvoljenosti nošenja potkape u Oružanim snagama BiH. Neovisno o eventualnoj sličnosti izgleda dva navedena predmeta, Ustavni sud ukazuje da potkapa predstavlja dopunski dio kompleta terenske

odore koji se nosi samo ispod šljema, po potrebi, ovisno o vremenskim uvjetima (članak 15. točka b) i članak 17. stavak (2) Pravilnika o odorama) i njezino nošenje je jednako propisano za sve pripadnike Oružanih snaga BiH. S druge strane, obveza nošenja hidžaba se ne ograničava na vremenske uvjete. Iako hidžab jest i odjevni predmet, on je primarno vjerski simbol za razliku od potkape.

44. Dalje, iz Pravilnika o odorama vidljivo je da se pravila o odijevanju, odnosno vidljivom isticanju vjerskih simbola u Oružanim snagama BiH jednako primjenjuju na sve pripadnike, neovisno o njihovoj funkciji ili vjerskim uvjerenjima. Osim toga, Ustavni sud ističe da su pripadnici Oružanih snaga BiH, prilikom izbora profesije, mogli biti svjesni mogućnosti uspostavljanja ograničenja ispoljavanja slobode vjere na radnom mjestu, uključujući i zabranu isticanja vjerskih obilježja uz odoru. Status pripadnika Oružanih snaga se zasigurno razlikuje od statusa građana koji nisu predstavnici države angažirani u javnoj službi i nisu vezani obvezom neutralnosti zbog svog službenog statusa. Takva neutralnost također je uspostavljena u pravosudnim institucijama u Bosni i Hercegovini, pa u skladu sa zakonima o sudovima, sucima i sudskim službenicima nije dozvoljeno nošenje istaknutih vjerskih obilježja za vrijeme vršenja njihovih dužnosti (vidi toč. 17.−19. ove odluke). Zaštita načela neutralnosti u Oružanim snagama BiH kompatibilna je s vrijednostima na kojima se temelje Ustav Bosne i Hercegovine i Europska konvencija. Zbog toga, Ustavni sud smatra da Ministarstvo, zbog specifičnog karaktera Oružanih snaga BiH (ratna prošlost vojski iz kojih su nastale Oružane snage BiH, višenacionalna i višereligijska struktura Oružanih snaga BiH) može zahtijevati od svojih pripadnika/pripadnica da se suzdrže od iskazivanja određenih vjerskih uvjerenja tijekom obavljanja vojnih dužnosti odnosno na radnom mjestu. Naime, ovakvu mjeru javna vlast je procijenila neophodnom kako bi se sačuvala neutralnost Oružanih snaga BiH prema javnosti i zajamčila jednakost tretmana za sve pripadnike/pripadnice Oružanih snaga BiH. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća na to da Europski sud ističe supsidijarnu ulogu mehanizma Europske konvencije, prema kojoj domaće vlasti imaju izravan demokratski legitimitet te su u boljem položaju da procijene potrebe i uvjete u odnosu na pitanje o odnosima između države i različitih religija, o kojima mišljenja u demokratskom društvu opravdano mogu biti vrlo različita.

45. Osim toga, Ustavni sud ističe da se osporenom odredbom vjerska sloboda ne ograničava općenito u Oružanim snagama BiH. Naprotiv, Ustavni sud ukazuje da se prepoznaje senzibilitet javne vlasti u odnosu na ovo pitanje po tome što je člankom 29. Zakona o službi u Oružanim snagama BiH vojnim osobama omogućeno obavljanje vjerskih aktivnosti u skladu sa specifičnostima svake od vjera. Kada je riječ o muslimanima, uspostavljeno je Vojno muftijstvo kao dio vjerske službe u Ministarstvu i Oružanim snagama BiH koje organizira i pruža podršku vjerskom životu pripadnika/pripadnica islamske vjere radi zadovoljavanja njihovih vjerskih potreba. To uključuje, između ostalog, organizaciju obavljanja vjerskih dužnosti i manifestacija/svečanosti, kao naprimjer organiziranje džume namaza (molitva petkom), organiziranje iftara i sehura tijekom ramazana

(mjesec posta) te obilježavanje Mevluda (rođenje poslanika Muhammeda) i sl. Također, u kontekstu ostvarivanja prava iz radnog odnosa, profesionalnim vojnim osobama u Oružanim snagama BiH je zakonski omogućeno odsustvovanje šest radnih dana s posla radi zadovoljavanja vjerskih potreba (članak 57. stavak (3) Zakona o službi u Oružanim snagama BiH; vidi točku 13. ove odluke). Europski sud pravde (SPEU) je smatrao da je slično rješenje spojivo s pravom Europske unije, te je, u nedavnoj presudi od 28. studenog 2023. godine, u predmetu C-148/22, *OP protiv Commune d'Ans*, zaključio sljedeće: „[...] Članak 2(2)(b) Direktive 2000/78 se mora tumačiti tako da se interno pravilo općinske vlasti koje, na opći i neselektivan način, članovima osoblja te vlasti zabranjuje da na radnom mjestu vidljivo nose bilo koji znak koji otkriva, posebno, filozofska ili vjerska uvjerenja, može opravdati željom navedene vlasti da uspostavi, s obzirom na kontekst u kojem djeluje, potpuno neutralno administrativno okruženje pod uvjetom da je to pravilo prikladno, neophodno i proporcionalno u svjetlu tog konteksta i uzimajući u obzir različita prava i interese o kojima se radi".

46. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da zabranom nošenja hidžaba uz odoru tijekom vojne službe u Oružanim snagama BiH nije prekršeno pravo na slobodu vjere zagarantirano člankom II/3.(g) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 9. Europske konvencije budući da sporna mjera slijedi opće ciljeve propisane stavkom 2. članka 9. Europske konvencije koji su proporcionalni sa slobodom vjere iz stavka 1. ovog članka.

VII. Zaključak

47. Ustavni sud zaključuje da je članak 5. stavak (3) Pravilnika o odorama koji glasi: „Vjerska obilježja uz odoru mogu se nositi na način da ista ne budu vidljiva" u skladu sa člankom II/3.(g) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 9. Europske konvencije.

48. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

49. U smislu članka 43. Pravila Ustavnog suda, dopredsjednik Mirsad Ćeman je dao izjavu o neslaganju s odlukom većine.

50. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj U-21/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjevi Denisa Zvizdića, u vrijeme podnošenja zahtjeva drugog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i četrnaest poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d., 208đ. i 280a. Kaznenog zakonika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17, 104/18, 15/21, 89/21, www.ohr.int – Odluka visokog predstavnika broj 12/23 i 73/23)

Odluka od 18. siječnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-21/23**, rješavajući zahtjeve **Denisa Zvizdića, drugog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,** i **14 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 18. siječnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Denisa Zvizdića, drugog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, i 14 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,

utvrđuje se da članak 280a. Kaznenog zakonika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17, 104/18, 15/21, 89/21, www.ohr.int – Odluka visokog predstavnika broj 12/23 i 73/23) nije u skladu sa člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

U skladu sa člankom 61. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, ukida se članak 280a. Kaznenog zakonika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17, 104/18, 15/21, 89/21, www.ohr.int – Odluka visokog predstavnika broj 12/23 i 73/23).

U skladu sa člankom 61. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, članak 280a. Kaznenog zakonika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17, 104/18, 15/21, 89/21, www.ohr.int – Odluka visokog predstavnika broj 12/23 i 73/23) prestaje važiti narednog dana od dana

objave odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“.

Utvrđuje se da su čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d. i 208đ. Kaznenog zakonika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17, 104/18, 15/21, 89/21, www.ohr.int – Odluka visokog predstavnika broj 12/23 i 73/23) u skladu sa člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Denis Zvizdić, drugi zamjenik predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelj Zvizdić), podnio je 28. kolovoza 2023. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti članka 8. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakonika Republike Srpske. Ovim člankom u Kazneni zakonik Republike Srpske dodani su novi članci, i to: 208a., 208b., 208v., 208g., 208d. i 208đ. („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 73/23; u daljnjem tekstu: sporni Zakon). Navedeni zahtjev je registriran pod brojem U-21/23.

2. Podnositelj Zvizdić je istodobno, na temelju članka 64. Pravila Ustavnog suda, podnio i zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud obustavio primjenu članka 8. Zakona o izmjenama i dopunama KZRS do donošenja konačne odluke Ustavnog suda o zahtjevu za ocjenu ustavnosti.

3. Četrnaest poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelji poslanici) podnijelo je 22. rujna 2023. godine Ustavnom sudu zahtjev za ocjenu ustavnosti čl. 208a., 208b. i 280a. stavak (2) spornog Zakona. Navedeni zahtjev je registriran pod brojem U-27/23.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

4. Ustavni sud je, u skladu sa člankom 32. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju navedenih zahtjeva, o kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem U-21/23.

5. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 6. rujna i 2. listopada 2023. godine da dostavi odgovore na zahtjeve.

6. Narodna skupština RS nije dostavila odgovore na zahtjeve u ostavljenom roku.

III. Zahtjevi

1. Navodi iz zahtjeva u predmetu broj U-21/23

7. Podnositelj Zvizdić smatra da je članak 8. Zakona o izmjenama i dopunama spornog Zakona suprotan čl. I/2., II/1., II/2. u svezi sa čl. II/4. i II/6. i članku II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine, članku 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i članku 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. U obrazloženju navodi da je suština njegova zahtjeva izražena u stajalištu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u predmetu *Amorim Giestas i Jesus Costa Bordalo protiv Portugala* – da se „ne pristupa kaznenopravnom reguliranju pitanja klevete u situacijama kada je građanskopravna alternativa dostupna“. U svezi s tim, podnositelj Zvizdić ukazuje da je Bosna i Hercegovina 2002. godine dekriminalizirala klevetu i da donošenje osporene odredbe predstavlja korak unazad u usklađenosti s europskim standardima. Podnositelj Zvizdić dalje smatra da je postojeći Zakon o zaštiti od klevete sasvim dovoljan i adekvatan pravni okvir koji je u skladu s međunarodnim standardima, kao i da je građanskopravna parnica puno bolje rješenje za uspostavu „sudskog“ balansa između prava na zaštitu ugleda i prava na slobodu izražavanja. Podnositelj Zvizdić, također, navodi da je većina europskih država potpuno ukinula kaznene sankcije za takve slučajeve ili je prestala da ih primjenjuje čak i ako postoje u zakonodavstvu. Osim toga, smatra da osporena odredba nije dovoljno precizna niti predvidiva i da stoga omogućuje nadležnim organima i ovlaštenim osobama da je proizvoljno tumače i primjenjuju. Navodi i da osporena odredba ne teži ostvarenju legitimnog cilja jer se ugled ili pravo drugih osoba već može štititi tužbom u parničnom postupku. Podnositelj Zvizdić smatra da se radi o izravnom napadu na slobodu tiska kojim se ograničava sloboda izražavanja, a novinari stavljaju u iznimno nepovoljan i otežavajući položaj. Osporenom odredbom želi se onemogućiti javna kritika, posebno političara, odnosno izabranih i imenovanih osoba, koje su najčešće predmet kritike. Posebno se ističe da su posljedice kaznenog postupka i osuđujuće presude puno teže od posljedica parničnog postupka i da, u konačnici, mogu voditi autocenzuri. U tom kontekstu ukazuje i na posljedice vođenja kaznenog postupka, kao što su troškovi, mogućnost predlaganja pritvora ili drugih mjera zabrane, upis osuđujuće presude u kaznenu evidenciju i dr. Osim toga, kako navodi podnositelj Zvizdić, postojanje kaznenog djela klevete samo na jednom dijelu teritorija ima za posljedicu „ogromnu pravnu nesigurnost i nepredvidljivost kod građana“ glede ponašanja i sankcije. Zakon o izmjenama i dopunama spornog Zakona će se primjenjivati na teritoriju cijele Bosne

i Hercegovine, što, kako navodi, predstavlja dodatnu pravnu nesigurnost budući da Kazneni zakon Bosne i Hercegovine i Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine ne sadrže takve odredbe. U prilog svojim tvrdnjama podnositelj Zvizdić se poziva na niz odluka Ustavnog i Europskog suda i na dokumente međunarodnih institucija.

2. Navodi iz zahtjeva u predmetu broj U-27/23

8. Podnositelji poslanici smatraju da su osporeni čl. 208a., 208b. i 280a. stavak (2) spornog Zakona suprotni članku II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine, članku 10. Europske konvencije i članku 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. U svezi sa člankom 280a. spornog Zakona podnositelji poslanici ukazuju da je Zakon o izmjenama i dopunama spornog Zakona, kojim je propisana navedena odredba, donesen po žurnoj proceduri koja nije bila opravdana i koja je onemogućila amandmansku proceduru. Nadalje, ukazuju na neprecizno definiranje ovog kaznenog djela i ostavljanje prostora za proizvoljnu primjenu. Stoga, podnositelji poslanici smatraju da je ovom inkriminacijom ograničeno pravo na slobodu izražavanja na način koji nije usklađen s Europskom konvencijom i praksom Europskog suda. Posebno ističu da se, s obzirom na značenje i sadržaj pojma uvrede, državni organi i institucije ne mogu uvrijediti. Naime, podnositelji poslanici smatraju da izražavanje koje je inkriminirano člankom 280a. stavak (2) spornog Zakona može predstavljati samo vrijednosni sud, mišljenje pojedinca, a ne činjenične tvrdnje. U svezi s tim, ističu da nijednim zvaničnim dokumentom nije utvrđeno da je entitet Republika Srpska nastao kao rezultat agresije ili počinjenog genocida. Međutim, smatraju da je „veoma lako konstituisati vrijednosni sud, odnosno mišljenje da je entitet Republik[a] Srpsk[a] nastao počinjenjem genocida i drugih ratnih zločina“. U prilog tome ukazuju na veliki broj osuđujućih presuda za ova djela dužnosnika „samoproglašene Republike Srpske“ i na stajalište iz presude Međunarodnog suda pravde u predmetu *Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore.* Također, ukazuju da politički predstavnici i građani Republike Srpske smatraju da je sadašnji entitet Republika Srpska nasljednik tekovina „samoproglašene Republike Srpske“. Nadalje, podnositelji poslanici ističu da bi propisivanjem mogućnosti iz članka 280a. stavak (2) vlasti bilo omogućeno da „uznemirava pojedince zbog mišljenja“. Prema praksi Europskog suda, kako navode, iznošenje vrijednosnih sudova, odnosno mišljenja „ne može se apsolutno ograničiti kako je to urađeno članom 280a. stav (2)“ spornog Zakona. Konačno, podnositelji poslanici smatraju da ne postoji „prihvatljiva procjena relevantnih faktora“ koja bi pokazala da je inkriminiranje iznošenja mišljenja, kao što je urađeno člankom 280a. stavak (2) spornog Zakona, neophodno u demokratskom društvu.

9. U svezi sa čl. 208a. i 208b. spornog Zakona podnositelji poslanici, u biti, navode iste razloge koji su navedeni i u zahtjevu broj U-21/23. Posebno ističu da „nije jasno da li je suspendovana primjena Zakona o zaštiti od klevete“ budući da nema nikakvih normativnih rješenja u tom pravcu. To, kako ističu, upućuje da je „stvoren paralelni sistem krivičnopravne i građanskopravne odgovornosti za zaštitu od klevete“. Osporene

odredbe, kako smatraju podnositelji poslanici, ne zadovoljavaju kriterije trodijelnog testa i protivne su Ustavu Bosne i Hercegovine, Europskoj konvenciji i Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima, pa ne mogu ostati na pravnoj snazi.

IV. Relevantni propisi

10. **Krivični zakonik Republike Srpske** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17, 104/18 – odluka USRS, 15/21, 89/21, www.ohr.int – Odluka visokog predstavnika broj 12/23 i „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 73/23). Za potrebe ove Odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst, sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

GLAVA XVIIa
KRIVIČNA DJELA PROTIV ČASTI I UGLEDA

Kleveta

Članak 208a.

(1) Ko o drugom licu iznosi ili pronosi nešto neistinito, znajući da je riječ o neistini, identificirajući to lice trećim licima na jasan način, i na taj način pričini štetu ugledu i časti tog lica, kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od 1.000 KM do 3.000 KM.

(2) Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka učinjeno putem štampe, radija, televizije, kompjuterske mreže ili drugih vidova komunikacije, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je ono postalo dostupno većem broju lica, kaznit će se novčanom kaznom od 2.000 KM do 5.000 KM.

(3) Ako je ono što se iznosi ili pronosi dovelo ili moglo dovesti do teških posljedica za oštećenog, učinitelj će se kazniti novčanom kaznom od 3.000 KM do 6.000 KM.

Iznošenje osobnih i obiteljskih prilika

Članak 208b.

(1) Ko iznosi ili pronosi štogod iz osobnog ili obiteljskog života nekog lica što može škoditi njegovoj časti ili ugledu, a što nije, niti može predstavljati činjenice koje su od opravdanog interesa, kaznit će se novčanom kaznom od 1.000 KM do 3.000 KM.

(2) Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka učinjeno putem štampe, radija, televizije, kompjuterske mreže ili drugih vidova komunikacije, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je ono postalo dostupno većem broju lica, učinitelj će se kazniti novčanom kaznom od 2.000 KM do 5.000 KM.

(3) Ako je ono što se iznosi ili pronosi dovelo ili moglo dovesti do teških posljedica za oštećenog, učinitelj će se kazniti novčanom kaznom od 3.000 KM do 6.000 KM.

(4) Istinitost ili neistinitost onog što se iznosi ili pronosi iz osobnog ili obiteljskog života nekog lica ne dokazuje se.

Javno izlaganje poruzi zbog pripadnosti određenoj rasi, vjeri ili nacionalnosti

Članak 208v.

Ko javno izloži poruzi ili preziru lice ili grupu zbog pripadnosti određenoj rasi, vjeri, nacionalnosti ili zbog etničkog porijekla, boje kože ili spola, kaznit će se novčanom kaznom od 2.000 KM do 6.000 KM.

Isključenje protupravnosti kod krivičnih djela protiv časti i ugleda

Članak 208g.

Nema krivičnog djela iz čl. 208a. i 208b. ovoga zakonika ako se radi o iznošenju nečeg neistinitog u znanstvenom, stručnom, književnom ili umjetničkom djelu, u vršenju dužnosti propisane zakonom, novinarskog poziva, političke ili druge javne ili društvene djelatnosti ili obrani nekog prava, ako iz načina izražavanja ili iz drugih okolnosti proizlazi da to nije učinjeno u namjeri omalovažavanja, ili ako lice dokaže istinitost svog tvrđenja, ili da je imalo osnovanog razloga da povjeruje u istinitost onoga što je iznosilo ili pronosilo.

Gonjenje za krivična djela protiv časti i ugleda

Članak 208d.

(1) Gonjenje za djela iz čl. 208a. i 208b. ovoga zakonika poduzima se po prijedlogu.

(2) Ako su djela iz čl. 208a. i 208b. ovoga zakonika učinjena prema umrlom licu, gonjenje se poduzima po prijedlogu bračnog druga ili lica koje je sa umrlim živjelo u trajnoj vanbračnoj zajednici, srodnika u pravoj liniji, usvojitelja, usvojenika, brata ili sestre umrlog lica.

Javna objava presude za krivična djela protiv časti i ugleda

Članak 208đ.

(1) Presuda kojom je oglašen krivim učinitelj krivičnog djela protiv časti i ugleda izvršenog putem štampe, radija, televizije, kompjuterskog sustava ili kompjuterske mreže ili drugog sredstva javnog informiranja ili komunikacije objavit će se u cijelosti ili djelimično o trošku učinitelja.

(2) Sud će u presudi odrediti način njezine objave, pri čemu će, uvijek kada je to moguće, odrediti da to bude u istom sredstvu javnog informiranja ili komunikacije u kojem je krivično djelo učinjeno, istog formata i trajanja u odnosu na radnju izvršenja djela.

Povreda ugleda Republike Srpske i njenih naroda

Članak 280a.

(1) Ko javno izloži poruzi, preziru ili grubom omalovažavanju Republiku Srpsku, njenu zastavu, grb, amblem ili himnu kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka izvršeno na način da se Republika Srpska označi kao agresorska ili genocidna tvorevina ili njeni narodi agresorskim ili genocidnim, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako je djelo iz stavka 2. ovoga članka izvršilo službeno ili odgovorno lice ili lice u institucijama vlasti ili organu koji se financira iz javnog proračuna, kaznit će se kaznom zatvora od dvije do deset godina.

(4) Ako su djela iz st. 1. do 3. ovoga članka izvršena u namjeri promjene ustavnog uređenja Republike Srpske, njene teritorijalne cjelovitosti ili neovisnosti, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

11. **Zakon o zaštiti od klevete** („Službeni glasnik RS“ broj 37/01). Za potrebe ove Odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenom glasilu jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, koji u relevantnom dijelu glasi:

DEFINICIJE

Član 3.

U smislu ovog zakona:

a) „izražavanje“ znači bilo kakvu izjavu, naročito uključujući: svaki usmeni, pisani, audio, vizuelni ili elektronski materijal, bez obzira na sadržaj, formu ili način iznošenja ili prenošenja;

b) „javni organ“ znači svaki zakonodavni, sudski, izvršni ili drugi upravni organ, svaki organ koji je imenovan ili ustanovljen u skladu sa zakonom, a obavlja javnu funkciju i pravno lice koje je u vlasništvu ili je kontrolisano od strane jednog od gore navedenih javnih organa;

v) „javni službenik“ znači svako lice koje je zaposleno u javnom organu;

g) „autor“ je svako lice koje iznosi ili pronosi izražavanje.

ODGOVORNOST ZA KLEVETU

Član 5.

1. Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.

2. Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili pronelo izražavanje.

3. Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošenjem

izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

4. Kada se izražavanje odnosi na preminulu osobu, naslednik prvog reda te osobe može podneti tužbu u smislu ovog zakona ako izražavanje prouzrokuje štetu i njegovom ličnom ugledu.

IZUZECI OD ODGOVORNOSTI

Član 6.

U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;

b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronositi izražavanje, ili iznositi ili pronositi izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

v) ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.

Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnost da bi šteta nastala da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

12. **Rezolucija Parlamentarne skupštine Vijeća Europe 1577 (iz 2007. godine) – ka dekriminalizaciji klevete**. Za potrebe ove Odluke koristi se neslužbeni prijevod Rezolucije, sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji u relevantnom dijelu glasi:

[...]

6. Zakoni protiv klevete teže legitimnom cilju zaštite ugleda i prava drugih. Ipak, Skupština potiče države članice da primjenjuju te zakone s najvećom suzdržanošću jer mogu ozbiljno narušiti slobodu izražavanja. Iz tog razloga, Skupština inzistira na postojanju proceduralnih garancija koje omogućuju svakome tko je optužen za klevetu da potkrijepi svoje izjave kako bi se oslobodio moguće kaznene odgovornosti.

7. Osim toga, izjave ili tvrdnje koje su dane u javnom interesu, čak i ako se pokažu netočnim, ne bi trebale biti kažnjive pod uvjetom da su dane bez znanja o njihovoj netočnosti, bez namjere nanošenja štete i da je njihova istinitost provjerena s odgovarajućom pozornošću.

8. Skupština žali zbog činjenice da se u više država članica kazneno gonjenje za klevetu zloupotrebljava u onome što bi se moglo smatrati pokušajima vlasti da ušutkaju

medijsku kritiku. Takvu zlouporabu – koja dovodi do istinske autocenzure medija i prouzrokuje progresivno smanjenje demokratske rasprave i cirkulacije općih informacija – osudilo je civilno društvo, posebice u Albaniji, Azerbajdžanu i Ruskoj Federaciji.

9. Skupština se slaže s jasnim stajalištem generalnog tajnika Vijeća Europe, koji je osudio prijetnje kaznenim gonjenjem za klevetu kao „posebno podmukao oblik zastrašivanja". Skupština smatra neprihvatljivom takvu nenormalnu uporabu zakona protiv klevete.

[…]

12. Svaki slučaj zatvaranja medijskog djelatnika je nedopustiva smetnja slobodi izražavanja i podrazumijeva da, usprkos činjenici da je njihov rad u javnom interesu, nad novinarima visi Damoklov mač. Čitavo društvo trpi posljedice kada se novinarima ovakvim pritiscima začepe usta.

13. Skupština shodno tome zauzima stajalište da zatvorske kazne za klevetu treba ukinuti bez daljeg odlaganja. Posebno poziva države čiji zakoni još uvijek predviđaju zatvorske kazne – iako se zatvorske kazne zapravo ne izriču – da ih bez odlaganja ukinu kako ne bi dale bilo kakav izgovor, ma koliko neopravdan, onim zemljama koje ih nastavljaju izricati, izazivajući na taj način koroziju temeljnih sloboda.

14. Skupština također osuđuje zlouporabu nerazumno visokih odšteta i kamata u slučajevima klevete te ističe da dosuđivanje neproporcionalnog iznosa odštete također može biti u suprotnosti sa člankom 10. Europske konvencije o ljudskim pravima.

[…]

17. Skupština stoga poziva države članice da:

17.1. bez odlaganja ukinu zatvorske kazne za klevetu;

17.2. garantiraju da nema zlouporabe kaznenog gonjenja za klevetu i zaštite neovisnost tužitelja u ovim slučajevima;

17.3 preciznije definiraju koncept klevete u svom zakonodavstvu kako bi se izbjegla proizvoljna primjena zakona i osiguralo da građansko pravo pruži učinkovitu zaštitu dostojanstva osoba pogođenih klevetom;

[…]

17.5. kažnjavaju zatvorom samo poticanje na nasilje, govor mržnje i promociju negacionizma;

[…]

17.8. postave razumne i proporcionalne maksimume za naknadu štete i kamate u slučajevima klevete, tako da opstanak okrivljenog medijskog tijela nije doveden u opasnost;

17.9. pruže odgovarajuće zakonske garancije za naknadu štete i kamate koje su nerazmjerne stvarnoj povredi;

17.10. usklade svoje zakone s praksom Suda glede zaštite novinarskih izvora.

V. Dopustivost

13. Prilikom ispitivanja dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3.(a) Ustava BiH koji glasi:

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

14. Zahtjeve za ocjenu ustavnosti podnijeli su Denis Zvizdić, drugi zamjenik predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, i 14 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, što znači da su zahtjeve podnijeli ovlašteni subjekti u smislu članka VI/3.(a) Ustava BiH. Stoga, imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava BiH i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da su podneseni zahtjevi dopustivi zato što su ih podnijeli ovlašteni subjekti i odnose se na pitanja iz nadležnosti Ustavnog suda. Također, ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg bi se zahtjevi mogli proglasiti nedopustivim.

VI. Meritum

15. Podnositelj Zvizdić traži ocjenu ustavnosti članka 8. Zakona o izmjenama i dopunama spornog Zakona kojim su u sporni Zakon dodani čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d. i 208đ. Imajući u vidu da su ove odredbe stupile na snagu i postale dio tog Zakona, Ustavni sud će navedene odredbe razmatrati kao odredbe spornog Zakona, a ne kao članak 8. Zakona o izmjenama i dopunama spornog Zakona. Nadalje, podnositelji poslanici traže ocjenu ustavnosti čl. 208a., 208b. i 280a. stavak (2) spornog Zakona. Glede činjenice da su podnositelji poslanici osporili samo stavak (2) članka 280a. Ustavni sud podsjeća da je u više predmeta ocjenjivao ustavnost zakona u širem ustavnom kontekstu, ne ograničavajući se samo na odredbe Ustava koje su navedene u zahtjevu (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-16/11* od 13. srpnja 2012. godine, točka 29., dostupna na www.ustavnisud.ba). U konkretnom slučaju Ustavni sud smatra da ne može zasebno razmatrati samo stavak (2) članka 280a. spornog Zakona bez razmatranja sadržaja cijelog članka.

16. Podnositelji zahtjeva smatraju da osporene odredbe nisu u skladu sa čl. I/2., II/1. i II/2. u svezi sa čl. II/4. i II/6., kao ni sa člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 10. Europske konvencije i člankom 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Ustavni sud smatra da osporene odredbe, u prvom redu, pokreću ustavno pitanje u odnosu na slobodu izražavanja.

Sloboda izražavanja

17. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

18. Članak 10. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.

Uvodne napomene

Zakonsko reguliranje klevete u državama članicama Vijeća Europe

19. Glede pitanja zakonskog reguliranja klevete u državama članicama Vijeća Europe, Ustavni sud primjećuje da se Parlamentarna skupština Vijeća Europe u svojoj Rezoluciji 1577 (2007) založila za dekriminalizaciju klevete. U navedenoj Rezoluciji Parlamentarna skupština Vijeća Europe je ukazala na iznimnu važnost slobode izražavanja i ulogu tiska u demokratskom društvu. Također je apelirala na države članice da zakone protiv klevete primjenjuju s najvećom suzdržanošću jer mogu ozbiljno narušiti slobodu izražavanja. Iz tog razloga, Parlamentarna skupština Vijeća Europe inzistira na postojanju proceduralnih garancija koje omogućuju svakome tko je optužen za klevetu da potkrijepi svoje izjave kako bi se oslobodio moguće kaznene odgovornosti. Na kraju, pozvala je države članice da, između ostalog, bez odlaganja ukinu zatvorske kazne za klevetu, garantiraju da nema zlouporabe kaznenog gonjenja za klevetu i preciznije definiraju koncept klevete u svom zakonodavstvu kako bi se izbjegla proizvoljna primjena zakona i osiguralo da

građansko pravo pruži učinkovitu zaštitu dostojanstva osoba pogođenih klevetom. Osim toga, pozvala je i da države članice postave razumne i proporcionalne maksimume za naknadu štete i kamate u slučajevima klevete, te pruže odgovarajuće zakonske garancije za naknadu štete i kamate koje su nerazmjerne stvarnoj povredi (https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en). Iako Rezolucija nije obvezujući dokument, Ustavni sud primjećuje da je u njoj izraženo čvrsto stajalište Parlamentarne skupštine Vijeća Europe o potrebi dekriminalizacije klevete i, posebno, ukidanja zatvorske kazne za klevetu. U tom kontekstu, Ustavni sud primjećuje da je u državama članicama pitanje klevete različito regulirano, pa je tako u većini država članica Vijeća Europe kleveta regulirana odredbama kaznenog zakonodavstva. S druge strane, u pojedinim državama članicama kleveta je dekriminalizirana već dulji niz godina. To su, prema stanju iz 2012. godine, Armenija, Bosna i Hercegovina, Gruzija, Irska, Crna Gora, Rumunjska, Ukrajina i Ujedinjeno Kraljevstvo, te Cipar, Estonija i Moldavija uz određene iznimke (izvor: https://rm.coe.int/study-on-the-alignment-of-laws-and-practices-concerning-alignment-of-l/16804915c5). Osim toga, prema *International Press Institute*, samo pet od 28 država članica Europske unije je ukinulo kaznene zakone o kleveti i uvredi, odnosno 17 zemalja Europske unije još ima zakone o kaznenom djelovanju uvrede (izvor: http://legaldb.freemedia.at/defamation-laws-in-europe/#:~:text=In%20particular%2C%2017%20EU%20countries,than%20defaming%20a%20private%20citizen). U svojim kasnijim rezolucijama [Rezoluciji broj 2035 o zaštiti sigurnosti novinara i slobode medija u Europi (2015) i Rezoluciji broj 2141 o napadima na novinare i slobodu medija u Europi (2017)] Parlamentarna skupština Vijeća Europe je analizirala probleme i korake koji se trebaju poduzeti unutar država članica prema dekriminalizaciji klevete i poštovanju standarda Europskog suda. Njezina stajališta iz navedenih rezolucija su podržana i dodatno razrađena u mnogobrojnim odlukama Europskog suda kojima su uspostavljeni strogi kriteriji za prihvatljivo ograničenje slobode izražavanja.

20. U povodu najave usvajanja zakonskih odredbi o kriminalizaciji klevete i uvrede u Republici Srpskoj, Platforma za zaštitu novinarstva i sigurnost novinara je na svojoj stranici objavila upozorenje (*alert*), u kojem je, između ostalog, ukazano da bi ova kaznena djela, „ako ih Narodna skupština RS odobri, ostavila širok spektar tumačenja sudovima pri ocjeni što je kleveta ili uvreda i mogla bi omogućiti kazneno gonjenje novinara koji izvješćuju o korupciji i drugim stvarima od javnog interesa, kao i bilo koga tko piše javno na društvenim mrežama“ (https://fom.coe.int/en/alerte).

21. Razmatrajući navode podnositelja zahtjeva, Ustavni sud zapaža da su zahtjevima postavljena ozbiljna pitanja glede posljedica donošenja osporenih odredbi na slobodu izražavanja svih građana Bosne i Hercegovine, a posebno njihova utjecaja na novinare i medije kao „čuvare javnog interesa“ (*public watchdog*).

Analiza osporenih odredbi

22. Razmatrajući pitanje ograničavanja slobode izražavanja u smislu stavka 2. članka 10. Europske konvencije, Europski sud je ukazao da prilikom odlučivanja u slučajevima klevete treba voditi računa o sljedećem: postoji li miješanje u pravo na slobodu izražavanja, je li miješanje propisano zakonom, teži li ostvarenju legitimnog cilja i, na kraju, je li miješanje „neophodno u demokratskom društvu“ (vidi, između ostalih, Europski sud, *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 27. lipnja 2017. godine, predstavka broj 17224/11, točka 67.).

23. Ustavni sud primjećuje da je nesporno da se svim osporenim odredbama propisuje miješanje u pravo na slobodu izražavanja.

24. Glede odgovora na pitanje je li to miješanje „u skladu sa zakonom“, Ustavni sud naglašava da se radi o ocjeni ustavnosti zakonskih odredbi. U svezi s tim, Ustavni sud smatra da osporene odredbe zadovoljavaju standard „zakonitosti“ jer su dostupne i imaju i određenu razinu preciznosti s obzirom na to da se u razumnoj mjeri mogu predvidjeti posljedice ako se poduzme neka od radnji inkriminiranih tim člankom. Međutim, Ustavni sud napominje da ovaj zaključak o preciznosti osporenih odredbi glede uvjeta da je miješanje u skladu sa zakonom ne utječe na pitanje preciznosti osporenih odredbi za potrebe ocjene proporcionalnosti miješanja.

25. Što se tiče pitanja je li miješanje u pravo na slobodu izražavanja „neophodno u demokratskom društvu“, odnosno uspostavlja li se osporenim odredbama pravična ravnoteža između cilja koji se želi postići i sredstava koja se primjenjuju, Ustavni sud će ovo pitanje glede odredbe članka 280a. spornog zakona ispitati odvojeno od ostalih osporenih odredbi.

a) Proporcionalnost miješanja u odnosu na *članak* 280a. spornog Zakona

26. Ovaj članak glasi:

(1) Ko javno izloži poruzi, preziru ili grubom omalovažavanju Republiku Srpsku, njenu zastavu, grb, amblem ili himnu kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka izvršeno na način da se Republika Srpska označi kao agresorska ili genocidna tvorevina ili njeni narodi agresorskim ili genocidnim, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako je djelo iz stavka 2. ovoga članka izvršilo službeno ili odgovorno lice ili lice u institucijama vlasti ili organu koji se financira iz javnog proračuna, kaznit će se kaznom zatvora od dvije do deset godina.

(4) Ako su djela iz st. 1. do 3. ovoga članka izvršena u namjeri promjene ustavnog uređenja Republike Srpske, njene teritorijalne cjelovitosti ili neovisnosti, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

27. U svezi s pitanjem postojanja legitimnog cilja za miješanje u pravo na slobodu izražavanja, Ustavni sud zapaža da cilj članka 280a. spornog Zakona proizlazi iz njegova sadržaja – zaštita ugleda Republike Srpske, njezinih naroda i njezinih obilježja (st. 1. i 2.). Također, cilj ovog članka je i zaštita ustavnog uređenja entiteta Republika Srpska (stavak 4.). Iako se Narodna skupština RS nije izjasnila o zahtjevu, Ustavni sud ukazuje da je Europski sud u svojoj praksi, koja se ticala vrijeđanja državnih simbola koji su važni svima u državi, ukazao na važnost „unapređenja društvene kohezije“, pa je prihvatio da zaštita tih simbola korespondira „zaštiti prava drugih“ kao legitimnom cilju iz stavka 2. članka 10. Europske konvencije (vidi, npr. Europski sud, *Fragoso Dacosta protiv Španjolske*, presuda od 8. lipnja 2023. godine, predstavka broj 27926/21, točka 24.). Ustavni sud ukazuje da u konkretnom slučaju zaštita ugleda jednog od entiteta u Bosni i Hercegovini i njegovih simbola treba biti od važnosti svima u državi i također može voditi većoj društvenoj koheziji. Stoga, Ustavni sud prihvaća da se osporenom odredbom slijedi legitiman cilj „zaštite prava drugih“.

28. Razmatrajući pitanje je li miješanje u slobodu izražavanja propisano u članku 280a. spornog Zakona neophodno u demokratskom društvu, Ustavni sud podsjeća da su s ciljem zaštite ugleda Republike Srpske i njezinih simbola propisane isključivo kazne zatvora u različitim rasponima, bez minimalnog ograničenja do tri godine, od šest mjeseci do pet godina, od dvije do deset godina i od tri do 15 godina za pojedina izražavanja koja ispunjavaju uvjete koji su navedeni u st. 1., 2., 3. i 4. Ustavni sud smatra da su gornje granice zatvorskih kazni zaista visoke i rigorozne. Nadalje, u slučaju djela koja ispunjavaju uvjete iz st. 2., 3. i 4. članka 280a. spornog Zakona, minimalne zatvorske kazne su također visoke i rigorozne. Kazne propisane za djela u osporenoj odredbi, ne samo zbog maksimalne moguće kazne nego i zbog svoje disproporcionalno visoke donje granice (st. 2., 3. i 4.), nedvojbeno mogu imati veliki odvraćajući učinak za građane općenito, a naročito za medije u ispunjavanju njihove ključne uloge u izvješćivanju i upozoravanju javnosti o pitanjima od javnog interesa (vidi Europski sud, *Cumpănă i Mazăre protiv Rumunjske*, presuda od 17. prosinca 2004. godine, predstavka broj 33348/96, točka 113.). Za uspješno funkcioniranje svakog demokratskog društva od velikog je značaja da građani, a posebno novinari, ne zaziru od iznošenja mišljenja o pitanjima od javnog interesa ili od opravdane kritike javne vlasti zbog straha od zatvorske kazne. U tom kontekstu, Ustavni sud podsjeća da je Europski sud osigurao snažnu zaštitu izjava koje se odnose na pitanja od javnog interesa, uključujući i one koje podrazumijevaju kritiku na račun političara, vlade, službenika, dakle javnih ličnosti, ali i drugih članova društva. Pri tome, sloboda izražavanja je primjenjiva ne samo na informacije ili ideje koje nailaze na pozitivan prijem ili se smatraju neuvredljivim ili prema njima postoji ravnodušnost već i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiravaju državu ili bilo koji dio populacije (vidi, npr. Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-3192/19* od 3. veljače 2021. godine, točka 38., s daljnjim referencama). Osim toga, Ustavni i Europski sud su u svojim odlukama ukazali da je uporaba sarkazma i ironije kompatibilna s korištenjem slobode

izražavanja novinara i da je dozvoljena veća sloboda kod humorističkih i satiričkih komentara (vidi, npr. Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-1031/19* od 10. studenog 2020. godine, točka 37., i Europski sud, *Ziembiński protiv Poljske (Br. 2)*, presuda od 5. srpnja 2016. godine, predstavka broj 1799/07, toč. 44. i 45.).

29. U konkretnom slučaju Ustavni sud smatra da su djela opisana u osporenoj odredbi formulirana tako široko da ostavljaju široku mogućnost primjene i na izražavanja koja su šokantna, uznemirujuća ili satiričnog karaktera i u granicama dopuštenog preuveličavanja, pa čak i u odnosu na satirične komentare koji bi se mogli smatrati „porugom, prezirom ili omalovažavanjem“ Republike Srpske, njezinih organa i simbola. U svezi s tim, Ustavni sud uzima u obzir da element subjektiviteta pri ocjeni inkriminiranog izražavanja može stvoriti neugodan i obeshrabrujući pritisak na slobodu medija i umjetnika u njihovu izražavanju. Iako je prihvatio da je u konkretnom slučaju miješanje u slobodu izražavanja u odnosu na sve osporene odredbe dovoljno precizno da ispuni uvjet „zakonitosti“ (vidi točku 24. ove Odluke), Ustavni sud smatra da opseg djela koja se mogu smatrati kažnjivim u skladu s člankom 280a. spornog Zakona dovodi u pitanje proporcionalnost miješanja kroz kaznene sankcije. U svezi s tim, Ustavni sud ne vidi nijedan argument za zaključak da je ovako oštra kazna proporcionalna legitimnom cilju koji se njom želi postići. Osim toga, Ustavni sud primjećuje da kazneno djelo iz članka 280a. spornog Zakona, za koje je propisana kazna zatvora, ostavlja mogućnost primjene mjera propisanih Zakonom o kaznenom postupku za osiguranje prisustva optužene osobe i uspješno vođenje kaznenog postupka, odnosno mogućnost da se optuženom odredi i pritvor. Nema sumnje da mogućnost lišenja slobode prije samog suđenja ili tijekom suđenja dodatno potvrđuje odvraćajući učinak članka 280a. spornog Zakona u odnosu na bilo kojeg građanina, a posebno u odnosu na novinare (vidi Europski sudi, *Yaşar Kaplan protiv Turske*, presuda od 24. siječnja 2006. godine, predstavka broj 56566/00, toč. od 35. do 46.). U tom kontekstu, Ustavni sud podsjeća da je Parlamentarna skupština Vijeća Europe u Rezoluciji 1577 ukazala da je „svaki slučaj zatvaranja medijskog djelatnika nedopustiva smetnja slobodi izražavanja i da cijelo društvo trpi posljedice kada se novinarima ovakvim pritiscima začepe usta“ (vidi točku 12. ove Odluke). Iako određivanje kazne za kaznena djela spada, u načelu, u slobodno polje procjene (*margin of appreciation*) nadležnog zakonodavca, Ustavni sud smatra da je zakonodavac u Republici Srpskoj, propisujući kaznene sankcije koje bi neizbježno imale odvraćajući učinak i vodile gušenju slobode medija i obeshrabrivanju pojedinaca od ozbiljnije kritike organa vlasti ovog entiteta, izašao iz dozvoljenog polja slobodne procjene (vidi Europski sud, *Mahmudov i Agazade protiv Azerbajdžana*, presuda od 18. prosinca 2008. godine, predstavka broj 35877/04, st. od 48. do 49.; *op. cit*., *Cumpănă i Mazăre protiv Rumunjske,* toč. od 113. do 114.).

30. Sve navedeno je dovoljno da Ustavni sud zaključi da članak 280a. nije proporcionalan ciljevima zbog kojih je donesen i da takvo miješanje u slobodu izražavanja nije „neophodno u demokratskom društvu“.

31. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da članak 280a. spornog Zakona nije u skladu sa člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 10. Europske konvencije.

b) Proporcionalnost miješanja u odnosu na odredbe čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d. i 208đ. spornog Zakona

32. Razmatrajući pitanje kažnjavanja za klevetu, Europski sud je u svojoj dugogodišnjoj praksi jasno ukazao da, s obzirom na slobodu odlučivanja koju države ugovornice uživaju prema članku 10. Europske konvencije, kaznena mjera kao odgovor na klevetu se ne može *per se* smatrati neproporcionalnom cilju koji se želi ostvariti (vidi Europski sud, *Lindon, Otchakovsky-Laurens i July protiv Francuske*, presuda od 22. listopada 2007. godine, predstavke br. 21279/02 i 36448/02, točka 59.). U svezi s tim, priroda i ozbiljnost izrečenih sankcija su čimbenici koje treba pažljivo uzeti u obzir pri ocjenjivanju proporcionalnosti miješanja. Europski sud u svojoj praksi naročito ističe da je potrebno suzdržati se od pribjegavanja kaznenom postupku u pitanjima koja se odnose na slobodu izražavanja obrane u sudnici u kontekstu kaznenog postupka (vidi Europski sud, *Miljević protiv Hrvatske*, presuda od 25. lipnja 2020. godine, predstavka broj 68317/13, točka 57., s daljnjim referencama). Premda je, u načelu, na domaćim sudovima da, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja, odrede adekvatnu kaznu, postoje zajednički standardi u odnosu na slobodu izražavanja koje Europski sud mora osigurati u skladu s načelom proporcionalnosti. Ti standardi su stupanj krivnje dotične osobe, ozbiljnost kaznenog djela i je li ono ponovljeno (vidi Europski sud, *op. cit*., *Fragoso Dacosta protiv Španjolske*, točka 33.). Osim toga, iz prakse Europskog suda proizlazi da pri ocjeni prirode i ozbiljnosti izrečenih sankcija, Europski sud uzima u obzir niz okolnosti, kao npr. vrstu sankcije, visinu novčane kazne, mogućnost zamjene novčane kazne u kaznu zatvora, uvjetne osude, tko je pokrenuo postupak, ulazi li osuda u kaznenu evidenciju, socioekonomski položaj osuđenog i dr. (vidi, npr. Europski sud, *Bon protiv Hrvatske*, presuda od 18. ožujka 2021. godine, predstavka broj 26933/15, točka 38., *Slava Jurišić protiv Hrvatske*, presuda od 8. veljače 2018. godine, predstavka broj 79584/12, toč. 34.–36., *Almeida Leitão Bento Fernandes protiv Portugala*, presuda od 12. ožujka 2015. godine, predstavka broj 25790/11, točka 59., i *Długołęcki protiv Poljske*, presuda od 24. veljače 2009. godine, predstavka broj 23806/03, toč. 45.–47.).

33. Imajući u vidu ove standarde, Ustavni sud ukazuje da to što je kleveta, nakon duljeg razdoblja, ponovo propisana kao kazneno djelo nije samo po sebi protivno Ustavu Bosne i Hercegovine ili Europskoj konvenciji. Glede odgovora na pitanje uspostavlja li se osporenim odredbama pravična ravnoteža između legitimnog cilja i upotrijebljenih sredstava, Ustavni sud podsjeća da zakonodavne vlasti uživaju određeno polje diskrecije kada donose određeni zakon. Osim toga, budući da se ne radi o apsolutnom pravu, ograničenje slobode izražavanja je moguće u skladu sa stavkom 2. članka 10. Europske konvencije. Razmatrajući čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d. i 208đ. spornog Zakona,

Ustavni sud zapaža da su osporenim člancima kao kaznene sankcije propisane isključivo novčane kazne. Uzimajući u obzir svoju bogatu praksu u svezi s ovim pitanjem, Ustavni sud primjećuje da je raspon propisanih novčanih kazni približan onome koji sudovi u Republici Srpskoj i u Federaciji BiH dosuđuju u parničnim postupcima kao kompenzaciju za učinjenu klevetu. Osim toga, zakoni o zaštiti od klevete u oba entiteta također propisuju mogućnost da sudovi narede i javnu objavu presude. Ovo je dovoljno Ustavnom sudu da zaključi da je ovakvo miješanje u slobodu izražavanja proporcionalno, te da osporene odredbe ne izlaze izvan okvira „slobodnog polja procjene“ nadležnog zakonodavca (u entitetu Republika Srpska).

34. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d. i 208đ. spornog Zakona ne krše članak II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članak 10. stavak 2. Europske konvencije.

35. Međutim, Ustavni sud smatra nužnim i da ukaže da, iako nije ocijenio neustavnim čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d. i 208đ. spornog Zakona, nadležni organi u Republici Srpskoj trebaju postupati s posebnom pozornošću u slučaju kaznenog progona za djela propisana ovim člancima, a naročito voditi računa da osporene odredbe primjenjuju u skladu sa standardima utvrđenim dugogodišnjom praksom Europskog (vidi točku 32.), ali i Ustavnog suda. Ustavni sud naročito ukazuje da je potrebno voditi računa o tome da pretjerano visoke novčane kazne mogu predstavljati prijetnju s obeshrabrujućim učinkom na slobodu izražavanja (vidi Europski sud, *Dareskizb LTD protiv Armenije*, presuda od 18. svibnja 2021. godine, predstavka broj 64004/11, točka 43.). U svezi s tim, Ustavni sud posebno ukazuje na stajalište Venecijanskog povjerenstva izraženo u Mišljenju o zakonodavstvu koje se odnosi na zaštitu protiv klevete Republike Azerbajdžana od 11. i 12. listopada 2013. godine (broj CDL-AD(2013)024-e, https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)024-e). U točki 38. tog dokumenta Venecijansko povjerenstvo je navelo da „[p]ravni lijekovi za klevetu zahtijevaju pomno razmatranje. U obzir se moraju uzeti specifične okolnosti slučaja, a sve sankcije moraju biti proporcionalne šteti koja je nanesena nečijem ugledu. Treba izbjegavati izricanje pretjeranih kaznenih mjera, a izricanje zatvorskih kazni treba ograničiti samo na slučajeve u kojima postoje iznimne okolnosti“. Imajući ovo u vidu, Ustavni sud naglašava da bi nadležni organi trebali, koliko je to moguće, izbjegavati korištenje pravnih sredstava koja bi mogla odvratiti građane, a posebno novinare, od iznošenja kritičkog mišljenja o pitanjima od javnog interesa zbog straha od kaznenih i drugih sankcija (vidi, *mutatis mutandis*, *ibid*., Venecijansko povjerenstvo, točka 30.).

Ostali navodi

36. Ustavni sud podsjeća da je, prema dobro utvrđenoj praksi Ustavnog suda, podnositelj zahtjeva dužan u zahtjevu konkretno odrediti u odnosu na koje odredbe Ustava Bosne i Hercegovine ili Europske konvencije traži da se ispita kompatibilnost

i te navode potkrijepiti odgovarajućom argumentacijom koja bi ukazivala na sumnju u kompatibilnost zakonske odredbe (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-12/13* od 5. srpnja 2013. godine, točka 16.). Ustavni sud naglašava da su podnositelji zahtjeva naveli da su osporene odredbe suprotne i čl. I/2., II/1. i II/2. u svezi sa čl. II/4. i II/6. Ustava Bosne i Hercegovine, te članku 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Međutim, glede ovih navoda podnositelji zahtjeva nisu ponudili odgovarajuće argumente. Imajući ovo u vidu, kao i zaključke koje je već donio, Ustavni sud smatra da ove navode nema potrebe posebno ispitivati.

VII. Zaključak

37. Ustavni sud zaključuje da je odredba članka 280a. KZRS suprotna članku II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 10. Europske konvencije zbog toga što ne postoji proporcionalnost između cilja koji se želi postići i predviđenih sredstava za postizanje tog cilja.

38. Ustavni sud zaključuje da su odredbe čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d. i 208đ. KZRS u skladu sa člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 10. Europske konvencije.

39. Na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove Odluke.

40. U smislu članka 43. Pravila Ustavnog suda, sutkinja Angelika Nußberger je dala izdvojeno mišljenje o slaganju koje će biti sastavni dio ove Odluke.

41. S obzirom na navedenu odluku, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno odlučiti o zahtjevu za privremenu mjeru iz predmeta broj U-21/23.

42. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Izdvojeno mišljenje o slaganju sutkinje Angelike Nußberger

Glasala sam kao i moje kolege da članak 280a. Kaznenog zakonika Republike Srpske nije u skladu sa člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine ni sa člankom 10. Europske konvencije. Ja bih pak ustanovila da je potrebno obaviti detaljnu analizu drugih odredbi o kleveti u svjetlu sudske prakse Europskog suda za ljudska prava. Ni odredbe poput članka 208b. stavak 4. Kaznenog zakonika nisu, prema mom mišljenju, u skladu sa člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine ni sa člankom 10. Europske konvencije jer ne omogućuju razlikovanje istinitih od lažnih iskaza – što je bitna razlika koju je potrebno napraviti u slučajevima slobode izražavanja.

Sadržaj

Predmet broj U-28/22

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske za ocjenu kompatibilnosti članka 2. st. 2. i 3. i čl. 5., 12. i 18. Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20) sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine

Odluka od 21. ožujka 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-28/22**, rješavajući zahtjev **sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 21. ožujka 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske za ocjenu ustavnosti članka 2. st. 2. i 3. i čl. 5., 12. i 18. Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20)

utvrđuje se da su članak 2. st. 2. i 3. i čl. 5., 12. i 18. Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20) u skladu sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Mihnet Okić, Alija Tabaković, Faruk Đozić, Džemaludin Šabanović, Muris Čirkić, Ivo Kamenjašović i Samir Baćevac, sedam delegata Vijeća naroda Republike

Srpske (u daljnjem tekstu: podnositelji zahtjeva), podnijeli su 12. listopada 2022. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu kompatibilnosti članka 2. st. 2. i 3. i čl. 5., 12. i 18. Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20; u daljnjem tekstu: sporni zakon) sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine. Istovremeno, podnositelji zahtjeva su zatražili da Ustavni sud donese privremenu mjeru kojom bi zabranio primjenu spornog zakona do donošenja konačne odluke o zahtjevu.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 28. listopada 2022. godine da dostavi odgovor na zahtjev.

3. Narodna skupština RS je 3. ožujka 2023. godine dostavila odgovor na zahtjev.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. U zahtjevu za ocjenu ustavnosti navodi se da je, pored jasnog stava iz Odluke Ustavnog suda broj U-1/11 da je pitanje državne imovine u isključivoj nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BiH), Narodna skupština RS donijela sporni zakon kojim je jednostrano riješila pitanje jednog dijela državne imovine. Osporenim odredbama tog zakona propisuje se da u slučaju da se uzurpantu ne prizna pravo vlasništva na uzurpiranom zemljištu, na tom zemljištu se određuje nositelj vlasništva javnog prava i nalaže njegov upis u javne evidencije. Međutim, prema članku 3. spornog zakona, nositelji vlasništva javnog prava su osobe iz članka 22. Zakona o stvarnim pravima („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 124/08, 3/09, 58/09, 95/11 i 60/15) i to: Republika Srpska, jedinica lokalne samouprave, javno poduzeće, javna ustanova i druge službe pod ingerencijom entiteta. Dakle, kako navode podnositelji zahtjeva, entitet Republika Srpska (u daljnjem tekstu: RS) raspolaže imovinom nad kojom nema pravo raspolaganja i ta imovina postaje vlasništvo entiteta. Podnositelji smatraju da je na ovaj način spornim zakonom omogućeno da dio državne imovine bude pretvoren u entitetsku imovinu, odnosno da „osobe iz članka 22. Zakona o stvarnim pravima“ steknu državnu imovinu.

5. Podnositelji zahtjeva ukazuju da je, historijski gledano, uzurpacija zemljišta usko povezana s procesom unutarnje kolonizacije iz razdoblja Kraljevine Jugoslavije. Od 1918. godine značajan dio kolonizacije odvijao se uzurpacijom, odnosno nezakonitim naseljavanjem zemljišta u državnom vlasništvu. Upravo zato je država morala, kako navode podnositelji, legalizirati takav način stjecanja imovine. Među prvim propisima bila je Uredba sa zakonskom snagom o dodjeljivanju državnog šumskog zemljišta i

likvidaciji uzurpacija u BiH od 10. lipnja 1936. godine. Na temelju te uredbe donesen je Pravilnik koji je odredio objekte koji mogu biti predmet uzurpacije, a to su uzurpacije koje su bile izvršene do 1. siječnja 1936. godine.

6. Dalje, podnositelji navode da su nakon završetka Drugog svjetskog rata, na temelju odredaba čl. 4. i 7. Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji u Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini (na koji se poziva osporeni članak 2. stavak 3. spornog zakona), ogromne površine zemljišta oduzete i, kako se u zakonu kaže, „date u ruke državi". Na taj način oduzeto zemljište postalo je vlasništvo države.

7. Dalje, podnositelji navode da je Zakonom o uzurpacijama iz 1978. godine („Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine" broj 6/78) jasno definiran pojam uzurpacije. Prema ovom zakonu, na zemljištu koje je uzurpirano prije 6. travnja 1941. godine moglo se priznati pravo vlasništva uzurpantu, osim na šumama na kojima nije bilo moguće priznati pravo vlasništva. Zakon o uzurpacijama iz 1978. godine je propisivao uvjete za stjecanje prava vlasništva na uzurpiranom zemljištu. Međutim, kako navode podnositelji, taj zakon, za razliku od spornog zakona, niti jednom odredbom nije određivao nositelja prava vlasništva nad tim zemljištem u slučaju da se uzurpantu ne prizna pravo vlasništva. Naime, podnositelji zahtjeva ističu da je Zakon iz 1978. godine samo utvrđivao rokove u kojima je uzurpant morao napustiti uzurpirano zemljište i njegovo pravo na nadoknadu.

8. Osim navedenog, podnositelji zahtjeva se pozivaju i na Zakon o pretvorbi društvene svojine iz 1994. godine („Službeni list Republike Bosne i Hercegovine" broj 33/94; u daljnjem tekstu: Zakon o pretvorbi), koji je i danas na pravnoj snazi i u kojem je propisano da „Republika Bosna i Hercegovina postaje nosilac svojine na imovini u društvenoj svojini na kojoj pravo raspolaganja nema Federacija Bosne i Hercegovine". Pozivanje na ovaj zakon podnositelji nisu posebno elaborirali, osim što su naveli da je i to zakon koji je donio visoki predstavnik i da to pokazuje „da se radi o pitanju koje je u isključivoj nadležnosti države BiH i njezinih organa". Također, u zahtjevu se tvrdi da zemljište iz Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama podliježe odredbama Sporazuma o pitanjima sukcesije između bivših jugoslavenskih republika („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori" broj 10/2001, u daljnjem tekstu: Sporazum o sukcesiji), kao i odredbama Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07, 58/08 i 22/22; u daljnjem tekstu: Zakon o zabrani raspolaganja).

9. U svjetlu istaknutog, podnositelji zahtjeva smatraju da su osporene odredbe spornog zakona neustavne iz više razloga. Prvo, njima se krše odredbe članka I/1. Ustava Bosne i Hercegovine kojim je utvrđen kontinuitet i identitet države, što podrazumijeva da Bosna i Hercegovina ima pravo regulirati „državnu imovinu" čiji je titular. Drugo, njima se krše odredbe članka III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine koje izražavaju načelo ustavnosti

u smislu da su entiteti u obvezi da se pridržavaju Ustava Bosne i Hercegovine i „odluka institucija BiH“. Treće, osporene odredbe spornog zakona krše i odredbe članka IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine kojima se Parlamentarnoj skupštini BiH daje nadležnost u ostalim pitanjima, uključujući i isključivu nadležnost kada je riječ o „državnoj imovini“.

10. S obzirom na navedeno, podnositelji zahtjeva predlažu da Ustavni sud usvoji zahtjev, utvrdi da osporene odredbe spornog zakona nisu u suglasnosti sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine, da osporene odredbe prestaju važiti od narednog dana od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, kao i da se odluka o zahtjevu objavi u drugim službenim glasilima u Bosni i Hercegovini.

b) Odgovor na zahtjev

11. Narodna skupština RS je u odgovoru na zahtjev detaljno obrazložila zašto smatra da pitanje rješavanja državne imovine nije u nadležnosti države nego entiteta. Naime, kako je navedeno u odgovoru, Ustav BiH nigdje, „niti u naznaci, ne spominje bilo šta što bi se odnosilo na pitanje državne imovine“. Dalje je navedeno da materija koja je propisana spornim zakonom spada u nadležnost entiteta i da Ustav Bosne i Hercegovine niti jednom svojom odredbom ne daje državi pravo da svojim odlukama intervenira u ovoj oblasti. Zemljište koje je predmet spornog zakona, prema tvrdnjama iz odgovora, nije „imovina“ koja je obuhvaćena Zakonom o zabrani raspolaganja niti se na ovo zemljište mogu primijeniti odredbe Sporazuma o sukcesiji. Također, Narodna skupština RS smatra da se na ovaj slučaj ne mogu primijeniti ni odredbe Zakona o pretvorbi društvenog vlasništva iz 1994. godine, s obzirom na to da je Parlamentarna skupština BiH 19. srpnja 1999. godine usvojila Okvirni zakon o privatizaciji poduzeća i banaka u BiH, prema kojem se privatizacija vrši u okviru teritorija entiteta. Narodna skupština RS smatra da bi u konkretnom slučaju trebalo primijeniti praksu iz Odluke Ustavnog suda broj U-4/20 od 26. ožujka 2021. godine u kojoj je Ustavni sud zaključio da su odredbe Zakona o stvarnim pravima RS koje se odnose na privatizaciju gradskog građevinskog zemljišta u skladu s Ustavom BiH.

IV. Relevantni propisi

12. **Ustav Bosne i Hercegovine** u relevantnom dijelu glasi:

Članak I/1.
Bosna i Hercegovina

1. Kontinuitet

Republika Bosna i Hercegovina, čiji je oficijelni naslov od sada „Bosna i Hercegovina“, nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa svojim unutarnjim ustrojem izmijenjenim kako je to predviđeno ovim Ustavom, sa svojim sadašnjim međunarodno priznatim granicama. [...]

Članak III/3.(a) i b)

3. Pravni sustav i nadležnosti entiteta i institucija

a) Sve vladine funkcije i ovlasti, koje po ovom Ustavu nisu izričito dodijeljene institucijama Bosne i Hercegovine, pripadaju entitetima.

b) Entiteti i sve njihove niže jedinice u potpunosti će se pokoravati ovome Ustavu, koji dokida one odredbe zakona Bosne i Hercegovine i ustava i zakona entiteta koje su protivne Ustavu, kao i odlukama institucija Bosne i Hercegovine. Opća načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog sustava Bosne i Hercegovine i entiteta.

Članak IV/4.(e)
Parlamentarna skupština

4. Ovlasti

Parlamentarna skupština je nadležna za:

e) Ostale stvari potrebite za izvršavanje njezinih dužnosti ili one koje su joj dodijeljene uzajamnim sporazumom entiteta.

13. **Zakon o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama** („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.

Ovim zakonom propisuju se uvjeti i postupak za raspravljanje imovinskopravnih odnosa nastalih uzurpacijom zemljišta koje je do 6. travnja 1941. godine bilo državna svojina (bivši erar) u svojini nosilaca svojine javnog prava i na dobrovoljačkim kompetencijama.

Članak 2. st. (1), (2) i (3)

(1) Uzurpacijom, u smislu ovog zakona, smatra se svako samovlasno zauzimanje, odnosno bespravno držanje poljoprivrednog ili šumskog zemljišta u svojini nosilaca svojine javnog prava.

(2) Uzurpacijom, u smislu ovog zakona, smatra se i svako samovlasno zauzimanje, odnosno bespravno držanje poljoprivrednog ili šumskog zemljišta u svojini nosilaca svojine javnog prava na kome su raspravljeni sporni imovinsko-pravni odnosi po ranije važećim propisima, a tadašnji organi uprave i nosioci prava na društvenoj, odnosno državnoj svojini nisu izvršili deposjediranje uzurpanata u skladu sa donesenim pravosnažnim rješenjima, već su uzurpante ostavili u posjedu uzurpiranog zemljišta do donošenja ovog zakona.

(3) Neće se smatrati uzurpacijom zauzimanje poljoprivrednog ili šumskog zemljišta prije 31. prosinca 1955. godine, koje je javno dobro, kao i zauzimanje zemljišta u svojini nosilaca svojine javnog prava, ako su nosioci svojine javnog prava to pravo stekli po agrarnim propisima poslije Drugog svjetskog rata od fizičkih i tadašnjih privatno-

pravnih lica, osim prava stečenih sukladno članku 7. točka a) Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji („Službeni list Narodne Republike Bosne i Hercegovine“ br. 2/46, 18/46, 20/47, 29/47, 37/49, 14/51 i 41/67).

Članak 3.

Nosioci svojine javnog prava su lica iz članka 22. Zakona o stvarnim pravima („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 124/08, 3/09, 58/09, 95/11 i 60/15).

Članak 4.

Pod dobrovoljačkim kompetencijama smatra se zemljište koje je iz državne svojine dato u svojinu dobrovoljcima ratova od 1912. do 1918. godine, u skladu sa propisima kojima su regulirane navedene kompetencije.

Članak 5.

(1) Na zemljištu koje je uzurpirano prije 31. prosinca 1955. godine može se priznati pravo svojine uzurpantu, ukoliko odredbama ovog zakona nije drugačije određeno.

(2) Na zemljištu koje je uzurpirano poslije roka iz stavka 1. ovoga članka ne priznaje se pravo svojine uzurpantu.

Članak 7.

Pravo svojine koje se priznaje uzurpantu na uzurpiranom zemljištu upisuje se u javnu evidenciju o nepokretnostima (u daljnjemu tekstu: javna evidencija) u korist uzurpanta.

Članak 12.

(1) Po odredbama ovog zakona raspravit će se i odnosi iz zakupa državnog zemljišta koji su nastali prije 6. travnja 1941. godine na osnovu rješenja tadašnjih šumarskih i agrarnih organa, donesenih u svrhu provođenja unutrašnje kolonizacije ili u svrhu pretvaranja krša i goleti u šumsku kulturu, kao i radi podizanja stambenih zgrada, pod uvjetima da takva zemljišta i danas drže zakupci, odnosno njihovi pravni sljednici.

(2) Po odredbama ovog zakona raspravit će se i odnosi nastali iz dodjeljivanja u svojinu državnog zemljišta prije 6. travnja 1941. godine, na osnovu odluke tadašnjih šumskih i agrarnih organa.

(3) Ako lica iz stavka 1. ovoga članka, odnosno njihovi pravni sljednici i sada drže zemljište koje im je ranije dato u svojinu pravosnažnim odlukama bivših šumarskih i agrarnih organa koje nije provedeno u javnim evidencijama a, po njihovom zahtjevu ili po službenoj dužnosti, nadležni organ uprave za imovinskopravne poslove (u daljnjemu tekstu: nadležni organ) donosi rješenje kojim se nalaže upis prava svojine na tom zemljištu u javnim evidencijama u njihovu korist.

Članak 18.

(1) Rješenjem kojim se uzurpantu ne priznaje pravo svojine na uzurpiranom zemljištu određuje se nosilac svojine javnog prava na tom zemljištu, nalaže upis u javne

evidencije i uzurpantu nalaže napuštanje tog zemljišta u roku od šest mjeseci od dana pravosnažnosti rješenja.

(2) U slučaju da se na uzurpiranom zemljištu na kojem se ne priznaje pravo svojine uzurpantu nalazi izgrađen objekat, nadležni organ donosi rješenje kojim se ne priznaje pravo svojine uzurpantu i koje sadrži nalog da, po pravosnažnosti tog rješenja, nadležni organ po službenoj dužnosti pokreće postupak za utvrđivanje zemljišta koje služi za redovnu upotrebu izgrađenog objekta, da bi bila izvršena legalizacija tog objekta u skladu sa važećim propisima kojima se regulira ova oblast.

(3) Troškove postupka utvrđivanja zemljišta koje služi za redovnu upotrebu objekta iz stavka 2. ovoga članka snosi uzurpant kao graditelj tog objekta.

Članak 19. st. (1) i (2)

(1) Uzurpantu, kojem nije priznato pravo svojine na uzurpiranom zemljištu, dozvolit će se da pobere plodove sa uzurpiranog zemljišta […]

(2) Za trajne kulture (voćnjake, vinograde i sl.) podignute na uzurpiranom zemljištu, uzurpantu pripada naknada […]

Članak 21. stavak (1)

(1) Uknjižba prava svojine u javne evidencije vrši se po službenoj dužnosti na osnovu pravosnažnog rješenja kojim se uzurpantu priznaje pravo svojine na uzurpiranom zemljištu.

Članak 24.

Postupak za raspravljanje uzurpacija i provođenje izvršenja rješenja vrši se po odredbama Zakona o općem upravnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske" br. 13/02, 87/07, 50/10 i 66/18) ukoliko ovim zakonom nije drugačije određeno.

Članak 25.

(1) Svojstvo dobrovoljca steklo je svako fizičko lice koje je u toku ratova od 1912. do 1918. godine svojevoljno stupilo u srpsku ili crnogorsku vojsku, zaključno do 5. studenoga 1918. godine i ostalo na vojnoj dužnosti do demobilizacije ili je od vojne dužnosti ranije bilo oslobođeno kao nesposobno, zbog državnih potreba, kao i svako fizičko lice koje je do rata 1912. godine ili u ratovima 1912. godine dobrovoljno, aktivnim učešćem u vezi sa požrtvovanjem pomagalo ostvarenju narodnog oslobođenja i ujedinjenja.

(2) Neboračke parcele od tri hektra i boračke parcele od pet hektara ostavljaju se kao svojina dobrovoljcima iz stavka 1. ovoga članka, koje su im ranije, na osnovu propisa Kraljevine Jugoslavije (Zakon o dobrovoljcima iz 1921. godine, odnosno 1928. godine) dodijeljene.

Članak 26. st. (1) i (2)

(1) Postupak iz članka 25. stavak 2. ovog zakona pokreće se na zahtjev dobrovoljca ili njegovih pravnih sljednika i u tom postupku se utvrđuje postojanje svojstva dobrovoljca i vrši dodjela dobrovoljačkog zemljišta.

(2) Postupak iz stavka 1. ovoga članka provodi nadležni organ i ukoliko su ispunjeni svi uvjeti propisani ovim zakonom, donosi rješenje kojim se nalaže upis prava svojine dobrovoljca ili njegovih pravnih sljednika i upis u javne evidencije.

(3) Troškove postupka iz stavka 1. ovoga članka snosi podnosilac zahtjeva iz stavka 1. ovoga članka.

14. **Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji u Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini** („Službeni list Narodne Republike Bosne i Hercegovine“ br. 2/46, 18/46, 20/47, 29/47, 37/49, 14/51 i „Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine“ broj 41/67) kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, u relevantnom dijelu glasi:

Član 4.

Radi dodjeljivanja zemlje stvara se zemljišni fond agrarne reforme i kolonizacije u koji ulaze:

a) obradive zemlje, koje se putem eksproprijacije po članu 7. ovog zakona oduzmu od vlasnika i pređu u ruke države,

b) obradiva zemlja državljana Njemačkog Rajha i lica njemačke narodnosti konfiskovana prema odluci Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije od 21. novembra 1944. godine,

c) obradiva zemlja pripadnika stranih narodnosti, koji su se iselili ili koji se budu iselili,

d) obradiva zemlja narodnih neprijatelja i drugih lica, koja je konfiskovana na osnovu sudske presude,

e) zemlja koju država izdvoji iz svog vlasništva u cilju dodjeljivanja siromašnim zemljoradnicima,

f) zemljišni posjedi koji su u toku rata ma iz kog razloga ostali bez sopstvenika, i bez pravnog nasljednika;

g) zemljišta, koja ostavljaju kolonisti, koji su se preselili u drugi kraj, ukoliko se u roku od dvije godine dana ne vrate na svoje staro mjesto.

Član 7.

Eksproprijacijom se oduzimaju od sadašnjih vlasnika i prelaze u ruke države:

a) veliki posjedi tj. takva poljoprivredna i šumska dobra čija ukupna površina prelazi 450 dunuma ili 250 dunuma obradive zemlje, ako se ove zemlje iskorišćavaju putem zakupa ili najamnom radnom snagom;

b) zemljišni posjedi u svojini banaka, preduzeća, akcionarskih društava i drugih privatno-pravnih lica i drugih pravnih lica određenih zakonom, izuzev one dijelove tih posjeda koji će se vlasnicima ostaviti za industrijske, građevinske, naučne, kulturne i druge društveno korisne svrhe;

c) zemljišni posjedi svih vrsta zadužbina svjetovnih i vjerskih, te pojedinih bogomolja, manastira, tekija, vjerskih ustanova i vakufa;

[...]

d) višak obradive zemlje zemljoradničkih posjeda iznad maksimuma određenih po članu 11. ovog zakona.

[...]

15. **Zakon o uzurpacijama Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine** („Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine“ broj 6/78) kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, u relevantnom dijelu glasi:

Član 5.

Pravo svojine koje se priznaje na uzurpiranom zemljištu upisuje se u zemljišne knjige u korist uzurpanta.

Ako je uzurpant porodica ili porodična zadruga, ili ako se one u smislu prethodnog člana smatraju uzurpantom, pravo svojine upisaće se prema izvršenoj diobi ili prema sporazumu.

Ako diobe odnosno sporazuma nije bilo pravo svojine upisaće se na sve članove porodice koji su se zatekli na uzurpiranom zemljištu 6. aprila 1941. godine, ukoliko stalno žive na tom zemljištu, odnosno, po pravu nasljeđa, na njihove nasljednike koji stalno žive na uzurpiranom zemljištu ili su privremeno odsutni.

Pravo iz prethodnog stava pripada i onim članovima uže porodice koji su rođeni poslije 6. aprila 1941. godine, ako stalno žive na uzurpiranom zemljištu ili su privremeno odsutni.

Odredbe prethodnih stavova primjenjivaće se i u slučajevima kada je uzurpantu na ime naknade dato drugo zemljište.

Član 19.

Postupak za raspravljanje imovinskih odnosa nastalih uzurpacijom zemljišta u društvenoj svojini pokreće se na zahtjev uzurpanta, zainteresovane organizacije udruženog rada, opštine (u daljem tekstu: korisnik) ili po službenoj dužnosti.

Član 24.

U rješenju kojim se uzurpantu ne priznaje pravo svojine na uzurpiranom zemljištu, odredиće se rok u kome je uzurpant dužan napustiti uzurpirano zemljište.

U slučaju kada je utvrđeno da uzurpant nema pravo na naknadu, rok za napuštanje uzurpiranog zemljišta ne može biti kraći od tri ni duži od devet mjeseci, računajući od dana pravosnažnost rješenja.

Rok za napuštanje uzurpiranog zemljišta za koje je uzurpantu određena naknada u novcu ili drugom zemljištu ne može biti kraći od tri mjeseca ni duži od jedne godine, računajući od dana izvršene isplate naknade, odnosno od dana kada je uzurpantu predato u posjed drugo zemljište.

Ako se na uzurpiranom zemljištu na kome nije priznato pravo svojine nalaze podignuti objekti za čiji prenos je određena naknada, rok za napuštanje zemljišta i uklanjanje objekata ne može biti kraći od dvanaest ni duži od osamnaest mjeseci, računajući od dana isplaćene naknade.

Uzurpirano zemljište pod šumom na kojem nije priznato pravo svojine uzurpant je dužan napustiti narednog dana po pravosnažnosti rješenja.

16. **Zakon o uzurpaciji** („Službeni glasnik Republike Srpske“ 70/06) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 5.

(1) Pravo svojine koje se priznaje na uzurpiranom zemljištu upisuje se u korist uzurpanta u javne knjige o evidenciji nekretnina.

(2) Ako su uzurpanti više fizičkih osoba, ili ako se oni u smislu članka 4. smatraju uzurpantima, pravo svojine upisat će se prema izvršenoj diobi ili prema sporazumu.

(3) Ako diobe, odnosno sporazuma nije bilo, pravo svojine upisuje se na sve fizičke osobe koje su se zatekle na uzurpiranom zemljištu 8. srpnja 1955. godine, ukoliko stalno žive na tom zemljištu, odnosno po temelju naslijeđa na njihove naslijednike koji stalno žive na uzurpiranom zemljištu, sa određenim idealnim dijelovima.

(4) Pravo iz stavka 3. pripada i onim članovima uže obitelji koji su rođeni poslije 8. srpnja 1955. godine, ako stalno žive na uzurpiranom zemljištu.

(5) Odredbe st. 3. i 4. ovog članka primjenjuju se i u slučajevima kada je uzurpantu na ime naknade dano drugo zemljište.

Članak 10.

(1) Poljoprivredniku kome se ne prizna pravo svojine na zemljištu iz članka 6. stavak 1. t. a), b), v). i g). ovog zakona, a njegovo kućanstvo je bez zemlje ili je nema dostatno, dat će se na ime naknade u svojinu prvenstveno drugo obradivo zemljište, vodeći računa o klasi zemljišta, broju članova kućanstva i njegovom općem ekonomskom stanju.

(2) Ako se uzurpantu ne može dati naknada u drugom obradivom zemljištu, odredit će mu se naknada u novcu.

(3) Naknada u slučaju iz stavka 2. odredit će se po prometnoj vrijednosti zemljišta na tom području.

(4) Neovisno od odredbi st. 2. i 3, uzurpant i budući rabljenik uzurpiranog zemljišta mogu se pred organom uprave mjerodavnim za imovinsko-pravne poslove sporazumjeti o visini i obliku naknade, s tim da naknada ne može bitno odstupati od utvrđene prometne vrijednosti u konkretnoj katastarskoj općini.

Članak 24.

(1) Rješenjem kojim se uzurpantu ne priznaje pravo svojine na uzurpiranom zemljištu odredit će se rok u kome je uzurpant dužan napustiti uzurpirano zemljište.

(2) U slučaju kada je utvrđeno da uzurpant nema pravo na naknadu, rok za napuštanje uzurpiranog zemljišta ne može biti kraći od tri ni dulji od devet mjeseci, računajući od dana pravomoćnosti rješenja.

(3) Rok za napuštanje uzurpiranog zemljišta za koje je uzurpantu određena naknada u novcu ili drugom zemljištu ne može biti kraći od tri mjeseca ni dulji od jedne godine, računajući od dana izvršene isplate naknade, odnosno od dana kada je uzurpantu predano u posjed drugo zemljište.

(4) Ako se na uzurpiranom zemljištu na kome nije priznato pravo svojine nalaze podignuti objekti za čiji prijenos je određena naknada, rok za napuštanje zemljišta i uklanjanje objekta ne može biti kraći od dvanaest ni dulji od osamnaest mjeseci, računajući od dana uplaćene naknade.

Članak 28.

(1) Pravomoćno rješenje mjerodavnog organa uprave kojim se uzurpantu priznaje pravo svojine ili pravo rabljenja na uzurpiranom zemljištu služi kao temelj za uknjižbu u javnim knjigama.

(2) Organ uprave će svako pravomoćno rješenje iz prethodnog stavka dostaviti mjerodavnom osnovnom sudu i odjelu za katastar radi sprovedbe odgovarajućih upisa, odnosno promjena.

(3) Uknjižba se provodi po službenoj dužnosti.

17. **Sporazum o pitanjima sukcesije** („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori“ broj 10/01) u relevantnom dijelu glasi:

Aneks A
Pokretna i nepokretna državna imovina

Članak 2. stavak (1)

(1) Nepokretna će državna imovina bivše SFRJ, koja se nalazila na teritoriju bivše SFRJ, pripasti državama sljednicama na čijem se teritoriju ta imovina nalazi

18. **Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07, 58/08 i 22/22). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni pročišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH koji glasi:

Članak 1.

Ovim zakonom se zabranjuje raspolaganje državnom imovinom.

U smislu ovog Zakona, pod državnom imovinom podrazumijeva se:

1. nepokretna imovina koja pripada državi Bosni i Hercegovini na osnovi međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije, koji su 29. lipnja 2001. god. potpisale države Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija, Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija;

2. nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina do 31. prosinca 1991. godine;

3. poljoprivredno zemljište, za koje je Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio da predstavlja državnu imovinu u svojoj odluci u predmetu br. U-8/19;

4. rijeke, šume i šumsko zemljište, za koje je Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio da predstavljaju državnu imovinu u svojim odlukama u predmetima br. U-9/19 i br. U-4/21.

U smislu ovog zakona, pod raspolaganjem navedene imovine smatra se izravni ili neizravni prijenos vlasništva.

Članak 2.

Bez obzira na odredbe bilo kojeg drugog zakona ili propisa, državnom imovinom može raspolagati isključivo država Bosna i Hercegovina, kao njen titular, u skladu s odredbama ovog zakona.

Svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. ovog zakona suprotno odredbama ovog zakona, ništav je.

19. **Zakon o pretvorbi društvene svojine** („Službeni list Republike Bosne i Hercegovine“ broj 33/94) kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, u relevantnom dijelu glasi:

Član 1. tač. 1. i 4.

Danom stupanja na snagu ovog zakona Republika Bosna i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Republika) postaje nosilac prava svojine na imovini u društvenoj svojini na kojoj pravo raspolaganja nema Federacija Bosne i Hercegovine i to:

1. prirodnim bogatstvima i dobrima u općoj upotrebi;

4. nekretninama koje su izgrađene ili po drugom osnovu stečene iz sredstava budžeta, sredstava za finansiranje zajedničkih potreba te sredstva samodoprinosa građana i donacija bez obzira da li se kod društvenog pravnog lica kao korisnika vode ili ne vode u poslovnim knjigama, odnosno da li su upisane u zemljišne knjige.

V. Dopustivost

20. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva, Ustavni sud je pošao od odredaba članka VI/3. (a) Ustava Bosne Hercegovine.

21. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

22. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnijelo je sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske, koje ukupno broji 28 delegata, što čini jednu četvrtinu članova bilo kojeg zakonodavnog organa entiteta, što znači (suprotno navodima iz odgovora na zahtjev) da je zahtjev podnio ovlašteni subjekt u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-15/21* od 14. srpnja 2022. godine, točka 23. s daljnjim referencama, dostupna na www.ustavnisud.ba).

23. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt, te da ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev nije dopustiv.

VI. Meritum

24. Ustavni sud ukazuje da konkretni zahtjev pokreće pitanje ustavnosti određenih odredaba Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama s aspekta državne imovine. Ustavni sud se u više svojih odluka bavio pitanjem reguliranja državne imovine. Prvi put Ustavni sud se bavio tim pitanjem u Odluci broj U-1/11 od 13. srpnja 2012. godine, kada je ispitivao ustavnost Zakona o statusu državne imovine koja se nalazi na teritoriju Republike Srpske i pod zabranom je raspolaganja. Nakon toga, Ustavni sud je u Odluci broj U-8/19 od 6. veljače 2020. godine ispitivao ustavnost Zakona o poljoprivrednom zemljištu Republike Srpske, dok je u Odluci broj U-4/21 od 23. rujna 2021. godine ispitivao ustavnost Zakona o šumama Republike Srpske. Dalje, u Odluci broj U-10/22 od 22. rujna 2022. godine Ustavni sud je ocijenio ustavnost Zakona o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti u Republici Srpskoj.

25. U odgovoru na zahtjev Narodna skupština je naglasila da taj predmet treba riješiti u skladu s praksom Ustavnog suda iz Odluke U-4/20. Suprotno tome, iz navoda podnositelja zahtjeva proizlazi da o ustavnosti Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama treba riješiti u skladu s praksom iz odluka br. U-1/11, U-8/19, U-4/21 i U-10/22.

26. U svezi s ovim navodima, Ustavni sud ukazuje da je u odlukama u predmetima br. U-1/11, U-8/9, U-4/21 i U-10/22 ocjenjivao ustavnost zakona u kojima je bilo propisano da se ranije državno vlasništvo mijenja u korist RS, tj. da nekretnine, poljoprivredno zemljište ili šume u državnom ili društvenom vlasništvu, ukoliko na njima do sada pravo vlasništva nisu stekle fizičke ili pravne osobe, po sili zakona postaju vlasništvo RS. Ustavni sud je u Odluci U-1/11, u kojoj je razmatrao zakon RS koji je rješavao pitanje statusa državne imovine koja se nalazi na teritoriju RS i pod zabranom je raspolaganja, na sljedeći način objasnio što se smatra „državnom imovinom“: „Državna imovina, iako je to oblik vlasništva koji je po svojoj strukturi sličan građanskopravnom privatnom vlasništvu, predstavlja poseban pravni koncept, te, iz tog razloga, uživa poseban status. Državna imovina je karakteristična po javnopravnoj prirodi odnosa subjekata i korištenja te imovine, kao i njezinog titulara. Ona obuhvata, s jedne strane, pokretne i nepokretne stvari koje su u rukama javne vlasti i koje joj služe radi vršenja te vlasti, s druge strane, ona može obuhvatiti ‘javno dobro’ (morska voda i morsko dno, riječna voda i riječna korita, jezera, planine i druga prirodna bogatstva, javna saobraćajna mreža, saobraćajna infrastruktura itd.). Ono, po svojoj prirodi, prioritetno služi svim ljudima u državi. Kao takvo, ‘javno dobro’ može biti izuzeto iz pravnog prometa (*res extra commercium*) zbog svog značaja jer je to jedini način da bude sačuvano i zaštićeno. Drugim riječima, državna imovina je sredstvo provođenja javne vlasti i stoga je usko povezana s teritorijalnim i materijalnim nadležnostima organa javne vlasti, naime, s teritorijalnim integritetom i suverenitetom države“ (vidi Odluku o dopustivosti i meritumu broj *U-1/11* od 13. srpnja 2012. godine, objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 73/12, toč. 62. i 63.).

27. U svezi s tim, Ustavni sud je u toj i drugim navedenim odlukama naglasio da se samo na državnoj razini može odlučiti kome će pripasti vlasništvo nad državnom imovinom koja je pripala državi Bosni i Hercegovini Sporazumom o sukcesiji ili je pod zabranom raspolaganja.

28. Međutim, Ustavni sud u konkretnom slučaju ukazuje i na Odluku o dopustivosti i meritumu broj U-4/20 od 26. ožujka 2021. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba), u kojoj je ispitivana ustavnost odredaba Zakona o stvarnim pravima RS, u dijelu koji se odnosi na privatizaciju gradskog građevinskog zemljišta. U ovom predmetu, za razliku od ostalih navedenih predmeta, Ustavni sud je zaključio da su osporene odredbe Zakona o stvarnim pravima RS u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine jer se „njima reguliraju pitanja pretvorbe društvenog/državnog vlasništva koje nije pod zabranom raspolaganja". Također je zaključeno da „Republika Srpska ima nadležnost da regulira pretvorbu društvene/državne imovine koja nije obuhvaćena Zakonom o zabrani raspolaganja shodno prijelaznim odredbama Zakona o stvarnim pravima RS" (vidi toč. 54. i 58. navedene odluke).

29. U konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra da je *ratio legis* spornog zakona propisivanje uvjeta i postupka u kojem se utvrđuje može li se uzurpantu ili dobrovoljcu, odnosno njegovom pravnom sljedniku, priznati pravo vlasništva na uzurpiranom zemljištu ili zemljištu koje se smatra dobrovoljačkom kompetencijom. Ustavni sud podsjeća da se spornim zakonom (članak 1.) propisuju uvjeti i postupak za raspravljanje imovinskopravnih odnosa nastalih uzurpacijom zemljišta koje je do 6. travnja 1941. godine bilo „državna svojina (bivši erar)", kao i na dobrovoljačkim kompetencijama. Dakle, osporenim odredbama spornog zakona javna vlast RS rješava pravni status osoba koje su u višedecenijskom posjedu uzurpiranog zemljišta ili dobrovoljačkih kompetencija, odnosno ispunjava svoju pozitivnu obvezu da riješi njihov pravni status. Samo ono uzurpirano zemljište na kojem se prema odredbama spornog zakona ne priznaje pravo vlasništva uzurpantu, upisat će se, prema odredbama članka 18. stavak 1. spornog zakona, u korist nositelja vlasništva javnog prava na tom zemljištu.

30. Ustavni sud zapaža da, suprotno navodima iz zahtjeva, uzurpirano zemljište i dobrovoljačke kompetencije nesporno ne ulaze u državnu imovinu koju je BiH dobila na temelju Sporazuma o sukcesiji jer uzurpacije nisu „[n]epokretna državna imovina bivše SFRJ" niti se na njih primjenjuje Zakon o zabrani raspolaganja (vidi članak 1. st. 2., 3. i 4. navedenog zakona), kao ni Zakon o pretvorbi (vidi članak 1. stavak 4. navedenog zakona). Imajući to u vidu, Ustavni sud smatra da se imovina koja je predmet spornog zakona može dovesti u svezu s praksom Ustavnog suda iz predmeta broj U-4/20 (vidi točku 28. ove odluke). Stoga, Ustavni sud smatra da Republika Srpska ima nadležnost da regulira pretvorbu društvene/državne imovine koja nije predmet Sporazuma o sukcesiji niti je obuhvaćena Zakonom o zabrani raspolaganja ili Zakonom o pretvorbi, niti je takva imovina u praksi Ustavnog suda U-1/11, U-8/19, U-4/21 i U-10/22 označena kao državna

imovina čiji se titular može odrediti samo zakonom koji treba donijeti na državnoj razini. U kontekstu osporenih odredaba spornog zakona to podrazumijeva da, nakon provedenog postupka koji sporni zakon propisuje i ukoliko uzurpant ne bude ispunjavao uvjete za upis prava vlasništva, RS može odrediti i evidentirati na tom zemljištu nositelja vlasništva javnog prava iz članka 22. Zakona o stvarnim pravima, kako je to propisano člankom 3. spornog zakona.

31. Ustavni sud smatra da na drugačije odlučenje ne može utjecati to što takvo rješenje nije bilo sadržano u ranijim propisima bivše SRBiH ili RS, pa se neće posebno baviti odredbama tih zakona.

32. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud smatra da su odredbe članka 2. st. 2. i 3., te čl. 5., 12. i 18. spornog zakona u skladu sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine.

VII. Zaključak

33. Ustavni sud zaključuje da su osporene odredbe Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama koje reguliraju pitanje državne imovine koja nije predmet Sporazuma o sukcesiji niti je pod zabranom raspolaganja, u skladu sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i da Republika Srpska ima nadležnost propisati da državno zemljište, na kojem ne postoje uvjeti da se uzurpantu prizna pravo vlasništva na uzurpaciji ili dobrovoljačkoj kompetenciji, odredi i evidentira na tom zemljištu nositelja vlasništva javnog prava na način kako to sporni zakon propisuje.

34. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

35. S obzirom na odluku u ovom predmetu, Ustavni sud neće posebno razmatrati prijedlog za donošenje privremene mjere.

36. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj U-31/22

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI

Zahtjev 11 članova Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti članka 30. stavak (5), članka 52. stavak (3), članka 54. stavak (2) i članka 129. stavak (2) Poslovnika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 79/14, 81/15, 97/15 i 53/22)

Odluka od 21. ožujka 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u sastavu: predsjednica Valerija Galić, dopredsjednici Mirsad Ćeman i Helen Keller i suci Seada Palavrić, Angelika Nußberger i Ledi Bianku, na sjednici održanoj 21. ožujka 2024. godine u predmetu broj **U-31/22**, rješavajući zahtjev **11 članova Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine** na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 19. stavak (1) točka a) i čl. 57. stavak (2) točka a) i 58. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI

Odbacuje se kao nedopušten zahtjev 11 članova Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti članka 30. stavak (5), članka 52. stavak (3), članka 54. stavak (2) i članka 129. stavak (2) Poslovnika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 79/14, 81/15, 97/15, 78/19, 26/20, 53/22 i 59/23) zbog nenadležnosti Ustavnog suda Bosne i Hercegovine za odlučivanje.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Jedanaest članova Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelji zahtjeva) podnijelo je 7. studenog 2022. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti članka 30. stavak (5), članka 52. stavak (3), članka 54. stavak (2) i članka 129. stavak (2) Poslovnika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 79/14, 81/15, 97/15 i 53/22; u daljnjem tekstu: Poslovnik).

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, od Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zastupnički dom)

zatraženo je 12. siječnja 2023. godine da dostavi odgovor na zahtjev u roku od 30 dana od prijema dopisa.

3. Zastupnički dom je 23. veljače 2023. godine dostavio odgovor na zahtjev.

III. Zahtjevi i odgovori na zahtjeve

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelji zahtjeva smatraju da odredbe članka 30. stavak (5), članka 52. stavak (3), članka 54. stavak (2) i članka 129. stavak (2) Poslovnika nisu u skladu sa čl. II/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu Europska konvencija), člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 5. Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, kao i sa čl. 2., 25. i 26. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, te člankom 14. Europske konvencije u svezi sa člankom 3. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

5. Glede dopustivosti zahtjeva podnositelji zahtjeva su naveli da Poslovnik „ima specifičnu ustavnu prirodu koja proizlazi direktno iz Ustava Bosne i Hercegovine“. Zbog toga, podnositelji zahtjeva smatraju da se Poslovnik može smatrati *sui generis* „zakonom“ u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, te da postoji nadležnost Ustavnog suda da odlučuje o ustavnosti osporenih odredbi. Također, podnositelji zahtjeva smatraju da može doći do „spora između institucija Bosne i Hercegovine“, koji bi Ustavni sud bio nadležan da riješi, zbog činjenice da je izbor rukovodstva povjerenstava i način odlučivanja utemeljen na diskriminatornim osnovama.

6. Podnositelji zahtjeva smatraju da je osporenim odredbama ustanovljena diskriminacija na temelju etničke pripadnosti članova Zastupničkog doma, koji se izjašnjavaju kao pripadnici skupine Ostalih. U tom pogledu navode da pripadnicima skupine Ostalih nije uskraćeno pravo participirati u političkom procesu jer im je omogućeno da budu birani u Zastupnički dom i da budu članovi povjerenstava. Međutim, smatraju da su osporenim odredbama njihova prava umanjena jer im je onemogućeno da na jednak način koriste svoja prava i obveze iz Poslovnika, odnosno da pripadnici konstitutivnih naroda imaju veća prava od pripadnika skupine Ostalih. U tom pogledu, podnositelji zahtjeva ističu da iz odredbi članka 30. stavak (5) i članka 52. stavak (3) Poslovnika izričito proizlazi nemogućnost imenovanja zastupnika koji se izjašnjavaju kao pripadnici skupine Ostalih kao predsjedatelja ili zamjenika predsjedatelja povjerenstava. Zbog toga, kako navode, tijekom jednog mandata Zastupničkog doma članovi koji su pripadnici skupine Ostalih su isključeni iz rukovodstva svih stalnih, privremenih i zajedničkih povjerenstava, zbog čega smatraju da se radi o diskriminaciji „širokih razmjera“. Također, podnositelji zahtjeva ukazuju da je odredbama članka 54. stavak (2) i članka 129. stavak (2) Poslovnika ustanovljeno da prilikom odlučivanja u zajedničkim povjerenstvima glasovi članova koji

su pripadnici skupine Ostalih vrijede manje od glasova članova koji su pripadnici konstitutivnih naroda. Prema mišljenju podnositelja zahtjeva, osporene odredbe propisuju da u praksi, u određenim slučajevima kada je potrebno pozitivno mišljenje nekog od zajedničkih povjerenstava ili kroz usuglašavanje različitih tekstova prijedloga zakona, nije moguće donijeti zakon bez barem jednog glasa članova iz svakog od konstitutivnih naroda, dok se ne propisuje da je potreban i najmanje jedan glas članova iz skupine Ostalih.

7. Prema ocjeni podnositelja zahtjeva, osporene odredbe nemaju objektivno i razumno opravdanje. U svezi s položajem pripadnika Ostalih u Bosni i Hercegovini podnositelji zahtjeva su se pozvali na odluku Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u predmetu *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV] (presuda od 22. prosinca 2009. godine, predstavke br. 27996/06 i 34836/06, točka 55.). Potom su ukazali da je Europski sud istaknuo da nikakva razlika u tretmanu, koja je utemeljena isključivo ili u odlučujućoj mjeri na etničkom podrijetlu, ne može biti objektivno opravdana u suvremenom demokratskom društvu izgrađenom na načelima pluralizma i poštovanja različitih kultura. Također su naveli da nije sporno da je u multietničkoj državi kao što je Bosna i Hercegovina razumno i opravdano osigurati da svaki organ vlasti odražava takav karakter društva. Međutim, smatraju da osporene odredbe koje su utemeljene na etničkoj pripadnosti, odnosno neizjašnjavanju o toj pripadnosti predstavljaju neproporcionalan odgovor za postizanje tog cilja. Osim toga, smatraju da su odredbe Poslovnika „značajno restriktivnije od Ustava Bosne i Hercegovine“ jer su u Ustavu Bosne i Hercegovine restrikcije prema pripadnicima skupine Ostalih propisane isključivo u odnosu na Dom naroda i rukovodstvo Zastupničkog doma, ali ne i po pitanju članstva u rukovodstvu povjerenstava ili pak vrijednosti glasa u odnosu na ostale članove Zastupničkog doma.

2. Odgovor na zahtjev

8. Zastupnički dom je naveo da je Ustavnopravno povjerenstvo razmatralo zahtjev za ocjenu ustavnosti i da je nakon rasprave konstatiralo da je Poslovnik u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine.

IV. Relevantni propisi

a) Relevantni propisi koji se odnose na ustavnu osnovu i postupak donošenja

9. U **Ustavu BiH** relevantne odredbe glase:

PREAMBULA

[...]

Uvjereni da demokratske ustanove vlasti i pravični postupci najbolje uspostavljaju miroljubive odnose u pluralističnom društvu,

[...]

Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi (zajedno s ostalima), i građani Bosne i Hercegovine ovim utvrđuju Ustav Bosne i Hercegovine:

Članak I stavak 2.
Bosna i Hercegovina

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

Članak II stavak 2.
Ljudska prava i temeljne slobode

2. Međunarodni standardi

U Bosni i Hercegovini izravno se primjenjuju prava i slobode garantirani Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i njezinim protokolima. Ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima.

Članak IV
Parlamentarna skupština

Parlamentarna skupština ima dva doma: Dom naroda i Zastupnički dom.

1. Dom naroda

Dom naroda se sastoji od 15 delegata, od kojih su dvije trećine iz Federacije (uključujući pet Hrvata i pet Bošnjaka) i jedna trećina iz Republike Srpske (pet Srba).

[...]

b) Devet članova Doma naroda čine kvorum, s tim da su nazočna najmanje tri bošnjačka, tri hrvatska i tri srpska delegata.

2. Zastupnički dom

Zastupnički dom se sastoji od 42 člana, od kojih su dvije trećine izabrane s teritorija Federacije, a jedna trećina s teritorija Republike Srpske.

[...]

3. Postupak

[...]

b) Svaki će dom većinom glasova donijeti svoj poslovnik i od svojih članova izabrati jednog Srbina, jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, od kojih će jedan biti predsjedavajući, a druga dvojica dopredsjedavajući, s tim da se ove funkcije rotiraju između ove tri izabrane osobe.

c) Za donošenje svih zakona bit će potrebna suglasnost oba doma.

d) Sve odluke u oba doma donose se većinom glasova nazočnih članova koji su glasovali. Delegati i članovi će uložiti maksimalne napore kako bi ta većina uključivala barem jednu trećinu glasova delegata ili članova s teritorija svakog entiteta. Ako većina glasova ne uključuje po jednu trećinu glasova delegata ili članova s teritorija svakog entiteta, predsjedavajući i dopredsjedavajući sastat će se kao komisija i pokušati ishoditi suglasnost u roku od tri dana nakon glasovanja. Ako ovi napori ne uspiju, odluke će se usvajati većinom onih koji su nazočni i koji glasuju, pod uvjetom da glasovi protiv ne uključuju dvije trećine ili više delegata ili članova iz jednog ili drugog entiteta.

e) Neka se predložena odluka Parlamentarne skupštine može proglasiti štetnom po vitalne interese bošnjačkog, hrvatskog ili srpskog naroda većinom glasova bošnjačkih, odnosno hrvatskih, odnosno srpskih delegata izabranih sukladno stavku 1, točka (a). Za takvu će predloženu odluku u Domu naroda biti potrebita suglasnost većine bošnjačkih, većine hrvatskih i većine srpskih delegata koji su nazočni i koji glasuju.

f) U slučaju protivljenja većine bošnjačkih, hrvatskih ili srpskih delegata pozivanju na točku (e), predsjedavajući Doma naroda odmah će sazvati Zajedničku komisiju sastavljenu od tri delegata, od kojih su po jednog izabrali bošnjački, hrvatski i srpski delegati, u svrhu rješenja spornog pitanja. Ako Komisija u roku od pet dana ne uspije to pitanje riješiti, predmet će se uputiti Ustavnom sudu koji će ga po hitnom postupku ispitati da vidi ima li postupovnih nepravilnosti.

[...]

4. Ovlasti

Parlamentarna skupština je nadležna za:

a) Donošenje zakona potrebitih za provedbu odluka Predsjedništva ili za izvršavanje odgovornosti Skupštine po ovome Ustavu.

b) Odlučivanje o izvorima i visini sredstava za rad institucija Bosne i Hercegovine i za podmirivanje međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.

c) Odobravanje proračuna za institucije Bosne i Hercegovine.

d) Odlučivanje o davanju suglasnosti za ratifikaciju ugovora.

e) Ostale stvari potrebite za izvršavanje njezinih dužnosti ili one koje su joj dodijeljene uzajamnim sporazumom entiteta.

10. **Poslovnik Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 79/14, 81/15, 97/15, 78/19, 26/20, 53/22 i 59/23). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst, sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 7. st. (1) i (2)
(Sudjelovanje u radu)

(1) Zastupnik ima prava i dužnosti utvrđene Ustavom BiH, zakonom, odlukom, Kodeksom ponašanja zastupnika i izaslanika u Parlamentarnoj skupštini BiH (u daljnjem tekstu: Kodeks) i ovim Poslovnikom.

(2) Zastupnik ima pravo i dužnost biti nazočan sjednici Doma i sjednici povjerenstava Doma čijim je članom. On sudjeluje u njihovom radu i angažira se na pronalaženju rješenja i donošenju odluka kojima se osigurava izvršenje ustavnih nadležnosti institucija BiH.

Članak 27.
(Dužnosti predsjedatelja Doma)

(1) Predsjedatelj Doma:

a) predstavlja Dom;

b) sudjeluje u pripremi, saziva i predsjeda sjednicom Doma

c) sudjeluje u pripremi, saziva i predsjeda sjednicom Kolegija Doma;

d) inicira raspravu o pitanjima iz nadležnosti Doma;

e) usmjerava raspravu, daje riječ sudionicima u raspravi i oduzima je prema ovome Poslovniku;

f) ograničava trajanje rasprave u vezi s jednim ili više pitanja, ako je potrebno, kako bi se osiguralo razmatranje usvojenog dnevnog reda u cjelini;

g) poduzima sve potrebne mjere kako bi se osigurala mirna i uredna rasprava, uključujući i odgode za kraće vrijeme;

h) brine o dosljednoj primjeni ovoga Poslovnika;

i) zadužen je za primjenu načela javnosti rada Doma i povjerenstava Doma;

j) stvara pretpostavke za potpuno ostvarivanje prava i obavljanje dužnosti zastupnika iz nadležnosti Doma;

k) potpisuje zakone i druge akte koje Dom usvoji;

l) daje upute tajniku Doma u vezi s obavljanjem zadataka i dužnosti;

m) obavlja druge dužnosti u skladu s odlukama Doma.

(2) U obavljanju spomenutih dužnosti predsjedatelj Doma konzultira se sa zamjenicima predsjedatelja.

(3) U slučaju spriječenosti predsjedatelja Doma, dužnost predsjedatelja Doma preuzima prvi zamjenik predsjedatelja Doma, a u njegovoj izočnosti drugi zamjenik predsjedatelja Doma.

Članak 28.
(Osnivanje povjerenstava)

Dom osniva stalna i privremena povjerenstva Doma i, zajedno s Domom naroda, zajednička stalna i privremena povjerenstva obaju domova Parlamentarne skupštine BiH.

Članak 29. stavak (1)
(Privremena povjerenstva Doma)

(1) Dom svojim zaključkom može, na prijedlog zastupnika ili kluba zastupnika, osnovati privremena povjerenstva Doma ili, na prijedlog Doma naroda, privremena zajednička povjerenstva:

a) povjerenstva za provedbu ili pripremu određenog akta ili pitanja;

b) istražna povjerenstva.

Članak 30. st. (1), (2) i (5)
(Imenovanje članova povjerenstava)

(1) Dom imenuje članove povjerenstva. Imenovanje mora biti u skladu s raspodjelom mjesta u Domu.

(2) Stalna povjerenstva imaju devet članova, dok privremena povjerenstva Doma mogu imati do devet članova. Povjerenstva se popunjavaju razmjerno veličini klubova zastupnika u Domu, od kojih su dvije trećine članova izabrane s teritorija Federacije Bosne i Hercegovine, a jedna trećina s teritorija Republike Srpske.

(5) Povjerenstva između svojih članova biraju predsjedatelja te prvog i drugog zamjenika predsjedatelja. Oni se biraju iz tri konstitutivna naroda.

Članak 33.
(Organiziranje rada povjerenstva)

Predsjedatelj povjerenstva, u suradnji s njegovim tajnikom, organizira rad povjerenstva. Predsjedatelj povjerenstva ima iste ovlasti i kompetencije kao predsjedatelj Doma, primijenjeno na postupke i rasprave u povjerenstvu.

Članak 34. stavak (1)
(Prvi i drugi zamjenik predsjedatelja povjerenstva)

(1) Ako predsjedatelj povjerenstva nije nazočan sjednici povjerenstva, dužnost predsjedatelja obavlja prvi zamjenik predsjedatelja. Ako prvi zamjenik predsjedatelja nije nazočan sjednici povjerenstva, dužnost predsjedatelja obavlja drugi zamjenik predsjedatelja.

Članak 35. st. (1) i (3)
(Sazivanje sjednica povjerenstva)

(1) Sjednicu povjerenstva saziva predsjedatelj povjerenstva na vlastitu inicijativu i na prijedlog Kolegija Doma i Kolegija u proširenom sastavu, zamjenika predsjedatelja

tog povjerenstva ili najmanje jedne trećine članova povjerenstva, kao i u slučaju iz članka 34. stavka (1) ovoga Poslovnika.

(3) Ako predsjedatelj povjerenstva ne sazove sjednicu kada se to od njega zatraži, sjednicu saziva jedan od zamjenika predsjedatelja povjerenstva.

Članak 39.
(Ovlasti povjerenstva)

Povjerenstvo može:

a) provesti javna ili zatvorena saslušanja, samostalno ili s drugim nadležnim povjerenstvima;

b) pozivati i saslušati svjedoke iz bilo koje institucije u Bosni i Hercegovini i može od njih zahtijevati da odgovore na sva ispitivanja i iznesu sve činjenice i informacije, kao i one koje su tajni podatak;

c) pokrenuti pitanje odgovornosti za neodazivanje pozivu povjerenstva, davanje lažnih ili netočnih izjava povjerenstvu pod prisegom;

d) zahtijevati izvješće od bilo kojeg izabranog i imenovanog dužnosnika, službenika ili institucije;

e) zahtijevati pomoć revizora;

f) zatražiti pomoć neovisnih stručnjaka izvan institucija u Bosni i Hercegovini.

Članak 42.
(Procedure)

U slučajevima koji nisu posebno uređeni ovim Poslovnikom, procedure u povjerenstvima prate temeljne odredbe o zakonodavnim aktivnostima.

Odjeljak D. Stalna povjerenstva Doma

Članak 43.
(Stalna povjerenstva)

Dom ima sljedeća stalna povjerenstva:

a) Ustavnopravno povjerenstvo;
b) Povjerenstvo za vanjske poslove;
c) Povjerenstvo za vanjsku trgovinu i carine;
d) Povjerenstvo za financije i proračun;
e) Povjerenstvo za promet i veze;
f) Povjerenstvo za ostvarivanje ravnopravnosti spolova;
g) Povjerenstvo za borbu protiv korupcije i kleptokratije;
h) Povjerenstvo za pripremu izbora Vijeća ministara BiH.

Odjeljak E. Zajednička povjerenstva obaju domova Parlamentarne skupštine BiH

Članak 52. st. (1) i (3)
(Sastav i konstituiranje zajedničkih povjerenstava obaju domova

Parlamentarne skupštine BiH)

(1) Zajedničko povjerenstvo obaju domova Parlamentarne skupštine BiH (u daljnjem tekstu: zajedničko povjerenstvo) ima 12 članova, od kojih se šest bira iz Doma a šest iz Doma naroda, s tim što se dvije trećine članova biraju s teritorija Federacije Bosne i Hercegovine, a jedna trećina s teritorija Republike Srpske.

(3) Zajedničko povjerenstvo između svojih članova bira predsjedatelja te prvog i drugog zamjenika predsjedatelja, koji se biraju iz tri konstitutivna naroda. Predsjedatelj i prvi zamjenik predsjedatelja ne mogu biti članovi istoga doma.

Članak 54.
(Kvorum i odlučivanje)

(1) Kvorum za rad zajedničkog povjerenstva čini sedam članova povjerenstva, od kojih je najmanje polovina članova povjerenstva iz svakog doma.

(2) Zajedničko povjerenstvo odlučuje natpolovičnom većinom glasova onih koji su nazočni i koji glasuju, uz uvjet da ta većina uključuje najmanje jednu trećinu članova svakog doma koji su nazočni i koji glasuju i jednoga predstavnika iz svakog konstitutivnog naroda, čiji je najmanje jedan predstavnik nazočan i glasuje. Iznimno od ove odredbe, kada Zajedničko povjerenstvo za administrativne poslove donosi konačne odluke, primjenjuje odredbe iz čl. 85. i 86. ovoga Poslovnika.

Članak 55.
(Mišljenja, prijedlozi i izvješća zajedničkih povjerenstava)

(1) Zajednička povjerenstva daju domovima mišljenja, podnose prijedloge i izvješća te obavljaju i druge poslove kako je propisano poslovnicima obaju domova. Zajednička povjerenstva odlučuju i o pitanjima koja im domovi prenesu u nadležnost, s tim što se na zajednička povjerenstva ne može prenijeti nadležnost za usvajanje zakona.

(2) Domovi svojim zaključkom mogu, na prijedlog zastupnika, izaslanika i klubova zastupnika i klubova naroda, osnovati privremena zajednička povjerenstva radi praćenja, razmatranja i istraživanja specifičnih pitanja, kao i za pripremu i iznošenje prijedloga za usvajanje zakona ili drugih akata iz nadležnosti obaju domova.

Članak 57. stavak (1)
(Primjena odredaba poslovnika domova na zajednička povjerenstva)

(1) Zajedničko povjerenstvo primjenjuje u svome radu ostale opće odredbe poslovnika domova o radu povjerenstava.

Odjeljak F. Stalna zajednička povjerenstva

Članak 58.
(Stalna zajednička povjerenstva)

Domovi imaju sljedeća stalna zajednička povjerenstva:

a) Zajedničko povjerenstvo za obranu i sigurnost BiH;

b) Zajedničko povjerenstvo za nadzor nad radom Obavještajno-sigurnosne agencije BiH;

c) Zajedničko povjerenstvo za ekonomske reforme i razvoj;

d) Zajedničko povjerenstvo za europske integracije,

e) Zajedničko povjerenstvo za administrativne poslove;

f) Zajedničko povjerenstvo za ljudska prava.

Članak 128.
(Zajedničko povjerenstvo za usuglašavanje)

(1) Kada se prijedlog zakona ili drugog akta, koji trebaju usvojiti oba doma, usvoji prvo u Domu, predsjedatelj Doma dostavlja ga Domu naroda u roku od tri dana.

(2) Ako tekst koji je usvojio Dom nije istovjetan tekstu usvojenom u Domu naroda, predsjedatelj Doma odmah obavještava Dom naroda kako bi se na sljedećoj sjednici Doma osnovalo zajedničko povjerenstvo za usuglašavanje teksta.

(3) Prvu sjednicu zajedničkog povjerenstva za usuglašavanje sazivaju tajnici obaju domova Parlamentarne skupštine BiH u roku od sedam dana od imenovanja članova zajedničkog povjerenstva za usuglašavanje.

Članak 129.
(Usuglašavanje)

(1) Zajedničko povjerenstvo za usuglašavanje ima šest članova, po tri iz svakog doma.

(2) Zajedničko povjerenstvo za usuglašavanje nastoji postići dogovor o istovjetnom tekstu. Za postizanje dogovora potrebna je većina glasova svih članova zajedničkog povjerenstva za usuglašavanje i u toj većini zastupljenost sva tri konstitutivna naroda, kao i većina iz svakog doma.

(3) Zajedničko povjerenstvo za usuglašavanje dostavlja izvješće o usuglašavanju u roku od 10 dana od dana održavanja prve sjednice.

(4) Ako jedan od domova ne usvoji izvješće zajedničkog povjerenstva za usuglašavanje, prijedlog zakona smatra se odbijenim.

(5) Ako oba doma ne usvoje negativno izvješće zajedničkog povjerenstva za usuglašavanje, prijedlog zakona dostavlja se zajedničkom povjerenstvu za usuglašavanje radi izrade novog izvješća u skladu sa smjernicama domova.

V. Dopustivost

11. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbi čl. IV/2. i VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine:

12. Članak IV/2. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Zastupnički dom se sastoji od 42 člana, od kojih su dvije trećine izabrane s teritorija Federacije, a jedna trećina s teritorija Republike Srpske.

13. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

3. Nadležnost

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

[...]

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

14. Članak 19. točka a) Pravila Ustavnog suda glasi:

Zahtjev nije dopustiv ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje;

15. Imajući u vidu odredbe čl. IV/2. i VI/3.(a) Ustava BiH, Ustavni sud konstatira da je zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio ovlašteni subjekt. Naime, Zastupnički dom sastoji se od 42 člana, pa 11 članova, koliko je podnijelo zahtjev, čine najmanje jednu četvrtinu od ukupnog broja članova u smislu članka VI/3.(a) stavak 2. Ustava BiH.

16. Nakon što je utvrđeno da je zahtjev podnio ovlašteni subjekt, Ustavni će sud utvrditi ulaze li pitanja koja se zahtjevom pokreću u nadležnost Ustavnog suda kako je to propisano člankom VI/3.(a) Ustava BiH. U svezi s pitanjem nadležnosti, Ustavni sud smatra da je potrebno odgovoriti na dva pitanja: (1) postoji li nadležnost Ustavnog suda da odlučuje o odredbama Poslovnika kao pravnog akta i (2) postoji li nadležnost Suda da ocjenjuje ustavnost osporenih odredbi.

1. Nadležnost za odlučivanje o Poslovniku

17. Ustavni sud ukazuje da je člankom VI/3.(a) alineja 2. Ustava Bosne i Hercegovine dana nadležnost Ustavnom sudu glede kontrole ustavnosti odredbi ustava ili zakona jednog entiteta, dok se državni zakoni i akti niže pravne snage ne spominju u navedenoj ustavnoj odredbi. U svezi s ovim pitanjem Ustavni sud naglašava da, iako odredba članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine ne predviđa eksplicitnu nadležnost Ustavnog suda za ocjenjivanje ustavnosti zakona ili odredbi zakona Bosne i Hercegovine, opseg nadležnosti Ustavnog suda, kako je predviđeno Ustavom Bosne i Hercegovine, svakako sadrži i ovu nadležnost. Stajalište Ustavnog suda u ovakvim slučajevima u njegovoj dosadašnjoj praksi razvidno ukazuje da je Ustavni sud mjerodavan ocjenjivati ustavnost zakona, odnosno pojedinih odredbi zakona Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-13/09* od 30. siječnja 2010. godine, točka 21., s daljnjim referencama, objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 51/10).

18. S obzirom na to, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju potrebno utvrditi pravnu prirodu Poslovnika. Ustavni sud zapaža da je u članku IV/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine propisano: „Svaki će dom većinom glasova donijeti svoj poslovnik […].“ Dakle, nadležnost domova Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Parlamentarna skupština) da većinom glasova donose svoj poslovnik proistječe izravno iz Ustava Bosne i Hercegovine, što znači da poslovnici domova Parlamentarne skupštine imaju specifičnu ustavnu poziciju i posebnu ustavnu narav. Tim pravnim aktima se, između ostalog, uređuje unutarnje ustrojstvo i način rada, te postupak u kojem se donose zakoni i drugi propisi iz nadležnosti Parlamentarne skupštine, uključujući i postupak usuglašavanja tekstova zakona i drugih propisa. Osim toga, ovakvim pravnim aktima se propisuje početak obnašanja zastupničke/delegatske dužnosti, ostvarivanje prava i dužnosti zastupnika/delegata, prava i dužnosti predsjednika i dopredsjednika domova. Također se uređuje i djelokrug, sastav i način rada radnih tijela, odnosno povjerenstava, javnost rada i sl. Zbog toga, Ustavni sud smatra da je predmet ustavnosudske ocjene, u konkretnom slučaju, propis koji mora u postupovnom i materijalnopravnom smislu biti suglasan s Ustavom Bosne i Hercegovine. Prema tome, Ustavni sud smatra da Poslovnik, s obzirom na propisani način donošenja i predmet uređenja, predstavlja sui generis propis koji ima pravnu snagu „zakona“ u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, zbog čega je Ustavni sud u smislu odredbe članka VI/3.(a) Ustava BiH mjerodavan ocjenjivati njegovu ustavnost, odnosno ustavnost pojedinih njegovih odredbi.

2. Nadležnost za odlučivanje o osporenim odredbama

19. Podnositelji zahtjeva ističu da osporene odredbe članka 30. stavak (5), članka 52. stavak (3), članka 54. stavak (2) i članka 129. stavak (2) Poslovnika nisu u skladu sa čl. II/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom

5. Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, kao i sa čl. 2., 25. i 26. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Suština argumenata podnositelja zahtjeva odnosi se na tvrdnje da su osporene odredbe diskriminirajuće prema članovima Zastupničkog doma koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici nekog od konstitutivnih naroda jer onemogućuju njihov izbor u rukovodstva povjerenstava i jer nemaju jednaka prava pri glasanju u zajedničkim povjerenstvima.

20. Dakle, zahtjevom za ocjenu ustavnosti se ukazuje na nesuglasnost osporenih odredbi s odredbama Europske konvencije i drugih međunarodnih sporazuma koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Međutim, Ustavni sud ponavlja da odredbe o donošenju poslovnika domova proistječu izravno iz Ustava Bosne i Hercegovine i da imaju specifičnu ustavnu poziciju i posebnu ustavnu narav. Zbog takve ustavnopravne pozicije koja proizlazi neposredno iz Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud naglašava da se ne mogu primijeniti zaključci iz odluke Ustavnog suda iz predmeta broj *U-14/12* kojom je pokrenuto pitanje isključenja u odnosu na kandidaturu „Ostalih" za izbor predsjednika i dopredsjednika entiteta, koje je ustanovljeno osporenim odredbama ustava entiteta i koje odredbe kao takve slijedi Izborni zakon (vidi Odluku o dopustivosti i meritumu broj *U-14/12* od 26. ožujka 2015. godine, točka 44., dostupna na www.ustavnisud.ba).

21. Prema tome, Ustavni sud prvo mora odgovoriti na pitanje korespondiraju li osporene odredbe s odredbama Ustava BiH. Takav pristup Ustavni sud je slijedio u Odluci o dopustivosti broj U-13/05 od 26. svibnja 2006. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba). U navedenom predmetu osporavala se ustavnost odredbi Izbornog zakona BiH kojima je propisan izbor članova Predsjedništva BiH. U svezi s tim, Ustavni sud je u točki 10. Odluke broj U-13/05 naveo sljedeće:

> „Stoga, iako se u konkretnom slučaju ne traži ispitivanje usklađenosti odredbe Ustava Bosne i Hercegovine, već odredbe Izbornog zakona, ne može se preći preko toga da pobijana odredba Izbornog zakona, *de facto*, u potpunosti proizlazi iz odredbi članka V. Ustava Bosne i Hercegovine, što otklanja dvojbu u njezinu neustavnost, zbog čega Ustavni sud nema nadležnost za odlučivanje, jer bi, u stvari, ispitivao usklađenost ustavne odredbe s odredbama međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima, a prije toga je već zauzeo stajalište da međunarodni dokumenti, tj. Europska konvencija, ne mogu imati superiorniji status u odnosu na Ustav Bosne i Hercegovine […]."

22. Dakle, Ustavni sud smatra važnim podsjetiti na dva načela koja su relevantna u kontekstu ovog predmeta. Prvo, Ustavni sud podsjeća da prema članku II/2. Ustava, kako ga sam Sud dosljedno tumači, Europska konvencija ima prioritet u odnosu na sve druge zakone i izravno se primjenjuje u Bosni i Hercegovini (vidi, između ostalog, odluke o dopustivosti i meritumu broj *AP-1812/07* od 11. studenog 2009. godine, točka 40., i broj *U-14/22* od 26. svibnja 2022. godine, točka 32., dostupne na www.ustavnisud.ba). Drugo, bitno je naglasiti da je, odlučujući o mogućem konfliktu između

domaćeg i međunarodnog prava, odnosno konfliktu između ustavnih odredbi i prava iz Europske konvencije i dodatnih sporazuma o ljudskim pravima koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, Ustavni sud zaključio da odredbe Europske konvencije i drugih međunarodnih sporazuma *nemaju prednost nad odredbama Ustava Bosne i Hercegovine*. Naime, Ustavni sud je obrazložio da prava iz Europske konvencije *ne mogu imati superiorniji status u odnosu na Ustav Bosne i Hercegovine jer je Europska konvencija kao međunarodni dokument stupila na snagu na temelju Ustava Bosne i Hercegovine* (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U-5/04* od 27. siječnja 2006. godine, točka 14., dostupna na www.ustavnisud.ba).

23. Sumirajući navedenu praksu, Ustavni sud naglašava da je bitno utvrditi da li, u slučajevima u kojima se to može postaviti kao sporno pitanje, osporene odredbe doslovno ili suštinski korespondiraju odredbama Ustava BiH. Kada osporene odredbe doslovno ili suštinski korespondiraju odredbama Ustava, Ustavni sud, na temelju već navedenog načela da odredbe Europske konvencije ili dodatnih sporazuma o ljudskim pravima ne mogu imati superiorniji status u odnosu na Ustav Bosne i Hercegovine, nema nadležnost da ispituje jesu li takve odredbe u skladu sa standardima ljudskih prava prema praksi Europskog suda na koju se ukazuje u zahtjevu.

24. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da se zahtjevom suštinski osporavaju dijelovi dvije skupine odredbi, i to: a) odredbe članka 30. stavak (5) i članka 52. stavak (3) Poslovnika koje se odnose na izbor u rukovodstva povjerenstava i b) odredbe članka 54. stavak (2) i članka 129. stavak (2) Poslovnika koje se odnose na način glasanja u zajedničkim povjerenstvima. Prema tome, Ustavni sud će u nastavku obrazloženja ispitati korespondiraju li navedene odredbe doslovno ili suštinski s relevantnim odredbama Ustava BiH.

a) U odnosu na odredbe koje se odnose na izbor u rukovodstva povjerenstava

25. Osporene odredbe članka 30. stavak (5) i članka 52. stavak (3) Poslovnika koje će Ustavni sud ispitati glase:

Članak 30. stavak (5)
(Imenovanje članova povjerenstava)

(5) Povjerenstva između svojih članova biraju predsjedatelja te prvog i drugog zamjenika predsjedatelja. Oni se biraju iz tri konstitutivna naroda.

Članak 52. stavak (3)
(Sastav i konstituiranje zajedničkih povjerenstava obaju domova Parlamentarne skupštine BiH)

(3) Zajedničko povjerenstvo između svojih članova bira predsjedatelja te prvog i drugog zamjenika predsjedatelja, koji se biraju iz tri konstitutivna naroda. […]

26. Ustavni sud smatra da je neophodno utvrditi korespondira li sadržaj osporenih odredbi s odredbama članka IV/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, koje glase:

Članak IV
Parlamentarna skupština

Parlamentarna skupština ima dva doma: Dom naroda i Zastupnički dom.

3. Postupak

[...]

b) Svaki će dom većinom glasova donijeti svoj poslovnik i od svojih članova izabrati jednog Srbina, jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, od kojih će jedan biti predsjedavajući, a druga dvojica dopredsjedavajući, s tim da se ove funkcije rotiraju između ove tri izabrane osobe.

27. Ustavni sud najprije zapaža da povjerenstva u Zastupničkom domu, kao i zajednička povjerenstva služe kako bi taj dom mogao jednostavnije, brže i profesionalnije odlučivati o pitanjima iz svoje nadležnosti, naročito o onima koja se odnose na pripremu, predlaganje i razmatranje točaka dnevnog reda sjednica Zastupničkog doma. Ustavni sud dalje zapaža da je u takvom procesu, u skladu sa člankom 33. Poslovnika, uloga predsjedatelja povjerenstava u suštini jednaka ulozi predsjedatelja Zastupničkog doma, s obzirom na to da je propisano da ima iste *ovlasti i kompetencije* kao predsjedatelj Zastupničkog doma na postupke i rasprave u povjerenstvu. Naime, ovlasti i kompetencije predsjedatelja povjerenstva, kako je to u članku 27. Poslovnika propisano za predsjedatelja Zastupničkog doma, u biti se sastoje u organiziranju rada povjerenstva, odnosno predsjedatelj saziva sjednice povjerenstva i stara se o njihovom vođenju. Također, prava i dužnosti zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma korespondiraju dužnostima zamjenika predsjedatelja povjerenstava. Zamjenici predsjedatelja, pod određenim uvjetima iz čl. 27. i 34. Poslovnika, obnašaju dužnost predsjedatelja ako je on spriječen ili nije nazočan na sjednici. Također, u članku 35. stavak (3) Poslovnika propisana je mogućnost da jedan od zamjenika predsjedatelja sazove sjednicu ako to ne učini predsjedatelj povjerenstva kada se to od njega zatraži.

28. Ustavni sud smatra da je bitno naglasiti da Ustav Bosne i Hercegovine sadrži odredbe kojima je propisano da se u određena tijela vlasti biraju isključivo pripadnici konstitutivnih naroda. U tom pogledu, Ustavni sud podsjeća da je u članku IV/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine propisano da će svaki dom većinom glasova od svojih članova izabrati „[…] jednog Srbina, jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, od kojih će jedan biti predsjedavajući, a druga dvojica dopredsjedavajući […]“. Također, Ustavni sud zapaža da su slične odredbe sadržane i u članku IV/1. Ustava Bosne i Hercegovine kojim je propisano da se Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Dom naroda) sastoji od 15 delegata koji su pripadnici konstitutivnih naroda. Osim toga, i u članku V. Ustava Bosne i Hercegovine propisano je da se Predsjedništvo Bosne i

Hercegovine sastoji od tri člana: „jednog Bošnjaka i jednog Hrvata […] i jednog Srbina […]“. Stoga, Ustavni sud zapaža da iz navedenih odredbi proizlazi da je određenim ustavnim odredbama izričito propisana zastupljenost pripadnika konstitutivnih naroda u državnim tijelima izvršne i zakonodavne vlasti, te da to predstavlja jedno od obilježja Ustava Bosne i Hercegovine.

29. Ustavni sud također ukazuje da nije sporno da je Europski sud utvrdio da postoji neusklađenost odredbi Ustava Bosne i Hercegovine kojima je propisano da se u određena tijela vlasti (Dom naroda i Predsjedništvo BiH) biraju isključivo pripadnici konstitutivnih naroda s odredbama članka 14. u svezi sa člankom 3. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, na koje su se i podnositelji zahtjeva pozvali. Međutim, Ustavni sud napominje da je u više svojih odluka naglasio da je za provođenje odluke u predmetu *Sejdić i Finci*, kao i drugih sličnih odluka, prvo neophodna izmjena odredbi Ustava BiH za koje je utvrđeno da su diskriminirajuće (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-3/17* od 6. srpnja 2017. godine, toč. 35. i 36.). Ustavni sud naročito naglašava da nema ni ustavotvornu ni zakonodavnu nadležnost, pa ne može svojim djelovanjem zamijeniti institucije, najprije Parlamentarnu skupštinu Bosne i Hercegovine koja ima nadležnost da u propisanoj proceduri mijenja Ustav Bosne i Hercegovine, odnosno da zamijeni institucije koje imaju obvezu poduzeti odgovarajuće mjere radi provođenja odluka Europskog suda u navedenim predmetima (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *AP-3464/18* od 17. srpnja 2018. godine, točka 21., objavljena na www.ustavnisud.ba).

30. Prema tome, Ustavni sud smatra da je očigledno da izbor rukovodstva povjerenstava prati logiku drugih ustavnih odredbi koje predviđaju isključivo zastupanje članova konstitutivnih naroda kao što je odredba članka IV/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine koja se odnosi na izbor predsjedatelja i dopredsjedatelja domova Parlamentarne skupštine. Činjenica da predsjedatelj i zamjenici predsjedatelja u povjerenstvima imaju u suštini jednake ovlasti i kompetencije na postupke i rasprave u povjerenstvu kao i predsjedatelj i zamjenici predsjedatelja Zastupničkog doma implicira da bi Ustavni sud bio primoran donijeti paradoksalnu odluku o (ne)ustavnosti ustavno priznate sheme predstavljanja konstitutivnih naroda u institucijama vlasti.

31. Stoga, polazeći od činjenice da je u članku IV/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine ustanovljeno načelo da se u rukovodstvo domova biraju isključivo pripadnici konstitutivnih naroda, te da je i Zastupnički dom takav način izbora prenio na povjerenstva kao ustrojbene jedinice u Zastupničkom domu, Ustavni sud smatra da dijelovi osporenih odredbi članka 30. stavak (5) i članka 52. stavak (3) Poslovnika slijede načelo na kojem se temelji odredba članka IV/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine. Zbog toga, Ustavni sud zaključuje da nema nadležnost ispitivati jesu li te odredbe u skladu sa čl. II/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 5.

Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, kao i sa čl. 2., 25. i 26. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

b) U odnosu na odredbe koje se odnose na način glasanja u zajedničkim povjerenstvima

32. Podnositelji zahtjeva osporavaju i odredbe članka 54. stavak (2) Poslovnika i članka 129. stavak (2) Poslovnika, koje glase:

Članak 54. stavak (2)
(Kvorum i odlučivanje)

(2) Zajedničko povjerenstvo odlučuje natpolovičnom većinom glasova onih koji su nazočni i koji glasuju, uz uvjet da ta većina uključuje najmanje jednu trećinu članova svakog doma koji su nazočni i koji glasuju i jednoga predstavnika iz svakog konstitutivnog naroda, čiji je najmanje jedan predstavnik nazočan i glasuje. Iznimno od ove odredbe, kada Zajedničko povjerenstvo za administrativne poslove donosi konačne odluke, primjenjuje odredbe iz čl. 85. i 86. ovoga Poslovnika.

Članak 129. stavak (2)
(Usuglašavanje)

(2) Zajedničko povjerenstvo za usuglašavanje nastoji postići dogovor o istovjetnom tekstu. Za postizanje dogovora potrebna je većina glasova svih članova zajedničkog povjerenstva za usuglašavanje i u toj većini zastupljenost sva tri konstitutivna naroda, kao i većina iz svakog doma.

33. Ustavni sud će, kao i u prethodnom slučaju, razmotriti je li nadležan osporene odredbe ocjenjivati u svjetlu odredbi članka IV/3. Ustava Bosne i Hercegovine koje se odnose na postupak donošenja odluka Parlamentarne skupštine, a koje glase:

Članak IV
Parlamentarna skupština

Parlamentarna skupština ima dva doma: Dom naroda i Zastupnički dom.

3. Postupak

[...]

c) Za donošenje svih zakona bit će potrebna suglasnost oba doma.

d) Sve odluke u oba doma donose se većinom glasova nazočnih članova koji su glasovali. Delegati i članovi će uložiti maksimalne napore kako bi ta većina uključivala barem jednu trećinu glasova delegata ili članova s teritorija svakog entiteta. Ako većina glasova ne uključuje po jednu trećinu glasova delegata ili članova s teritorija svakog entiteta, predsjedavajući i dopredsjedavajući sastat će se kao komisija i pokušati ishoditi

suglasnost u roku od tri dana nakon glasovanja. Ako ovi napori ne uspiju, odluke će se usvajati većinom onih koji su nazočni i koji glasuju, pod uvjetom da glasovi protiv ne uključuju dvije trećine ili više delegata ili članova iz jednog ili drugog entiteta.

e) Neka se predložena odluka Parlamentarne skupštine može proglasiti štetnom po vitalne interese bošnjačkog, hrvatskog ili srpskog naroda većinom glasova bošnjačkih, odnosno hrvatskih, odnosno srpskih delegata izabranih sukladno stavku 1, točka (a). Za takvu će predloženu odluku u Domu naroda biti potrebita suglasnost većine bošnjačkih, većine hrvatskih i većine srpskih delegata koji su nazočni i koji glasuju.

f) U slučaju protivljenja većine bošnjačkih, hrvatskih ili srpskih delegata pozivanju na točku (e), predsjedavajući Doma naroda odmah će sazvati Zajedničku komisiju sastavljenu od tri delegata, od kojih su po jednog izabrali bošnjački, hrvatski i srpski delegati, u svrhu rješenja spornog pitanja. Ako Komisija u roku od pet dana ne uspije to pitanje riješiti, predmet će se uputiti Ustavnom sudu koji će ga po hitnom postupku ispitati da vidi ima li postupovnih nepravilnosti.

34. Ustavni sud zapaža da se osporene odredbe odnose na način odlučivanja u dvije različite vrste zajedničkih povjerenstava, odnosno zajedničkim stalnim i privremenim povjerenstvima te zajedničkom povjerenstvu za usuglašavanje.

35. Ustavni sud zapaža da se u skladu sa člankom 52. stavak 1. Poslovnika zajednička stalna i privremena povjerenstva sastoje od 12 članova, od kojih se šest bira iz Zastupničkog doma, a šest iz Doma naroda, dakle iz oba doma Parlamentarne skupštine. Svrha zajedničkih povjerenstava sastoji se u provedbi zajedničkih ciljeva i zadaća obaju domova Parlamentarne skupštine u različitim pitanjima od zajedničkog interesa, bez obzira je li riječ o provedbi ili pripremi određenog akta ili pitanja ili istražnim povjerenstvima za određene oblasti. Takva povjerenstva, u skladu sa člankom 55. stavak (1) Poslovnika, daju domovima mišljenja, podnose prijedloge i izvješća te obavljaju i druge poslove kako je propisano poslovnicima obaju domova. Zatim, zajednička povjerenstva odlučuju i o pitanjima koja im domovi prenesu u nadležnost, s tim što se na zajednička povjerenstva ne može prenijeti nadležnost za usvajanje zakona. Također, u skladu sa člankom 55. stavak (2) Poslovnika domovi mogu osnovati privremena zajednička povjerenstva radi praćenja, razmatranja i istraživanja specifičnih pitanja, kao i za pripremu i iznošenje prijedloga za usvajanje zakona ili drugih akata iz nadležnosti obaju domova. Osim toga, iz općih odredbi o povjerenstvima, koje se primjenjuju i na zajednička povjerenstva na temelju članka 57. stavak 1. Poslovnika, proizlazi da i zajednička povjerenstva, kao i povjerenstva domova, mogu provesti zatvorena ili javna saslušanja, pozivati i saslušavati svjedoke iz bilo koje institucije u Bosni i Hercegovini, pokrenuti pitanje odgovornosti za neodazivanje pozivu povjerenstva, davanje lažnih ili netočnih izjava povjerenstvu pod prisegom, zahtijevati pomoć revizora i zatražiti pomoć neovisnih stručnjaka izvan institucija u Bosni i Hercegovini.

36. Kada se radi o zajedničkom povjerenstvu za usuglašavanje, Ustavni sud zapaža da je u članku 128. Poslovnika zasebno utvrđeno postojanje tog povjerenstva čija je uloga postizanje dogovora o istovjetnom tekstu zakona ili drugog akta koji treba da usvoje oba doma. Tako je propisano da ako tekst koji je usvojio Zastupnički dom nije istovjetan tekstu usvojenom u Domu naroda, predsjedatelj Zastupničkog doma odmah obavještava Dom naroda kako bi se na sljedećoj sjednici Zastupničkog doma osnovalo zajedničko povjerenstvo za usuglašavanje teksta. To povjerenstvo se sastoji od šest članova, od kojih su po tri iz svakog doma. Zajedničko povjerenstvo za usuglašavanje o rezultatima svog rada, kako je propisano u članku 129. st. od (3) do (5) Poslovnika, domovima dostavlja izvješće o usuglašavanju. Ukoliko jedan od domova ne usvoji izvješće tog povjerenstva, prijedlog zakona se smatra odbijenim. U slučaju da oba doma ne usvoje negativno izvješće povjerenstva, prijedlog zakona dostavlja se zajedničkom povjerenstvu za usuglašavanje radi izrade novog izvješća u skladu sa smjernicama domova.

37. Na temelju navedenih odredbi Poslovnika kojima su regulirane uloge i nadležnosti zajedničkih povjerenstava, Ustavni sud zapaža da u svakom slučaju zajednička stalna i privremena povjerenstva, kao i zajedničko povjerenstvo za usuglašavanje, u pravilu dostavljaju mišljenja, prijedloge i izvješća u oba doma Parlamentarne skupštine koji bi se, u načelu, trebali izjasniti o njima. Dakle, svrha postojanja tih povjerenstava jeste da u parlamentarnu proceduru upute ona mišljenja, prijedloge i izvješća za koje će biti moguće postići suglasnost na način kako je to propisano člankom IV. Ustava Bosne i Hercegovine. Naposljetku, Ustavni sud zapaža da je i u ovom dijelu bitno naglasiti da je u članku 42. Poslovnika propisano da u slučajevima koji nisu posebno uređeni tim Poslovnikom, *procedure u povjerenstvima prate temeljne odredbe o zakonodavnim aktivnostima*.

38. U tom pogledu, Ustavni sud zapaža da se najsloženiji elementi članka IV/3. Ustava Bosne i Hercegovine odnose na proceduru glasanja, odnosno preciznije na uvjete koji se moraju ostvariti za usvajanje odluka iz nadležnosti Parlamentarne skupštine. Naime, u skladu sa člankom IV/1.(c) Ustava BiH odluke Parlamentarne skupštine se donose ravnopravno u oba doma. Međutim, za donošenje odluke Parlamentarne skupštine prema članku IV/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine nije dovoljna samo prosta većina nazočnih koji glasaju u tim domovima. Prvenstveno je nužno da prema članku IV/3.(d) Ustava BiH ta većina uključuje određen broj članova iz svakog entiteta, što se odnosi na uvjet „entitetskog glasanja“. Uz to, postupak većinskog odlučivanja je uvjetovan i odredbama članka IV/3.(e) i (f) Ustava Bosne i Hercegovine, kojima je ustanovljeno da pripadnici konstitutivnih naroda u Domu naroda imaju pravo pokrenuti proceduru zaštite „vitalnog nacionalnog interesa“, što je karakteristično za te kolektivitete. Pored toga, važno je naglasiti da je za odlučivanje u Domu naroda potrebno postojanje kvoruma iz članka IV/1.(b) Ustava BiH koji se odnosi na prisustvo devet članova Doma naroda pod uvjetom „da su nazočna najmanje tri bošnjačka, tri hrvatska i tri srpska delegata“. Dakle, prilikom odlučivanja u Domu naroda potrebno je i da glasanju prisustvuje većina

delegata iz svakog od klubova konstitutivnih naroda. Naime, cilj takve većine jeste zaštita vitalnog nacionalnog interesa konstitutivnih naroda u Domu naroda.

39. Dovodeći to u kontekst rada u povjerenstvima, Ustavni sud smatra da je očigledno da je bilo neophodno proceduru rada u zajedničkim povjerenstvima prilagoditi načinu odlučivanja Parlamentarne skupštine. Naime, zbog specifičnosti odlučivanja bilo je neophodno voditi računa o različitim interesima relevantnih grupacija, odnosno o potrebi da se u povjerenstvima postigne suglasnost koja će uključivati različite segmente i obilježja parlamentarnog odlučivanja koji su propisani u članku IV. Ustava BiH. Prema tome, Ustavni sud smatra da osporeni dio odredbi članka 54. stavak (2) Poslovnika i članka 129. stavak (2) Poslovnika odgovara potrebi da ta povjerenstva u dalju parlamentarnu proceduru dostavljaju mišljenja, prijedloge i izvješća za koje će biti moguće postići suglasnost na način kako je propisano člankom IV/3.(c) Ustava BiH. Stoga, Ustavni sud smatra da osporeni dijelovi odredbi kojima je propisano da natpolovična većina za donošenje odluka mora uključivati najmanje jednog predstavnika iz svakog konstitutivnog naroda korespondiraju načelima odlučivanja u Parlamentarnoj skupštini, te da stoga korespondiraju članku IV/3. Ustava Bosne i Hercegovine.

40. Stoga, imajući u vidu da i osporene odredbe članka 54. stavak (2) Poslovnika i članka 129. stavak (2) Poslovnika korespondiraju odredbama članka IV. Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud zaključuje da nije nadležan razmatrati jesu li te odredbe u skladu sa čl. II/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom 5. Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, kao i sa čl. 2., 25. i 26. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

41. Na temelju svega navedenog, Ustavni sud zaključuje da podneseni zahtjev ne ispunjava uvjete iz članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine da bi Ustavni sud uspostavio svoju nadležnost.

42. Imajući u vidu odredbe članka 19. stavak (1) točka a), članka 57. stavak (2) točka a) i članka 58. Pravila Ustavnog suda, prema kojima će se zahtjev odbaciti kao nedopušten ako se utvrdi da Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

43. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj U-5/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev Denisa Bećirovića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti Zakona o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23)

Odluka od 30. svibnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-5/23**, rješavajući zahtjeve **Denisa Bećirovića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, i drugih**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) alineja b), članka 59. st. (1) i (2), članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 30. svibnja 2024. godine

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvajaju se zahtjevi Denisa Bećirovića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Željka Komšića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, 11 delegata Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i pet delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

Utvrđuje se da Republika Srpska nema ustavnu nadležnost za reguliranje pravne materije koja je predmet Zakona o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23) jer je to, u skladu sa člankom I/1., člankom III/3.(b) i člankom IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine, nadležnost Bosne i Hercegovine.

U skladu sa člankom 61. stavak (2) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, stavlja se izvan pravne snage Zakon o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23).

U skladu sa člankom 61. stavak (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Zakon o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23) prestaje

važiti narednog dana od dana objave odluke Ustavnog suda u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i u „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Denis Bećirović, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva), podnio je 22. veljače 2023. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti Zakona o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23; u daljnjem tekstu: osporeni Zakon). Također, podnositelj zahtjeva je 28. veljače 2023. godine, dakle na dan kada je osporeni Zakon stupio na snagu, dostavio podnesak u kojem je naveo da „opreza radi, a s ciljem osiguranja dopustivosti zahtjeva“ obavještava Ustavni sud da u cijelosti ostaje pri podnesenom zahtjevu i prijedlogu za donošenje privremene mjere.

2. Osim toga, Ustavni sud je 28. veljače 2023. godine primio još tri zahtjeva za ocjenu ustavnosti istog zakona u kojima su postavljeni i zahtjevi za donošenje privremene mjere. Zahtjeve su podnijeli Željko Komšić, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine (zaveden pod brojem U-6/23), 11 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (zaveden pod brojem U-7/23) i pet delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (zaveden pod brojem U-8/23). Ustavni sud će u odnosu na sve podnesene zahtjeve iz toč. 1. i 2. ove odluke koristiti zajednički termin „podnositelji zahtjeva“.

3. Podnositelji zahtjeva su, na temelju članka 64. Pravila Ustavnog suda, podnijeli i zahtjeve za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud privremeno stavio izvan pravne snage osporeni Zakon do donošenja konačne odluke Ustavnog suda.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

4. S obzirom na to da se navedeni zahtjevi temelje na istim ili sličnim tvrdnjama o neustavnosti osporenog Zakona i da se traži donošenje iste privremene mjere, Ustavni sud je, u skladu sa člankom 32. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju navedenih zahtjeva u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem U-5/23.

5. Ustavni sud je 2. ožujka 2023. godine donio Odluku o privremenoj mjeri broj U-5/23 (dostupna na www.ustavnisud.ba) kojom je usvojio zahtjev za donošenje privremene mjere, te osporeni Zakon privremeno stavio izvan pravne snage. Odlučeno je da navedena odluka o privremenoj mjeri stupa na snagu odmah i da proizvodi pravno djelovanje do donošenja konačne odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o podnesenim zahtjevima.

6. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 9. ožujka 2023. godine da dostavi odgovore za zahtjeve.

7. Narodna skupština RS je tri puta (10. travnja, 16. svibnja i 7. lipnja 2023. godine) tražila od Ustavnog suda da produlji rok za dostavu odgovora na zahtjeve. Međutim, i pored toga što je udovoljeno tim zahtjevima, Narodna skupština RS nije dostavila odgovore na zahtjeve u ostavljenim rokovima. U svezi s tim, Ustavni sud ističe da je u posljednjem podnesku od 8. lipnja 2023. godine obavijestio Narodnu skupštinu RS da će, ako u ponovno produljenom roku ne dostavi odgovore na zahtjeve, postupiti u skladu s odredbama članka 23. stavak (4) Pravila Ustavnog suda kojima je propisano da „[n]edostavljanje odgovora na zahtjev/apelaciju ne utječe na tijek postupka pred Ustavnim sudom, koji će u tome slučaju svoju odluku temeljiti na dostavljenim informacijama koje nisu pobili drugi sudionici u postupku“.

III. Činjenice

8. Narodna skupština RS je na petoj posebnoj sjednici od 28. prosinca 2022. godine donijela osporeni Zakon.

9. Vijeće za zaštitu vitalnog interesa Ustavnog suda Republike Srpske je donijelo Rješenje broj UV-1/23 od 9. veljače 2023. godine kojim je utvrđeno da nije prihvatljiv zahtjev Kluba delegata bošnjačkog naroda u Vijeću naroda Republike Srpske za utvrđivanje povrede vitalnog nacionalnog interesa bošnjačkog naroda u osporenom Zakonu. Navedeno rješenje je objavljeno u „Službenom glasniku Republike Srpske“ broj 14/23 od 15. veljače 2023. godine.

10. Predsjednik Republike Srpske je 16. veljače 2023. godine donio Ukaz broj 01-020-832/23 o proglašenju osporenog Zakona. Taj Ukaz je 20. veljače 2023. godine objavljen u „Službenom glasniku Republike Srpske“ broj 16/23.

IV. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

11. Podnositelji zahtjeva smatraju da je osporeni Zakon suprotan odredbama čl. I/1., III/3.(b), IV/4.(a) i e) i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Aneksa II. Ustava

Bosne i Hercegovine. Ukazuje se da je osporeni Zakon formom i sadržajem istovjetan ranijem Zakonu o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik RS“ broj 29/22), koji je Ustavni sud proglasio neustavnim Odlukom o dopustivosti i meritumu broj U-10/22 od 22. rujna 2022. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba). Ističu da su određene razlike u sadržaju teksta osporenog Zakona i ranijeg Zakona pod istim nazivom posljedica daljnjih neustavnih aktivnosti entiteta Republika Srpska. U svezi s tim, između ostalog, navode da Republika Srpska nema ustavnu nadležnost za uređenje pravne materije koja je predmet osporenog Zakona. Dalje se navodi da se prema članku 2. osporenog Zakona samo *pro forme* propisuje da se on ne odnosi na vlasništvo na nepokretnoj imovini koja je 31. prosinca 1991. godine bila upisana kao imovina s pravom raspolaganja ili upravljanja bivše SRBiH. Ovakvo zakonsko određenje, prema ocjeni podnositeljâ zahtjeva, ne umanjuje njegovu neustavnost, jer je ovdje izuzet od reguliranja samo jedan dio ukupne državne imovine koji je propisan Zakonom o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine.

12. Dalje je navedeno da se odredbama osporenog Zakona državna imovina stavlja pod upravljanje i raspolaganje svih javnih vlasti, odnosno pod faktičku upravu Republike Srpske. Na taj način, kako je istaknuto, osporenim Zakonom se kao titular nad cjelokupnom nepokretnom državnom imovinom koja je predmet njegova reguliranja proglašava Republika Srpska, odnosno Vlada Republike Srpske kao konačni titular prava državnog vlasništva. Navedeno je da člankom 4. osporenog Zakona označena nepokretna državna imovina po sili zakona postaje vlasništvo organa javne vlasti Republike Srpske, što je neustavno i nezakonito. Pri tome, podnositelji zahtjeva ističu da je nesporno da entiteti posjeduju svoju imovinu neophodnu za funkcioniranje vlastitih institucija i da se ta pitanja mogu uređivati isključivo u okvirima njihove nadležnosti. Podnositelji zahtjeva ističu da se osporenim Zakonom uspostavlja jedinstvena evidencija o nekretninama i pravima na nekretninama, čime je suštinski obuhvaćena sva nepokretna imovina SRBiH i Bosne i Hercegovine, bez iznimki, koja se nalazi na području entiteta Republika Srpska od 1991. godine, a ne samo od potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

13. Navedeno je i da je netočna tvrdnja pojedinih nositelja vlasti u entitetu Republika Srpska da teritorij ili teritorijalni obuhvat tog entiteta od 49 % ukupnog teritorija BiH automatski daje vlasnička prava nad državnom imovinom tom entitetu, jer se stvarne nadležnosti, koje se tiču prava vlasništva nad državnom imovinom, mogu jedino urediti odgovarajućim državnim zakonom. Konačno je ukazano da osporenim Zakonom (članak 5.) Republika Srpska najavljuje donošenje drugih posebnih zakona kojima će subjekti javne vlasti urediti pitanja upravljanja i raspolaganja nepokretnom imovinom na koju se odnosi osporeni Zakon. To, prema ocjeni podnositeljâ zahtjeva, pretpostavlja daljnje kršenje odredbi Ustava Bosne i Hercegovine, Sporazuma o sukcesiji, Zakona o zabrani raspolaganja državnom imovinom, te niza odluka Ustavnog suda (*U-1/11, U-8/19,*

U-9/19, U-16/20, U-4/21 i U-10/22), kao i povredu prava Bosne i Hercegovine da pitanje državne imovine uredi državnim zakonom. Zbog toga se, između ostalog, navodi i da je donošenjem osporenog Zakona povrijeđeno i pravo na imovinu države Bosne i Hercegovine.

14. S obzirom na navedeno, podnositelji zahtjeva traže da Ustavni sud usvoji zahtjeve i utvrdi da osporeni Zakon nije u suglasnosti s navedenim odredbama Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno da Republika Srpska nema ustavnu nadležnost za uređenje pravne materije koja je predmet osporenog Zakona. Nadalje, oni zahtijevaju da Ustavni sud, na temelju odredbi članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, osporeni Zakon stavi izvan snage i odredi da on prestaje važiti narednog dana od dana objave odluke Ustavnog suda u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine".

V. Relevantni propisi

15. **Ustav Bosne i Hercegovine** u relevantnom dijelu glasi:

Članak I/1.
Bosna i Hercegovina

1. Kontinuitet

Republika Bosna i Hercegovina, čiji je oficijelni naslov od sada „Bosna i Hercegovina", nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa svojim unutarnjim ustrojem izmijenjenim kako je to predviđeno ovim Ustavom, sa svojim sadašnjim međunarodno priznatim granicama. [...]

Članak III/3.(a) i (b)

3. Pravni sustav i nadležnosti entiteta i institucija

a) Sve vladine funkcije i ovlasti, koje po ovom Ustavu nisu izričito dodijeljene institucijama Bosne i Hercegovine, pripadaju entitetima.

b) Entiteti i sve njihove niže jedinice u potpunosti će se pokoravati ovome Ustavu, koji dokida one odredbe zakona Bosne i Hercegovine i ustava i zakona entiteta koje su protivne Ustavu, kao i odlukama institucija Bosne i Hercegovine. Opća načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog sustava Bosne i Hercegovine i entiteta.

Članak IV/4.(e)
Parlamentarna skupština

4. Ovlasti

Parlamentarna skupština je nadležna za:

e) Ostale stvari potrebite za izvršavanje njezinih dužnosti ili one koje su joj dodijeljene uzajamnim sporazumom entiteta.

16. **Zakon o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti** („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.

Ovim zakonom regulira se svojina na nepokretnoj imovini koja služi kao sredstvo vršenja i provođenja javne vlasti i koju koriste subjekti koji vrše tu vlast od potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, a upisana je u javnim evidencijama o nepokretnostima, za čije vođenje i održavanje je nadležna Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove (u daljnjemu tekstu: Uprava) kao svojina tih subjekata.

Članak 2.

Ovaj zakon se ne odnosi na svojinu na nepokretnoj imovini koja je u javnim evidencijama o nepokretnostima, za čije vođenje i održavanje je nadležna Uprava, do 31. prosinca 1991. godine bila upisana kao imovina sa pravom raspolaganja ili upravljanja bivše Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.

Članak 3.

Subjekti javne vlasti su Republika Srpska, jedinice lokalne samouprave, javna poduzeća, javne ustanove i druge javne službe čiji je osnivač Republika Srpska, odnosno jedinica lokalne samouprave (u daljnjemu tekstu: subjekti javne vlasti).

Članak 4.

Nepokretna imovina upisana u javnim evidencijama o nepokretnostima za čije vođenje i održavanje je nadležna Uprava, kao svojina subjekata javne vlasti iz članka 3. ovoga zakona, koju ti subjekti koriste za obavljanje njihove djelatnosti i funkcioniranje, po sili zakona, svojina je tih subjekata.

Članak 5.

Nepokretna imovina iz članka 4. ovoga zakona, kao i upravljanje i raspolaganje tom imovinom od strane subjekata javne vlasti, utvrđuje se posebnim zakonima.

Članak 6.

(1) Upisi nepokretne imovine iz članka 2. ovoga zakona u javnim evidencijama o nepokretnostima, za čije vođenje i održavanje je nadležna Uprava, neće se mijenjati do donošenja zakona kojim će se regulirati svojina na toj nepokretnoj imovini.

(2) Nepokretnom imovinom iz stavka 1. ovoga članka upravlja Republika Srpska ili drugi subjekat javne vlasti kojeg određuje Vlada Republike Srpske.

Članak 7.

Ovaj zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Službenom glasniku Republike Srpske“.

17. **Zakon o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti** („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 29/22, koji je proglašen protuustavnim Odlukom o dopustivosti i meritumu broj U-10/22 od 22. rujna 2022. godine „Službeni glasnik BiH“ broj 68/22) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.

Ovim zakonom regulira se svojina na nepokretnoj imovini koja služi kao sredstvo vršenja i provođenja javne vlasti, a koju koriste subjekti koji vrše tu vlast od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Članak 2.

Subjekti javne vlasti su Republika Srpska, jedinice lokalne samouprave, javna preduzeća, javne ustanove i druge javne službe čiji je osnivač Republika Srpska, odnosno jedinica lokalne samouprave (u daljem tekstu: subjekti javne vlasti).

Članak 3.

Nepokretna imovina koja se smatra vlasništvom subjekata javne vlasti iz članka 2. ovog zakona, koju ti subjekti koriste za obavljanje njihove djelatnosti i funkcioniranje, po sili zakona svojina je tih subjekata.

Članak 4.

Nepokretna imovina iz članka 3. ovog zakona, kao i upravljanje i raspolaganje tom imovinom od subjekata javne vlasti, utvrđuje se sukladno posebnom zakonu.

Članak 5.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objave u „Službenom glasniku Republike Srpske“.

VI. Dopustivost

18. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva, Ustavni sud je pošao od odredbi čl. IV/1., IV/2. i VI/3.(a) Ustava Bosne Hercegovine.

19. Članak IV/1. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Dom naroda se sastoji od 15 delegata [...].

20. Članak IV/2. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Zastupnički dom se sastoji od 42 člana, od kojih su dvije trećine izabrane s teritorija Federacije, a jedna trećina s teritorija Republike Srpske.

21. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

22. Imajući u vidu odredbe čl. IV/1., IV/2. i VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud je utvrdio da su zahtjevi dopustivi zato što su ih podnijeli ovlašteni subjekti i da ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjevi nisu dopustivi.

VII. Meritum

23. Podnositelji zahtjeva smatraju da je predmet osporenog Zakona državna imovina, čije je pravno reguliranje, prema čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 2. Aneksa II. Ustava Bosne i Hercegovine, u isključivoj nadležnosti države Bosne i Hercegovine a ne entiteta.

24. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi više puta raspravljao o pitanju ovlaštenja entitetâ, odnosno države Bosne i Hercegovine da raspolažu državnom imovinom u kontekstu ustavne raspodjele nadležnosti (vidi odluke o dopustivosti i meritumu Ustavnog suda u predmetima br. *U-1/11* od 13. srpnja 2012. godine, *U-8/19* od 6. veljače 2020. godine, *U-9/19* od 6. veljače 2020. godine, *U-4/21* od 27. rujna 2021. godine i *U-10/22* od 22. rujna 2022. godine, dostupne na www.ustavnisud.ba).

25. Tako je Ustavni sud u Odluci broj U-1/11 ispitivao je li Republika Srpska imala ustavnu nadležnost da donese Zakon o statusu državne imovine koja se nalazi na teritoriju Republike Srpske i pod zabranom je raspolaganja. U toj odluci Ustavni sud je objasnio što se podrazumijeva pod pojmom državna imovina na sljedeći način: „Državna imovina, iako je to oblik vlasništva koji je po svojoj strukturi sličan građanskopravnom privatnom vlasništvu, predstavlja poseban pravni koncept, te, iz tog razloga, uživa poseban status. Državna imovina je karakteristična po javnopravnoj prirodi odnosa subjekata i korištenja te imovine, kao i njezina titulara. Ona obuhvaća, s jedne strane, pokretne i nepokretne stvari koje su u rukama javne vlasti i koje joj služe radi vršenja te vlasti, s druge strane,

ona može obuhvatiti 'javno dobro' (morska voda i morsko dno, riječna voda i riječna korita, jezera, planine i druga prirodna bogatstva, javna prometna mreža, prometna infrastruktura itd.). Ono, po svojoj prirodi, prioritetno služi svim ljudima u državi. Kao takvo, 'javno dobro' može biti izuzeto iz pravnog prometa (*res extra commercium*) zbog svoga značaja, jer je to jedini način da bude sačuvano i zaštićeno" (točka 62. navedene odluke). Osim toga, Ustavni sud je naglasio da je predmet reguliranja u tom predmetu bila „nepokretna imovina koja je pripala Bosni i Hercegovini na temelju međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije i nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša SRBiH" (*idem*, točka 77.). U nastavku obrazloženja Ustavni sud je dodatno pojasnio da se pojam državna imovina ne odnosi samo na nekretnine u smislu zgrada i ostalog, te je naglasio: „Ustavni sud ponavlja kako državna imovina ima poseban status. Ona obuhvaća, s jedne strane, pokretne i nepokretne stvari koje su u rukama javne vlasti i koje joj služe radi vršenja te vlasti. S druge strane, 'državna imovina' može obuhvatiti javno dobro, koje po svojoj prirodi prioritetno služi svim ljudima u državi (tekuća voda, zaštita klimatskih uvjeta života, zaštita drugih prirodnih resursa, kao što su šume, nužna državna infrastrukturna mreža u smislu Aneksa 9 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini itd.). Takva imovina predstavlja odraz državnosti, njezina suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH. Također, ne može se zanemariti interes Bosne i Hercegovine da zadrži 'javno dobro' kao dio 'državne imovine' koje služi svim građanima Bosne i Hercegovine, koje nije nužno da bi se učinkovito izvršavala specifična nadležnost određene administrativno-teritorijalne razine u državi. Osim toga, ova imovina može služiti i kao 'drugi način financiranja troškova potrebnih za izvršavanje nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine' u smislu članka IV/4.(b) u svezi sa člankom VIII/3. Ustava Bosne i Hercegovine" (*idem*, točka 82.).

26. Ustavni sud dalje podsjeća da je u Odluci broj U-10/22 raspravljao o ustavnosti Zakona o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti (vidi točku 16. ove odluke; u daljnjem tekstu: raniji Zakon), te zaključio da Republika Srpska nema nadležnost za reguliranje pravne materije koja je predmet tog Zakona jer je to nadležnost Bosne i Hercegovine u skladu sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine. U toj odluci je, između ostalog, zaključeno da se spornim Zakonom implicitno reguliralo pitanje vlasništva na nekretninama koje su državno vlasništvo bivše SFRJ ili SRBiH. Dalje je navedeno da je člankom 3. ranijeg Zakona bilo propisano da je „[n]epokretna imovina koja se smatra vlasništvom subjekata javne vlasti iz članka 2. ovog zakona, koju ti subjekti koriste za obavljanje njihove djelatnosti i funkcioniranje, po sili zakona svojina [...] tih subjekata" (vidi točku 17. ove odluke). Ranijim Zakonom je bila uspostavljena pravna osnova da se sva nepokretna državna imovina pravno evidentira kao imovina Republike Srpske, kao i da se pravo vlasništva na nekretninama koje su državno vlasništvo bivših SFRJ i SRBiH prenese na Republiku Srpsku i ostale subjekte javnih vlasti navedene u članku 2. tog Zakona. Međutim, Ustavni sud je zaključio da je

to suprotno ranijoj praksi Ustavnog suda, prvenstveno Odluci broj U-1/11. S obzirom na navedeno, Ustavni sud je u Odluci broj U-10/22 zaključio da je Narodna skupština RS donijela raniji Zakon protivno članku I/1. Ustava Bosne i Hercegovine i članku III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, kao i članku IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine, koji Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine dodjeljuje nadležnost u ostalim pitanjima koja su potrebna za provođenje dužnosti države, jer se radi o isključivoj nadležnosti Bosne i Hercegovine da regulira pitanja imovine iz spornog Zakona. Slijedom toga, raniji Zakon je proglašen protuustavnim, te je određeno da ne može ostati na pravnoj snazi (vidi *U-10/22,* toč. 32. i 33.).

27. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zapaža da je naziv osporenog Zakona u ovom predmetu nesporno identičan nazivu ranijeg Zakona koji je Odlukom Ustavnog suda broj U-10/22 stavljen izvan snage. Međutim, istovjetnost naziva dva osporena pravna akta predstavlja samo polaznu točku, zbog čega je neophodno analizirati sadržaj odredbi osporenog Zakona u konkretnom slučaju kako bi se odgovorilo na pitanje njegove usklađenosti s Ustavom Bosne i Hercegovine. Shodno tome, Ustavni sud primjećuje da je predmet i ranijeg Zakona i Zakona koji je osporen u ovom predmetu reguliranje vlasništva na nepokretnoj imovini koja služi kao sredstvo vršenja i provođenja javne vlasti i koju koriste subjekti koji vrše tu vlast od potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini. Člankom 1. osporenog Zakona je dodatno propisano da se to odnosi na imovinu koja je upisana u javnim evidencijama o nekretninama i za čije vođenje i održavanje je nadležna Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove (u daljnjem tekstu: Uprava) kao vlasništvo tih subjekata. Ustavni sud smatra da ovakvo dodatno preciziranje članka 1. osporenog Zakona ne mijenja suštinu predmeta reguliranja u odnosu na članak 1. ranijeg Zakona.

28. Potom, Ustavni sud zapaža da je, u odnosu na raniji Zakon, osporenim Zakonom u članku 2. propisano da se odnosi na nepokretnu imovinu koja je u javnim evidencijama o nekretninama do 31. prosinca 1991. godine bila upisana kao imovina s pravom raspolaganja ili upravljanja bivše SRBiH. U svezi s tom nepokretnom imovinom dodana je i zakonska odredba u članku 6. osporenog Zakona, kojom je u stavku (1) propisano da se u odnosu na tu imovinu upisi nepokretne imovine neće mijenjati do donošenja zakona kojim će se „regulirati svojina na toj nepokretnoj imovini“. Pri tome je u stavku (2) navedene zakonske odredbe propisano da tom nepokretnom imovinom upravlja Republika Srpska ili drugi subjekt javne vlasti koji odredi Republika Srpska. Iz navedenog slijedi da se osporeni Zakon, kao i raniji Zakon, odnosi isključivo na postojeću nepokretnu državnu imovinu koja se trenutno koristi za obavljanje djelatnosti i funkcioniranje navedenih subjekata javne vlasti Republike Srpske. Pri tome, osporeni Zakon, kao i raniji Zakon, propisuje i da se takva nepokretna imovina po sili zakona smatra vlasništvom navedenih subjekata javne vlasti Republike Srpske (članak 4. osporenog Zakona). Dakle, osporeni Zakon se kao i raniji Zakon implicitno odnosi na

nekretnine koje su državna imovina bivše SFRJ ili SRBiH, čije je pravno reguliranje isključivo u nadležnosti Bosne i Hercegovine a ne entiteta.

29. Na navedeni zaključak Ustavnog suda nije od suštinskog utjecaja to što je člankom 2. osporenog Zakona od njegove primjene izuzeta određena državna imovina čiji status ostaje neizmijenjen do donošenja novog Zakona kojim će se regulirati vlasništvo nad tom nepokretnom imovinom (članak 6. stavak (1) osporenog Zakona). Iako je za takvu izuzetu nepokretnu imovinu u vlasničkopravnom smislu određen privremeni *status quo*, Ustavni sud smatra da Republika Srpska nema nadležnost za reguliranje pravne materije koja je predmet osporenog Zakona u cjelini jer je nesporno da je predmet spornog Zakona državna imovina za koju je Ustavni sud, kako je to već detaljno navedeno, utvrdio da može biti predmet reguliranja od strane zakonodavnog tijela na razini države Bosne i Hercegovine.

30. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da je Narodna skupština RS donijela osporeni Zakon protivno članku I/1. Ustava Bosne i Hercegovine i članku III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, kao i članku IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine, koji Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine dodjeljuje nadležnost u ostalim pitanjima koja su potrebna za provođenje dužnosti države, jer se radi o isključivoj nadležnosti Bosne i Hercegovine da regulira pitanja imovine iz osporenog Zakona. Iz ovih razloga, osporeni Zakon je protuustavan. Stoga osporeni Zakon ne može ostati na pravnoj snazi.

31. Na kraju, Ustavni sud također podsjeća da je u svojim odlukama u kojima je odlučivao o pitanju državne imovine naglasio sljedeće: „[...] Ustavni sud je svjestan činjenice da je ovo pitanje država pokušala riješiti Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine iz prosinca 2004. godine o formiranju Povjerenstva za državnu imovinu, koje bi trebalo izraditi kriterije za utvrđivanje pitanja koja imovina je u vlasništvu države, koja u vlasništvu entiteta i Brčko distrikta, te koje je trebalo pripremiti put ka zakonodavstvu na državnoj i nižoj administrativno-teritorijalnoj razini o pravima vlasništva, upravljanja i drugim pitanjima povezanim s državnom imovinom. Visoki predstavnik je donio adekvatne zakone o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom kako bi potpomogao taj proces. Ovo je pozitivan korak jer se instalira stručno tijelo države, u kojem i entiteti i Brčko distrikt mogu artikulirati svoj očigledan interes. Međutim, ovo pitanje nije riješeno, ne od dana formiranja navedenog povjerenstva, već još od dana stupanja na snagu Ustava Bosne i Hercegovine, tj. 14. prosinca 1995. godine. Stoga, postoji istinska nužnost, a i pozitivna obveza da Bosna i Hercegovina ovo pitanje riješi što je prije moguće“ (*op. cit.*, *U-1/11*, točka 84., i *U-4/21*, točka 46.).

Ostali navodi

32. Budući da je utvrdio da osporeni Zakon nije donesen u skladu sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud smatra da nije neophodno posebno razmatrati navod iz zahtjeva o kršenju članka 2. Aneksa II. Ustava Bosne i Hercegovine.

VIII. Zaključak

33. Ustavni sud zaključuje kako je Republika Srpska donijela osporeni Zakon protivno čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine jer se radi o isključivoj nadležnosti Bosne i Hercegovine u reguliranju pitanja nepokretne državne imovine iz osporenog Zakona. Iz ovih razloga, osporeni Zakon je u cijelosti protuustavan.

34. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

35. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj U-2/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev Kemala Ademovića, predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“ broj 1/24)

Odluka od 30. svibnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-2/24**, rješavajući zahtjev **Kemala Ademovića, predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 30. svibnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Kemala Ademovića, predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 1/24),

utvrđuje se da članak 10. stavak (3), članak 13. stavak (5), članak 15. toč. (2) i (3) stavka (1), članak 17. st. (2) i (3), članak 19. stavak (1), članak 20. st. (1) i (3), članak 21. st. (1) i (3), članak 22. stavak (2) i članak 27. točka (2) stavka (1) Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 1/24), nisu u skladu sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U skladu sa člankom 61. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, ukidaju se članak 10. stavak (3), članak 13. stavak (5), članak 15. stavak (1) toč. (2) i (3), članak 17. st. (2) i (3), članak 19. stavak (1), članak 20. st. (1) i (3), članak 21. st. (1) i (3), članak 22. stavak (2) i članak 27. točka (2) stavka (1) Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 1/24).

U skladu sa člankom 61. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, ukinute odredbe članka 10. stavak (3), članka 13. stavak (5), članka 15. toč. (2) i (3)

stavka (1), članka 17. st. (2) i (3), članka 19. stavak (1), članak 20. st. (1) i (3), članka 21. st. (1) i (3), članka 22. stavak (2) i članka 27. točka (2) stavka (1) Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 1/24) prestaju važiti narednog dana od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I Uvod

1. Kemal Ademović, predsjedatelj Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva), podnio je 4. svibnja 2024. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“ broj 1/24; u daljnjem tekstu: sporni zakon). Podnositelj zahtjeva smatra da sporni zakon nije u suglasnosti sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i protivi se odlukama institucija Bosne i Hercegovine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština) zatraženo je 15. ožujka 2024. godine da dostavi odgovor na zahtjev.

3. Narodna skupština u ostavljenom roku nije dostavila odgovor na zahtjev.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelj zahtjeva ukazuje na čl. 3., 4., 6., 7. i 11. Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme („Službeni glasnik BiH“ br. 9/04 i 29/09; u daljnjem tekstu: Zakon BiH). Dalje navodi da je donošenjem spornog zakona Narodna skupština u potpunosti ignorirala odredbe Zakona BiH i zanemarila svoje obveze koje ima prema Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH) glede registracije, izdavanja dozvole i ostalih procedura u svezi s proizvodnjom naoružanja i vojne opreme (u daljnjem tekstu:

NVO), koje su propisane Zakonom BiH. Ukazuje da je navedeno naročito vidljivo u Glavi IV. čl. 15.−22. i Glavi V. čl. 23.−24. spornog zakona, prema kojima poslove registracije, vođenja evidencije i davanja i ukidanja suglasnosti za proizvodnju NVO-a izdaje isključivo Vlada Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vlada RS). Nadalje, ukazuje da, prema spornom zakonu, Ministarstvo privrede i poduzetništva Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Ministarstvo privrede RS) vodi evidencije o proizvođačima NVO-a, priprema propise iz ove oblasti, te obavlja nadzor i praćenje rada proizvođača NVO-a. Podnositelj zahtjeva ističe da niti jednim člankom spornog zakona nije poštovana obveza registracije proizvođača NVO-a iz Republike Srpske kod nadležnog Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH koja je propisana člankom 3. stavak 1. Zakona BiH. Dalje ističe da se u spornom zakonu uopće ne spominju institucije Bosne i Hercegovine i obveza registracije, pribavljanja suglasnosti i vođenja evidencija subjekata koji se bave proizvodnjom NVO-a, prije početka proizvodnje. Ukazuje da je, u skladu sa člankom III/1.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, reguliranje vanjskotrgovinske politike u nadležnosti Bosne i Hercegovine i njezinih institucija. Slijedom navedenog, uspostavljeno je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH koje regulira kontrolu tržišta Bosne i Hercegovine. Naglašava se da je donošenjem spornog zakona izražena intencija Republike Srpske za „potpunim negiranjem institucija i propisa Bosne i Hercegovine“.

5. Podnositelj zahtjeva ističe da nije sporno da entiteti imaju pravo regulirati rad privrednih subjekata koji posluju na njihovom teritoriju, ali se pita jesu li takvi propisi u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine i propisima Bosne i Hercegovine. U svezi s tim, ukazuje da iz čl. 5. i 8. Zakona o proizvodnji i prometu naoružanja i vojne opreme u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zakon FBiH) proizlazi da je Federacija Bosne i Hercegovine, prilikom uređenja iste materije, u potpunosti uvažila odredbe Zakona BiH. Dalje ukazuje da je Federacija Bosne i Hercegovine registraciju privrednih subjekata koji proizvode NVO u potpunosti uskladila s propisom institucija Bosne i Hercegovine. Posebno ističe da su se svi takvi pravni subjekti u Federaciji Bosne i Hercegovine registrirali kod Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i da pribavljaju potrebne suglasnosti od Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, a ono vrši izvanredni i redoviti inspekcijski nadzor djelatnosti tih subjekata. Podnositelj zahtjeva tvrdi da, prema spornom zakonu, privredni subjekti – proizvođači NVO-a na teritoriju Republike Srpske, nemaju obvezu registracije kod Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i pribavljanja potrebnih dozvola. Sukladno navedenom, smatra da se primjenom spornog zakona zanemaruje uloga državnih institucija u kontroli i nadzoru nad proizvodnjom NVO-a.

6. Također, podnositelj zahtjeva ukazuje da bi, potencijalno, moglo doći do „zloupotrebe, krijumčarenja oružja, specijalnih materija dvojne i posebne namjene, krađe tehnologija itd.“ Stoga smatra da je primjenom spornog zakona ugrožena pravna sigurnost u Bosni i Hercegovini, čime bi bilo povrijeđeno demokratsko načelo iz članka

I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. Podnositelj zahtjeva ističe da je Ustavni sud u svojoj praksi zauzeo stajalište o ustavnoj obvezi poštovanja državnih zakona, te u svezi s tim ukazuje na odluke br. U-14/04 i U-2/11. Stoga smatra da je Republika Srpska donošenjem spornog zakona prekršila temeljno ustavno načelo poštovanja odluka institucija Bosne i Hercegovine i načelo odgovornosti entiteta iz članka III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine. Osim toga, podnositelj zahtjeva ukazuje i na stajalište Ustavnog suda iz Odluke broj U-2/21 u kojoj je Ustavni sud istaknuo da „funkcionalnost Bosne i Hercegovine kao države nije prosti zbroj funkcionalnosti pojedinih teritorijalno-administrativnih razina vlasti i njihovih nadležnosti, već harmonija svih razina vlasti koja se, između ostalog, očituje i kroz normativnu hijerarhiju koju Ustav BiH nedvosmisleno utvrđuje u svom članku III/3.(b), odnosno kroz harmonizaciju pravnih propisa u pravnom sustavu prema njihovoj hijerarhiji, u kojoj Ustav Bosne i Hercegovine zauzima najviše mjesto“ (točka 38.). U svezi s tim ističe da je u konkretnom slučaju Zakonom BiH omogućeno načelo funkcionalnosti i harmonije na način da je entitetima, putem njihovih organa vlasti i ministarstava, omogućeno reguliranje navedene materije, ali u okviru procedure, odredaba i obveza propisanih državnim zakonom koje entiteti moraju poštovati.

IV. Relevantni propisi

7. U Ustavu Bosne i Hercegovine relevantne odredbe glase:

Članak I
Bosna i Hercegovina

[...]

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

[...]

Članak III
Nadležnosti i odnosi između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta

1. Nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine

[...]

b) Vanjskotrgovinska politika.

[...]

3. Pravni sustav i nadležnosti institucija

[...]

b) Entiteti i sve njihove niže jedinice u potpunosti će se pokoravati ovome Ustavu, koji dokida one odredbe zakona Bosne i Hercegovine i ustava i zakona entiteta koje su protivne Ustavu, kao i odlukama institucija Bosne i Hercegovine. Opća načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog sustava Bosne i Hercegovine i entiteta.

[...]

8. **Zakon o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj** („Službeni glasnik RS“ broj 1/24 od 4. siječnja 2024. godine) u relevantnom dijelu glasi:

GLAVA I.
OSNOVNE ODREDBE

Članak 1.

Ovim zakonom uređuju se proizvodnja naoružanja i vojne opreme kao djelatnost od strateškog interesa, uvjeti za pribavljanje suglasnosti za proizvodnju naoružanja i vojne opreme, obveze proizvođača, druga pitanja od značaja za proizvodnju naoružanja i vojne opreme, kao i nadzor nad primjenom ovoga zakona.

Članak 2.

Cilj ovoga zakona je unapređenje i razvoj u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme, kao i kontrola gospodarskih društava koja posluju u namjenskoj industriji.

Članak 3.

(1) Na postupak pribavljanja suglasnosti za proizvodnju naoružanja i vojne opreme shodno se primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje opći upravni postupak.

(2) Gramatički izrazi upotrijebljeni u ovom zakonu za označavanje muškog i ženskog roda podrazumijevaju oba spola.

GLAVA II.
PROIZVODNJA NAORUŽANJA I VOJNE OPREME

Članak 4.

Naoružanje i vojna oprema, u smislu ovoga zakona, obuhvaća oružana, ubojna i tehnička sredstva, kao i sredstva i sastavne dijelove namijenjene za opremanje, upotrebu, rukovanje, čuvanje, skladištenje, održavanje i nadzor oružanih, ubojnih i tehničkih sredstava, a koji su utvrđeni u Odluci o zajedničkoj listi oružja i vojne opreme.

Članak 5.

(1) Odredbe ovoga zakona primjenjuju se i na proizvodnju „B“ materije koja se odnosi na eksplozive i pirotehničke materijale, koji su navedeni u Odluci o zajedničkoj listi oružja i vojne opreme.

(2) Eksplozivi su svako eksplozivno sredstvo koje uključuje eksplozive visokorazorne moći, niskoeksplozivna goriva, raketne motore i pojačivače, detonatore, upaljače,

inicijalne kapisle i pripaljivače, inicijalna sredstva, uključujući i barut, upaljače za granate i sve druge tipove projektila, mina i bombi.

(3) Pirotehnički materijali su mješavina hemikalija koje, kad se zapale, reaguju egzotermički i proizvode svjetlost, toplotu, zvuk ili plin, a budući da im je vrijeme sagorijevanja poznato, mogu se upotrijebiti i za usporavanje vatrenog lanca, pri čemu pogonska goriva i eksplozivi nisu pirotehnička sredstva.

Članak 6.

(1) Proizvodnja naoružanja i vojne opreme je djelatnost od strateškog interesa za Republiku Srpsku (u daljnjemu tekstu: Republika) koja obuhvaća dizajniranje novih sredstava i sustava naoružanja i vojne opreme, razvoj prototipova, projektiranje i konstruiranje, maloserijsku i serijsku proizvodnju, istraživanje, modernizaciju i razvoj naoružanja i tehnologije za proizvodnju naoružanja i vojne opreme, vojnu standardizaciju, verifikaciju, sustav obezbjeđenja kvaliteta, kontrolu kvaliteta, izradu dijelova i remont naoružanja i vojne opreme.

(2) Remont naoružanja i vojne opreme obuhvaća planiranje, održavanje ispravnosti i otklanjanje neispravnosti, uključujući demilitarizaciju i utilizaciju, izradu, zamjenu i kompletiranje dijelova kroz srednji i generalni remont, reviziju i modifikaciju, kao i kvalitativni prijem remontovanih sredstava naoružanja i vojne opreme.

(3) Demilitarizacija, u smislu ovoga zakona, je posao kojim se naoružanje i vojna oprema onesposobljava za svrhu za koju je bila izvorno namijenjena radi daljeg njezinog korištenja u civilne svrhe ili potpunog uništenja, a obuhvaća dekomponovanje naoružanja i vojne opreme, transport, skladištenje, prebrojavanje, postupke trajne deformacije i uništavanje naoružanja i vojne opreme i njezinih komponenti.

(4) Utilizacija je radnja kojom se naoružanje i vojna oprema iz primarnog oblika delaboracijom i specijalnim tehnološkim postupkom prevodi u drugi oblik naoružanja i vojne opreme.

(5) Kapaciteti za proizvodnju naoružanja i vojne opreme su objekti, laboratorije, posebno uređen prostor, specijalni alati i pribor, proizvodna, mjerna i druga oprema namijenjena za istraživanje, razvoj, ispitivanje, izradu, remont, čuvanje i skladištenje naoružanja i vojne opreme, a na koja se primjenjuju posebna pravila postupanja i raspolaganja u miru, izvanrednoj situaciji, izvanrednom ili ratnom stanju, odnosno stanju izravne ratne opasnosti.

(6) Tehnička dokumentacija za proizvodnju naoružanja i vojne opreme su konstrukciona i tehnološka dokumentacija, dokumentacija za softver, konstrukciona dokumentacija za specijalne alate, tehnološke procedure i instrukcije, propisi o kvalitetu proizvoda, dokumentacija za ispitivanje naoružanja i vojne opreme, dokumentacija za upotrebu i održavanje sredstava, tehnički uvjeti za modifikaciju, remontna dokumentacija, tablice gađanja, standardi, dokumentacija za kodifikaciju, metrologiju, te druga dokumentacija za proizvodnju naoružanja i vojne opreme.

Članak 7.

Ministarstvo privrede i preduzetništva (u daljnjemu tekstu: Ministarstvo), u primjeni ovoga zakona, obavlja sljedeće poslove:

1) poduzima propisane radnje u postupku davanja suglasnosti za proizvodnju naoružanja i vojne opreme (u daljnjemu tekstu: suglasnost),

2) priprema propise i strateške dokumente u oblasti namjenske industrije,

3) prati rad i surađuje sa gospodarskim društvima u oblasti namjenske industrije,

4) obavlja nadzor nad radom gospodarskih društva u oblasti namjenske industrije, kao i druge poslove iz ove oblasti.

GLAVA III.

PRAVA I OBVEZE PROIZVOĐAČA NAORUŽANJA I VOJNE OPREME

Članak 8.

(1) Proizvođač je akcionarsko društvo ili društvo sa ograničenom odgovornošću sa sjedištem u Republici koje je registrovano za obavljanje djelatnosti iz oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme.

(2) Ulog stranog pravnog ili fizičkog lica u osnovnom kapitalu proizvođača može biti najviše do 49% njegovog osnovnog kapitala.

(3) Izuzetno od stavka 2. ovoga članka, Vlada Republike Srpske (u daljnjemu tekstu: Vlada) može donijeti odluku da procenat uloga stranog pravnog ili fizičkog lica u osnovnom kapitalu proizvođača bude viši od 49% osnovnog kapitala tog proizvođača.

(4) Proizvođač organizira kapacitete za proizvodnju naoružanja i vojne opreme u sustav koji predstavlja proizvodno-tehnološku cjelinu za obavljanje djelatnosti za koju je data suglasnost.

(5) Proizvođač donosi planove izgradnje, korištenja, modernizacije i rekonstrukcije kapaciteta za proizvodnju naoružanja i vojne opreme sukladno sa potrebama tržišta i planovima razvoja i opremanja vojnih i policijskih snaga.

Članak 9.

(1) Proizvođač obavlja djelatnost proizvodnje naoružanja i vojne opreme sukladno sa tehničkom dokumentacijom za proizvodnju određenog naoružanja i vojne opreme i standardima koji se primjenjuju u proizvodnji naoružanja i vojne opreme.

(2) Naoružanje i vojna oprema za potrebe izvoza može se proizvoditi prema tehničkoj dokumentaciji stranog kupca, kao i tehničkoj dokumentaciji i standardima usuglašenim sa stranim kupcem.

(3) Proizvođač nanosi oznake na naoružanje i vojnu opremu sukladno sa posebnim propisima kojima se uređuje označavanje naoružanja i vojne opreme.

Članak 10.

(1) Proizvođač je dužan da na odgovarajući i pouzdan način obezbijedi čuvanje naoružanja i vojne opreme sa pratećom tehničkom dokumentacijom, kao i da poduzme mjere na sprečavanju njihovog nestanka, oštećenja ili neovlašćenog korištenja.

(2) Dužnosti iz stavka 1. ovoga članka odnose se i na kooperanta, a za njegovo postupanje odgovoran je i proizvođač.

(3) U slučaju nestanka, oštećenja ili neovlašćenog korištenja naoružanja i vojne opreme, proizvođač i kooperant u obvezi su da bez odgađanja o tome obavijeste ministarstvo nadležno za poslove unutarnjih poslova i Ministarstvo.

Članak 11.

Proizvođač je dužan propisati i provoditi kompletan sustav obezbjeđenja kvaliteta proizvodnje naoružanja i vojne opreme iz okvira proizvodnog programa.

Članak 12.

(1) Proizvođač je dužan da obezbijedi zaštitu i bezbjednost sljedećih resursa, i to:

1) zaposlenih,

2) kapaciteta za proizvodnju naoružanja i vojne opreme,

3) poslovnih podataka, tehnoloških informacija i tehničke dokumentacije,

4) prometa, financijskih transakcija i skladištenja,

5) istraživanja i razvoja naoružanja i vojne opreme,

6) poslovnih odnosa prema inozemstvu.

(2) Zaštitu i bezbjednost resursa iz stavka 1. ovoga članka proizvođač obezbjeđuje planiranjem, organiziranjem i provođenjem svih neophodnih aktivnosti koje obvezno obuhvaćaju izradu sljedećih dokumenata:

1) naputaka za provođenje propisanih mjera fizičko-tehničke zaštite i osiguranja zaposlenih, kapaciteta za proizvodnju naoružanja i vojne opreme, kao i bezbjednosti i zaštite prometa i skladištenja naoružanja i vojne opreme,

2) akata iz oblasti zaštite na radu, zaštite životne sredine, zaštite od požara i protueksplozivne zaštite,

3) planova organiziranja i provođenja mjera i postupaka osiguranja i zaštite tajnih podataka,

4) naputaka o vođenju evidencije o ugovorima sa kooperantima i kupcima u zemlji i inozemstvu,

5) elaborata o bezbjednom skladištenju „B“ materije i kontrole njezinog potpunog utroška,

6) naputaka o zaštiti poslovnih, financijskih i drugih informacija u vezi sa proizvodnjom naoružanja i vojne opreme.

(3) Tajnim podatcima u vezi sa proizvodnjom naoružanja i vojne opreme smatraju se:

1) planovi proizvodnje naoružanja i vojne opreme i njihova realizacija,

2) tehnička dokumentacija i tehnološki postupak proizvodnje naoružanja i vojne opreme,

3) kapaciteti za proizvodnju naoružanja i vojne opreme,

4) programi istraživanja i razvoja naoružanja i vojne opreme,

5) uvoz i izvoz naoružanja i vojne opreme.

(4) Proizvođač i kooperant dužni su da čuvaju tajne podatke iz stavka 3. ovoga članka sukladno sa planom zaštite tajnih podataka.

(5) Kapaciteti iz stavka 3. točka 3) ovoga članka koji se koriste i za civilni program proizvodnje ne smatraju se tajnim podatcima.

Članak 13.

(1) Proizvođač može na osnovu zaključenog ugovora o kooperaciji prenijeti dio svojih prava i obveza za proizvodnju naoružanja i vojne opreme na kooperante.

(2) Kooperant proizvođača je pravno lice sa sjedištem u Republici koje, na osnovu ugovora o kooperaciji, za potrebe proizvođača vrši djelatnost proizvodnje podsklopova i dijelova naoružanja, odnosno vrši usluge u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme, koje po svom obimu i složenosti ne zahtijevaju pribavljanje suglasnosti.

(3) Ugovor o kooperaciji sadrži odredbe o zaštiti tajnosti podataka, ako se proizvodnja naoružanja i vojne opreme vrši za potrebe vojnih i policijskih snaga.

(4) Za vrijeme trajanja ugovora o kooperaciji, proizvođač je dužan da kontrolira kooperanta u izvršenju prenesenih obveza u proizvodnji naoružanja i vojne opreme.

(5) Ministarstvo ima pravo da vrši nadzor nad radom kooperanta u vezi sa obvezama koje je proizvođač prenio na njega.

(6) Izuzetno od stavka 2. ovoga članka, kooperant proizvođača može biti i pravno lice sa sjedištem van teritorije Republike, ako proizvođač ne može angažirati odgovarajućeg kooperanta u Republici.

Članak 14.

Proizvođač je dužan da vodi i trajno čuva evidenciju proizvedenog naoružanja i vojne opreme koja sadrži podatke o vrsti, količini, serijskim brojevima, oznakama serija, kupcima i datumima isporuka, kao i drugim podatcima neophodnim za jednoznačnu identifikaciju.

GLAVA IV.
POSTUPAK DAVANJA I UKIDANJA SUGLASNOSTI ZA PROIZVODNJU NAORUŽANJA I VOJNE OPREME

Članak 15.

(1) Proizvodnju naoružanja i vojne opreme može obavljati proizvođač koji posjeduje:

1) rješenje o davanju suglasnosti, koje donosi Vlada,

2) rješenje o upisu u Registar proizvođača naoružanja i vojne opreme (u daljnjemu tekstu: Registar proizvođača), koje donosi ministar gospodarstva i poduzetništva (u daljnjemu tekstu: ministar),

3) dozvolu za proizvodnju naoružanja i vojne opreme, koja se pribavlja sukladno sa posebnim propisima.

(2) Vlada daje suglasnost poslije registracije proizvođača kod nadležnog registarskog suda.

Članak 16.

Za pribavljanje rješenja o davanju suglasnosti proizvođač je dužan da ispunjava sljedeće uvjete:

1) da je registriran kod nadležnog registarskog suda,

2) da ispunjava strukturu vlasništva iz članka 8. st. 2. i 3. ovoga zakona,

3) da ima odgovarajuće kadrove i kapacitete za proizvodnju naoružanja i vojne opreme iz članka 6. stavak 5. ovoga zakona,

4) da vlasnik sa najvećim učešćem u osnovnom kapitalu proizvođača i lice ovlašćeno za zastupanje proizvođača nisu pravomoćno osuđeni za krivično djelo i da se protiv njih ne vodi krivični postupak.

Članak 17.

(1) Proizvođač putem Ministarstva podnosi Vladi zahtjev za suglasnost, uz koji dostavlja dokaze o ispunjenosti uvjeta iz članka 16. ovoga zakona.

(2) Izuzetno od stavka 1. ovoga članka, za proizvođača koji je otpočeo sa proizvodnjom naoružanja i vojne opreme prije stupanja na snagu ovoga zakona, ministar po službenoj dužnosti donosi rješenje o upisu proizvođača u Registar proizvođača.

(3) U slučaju iz stavka 2. ovoga članka, ne pribavljaju se dokazi o ispunjenosti uvjeta iz članka 16. ovoga zakona.

(4) Ministar donosi pravilnik kojim se propisuju sadržaj zahtjeva za davanje suglasnosti, dokumenti kojima se potvrđuje ispunjenost uvjeta za pribavljanje suglasnosti, kao i ostale radnje u postupku pribavljanja suglasnosti za proizvodnju naoružanja i vojne opreme.

Članak 18.

(1) Nakon podnošenja zahtjeva Ministarstvo utvrđuje da li je zahtjev podnijelo ovlašćeno lice, da li zahtjev sadrži sve propisane elemente, kao i da li su uz zahtjev priloženi svi propisani dokazi.

(2) Ministarstvo razmatra dostavljene dokaze o ispunjenosti uvjeta iz članka 16. ovoga zakona, a u vezi sa njima može zatražiti i mišljenje drugih organa.

(3) Ukoliko je zahtjev nerazumljiv ili nepotpun, Ministarstvo poziva podnositelja zahtjeva da u ostavljenom roku dostavi potrebne dokumente ili podatke.

(4) Ako se u ostavljenom roku ne otklone nedostatci, takav zahtjev se zaključkom odbacuje kao neuredan.

(5) Ako se utvrdi da su ispunjeni uvjeti iz članka 16. ovoga zakona, Ministarstvo dostavlja Vladi na razmatranje prijedlog rješenja o davanju suglasnosti.

(6) Rješenje iz stavka 5. ovoga članka obvezno sadrži vrstu i poslove iz oblasti naoružanja i vojne opreme za koje se daje suglasnost.

(7) Suglasnost za proizvodnju nije vremenski ograničena i vrijedi dok proizvođač ispunjava uvjete za proizvodnju naoružanja i vojne opreme utvrđene ovim zakonom ili do prestanka obavljanja djelatnosti u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme.

(8) Ako se utvrdi da nisu ispunjeni uvjeti iz članka 16. ovoga zakona, ministar donosi rješenje kojim se odbija zahtjev za davanje suglasnosti.

(9) Protiv akata iz st. 4, 5. i 8. ovoga članka nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor kod nadležnog suda.

Članak 19.

(1) Nakon donošenja rješenja o davanju suglasnosti, kao i u slučaju iz članka 17. stavak 2. ovoga zakona, ministar po službenoj dužnosti donosi rješenje o upisu proizvođača u Registar proizvođača.

(2) Ministar donosi pravilnik kojim se uređuju sadržaj i način vođenja Registra proizvođača.

Članak 20.

(1) Kada Vlada donese rješenje o davanju suglasnosti, proizvođač je dužan da pribavi dozvolu o proizvodnji naoružanja i vojne opreme sukladno sa posebnim propisima.

(2) Nakon pribavljanja dozvole iz stavka 1. ovoga članka, proizvođač može otpočeti sa poslovanjem u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme.

(3) Obveza pribavljanja dozvole iz stavka 1. ovoga članka ne odnosi se na proizvođače koji su tu dozvolu pribavili prije stupanja na snagu ovoga zakona.

Članak 21.

(1) U tijeku proizvodnje naoružanja i vojne opreme proizvođač je dužan da pribavi suglasnost Vlade prije donošenja poslovne odluke u sljedećim slučajevima:

1) promjene ili dopune poslova iz oblasti naoružanja i vojne opreme za koju je data suglasnost,

2) promjene oblika organiziranja,

3) statusne promjene,

4) prestanka obavljanja djelatnosti proizvodnje naoružanja i vojne opreme.

(2) Za slučajeve iz stavka 1. ovoga članka provodi se postupak davanja suglasnosti i upisa u Registar proizvođača sukladno sa odredbama ovoga zakona i na osnovu njega donesenih podzakonskih akata.

(3) U slučaju promjene poslovnog imena i sjedišta proizvođač je dužan da, najkasnije u roku od 15 dana od dana donošenja sudbenog rješenja, o promjeni obavijesti Ministarstvo radi upisa novih podataka u Registar proizvođača.

Članak 22.

(1) Vlada ukida datu suglasnost u slučajevima:

1) ako se naknadno utvrdi da je proizvođač dostavio netočne podatke ili lažne isprave u postupku pribavljanja suglasnosti,

2) ako se proizvođaču izrekne zaštitna mjera zabrane obavljanja djelatnosti,

3) ako proizvođač ne dopusti provođenje nadzora,

4) ako proizvođač prestane da ispunjava uvjete za obavljanje proizvodnje naoružanja i vojne opreme,

5) ako proizvođač prestane sa obavljanjem djelatnosti u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme,

6) ako proizvođač ili njegov vlasnik sa najvećim učešćem u osnovnom kapitalu ili lice ovlašćeno za zastupanje proizvođača bude pravomoćno osuđeno za krivično djelo.

(2) Na osnovu ukidanja suglasnosti iz stavka 1. ovoga članka, ministar donosi rješenje o brisanju proizvođača, koje se upisuje u Registar proizvođača.

GLAVA V.
NADZOR

Članak 23.

(1) Ministarstvo vrši nadzor nad provođenjem odredaba ovoga zakona i propisa donesenih na osnovu njega.

(2) U tijeku nadzora provjerava se da li proizvođač i kooperant ispunjavaju obveze koje se odnose na kadrove i kapacitete za proizvodnju naoružanja i vojne opreme i kadrovsku osposobljenost zaposlenih, provođenje aktivnosti za obezbjeđenje kvaliteta proizvodnje naoružanja i vojne opreme, zaštite i bezbjednosti i druge uvjete i zahtjeve iz ovoga zakona.

(3) Subjekt nadzora obvezan je da službeniku Ministarstva dozvoli i omogući nesmetano vršenje nadzora, da daje obavijesti i stavlja na uvid dokumente, odnosno podatke koji su potrebni za vršenje nadzora i obezbijedi uvjete neophodne za nesmetan rad i utvrđivanje činjeničnog stanja.

Članak 24.

(1) U vršenju nadzora Ministarstvo poduzima sljedeće radnje:

1) predlaže preventivne mjere s ciljem sprečavanja povrede zakona i drugih propisa,

2) pregleda kapacitete za proizvodnju naoružanja i vojne opreme,

3) pregleda opće i pojedinačne akte, evidencije, poslovnu i drugu dokumentaciju koja je od značaja za vršenje nadzora,

4) utvrđuje identitet lica, kao i druge činjenice i okolnosti koje su od interesa za vršenje nadzora,

5) uzima u postupak podneske građana, gospodarskih subjekata, institucija i drugih pravnih lica, kao i da o svom postupanju obavještava podnositelja podneska,

6) uzima izjave od odgovornih i drugih lica u postupku nadzora,

7) sačini zapisnik o rezultatima nadzora,

8) donese rješenje nakon izvršenog nadzora,

9) poduzima i druge radnje i mjere za koje je ovlašćen ovim zakonom.

(2) Ako se prilikom vršenja nadzora utvrdi da su prekršene odredbe ovoga zakona ili propisa donesenih na osnovu njega, Ministarstvo ima ovlast da:

1) naredi poduzimanje odgovarajućih mjera i radnji radi otklanjanja utvrđenih nepravilnosti ili nedostataka u roku koji odredi,

2) naredi da se dostavi potrebna dokumentacija i podatci u roku koji odredi,

3) naredi prinudno otvaranje objekta radi vršenja nadzora,

4) naredi zabranu obavljanja djelatnosti proizvodnje naoružanja i vojne opreme,

5) podnese zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka,

6) podnese izvještaj nadležnom organu za učinjeno krivično djelo,

7) poduzme druge mjere i radnje za koje su ovim zakonom i drugim propisom ovlašćeni.

(3) Ministar donosi pravilnik kojim se uređuju postupak i način vršenja nadzora u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme.

GLAVA VI.
KAZNENE ODREDBE

[...]

GLAVA VII.
PRIJELAZNA I ZAVRŠNA ODREDBA

Članak 27.

Ministar će u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga zakona donijeti sljedeće podzakonske akte:

1) Pravilnik o postupku pribavljanja suglasnosti za proizvodnju naoružanja i vojne opreme (članak 17. stavak 4),

2) Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Registra proizvođača naoružanja i vojne opreme (članak 19. stavak 2),

3) Pravilnik o postupku nadzora nad proizvodnjom naoružanja i vojne opreme (članak 24. stavak 3).

Članak 28.

Ovaj zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Službenom glasniku Republike Srpske“.

9. **Zakon o proizvodnji naoružanja i vojne opreme** („Službeni glasnik BiH“ br. 9/04 i 25/09) Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu koji glasi:

I - TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se zakonom uređuju proizvodnja i remont naoružanja i vojne opreme kao djelatnost od općeg interesa, kao i druga pitanja od značaja za proizvodnju i remont naoružanja i vojne opreme (u daljnjem tekstu: NVO).

Članak 2.

U smislu ovoga zakona, upotrijebljeni izrazi imaju sljedeća značenja:

- „Naoružanje i vojna oprema“ - su oružana, ubojna i tehnička sredstva, te sredstva i sastavni dijelovi namijenjeni za opremanje, uporabu, rukovanje, čuvanje, skladištenje, održavanje i nadzor oružanih, ubojnih i tehničkih sredstava, iz pozicije na najnovijoj „Zajedničkoj listi vojne opreme obuhvaćenoj Pravilima ponašanja Europske unije o postupanju kod izvoza oružja“, koja je objavljena u „Službenom glasniku BiH“, broj: 9/03.

- „Proizvodnja NVO“ je djelatnost koja obuhvaća dizajniranje novih sredstava i sustava NVO-a, razvoj prototipa, projektiranje i konstruiranje, maloserijsku i serijsku proizvodnju NVO-a, istraživanje i razvoj NVO-a i tehnologije za proizvodnju NVO-a, uključujući tehničku pomoć, poput naredbi/uputa, vještina, obuka, radnog znanja i konzultantskih servisa, odnosno tehničke podatke kakvi su detaljni planovi, dijagrami, modeli, formule, tablice, proizvodni nacrti i skice i specifikacije, priručnici i upute napisani ili zabilježeni na drugim medijima i napravama, vojnu standardizaciju, verifikaciju NVO-a, sustav osiguranja kvalitete NVO-a, kontrolu kvalitete NVO-a, opremanje kapaciteta za proizvodnju NVO-a, izradu NVO-a, proizvodnju dijelova za NVO, modernizaciju NVO-a u miru.

- „Remont NVO-a“ je planiranje, održavanje ispravnosti i otklanjanje neispravnosti, uključujući delaboraciju/uništavanje streljiva, izradu, zamjenu i kompletiranje dijelova kroz srednji i opći remont, reviziju i modifikaciju, kao i kvalitativni prijem remontiranih sredstava naoružanja i vojne opreme.

Članak 3.

Proizvodnjom i remontom NVO mogu se baviti pravne osobe koje za to prethodno dobiju dozvolu od Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, i to one pravne osobe koje imaju suglasnost entitetske vlade i koje su registrirane kao pravne osobe za proizvodnju i remont NVO, a na temelju njihove mogućnosti i sposobnosti proizvodnje sredstava NVO za potrebe oružanih snaga u Bosni i Hercegovini ili u izvozu.

Proizvodnjom, preradom i ugradnjom „B“ materije mogu se baviti samo pravne osobe iz stavka 1. ovoga članka.

Pod „B“ materijom podrazumijevaju se eksplozivi i pirotehnički materijali, gdje su:

Eksplozivi: svako eksplozivno sredstvo koje uključuje eksplozive visokorazorne moći, TNT, DNT i RDX, niskoeksplozivna goriva, raketni motori i pojačivači, detonatori, upaljači, inicijalne kapisle i pripaljivači, inicijalna sredstva, uključujući i barut, upaljače za granate i svi drugi tipovi projektila, mina i bombi.

Pirotehnički materijali: mješavina kemikalija koje, kad se zapale, reagiraju egzotermički i prizvode svjetlost, toplotu, zvuk ili plin, a budući da mu je vrijeme sagorijevanja poznato, može se uporabiti i za usporavanje vatrenoga lanca. Pogonska goriva i eksplozivi ne spadaju u pirotehnička sredstva.

Članak 4.

Pravne osobe iz stavka 1. članka 3. ovoga zakona (u daljnjem tekstu: finalisti) ovlaštene su, putem ugovora o kooperaciji, prenijeti na kooperante dio svojih ovlasti o proizvodnji sredstava NVO, o čemu su dužni izvijestiti Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, u roku od sedam dana od dana potpisivanja ugovora.

Za vrijeme trajanja ugovora o kooperaciji finalisti imaju pravo i obvezu kontrolirati primjenu ovoga zakona kod kooperanata.

Članak 5.

Proizvodnja sredstava NVO i remont utemeljeni su na izvoznim, odnosno uvoznim ugovorima, ugovorima s odgovarajućim institucijama u Bosni i Hercegovini za potrebe oružanih snaga i međusobnim ugovorima pravnih osoba iz članka 4. ovoga zakona.

U iznimnim slučajevima, proizvodnja sredstava NVO-a i remont mogu biti zasnovani i na temelju odobrenja Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH.

Pravne osobe iz članka 4. stavak 1. ovoga zakona dužne su voditi evidenciju o utrošku „B" materija, utrošku po proizvodima i poluproizvodima, planovima proizvodnje NVO, isporukama i drugim evidencijama koje su bitne za kontrolu proizvodnje NVO.

II - CENTRALNI REGISTAR

Članak 6.

O pravnim osobama kojima je prethodno izdana dozvola za proizvodnju NVO vodi se evidencija u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, uz čiju suglasnost pravna osoba koja se bavi proizvodnjom NVO može učiniti promjenu ili dopunu djelatnosti, statusnu promjenu oblika organiziranja ili prestati obavljati djelatnost proizvodnje NVO.

Za dobivanje suglasnosti iz stavka 1. ovoga članka potrebno je da podnositelj zahtjeva prethodno pribavi suglasnost vlade entiteta.

Način vođenja evidencije propisat će se uputom koju izdaje Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine.

Članak 7.

Uz zahtjev za izdavanje dozvole za proizvodnju NVO, pravna je osoba dužna priložiti:

1. Suglasnost vlade entiteta;

2. Osnivački akt pravne osobe;

3. Statut pravne osobe.

Pravne osobe, koje su bile ovlaštene prema ranijim propisima za proizvodnju i remont NVO, dužne su, stupanjem na snagu ovoga zakona, napraviti registraciju u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, uz prezentaciju dokumenata iz stavka 1. ovoga članka, i izvod iz sudskog registra.

Članak 8.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine dužno je, u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva, donijeti rješenje o izdavanju dozvole za proizvodnju NVO, odnosno rješenje o odbijanju zahtjeva.

Rješenje iz stavka 1. ovoga članka konačno je.

Članak 9.

Pravna osoba, koja se bavi proizvodnjom NVO ili sudjeluje u proizvodnji i remontu NVO, dužna je čuvati ga i održavati tako da se spriječi nestanak ili oštećenje NVO.

Pravna osoba, koja proizvodi NVO, utvrđuje i donosi plan organiziranja i provedbe mjera sigurnosti i zaštite tajnih podataka koji se odnose na kapacitete za proizvodnju, planove proizvodnje, tehničku dokumentaciju za proizvodnju, objekte za proizvodnju, čuvanje i remont NVO.

III - SIGURNOSNA ZAŠTITA, NADZOR I INSPEKCIJSKI NADZOR

Članak 10.

Sigurnost i zaštita u području proizvodnje i remonta NVO obuhvata mjere i postupke osiguranja i zaštite ljudstva, objekata, podataka i proizvodnih sredstava u području proizvodnje NVO, specijalnih alata i postrojenja, dokumentacije kao i sigurnost i zaštitu unutarnjeg transporta i skladištenja NVO, istraživanje i razvoj NVO, tehnološke informacije, poslovne, financijske i odnose prema inozemstvu u području proizvodnje NVO.

Sigurnosna zaštita iz prethodnoga stavka obuhvata sigurnosne mjere i postupke fizičke zaštite i osiguranja kao i provedbe posebnih sigurnosnih mjera zaštite povjerljivih podataka, razvojnih projekata, dokumentacije, tehnoloških informacija i dr. od eventualnih obavještajnih istraživanja, te provedbu mjera zaštite na radu, protupožarne i protueksplozivne zaštite.

Pravne osobe koje obavljaju razvoj, proizvodnju i remont NVO obvezne su o svakom nestanku naoružanja i vojne opreme i njihovih dijelova odmah, a najkasnije u roku 3 dana, izvijestiti Ministarstvo sigurnosti i mjerodavno ministarstvo entiteta.

Sigurnost i zaštita u području proizvodnje NVO planira se, organizira i provodi sukladno odredbama propisa koji reguliraju područje obrane i sigurnosti u Bosni i Hercegovini i entiteta.

Članak 11.

Inspekcijski nadzor nad primjenom ovoga zakona obavlja Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, a stalni nadzor ministarstvo industrije entiteta.

Nadzorom iz stavka 1. ovoga članka utvrđuje se obavljaju li se proizvodnja i remont NVO sukladno odrebama ovoga zakona i propisima donesenim za izvršenje ovoga zakona.

Ministarstvo industrije entiteta obvezno je kvartalno dostavljati izvješće o obavljenom nadzoru Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine. Način obavljanja nadzora i izvješćivanja propisat će se uputom koju izdaje Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine. Posebnom će se uputom regulirati i način, procedure i periodičnost inspekcijskoga nadzora.

Pravna osoba koja se bavi proizvodnjom i remontom NVO dužna je ovlaštenoj osobi omogućiti obavljanje nadzora.

IV - ODUZIMANJE DOZVOLE ZA PROIZVODNJU NVO

Članak 12.

Do oduzimanja dozvole za proizvodnju NVO dolazi u sljedećim slučajevima, i to:

1. *ako je dozvola izdana na temelju lažnih pokazatelja,*
2. *kada pravna osoba ne posluje sukladno odredbama ovoga zakona i odredbama propisa donesenih za izvršenje ovoga zakona, a u ostavljenom roku ne otkloni uočene nedostatke,*
3. *onemogućava obavljanje inspekcije/nadzora.*

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, na temelju izvješća i prijedloga, donosi rješenje o oduzimanju dozvole iz stavka 1. ovoga članka.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH donosi rješenje o oduzimanju dozvole i ako nastanu okolnosti ili dođe do novih spoznaja, koja bi, da su postojala ili da se za njih znalo u vrijeme razmatranja zahtjeva za izdavanje dozvole, dovela do odbijanja zahtjeva za izdavanje dozvole.

Rješenja iz stavaka 2. i 3. ovoga članka su konačna.

Članak 12 a.

Pravna osoba kojoj je oduzeta dozvola za proizvodnju i remont NVO-a po osnovi članka 12. ovoga Zakona može podnijeti zahtjev za ponovno izdavanje dozvole na način i pod uvjetima koji će biti propisani posebnim naputkom koje izdaje Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH.

V - KAZNENE ODREDBE

[...]

VI - PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 14.

U slučaju proglašenja ratnog ili izvanrednog stanja Bosne i Hercegovine, na prijedlog Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, donijet će posebne odluke o proizvodnji naoružanja.

Članak 15.

Svi propisi potrebni za izvršenje ovoga zakona donijet će se u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga zakona.

Svi poslovi koji nisu obuhvaćeni čl. 6, 7, 8, 12. i 13. ovoga zakona bit će regulirani entitetskim propisima.

Entiteti su dužni usuglasiti svoje propise s odredbama ovoga zakona, u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga zakona.

Članak 16.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, godinu dana od dana stupanja na snagu ovoga zakona, obvezno je obaviti inspekcijski nadzor svih registriranih pravnih osoba iz članka 4. ovoga zakona.

Članak 17.

Ovaj zakon stupa na snagu petnaestog dana od dana objave u „Službenom glasniku BiH", a objavit će se u službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

V. Dopustivost

10. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredaba članka VI/3. (a) Ustava Bosne i Hercegovine.

11. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

12. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio je predsjedatelj Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, što znači da je zahtjev podnio ovlašteni subjekt u smislu članka VI/3.(a) Ustava BiH. Stoga, imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava BiH i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je zaključio da je podneseni zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt i odnosi se na pitanja iz nadležnosti Ustavnog suda. Također, ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg bi se zahtjev mogao proglasiti nedopustivim.

VI. Meritum

13. Podnositelj zahtjeva smatra da sporni zakon nije u suglasnosti sa čl. I/2., III/1. (b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine. Naime, podnositelj zahtjeva ukazuje da u odredbama spornog zakona Republika Srpska nije propisala nijednu obvezu koju ima prema Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH glede registracije, izdavanja dozvole i ostalih procedura u svezi s proizvodnjom NVO-a, a koje su propisane Zakonom BiH.

14. Ustavni sud naglašava da načelo vladavine prava podrazumijeva da svi zakoni, drugi propisi i postupci moraju biti u skladu s Ustavom BiH. Osim toga, ovo načelo zahtijeva da entitetski ustavi, zakoni i drugi propisi koji se donose moraju biti usklađeni s načelima predviđenim u Ustavu BiH. Ovo dalje znači da pravni sustav počiva na hijerarhiji pravnih akata, počev od ustava kao najvišeg pravnog akta pa do podzakonskih akata (vidi, između ostalih, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *U-21/16* od 1. lipnja 2017. godine, točka 19. i *U-6/06* od 29. ožujka 2008. godine, točka 22.).

15. Imajući u vidu navode iz zahtjeva, Ustavni sud ukazuje na svoju već ustaljenu praksu prema kojoj do povrede relevantnih odredaba Ustava Bosne i Hercegovine može doći ukoliko zakoni entiteta nisu usklađeni s državnim zakonom koji, u relevantnoj oblasti, zahtijeva od entitetskog zakona da odredbe entitetskog zakona budu u skladu s odredbama relevantnog državnog zakona.

16. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je, u prvoj odluci o ocjeni usklađenosti entitetskog zakona s državnim zakonom, razmatrao jesu li donošenjem Zakona o izvršenju budžeta Republike Srpske za 2011. godinu i Odluke o usvajanju budžeta Republike Srpske za 2011. godinu prekršene relevantne odredbe Ustava Bosne i Hercegovine. U navedenoj odluci Ustavni sud je istaknuo da se „zakoni Bosne i Hercegovine koje je usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine smatraju [...] 'odlukama institucija Bosne i Hercegovine' iz članka III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, te donošenje zakona od entiteta ili drugih administrativnih jedinica u Bosni i Hercegovini suprotno proceduri koju propisuju državni zakoni može dovesti u pitanje poštovanje odredaba članka III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine prema kojima su entiteti i druge administrativne jedinice u Bosni i Hercegovini dužni pridržavati se, između ostalog, (i) odluka institucija Bosne i Hercegovine. Kada bi se smatralo suprotno, osim što bi se u potpunosti doveo u pitanje autoritet institucija Bosne i Hercegovine, dovelo bi se u pitanje i načelo iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine prema kojem će 'Bosna i Hercegovina biti demokratska država koja će funkcionirati prema slovu zakona...' U tom slučaju s pravom bi se moglo postaviti pitanje svrhe državnih zakona (npr., zakona u oblasti privatizacije, zatim rada osiguravajućih društava, indirektnog oporezivanja i sl.) ako bi entiteti ili druge administrativne jedinice Bosne i Hercegovine mogli donositi akte kojima se krše ili izbjegavaju obveze koje se entitetima ili drugim administrativnim

jedinicama Bosne i Hercegovine nalažu odredbama državnih zakona, tj. zakona donesenih na razini institucija Bosne i Hercegovine. Dakle, entiteti (ili druge administrativne jedinice Bosne i Hercegovine) moraju poštovati obveze koje im se nalažu zakonima koje su donijele institucije Bosne i Hercegovine. Činjenica da te obveze nisu ispoštovane može dovesti do kršenja odredaba Ustava Bosne i Hercegovine“ (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-2/11* od 27. svibnja 2011. godine, točka 52., objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 99/11). Ustavni sud je slijedio navedenu praksu i u nizu drugih odluka (vidi Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *U-4/12* od 26. svibnja 2012. godine, *U-26/13* od 26. ožujka 2015. godine, *U-11/15* od 6. travnja 2016. godine, *U-17/22* od 1. i 2. prosinca 2022. godine, *U-22/18* od 5. srpnja 2019. godine, *U-10/21* od 2. prosinca 2021. godine, *U-9/22* od 26. svibnja 2022. godine i *U-3/21* od 28. rujna 2023. godine, sve dostupne na www.ustavnisud.ba).

17. Primjenjujući navedenu praksu na konkretan slučaj, Ustavni sud primjećuje da Zakon BiH predstavlja odluku institucija Bosne i Hercegovine, u smislu članka III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, kojom se utvrđuju procedure, uvjeti i druga bitna pitanja za proizvodnju i remont NVO-a. Stoga Zakon BiH predstavlja obvezujući pravni okvir s kojim moraju biti usklađeni entitetski propisi koji reguliraju oblast proizvodnje NVO-a.

18. Ustavni sud napominje da iz zahtjeva za ocjenu ustavnosti proizlazi da podnositelj zahtjeva smatra da entitet nije bio nadležan donijeti sporni zakon. Međutim, Ustavni sud smatra da je nesporno da entitet RS ima nadležnost da donese zakon kojim se detaljnije regulira proizvodnja i stavljanje u promet NVO-a. Na to upućuju i relevantne odredbe Zakona BiH o proizvodnji naoružanja i vojne opreme. Međutim, pri vršenju svojih nadležnosti u tom smislu mora voditi računa o tome da odredbe entitetskog zakona budu usklađene s relevantnim odredbama Zakona BiH. Imajući to u vidu, Ustavni sud će ispitati ustavnost pojedinih odredaba spornog zakona za koje, prema mišljenju Ustavnog suda, postoji sumnja o tome jesu li u skladu s relevantnim odredbama Zakona BiH.

U odnosu na članak 10. spornog zakona

Članak 10.

(1) Proizvođač je dužan da na odgovarajući i pouzdan način obezbijedi čuvanje naoružanja i vojne opreme sa pratećom tehničkom dokumentacijom, kao i da poduzme mjere na sprečavanju njihovog nestanka, oštećenja ili neovlašćenog korištenja.

(2) Dužnosti iz stavka 1. ovoga članka odnose se i na kooperanta, a za njegovo postupanje odgovoran je i proizvođač.

(3) U slučaju nestanka, oštećenja ili neovlašćenog korištenja naoružanja i vojne opreme, proizvođač i kooperant u obvezi su da bez odgađanja o tome obavijeste ministarstvo nadležno za poslove unutarnjih poslova i Ministarstvo.

19. Ustavni sud smatra da je u citiranom članku sporna usklađenost stavka (3) članka 10. spornog zakona sa člankom 10. stavak (3) Zakona BiH. Naime, u članku 10. stavak (3) Zakona BiH je propisano da su pravne osobe koje vrše razvoj, proizvodnju i remont NVO-a obvezne o svakom nestanku naoružanja i vojne opreme i njihovih dijelova odmah, a najkasnije u roku od tri dana, obavijestiti Ministarstvo sigurnosti BiH i nadležno ministarstvo entiteta. Međutim, unatoč takvoj odredbi, Ustavni sud primjećuje da člankom 10. stavak (3) spornog zakona nije propisana obveza obavještavanja Ministarstva sigurnosti u slučaju nestanka naoružanja i vojne opreme i njihovih dijelova, već samo ministarstava Republike Srpske. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da članak 10. stavak (3) spornog zakona, koji propisuje samo obvezu obavještavanja Ministarstva za unutrašnje poslove RS i Ministarstva za privredu i poduzetništvo RS, ali ne i nadležnog ministarstva BiH, nije usklađen sa člankom 10. stavak (3) Zakona BiH. Iz toga proizlazi da ova odredba spornog zakona nije u skladu ni sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3. (b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U odnosu na članak 13. spornog zakona

Članak 13.

(1) Proizvođač može na osnovu zaključenog ugovora o kooperaciji prenijeti dio svojih prava i obveza za proizvodnju naoružanja i vojne opreme na kooperante.

(2) Kooperant proizvođača je pravno lice sa sjedištem u Republici koje, na osnovu ugovora o kooperaciji, za potrebe proizvođača vrši djelatnost proizvodnje podsklopova i dijelova naoružanja, odnosno vrši usluge u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme, koje po svom obimu i složenosti ne zahtijevaju pribavljanje suglasnosti.

(3) Ugovor o kooperaciji sadrži odredbe o zaštiti tajnosti podataka, ako se proizvodnja naoružanja i vojne opreme vrši za potrebe vojnih i policijskih snaga.

(4) Za vrijeme trajanja ugovora o kooperaciji, proizvođač je dužan da kontrolira kooperanta u izvršenju prenesenih obveza u proizvodnji naoružanja i vojne opreme.

(5) Ministarstvo ima pravo da vrši nadzor nad radom kooperanta u vezi sa obvezama koje je proizvođač prenio na njega.

(6) Izuzetno od stavka 2. ovoga članka, kooperant proizvođača može biti i pravno lice sa sjedištem van teritorije Republike, ako proizvođač ne može angažirati odgovarajućeg kooperanta u Republici.

20. Ustavni sud smatra da u navedenoj odredbi treba ispitati usklađenost stavka (5) sa Zakonom BiH i Ustavom BiH. Ustavni sud primjećuje da je člankom 13. spornog zakona detaljno propisano prenošenje prava i obveza za proizvodnju NVO-a na kooperante. Međutim, u navedenom članku nije propisana obveza za pravne osobe koje se bave proizvodnjom i remontom NVO-a da o prijenosu svojih ovlaštenja na kooperante obavijeste Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u smislu članka 4.

stavak (1) Zakona BiH. Naime, tom odredbom Zakona BiH je propisano da su pravne osobe iz stavka (1) članka 3. Zakona BiH ovlaštene da, putem ugovora o kooperaciji, prenesu na kooperante dio svojih ovlaštenja o proizvodnji sredstava NVO-a, o čemu su dužne obavijestiti Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u roku od sedam dana od dana potpisivanja ugovora. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da članak 13. stavak (5) spornog zakona, koji propisuje samo pravo entitetskog Ministarstva za privredu i poduzetništvo RS da vrši nadzor, ali ne i obvezu obavještavanja Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH o prijenosu ovlaštenja na kooperante, nije usklađen sa člankom 4. stavak (1) Zakona BiH. Iz toga slijedi da ova odredba spornog zakona nije u skladu ni sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U odnosu na članak 15. spornog zakona

Članak 15.

(1) Proizvodnju naoružanja i vojne opreme može obavljati proizvođač koji posjeduje:

1) rješenje o davanju suglasnosti, koje donosi Vlada,

2) rješenje o upisu u Registar proizvođača naoružanja i vojne opreme (u daljnjemu tekstu: Registar proizvođača), koje donosi ministar gospodarstva i poduzetništva (u daljnjemu tekstu: ministar),

3) dozvolu za proizvodnju naoružanja i vojne opreme, koja se pribavlja sukladno sa posebnim propisima.

(2) Vlada daje suglasnost poslije registracije proizvođača kod nadležnog registarskog suda.

21. Ustavni sud smatra da u odnosu na ovu odredbu treba ispitati toč. (2) i (3) stavka (1) članka 15. spornog zakona. Naime, Ustavni sud ukazuje da je u članku 3. stavak (1) Zakona BiH propisano da se proizvodnjom i remontom NVO-a mogu baviti pravne osobe koje za to prethodno dobiju dozvolu od nadležnog ministarstva BiH, i to one pravne osobe koje imaju suglasnost entitetske vlade i koje su registrirane kao pravne osobe za proizvodnju i remont NVO-a. Dalje, člankom 6. stavak (1) Zakona BiH je, u relevantnom dijelu, propisano da se o pravnim osobama kojima je prethodno izdana dozvola za proizvodnju NVO-a vodi evidencija u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Međutim, Ustavni sud primjećuje da u točki (2) stavka (1) članka 15., niti bilo kojom drugom odredbom spornog zakona, nije propisana obveza upisa pravnih osoba koje se bave proizvodnjom NVO-a u Centralni registar kod Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Štaviše, obveza upisa pravnih osoba koje se bave proizvodnjom NVO-a u Centralni registar Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH uopće se ne spominje u spornom zakonu. Dalje, točkom (3) stavka (1) članka 15. spornog zakona nije propisan uvjet dobivanja dozvole

od Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, koje je izričito propisano člankom 3. stavak (1) Zakona BiH za sva pravne osobe koje se bave proizvodnjom i remontom NVO-a. Stoga, Ustavni sud smatra da točke (2) i (3) stavka (1) članka 15. spornog zakona, zbog propusta da se propiše obveza dobivanja dozvole Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, kao i uvjet upisa proizvođača u Centralni registar nadležnog Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nisu usklađene sa člankom 3. stavak (1) i člankom 6. stavak (1) Zakona BiH. Iz toga slijedi da ove odredbe nisu u skladu ni sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U odnosu na članak 17. spornog zakona

Članak 17.

(1) Proizvođač putem Ministarstva podnosi Vladi zahtjev za suglasnost, uz koji dostavlja dokaze o ispunjenosti uvjeta iz članka 16. ovoga zakona.

(2) Izuzetno od stavka 1. ovoga članka, za proizvođača koji je otpočeo sa proizvodnjom naoružanja i vojne opreme prije stupanja na snagu ovoga zakona, ministar po službenoj dužnosti donosi rješenje o upisu proizvođača u Registar proizvođača.

(3) U slučaju iz stavka 2. ovoga članka, ne pribavljaju se dokazi o ispunjenosti uvjeta iz članka 16. ovoga zakona.

(4) Ministar donosi pravilnik kojim se propisuju sadržaj zahtjeva za davanje suglasnosti, dokumenti kojima se potvrđuje ispunjenost uvjeta za pribavljanje suglasnosti, kao i ostale radnje u postupku pribavljanja suglasnosti za proizvodnju naoružanja i vojne opreme.

22. Ustavni sud smatra da u odnosu na ovu odredbu treba ispitati usklađenost st. (2) i (3) sa Zakonom BiH i Ustavom BiH. Naime, Ustavni sud ukazuje da je u članku 3. stavak (1) Zakona BiH propisano da se proizvodnjom i remontom NVO-a mogu baviti pravne osobe koje za to prethodno dobiju dozvolu od Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, i to one pravne osobe koje imaju suglasnost entitetske vlade i koje su registrirane kao pravne osobe za proizvodnju i remont NVO-a. Člankom 6. stavak (1) Zakona BiH je, u relevantnom dijelu, propisano da se o pravnim osobama kojima je prethodno izdana dozvola za proizvodnju NVO-a vodi evidencija u Centralnom registru Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Ustavni sud je već obrazložio da je Zakonom BiH propisano da svi proizvođači NVO-a na teritoriju BiH moraju dobiti dozvolu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i imaju obvezu upisa u Centralni registar tog Ministarstva (vidi točku 22. ove odluke). Međutim, takve obveze nisu propisane toč. (2) i (3) članka 17. spornog zakona za proizvođače koji su počeli proizvodnju NVO-a prije stupanja na snagu spornog zakona. Stoga Ustavni sud smatra da odredbe članka 17. st. (2) i (3) spornog zakona nisu usklađene sa člankom 3. stavak (1) i člankom 6. stavak (1) Zakona BiH, pa slijedom toga nisu u skladu niti sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U odnosu na članak 19. spornog zakona

Članak 19.

(1) Nakon donošenja rješenja o davanju suglasnosti, kao i u slučaju iz članka 17. stavak 2. ovoga zakona, ministar po službenoj dužnosti donosi rješenje o upisu proizvođača u Registar proizvođača.

(2) Ministar donosi pravilnik kojim se uređuju sadržaj i način vođenja Registra proizvođača.

23. Ustavni sud smatra da u odnosu na ovu odredbu treba ispitati usklađenost stavka (1) članka 19. spornog zakona u odnosu na Zakon BiH i Ustav BiH. Naime, kako je već navedeno, člancima Zakona BiH je propisana obveza dobivanja dozvole Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i upisa proizvođača u Centralni registar tog Ministarstva svih proizvođača NVO-a. Suprotno navedenom, stavak (1) članak 19. spornog zakona uopće nije propisao takvu obvezu. Slijedom toga, Ustavni sud smatra da članak 19. stavak (1) spornog zakona nije usklađen sa člankom 3. stavak (1) i člankom 6. stavak (1) Zakona BiH niti sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U odnosu na članak 20. spornog zakona

Članak 20.

(1) Kada Vlada donese rješenje o davanju suglasnosti, proizvođač je dužan da pribavi dozvolu o proizvodnji naoružanja i vojne opreme sukladno sa posebnim propisima.

(2) Nakon pribavljanja dozvole iz stavka 1. ovoga članka, proizvođač može otpočeti sa poslovanjem u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme.

(3) Obveza pribavljanja dozvole iz stavka 1. ovoga članka ne odnosi se na proizvođače koji su tu dozvolu pribavili prije stupanja na snagu ovoga zakona.

24. Ustavni sud smatra da u odnosu na ovu odredbu treba ispitati usklađenost st. (1) i (3) članka 20. spornog zakona u odnosu na članak 3. stavak (1) Zakona BiH. Kako je već ukazano, člankom 3. stavak (1) Zakona BiH je, u relevantnom dijelu, propisano da se proizvodnjom i remontom NVO-a mogu baviti pravne osobe koje za to prethodno dobiju dozvolu od Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Međutim, st. (1) i (3) članka 20. spornog zakona je propisano pribavljanje dozvole u skladu sa „posebnim propisima“. Iz ovih i drugih odredaba spornog zakona se ne može zaključiti koji su to posebni propisi na temelju kojih se pribavlja ova dozvola. Dakle, nejasno je da li se pod „posebnim propisima“ misli na Zakon BiH i dobivanje dozvole Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH za proizvođače NVO-a s obzirom na to da to nije nigdje eksplicitno navedeno. Budući da je člankom 3. stavak (1) Zakona BiH jasno propisano da se dozvola za proizvodnju i remont NVO-a dobiva od Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ustavni sud smatra da je bilo nužno da takva obveza bude propisana i u članku 20. stavak (1) spornog zakona. Što se tiče stavka 3.

članka 20., nejasno je na šta se odnosi, pogotovo je li riječ o proizvođačima koji su dobili dozvolu prema odredbama Zakona BiH ili prema nekim drugim propisima. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da st. (1) i (3) članka 20. spornog zakona nisu u skladu sa člankom 3. stavak (1) Zakona BiH, iz čega slijedi da nisu u skladu ni sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U odnosu na članak 21. spornog zakona

Članak 21.

(1) U tijeku proizvodnje naoružanja i vojne opreme proizvođač je dužan da pribavi suglasnost Vlade prije donošenja poslovne odluke u sljedećim slučajevima:

1) promjene ili dopune poslova iz oblasti naoružanja i vojne opreme za koju je data suglasnost,

2) promjene oblika organiziranja,

3) statusne promjene,

4) prestanka obavljanja djelatnosti proizvodnje naoružanja i vojne opreme.

(2) Za slučajeve iz stavka 1. ovoga članka provodi se postupak davanja suglasnosti i upisa u Registar proizvođača sukladno sa odredbama ovoga zakona i na osnovu njega donesenih podzakonskih akata.

(3) U slučaju promjene poslovnog imena i sjedišta proizvođač je dužan da, najkasnije u roku od 15 dana od dana donošenja sudbenog rješenja, o promjeni obavijesti Ministarstvo radi upisa novih podataka u Registar proizvođača.

25. Ustavni sud smatra da u odnosu na ovu odredbu treba ispitati usklađenost st. (1) i (3) članka 21. spornog zakona u odnosu na članak 6. stavak (1) Zakona BiH. Naime, člankom 6. stavak (1) Zakona BiH propisano je da se o pravnim osobama kojima je prethodno izdana dozvola za proizvodnju NVO-a vodi evidencija u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, uz čiju suglasnost pravna osoba koja se bavi proizvodnjom NVO-a može izvršiti promjenu ili dopunu djelatnosti, statusnu promjenu oblika organiziranja ili prestati obavljati djelatnost proizvodnje NVO-a. U svezi s tim, Ustavni sud primjećuje da člankom 21. st. (1) i (3) spornog zakona nije propisana obveza dobivanja suglasnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH za organizacijske, proizvodne i statusne promjene proizvođača NVO-a. Stoga, Ustavni sud smatra da članak 21. st. (1) i (3) spornog zakona nije usklađen sa člankom 6. stavak (1) Zakona BiH, iz čega slijedi da nije u skladu ni sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U odnosu na članak 22. spornog zakona

Članak 22.

(1) Vlada ukida datu suglasnost u slučajevima:

1) ako se naknadno utvrdi da je proizvođač dostavio netočne podatke ili lažne isprave u postupku pribavljanja suglasnosti,

2) ako se proizvođaču izrekne zaštitna mjera zabrane obavljanja djelatnosti,

3) ako proizvođač ne dopusti provođenje nadzora,

4) ako proizvođač prestane da ispunjava uvjete za obavljanje proizvodnje naoružanja i vojne opreme,

5) ako proizvođač prestane sa obavljanjem djelatnosti u oblasti proizvodnje naoružanja i vojne opreme,

6) ako proizvođač ili njegov vlasnik sa najvećim učešćem u osnovnom kapitalu ili lice ovlašćeno za zastupanje proizvođača bude pravomoćno osuđeno za krivično djelo.

(2) Na osnovu ukidanja suglasnosti iz stavka 1. ovoga članka, ministar donosi rješenje o brisanju proizvođača, koje se upisuje u Registar proizvođača.

26. Ustavni sud smatra da u odnosu na ovu odredbu treba ispitati usklađenost stavka (2) članka 22. spornog zakona u odnosu na članak 6. stavak (1) Zakona BiH. Kako je prethodno ukazano, člankom 6. stavak (1) Zakona BiH je propisano da se o pravnim osobama kojima je prethodno izdana dozvola za proizvodnju NVO-a vodi evidencija u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, uz čiju suglasnost pravna osoba koja se bavi proizvodnjom NVO-a može izvršiti promjenu ili dopunu djelatnosti, statusnu promjenu oblika organiziranja ili prestati obavljati djelatnost proizvodnje NVO-a. U svezi s tim, Ustavni sud primjećuje da članak 22. stavak (2) spornog zakona ne sadrži odredbu koja propisuje da je za prestanak obavljanja djelatnosti proizvođača NVO-a potrebna suglasnost nadležnog državnog ministarstva. Stoga, Ustavni sud smatra da članak 22. stavak (2) spornog zakona nije usklađen sa člankom 6. stavak (1) Zakona BiH, iz čega slijedi da nije u skladu ni sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U odnosu na članak 27. spornog zakona

Članak 27.

Ministar će u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovoga zakona donijeti sljedeće podzakonske akte:

1) Pravilnik o postupku pribavljanja suglasnosti za proizvodnju naoružanja i vojne opreme (članak 17. stavak 4),

2) Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Registra proizvođača naoružanja i vojne opreme (članak 19. stavak 2),

3) Pravilnik o postupku nadzora nad proizvodnjom naoružanja i vojne opreme (članak 24. stavak 3).

27. Ustavni sud smatra da u odnosu na ovu odredbu treba ispitati usklađenost točke (2) stavka (1) članka 27. spornog zakona u odnosu na članak 6. stavak (1) Zakona BiH.

Naime, člankom 6. stavak (1) Zakona BiH je propisano da se o pravnim osobama kojima je prethodno izdana dozvola za proizvodnju NVO-a, vodi evidencija u Ministarstvu za vanjsku trgovinu i ekonomske odnose BiH, uz čiju suglasnost pravna osoba koja se bavi proizvodnjom NVO-a može izvršiti promjenu ili dopunu djelatnosti, statusnu promjenu oblika organiziranja ili prestati obavljati djelatnost proizvodnje NVO-a. U svezi s tim, Ustavni sud primjećuje da je obvezno vođenje evidencije u centralnom registru nadležnog ministarstva BiH, pa je donošenje Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja Registra proizvođača naoružanja i vojne opreme iz članka 19. stavak 2. spornog zakona, bez spominjanja centralnog registra iz članka 6. stavak (1) Zakona BiH, suprotno takvoj obvezi. Stoga, Ustavni sud smatra da članak 27. točka (2) stavka (1) spornog zakona nije u skladu sa člankom 6. stavak (1) Zakona BiH, iz čega slijedi da nije u skladu ni sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

Ostale odredbe spornog zakona

28. Ustavni sud je razmotrio ustavnost svih ostalih odredaba spornog zakona i smatra da ne postoje validni argumenti o tome da su ostale odredbe spornog zakona protivne Zakonu BiH niti čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine. Ustavni sud smatra da nema potrebe ovaj zaključak detaljnije obrazlagati.

VII. Zaključak

29. Ustavni sud je utvrdio da odredbe spornog zakona, i to članak 10. stavak (3), članak 13. stavak (5), članak 15. toč. (2) i (3) stavka (1), članak 17. st. (2) i (3), članak 19. stavak (1), članak 20. st. (1) i (3), članak 21. st. (1) i (3), članak 22. stavak (2) i članak 27. točka (2) stavka (1) spornog zakona, nisu u skladu sa čl. I/2., III/1.(b) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine jer Republika Srpska, donošenjem ovih odredaba spornog zakona, nije izvršila njihovo usklađivanje s odredbama Zakona BiH kojima je uspostavljena obveza obavještavanja, dobivanja dozvole i suglasnosti Ministarstva za vanjsku trgovinu i ekonomske odnose BiH, kao i odredbom o vođenju evidencije u Centralnom registru istog Ministarstva za sva pravne osobe koje se bave proizvodnjom i remontom NVO-a.

30. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

31. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj U-3/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev Kemala Ademovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23)

Odluka od 11. srpnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-3/24**, rješavajući zahtjev **Kemala Ademovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2), članka 61. st. (1), (2) i (3) i članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 11. srpnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Kemala Ademovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti Odluke o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23),

utvrđuje se da Odluka o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23) nije u skladu sa čl. I/1., I/2. i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

U skladu sa člankom 61. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i člankom 2. stavak (2) Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07, 58/08 i 22/22), Odluka o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta

u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23) ništava je i prestaje važiti od dana objave te odluke u „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 89/23 i 100/23.

U skladu sa člankom 61. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, nalaže se Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva da poduzmu sve aktivnosti kojima će poništiti sve odluke i aktivnosti koje su utemeljene na Odluci o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23).

Nalaže se Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijeste Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Na temelju članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, prestaje pravno djelovanje Odluke o privremenoj mjeri broj U-3/24 od 30. svibnja 2024. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Kemal Ademović, u vrijeme podnošenja zahtjeva predsjedatelj Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva), podnio je 4. ožujka 2024. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti Odluke o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23; u daljnjem tekstu: Odluka).

2. Podnositelj zahtjeva je, na temelju članka 64. Pravila Ustavnog suda, podnio i zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud privremeno stavio izvan pravne snage Odluku do donošenja konačne odluke Ustavnog suda.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Ustavni sud je Odlukom o privremenoj mjeri broj *U-3/24* od 30. svibnja 2024. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba) usvojio podnositeljev zahtjev i Odluku privremeno stavio izvan pravne snage do donošenja konačne odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o podnesenom zahtjevu.

4. Na temelju članka 23. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, od Vlade Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada), koju zastupa Ured za suradnju i zastupanje pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine i Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ured za zastupanje), zatraženo je 11. ožujka i 4. travnja 2024. godine da dostavi odgovor na zahtjev u roku od 30 dana od prijema dopisa.

5. Vlada i Ured su 11. i 30. travnja 2024. godine dostavili odgovor na zahtjev.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

6. Podnositelj zahtjeva smatra da je Odluka suprotna odredbama čl. I/2., II/3.(k), III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija).

7. Argumentirajući te navode, podnositelj zahtjeva najprije navodi da osporena Odluka predstavlja opći akt i da je Ustavni sud nadležan za ocjenu ustavnosti, te smatra da postoji spor između Bosne i Hercegovine i Federacije BiH jer bi provedba te Odluke mogla imati štetne posljedice po imovinu Bosne i Hercegovine. Podnositelj zahtjeva dalje navodi da Vlada nije imala ustavnu osnovu za reguliranje pitanja državne imovine i da je postupila protivno odredbama Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom BiH (u daljnjem tekstu: Zakon o zabrani raspolaganja) i entitetskom Zakonu o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Zakon o zabrani raspolaganja FBiH), kojim je zabranjeno raspolaganje državnom imovinom za područje Federacije Bosne i Hercegovine. Podnositelj zahtjeva također smatra da je na taj način Vlada postupila protivno velikom broju odluka Ustavnog suda (*U-1/11, U-8/19, U-9/19, U-16/20, U-4/21 i U-10/22*) u kojima je zauzeto stajalište da je pitanje državne imovine u isključivoj nadležnosti države Bosne i Hercegovine i njezinih tijela vlasti i da entiteti nemaju pravo raspolaganja državnom imovinom.

8. U tom pogledu, podnositelj zahtjeva smatra da promjena namjene šumskog zemljišta predstavlja čin raspolaganja državnom imovinom. Navodi da takvu radnju može poduzeti samo vlasnik i da odluku o tome ne mogu donositi entitetski organi već isključivo institucije Bosne i Hercegovine, odnosno Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine

(u daljnjem tekstu: Parlamentarna skupština). Potom je ukazao na sadržaj članka V. Odluke kojim je propisano da se naknada za promjenu namjene šumskog zemljišta uplaćuje kao namjenski prihod proračuna Federacije BiH. U svezi s tim, podnositelj zahtjeva navodi da iz činjenice da entiteti nemaju pravo raspolaganja proizlazi i da ne mogu jednostrano raspolagati financijskim koristima od te imovine, već da to pitanje može regulirati samo Parlamentarna skupština u skladu s nadležnošću iz članka IV/4.(b) Ustava BiH. Osim toga, podnositelj zahtjeva smatra da činjenica da je u članku IV. stavak 2. Odluke navedeno da zahtjev za promjenu namjene može podnijeti samo ovlašteni organ države Bosne i Hercegovine ne umanjuje neusklađenost osporene odluke s Ustavom Bosne i Hercegovine zbog toga što Vlada nije bila nadležna regulirati ta pitanja.

9. Podnositelj zahtjeva potom ukazuje i da su neustavne odredbe Odluke kojima je propisana mogućnost davanja šumskog zemljišta na privremeno korištenje u druge namjene. U tom pogledu navodi da je člankom VII. stavak 2. Odluke predviđena mogućnost korištenja šumskog zemljišta za druge namjene na zahtjev koncesora, koncesionara ili investitora. U svezi s tim, upućuje na Odluku Ustavnog suda broj U-16/20 iz koje proizlazi da je za donošenje odluke o dodjeli koncesija na državnoj imovini i rješavanje sporova koji nastaju po tom pitanju nadležna Komisija za koncesije Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-16/20* od 16. srpnja 2021. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba). Zbog toga smatra da se osporenim normama nastoji izravno ili neizravno raspolagati državnom imovinom, bez bilo kakve suglasnosti vlasnika imovine odnosno države i njezinih institucija. U tom pogledu je ukazao da je Odlukom o izmjeni i dopuni Odluke brisan dio odredbe koji se odnosi na suglasnost Pravobraniteljstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravobraniteljstvo) prilikom davanja na privremeno korištenje. Prema mišljenju podnositelja zahtjeva, na taj način Vlada je pokazala jasnu namjeru da odlučuje o raspolaganju državnom imovinom bez suglasnosti i bez znanja njezina titulara, što je suprotno temeljnim pravnim načelima. Osim toga, podnositelj zahtjeva smatra da su neustavne i odredbe članka VII. st. 3. i 4. Odluke kojima je propisano određivanje naknade za korištenje te davanje dozvole za korištenje šumskog zemljišta. U tom pogledu smatra da je Parlamentarna skupština jedina ovlaštena odlučivati o raspodjeli sredstava koja bi se odnosila na naknadu za koncesiju, te da entitetski ministar ili organi ne mogu biti nadležni za donošenje dozvole za korištenje šumskog zemljišta. Naposljetku, podnositelj zahtjeva smatra da se osporenom Odlukom titularu državne imovine onemogućava vršenje vlasničkih prava, što predstavlja kršenje članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine.

b) Odgovor na zahtjev

10. Vlada je najprije navela da ne postoji nadležnost Ustavnog suda da ocjenjuje ustavnost Odluke na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine zbog činjenice da je osporena Odluka akt organa izvršne vlasti koji je niže pravne snage od zakona.

Također smatra da u ovom slučaju ne postoji spor između BiH i Federacije BiH jer se Odlukom ni na koji način ne zadire u nadležnost BiH glede pitanja vlasništva ili prava raspolaganja nad imovinom u kontekstu Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja. Ukazuje da se Odluka odnosi na sve šume i šumsko zemljište bez obzira na vlasništvo, ali da iz zahtjeva proizlazi da se argumentacija odnosi isključivo na državnu imovinu. U tom pogledu ističe da se tom Odlukom ne propisuje izravni ili neizravni prijenos vlasništva, odnosno prodaja zemljišta ili bilo kakav oblik raspolaganja državnom imovinom koja je u isključivoj nadležnosti Bosne i Hercegovine. U svezi s tim, navodi da je u članku I. stavak 3. Odluke izričito propisano da se Odlukom ne reguliraju vlasništvo niti druga stvarna prava na nekretninama ili zakup nekretnina. Osim toga, naglašava da je u članku 1. stavak 2. Odluke propisano da se pod imovinom države Bosne i Hercegovine smatra imovina koja je kao takva utvrđena u članku 1. stavak 2. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja, bez obzira na trenutni upis vlasnika u zemljišnoj knjizi. Na temelju toga, Vlada smatra da se odredbama Odluke pruža šira zaštita za državnu imovinu u odnosu na odredbe Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja. Potom ističe da se Odlukom samo regulira mogućnost promjene namjene državne imovine i privremenog korištenja šumskog zemljišta u druge namjene. Zbog toga smatra da se iz citiranih odredbi jasno zaključuje da na temelju Odluke ni na koji način ne može nastati spor između BiH i FBiH u smislu članka VI/3.(a) Ustava BiH.

11. Izjašnjavajući se o navodima podnositelja zahtjeva u svezi s odredbama čl. II.–VI. Odluke kojim je reguliran postupak promjene namjene šumskog zemljišta, Vlada je navela da se taj postupak može isključivo pokrenuti na zahtjev vlasnika nekretnine radi promjene kulture zemljišta u skladu s važećim prostorno-planskim aktima. Da bi se izbjeglo da na temelju rješenja o promjeni namjene šumskog zemljišta dođe do neizravnog prijenosa vlasništva, u članku IV. stavak 2. Odluke je propisano da zahtjev za promjenu namjene zemljišta u vlasništvu Bosne i Hercegovine može podnijeti samo ovlašteni organ Bosne i Hercegovine. U svezi s tim, Vlada je ukazala da Ustavom Bosne i Hercegovine nije regulirano pitanje prostornog planiranja za razinu entiteta, kantona i jedinica lokalne samouprave i korištenje prirodnih bogatstava. Potom je ukazala da je, prema čl. III.1. i III.2. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, Federacija BiH nadležna za prostorno planiranje. Dalje je navela da je postupak promjene namjene reguliran Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na razini Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Zakon o prostornom planiranju) i kantonalnim zakonima o prostornom planiranju/uređenju i građenju, kojima se nastoji osigurati plansko uređenje prostora na načelima održivog razvoja. Na temelju toga, Vlada smatra da se planiranje korištenja šumskog zemljišta uređuje u drugom postupku, a da je Odlukom propisan samo postupak i način na koji se vrši promjena namjene šumskog zemljišta. Rješenjem o promjeni namjene šumskog zemljišta, kako je navedeno, mijenja se samo kultura zemljišta u skladu s planom prostornog uređenja, ali ne i vlasništvo nad takvim zemljištem. Prema tome, polazeći od činjenice da promjena namjene šumskog zemljišta ima pravne posljedice, ali

da takav čin raspolaganja može zatražiti samo vlasnik, odnosno da odluke o promjeni namjene ne mogu donositi entitetski organi bez zahtjeva institucije Bosne i Hercegovine, Vlada smatra da su neutemeljene tvrdnje da se tim odredbama krše odredbe Ustava Bosne i Hercegovine.

12. U odnosu na tvrdnje podnositelja zahtjeva da entitet FBiH i kantoni ne mogu jednostrano raspolagati financijskim koristima od imovine, Vlada je ukazala da se naknada iz članka V. Odluke ne može koristiti u druge svrhe, osim za potrebe pošumljavanja s ciljem održivog upravljanja šumama. Smatra da ta naknada nije financijski prihod od imovine (prodaja, kupnja, zakup, služnosti i sl.), već prihod po osnovi umanjenja površine pod šumama. Također ističe da tu odredbu Odluke ne treba usko promatrati jer su je, kako je navedeno, dužni platiti svi vlasnici, odnosno investitori koji žele promijeniti namjenu šuma i šumskog zemljišta i predstavlja jedan vid ekološkog poreza s ciljem očuvanja okoliša i oporezivanja investitora koji žele u potpunosti sjeći šumu na određenoj površini i trajno joj promijeniti namjenu. Naposljetku, Vlada je navela da u Ustavu Bosne i Hercegovine ne postoji nijedna odredba kojom je propisano da su institucije Bosne i Hercegovine ovlaštene raspolagati naknadom za promjenu namjene šumskog zemljišta u privatnom vlasništvu.

13. U odnosu na navode kojima su osporene odredbe čl. VII. i VIII. Odluke kojima je propisana mogućnost davanja šumskog zemljišta na privremeno korištenje u druge namjene, Vlada je navela da se Odlukom ne regulira postupak dodjele koncesije, niti se propisuje nadležnost za dodjelu koncesije, odnosno ne preuzima se nadležnost Komisije za koncesije Bosne i Hercegovine u postupcima za koje je ona nadležna. U skladu s tim, ističe da dodjela koncesije predstavlja uvjet na temelju kojeg se šumsko zemljište može dati na privremeno korištenje u druge namjene. Prema tome, tvrdi da je u članku VII. Odluke reguliran samo postupak privremenog korištenja šumskog zemljišta u druge namjene, što je već utvrđeno planom prostornog uređenja i ugovorom o koncesiji. Na temelju toga, tvrdi da se u tom postupku ne rješavaju imovinsko-pravni odnosi vezani za nekretninu koja se daje pod koncesiju, već se ti odnosi rješavaju u ranije provedenom postupku dodjele koncesije u skladu sa člankom 29. Zakona o koncesijama Federacije Bosne i Hercegovine i člankom 82. Pravila o postupku dodjele koncesija. U odnosu na navode podnositelja zahtjeva kojima je ukazao da Federacija nema nadležnost da donosi odluke o raspodjeli sredstava, Vlada je navela da se naknada plaća zbog umanjenja ekoloških i ekonomskih funkcija šume, da predstavlja namjenski prihod Federacije BiH i kantona i ne može se koristiti u druge namjene, osim za vraćanje novca prikupljenog od te naknade za potrebe pošumljavanja i druge poslove s ciljem održivog upravljanja šumama.

14. Nadalje, Vlada smatra neutemeljenim tvrdnje podnositelja zahtjeva da je donošenjem Odluke o izmjeni i dopuni Odluke kojom je brisan dio odredbe kojom je bilo propisano

davanje suglasnosti Pravobraniteljstva Bosne i Hercegovine prilikom donošenja rješenja o davanju šumskog zemljišta na privremeno korištenje u druge svrhe Vlada iskazala namjeru da raspolaže državnom imovinom bez bilo kakve suglasnosti Bosne i Hercegovine. U svezi s tim, Vlada je istaknula da na temelju rješenja donesenih u ovom postupku šumsko zemljište ne mijenja kulturu niti titulara, da ono i dalje ostaje šumsko zemljište, pa se time ni neizravno ne raspolaže tim zemljištem u smislu članka 1. stavak 3. Zakona o privremenoj zabrani. Vlada smatra da je u ovom slučaju riječ o klasičnom upravnom postupku u kojem, u skladu s odredbama članka 48. Zakona o upravnom postupku, ima pravo sudjelovati i Pravobraniteljstvo BiH kao ovlašteni organ Bosne i Hercegovine, te da ono u tom postupku može zaštititi pravo na imovinu države Bosne i Hercegovine. Osim toga, navodi da su rješenja o privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge svrhe, koje je Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva donijelo u četiri slučaja, dostavljena Pravobraniteljstvu BiH kao stranci u postupku. Pravobraniteljstvo je tužbama pokrenulo upravne sporove pred Kantonalnim sudom u Sarajevu radi poništenja tih rješenja. Da nije donesena Odluka, kako dalje navodi Vlada, vlasnici nedržavne imovine bili bi onemogućeni neometano uživati svoju imovinu jer im se ne bi omogućilo da svoje zemljište koriste na način koji je predviđen planom prostornog uređenja, te bi tada nesporno došlo do povrede članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

15. Naposljetku, Vlada navodi da je Nacrt odluke dostavljen Pravobraniteljstvu BiH radi iznošenja primjedbi, prijedloga i sugestija, ali da ono nikada nije dostavilo izjašnjenje. Osim toga, navodi da je u postupku izrade Nacrta odluke, Ured visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini, kao jedini ovlašteni tumač odredbi, dostavio akt broj 029/2023/JLD/SS od 15. studenog 2023. godine u kojem je navedeno: „U svezi s Vašim zahtjevom za pojašnjenje, obavještavam Vas da promjena namjene šumskog zemljišta očigledno dovodi do značajnih pravnih posljedica za predmetnu imovinu i samim tim bi predstavljala radnju raspolaganja za koju je potrebno aktivno sudjelovanje i suglasnost vlasnika. S druge strane, dodjela prava privremenog korištenja ne predstavlja radnju izravnog ili neizravnog prijenosa vlasništva i stoga se ne treba smatrati raspolaganjem u smislu zabrane raspolaganja državnom imovinom.“ Navodi da je u skladu s tim shvaćanjem u Odluci i propisano da pravo podnošenja zahtjeva za promjenu namjene šumskog zemljišta ima samo vlasnik nekretnine, a u slučaju državne imovine to su ovlašteni organi države Bosne i Hercegovine.

16. Na temelju toga, Vlada smatra da Odluka ne predstavlja raspolaganje državnom imovinom na način da se omogućava izravni ili neizravni prijenos vlasništva nad državnom imovinom, te da se Odlukom ne zadire u vlasnička prava na bilo koji način, već se ta oblast regulira na jedinstven način s ciljem omogućavanja provedbe planova prostornog uređenja i poboljšanja gospodarskih aktivnosti na teritoriju Federacije BiH.

IV. Relevantni propisi

17. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** relevantne odredbe glase:

Članak I. st. 1. i 2.
Bosna i Hercegovina

1. Kontinuitet

Republika Bosna i Hercegovina, čiji je oficijelni naslov od sada „Bosna i Hercegovina", nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa svojim unutarnjim ustrojem izmijenjenim kako je to predviđeno ovim Ustavom, sa svojim sadašnjim međunarodno priznatim granicama. [...]

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

Članak II. stavak 3. točka k)
Ljudska prava i temeljne slobode

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

[...]

k) Pravo na imovinu.

Članak IV. stavak 4. toč. a) i e)
Parlamentarna skupština

4. Ovlasti

Parlamentarna skupština je nadležna za:

a) Donošenje zakona potrebitih za provedbu odluka Predsjedništva ili za izvršavanje odgovornosti Skupštine po ovome Ustavu.

b) Odlučivanje o izvorima i visini sredstava za rad institucija Bosne i Hercegovine i za podmirivanje međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.

[...]

e) Ostale stvari potrebite za izvršavanje njezinih dužnosti ili one koje su joj dodijeljene uzajamnim sporazumom entiteta.

Članak VI. stavak 5.
Ustavni sud

5. Odluke

Odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

18. **Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07, 58/08 i 22/22)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 1.

Ovim zakonom se zabranjuje raspolaganje državnom imovinom.

U smislu ovog Zakona, pod državnom imovinom podrazumijeva se:

1. nepokretna imovina koja pripada državi Bosni i Hercegovini na osnovi međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije, koji su 29. lipnja 2001. god. potpisale države Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija, Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija;

2. nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina do 31. prosinca 1991. godine;

3. poljoprivredno zemljište, za koje je Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio da predstavlja državnu imovinu u svojoj odluci u predmetu br. U-8/19;

4. rijeke, šume i šumsko zemljište, za koje je Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio da predstavljaju državnu imovinu u svojim odlukama u predmetima br. U-9/19 i br. U-4/21.

U smislu ovog zakona, pod raspolaganjem navedene imovine smatra se izravni ili neizravni prijenos vlasništva.

Članak 2.

Bez obzira na odredbe bilo kojeg drugog zakona ili propisa, državnom imovinom može raspolagati isključivo država Bosna i Hercegovina, kao njen titular, u skladu s odredbama ovog zakona.

Svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. ovog zakona suprotno odredbama ovog zakona, ništav je.

Članak 3. stavak (2)

Osim toga, Povjerenstvo za državnu imovinu osnovano Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 10/05, u daljem tekstu: „Povjerenstvo“) može, na prijedlog zainteresirane strane, odlučiti da određenu državnu imovinu izuzme od privremene zabrane prema ovom zakonu.

Članak 4.

Privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom u skladu s ovim zakonom ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona na državnoj razini kojim se uređuju prava

vlasništva i upravljanja državnom imovinom, a koji bi usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, odnosno sve dok visoki predstavnik ne odluči drukčije.

19. **Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Federacije BiH** („Službene novine Federacije BiH“ br. 20/05, 17/06, 62/06, 40/07, 70/07, 94/07 i 41/08)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 1.

Ovim Zakonom se zabranjuje raspolaganje državnom imovinom.

U smislu ove Odluke, pod državnom imovinom podrazumijeva se:

1. nepokretna imovina koja pripada državi Bosni i Hercegovini (kao međunarodno priznatoj državi temeljem međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije, koji su 29. lipnja 2001. god. potpisale države Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija, koja se, na dan donošenja ovog zakona, smatra vlasništvom ili posjedom bilo koje razine vlasti ili javne organizacije u Federaciji Bosne i Hercegovine; i

2. nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina (SRBiH) do 31. prosinca 1991. god, koja se na dan donošenja ovog zakona smatra vlasništvom ili posjedom bilo koje razine vlasti ili javne organizacije Federacije Bosne i Hercegovine.

U smislu ovog zakona, pod raspolaganjem navedene imovine smatra se izravni ili neizravni prijenos vlasništva.

Članak 2.

Bez obzira na odredbe drugog zakona ili propisa, državnom imovinom se može raspolagati samo sukladno odredbama ovog Zakona.

Svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. ovog Zakona suprotno odredbama ovog Zakona, ništav je.

Članak 3.

Sljedeća imovina će biti izuzeta od zabrane utvrđene u članku 1. ovog Zakona i uključuje:

1. Imovinu i prava poduzeća, registrirana kao takva, koja su predmet privatizacije kako je definirano odredbom članka 1. Zakona o privatizaciji poduzeća („Službene novine Federacije BiH“, br. 27/97, 8/99, 45/00, 61/01, 27/02, 33/02, 28/04 i 44/04); i koja su trenutno određena ili će biti određena kao sastavni dio odobrene aktivne bilance poduzeća kako je regulirano Zakonom o početnoj bilanci stanja poduzeća i banaka („Službene novine Federacije BiH“, br. 12/98 i 40/99) i Uredbom o metodologiji za pripremu programa privatizacije i početne bilance stanja („Službene novine Federacije

BiH", br. 10/98, 26/98, 49/99 i 40/00); kao i imovina i prava koja su predmet male privatizacije. Nadležno tijelo, sukladno pomenutim zakonima, ima pravo utvrditi izmijenjenu i dopunjenu aktivnu bilancu, ali će po službenoj dužnosti izvijestiti Povjerenstvo o svakom dodavanju bilanci imovine utvrđene u članku 1. ovog Zakona; i

2. Imovinu koja je predmet prodaje prema Zakonu o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo („Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 11/98, 22/99, 27/99, 7/00, 32/01, 56/01, 61/01, 15/02 i 54/04).

Osim toga, Povjerenstvo za državnu imovinu utemeljeno Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH", broj 10/05, u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) može, na prijedlog zainteresirane strane, odlučiti određenu državnu imovinu izuzeti od privremene zabrane prema ovom zakonu.

Dio državne imovine koja će i dalje služiti za potrebe obrane se, na temelju i sukladno čl. 71-74. Zakona o obrani Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH", br. 88/05), također izuzima od privremene zabrane proglašene ovim Zakonom.

Članak 4.

Privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom sukladno ovom Zakonu ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona kojim se uređuje provedba kriterija koji će se primjenjivati za utvrđivanje imovine koja je u vlasništvu Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, i utvrđuju prava vlasništva i upravljanja državnom imovinom, koji će se donijeti na preporuke Povjerenstva, odnosno do potvrđivanja prihvatljivog i održivog rješenja pitanja raspodjele državne imovine između države i drugih nivoa vlasti od strane Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira, ili dok visoki predstavnik drugačije ne odluči.

20. **Odluka o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene** („Službene novine FBiH" br. 89/23 i 100/23)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

I.

(1) Ovom odlukom regulira se način promjene namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene.

(2) Glede odredbi ove odluke, pod imovinom države Bosne i Hercegovine smatra se imovina koja je kao takva utvrđena u članku 1. stavak (2) Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH", br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07, 58/08 i 22/22) bez obzira na trenutni upis vlasnika u odjeljku B zemljišnoknjižnog uloška.

(3) Ovom odlukom ne regulira se vlasništvo niti druga stvarna prava na nekretninama i zakup nekretnina.

III.

Dozvola za promjenu namjene šumskog zemljišta izdaje se u formi rješenja, koje donosi federalni ministar poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (u daljem tekstu: federalni ministar) uz prethodno mišljenje kantonalnog ministarstva nadležnog za šumarstvo (u daljem tekstu: kantonalno ministarstvo) i mišljenje Federalne uprave za šumarstvo.

IV. stavak (2)

(2) Zahtjev za promjenu namjene šumskog zemljišta koje je vlasništvo države Bosne i Hercegovine može podnijeti samo ovlašteni organ države Bosne i Hercegovine.

V.

(1) Rješenjem kojim se dozvoljava promjena namjene zemljišta nalaže se investitoru da uplati naknadu za promjenu namjene šumskog zemljišta, čija vrijednost se određuje u visini troškova podizanja i održavanja novih šuma na površini koja ne može biti manja od površine kojoj se mijenja namjena i tržišnoj vrijednosti drveta koja se dobije sječom.

(2) Naknadu obračunava stručno povjerenstvo koje formira kantonalno ministarstvo, a uplaćuje se kao namjenski prihod Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za zaštitu, unapređenje i podizanje novih šuma i za ruralni razvoj u iznosu od 40% (četrdeset procenata), odnosno namjenski prihod proračuna kantona u iznosu od 60% (šezdeset procenata).

VII.

(1) Šumsko zemljište može se, osim za gospodarenje šumama, privremeno koristiti za druge planirane namjene, i to:

a) u svrhu eksploatacije mineralnih sirovina i drugih prirodnih bogatstava, u razdoblju trajanja koncesionog ugovora;

b) u svrhu korištenja obnovljivih izvora energije u razdoblju trajanja koncesionog ugovora;

c) u svrhu obavljanja sportsko-turističke djelatnosti u razdoblju trajanja koncesionog ugovora;

d) za postavljanje/izgradnju GSM baznih stanica, vodovoda, oborinskih, otpadnih, plinskih, toplovodnih, elektro i telekomunikacijskih vodova;

(2) Koncesor, koncesionar ili investitor iz stavka (1) ove točke može podnijeti zahtjev kantonalnom ministarstvu za korištenje šumskog zemljišta za druge namjene ukoliko je to predviđeno planom prostornog uređenja, a uz zahtjev se prilaže, pored dokumentacije iz točke IV. ove odluke, za toč. a), b) i c) iz stavka (1) ove točke i ugovor o koncesiji. Iznimno, za točku d) iz stavka (1) ove točke ne prilaže se izvod iz plana prostornog uređenja. Za točku d) prilaže se i GSM licenca za bazne stanice i dokaz o pravu korištenja zemljišta.

(3) Nakon što je dostavljena kompletna dokumentacija, kantonalno ministarstvo formira povjerenstvo iz točke V. ove odluke radi obračuna naknade iz stavka (5) ove točke te svu dokumentaciju, zajedno sa svojim mišljenjem, dostavlja Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva.

(4) Dozvola za korištenje šumskog zemljišta za svrhe iz stavka (1) ove točke izdaje se u formi rješenja, koje donosi federalni ministar uz prethodno mišljenje Federalne uprave za šumarstvo.

(5) Zbog umanjenja ekoloških i ekonomskih funkcija šume, rješenjem kojim se dozvoljava korištenje šumskog zemljišta za svrhe iz stavka (1) ove točke nalaže se investitoru da uplati naknadu čija vrijednost se određuje u visini troškova podizanja i održavanja novih šuma na površini koja ne može biti manja od površine koja se daje za korištenje u druge svrhe i tržišnoj vrijednosti drveta koja se dobije sječom.

(6) Naknadu iz stavka (5) ove točke obračunava stručno povjerenstvo koje formira kantonalno ministarstvo, a uplaćuje se kao namjenski prihod Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine za zaštitu, unapređenje i podizanje novih šuma i za ruralni razvoj u iznosu od 40% (četrdeset procenata), odnosno namjenski prihod proračuna kantona u iznosu od 60% (šezdeset procenata).

VIII. stavak (1)

(1) Nakon isteka ugovora o koncesiji, osoba koja je dobila rješenje iz točke VII. ove odluke dužna je izvršiti rekultivaciju-pošumljavanje zemljišta na površini na kojoj je koristila zemljište u druge namjene.

V. Dopustivost

21. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3. (a) Ustava BiH i članka 19. Pravila Ustavnog suda.

22. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

[...]

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

23. Članak 19. Pravila Ustavnog suda u relevantnom dijelu glasi:

Zahtjev nije dopustiv ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje;

24. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio je predsjedatelj Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine u vrijeme podnošenja zahtjeva, što znači da je zahtjev podnio ovlašteni subjekt u smislu članka VI/3.(a) Ustava BiH.

25. Nakon što je utvrđeno da je zahtjev podnio ovlašteni subjekt, Ustavni sud zapaža da se u ovom postupku pokreće pitanje dopustivosti zahtjeva prema članku 19. stavak (1) točka a) Pravila, kojim je propisano da zahtjev nije dopustiv kada Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje. Shodno tome, Ustavni sud treba razmotriti ulaze li pitanja koja se pokreću predmetnim zahtjevom u nadležnost Ustavnog suda kako je to propisano člankom VI/3.(a) Ustava BiH.

26. Ustavni sud zapaža da u ovom slučaju nije sporno da predmet ocjene ustavnosti nisu ustav ili zakoni entiteta, već Odluka koju je donijela Vlada kao akt niže pravne snage. Kako je u članku VI/3.(a) Ustava BiH propisano da je Ustavni sud nadležan odlučivati o bilo kojem sporu koji se javlja po tom Ustavu, što uključuje, ali se ne ograničava na to je li bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu s tim Ustavom, Ustavni sud treba ispitati je li u konkretnom slučaju nadležan za ocjenu ustavnosti osporene Odluke kao akta niže pravne snage od ustava i zakona. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje na to da je u svojoj dosadašnjoj praksi, u situacijama kada je pokretano pitanje usuglašenosti nekog općeg akta koji nije izričito naveden u odredbi članka VI/3.(a) Ustava BiH, u svakom pojedinačnom predmetu cijenio karakter i pravnu prirodu osporenih akata u odnosu na nadležnost koja mu je dodijeljena na temelju navedenog članka, te shodno tome izražavao stajalište hoće li konkretni zahtjev za ispitivanje tih akata ocijeniti dopustivim. Dakle, Ustavni sud ukazuje da se prilikom razmatranja nadležnosti u takvim slučajevima ne ograničava samo na vrstu akata, nego u svakom konkretnom slučaju ispituje i *ad hoc* odlučuje je li moguće prihvatiti nadležnost.

27. U tom pravcu Ustavni sud je uspostavio određene kriterije, pa je prihvaćao nadležnost u situaciji kada akti niže pravne snage od zakona pokreću pitanje kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda zaštićenih Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom (vidi, npr. Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu broj *U-4/05* od 22. travnja 2005. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 32/05, i broj *U-7/05* od 2. prosinca 2005. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 45/05). Potom, Ustavni sud je utvrdio da može zasnovati nadležnost i odlučiti o ustavnom sporu u kojem se tvrdi da je nenadležni organ donio podzakonski akt za čije donošenje nije imao nadležnost prema Ustavu Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-10/14* od 4. srpnja 2014. godine, točka 79.). Pri tome je Ustavni sud naglasio da spor ne može proizlaziti iz redovnih pozitivno-pravnih propisa, već se

mora ticati određenog pitanja koje je regulirano samim Ustavom Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U-12/08* od 30. siječnja 2009. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 62/09, točka 7.). Naposljetku, Ustavni sud je utvrdio da se nadležnost mogla prihvatiti kada bi osporeni akt izašao izvan okvira zakona, tj. kada bi podzakonski akt regulirao materiju koju treba regulirati zakon (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U-5/17* od 28. rujna 2017. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba).

28. U skladu s navedenim, Ustavni sud smatra da bi se dopustivost ovog zahtjeva trebala riješiti u skladu sa stajalištem Ustavnog suda da se nadležnost za ocjenu ustavnosti može prihvatiti ako osporeni akt izlazi izvan okvira zakona, odnosno ako osporeni akt regulira materiju koja bi trebala biti regulirana zakonom. Naime, tumačeći obrazloženje iz Odluke Ustavnog suda broj U-5/17 (*ibid*.), u kojoj je navedeno: „Ustavni sud zaključuje da Pravilnik, propisujući kvalifikacijsku karticu vozača, nije izašao iz okvira Zakona, kako su to naveli podnositelji zahtjeva“, može se zaključiti da bi se nadležnost za ocjenu ustavnosti mogla prihvatiti kada bi osporeni akt izlazio izvan okvira zakona, tj. kada bi podzakonski akt regulirao materiju koju treba da regulira zakon.

29. U ovom slučaju, iako osporena Odluka nije „zakon“ u formalnom i materijalnom smislu, očigledno je da je donesena usprkos tome što na državnoj razini nije donesen zakon kojim bi se riješilo pitanje državne imovine, što se ne odnosi samo na pitanje prava vlasništva, već i upravljanja državnom imovinom. Također, osporeni akt je donesen suprotno zabrani raspolaganja državnim zemljištem koje obuhvaća i šume i šumsko zemljište prema članku 1. stavak 2. točka 4. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje i da je u Odluci broj *U-1/11* od 13. srpnja 2012. godine (toč. 80. i 81., dostupna na www.ustavnisud.ba) i brojnim drugim odlukama koje su se, između ostalog, odnosile i na šume i šumsko zemljište (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-4/21* od 23. rujna 2021. godine, toč. 39. i 42.) naglasio da „[...] država BiH ima pravo nastaviti regulirati državnu imovinu, odnosno da je titular državne imovine, a da odredbe članka IV/4.(e) Ustava BiH propisuju nadležnost Parlamentarne skupštine u ostalim pitanjima koja su potrebna za provedbu dužnosti države, a da državna imovina reflektira državnost, suverenitet i teritorijalni integritet BiH, nedvojbeno je da navedena odredba daje ovlasti državi BiH, odnosno Parlamentarnoj skupštini da regulira pitanje državne imovine. Prema tome, ovdje se radi o isključivoj nadležnosti BiH […]“ (*idem*., *U-1/11*, točka 80.).

30. Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju dolazi u pitanje nadležnost organa za donošenje osporenog akta budući da se osporenim aktom raspolaže državnom imovinom iako na državnoj razini nije donesen zakon koji će riješiti pitanje državne imovine. Osim toga, osporeni akt izlazi „izvan okvira zakona“ jer je donesen suprotno Zakonu o privremenoj zabrani. Stoga, Ustavni sud smatra da su to sve validni razlozi za prihvaćanje nadležnosti za odlučivanje u ovom predmetu.

31. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud zaključuje da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt te stoga što ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

32. Podnositelj zahtjeva smatra da je osporena Odluka suprotna odredbama čl. I/2., II/3.(k), III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. S druge strane, Vlada osporava navode iz zahtjeva ukazujući da Odluka ne predstavlja raspolaganje državnom imovinom na način da se omogućava izravni ili neizravni prijenos vlasništva te da se Odlukom „ne zadire u vlasnička prava države nad šumama i šumskim zemljištem“.

33. Imajući u vidu suštinu navoda iz zahtjeva i odgovora na zahtjev, Ustavni sud smatra da se zahtjevom pokreće pitanje je li osporena Odluka, kojom je Vlada regulirala način promjene namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene, u skladu sa čl. I/1., I/2. i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da se u više svojih odluka bavio pitanjem reguliranja državne imovine, te da je u Odluci broj U-28/22 Ustavni sud kronološki prikazao dosadašnju praksu u svezi s tim pitanjem (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-28/22* od 21. ožujka 2024. godine, objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 27/24, toč. 24., 26. i 27.).

34. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da nije sporno da se odredbe Odluke ne odnose samo na šume i šumsko zemljište u privatnom vlasništvu, već i na šume i šumsko zemljište u državnom vlasništvu. Međutim, Ustavni sud naglašava da državna imovina, iako je to oblik vlasništva koji je po svojoj strukturi sličan građanskopravnom privatnom vlasništvu, predstavlja poseban pravni koncept, te iz tog razloga uživa i poseban status. Polazeći od činjenice da se Odlukom regulira mogućnost promjene namjene šumskog zemljišta i davanja šumskog zemljišta na privremeno korištenje u druge namjene, Ustavni sud smatra da se Odlukom reguliraju pitanja koja su neposredno povezana s pravom vlasništva koje vlasniku daje ovlaštenje da slobodno i po svojoj volji stvar posjeduje, koristi i da njom raspolaže, te da svakog od tog prava isključi u granicama određenim zakonom. Zbog toga je u ovom predmetu sporno je li i u kojoj mjeri Vlada mogla regulirati takva pitanja bez zadiranja u vlasnička prava države Bosne i Hercegovine, i to tako da odlučuje o pitanjima raspolaganja i raspodjele šuma i šumskog zemljišta kao državne imovine.

35. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da iz zakonodavstava kojima su regulirani pojmovi šuma i šumskog zemljišta proizlazi da se pod šumom podrazumijeva zemljište prekriveno šumskim drvećem ili šumskim grmljem, dok šumsko zemljište, pored zemljišta obraslog šumom, obuhvaća i neobrađeno, neiskorišteno ili neplodno zemljište

izvan šume u onom omjeru u kojem osigurava ili potpomaže funkcije susjedne šume. Dakle, Ustavni sud zapaža da šume i šumsko zemljište kao javna dobra, između ostalog, karakterizira njihova namjena koja ovisi o njihovim prirodnim svojstvima. U takvim okolnostima, nesporno je da promjena namjene šuma i šumskog zemljišta može dovesti u pitanje njihov karakter „javnog dobra“, pa time i karakter prava vlasništva na takvom zemljištu. Zbog toga, Ustavni sud smatra da ne može predstavljati dovoljnu garanciju za zaštitu državne imovine sadržaj odredbe članka I. stavak 2. Odluke, kojom je propisano da se državnom imovinom smatra imovina koja je kao takva propisana u Zakonu o zabrani raspolaganja, bez obzira na trenutni upis vlasnika.

36. Ustavni sud također smatra da se navedeni zaključci mogu primijeniti i na odredbe Odluke kojima je ustanovljeno ovlaštenje tijela Federacije BiH i kantona da odlučuju o davanju šumskog zemljišta na privremeno korištenje u druge namjene. Naime, Ustavni sud zapaža da se tim odredbama Odluke omogućava faktička promjena namjene šumskog zemljišta bez zahtjeva vlasnika zemljišta. Na taj način se, na temelju odluka donesenih u upravnom postupku pred entitetskim odnosno kantonalnim razinama vlasti, omogućava da se šume i šumsko zemljište koriste u svrhe koje nisu neposredno vezane za sam karakter šuma i šumskog zemljišta kao „javnog dobra“ u državnom vlasništvu i da se za to uplaćuje naknada u korist Federacije BiH. Prema tome, Ustavni sud smatra da sve navedeno upućuje da takva prenamjena, uključujući i obvezu uplate naknade za uništavanje šumskog fonda bez obzira na njihovo formalnopravno određenje u Odluci, predstavlja oblike raspolaganja državnom imovinom jer propisuje mogućnost zadiranja u vlasnička ovlaštenja vlasnika imovine – države da odlučuje o načinu korištenja i davanju na korištenje šuma i šumskog zemljišta. Iz ovih razloga je neprihvatljivo obrazloženje koje je Vlada ponudila o tome da Odluka „ne predstavlja raspolaganje državnom imovinom na način da se omogućava izravni ili neizravni prijenos vlasništva, te da se Odlukom ne zadire u vlasnička prava države nad šumama i šumskim zemljištem“.

37. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je Odlukom broj U-4/21 Ustavni sud utvrdio da osporene odredbe Zakona o šumama RS u dijelu koji glasi „u vlasništvu Republike“ nisu u skladu sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine „zato što se pitanja koja se odnose na utvrđivanje vlasničkog statusa državne imovine, kao i nadležnost u svezi s tim između državnih i entitetskih tijela trebaju regulirati zakonom koji će biti donesen na državnoj razini jer su ta pitanja, prema navedenim odredbama Ustava BiH, u isključivoj nadležnosti države BiH“ (točka 47.). Ustavni sud je u toj odluci u točki 40. naveo „kako je osporenim člancima propisano da su šume i šumsko zemljište ‘u vlasništvu Republike’, oni su na taj način pravno evidentirani kao imovina Republike Srpske i dodijeljeni su Republici Srpskoj. Prethodno je obrazloženo da državna imovina (imovina države BiH) obuhvaća (i) šume i šumsko zemljište. Stoga, Ustavni sud mora zaključiti da osporene odredbe Zakona o šumama nisu u skladu sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava BiH“. Nadalje, odredbom članka 1. točka 4) Zakona o privremenoj zabrani, koji se primjenjuje na državnoj razini, propisano je da državnu imovinu čine

„rijeke, šume i šumsko zemljište, za koje je Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio da predstavljaju državnu imovinu u svojim odlukama u predmetima br. U-9/19 i U-4/21“. Osim toga, Ustavni sud ukazuje da je u članku 4. Zakona o privremenoj zabrani propisano da „privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom u skladu s ovim zakonom ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona na državnoj razini kojim se uređuju prava vlasništva i upravljanja državnom imovinom, a koji bi usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, odnosno sve dok visoki predstavnik drukčije ne odluči“.

38. Ustavni sud podsjeća da na razini Bosne i Hercegovine ne postoji propis kojim bi bila regulirana nadležnost entiteta da donose odluke o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u državnom vlasništvu u druge namjene. Jedina mogućnost koja je propisana u članku 3. stavak 2. Zakona o zabrani raspolaganja jeste da Komisija za državnu imovinu utemeljena Odlukom Vijeća ministara BiH, na prijedlog zainteresirane strane, odluči da određenu državnu imovinu izuzme od privremene zabrane prema ovom Zakonu. Takve odluke Komisije za državnu imovinu u konkretnom slučaju nesporno nije bilo, bez obzira na navode iz odgovora na zahtjev – da je Vlada nastojala uvažiti činjenicu da se ovdje radi o državnoj imovini. Osim toga, upravo iz odgovora na zahtjev proizlazi da se državne institucije protive donošenju ovakve ili sličnih odluka. Naime, Vlada je i sama u odgovoru navela da je Pravobraniteljstvo BiH tužbama pokrenulo upravne sporove pred Kantonalnim sudom u Sarajevu radi poništenja rješenja koje je donijelo Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva o privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge svrhe. Dakle, očigledno je da iz takvih postupaka Pravobraniteljstva BiH proizlazi da se državni organi protive ovakvom raspolaganju državnom imovinom od strane entitetske vlade.

39. U skladu s navedenim, bez obzira na pravno pitanje je li Vlada imala ustavno ovlaštenje uređivati postupak promjene namjene šuma i šumskog zemljišta u svezi s odredbama o prostornom planiranju, Ustavni sud smatra da Vlada, s obzirom na karakter i realne implikacije Odluke na šume i šumsko zemljište koji predstavljaju državno vlasništvo, nije imala nadležnost da donese navedenu Odluku u odnosu na šume i šumsko zemljište koji predstavljaju državnu imovinu. Kao što je naprijed ukazano, Ustavni sud je o statusu državne imovine, u koju spadaju šume i šumsko zemljište, u praksi već zauzeo stajalište, te ne vidi razlog da u konkretnom slučaju od njega odstupi. Naime, šumama i šumskim zemljištem se ne može raspolagati na bilo koji način dok se pitanje državne imovine ne riješi zakonom koji će se donijeti na državnoj razini, što podrazumijeva da entiteti ne mogu prisvajati nadležnosti da odlučuju o vlasničkopravnim ovlastima na državnoj imovini.

40. Konačno, člankom 2. stavak 2. Zakona o zabrani raspolaganja propisano je da su ništavi „svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. ovog Zakona suprotno odredbama ovog Zakona“. Činjenica da Parlamentarna skupština BiH još uvijek nije donijela zakon kojim će regulirati pravo

vlasništva i upravljanja državnom imovinom ne može biti opravdanje za donošenje sporne Odluke, na temelju koje će se odlukama vlade entiteta ili kantona mijenjati namjena šuma i šumskog zemljišta ili šumsko zemljište davati na privremeno korištenje u druge namjene.

41. Imajući u vidu zaključak da Vlada bez donošenja zakona na državnoj razini nije bila nadležna da Odlukom regulira način promjene namjene šumskog zemljišta u državnom vlasništvu i privremenom korištenju tog zemljišta u druge namjene, Ustavni sud smatra da su irelevantni navodi Vlade kojima ukazuje na odredbe Odluke kojima se navodno pruža zaštita državnoj imovini u tim postupcima. Ustavni sud također smatra da su bez značaja navodi da su te odredbe donesene s ciljem omogućavanja provedbe planova prostornog uređenja i poboljšanja gospodarskih aktivnosti na teritoriju Federacije BiH, s obzirom na nedostatak nadležnosti entitetske vlade za donošenje ovakve odluke.

42. U odnosu na mišljenje Ureda visokog predstavnika, na koje se pozvala Vlada u odgovoru na zahtjev, Ustavni sud naglašava da mišljenja Ureda visokog predstavnika uzima u obzir, ali da ona nisu obvezujuća. U konkretnom slučaju Ustavni sud je upoznat s mišljenjem koje je visoki predstavnik dostavio Vladi. Međutim, Ustavni sud primjećuje da je Vlada potpuno zanemarila dio mišljenja u kojem se navodi da „promjena namjene šumskog zemljišta očigledno dovodi do značajnih pravnih posljedica za predmetnu imovinu i samim tim bi predstavljala radnju raspolaganja za koju je potrebno aktivno sudjelovanje i suglasnost vlasnika“. Izjašnjavajući se o mogućnosti davanja prava „privremenog korištenja“, Ured visokog predstavnika nije ulazio u pitanje što bi to korištenje predstavljalo, koliko bi dugo „privremeno korištenje“ trajalo i slično. Naime, bez takvih pokazatelja moglo bi doći do potpune faktičke promjene namjene šumskog zemljišta bez ikakvog sudjelovanja države kao vlasnika šuma i šumskog zemljišta, što nije u skladu sa Zakonom o zabrani raspolaganja i samim tim je suprotno i Ustavu Bosne i Hercegovine.

43. U takvim okolnostima, te imajući u vidu svoju raniju praksu, Ustavni sud zaključuje da je osporena Odluka protivna odredbama čl. I/1., I/2. i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

44. Odlučujući o djelovanju odluke Ustavnog suda, u skladu sa člankom 61. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, te imajući u vidu sadržaj članka 2. stavak 2. Zakona o zabrani raspolaganja, Ustavni sud je utvrdio ništavost osporene Odluke *ab initio*. Također, polazeći od činjenice da iz odgovora Vlade proizlazi da su na temelju Odluke donesena rješenja o privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge svrhe, Ustavni sud je, u skladu sa člankom 61. Pravila Ustavnog suda, naložio Vladi i Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva da ponište sve odluke i aktivnosti koje su utemeljene na osporenoj Odluci. U skladu s tim, nijedan privremeni korisnik se ne može smatrati savjesnim i ne uživa zaštitu na temelju propisa kojima su regulirana stvarna prava na nekretninama.

Ostali navodi

45. Naposljetku, Ustavni sud zapaža da je podnositelj zahtjeva osporio ustavnost osporenih zakona i s aspekta čl. II/3.(k), III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava BiH i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Međutim, Ustavni sud smatra da, s obzirom na već usvojene zaključke, nema potrebe posebno ispitivati te navode.

VII. Zaključak

46. Ustavni sud zaključuje da Odluka nije u suglasnosti sa čl. I/1., I/2. i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine jer Vlada nije bila nadležna regulirati način promjene namjene šuma i šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene jer se te odredbe odnose (i) na raspolaganje šumama i šumskim zemljištem kao državnom imovinom koja je u isključivoj nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine.

47. Na temelju članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda, prestaje pravno djelovanje Odluke o privremenoj mjeri broj *U-3/24* od 30. svibnja 2024. godine.

48. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

49. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Predmet broj U-6/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev 13 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu Republike Srpske koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom („Službeni glasnik RS“ broj 114/23)

Odluka od 11. srpnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-6/24**, rješavajući zahtjev **13 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2), članka 61. st. (1), (2) i (3) i članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 11. srpnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu 13 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu Republike Srpske koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom („Službeni glasnik RS“ broj 114/23),

utvrđuje se da Odluka o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu Republike Srpske koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom („Službeni glasnik RS“ broj 114/23) nije u suglasnosti s odredbama čl. I/1., I/2. i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

U skladu sa člankom 61. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i člankom 2. stavak (2) Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07, 58/08 i 22/22), Odluka o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu Republike Srpske koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom

(„Službeni glasnik RS“ broj 114/23) ništava je i prestaje važiti od dana objave te odluke u „Službenom glasniku RS“ broj 114/23.

Na temelju članka 61. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, nalaže se Vladi Republike Srpske i Ministarstvu trgovine i turizma Republike Srpske da poduzmu odgovarajuće korake kojima će poništiti sve odluke i aktivnosti koje su utemeljene na Odluci o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu Republike Srpske koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom („Službeni glasnik RS“ broj 114/23).

Nalaže se Vladi Republike Srpske i Ministarstvu trgovine i turizma Republike Srpske da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijeste Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Na temelju članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, prestaje pravno djelovanje Odluke o privremenoj mjeri broj U-6/24 od 30. svibnja 2024. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Trinaest poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelji zahtjeva) podnijelo je 12. ožujka 2024. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za rješavanje spora s entitetom Republika Srpska (u daljnjem tekstu: RS) zbog donošenja Odluke o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu RS koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom („Službeni glasnik RS“ broj 114/23; u daljnjem tekstu: sporna odluka). Podnositelji zahtjeva su u slučaju da Ustavni sud zaključi da se ne radi o sporu između entiteta RS i države Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BiH) zatražili ocjenu ustavnosti sporne odluke u odnosu na čl. I/1., I/2. i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine. Istodobno, podnositelji zahtjeva su zatražili donošenje privremene mjere kojom bi se „obustavila primjena sporne odluke do konačne odluke Ustavnog suda o zahtjevu“.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Ustavni sud je Odlukom o privremenoj mjeri broj U-6/24 od 30. svibnja 2024. godine privremeno obustavio izvršenje sporne odluke do konačne odluke Ustavnog suda o zahtjevu.

3. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vlade Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vlada RS) zatraženo je 14. ožujka 2024. godine da dostavi odgovor na zahtjev. Vlada RS u ostavljenom roku nije dostavila odgovor na zahtjev.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelji zahtjeva navode da kao aktivno legitimirane osobe iz članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine imaju pravo i obvezu štititi ustavnopravni poredak BiH, uključujući ali ne ograničavajući se na pitanja koja su nabrojana u stavku 1. alineje 1. i 2. tog članka. Podnositelji zahtjeva navode da se spor odnosi na pitanje ustavnopravne obveze entitetskih vlasti da poštuju Ustav Bosne i Hercegovine, podjelu nadležnosti između države i entiteta, konkretno obveze entiteta RS da poštuje odluke Ustavnog suda, koje su konačne i obvezujuće. Agresivno kršenje Ustava Bosne i Hercegovine, kako podnositelji zahtjeva navode, može dobiti težu kvalifikaciju u vidu kršenja načela pravne države i demokratskog poretka u smislu članka I/2. i I/1. Ustava Bosne i Hercegovine kojim je zagarantiran kontinuitet BiH. Dalje, u svezi s dopustivošću zahtjeva podnositelji zahtjeva su se pozvali na više odluka Ustavnog suda, koje su citirali u relevantnim dijelovima, npr. U-15/08 (točka 29.), U-10/16 (toč. 32. i 37.), U-10/14 (toč. 33. i 75.) i U-16/20 (točka 27.). Podnositelji zahtjeva su te odluke doveli u svezu s odlukama Ustavnog suda o državnoj imovini br. U-1/11 (toč. 62. i 82.) te U-4/21 (točka 40.) o „šumama i šumskom zemljištu“ iz Zakona o šumama RS. U svezi s tim, podnositelji zahtjeva ukazuju na članak VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine koji propisuje da su odluke Ustavnog suda konačne i obvezujuće.

5. Podnositelji zahtjeva na temelju prakse na koju su se pozvali zaključuju da je Ustavni sud stajališta da Vlada RS nema pravo upravljati i raspolagati državnom imovinom, što uključuje i prodaju državnog zemljišta. Ignoriranjem odluka Ustavnog suda, koje su konačne i obvezujuće, institucije entiteta RS nastavljaju bez pravne osnove raspolagati javnim dobrima i šumama kao dijelovima državne imovine. U tom pravcu podnositelji zahtjeva su podsjetili da je Vlada RS na 51. sjednici održanoj 28. prosinca 2023. godine donijela spornu odluku, koja je objavljena u „Službenom glasniku RS“. Spornom odlukom Vlada RS je odredila način i uvjete prodaje nekretnina u vlasništvu RS koje se nalaze na području Jahorine. Sporna odluka je stupila na pravnu snagu 30. prosinca 2023. godine. Podnositelji zahtjeva obrazlažu da se nekretnine iz sporne odluke nalaze u obuhvatu posebnog područja Jahorina na lokaciji Vučiji most, a koje

se u javnim evidencijama vode kao LN-337 KO Jahorina, ukupne površine 56.405 m^2. Prema spornoj odluci, prodaja bi se trebala obaviti licitacijom, a početna cijena iznosi 41.172.730,00 KM. Podnositelji zahtjeva su s posebnom pažnjom ukazali na točku X. sporne odluke prema kojoj:

> „Šumski drvni sortimenti nastali krčenjem šume na nepokretnostima koje su predmet ove odluke pripadaju JPŠ 'Šume Republike Srpske' a.d. Sokolac, ŠG 'Jahorina' Pale, a JPŠ 'Šume Republike Srpske' a.d. Sokolac, ŠG 'Jahorina' Pale se zadužuju za stručno-tehničke poslove krčenja šume u skladu sa dinamikom izvođenja investicionih radova u skladu sa Regulacionim planom posebnog područja Jahorina na lokaciji Vučiji most."

6. Podnositelji zahtjeva navode da ta točka sporne odluke jasno ukazuje da se radi o šumskom zemljištu kojim može raspolagati isključivo BiH. Podnositelji zahtjeva dalje navode da su se protuustavne aktivnosti institucija entiteta RS nastavile poduzimanjem radnji u svezi s provođenjem postupka prodaje. Dalje, podnositelji zahtjeva navode da su se u medijima, nakon objave javnog natječaja, pojavile informacije da je Vlada RS već donijela odluku o prodaji nekretnina. Zbog neustavnog djelovanja institucija u entitetu RS podnositelji zahtjeva su 27. veljače 2024. godine uputili zahtjev Vladi RS kojim su tražili da se neustavne aktivnosti zaustave tako što će se u hitnom postupku poništiti sporna odluka i svi akti koji su doneseni nakon sporne odluke u svezi s njezinim provođenjem. Vlada RS nije poduzela ništa u svezi s podnesenim zahtjevom, koji su podnositelji zahtjeva dostavili na uvid.

7. Imajući u vidu da su institucije RS ignorirale odluke Ustavnog suda u svezi s nadležnošću i raspolaganjem javnim dobrima, u koja spadaju šume i šumsko zemljište posebnog područja Jahorina koji su kao dio državne imovine u isključivoj nadležnosti države BiH, došlo je do spora između BiH i entiteta RS za čije je rješavanje nadležan isključivo Ustavni sud. Podnositelji zahtjeva stoga smatraju da je isključena mogućnost apstraktne ocjene ustavnosti i da je to „*par excellence* primjer tzv. federalnog spora između države i jednog entiteta". Međutim, podnositelji zahtjeva su iz predostrožnosti predložili da se zahtjev cijeni kao zahtjev za ocjenu ustavnosti.

Neustavnost u odnosu na članak I/1. Ustava Bosne i Hercegovine

8. Podnositelji zahtjeva navode da članak I/1. Ustava BiH podrazumijeva i kontinuitet vlasništva nad imovinom Republike BiH, odnosno bivše SRBiH, što je potvrđeno i Presudom Suda BiH broj P-254/06 od 3. listopada 2008. godine. Ta imovina, ali i imovina koja je na temelju međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije pripala BiH, čini državnu imovinu čiji je titular država BiH. Ustavni sud je u Odluci broj U-1/11 (točka 82.) utvrdio, a kasnije u odlukama br. U-8/19, U-9/19 i U-4/21 reafirmirao stav da državnu imovinu čini i javno dobro koje po svojoj prirodi prioritetno služi svim ljudima u državi (tekuća voda, zaštita klimatskih uvjeta života, zaštita drugih resursa kao što

su šume, nužna državna infrastrukturna mreža u smislu Aneksa IX. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH itd.). Također navode da je Ustavni sud u Odluci broj U-4/21 naveo: „Ustavni sud u konkretnom slučaju smatra da su 'šume i šumsko zemljište u vlasništvu Republike', kako je propisano osporenim člancima zakona, obuhvaćeni pojmom državne imovine, kako je to navedeno u relevantnom dijelu Odluke U-1/11. […] Dalje, Ustavni sud ponavlja da, iako svaka razina vlasti uživa ustavnu autonomiju, entitetska ustavna nadležnost podređena je obvezi da mora biti u skladu s Ustavom BiH i odlukama institucija BiH" (toč. 38. i 39.). Dakle, kako podnositelji zahtjeva ističu, Ustavni sud je u praksi jasno naveo da šume i šumsko zemljište čine državnu imovinu čiji je titular država BiH. Suprotno stavu Ustavnog suda, kako navode podnositelji zahtjeva, entitet RS spornom odlukom prodaje državnu imovinu. Prema odlukama Ustavnog suda, pravo raspolaganja državnom imovinom ima država BiH sve do donošenja zakona o statusu državne imovine na razini BiH. Stoga je sporna odluka očigledno suprotna članku I/1. Ustava Bosne i Hercegovine.

Neustavnost u odnosu na članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine

9. Podnositelji zahtjeva navode i da je donošenjem odluka Ustavnog suda br. U-1/11, U-9/19, U-4/21 itd. nadležnim tijelima u BiH, entitetima i Brčko distriktu BiH nametnuta obveza da poštuju odluke Ustavnog suda, koje su konačne i obvezujuće, što predstavlja neodvojiv dio načela vladavine prava. Stoga su entitetske vlasti u entitetu RS prodajom državne imovine i raspolaganjem šumom i šumskim zemljištem suprotno odlukama Ustavnog suda prekršile članak I/2. Ustava BiH. Podnositelji zahtjeva navode da je prodaja državne imovine u najvećem opsegu zabilježena upravo osporenom odlukom, pri čemu vlasti u entitetu RS uporno ustrajavaju na njezinoj realizaciji. U svezi s tim, podnositelji zahtjeva navode da je 11. siječnja 2024. godine Pravobraniteljstvo BiH, zakonski zastupnik države BiH, upozorilo nadležno entitetsko ministarstvo da se radi o nedozvoljenoj aktivnosti entiteta RS. To upozorenje nije imalo nikakav učinak jer se neustavne aktivnosti vlasti u entitetu RS nisu zaustavile na prodaji šumskog zemljišta, već su se intenzivirale. Podnositelji zahtjeva navode da se iz ponašanja vlasti u entitetu RS može izvesti zaključak da oni ne poštuju konačne i obvezujuće odluke Ustavnog suda. Prema stavu podnositelja zahtjeva, takvo protuustavno djelovanje vlasti u entitetu RS „poprima znatno jaču kvalifikaciju suprotstavljanja suvremenim načelima funkcioniranja pravne i demokratske države, što izaziva sveopću napetost u BiH", čime se krši članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

Neustavnost u odnosu na članak VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine

10. Podnositelji zahtjeva su citirali relevantne dijelove iz Odluke broj U-1/11 (toč. 62. i 82.) u kojoj je zauzet stav da Vlada RS nema pravo upravljanja i raspolaganja državnom imovinom, što uključuje i prodaju. Unatoč tome, Vlada RS prodaje državnu imovinu (šumsko zemljište) i na taj način postupa suprotno konačnoj i obvezujućoj odluci

Ustavnog suda. Dalje, podnositelji zahtjeva su se pozvali i citirali dijelove iz Odluke broj U-4/21 (toč. 40. i 42.). Podnositelji zahtjeva su naveli da je Ustavni sud u toj odluci „odbio prihvatiti da je entitet RS vlasnik šume i šumskog zemljišta na teritoriju entiteta RS da bi u skladu s tim imao pravo raspolagati takvim zemljištem“, te ponovio stav da se radi o državnoj imovini kojom može raspolagati samo država BiH. Prema tome, spornom odlukom je prekršen članak VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine jer su sporna odluka i drugi akti koji su doneseni u svezi s tom odlukom protivni odlukama Ustavnog suda br. U-1/11, U-9/19 i U-4/21.

IV. Relevantni propisi

11. Ustav Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Članak I/1.
Bosna i Hercegovina

1. Kontinuitet

Republika Bosna i Hercegovina, čiji je oficijelni naslov od sada „Bosna i Hercegovina“, nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa svojim unutarnjim ustrojem izmijenjenim kako je to predviđeno ovim Ustavom, sa svojim sadašnjim međunarodno priznatim granicama. [...]

Članak I/2.

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

Članak VI/5.

5. Odluke

Odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

12. **Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07, 58/08 i 22/22)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 1.

Ovim zakonom se zabranjuje raspolaganje državnom imovinom.

U smislu ovog Zakona, pod državnom imovinom podrazumijeva se:

1. nepokretna imovina koja pripada državi Bosni i Hercegovini na osnovi međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije, koji su 29. lipnja 2001. god. potpisale države Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija, Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija;

2. nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina do 31. prosinca 1991. godine;

3. poljoprivredno zemljište, za koje je Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio da predstavlja državnu imovinu u svojoj odluci u predmetu br. U-8/19;

4. rijeke, šume i šumsko zemljište, za koje je Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio da predstavljaju državnu imovinu u svojim odlukama u predmetima br. U-9/19 i br. U-4/21.

U smislu ovog zakona, pod raspolaganjem navedene imovine smatra se izravni ili neizravni prijenos vlasništva.

Članak 2.

Bez obzira na odredbe bilo kojeg drugog zakona ili propisa, državnom imovinom može raspolagati isključivo država Bosna i Hercegovina, kao njen titular, u skladu s odredbama ovog zakona.

Svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. ovog zakona suprotno odredbama ovog zakona, ništav je.

Članak 4.

Privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom u skladu s ovim zakonom ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona na državnoj razini kojim se uređuju prava vlasništva i upravljanja državnom imovinom, a koji bi usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, odnosno sve dok visoki predstavnik ne odluči drukčije.

13. **Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Republike Srpske** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 32/05, 32/06, 100/06, 44/07, 86/07, 113/07 i 64/08)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 1.

Ovim zakonom se zabranjuje raspolaganje državnom imovinom.

U smislu ove odluke, pod državnom imovinom podrazumijeva se:

1. nepokretna imovina koja pripada državi Bosni i Hercegovini (kao međunarodno priznatoj državi) na temelju međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije, koji

su 29. lipnja 2001. godine potpisale države Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija, koja se, na dan donošenja ovog zakona, smatra vlasništvom ili posjedom bilo koje razine vlasti ili javne organizacije u Republici Srpskoj; i

2. nepokretna imovina na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: SRBiH) do 31. prosinca 1991. godine, koja se na dan donošenja ovog zakona smatra vlasništvom ili posjedom bilo koje razine vlasti ili javne organizacije ili tijela u Republici Srpskoj.

U smislu ovog zakona, pod raspolaganjem navedene imovine smatra se izravni ili neizravni prijenos vlasništva.

Članak 2.

Bez obzira na odredbe drugog zakona ili propisa, državnom imovinom se može raspolagati samo sukladno odredbama ovog zakona.

Svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. ovog zakona suprotno odredbama ovog zakona, ništav je.

Članak 3.

Sljedeća imovina će biti izuzeta od zabrane utvrđene u članku 1. ovog zakona i uključuje:

1. Imovinu i prava poduzeća, registrirana kao takva, koja su predmet privatizacije kako je definirano odredbom članka 1. Zakona o privatizaciji državnog kapitala u poduzećima u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 24/98, 62/02, 38/03 i 65/03); i koja su trenutno određena ili će biti određena kao sastavni dio odobrene aktivne bilance poduzeća kako je regulirano Zakonom o početnoj bilanci stanja u postupku privatizacije državnog kapitala u poduzećima („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 24/98). Nadležno tijelo, sukladno pomenutim zakonima, ima pravo utvrditi izmijenjenu i dopunjenu aktivnu bilancu, ali će po službenoj dužnosti izvijestiti Povjerenstvo o svakom dodavanju bilanci imovine utvrđene u članku 1. ovog zakona; i

2. Imovinu koja je predmet prodaje prema Zakonu o privatizaciji stanova u državnom vlasništvu („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 11/00, 20/00, 18/01, 35/01, 65/01, 47/02, 65/03, 03/04, 70/04 i 2/05).

Osim toga, Povjerenstvo za državnu imovinu utemeljeno Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 10/05, u daljnjem tekstu: „Povjerenstvo“) može, na prijedlog zainteresirane strane, odlučiti određenu državnu imovinu izuzeti od privremene zabrane prema ovom zakonu.

Dio državne imovine koja će i dalje služiti za potrebe obrane se, na temelju i sukladno čl. 71-74. Zakona o obrani Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 88/05), također izuzima od privremene zabrane proglašene ovim zakonom.

Članak 4.

Privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom sukladno ovom zakonu ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona kojim se uređuje provedba kriterija koji će se primjenjivati za utvrđivanje imovine koja je u vlasništvu Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, i utvrđuju prava vlasništva i upravljanja državnom imovinom, koji će se donijeti na preporuke Povjerenstva, odnosno do potvrđivanja prihvatljivog i održivog rješenja pitanja raspodjele državne imovine između države i drugih nivoa vlasti od strane Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira ili dok visoki predstavnik drugačije ne odluči.

V. Dopustivost

14. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredaba članka VI/3. (a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. Pravila Ustavnog suda.

15. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

16. Članak 19. Pravila Ustavnog suda u relevantnom dijelu glasi:

Zahtjev nije dopustiv ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje;

17. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnijelo je 13 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, koji ukupno broji 42 člana, što čini „jednu četvrtinu članova bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine“, što upućuje na zaključak da je zahtjev podnio ovlašteni subjekt u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-15/21* od 14. srpnja 2022. godine, točka 23. s daljnjim referencama, dostupna na www.ustavnisud.ba).

18. Dalje, za Ustavni sud se postavlja pitanje dopustivosti zahtjeva, u smislu članka 19. stavak (1) točka a) Pravila Ustavnog suda, s obzirom na to da je osporen akt niže pravne snage od zakona. Ustavni sud je u svojoj praksi iz nadležnosti članka VI/3. (a) Ustava BiH uspostavljao nadležnost i ispitivao ustavnost akata niže pravne snage od zakona kada takvi akti pokreću pitanje kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda zaštićenih Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-4/05* od 22. travnja 2005. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH" broj 32/05, i Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-7/05* od 2. prosinca 2005. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH" broj 45/05). U oba predmeta Ustavni sud je zaključio da ima nadležnost odlučivati o osporenim aktima u smislu članka VI/3.(a) Ustava BiH zato što su se zahtjevi za ocjenu ustavnosti odnosili na pitanja koja proizlaze iz Ustava Bosne i Hercegovine i međunarodnih sporazuma kojima se garantira zaštita ljudskih prava, a ticali su se ostvarivanja ljudskih prava i ustavnih načela, tj. načela konstitutivnosti naroda i prava na zabranu diskriminacije.

19. Ustavni sud ukazuje da je u dosadašnjoj praksi izgradio i stav da pitanje sukoba nadležnosti između različitih razina vlasti u Bosni i Hercegovini u odnosu na ustavnu nadležnost za donošenje podzakonskih akata može dovesti do pokretanja ustavnog spora u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine. Upravo imajući u vidu odredbe iz članka VI/3. Ustava Bosne i Hercegovine prema kojima će „Ustavni sud podržati ovaj Ustav", kao i odredbe iz istog članka koje u relevantnom dijelu glase „uključujući ali ne ograničavajući se", u svezi s kojima Ustavni sud promatra i odredbe o podjeli nadležnosti iz članka III. Ustava Bosne i Hercegovine, te imajući u vidu i ustavno načelo pravne države iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud smatra da ima nadležnost odlučivati o ustavnom sporu u kojem se tvrdi da je izvršni organ vlasti donio podzakonski akt za čije donošenje nije imao nadležnost prema Ustavu Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-10/14* od 4. srpnja 2014. godine, točka 79., objavljena u „Službenom glasniku BiH" broj 61/14 od 5. kolovoza 2014. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba). Pri tome, Ustavni sud je u svojoj praksi protumačio da spor ne može proizlaziti iz redovnih pozitivnopravnih propisa, već se mora ticati određenog pitanja koje je regulirano Ustavom Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U-12/08* od 30. siječnja 2009. godine, točka 7., objavljena u „Službenom glasniku BiH" broj 62/09, dostupna i na www.ustavnisud.ba).

20. Osim navedenog, Ustavni sud smatra da bi se dopustivost ovog zahtjeva trebala riješiti u skladu sa stajalištem Ustavnog suda da se nadležnost za ocjenu ustavnosti može prihvatiti ukoliko osporeni akt izlazi izvan okvira zakona, odnosno ukoliko osporeni akt regulira materiju koju bi trebao regulirati zakon. Naime, tumačeći obrazloženje iz Odluke Ustavnog suda broj U-5/17 od 28. rujna 2017. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba) u kojoj je navedeno: „Ustavni sud zaključuje da Pravilnik, propisujući kvalifikacijsku karticu vozača, nije izašao iz okvira Zakona, kako su to naveli podnositelji zahtjeva",

može se zaključiti da bi se nadležnost za ocjenu ustavnosti mogla prihvatiti kada bi osporeni akt izlazio izvan okvira zakona, tj. kada bi podzakonski akt regulirao materiju koju treba regulirati zakon. U konkretnom slučaju, iako osporeni akt nije „zakon“ u formalnom i materijalnom smislu, očigledno je da je donesen unatoč tome što na državnoj razini nije donesen zakon kojim bi se riješilo pitanje državne imovine. Također, osporeni akt je donesen suprotno zabrani raspolaganja državnim zemljištem koje obuhvaća i šume i šumska zemljišta, prema članku 1. stavak 2. točka 4. Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom (u daljnjem tekstu: Zakon o privremenoj zabrani).

21. S obzirom na to da je očigledno da u ovom slučaju dolazi u pitanje nadležnost organa za donošenje osporenog akta kojim se raspolaže državnom imovinom, iako na državnoj razini nije donesen zakon koji će riješiti pitanje državne imovine, kao i da osporeni akt izlazi „izvan okvira zakona“ jer je donesen suprotno Zakonu o privremenoj zabrani, Ustavni sud smatra da ima nadležnost za odlučivanje u ovom predmetu.

22. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud zaključuje da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt, te stoga što ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

23. Ustavni sud zapaža da se zahtjevom pokreće pitanje je li sporna odluka kojom je Vlada RS utvrdila način i uvjete prodaje šume i šumskog zemljišta na području Jahorine u skladu sa čl. I/1., I/2. i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

24. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da se u više svojih odluka bavio pitanjem reguliranja državne imovine, a u Odluci broj U-28/22 Ustavni sud je kronološki prikazao dosadašnju praksu u svezi s tim pitanjem (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-28/22* od 21. ožujka 2024. godine, objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 27/24, toč. 24. i 26.).

25. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da su podnositelji zahtjeva iznesenim navodima i dokazima dostavljenim uz zahtjev učinili izvjesnim da se radi o šumi i šumskom zemljištu kojima je raspolagala Vlada RS. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je u Odluci broj U-4/21 utvrdio da osporene odredbe Zakona o šumama RS u dijelu koji glasi „u vlasništvu Republike“ nisu u skladu sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine „zato što se pitanja koja se odnose na utvrđivanje vlasničkog statusa državne imovine, kao i nadležnost u svezi s tim između državnih i entitetskih organa trebaju regulirati zakonom koji će biti donesen na državnoj razini jer su ta pitanja, prema navedenim odredbama Ustava Bosne i Hercegovine, u isključivoj nadležnosti države BiH“ (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-4/21* od 23. rujna 2021. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 63/21, točka 47.). Ustavni sud je

u istoj odluci u točki 40. naveo „kako je osporenim člancima propisano da su šume i šumsko zemljište 'u vlasništvu Republike', oni su na taj način pravno evidentirani kao imovina Republike Srpske i dodijeljeni su Republici Srpskoj. Prethodno je obrazloženo da državna imovina (imovina države BiH) obuhvaća (i) šume i šumsko zemljište. Stoga, Ustavni sud mora zaključiti da osporene odredbe Zakona o šumama nisu u skladu sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava BiH". Ustavni sud je tom odlukom naložio Narodnoj skupštini RS da u roku od šest mjeseci od dana dostave odluke sporne odredbe Zakona o šumama RS uskladi s Ustavom Bosne i Hercegovine. Ustavni sud je 6. srpnja 2022. godine donio Rješenje o neizvršenju Odluke broj U-4/21, te sporne odredbe Zakona o šumama RS stavio izvan snage budući da Narodna skupština RS u ostavljenom roku nije postupila po nalogu Ustavnog suda, niti je do odlučenja o ovom zahtjevu obavijestila Ustavni sud da je ispunila obvezu iz Odluke broj U-4/21.

26. Dalje, odredbom članka 1. točka 4) Zakona o privremenoj zabrani, koji se primjenjuje na državnoj razini, propisano je da državnu imovinu čine „rijeke, šume i šumsko zemljište, za koje je Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio da predstavljaju državnu imovinu u svojim odlukama u predmetima br. U-9/19 i U-4/21". Osim toga, člankom 2. stavak 2. Zakona o privremenoj zabrani propisano je da su ništavi „svaka odluka, akt, ugovor ili bilo koji drugi pravni instrument kojim se raspolaže imovinom iz članka 1. ovog Zakona suprotno odredbama ovog Zakona, a člankom 4. da privremena zabrana raspolaganja državnom imovinom u skladu s ovim Zakonom ostaje na snazi do stupanja na snagu zakona na državnoj razini kojim se uređuju prava vlasništva i upravljanja državnom imovinom, a koji bi usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, odnosno sve dok visoki predstavnik drukčije ne odluči". Imajući to u vidu, kao i zaključke iz Odluke broj U-4/21 i navode iz zahtjeva, Ustavni sud smatra da je osporenim aktom Vlada RS neovlašteno raspolagala državnom imovinom koja se nalazi pod režimom privremene zabrane raspolaganja. Činjenica da Parlamentarna skupština BiH još uvijek nije donijela zakon kojim će regulirati pravo vlasništva i upravljanja državnom imovinom ne može biti opravdanje za donošenje osporene odluke, kojom je entitetska vlada raspolagala državnom imovinom, za što nije bila nadležna.

27. U takvim okolnostima Ustavni sud zaključuje da osporena odluka nije u skladu sa čl. I/1., I/2. i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

28. Odlučujući o djelovanju odluke Ustavnog suda, u skladu sa člankom 61. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, te imajući u vidu sadržaj članka 2. stavak 2. Zakona o privremenoj zabrani, Ustavni sud je utvrdio ništavost osporene odluke *ab initio*. Također, polazeći od činjenice da su na temelju takve odluke poduzete daljnje aktivnosti za korištenje šumskog zemljišta u druge svrhe, Ustavni sud je, na temelju članka 61. Pravila Ustavnog suda, naložio Vladi RS i Ministarstvu trgovine i turizma RS da ponište sve odluke i aktivnosti koje su utemeljene na osporenoj odluci. U skladu s tim, nijedan privremeni korisnik se ne može smatrati savjesnim i ne uživa zaštitu na temelju propisa kojima su regulirana stvarna prava na nekretninama.

VII. Zaključak

29. Ustavni sud zaključuje da osporena odluka kojom je Vlada RS raspolagala državnom imovinom koja je pod zabranom raspolaganja i koja je u isključivoj nadležnosti institucija BiH nije u suglasnosti sa čl. I/1., I/2. i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

30. Na temelju članka 59. st. (1) i (2), članka 61. st. (1), (2) i (3) i članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

31. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Sadržaj

Predmet broj U-12/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjevi Denisa Zvizdića, prvog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i četiri izaslanika Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Izbornog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 61/24)

Odluka od 19. rujna 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-12/24**, rješavajući zahtjeve **Denisa Zvizdića, prvog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, i četiri izaslanika u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2), članka 61. st. (1), (2) i (3) i članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 19. rujna 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevima Denisa Zvizdića, prvog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, i četiri izaslanika Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Izbornog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 61/24),

utvrđuje se da Izborni zakon Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 61/24) nije u skladu sa čl. I/2., III/3.(b) i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

U skladu sa člankom 61. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i čl. I/2. i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Izborni zakon Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 61/24) stavlja se izvan snage u cijelosti i prestaje važiti od dana objave u „Službenom glasniku Republike Srpske“ („Službeni glasnik RS“ broj 61/24).

Na temelju članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, prestaje pravno djelovanje Odluke o privremenoj mjeri broj U-12/24 od 24. srpnja 2024. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Denis Zvizdić, prvi zamjenik predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelj Zvizdić), podnio je 17. srpnja 2024. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti Izbornog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 61/24; u daljnjem tekstu: Izborni zakon RS). Navedeni zahtjev je registriran pod brojem U-12/24.

2. Podnositelj Zvizdić je, na temelju članka 64. Pravila Ustavnog suda, podnio i zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud privremeno stavio izvan pravne snage Izborni zakon RS do donošenja konačne odluke Ustavnog suda.

3. Šefik Džaferović, Dženan Đonlagić, Džemal Smajić i Safet Softić, četiri izaslanika u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelji izaslanici), podnijeli su 30. srpnja 2024. godine zahtjev za ocjenu ustavnosti odredaba čl. 9. i 13., članka 29. st. (1), (4), (6) – (8), (11) – (15), (17), (19) i (20), članka 50. stavak (2), članka 51. stavak (1), članka 64. stavak (1), članka 101. stavak (1), članka 102. stavak (4), članka 105. stavak (1), članka 117. stavak (1), članka 121. stavak (1) i članka 241. Izbornog zakona RS. Navedeni zahtjev je registriran pod brojem U-15/24.

4. Podnositelji izaslanici su, na temelju članka 64. Pravila Ustavnog suda, podnijeli i zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud privremeno stavio izvan pravne snage osporene odredbe Izbornog zakona RS do donošenja konačne odluke Ustavnog suda.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

5. Ustavni sud je Odlukom o privremenoj mjeri broj U-12/24 od 24. srpnja 2024. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba) usvojio zahtjev podnositelja Zvizdića i Izborni zakon RS privremeno stavio izvan pravne snage do donošenja konačne odluke Ustavnog suda o podnesenom zahtjevu.

6. Ustavni sud je, u skladu sa člankom 32. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju predmeta br. U-12/24 i U-15/24 te je odlučio da će u tim predmetima voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem U-12/24.

7. Na temelju članka 23. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština) zatraženo je 23. srpnja i 1. kolovoza 2024. godine da dostavi odgovore na zahtjeve u roku od 30 dana od prijema dopisa. Također, na temelju članka 34. Pravila Ustavnog suda, od Središnjeg izbornog povjerenstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: SIP) zatraženo je 22. srpnja i 1. kolovoza 2024. godine izjašnjenje na zahtjeve za ocjenu ustavnosti u kontekstu nadležnosti SIP-a.

8. Narodna skupština u ostavljenom roku nije dostavila odgovor na zahtjev. SIP je 5. kolovoza 2024. godine dostavio izjašnjenje na zahtjeve.

III. Zahtjev

Relevantne činjenice

9. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Parlamentarna skupština), „[u] skladu sa člankom II. 1., člankom IV. 1., 2. i 4.a) i člankom V. 1.a) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom V. Aneksa 3 (Sporazum o izborima) Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, s ciljem promoviranja slobodnih, fer i demokratskih izbora kojima se osigurava ostvarivanje demokratskih ciljeva […]“, u kolovozu 2001. godine usvojila je Izborni zakon Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Izborni zakon BiH), koji je naknadno mijenjan i dopunjavan. Na temelju članka 2.21 Izbornog zakona BiH, SIP je donio Odluku o utvrđivanju nadležnosti izbornoga povjerenstva entiteta (u daljnjem tekstu: Odluka).

10. Nakon donošenja Izbornog zakona BiH i Odluke u entitetima su, s ciljem harmonizacije izbornog legislativnog okvira, te radi potrebe da svi zakoni slijede temeljna načela i standarde utvrđene Izbornim zakonom BiH, doneseni Izborni zakon RS („Službeni glasnik RS“ br. 34/02, 35/03, 24/04, 19/05, 24/12, 94/12 – odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, 109/12, 45/18 i 18/20), Zakon o osnivanju organa za provedbu izbora u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ broj 26/02) i Izborni zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BDBiH“ br. 17/08 i 43/08).

11. Ustavni sud je Odlukom o dopustivosti i meritumu broj U-4/12 od 26. svibnja 2012. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba) djelomično usvojio zahtjev za ocjenu ustavnosti i utvrdio da odredbe članka 4. stavak 1. točka 1. i članka 6. st. 1. i 3. Zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 24/12) nisu u skladu sa čl. I/2. i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine. Naime, Ustavni sud je zaključio da se tim odredbama krši ustavno načelo prema kojem su entiteti i druge administrativne jedinice u Bosni i Hercegovini dužni pridržavati se, između ostalog, i „odluka institucija Bosne i Hercegovine“. Ustavni sud je utvrdio da su navedene odredbe protivne načelima iz odgovarajućih odredaba Izbornog zakona BiH, čime se krši i načelo

vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. S druge strane, Ustavni sud je zaključio da su odredbe članka 3. st. 2. i 4. i članka 11. Zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 24/12) u skladu sa čl. I/2. i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine jer sadržaj tih odredaba slijedi opća načela utvrđena Izbornim zakonom BiH kao „odlukom institucija Bosne i Hercegovine“, čime se ne dovodi u pitanje poštovanje načela vladavine prava.

12. Narodna skupština Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština), na sjednici održanoj 19. travnja 2024. godine, donijela je Izborni zakon RS. Nakon okončane procedure za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa, osporeni Zakon je proglašen Ukazom o proglašenju Izbornog zakona RS („Službeni glasnik RS“ broj 61/24 od 9. srpnja 2024. godine) te je stupio na snagu 17. srpnja 2024. godine.

Navodi iz zahtjeva

1. Navodi podnositelja Zvizdića

13. Podnositelj Zvizdić smatra da je Izborni zakon RS suprotan odredbama čl. I/2. i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

a) Navodi o neusuglašenosti Izbornog zakona RS sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine

14. Argumentirajući navode o kršenju načela vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, podnositelj Zvizdić je naveo da je Narodna skupština dužna poštovati hijerarhiju pravnih akata i da nema ustavne ovlasti usvajati zakone ili bilo koje druge propise koji su u suprotnosti s Ustavom Bosne i Hercegovine i državnim zakonima, niti preuzimati nadležnosti koje pripadaju državnim institucijama. U svezi s tim, podnositelj Zvizdić je naveo da su osporenim Zakonom regulirana pitanja kao što su „[…] rad organa za sprovođenje izbora, birački spiskovi, ovjera i kandidiranje za izbore, sprovođenje izbora, zaštita izbornog prava, pravila ponašanja u izbornoj kampanji, izbor predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske, izbor delegata u Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine iz Republike Srpske, ponovljeni, odgođeni i prijevremeni izbori, finansiranje izborne kampanje, mediji u izbornoj kampanji i izborni promatrači“. Podnositelj Zvizdić ukazuje da ta pitanja nisu sporna ukoliko se reguliraju tako da razrađuju određene odredbe Izbornog zakona BiH. Međutim, on ističe da su Izbornim zakonom BiH već regulirana sva ta pitanja i da osporeni Zakon većinu tih pitanja regulira na očigledno drugačiji način, odnosno da su odredbe Izbornog zakona RS u koliziji s Izbornim zakonom BiH.

15. Podnositelj Zvizdić napominje da takva situacija nije bila s ranije važećim Izbornim zakonom RS koji je, prema svom opsegu i sadržaju, bio dosta manji i njime su bila regulirana samo određena pitanja „[…] kao što su organi za sprovođenje izbora, predizborne aktivnosti političkih stranaka i nezavisnih kandidata i finansiranje izborne

kampanje, višečlane izborne jedinice i izbor narodnih poslanika, izbor lokalnih i gradskih organa i izbor za savjete mjesnih zajednica". Također ukazuje da je o izmjenama i dopunama tog Zakona odlučivao Ustavni sud BiH u predmetu broj U-4/12 (*op. cit*.) i da je stavio izvan snage određene odredbe kojima su proširene nadležnosti Izbornog povjerenstva Republike Srpske kojima su preuzete određene nadležnosti SIP-a. Prema mišljenju podnositelja Zvizdića, u konkretnom slučaju je identična situacija jer su proširene nadležnosti Republičkog izbornog povjerenstva. Međutim, podnositelj Zvizdić smatra da u tom predmetu cjelokupan Izborni zakon RS nije usklađen s Ustavom BiH i Izbornim zakonom BiH s aspekta načela vladavine prava jer preširoko zadire u državne nadležnosti i regulira pitanja koja nisu u nadležnosti Narodne skupštine. Podnositelj Zvizdić navodi da na to ukazuje i činjenica da Izborni zakon RS sadrži čak 245 članaka, dok je raniji koji je prestao važiti sadržavao samo 68 članaka. Podnositelj Zvizdić naročito ukazuje da se *ratio* donošenja osporenog zakona najbolje vidi u izjavama političkih predstavnika iz entiteta RS, odnosno predsjednika RS, iz kojih proizlazi da je cilj „razvlastiti Centralnu izbornu komisiju na području Republike Srpske" i da se naredni opći izbori u BiH organiziraju isključivo prema Izbornom zakonu RS, što je izravno kršenje načela vladavine prava i teritorijalnog integriteta i suvereniteta države.

16. Osim navedenog, podnositelj Zvizdić je ukazao na to da je osporeni Izborni zakon RS u suprotnosti i s jednim od 14 prioriteta iz Mišljenja Europske komisije, i to prioritetom 1., koji glasi: „Osigurati da se izbori provode u skladu s europskim standardima tako što će se provesti relevantne preporuke OSCE-a/ODIHR-a i Venecijanske komisije, osigurati transparentnost financiranja političkih stranaka i održati lokalne izbore u Mostaru". Zatim je naveo da je nakon usvajanja spornog Zakona reagirao OSCE koji je u priopćenju za javnost naveo: „Uspostava paralelnih struktura koje podrivaju ukupnu sigurnost i stabilnost zemlje je protiv ustavnog poretka Bosne i Hercegovine. Entiteti u BiH nisu od završetka rata 1995. godine nikada imali nadležnost nad provedbom izbora u zemlji […]." Osim toga, podnositelj Zvizdić smatra da je Izborni zakon RS suprotan Kodeksu dobrog vladanja u izbornim pitanjima koji je usvojila Venecijanska komisija, te da je i „[…] s aspekta usklađenosti s *acquis*-em Evropske unije, jasno i nedvosmisleno […] da Evropska unija traži jaku Centralnu izbornu komisiju BiH, kvalitetan državni izborni zakon, jake izborne komisije i transparentnost u finansiranju političkih partija i kampanja, a posebno u pogledu uloge medija".

b) Navodi o neusuglašenosti Izbornog zakona RS sa člankom III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine

17. U svezi s navodima o neusuglašenosti Izbornog zakona RS sa člankom III/3. (b) Ustava Bosne i Hercegovine, podnositelj Zvizdić smatra da je Izborni zakon RS neustavan jer je „u potpunosti u koliziji s Izbornim zakonom BiH kao odlukom institucija Bosne i Hercegovine" i odnosi se na pitanja koja su nedvosmisleno definirana Izbornim zakonom BiH.

18. Naime, podnositelj Zvizdić smatra da se odredbama Izbornog zakona RS „ponovo pokušava oduzeti nadležnost državnoj instituciji“. Prema njegovoj ocjeni, naročito je sporan sadržaj članka 29. Izbornog zakona RS kojim su ustanovljene nadležnosti Republičkog izbornog povjerenstva. U svezi s tim je istaknuo da su u Poglavlju 2, u članku 2.9 Izbornog zakona BiH, jasno i imperativno propisane nadležnosti SIP-a, a između ostalih to su upravo nadležnosti koje su člankom 29. Izbornog zakona RS „prenesene“ na Republičko izborno povjerenstvo. Pri tome naglašava da iz članka 2.9 točka 4. i članka 3.8 stavak 5. Izbornog zakona BiH proizlazi da je SIP jedini nadležan uređivati sva pitanja u svezi sa Centrom za birački popis. Također, SIP je donio Pravilnik o vođenju Središnjeg biračkog popisa („Službeni glasnik BiH“ broj 37/10) kojim nije predviđena bilo kakva uloga entitetskih izbornih povjerenstava u tom procesu. Međutim, kako navodi, u članku 29. Izbornog zakona RS propisano je „da je [Republičko izborno povjerenstvo] odgovorn[o] za točnost, ažurnost i ukupni integritet Biračkog spiska za teritorij Republike Srpske“. S obzirom na to, podnositelj Zvizdić smatra da se „[i] zdvajanjem Biračkog spiska za Republiku Srpsku od Centralnog biračkog spiska koji se vodi za čitavu teritoriju Bosne i Hercegovine pokušava […] stvoriti paralelni sistem i na taj način ugroziti suverenitet i teritorijalni integritet države i državnih institucija […]“. Osim toga, podnositelj Zvizdić je naveo da je nesporno da Izborni zakon BiH predviđa mogućnost formiranja entitetskih izbornih povjerenstava, ali da je u članku 2.21 Izbornog zakona BiH propisano da se „[i]zborna povjerenstva entiteta formiraju […] prema zakonu entiteta, a u skladu sa ovim Zakonom. Njihovu nadležnost utvrđuje Središnje izborno povjerenstvo BiH u skladu s ovim Zakonom. Način izbora i sastav svih drugih izbornih povjerenstava utvrđuje se zakonom entiteta, a u skladu s odredbama ovog Zakona“. U svezi s tim, naglašava da je Ustavni sud BiH u Odluci broj U-4/12 zauzeo stav da je Izborni zakon BiH temeljni zakon kojim se utvrđuju, kako je već rečeno, ne samo izbori za državne organe vlasti već i načela na kojima moraju biti utemeljeni izborni zakoni i propisi na ostalim razinama vlasti.

19. Podnositelj Zvizdić je dalje naveo da se Izbornim zakonom RS SIP kao jedina nadležna institucija za provedbu izbora u Bosni i Hercegovini u potpunosti isključuje iz izbornog procesa za razinu entiteta RS i za lokalne izbore u RS. U svezi s tim, podnositelj Zvizdić ukazuje da je u čl. 18. i 19. Izbornog zakona RS propisan način raspisivanja i vrijeme održavanja izbora u Republici Srpskoj, te da je propisano da Republičko izborno povjerenstvo raspisuje izbore u Republici Srpskoj i da uputom utvrđuje sadržaj prijave za ovjeru za sudjelovanje na izborima. Te odredbe su, kako je navedeno, u potpunosti u koliziji sa čl. 1.13 i 1.14 Izbornog zakona BiH jer se njima propisuje potpuno preuzimanje nadležnosti SIP-a glede raspisivanja i provedbe izbora. U tom pogledu, podnositelj zahtjeva navodi da „[…] entiteti u Bosni i Hercegovini nikada niti jednim propisom nisu dobili nadležnost za provođenje izbora u BiH, pa ih nisu ni mogli provoditi u praksi […]“. Zbog toga navodi da su te odredbe Izbornog zakona RS „eklatantan“ primjer povrede članka III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

20. Također, podnositelj Zvizdić je naveo da je sadržaj članka 243. Izbornog zakona RS ključni razlog zbog kojeg je podnio zahtjev za ocjenu ustavnosti cijelog zakona. Smatra da je evidentno da se tim člankom „isključuje“ primjena Izbornog zakona BiH na području RS, što je u potpunosti u suprotnosti sa čl. I/2. i III/3.(b) Ustava BiH. Osim toga, naglašava da se tim Zakonom propisuje i postupak izbora i imenovanja izaslanika u Dom naroda Parlamentarne skupštine, što je već propisano člankom 9.12 Izbornog zakona BiH. Zbog toga smatra da uspostava ili zaduživanje bilo kojeg drugog tijela osim SIP-a za organiziranje i provedbu izbora predstavlja stvaranje paralelnog izbornog sustava od strane zakonodavne vlasti u Republici Srpskoj i kršenje ustavnog poretka BiH, a ujedno i Dejtonskog mirovnog sporazuma.

2. Navodi podnositelja izaslanika

21. Podnositelji izaslanici smatraju da je Izborni zakon RS suprotan odredbama čl. I/2., III/3.(b) i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

22. Podnositelji izaslanici su naveli da je u normativnoj hijerarhiji pravnih propisa Izborni zakon BiH akt više pravne snage u odnosu na entitetske izborne zakone i da entiteti ne mogu svojim propisima preuzimati nadležnosti koje su Izbornim zakonom BiH dane SIP-u. Također, navode da, u skladu sa člankom 20.11 Izbornog zakona BiH, entitetski izborni zakoni moraju biti usklađeni s državnim izbornim zakonom. Zatim su ukazali da je SIP na sjednici od 6. veljače 2002. godine donio odluku kojom je na jasan, precizan i predvidljiv način propisan pravni okvir nadležnosti koje SIP dodjeljuje entitetskim izbornim povjerenstvima. U tom pogledu, podnositelji izaslanici su naveli da se entitetskim izbornim povjerenstvima ne može dati više nadležnosti nego što im je dodijeljeno Izbornim zakonom BiH i navedenom odlukom, zbog čega smatraju da je Izborni zakon RS usvojen suprotno procedurama propisanim čl. 2.21 i 20.11 Izbornog zakona BiH i Odlukom, što je za posljedicu imalo kršenje odredaba čl. I/2., III/3.(b) i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine. Osim toga, podnositelji izaslanici smatraju da se u konkretnom slučaju radi o pokušaju protupravnog suspendiranja ustavnog poretka države Bosne i Hercegovine i prouzrokovanja takvog stupnja i intenziteta pravne nesigurnosti koji se nedvosmisleno može smatrati pokušajem izmjene nadležnosti raspodijeljenih između države Bosne i Hercegovine i entiteta, s namjerom uzurpiranja nadležnosti SIP-a i stvaranja paralelnog izbornog sustava suprotnog demokratskom karakteru države Bosne i Hercegovine.

23. Zatim, podnositelji izaslanici su detaljno naveli sadržaj pojedinačnih odredaba Izbornog zakona RS za koje smatraju da su protivne odredbama Izbornog zakona BiH. U tom pogledu, podnositelji izaslanici su ukazali da je odredba članka 9. stavak (3) Izbornog zakona RS suprotna članku 1.5 stavak (4) Izbornog zakona BiH i da je odredba članka 13. stavak (2) Izbornog zakona RS suprotna članku 1.8 stavak (1) Izbornog zakona BiH. Zatim su naveli da je članak 29. stavak (1) Izbornog zakona RS protivan

članku 2.9 stavak (2a) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (4) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (1) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (6) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (4) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (7) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (4a) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (8) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, da je članak 29. stavak (11) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (6) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (12) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (7) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (13) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (8) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (14) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (9) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (15) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (10) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (17) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (12) Izbornog zakona BiH, da je članak 29. stavak (19) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (14) Izbornog zakona BiH te da je članak 29. stavak (20) Izbornog zakona RS protivan članku 2.9 stavak (15) Izbornog zakona BiH. Dalje, podnositelji izaslanici su naveli da je odredba članka 50. stavak (2) Izbornog zakona RS protivna članku 3.5 stavak (2) Izbornog zakona BiH, da je odredba članka 51. stavak (1) Izbornog zakona RS protivna članku 3.6 stavak (1) Izbornog zakona BiH, da je odredba članka 64. stavak (1) Izbornog zakona RS protivna članku 4.1 stavak (1) Izbornog zakona BiH, da je odredba članka 101. stavak (1) Izbornog zakona RS protivna članku 5.14 stavak (1) Izbornog zakona BiH, da je odredba članka 102. stavak (4) Izbornog zakona RS protivna članku 5.15 stavak (2) Izbornog zakona BiH, da je odredba članka 105. stavak (1) Izbornog zakona RS protivna članku 5.18 stavak (1) Izbornog zakona BiH, da je članak 117. stavak (1) Izbornog zakona RS protivan članku 5.29a stavak (1) Izbornog zakona BiH te da je odredba članka 121. stavak (1) Izbornog zakona RS protivna odredbi članka 6.1 stavak (1) Izbornog zakona BiH.

24. Na temelju toga, podnositelji izaslanici smatraju da su osporene odredbe Izbornog zakona RS protivne članku I/2. Ustava Bosne i Hercegovine jer nisu usklađene sa člankom 20.11 Izbornog zakona BiH i da su protivne članku III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine jer se tim odredbama nastoji izvršiti protupravna promjena raspoređenih nadležnosti. U svezi s navedenim, podnositelji smatraju i da odredba članka 243. Izbornog zakona RS, kojom je propisano da se stupanjem na snagu toga Zakona neće primjenjivati odredbe Izbornog zakona BiH, predstavlja neustavan pokušaj da se aktom niže razine vlasti stavlja izvan snage zakon više pravne snage koji je usvojila Parlamentarna skupština, što je protivno čl. I/2., III/3.(b) i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

25. U svezi s navodima o kršenju članka VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, podnositelji su naveli da se iz te odredbe može izvesti načelo *stare decidis* prema kojem jednom zauzeto pravno tumačenje treba primjenjivati onako kako je odlučeno. U tom pogledu, podnositelji izaslanici su se pozvali na načelo normativne hijerarhije pravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-1/11* od 13. srpnja 2012.

godine, točka 67., dostupna na www.ustavnisud.ba) i načelo poštovanja procedure usvajanja zakona (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-25/13* od 23. siječnja 2014. godine, točka 41., dostupna na www.ustavnisud.ba). Zatim su ukazali da je Ustavni sud ta načela ponovio i u predmetu broj U-4/12 (op. cit.) u kojem je odlučivao o ustavnosti odredaba ranije važećeg Izbornog zakona RS. Na temelju toga, podnositelji izaslanici smatraju da je Narodna skupština, na temelju članka VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, imala obvezu „da propis u istom ili sličnom sadržaju više ne usvaja". Unatoč tome, kako je navedeno, Narodna skupština je postupila suprotno načelu presuđene stvari tako što je odredbe u članku 29. st. (4) i (6) Izbornog zakona RS, za koje je Ustavni sud u Odluci broj U-4/12 u toč. 54. i 56.–59. utvrdio da su neustavne, ponovno uvrstila i usvojila u osporenom Izbornom zakonu RS, što je protivno članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

c) Odgovor na zahtjeve

26. Narodna skupština nije u ostavljenom roku dala odgovor na zahtjeve.

d) Izjašnjenje SIP-a

27. SIP je u izjašnjenju naveo da Izborni zakon BiH ne dopušta da entitetsko povjerenstvo Republike Srpske preuzme njegove nadležnosti, što se nastojalo postići donošenjem izmjena i dopuna Izbornog zakona RS tijekom 2012. godine i donošenjem osporenog Izbornog zakona RS. Zatim je naveo da nije sporno da Izborni zakon predviđa mogućnost formiranja entitetskih izbornih povjerenstava, ali da je u članku 2.21 Izbornog zakona BiH utvrđeno da se izborna povjerenstva formiraju u skladu s Izbornim zakonom BiH, da njihovu nadležnost utvrđuje SIP te da ta nadležnost ne smije biti nauštrb nadležnosti SIP-a. U tom pogledu, u izjašnjenju je navedeno da je SIP nadležnost entitetskih izbornih povjerenstava utvrdio Odlukom o utvrđivanju nadležnosti izbornog povjerenstva entiteta („Službeni glasnik BiH" broj 3/02; u daljnjem tekstu: Odluka o utvrđivanju nadležnosti). Također je navedeno da je u točki 5. Aneksa 3 Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH jasno naznačeno: „Strane su suglasne osnovati stalno izborno povjerenstvo koje će biti odgovorno za provedbu budućih izbora u Bosni i Hercegovini". SIP navodi da se iz toga jasno vidi njegova uloga kao tijela koje provodi izbore u Bosni i Hercegovini.

IV. Relevantni propisi

28. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** relevantne odredbe glase:

Članak I. stavak 2.
Bosna i Hercegovina

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

Članak III. stavak 3. točka b)

3. Pravni sustav i nadležnosti entiteta i institucija

b) Entiteti i sve njihove niže jedinice u potpunosti će se pokoravati ovome Ustavu, koji dokida one odredbe zakona Bosne i Hercegovine i ustava i zakona entiteta koje su protivne Ustavu, kao i odlukama institucija Bosne i Hercegovine. Opća načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog sustava Bosne i Hercegovine i entiteta.

Članak IV. stavak 4. toč. a) i e)
Parlamentarna skupština

4. Ovlasti

Parlamentarna skupština je nadležna za:

a) Donošenje zakona potrebitih za provedbu odluka Predsjedništva ili za izvršavanje odgovornosti Skupštine po ovome Ustavu.

[...]

e) Ostale stvari potrebite za izvršavanje njezinih dužnosti ili one koje su joj dodijeljene uzajamnim sporazumom entiteta.

Članak VI. stavak 5.
Ustavni sud

5 Odluke

Odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

29. **Aneks 3 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini** u relevantnom dijelu glasi:

Aneks 3
Sporazum o izborima

S ciljem promicanja slobodnih, poštenih i demokratskih izbora i postavljanja temelja reprezentativne uprave te osiguranja postupnog postizanja demokratskih ciljeva u cijeloj Bosni i Hercegovini, u skladu s odgovarajućim dokumentima Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OESS), Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska („strane“) sporazumjele su se kako slijedi:

Članak V
Stalno izborno povjerenstvo

Strane su suglasne osnovati stalno izborno povjerenstvo, koje će biti odgovorno za provedbu budućih izbora u Bosni i Hercegovini.

30. **Izborni zakon Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08,

32/10, 48/11 – odluka USBiH, 63/11 – odluka USBiH, 15/12 – rješenje USBiH, 11/13 – rješenje USBiH, 18/13, 7/14, 31/16, 1/17 – odluka USBiH, 54/17 – rješenje USBiH, 41/20, 38/22, 51/22, 67/22, 24/24, 24/24 – ispravak)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu, koji glasi:

Članak 1.1

Ovim zakonom uređuje se izbor članova i zastupnika Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine, te utvrđuju principi koji važe za izbore na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini.

Članak 1.5 st. (3), (4) i (5)

Središnje izborno povjerenstvo BiH će posebnim propisom, u skladu s ovim Zakonom, regulirati cjelokupan postupak glasovanja u diplomatsko-konzularnom predstavništvu BiH (postupak i rokove za prijavu za glasovanje, imenovanje biračkih odbora, utvrđivanje broja i rasporeda biračkih mjesta i postupak provođenja izbora).

Središnje izborno povjerenstvo BiH utvrdit će broj i raspored biračkih mjesta u diplomatsko konzularnim predstavništvima BiH prema kriterijima iz članka 5.2 ovoga Zakona.

Središnje izborno povjerenstvo BiH imenovat će biračke odbore za glasovanje u diplomatsko–konzularnim predstavništvima BiH, tako da se u svakom biračkom odboru osigura zastupljenost članova iz svakog konstitutivnog naroda.

Članak 1.8 stavak (1)

Suci redovnih i ustavnih sudova, tužitelji i njihovi zamjenici, pravobranitelji i njihovi zamjenici, ombudsmani i njihovi zamjenici, notari, policijski službenici, državni službenici, generalni revizori i zamjenici generalnih revizora u institucijama u Bosni i Hercegovini i guverner i viceguverneri Centralne banke Bosne i Hercegovine, pripadnici Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, pripadnici Obavještajno-sigurnosne agencije Bosne i Hercegovine, kao i diplomatski i konzularni predstavnici Bosne i Hercegovine u inozemstvu, koji imaju diplomatski status u skladu s Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima iz 1961. godine, mogu se kandidirati za javnu izbornu dužnost samo ako prethodno podnesu ostavku na svoj položaj ili postupe sukladno zakonima kojima se regulira njihov status. Ako Središnje izborno povjerenstvo BiH utvrdi da osoba iz ovog stava nije podnijela ostavku na položaj ili nije postupila sukladno sa zakonom kojim se regulira njen status u razdoblju od ovjere kandidature do tiskanja glasačkih listića, uklonit će se ime ove osobe s ovjerenih kandidacijskih listi, a ako se isto utvrdi nakon tiskanja glasačkih listića, takvoj osobi neće biti dodijeljen mandat ako ga osvoji. U postupku utvrđivanja ovih činjeničnih okolnosti, institucije su dužne dostaviti podatke iz evidencije kandidata na zahtjev Središnjeg izbornog povjerenstva BiH, a kandidati su dužni dostaviti dokaz da su riješili svoj status.

Članak 1.13

Prijava za ovjeru za sudjelovanje na izborima uključuje izjavu potpisanu od predsjednika političke stranke, koalicije, neovisnog kandidata, predstavnika liste neovisnih kandidata, registrirane udruge, ili drugog registriranog organiziranog oblika djelovanja nacionalnih manjina i grupe od najmanje 40 građana koji imaju biračko pravo, da će se ta politička stranka, koalicija, neovisni kandidati, registrirane udruge, drugi organizirani oblici djelovanja nacionalnih manjina, u svojim aktivnostima pridržavati Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

Članak 1.14

Izbori na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini održavaju se prve nedjelje u listopadu, osim ako se ovaj nadnevak ne podudara s obilježavanjem vjerskog blagdana jednog od konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine. Izbore koje nije moguće održati prve nedjelje u listopadu, zbog podudaranja s vjerskim blagdanom, Središnje izborno povjerenstvo BiH zakazuje za nedjelju nakon prve nedjelje u listopadu koja se ne podudara sa vjerskim blagdanom.

Središnje izborno povjerenstvo BiH raspisuje izbore sukladno ovome Zakonu, izvješćuje sva nadležna tijela na svim razinama vlasti i javnost o nadnevku održavanja izbora najmanje 150 dana prije održavanja izbora, osim ako odredbama Poglavlja 14 ovog Zakona nije drugačije određeno.

Središnje izborno povjerenstvo BiH objavljuje nadnevke izbora za sve razine vlasti u „Službenom glasniku BiH“, u službenim glasilima entiteta i „Službenom glasniku Brčko distrikta BiH“ i sredstvima javnog informiranja.

Članak 2.21

Entitetska izborna povjerenstva osnivaju se prema entitetskom zakonu, a sukladno ovome Zakonu. Njihovu nadležnost utvrđuje Središnje izborno povjerenstvo BiH sukladno ovome Zakonu.

Način izbora i sastav svih drugih izbornih povjerenstava utvrđuje se entitetskim zakonom, a sukladno odredbama ovoga Zakona.

Članak 2.9

Središnje izborno povjerenstvo BiH je neovisno tijelo koje podnosi izvješće neposredno Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i čije ovlasti iz nje proizlaze. Središnje izborno povjerenstvo BiH:

1. koordinira, nadgleda i regulira zakonitost rada svih izbornih povjerenstava i biračkih odbora sukladno s ovim Zakonom;

2. donosi administrativne propise za provedbu ovog Zakona;

2.a donosi odluku o održavanju izravnih izbora u Bosni i Hercegovini, propisanih ovim Zakonom;

[...]

4. odgovorno je za točnost, ažurnost i ukupni integritet Središnjeg biračkog popisa za teritoriju Bosne i Hercegovine;

[...]

5. ovjerava političke stranke, koalicije, liste neovisnih kandidata i neovisne kandidate za sudjelovanje na svim razinama izravnih izbora u Bosni i Hercegovini;

6. potvrđuje i ovjerava kandidacijske liste i kandidate za sve razine izravnih i neizravnih izbora u Bosni i Hercegovini obuhvaćenih ovim Zakonom;

7. odgovorno je za pravovremeno tiskanje, distribuciju i sigurnost glasačkih listića i obrazaca za izravne izbore na svim razinama u Bosni i Hercegovini;

8. donosi bliže propise i odgovorna je za blagovremenu nabavku, distribuciju i sigurnost izbornih tehnologija, te druge odgovarajuće tehničke opreme za neposredne izbore na svim razinama vlasti u BiH i donosi podzakonske akte u svezi s instaliranjem i korištenjem izbornih tehnologija;

[...]

10. utvrđuje sadržaj i oblik glasačkih listića za sve razine izravnih izbora u Bosni i Hercegovini;

11. utvrđuje i potvrđuje rezultate svih izravnih i neizravnih izbora obuhvaćenih ovim Zakonom, ovjerava provedenost tih izbora u skladu s ovim Zakonom i objavljuje rezultate svih izravnih i neizravnih izbora obuhvaćenih ovim Zakonom;

[...]

16. donosi odluku o prestanku mandata izabranog dužnosnika na svim razinama neposrednih i posrednih izbora u Bosni i Hercegovini obuhvaćenih ovim Zakonom, a vodi i prethodni postupak, kada je potrebno, o utvrđivanju činjeničnog stanja (u slučaju kada je izabrani dužnosnik podnio ostavku, da je to učinio svojom voljom);

[...]

Članak 3.5 stavak (2)

Središnje izborno povjerenstvo BiH vodi Središnji birački popis za teritorij Bosne i Hercegovine na temelju evidencije nadležnog državnog tijela koje vodi registar građana Bosne i Hercegovine u skladu sa Zakonom o središnjoj evidenciji i razmjeni podataka, osim ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

Članak 3.6 stavak (1)

Središnje izborno povjerenstvo BiH odgovorno je za točnost, ažurnost i cjelovitost Središnjeg biračkog popisa.

Članak 4.1

Da bi sudjelovali na izborima, političke stranke, neovisni kandidati, koalicije i liste neovisnih kandidata ovjeravaju se kod Središnjeg izbornog povjerenstva BiH.

Članak 5.14 stavak (1)

Središnje izborno povjerenstvo BiH utvrđuje izgled, sadržaj, svojstva i karakteristike glasačkog listića za sve razine izravnih izbora u Bosni i Hercegovini.

Članak 5.15

Glasački listić sadrži samo sljedeće podatke:

1. datum izbora;

2. naziv tijela za koje se provode izbori;

3. nazive političkih stranaka, koalicija, lista neovisnih kandidata i imena neovisnih kandidata s oznakom „neovisni kandidat“, po redoslijedu utvrđenom na zbirnoj listi ždrijebom provedenim kako bi se odredio njihov redoslijed na glasačkom listiću, kao i imena svih kandidata na listama i

4. uputu o načinu ispunjavanja glasačkog listića.

5. uputstvo glasaču za korištenje izbornih tehnologija koje utječu na način glasovanja.

Za svaku političku stranku, koaliciju, listu neovisnih kandidata i neovisnog kandidata ždrijebom se izvlači broj kako bi se odredio njihov redoslijed na glasačkom listiću. Broj dobiven ždrijebom koristi se za određenu političku stranku ili koaliciju za svaku razinu izbora za koju se ta politička stranka ili koalicija pojavljuje na glasačkom listiću. Središnje izborno povjerenstvo BiH objavljuje mjesto, datum i vrijeme održavanja ždrijeba za redoslijed na glasačkom listiću. Predstavnici političkih stranaka, koalicija, lista neovisnih kandidata, neovisnih kandidata i drugi akreditirani promatrači mogu nazočiti ždrijebu.

Članak 5.18

Ako se ime birača ne nalazi na izvatku iz Središnjeg biračkog popisa zato što se birač upisao u Središnji birački popis za glasovanje izvan zemlje, a vratio se da glasuje osobno u Bosni i Hercegovini, njegovo ime dodaje se na poseban obrazac koji sadrži sve podatke kao i izvadak iz Središnjeg biračkog popisa. Birač se potpisuje na izvadak i ima pravo glasovati nepotvrđenim-kuvertiranim glasačkim listićem, sukladno odredbama ovoga Zakona.

Osobne isprave birača zadržavaju se dok birač ne vrati nepotvrđeni-kuvertirani glasački listić u zapečaćenoj kuverti. Birač stavlja svoj glasački listić u posebnu kuvertu, na kojoj će se naznačiti podaci na temelju kojih se može provjeriti njegovo biračko pravo. Kuverta će biti zapečaćena prije nego što je birač ubaci u glasačku kutiju. Nakon zatvaranja biračkog mjesta i nakon otvaranja glasačkih kutija, sukladno odredbama ovoga Zakona, birački odbor broji nepotvrđene-kuvertirane glasačke listiće iz glasačke kutije i zapisuje dobiveni broj u zapisnik o radu biračkog odbora, te pakira i dostavlja sve zapečaćene kuverte općinskom izbornom povjerenstvu. Općinsko izborno povjerenstvo

prosljeđuje Središnjem izbornom povjerenstvu BiH pakete zapečaćenih kuverti sa svih biračkih mjesta u toj općini. Središnje izborno povjerenstvo BiH potvrđuje da je taj birač upisan u Središnji birački popis za glasovanje izvan zemlje, kao i biračko pravo toga birača prije nego što se otvori kuverta i prije nego što glasački listić bude prebrojan. Ako ne može biti potvrđeno da je taj birač upisan u Središnji birački popis za glasovanje izvan zemlje i da ima biračko pravo, kuverta se ne otvara niti se broji.

Članak 5.29a

Središnje izborno povjerenstvo BiH objavljuje preliminarne, neslužbene i necjelovite izborne rezultate za sve razine vlasti za koje se održavaju izbori, po sljedećem rasporedu:

a) prve rezultate u 24,00 sata na dan održavanja izbora,

b) dva puta u iduća 24 sata,

c) u idućih pet dana svaka 24 sata,

d) idućih dana svakih 48 sati, sve do objave konačnih, službenih i cjelovitih izbornih rezultata.

Članak 6.1

Zaštitu izbornog prava osiguravaju izborna povjerenstva i Apelacijski odjel Suda Bosne i Hercegovine.

Članak 20.11

Entiteti usklađuju svoje zakone i propise s ovim Zakonom u roku od 45 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

31. **Odluka o utvrđivanju nadležnosti Izbornoga povjerenstva entiteta** („Službeni glasnik BiH“ broj 3/02) u relevantnom dijelu glasi:

I

Izborno povjerenstvo entiteta, ustanovljeno na temelju Izbornoga zakona entiteta, nadležno je obavljati sljedeće poslove:

1. Starati se o pravilnoj primjeni entitetskoga Izbornog zakona i Izbornoga zakona Bosne i Hercegovine;

2. Osigurati da svi zahtjevi za ovjeru sudjelovanja u izboru predsjednika i dopredsjednika Republike Srpske, zastupnika Narodne skupštine Republike Srpske, Zastupničkoga doma Parlamenta Federacije BiH i kantonalnih skupština, budu sastavljeni sukladno Izbornom zakonu Bosne i Hercegovine i dostavljeni na odobrenje Izbornom povjerenstvu Bosne i Hercegovine;

3. Predlagati proračun za provedbu izbora za razinu, za koju je nadležan entitet, sukladno članku 1.2. Izbornoga zakona Bosne i Hercegovine;

4. Akreditirati ovjerenu političku stranku, koaliciju, listu neovisnih kandidata ili neovisnoga kandidata, kao promatrače u izbornoj jedinici u kojoj se ta politička stranka, koalicija, lista neovisnih kandidata ili neovisni kandidat, kandidiraju;

5. Izdati akreditacije za promatrače koji nadgledaju rad izbornih povjerenstava entiteta;

6. Utvrditi visinu naknade članovima izbornih povjerenstava i članovima biračkih odbora;

7. Obavljati i druge poslove po zahtjevu Izbornoga povjerenstva Bosne i Hercegovine.

II

Ukoliko Izborni zakon entiteta utvrdi nadležnost entitetskoga Izbornog povjerenstva, koja je u suprotnosti s ovom odlukom, primjenjivat će se ova odluka.

32. **Izborni zakon Republike Srpske** („Službeni glasnik RS“ broj 61/24) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1. stavak (1)

(1) Ovim zakonom uređuju se izbor i imenovanje poslanika Narodne skupštine Republike Srpske i delegata Vijeća naroda Republike Srpske, predsjednika i dopredsjednika Republike Srpske, delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine iz Republike Srpske, odbornika skupštine grada, odbornika skupštine općine, izbor i opoziv gradonačelnika grada i načelnika općine, izbor članova savjeta mjesne zajednice, imenovanje organa za provođenje izbora, zaštita izbornog prava, pravila ponašanja u izbornoj kampanji, financiranje izborne kampanje, kao i druga pitanja od značaja za provođenje ovoga zakona.

Članak 9. stavak (3)

(3) Republička izborna komisija utvrdit će broj i raspored biračkih mjesta u diplomatsko konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine prema kriterijima iz članka 88. ovoga zakona.

Članak 13. st. (1) i (2)

(1) Suci redovitih i ustavnih sudova, tužitelji i njihovi zamjenici, pravobranitelji i njihovi zamjenici, ombudsmeni i njihovi zamjenici, članovi sudova/domova/savjeta za ljudska prava, javni bilježnici, policijski službenici, glavni revizori i zamjenici glavnog revizora u institucijama Re- publike Srpske i Bosne i Hercegovine i guverner i viceguverneri Centralne banke Bosne i Hercegovine, pripadnici Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, pripadnici Obavještajno bezbjednosne agencije Bosne i Hercegovine, kao i diplomatski i konzularni predstavnici BiH u inozemstvu, koji imaju diplomatski status sukladno s Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima (iz 1961. godine), mogu se kandidirati za javnu izbornu funkciju samo ako prethodno podnesu ostavku na tu funkciju ili postupe sukladno sa zakonima koji reguliraju njihov status.

(2) Ako Republička izborna komisija utvrdi da lice iz stavka 1. ovoga članka nije podnijelo ostavku na funkciju ili nije postupilo sukladno sa zakonom kojim se regulira njegov status u razdoblju od ovjere kandidature do štampanja glasačkih listića izvršit će se uklanjanje imena ovoga lica sa ovjerenih kandidatskih listi, a ako se isto utvrdi nakon štampanja glasačkih listića, takvom licu neće biti dodijeljen mandat ako ga osvoji.

Članak 18.

Prijava za ovjeru za učestvovanje na izborima uključuje izjavu, potpisanu od predsjednika političke stranke, koalicije ili neovisnog kandidata, da će se ta politička stranka, koalicija ili neovisni kandidat u svojim aktivnostima pridržavati Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i Ustava Republike Srpske, a čiji sadržaj Republička izborna komisija utvrđuje naputkom.

Članak 19. st. od (1) do (3)

(1) Izbori na republičkoj i lokalnoj razini održavaju se prve nedjelje u listopadu, osim ako se ovaj datum ne podudara s obilježavanjem vjerskog praznika jednog od konstitutivnih naroda Republike Srpske.

(2) Izbore koje nije moguće održati prve nedjelje u listo padu, zbog podudaranja s vjerskim praznikom, Republička izborna komisija zakazuje za nedjelju nakon prve nedjelje u listopadu koja se ne podudara sa vjerskim praznikom.

(3) Republička izborna komisija raspisuje izbore sukladno s ovim zakonom, obavještava sve nadležne organe i javnost o datumu održavanja izbora najmanje 150 dana prije održavanja izbora, osim ako odredbama Glave XV. ovoga zakona nije drugačije određeno.

Članak 29.

Republička izborna komisija:

1) donosi odluku o održavanju izravnih izbora u Republici Srpskoj, propisanih ovim zakonom,

2) donosi podzakonske akte za provođenje ovoga zakona,

[...]

4) koordinira, nadgleda i regulira zakonitost rada gradskih, odnosno općinskih izbornih komisija i biračkih odbora sukladno s ovim zakonom,

[...]

6) odgovorna je za točnost, ažurnost i ukupni integritet Biračkog spiska za teritoriju Republike Srpske,

7) obezbjeđuje statističke evidencije razvrstane po spolu, starosti, razvrstani po izbornim jedinicama za svaki dio izbornog procesa,

8) ovjerava političke stranke, koalicije, liste neovisnih kandidata i neovisne kandidate za učestvovanje na republičkoj i lokalnoj razini vlasti za izravne izbore u Republici Srpskoj,

9) donosi propise i odgovorna je za pravodobnu distribuciju i bezbjednost primijenjene izborne tehnologije na birač kom mjestu i centrima za brojanje tj. opreme za elektronsko brojanje glasačkih listića-optičkih skenera glasačkih listića, elektronske identifikacije glasača tj. čitača otisaka prstiju, bezbjednosnih kamera i druge odgovarajuće tehničke opre me i izbornog materijala za provođenje izbora iz nadležnosti Republičke izborne komisije,

[...]

11) potvrđuje i ovjerava kandidatske liste i kandidate za sve razine izravnih i neizravnih izbora u Republici Srpskoj obuhvaćenih ovim zakonom,

12) odgovorna je za pravodobno štampanje, distribuciju i bezbjednost glasačkih listića i obrazaca za izravne izbore na obje razine vlasti u Republici Srpskoj,

13) utvrđuje sadržaj i formu glasačkih listića za obje razine vlasti za izravne izbore u Republici Srpskoj,

14) utvrđuje i potvrđuje rezultate izravnih i neizravnih izbora obuhvaćenih ovim zakonom i ovjerava da su ti izbori provedeni sukladno sa ovim zakonom i upućuje na objavu „Službenom glasniku Republike Srpske" rezultate izravnih i neizravnih izbora obuhvaćenih ovim zakonom,

15) izdaje uvjerenje licima koja su dobila mandat na obje razine vlasti izravnih i neizravnih izbora u Republici Srpskoj obuhvaćenih ovim zakonom,

[...]

17) upućuje na objavu u „Službenom glasniku Republike Srpske" propise i izborne rezultate izravnih i neizravnih izbora u Republici Srpskoj obuhvaćenih ovim zakonom, informacije za birače, te ostale informacije neophodne za provođenje ovoga zakona,

18) obavlja sve izborne aktivnosti za izbor predsjednika i dopredsjednika Republike Srpske i poslanika Narodne skupštine Republike Srpske,

19) donosi odluku o prestanku mandata izabranog funkcionera na republičkoj i lokalnoj razini vlasti, a kada je potrebno, utvrđuje da li je izabrani funkcioner koji je podnio ostavku, to učinio svojom voljom,

20) provjerava odluku nadležnog organa o prestanku mandata izabranog zvaničnika opozivom, kako bi se obezbijedilo da je mandat izabranog zvaničnika prestao sukladno s ovim zakonom,

21) podnosi godišnji izvještaj Narodnoj skupštini Republike o provođenju izbora u Republici Srpskoj, provođenju ovoga zakona i inicira njegove izmjene,

22) donosi opće akte za opoziv gradonačelnika i načelni ka općine, nadzire postupak opoziva i odgovara za zakonito provođenje tog postupka,

23) pruža stručnu pomoć skupštini općine, odnosno grada i organima za provođenje postupka za opoziv,

24) donosi akte kojima se utvrđuju kriteriji za raspodjelu sredstava za financiranje izborne kampanje,

25) donosi akte kojima uređuje unutarnju organizaciju i način svog rada, na koje suglasnost daje Narodna skupština Republike Srpske i

26) obavlja sve druge poslove utvrđene zakonom.

Članak 50. stavak (2)

(2) Republička komisija vodi Birački spisak za teritoriju Republike Srpske na osnovu evidencije Ministarstva unutrašnjih poslova sukladno sa zakonima koji reguliraju predmetnu oblast, osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

Članak 51. stavak (1)

(1) Republička izborna komisija odgovorna je za točnost, ažurnost i ukupni integritet Biračkog spiska.

Članak 64.

Da bi učestvovali na izborima, političke stranke, neovisni kandidati, koalicije i liste neovisnih kandidata ovjeravaju se kod Republičke izborne komisije.

Članak 101. stavak (1)

(1) Republička izborna komisija utvrđuje formu i sadržaj glasačkog listića pravilnikom za republičku i lokalnu razinu vlasti izravnih izbora u Republici Srpskoj.

Članak 102. stavak (4)

(4) Republička izborna komisija objavljuje mjesto, datum i vrijeme održavanja ždrijebanja za redoslijed na glasačkom listiću.

Članak 105. stavak (1)

(1) Ako se ime birača ne nalazi na izvodu iz Biračkog spiska zato što se birač registrirao u Birački spisak da glasuje u inozemstvu, a vratio se da glasuje osobno u Republiku Srpsku, njegovo ime dodaje se na poseban obrazac koji sadrži sve podatke kao i izvod iz Biračkog spiska.

Članak 117.

Republička izborna komisija objavljuje preliminarne, nezvanične i nekompletne rezultate izbora za razinu vlasti za koju se izbori održavaju, po sljedećem rasporedu:

1) prve rezultate u 24.00 sata na dan izbora,

2) dva puta u tijeku naredna 24 sata,

3) u narednih pet dana svaka 24 sata,

4) narednih dana svakih 48 sati, sve do objave konačnih, službenih i kompletnih rezultata izbora.

Članak 121.

Zaštitu izbornog prava obezbjeđuju izborne komisije i Vrhovni sud Republike Srpske.

Članak 240. stavak (1)

(1) Republička izborna komisija će u roku od šest mjeseci od stupanja na snagu ovoga zakona donijeti:

1) Pravilnik o provođenju procedure javnog natječaja za izbor članova gradske, odnosno općinske izborne komisije iz članka 35. stavak 6. ovoga zakona,

2) Pravilnik o rokovima i načinu za zaključivanje i potvrđivanje konačnog Biračkog spiska i rokovima za dostavlja nje podataka o promjenama u evidencijama raseljenih lica i evidenciji državljana koji glasuju u inozemstvu iz članka 51. stavak 6. ovoga zakona,

3) Pravilnik o radu Centra za birački spisak iz članka 53. stavak 5. ovoga zakona,

4) Pravilnik o formi i sadržaju izvoda iz Biračkog spiska iz članka 55. stavak 3. ovoga zakona,

[...].

Članak 241.

Skupština jedinice lokalne samouprave će u roku od šest mjeseci od stupanja na snagu ovoga zakona donijeti odluku o postupku organizacije i provođenja izbora za članove Savjeta mjesnih zajednica, te pitanja sazivanja i konstituiranja Savjeta mjesnih zajednica.

Članak 242.

(1) Za provođenje lokalnih izbora 2024. godine neće se primjenjivati rokovi iz članka 19. stavak 3, članka 69 st. 1. i 2, članka 72. st. 1. i 2, članka 74. st. 3. i 4, članka 77. st. 2. i 3, članka 83. st. 1. i 2, članka 84. stavak 2, članka 85. stavak 2. i članka 88. stavak 2. ovoga zakona.

(2) Republička izborna komisija odlukom utvrđuje rokove za provođenje lokalnih izbora 2024. godine.

Članak 243.

Stupanjem na snagu ovoga zakona neće se primjenjivati odredbe Izbornog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02 - ispravak, 4/04, 20/04, 25/05, 77/05, 11/06, 24/06, 33/08, 37/08, 32/10, 48/11 - odluka Ustavnog Suda Bosne i Hercegovine, 63/11 - odluka Ustavnog Suda Bosne i Hercegovine 18/13, 7/14, 31/16, 54/17 - odluka Ustavnog Suda Bosne i Hercegovine, 41/20, 38/22, 51/22 i 67/22) koje uređuju izbor i imenovanje poslanika Narodne skupštine Republike Srpske, delegata Vijeća naroda Republike Srpske, predsjednika i dopredsjednika Republike Srpske, delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine iz Republike Srpske, odbornika skupštine grada, odbornika skupštine općine, gradonačelnika grada, načelnika općine, imenovanje organa za provođenje izbora za zakonodavni, predstavničke i izvršne organe vlasti u Republici Srpskoj, učestvovanje pripadnika nacionalnih manjina u izborima za lokalnu razinu, zaštita izbornog prava u Republici Srpskoj, pravila ponašanja u izbornoj kampanji i financiranje izborne kampanje u Republici Srpskoj, kao i druge odredbe navedenog zakona koje se odnose na izbore za zakonodavne, predstavničke i izvršne organe vlasti u Republici Srpskoj.

V. Dopustivost

33. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3. (a) Ustava BiH i članka 19. Pravila Ustavnog suda.

34. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

[...]

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

35. Zahtjeve za ocjenu ustavnosti podnijeli su prvi zamjenik predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine i jedna četvrtina izaslanika u Domu naroda Parlamentarne skupštine, što znači da su zahtjeve podnijeli ovlašteni subjekti u smislu članka VI/3. (a) Ustava BiH. Također, Ustavni sud zapaža da se zahtjevima traži ocjena ustavnosti Izbornog zakona RS, iz čega slijedi da nesporno postoji nadležnost Ustavnog suda za odlučivanje.

36. Stoga, imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava BiH i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da su zahtjevi dopustivi zato što su ih podnijeli ovlašteni subjekti. Također, ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjevi ne bi bili dopustivi.

VI. Meritum

37. Podnositelji zahtjeva navode da osporeni zakon nije u skladu s odredbama čl. I/2., III/3.(b) i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine. Naime, podnositelji zahtjeva tvrde da su Izbornim zakonom RS regulirana pitanja koja su već regulirana Izbornim zakonom BiH, te da osporeni zakon većinu tih pitanja regulira na očigledno drugačiji način jer oduzima ovlasti SIP-u kao državnoj instituciji nadležnoj za provedbu izbora na svim razinama vlasti. Zbog toga, podnositelj Zvizdić smatra da je Izborni zakon RS u cijelosti neustavan, dok podnositelji izaslanici smatraju da su određene odredbe Izbornog zakona RS neustavne.

38. Imajući u vidu suštinu navoda iz zahtjeva, Ustavni sud smatra da se u konkretnom slučaju pokreću pitanja usklađenosti osporenog zakona s odredbama čl. I/2., III/3.(b) i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj praksi već zauzeo jasan stav o ustavnoj obvezi poštovanja državnih zakona. Tako je u Odluci broj *U-14/04* Ustavni sud istaknuo da „donošenje entitetskih zakona oprečno proceduri koja je propisana državnim zakonima pokreće pitanje ustavnosti takvih zakona u smislu odredaba članka III/3.(b) Ustava BiH, te da se obveze koje nameću državni zakoni moraju poštovati“ (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-14/04* od 29. listopada 2010. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 23/05). Taj stav Ustavni sud je reafirmirao i u Odluci broj U-2/11 (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-2/11* od 27. svibnja 2011. godine, točka 52., objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 99/11).

39. Ustavni sud je navedeni stav reafirmirao i u Odluci broj U-4/12 (*op. cit., točka 43*.) koja se odnosila na pitanje mogućnosti da Narodna skupština donosi izmjene i dopune Izbornog zakona RS koje bi bile u suprotnosti s Izbornim zakonom BiH. U toj odluci Ustavni sud je zaključio „[…] da je neprijeporno da Izborni zakon BiH predstavlja ‘odluku institucija Bosne i Hercegovine’ u smislu članka III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, te da se tim zakonom, između ostalog, utvrđuju načela na kojima moraju biti utemeljeni izborni zakoni i propisi na ostalim razinama vlasti […]“. U tom pogledu, Ustavni sud je, ispitujući ustavnost pobijanog Zakona u svjetlu poštovanja obveza i načela utvrđenih Izbornim zakonom BiH, razmotrio postoji li nadležnost Narodne skupštine da regulira određena pitanja koja su vezana za izborni proces i slijede li osporene odredbe Izbornog zakona RS načela Izbornog zakona BiH. Ustavni sud je zaključio da je za donošenje odredaba Zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona RS, koje su se ticale sastava i stručne spreme članova te pozicije predsjednika Izbornog povjerenstva Republike Srpske (u daljnjem tekstu: IPRS), kao i utvrđivanja višečlanih izbornih jedinica, postojala

nadležnost entitetskog zakonodavca da ta pitanja uredi entitetskim zakonom. Zatim je zaključio da te odredbe nisu oprečne načelima utvrđenim Izbornim zakonom BiH, zbog *čega se tim odredbama ne pokreću* pitanja njihove ustavnosti u odnosu na članak III/3. (b), a samim tim ni u odnosu na članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine (*ibid.,* toč. 46.–52. i 60.–54.). S druge strane, Ustavni sud je, razmatrajući pitanje nadležnosti IPRS-a da nadzire rad gradskih i općinskih izbornih povjerenstava i biračkog odbora i ovlasti IPRS-a da kontrolira rad Centra za birački popis, te obvezivanja općinskih povjerenstava da objedinjene rezultate izbora sa svih biračkih mjesta dostavljaju i IPRS-u i SIP-u, zaključio da je tim odredbama prekršeno ustavno načelo prema kojem su entiteti i druge administrativne jedinice u Bosni i Hercegovini dužni pridržavati se, između ostalog, i „odluka institucija Bosne i Hercegovine“, zbog čega su te odredbe oprečne članku III/3. (b) Ustava Bosne i Hercegovine i načelu vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. Naime, Ustavni sud je u toč. 54. i 55. te odluke naglasio:

> „54. […] Ustavni sud opaža kako Izbornim zakonom BiH nije predviđena bilo kakva uloga drugih izbornih povjerenstava u provedbi ovih ovlasti SIP-a, niti mogućnost SIP-a da ove ovlasti prenese na bilo koje drugo izborno povjerenstvo. Dalje, Ustavni sud ukazuje kako je člankom 2.21 Izbornog zakona BiH propisana isključiva mjerodavnost SIP-a da utvrdi mjerodavnost izbornih povjerenstava entiteta, a da su entiteti, na temelju članka 20.11 Izbornog zakona BiH, bili dužni svoje zakone i propise uskladiti s Izbornim zakonom BiH. Dalje, Ustavni sud ukazuje kako je na temelju odredbe članka 2.21 Izbornog zakona BiH SIP donio Odluku o utvrđivanju mjerodavnosti izbornog povjerenstva entiteta, kojom je decidirano propisano koje mjerodavnosti imaju entitetska izborna povjerenstva. Također, navedenom odlukom je propisano da će, u slučaju da izborni zakoni entiteta ‘utvrde mjerodavnost Izbornoga povjerenstva entiteta koja je oprečna ovoj odluci’, primjenjivati navedenu Odluku.
>
> 55. Imajući u vidu […] da entiteti (ili druge administrativne jedinice Bosne i Hercegovine) moraju poštovati obveze koje im se nalažu zakonima koje su donijele institucije Bosne i Hercegovine (op. cit., U-14/04 i U-2/11), Ustavni sud smatra kako se pobijanim zakonom ne može propisati mogućnost preuzimanja bilo kojih ovlasti SIP-a, niti se entitetskim zakonom može propisati mogućnost SIP-a da određene svoje ovlasti prenese na druga izborna povjerenstva zato što takva mogućnost nije eksplicitno propisana Izbornim zakonom BiH, jedinim aktom koji može propisivati mjerodavnosti i ovlasti SIP-a, niti je propisana Odlukom o utvrđivanju mjerodavnosti izbornoga povjerenstva entiteta koju je SIP donio na temelju ovlasti koje su mu dane člankom 2.21 Izbornog zakona BiH.“

40. Vraćajući se na zahtjeve za ocjenu ustavnosti koji su predmet ovoga postupka, Ustavni sud najprije podsjeća da je Izborni zakon BiH donesen na temelju Aneksa 3

Općeg okvirnog sporazuma za mir pod naslovom „Sporazum o izborima“. Naime, taj Aneks je regulirao pitanje organiziranja i održavanja prvih poslijeratnih izbora, a načela i standardi fer i demokratskih izbora koji su sadržani u tome Aneksu predstavljaju osnovu za usvajanje Izbornog zakona BiH, s kojim moraju biti usklađeni entitetski izborni zakoni. Nužno je naglasiti da su se u članku V. Aneksa strane suglasile „[…] osnovati stalno izborno povjerenstvo koje će biti odgovorno za provedbu budućih izbora u Bosni i Hercegovini“. Prema tome, Ustavni sud naglašava da je time što je Parlamentarna skupština donijela Izborni zakon BiH, te njegovim stupanjem na snagu i osnivanjem SIP-a kao tijela koje je odgovorno za organiziranje i provedbu izbora uspostavljen jedinstven pravni sustav i institucionalni okvir za neposredne izbore za sve razine vlasti u Bosni i Hercegovini. To proizlazi kako iz sadržaja članka 1.1 tako i iz drugih odredaba Izbornog zakona BiH.

41. Takav zakonodavni okvir, kako je to već ukazano, u čl. 2.21 i 20.13 Izbornog zakona BiH omogućuje donošenje entitetskih zakona. Međutim, taj okvir istodobno uspostavlja ograničenje da entitetskim zakonima može biti reguliran samo način izbora i sastav izbornih povjerenstava i formiranje višečlanih izbornih jedinica, što su pitanja za koja postoji izričita ovlast propisana Izbornim zakonom BiH. Također, iz članka 2.21 stavak (1) Izbornog zakona BiH proizlazi da entitetski zakonodavci ne mogu odlučivati o nadležnostima entitetskih izbornih povjerenstava jer nadležnost tih povjerenstava utvrđuje SIP u skladu s tim Zakonom. SIP je nadležnosti tih povjerenstava regulirao donošenjem Odluke o utvrđivanju nadležnosti kojom je u članku II. propisano: „Ukoliko Izborni zakon entiteta utvrdi nadležnost entitetskoga Izbornog povjerenstva, koja je u suprotnosti s ovom odlukom, primjenjivat će se ova odluka.“ Osim toga, Ustavni sud naglašava da je u članku 20.11 Izbornog zakona BiH ustanovljena obveza entiteta da moraju uskladiti svoje zakone i propise s Izbornim zakonom BiH. Dakle, iz sadržaja navedenih odredaba jasno proizlazi da Narodna skupština nema ustavnu nadležnost donositi propise o bilo kojim drugim pitanjima provedbe neposrednih izbora u tome entitetu izvan odredaba Izbornog zakona BiH i Odluke o utvrđivanju nadležnosti kao odluka institucija BiH.

42. Ustavni sud zapaža da iz sadržaja odredaba čl. 1., 9., 13., 18., 19., 29., 50., 51., 64., 101., 102., 105., 117., 121. i 241. Izbornog zakona RS, na koje su ukazali podnositelji izaslanici, proizlazi da je Narodna skupština tim odredbama regulirala pitanja koja se odnose na: mogućnost glasanja u inozemstvu; mogućnost kandidiranja nositelja pravosudnih i drugih nespojivih dužnosti; nadležnosti izbornog povjerenstva; raspisivanje i zakazivanje izbora; izgled, sadržaj, svojstva i karakteristike glasačkog listića; vođenje biračkih popisa; ovjeravanje za sudjelovanje na izborima političkih stranaka, neovisnih kandidata, koalicija i listi neovisnih kandidata; ždrijebanja za redoslijed na glasačkom listiću; objave rezultata izbora; zaštitu izbornog prava i druga pitanja od značaja za izborni proces. Također, iz navedenih zakonskih odredaba proizlazi da je Izbornim zakonom RS za sva ta pitanja propisana nadležnost Republičkog izbornog povjerenstva i

drugih entitetskih organa, dok je člankom 243. Izbornog zakona RS izričito propisano da danom stupanja na snagu tog Zakona u RS prestaju važiti odredbe Izbornog zakona BiH koje se, između ostalog, odnose na provedbu neposrednih izbora u Republici Srpskoj. U svezi s time, Ustavni sud ukazuje da su ta pitanja već regulirana odredbama čl. 1.5, 1.8, 2.21, 2.9, 3.5, 3.6, 4.1, 5.14, 5.15, 5.18, 5.29a i 6.1 Izbornog zakona BiH i da je nadležnost za provedbu tih pitanja isključivo povjerena SIP-u. Također, Ustavni sud ukazuje da je u Odluci broj U-4/12 utvrdio da su neustavne odredbe Zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona RS kojima su bila regulirana pitanja mjerodavnosti IPRS-a da nadzire rad gradskih i općinskih izbornih povjerenstava i biračkog odbora i ovlasti IPRS-a da kontrolira rad Centra za birački popis, te obvezivanja općinskih povjerenstava da objedinjene rezultate izbora sa svih biračkih mjesta dostavljaju i IPRS-u i SIP-u (*op. cit.,* toč. 54. i 56.–59.).

43. Kod takvog stanja stvari, za Ustavni sud je očito da osporeni zakon nije donesen s ciljem usklađivanja Izbornog zakona RS s odredbama Izbornog zakona BiH u smislu članka 20.11 toga Zakona jer se odredbe osporenog zakona ne odnose „na način izbora i sastav izbornih povjerenstava“ u smislu članka 2.21 Izbornog zakona BiH, niti na utvrđivanje višečlanih izbornih jedinica u smislu članka 20.13 Izbornog zakona BiH. U biti, osporenim zakonom koji je donijela Narodna skupština RS ponavlja se tekst odredaba Izbornog zakona BiH i, bez bilo kakve ustavne ovlasti, nadležnost za provedbu izbora na teritoriju entiteta Republike Srpske se povjerava Republičkom izbornom povjerenstvu. Na taj način se, suprotno procedurama propisanim odlukama institucija BiH odnosno Izbornim zakonom BiH i Odlukom o utvrđivanju nadležnosti, nastoji uspostaviti paralelan sustav za provedbu izbora izaslanika Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine iz Republike Srpske, izbora za zakonodavne, zastupničke i izvršne organe vlasti u Republici Srpskoj, kao i lokalnih izbora u Republici Srpskoj.

44. Ustavni sud naročito ukazuje da Narodna skupština nema nadležnost da člankom 243. Izbornog zakona RS stavi izvan pravne snage propise koje je donijela Parlamentarna skupština u izvršavanju svojih nadležnosti. U tom pogledu, Ustavni sud podsjeća da je u Odluci o dopustivosti i meritumu broj U-2/22 naglasio da „jedini način prestanka djelovanja navedenih zakona kao odluka donesenih u institucijama BiH mogu biti nove odluke institucija Bosne i Hercegovine, što podrazumijeva da sve dok su zakoni kao odluke institucija BiH na pravnoj snazi entiteti su ih dužni poštovati i nemaju nadležnost za usvajanje bilo kakvih zakonodavnih aktivnosti u tim oblastima“ (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-2/22* od 26. svibnja 2022. godine, točka 91., dostupna na www.ustavnisud.ba). Prema tome, imajući u vidu nesporan sadržaj Izbornog zakona BiH, sadržaj osporenog zakona kojim se preuzimaju nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, kao i nespornu praksu Ustavnog suda, jasno je da u Ustavu Bosne i Hercegovine ne postoje odredbe na temelju kojih bi se mogla opravdati ustavnost osporenog zakona koji je donijela Narodna skupština.

45. Polazeći od toga da je iz sadržaja Izbornog zakona RS očigledno da se *ratio* donošenja tog zakona nije sastojao u potrebi za usklađivanjem s odredbama Izbornog zakona BiH i Odlukom o utvrđivanju nadležnosti, te da je protivan Izbornom zakonu BiH, Ustavni sud smatra da je Izborni zakon RS koji je donijela Narodna skupština u cijelosti neustavan jer je protivan Izbornom zakonu BiH kao „odluci institucija BiH". Prema načelu vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, entiteti su dužni poštovati zakone na razini Bosne i Hercegovine. Osim toga, prema članku III/3. (b) Ustava Bosne i Hercegovine, entiteti su dužni poštovati odluke institucija Bosne i Hercegovine, kao i načelo iz članka VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine prema kojemu su odluke Ustavnog suda konačne i obvezujuće.

46. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da je donošenjem osporenog zakona Narodna skupština postupila suprotno čl. I/2., III/3.(b) i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi s Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine, zbog čega je taj Zakon u cjelini suprotan čl. I/2., III/3.(b) i VI/5. Ustava BiH.

47. Odlučujući o djelovanju odluke Ustavnog suda, u skladu sa člankom 61. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da Izborni zakon RS prestaje važiti od dana objave toga Zakona u „Službenom glasniku Republike Srpske" („Službeni glasnik RS" broj 61/24).

VII. Zaključak

48. Ustavni sud zaključuje da Izborni zakon RS koji je donijela Narodna skupština nije u skladu sa čl. I/2., III/3.(b) i VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine zbog toga što je donošenjem toga Zakona prekršeno ustavno načelo vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine prema kojem su entiteti dužni poštovati zakone na razini Bosne i Hercegovine, a prema članku III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine dužni su poštovati „odluke institucija Bosne i Hercegovine", kao i načelo iz članka VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine prema kojem su odluke Ustavnog suda konačne i obvezujuće.

49. Na temelju članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda, prestaje pravno djelovanje Odluke o privremenoj mjeri broj U-12/24 od 24. srpnja 2024. godine.

50. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

51. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Predmet broj U-14/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev četiri delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti čl. 3, 4. i 6. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24)

Odluka od 14. studenog 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-14/24**, rješavajući zahtjev **četiri delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH**, na temelju članka VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 14. studenog 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu četiri delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti čl. 3., 4. i 6. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24),

utvrđuje se da članak 3. stavak 2. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) u odnosu na riječ „kazneno“ i čl. 6. i 7. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) nisu u skladu sa čl. I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine.

U skladu sa člankom 61. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, članak 3. stavak 2. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) u odnosu na riječ „kazneno“ i čl. 6. i 7. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) prestaju važiti narednog dana od dana objave odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“.

Utvrđuje se da je članak 4. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) u skladu sa čl. I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Četiri delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, i to: Šefik Džaferović, Dženan Đonlagić, Džemal Smajić i Safet Softić (u daljnjem tekstu: podnositelji zahtjeva), podnijeli su 30. srpnja 2024. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu usklađenosti čl. 3., 4. i 6. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24; u daljnjem tekstu: Zakon o imunitetu RS) sa čl. I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine.

2. Također, podnositelji zahtjeva su, na temelju članka 64. Pravila Ustavnog suda, podnijeli i zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud privremeno stavio izvan pravne snage čl. 3., 4. i 6. Zakona o imunitetu RS („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24), do donošenja konačne odluke Ustavnog suda.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Na temelju članka 23. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 5. kolovoza 2024. godine da dostavi odgovor na zahtjev u roku od 30 dana od prijema dopisa.

4. Narodna skupština nije dostavila odgovor na zahtjev.

Uvodna zapažanja

Razvoj pravnog instituta „imunitet nositelja javne vlasti“

5. U odnosu na državnu razinu vlasti, do 2002. godine na snazi je bio Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zakon o imunitetu BiH; „Službeni glasnik BiH“ broj 1/97 od 29. listopada 1997. godine), koji je propisivao da imunitet uživaju članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine, delegati i poslanici u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Parlamentarna skupština), tadašnji „kopredsjedavajući“ i „dopredsjedavajući“ Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, ministri

i zamjenici ministara, suci Ustavnog suda Bosne i Hercegovine te guverner i članovi Upravnog odbora Centralne banke Bosne i Hercegovine. Imunitet je podrazumijevao da se ne može pokrenuti kazneni ili građanski postupak protiv navedenih osoba. Ako je postupak pokrenut, daljnji postupak se neće voditi, niti se navedene osobe mogu uhićivati, pritvarati ili zadržavati, ako se pozovu na imunitet, sve dok nadležni organ u svakom konkretnom slučaju ne odluči o oduzimanju imuniteta.

6. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o imunitetu BiH („Službeni glasnik BiH“ broj 19/03) krug osoba koje uživaju imunitet je proširen na službenike i druge osobe koje su ovlaštene predstavljati Predsjedništvo, Parlamentarnu skupštinu, Vijeće ministara s ministarstvima, Ustavni sud, Centralnu banku i druge institucije koje obavljaju poslove iz nadležnosti Bosne i Hercegovine, za vrijeme obavljanja poslova za te institucije i na putu između institucija i mjesta stalnog ili privremenog boravka.

7. Člankom IV/B.4.10 Ustava Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustav FBiH) bilo je propisano da predsjednik Federacije, dopredsjednik Federacije, premijer, zamjenik premijera te ostali članovi Vlade ne mogu biti kazneno gonjeni niti odgovorni u građanskom postupku za bilo kakva djela učinjena u vršenju svoje dužnosti.

8. Visoki predstavnik je 6. listopada 2002. godine donio Odluku broj 36/02 kojom je donio Amandman LXIV. na Ustav FBiH. Tim Amandmanom izmijenjen je članak IV.A.3.13 tako što je propisano da članovi i delegati zakonodavnih organa Federacije ne podliježu ni kaznenopravnoj ni građanskopravnoj odgovornosti za radnje koje čine u okviru svojih dužnosti u zakonodavnim organima Federacije. Također, tom odlukom su donesena još dva amandmana, i to: Amandman LXV. („Službene novine FBiH“ broj 52 od 28. listopada 2002. godine) kojim je brisan članak IV/B.4.10 Ustava FBiH (točka 7. ove odluke), te Amandman LXVI. u članku IV/C.10 kojim je dodan novi tekst kojim Ustavni sud Federacije BiH odlučuje o pitanjima koja proistječu iz zakona kojim se uređuje imunitet u Federaciji.

9. Ustavom Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Ustav RS) bilo je propisano da narodni poslanik ne može biti pozvan na kaznenu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili davanje glasa u Narodnoj skupštini. Narodni poslanik ne može biti pritvoren bez odobrenja Narodne skupštine, osim ako je zatečen u vršenju kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora u trajanju duljem od pet godina. Protiv narodnog poslanika, koji se pozove na imunitet, ne može se bez odobrenja Narodne skupštine pokrenuti kazneni postupak (članak 73.). Također je bilo propisano da kazneni imunitet, isto kao i narodni poslanici, uživaju predsjednik Republike (članak 86.) i članovi Vlade (članak 95.). Amandmanom LIII. na Ustav Republike Srpske krug osoba koje uživaju kazneni imunitet je proširen na članove Senata Republike Srpske.

10. Visoki predstavnik je 6. listopada 2002. godine donio tri odluke kojima je proglasio zakone o imunitetu, i to: Odluku broj 38/02 kojom je proglasio Zakon o imunitetu BiH

i dvije odluke br. 39/02 i 40/02 kojima je proglasio Zakon o imunitetu FBiH i Zakon o imunitetu RS. Nakon toga su nadležna zakonodavna tijela BiH i entiteta usvojila te zakone bez ikakvih izmjena, dopuna i dodatnih uvjeta te su ih objavili u službenim glasilima.

11. Zakonima o imunitetu koje je donio visoki predstavnik propisano je da će, u slučaju da se osoba tijekom kaznenog postupka pozove na imunitet, odluku o tome je li konkretni postupak izvršen u okviru dužnosti koja je obuhvaćena imunitetom donositi nadležni sud. Također je određeno da resorno ministarstvo donosi „standardna proceduralna pravila kojima se uređuje rješavanje tih pitanja te određuje sud nadležan za njihovo rješavanje". Navedenim zakonima je na državnoj razini i na razini entiteta propisan imunitet za zakonodavnu vlast od kaznene i građanske odgovornosti, a za izvršnu vlast samo od građanske odgovornosti u okviru dužnosti koju obavljaju. Dalje je bilo propisano da će o žalbama osoba protiv odluka o imunitetu za nositelje javne vlasti na državnoj razini odlučivati Ustavni sud, odnosno entitetski ustavni sudovi za nositelje javne vlasti na entitetskoj razini. Međutim, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o imunitetu BiH („Službeni glasnik BiH" broj 75/09) odlučivanje o imunitetu je stavljeno u nadležnost suda pred kojim se vodi postupak.

Praksa Ustavnog suda u svezi s pitanjem imuniteta nositelja javne vlasti

12. Odlukom o dopustivosti i meritumu broj U-24/03 od 22. rujna 2004. godine Ustavni sud je odlučivao o usklađenosti s Ustavom Bosne i Hercegovine navedenih Zakona o imunitetu BiH i Zakona o imunitetu FBiH koje je donio visoki predstavnik. Ustavni sud je utvrdio da su osporene odredbe oba zakona u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-24/03* od 22. rujna 2004. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba). S obzirom na to da je osporenim zakonima propisano da će pitanje imuniteta rješavati redovni sud, a po žalbi Ustavni sud, odnosno ustavni sudovi entiteta za entitetske dužnosnike, Ustavni sud je zaključio da su osporene odredbe u skladu sa člankom II/1. i II/2. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 13. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija). Ustavni sud je također zaključio da su osporene odredbe u skladu sa člankom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije jer ne sprječavaju da o pozivanju na imunitet bude pravično odlučeno. Konačno, imajući u vidu da osporeni zakoni nisu predviđali njihovo retroaktivno djelovanje, Ustavni sud je zaključio da su oni u skladu s općim ustavnim načelima iz Ustava Bosne i Hercegovine. Ustavni sud je posebno naglasio da je imunitet privilegija javnopravnog karaktera dana nositelju javne funkcije u njegovom svojstvu nositelja javnopravne funkcije, a ne kao privatne osobe radi zaštite njegovih osobnih interesa, nego radi interesa funkcije. Osim toga, Ustavni sud je ukazao da je *ratio* donošenja osporenih zakona bio da se uspostavi ravnoteža između potrebe za zaštitom integriteta zakonodavnih i izvršnih institucija i potrebe da se preduprijedi da pojedinci u takvim institucijama zlouporabe ovlasti, te da se osigura javna odgovornost osoba koje obavljaju izabrane dužnosti, dok se istodobno

osigurava da takve osobe uživaju takve vidove imuniteta kakvi su primjereni za ispravno vršenje njihovih funkcija (*idem*, toč. 37. i 39.).

13. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj praksi odlučivao i o apelacijama podnesenim protiv odluka Ustavnog suda FBiH kojima su odbijene žalbe koje su apelanti izjavili protiv odluka redovnih sudova kojima su odbijeni prigovori imuniteta. U tim odlukama Ustavni sud je zaključio da osporenim odlukama Ustavnog suda FBiH o pitanju ima li određena osoba imunitet nisu povrijeđena prava iz čl. 6. i 7. Europske konvencije (vidi Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *AP-527/04* od 29. listopada 2004. godine i *AP-412/04* od 29. listopada 2004. godine, dostupne na www.ustavnisud.ba). Naime, Ustavni sud je zaključio da u postupcima odlučivanja o imunitetu apelantima nisu uskraćene procesne garancije prava na pravično suđenje, niti je primjena zakona bila proizvoljna ili diskriminatorna. Također, Ustavni sud je, pozivajući se na stavove iz Odluke broj U-24/03, zaključio da činjenica da su sudovi primijenili zakone o imunitetu koji je donio visoki predstavnik, a ne ranije ustavne odredbe prema kojima su oni uživali imunitet od kaznenog gonjenja ne predstavlja retroaktivnu primjenu prava.

III. Zahtjev

Navodi iz zahtjeva

14. Narodna skupština je donijela osporeni Zakon o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24; u daljnjem tekstu: Zakon o imunitetu RS), kojim je stavljen izvan snage raniji Zakon o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 69/02). Podnositelji zahtjeva smatraju da su odredbe čl. 3., 4. i 6. Zakona o imunitetu RS suprotne odredbama čl. I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine.

15. Argumentirajući te navode, podnositelji zahtjeva navode da je visoki predstavnik za BiH 2002. godine donio Zakon o imunitetu BiH i zakone o imunitetu entitetā i amandmane na entitetske ustave u dijelu koji se tiče imuniteta te je na taj način unificirao tu oblast na cijelom teritoriju BiH. Navode da se osporeni Zakon o imunitetu RS razlikuje od navedenih zakona u opsegu imuniteta, definiciji pojma „postupci izvršeni u okviru dužnosti“ i nadležnom organu koji odlučuje o imunitetu. Podnositelji zahtjeva ukazuju da je Zakonom o imunitetu BiH propisan imunitet od kaznene i građanske odgovornosti za nositelje zakonodavne vlasti, a za nositelje izvršne vlasti samo imunitet od građanske odgovornosti. Međutim, osporenom odredbom članka 3. Zakona o imunitetu RS za nositelje izvršne vlasti propisan je imunitet i od kaznene i od građanske odgovornosti. Stoga podnositelji zahtjeva smatraju da članak 3. Zakona o imunitetu RS nije u skladu sa člankom 3. Zakona o imunitetu BiH, bez ulaženja u pitanje je li potrebno propisati imunitet od kaznene odgovornosti i za nositelje izvršne vlasti ili ne. Dalje navode da je člankom 4. Zakona o imunitetu BiH propisano da „postupci izvršeni u okviru dužnosti“ podrazumijevaju postupke koji proistječu iz dužnosti koje pojedinac ima prema definiciji

iz Ustava Bosne i Hercegovine. S druge strane, člankom 4. Zakona o imunitetu RS propisano je da se imunitet odnosi na postupke „koji proistječu iz dužnosti koju osoba obavlja u Narodnoj skupštini Republike Srpske ili Vijeću naroda Republike Srpske i koju osoba obavlja na funkciji predsjednika ili dopredsjednika Republike Srpske ili člana Vlade Republike Srpske“. Podnositelji zahtjeva smatraju da navedena formulacija „proistječe iz dužnosti“ nije propisana na jasan, precizan i predvidljiv način i da izaziva visok stupanj pravne nesigurnosti te da je stoga u suprotnosti s načelom vladavine prava. Smatraju da je na taj način ostavljen prostor za proizvoljno i paušalno tumačenje koje za posljedicu može imati neujednačenu pravnu praksu o tom pitanju jer nije na jasan način propisano iz kojeg se akta popunjavaju blanketne odredbe „dužnosti“ i onoga što „proistječe iz dužnosti“.

16. Osim toga, podnositelji zahtjeva ističu da je pitanje šta potpada pod „dužnosti“ obuhvaćene imunitetom ostavljeno na diskrecijsku ocjenu Ustavnom sudu Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Ustavni sud RS), shodno članku 6. Zakona o imunitetu RS. S druge strane, člankom 7. i 7a. Zakona o imunitetu BiH propisano je da o imunitetu u kaznenom i parničnom postupku odlučuje „sud pred kojim se postupak vodi“. Imajući u vidu navedeno, podnositelji zahtjeva smatraju da čl. 3., 4. i 6. Zakona o imunitetu RS nisu u skladu s relevantnim odredbama Zakona o imunitetu BiH, te da stoga krše čl. I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine.

IV. Relevantni propisi

17. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** relevantne odredbe glase:

Članak I stavak 2.

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

Članak III stavak 3.
Nadležnosti i odnosi između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta

3. Pravni sustav i nadležnosti entiteta i institucija

a) Sve vladine funkcije i ovlasti, koje po ovom Ustavu nisu izričito dodijeljene institucijama Bosne i Hercegovine, pripadaju entitetima.

b) Entiteti i sve njihove niže jedinice u potpunosti će se pokoravati ovome Ustavu, koji dokida one odredbe zakona Bosne i Hercegovine i ustava i zakona entiteta koje su protivne Ustavu, kao i odlukama institucija Bosne i Hercegovine. Opća načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog sustava Bosne i Hercegovine i entiteta.

18. **Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 32/02, 37/03 i 75/09) Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 3.
Osobe koje imaju pravo na imunitet (isključenje od kaznene i građanske odgovornosti)

Izaslanici Doma naroda i zastupnici Zastupničkoga doma neće biti kazneno ili građanski odgovorni za bilo koji postupak izvršen u okviru njihovih dužnosti u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine i članovi Vijeća ministara Bosne i Hercegovine neće biti građanski odgovorni za bilo koji postupak izvršen u okviru njihovih dužnosti u Predsjedništvu BiH, odnosno Vijeću ministara BiH.

Članak 4.
Trajanje i definicija imuniteta

Na imunitet koji imaju, osobe iz članka 3. ovoga zakona mogu se pozvati u bilo koje vrijeme za postupke izvršene u okviru njihovih dužnosti u navedenim institucijama, ali se on ne može smatrati općom preprekom za kazneno gonjenje ili pokretanje parničnoga postupka.

U smislu ovoga zakona, „postupci izvršeni u okviru njihovih dužnosti“ podrazumijevaju postupke koji proizilaze iz dužnosti koju pojedinac ima u Parlamentarnoj skupštini, odnosno Predsjedništvu BiH ili Vijeću ministara BiH prema definiciji iz Ustava Bosne i Hercegovine.

Članak 5.
Važeći zakoni

Osim ako nije drugačije predviđeno ovim zakonom, kazneni i parnični postupak protiv osoba iz članka 3. ovoga zakona vodi se prema važećem Zakonu o kaznenome i Zakonu o parničnome postupku.

Članak 6.
(Pozivanje na imunitet)

Ako tijekom kaznenog postupka osoba iz članka 3. stavak 1. ovoga Zakona izjavi da je postupak koji je temelj za pokretanje tog kaznenog postupka proveden u okviru njezinih dužnosti prema definiciji iz članka 4. ovog Zakona, o ovome će pitanju raspravljati i donijeti odluku nadležni sud.

Ako tijekom parničnog postupka, koji se vodi protiv osobe iz članka 3. ovoga Zakona, osoba izjavi da je postupak koji je temelj za pokretanje tog parničnog postupka proveden u okviru njezinih dužnosti prema definiciji iz članka 4. ovoga Zakona, o ovome će pitanju raspravljati i donijeti odluku nadležni sud.

Osoba koja se poziva na imunitet dužna je predočiti dokaze kojima se potvrđuje njezino svojstvo iz članka 3. ovoga Zakona.

Članak 7.
(Nadležni sud)

Za odlučivanje o imunitetu u kaznenom i parničnom postupku nadležan je sud pred kojim se vodi postupak (u daljnjem tekstu: sud).

Članak 7.a.
(Procedure)

Osoba koja ima pravo na imunitet može se pozvati na to pravo na zapisnik tijekom postupka u sudu ili pisanim podneskom izvan ročišta.

Sud je dužan zatražiti od nazočne suprotne stranke da se izjasni o pravu stranke koja se pozvala na imunitet. Izjašnjenje se može podnijeti najkasnije u roku od tri dana.

Ako suprotna stranka nije nazočna ročištu ili je pravo na imunitet istaknuto pisanim podneskom, sud će od suprotne stranke zatražiti da se izjasni o pravu stranke koja se pozvala na imunitet u roku od tri dana od dana primitka poziva za izjašnjenje.

Članak 7.b.
(Rok)

Osoba koja ima pravo na imunitet može se pozvati na to pravo do okončanja glavne rasprave u kaznenom postupku i do zaključivanja glavne rasprave u parničnom postupku.

Članak 7c. st. (1) i (2)
(Donošenje odluke)

O pravu osobe koja se pozvala na imunitet odluku donosi vijeće troje sudaca u roku od tri dana od dana primitka izjašnjenja suprotne stranke, odnosno isteka roka za izjašnjenje.

Protiv odluke iz stavka 1. ovoga članka u roku od tri dana od dana primitka može se uložiti žalba sudu koji odlučuje u drugom stupnju o odlukama nadležnog suda.

19. **Zakon o imunitetu Republike Srpske** („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3.

(1) Poslanici u Narodnoj skupštini Republike Srpske i delegati u Vijeću naroda Republike Srpske neće biti krivično ili građanski odgovorni za izraženo mišljenje, davanje glasa ili bilo koji postupak izvršen u okviru njihovih dužnosti u Narodnoj skupštini i Vijeću naroda za vrijeme trajanja mandata i nakon prestanka mandata.

(2) Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske i članovi Vlade Republike Srpske neće biti krivično ili građanski odgovorni za postupke izvršene u okviru njihovih dužnosti za vrijeme trajanja mandata i nakon prestanka mandata.

Članak 4.

Pod postupcima izvršenim u okviru dužnosti podrazumijevaju se postupci koji proističu iz dužnosti koju lice obavlja u Narodnoj skupštini Republike Srpske ili Vijeću naroda Republike Srpske i koju lice obavlja na funkciji predsjednika ili potpredsjednika Republike Srpske ili člana Vlade Republike Srpske.

Članak 5.

Lica iz članka 3. ovoga zakona mogu se pozvati na imunitet u bilo koje vrijeme za postupke izvršene u okviru njihovih dužnosti, ali se pozivanje na imunitet ne može smatrati općom preprekom za krivično gonjenje ili pokretanje parničnog postupka.

Članak 6.

Ukoliko u tijeku krivičnog postupka koji se vodi protiv lica iz članka 3. ovoga zakona, to lice izjavi da je postupak koji je osnova za pokretanje krivičnog postupka izvršen u okviru njegovih dužnosti, pitanje imuniteta rješava Ustavni sud Republike Srpske kao prethodno pitanje.

Članak 7.

Ukoliko u tijeku parničnog postupka koji se vodi protiv lica iz članka 3. ovoga zakona, to lice izjavi da je postupak koji je osnova za pokretanje parničnog postupka izvršen u okviru njegovih dužnosti, pitanje imuniteta rješava Ustavni sud Republike Srpske kao prethodno pitanje.

20. **Zakon o imunitetu Federacije BiH** („Službene novine Federacije BiH“ broj 19/03) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 6.
(Procedura u kaznenomu postupku)

Ukoliko, u tijeku kaznenoga postupka, osoba iz stavka 1. članka 3. ovoga zakona izjavi da je postupak koji je temelj za pokretanje kaznenoga postupka izvršen u okviru njegovih dužnosti prema definiciji iz članka 4. ovoga zakona, to pitanje raspravljat će se i rješavati odlukom nadležnoga suda.

Resorno ministarstvo donosi standardna proceduralna pravila kojima se uređuje rješavanje tih pitanja te određuje sud nadležan za njihovo rješavanje.

Ta odluka je konačna i obvezujuća, a protiv nje se može uložiti priziv Ustavnomu sudu Federacije.

Članak 7.
(Procedura u parničnomu postupku)

Ukoliko, u tijeku parničnoga postupka koji se vodi protiv osoba iz članka 3. ovoga zakona, osoba izjavi da je postupak koji je temelj za pokretanje parničnoga postupka

izvršen u okviru njegovih dužnosti prema definiciji iz članka 4. ovoga zakona, to pitanje raspravljat će se i rješavati odlukom nadležnog suda. Resorno ministarstvo donosi standardna proceduralna pravila kojima se uređuje rješavanje tih pitanja te određuje sud nadležan za njihovo rješavanje.

Ta odluka je konačna i obvezujuća, a protiv nje se može uložiti priziv Ustavnomu sudu Federacije.

21. **Ustav Republike Srpske** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02 – ispravak, 30/02 – ispravak, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05, 48/11 i 91/19 – odluka USBiH)

Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenom glasilu na srpskom jeziku, ali lektoriran na službene jezike u Bosni i Hercegovini, a koji u relevantnom dijelu glasi:

2. Predsjednik Republike

Članak 80.

Predsjednik Republike:

1. predstavlja Republiku;

2. predlaže Narodnoj skupštini kandidata za predsjednika Vlade;

3. predlaže Narodnoj skupštini kandidate za predsjednika i suce Ustavnog suda na prijedlog Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća.

4. Predsjednik Republike ukazom proglašava zakon u roku od sedam dana od dana njegovog usvajanja u Narodnoj skupštini. U tom roku predsjednik Republike može zahtijevati od Narodne skupštine da ponovno odlučuje o zakonu. Predsjednik Republike je dužan proglasiti zakon koji je ponovno usvojen u Narodnoj skupštini.

5. daje pomilovanja;

6. dodjeljuje odlikovanja i priznanja utvrđena zakonom;

7. obavlja i druge poslove u skladu sa Ustavom.

Predsjednik Republike:

1. obavlja, u skladu sa ovim Ustavom i Ustavom Bosne i Hercegovine i zakonom, poslove iz oblasti sigurnosti i odnosa Republike sa drugim državama i međunarodnim organizacijama.

2. (Amandman CXVI. – točka 2. briše se.)

3. ukazom, na prijedlog Vlade, postavlja i opoziva šefove predstavništava Republike Srpske u inozemstvu i predlaže veleposlanike i druge međunarodne predstavnike Bosne i Hercegovine iz Republike Srpske,

4. obrazuje savjetodavna tijela i stručne službe za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti.

Dva dopredsjednika Republike pomažu predsjedniku Republike u obavljanju poslova koje im povjeri predsjednik Republike.

Predsjednik ima dva dopredsjednika iz različitih konstitutivnih naroda.

Predsjednik Republike određuje koji će ga dopredsjednik Republike zamjenjivati u slučaju privremene spriječenosti da obavlja svoje funkcije.

3. Vlada i republička uprava

Članak 90.

Vlada:

1. predlaže zakone, druge propise i opće akte;

2. predlaže plan razvoja, prostorni plan, proračun i završni račun;

3. osigurava provođenje i izvršava zakone, druge propise i opće akte;

4. donosi uredbe, odluke i druge akte za izvršavanje zakona;

5. daje mišljenje o prijedlozima zakona, drugih propisa i općih akata koje Narodnoj skupštini podnosi drugi predlagač:

6. utvrđuje načela za unutarnju organizaciju ministarstava i drugih republičkih organa uprave i upravnih organizacija, postavlja i razrješava funkcionare u ministarstvima, drugim republičkim organima i upravnim organizacijama;

7. usklađuje i usmjerava rad ministarstava i drugih republičkih organa i upravnih organizacija;

8. vrši nadzor nad radom ministarstava i drugih republičkih organa i upravnih organizacija i ukida ili poništava njihove akte koji su u suprotnosti sa zakonom ili propisom Vlade;

9. obavlja i druge poslove u skladu sa Ustavom i zakonom.

Vlada odlučuje o obrazovanju diplomatskih, konzularnih i drugih predstavništava Republike u inozemstvu.

V. Dopustivost

22. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3.a) Ustava BiH, koja glasi:

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- *Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.*

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

23. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnijela su četiri delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, što znači da je zahtjev podnio ovlašteni subjekt u smislu članka VI/3.a) Ustava BiH. Također, Ustavni sud zapaža da podnositelji zahtjeva traže ocjenu ustavnosti Zakona o imunitetu RS, iz čega slijedi da je nesporno da postoji nadležnost Ustavnog suda za odlučivanje.

24. Stoga, imajući u vidu odredbe članka VI/3.a) Ustava BiH i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt. Također, ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

25. Podnositelji zahtjeva navode da osporene odredbe čl. 3., 4. i 6. Zakona o imunitetu RS nisu u skladu sa čl. I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine u pogledu opsega imuniteta s naglaskom na to da je za nositelje izvršne vlasti propisan i kazneni imunitet iako to nije propisano u Zakonu o imunitetu BiH. Osim toga, podnositelji ističu da se osporene odredbe razlikuju i u definiciji pojma „postupci izvršeni u okviru dužnosti“ te po nadležnom organu koji odlučuje o imunitetu.

26. Članci I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine glase:

Članak I stavak 2.

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

Članak III/3.b)

b) Entiteti i sve njihove niže jedinice u potpunosti će se pokoravati ovome Ustavu, koji dokida one odredbe zakona Bosne i Hercegovine i ustava i zakona entiteta koje su protivne Ustavu, kao i odlukama institucija Bosne i Hercegovine. Opća načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog sustava Bosne i Hercegovine i entiteta.

27. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine tumačio na način da sadrži načelo vladavine prava (vidi, između ostalih, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *U-21/16* od 1. lipnja 2017. godine,

točka 19., i *U-6/06* od 29. ožujka 2008. godine, točka 22.). Kao što je Ustavni sud naglasio u navedenoj praksi, načelo vladavine prava nije ograničeno samo na formalno poštovanje ustavnosti i zakonitosti, već zahtijeva da svi pravni akti (zakoni, propisi i sl.) imaju određen sadržaj, odnosno kvalitetu primjerenu demokratskom sustavu, tako da služe zaštiti ljudskih prava i sloboda, u odnosima građana i tijela javne vlasti u okviru demokratskog političkog sustava. U svezi s tim, Ustavni sud je naglasio da standard kvalitete zakona traži da zakonska odredba bude dostupna osobama na koje se primjenjuje (transparentnost) i da bude za njih predvidljiva, to jest dovoljno jasna i precizna da one mogu stvarno i konkretno znati svoja prava i obveze do stupnja koji je razuman u danim okolnostima, kako bi se prema njima mogli ponašati (vidi Odluku o dopustivosti i meritumu broj *U-15/18* od 29. studenog 2018. godine, točka 26.). Osim toga, zakonska odredba treba biti u skladu s javnim interesom i njome se na pojedinca ne može nametati pretjeran teret, odnosno zakonska odredba mora biti proporcionalna u odnosu na sve relevantne strane (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-4/19* od 5. srpnja 2019. godine, točka 27.). Također, zakon mora dati dovoljno jasan opseg bilo kakvog diskrecijskog prava koje se daje javnim vlastima, kao i način kako se ono izvršava (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-27/22* od 23. ožujka 2023. godine, točka 141. s daljnjim referencama).

28. Osim toga, Ustavni sud ukazuje na svoju dobro utvrđenu praksu prema kojoj do povrede relevantnih odredaba Ustava Bosne i Hercegovine, uključujući i načelo vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, može doći ukoliko zakoni entiteta nisu usklađeni s državnim zakonom koji, u relevantnoj oblasti, sadrži takav zahtjev (vidi Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *U-2/11* od 27. svibnja 2011. godine, *U-4/12* od 26. svibnja 2012. godine, *U-26/13* od 26. ožujka 2015. godine, *U-11/15* od 6. travnja 2016. godine, *U-17/22* od 1. i 2. prosinca 2022. godine, *U-22/18* od 5. srpnja 2019. godine, *U-10/21* od 2. prosinca 2021. godine, *U-9/22* od 26. svibnja 2022. godine, *U-3/21* od 28. rujna 2023. godine, *U-2/24* od 30. svibnja 2024. godine i *U-12/24* od 19. rujna 2024. godine, sve dostupne na www.ustavnisud.ba).

a) U odnosu na članak 3. Zakona o imunitetu RS

29. **Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 32/02, 37/03 i 75/09) Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 3.

Osobe koje imaju pravo na imunitet (isključenje od kaznene i građanske odgovornosti)

Izaslanici Doma naroda i zastupnici Zastupničkoga doma neće biti kazneno ili građanski odgovorni za bilo koji postupak izvršen u okviru njihovih dužnosti u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine i članovi Vijeća ministara Bosne i Hercegovine neće biti građanski odgovorni za bilo koji postupak izvršen u okviru njihovih dužnosti u Predsjedništvu BiH, odnosno Vijeću ministara BiH.

30. **Zakon o imunitetu Republike Srpske** („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3.

(1) Poslanici u Narodnoj skupštini Republike Srpske i delegati u Vijeću naroda Republike Srpske neće biti krivično ili građanski odgovorni za izraženo mišljenje, davanje glasa ili bilo koji postupak izvršen u okviru njihovih dužnosti u Narodnoj skupštini i Vijeću naroda za vrijeme trajanja mandata i nakon prestanka mandata.

(2) Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske i članovi Vlade Republike Srpske neće biti krivično ili građanski odgovorni za postupke izvršene u okviru njihovih dužnosti za vrijeme trajanja mandata i nakon prestanka mandata.

Članak I/2. Ustava BiH

31. Iako su podnositelji zahtjeva naglasili da se članak 3. stavak 2. Zakona o imunitetu RS treba ispitati samo u odnosu na njegovu usklađenost sa Zakonom o imunitetu BiH, Ustavni sud će osporenu odredbu zbog važnosti tog pitanja ispitati ne samo s aspekta članka III/3.b) već i s aspekta vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. Naime, pitanje opravdanosti dodjele imuniteta od kaznene odgovornosti izvršnoj vlasti je značajno u odnosu na standarde vladavine prava, prvenstveno u odnosu na pravilo „jednakosti“ eventualnih učinitelja kaznenih djela.

32. U kontekstu prava na imunitet od kaznene odgovornosti za nositelje izvršne vlasti, Ustavni sud ukazuje na različit položaj zakonodavne i izvršne vlasti. Historijski gledajući, cilj parlamentarnog imuniteta u samom početku bio je da zaštiti slobodu govora u parlamentu, odnosno da osigura njegovo demokratsko funkcioniranje, te zaštitu parlamenta od potencijalnih pritisaka izvršne vlasti u kojoj je koncentrirana faktička vlast. Dalje, Ustavni sud podsjeća na svoj stav da se javni interes za donošenje zakona o imunitetu ogleda u uspostavi ravnoteže između potrebe za zaštitom integriteta zakonodavnih i izvršnih institucija i potrebe da se preduprijedi da pojedinci u takvim institucijama zlouporabe ovlasti, te da se osigura javna odgovornost osoba koje obavljaju izabrane dužnosti, dok se istodobno osigurava da takve osobe uživaju vidove imuniteta kakvi su primjereni za ispravno vršenje njihovih funkcija (*op. cit*. *U-24/03*, točka 39). Također, Ustavni sud ukazuje i na stav Europske komisije za demokraciju putem prava (Venecijanska komisija) i ekspertne Grupe država protiv korupcije (GRECO) o opsegu i oduzimanju parlamentarnog imuniteta. Naime, stav Venecijanske komisije je da se pravila o imunitetu mogu smatrati legitimnim samo u onoj mjeri u kojoj mogu biti opravdana „prevladujućim javnim interesom“, pa se imunitet ne bi trebao protezati dalje od onoga

što je „neophodno u demokratskom društvu“ (vidi Venecijanska komisija, Izvješće o opsegu i podizanju parlamentarnog imuniteta, CDL-AD(2014)011, dostupno na www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e).

33. Imajući to u vidu, Ustavni sud će u konkretnom slučaju ispitati je li propisivanje imuniteta od kaznene odgovornosti za nositelje izvršne vlasti u Zakonu o imunitetu RS opravdano „prevlađujućim javnim interesom“ te je li „neophodno u demokratskom društvu“.

34. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da, za razliku od članova zakonodavne vlasti, nositelji izvršne vlasti imaju faktičku vlast i oni izravno upravljaju službama od iznimne praktične važnosti za funkcioniranje svakog demokratskog društva (policija, inspekcije, zdravstvo, obrazovanje, naplata poreza itd.). Iz tog proizlazi da postoji realan rizik da nositelji izvršne vlasti mogu počiniti niz koruptivnih kaznenih djela prilikom obavljanja svojih funkcija (npr., kaznena djela iz glave XXV. Kaznenog zakonika RS, npr. primanje mita, trgovina utjecajem, nezakonito davanje pogodnosti privrednim subjektima itd.). Takav rizik od počinjenja navedenih kaznenih djela „u okviru dužnosti koju obavljaju“ veći je za nositelje izvršne vlasti s obzirom na funkcije koje obavljaju, za razliku od članova zakonodavne vlasti. Propisivanjem imuniteta od kaznene odgovornosti nužno se narušava načelo jednakosti kao segmenta vladavine prava, koji je inkorporiran i u kazneno zakonodavstvo Republike Srpske (članak 5. Kaznenog zakonika RS propisuje da su učinitelji kaznenih djela „ravnopravni i podliježu kaznenoj odgovornosti neovisno o […] političkom ili društvenom položaju ili bilo kojoj drugoj okolnosti“), kao i u ostale kaznene zakone u Bosni i Hercegovini.

35. U odnosu na postojanje „prevlađujućeg javnog interesa“ za propisivanje imuniteta od kaznene odgovornosti za nositelje izvršne vlasti, Ustavni sud ne može uočiti postojanje „prevlađujućeg javnog interesa“ u tome da se bilo koji nositelj izvršne vlasti (predsjednik entiteta, premijer entiteta, ministri u entitetskoj vladi i sl.) zaštiti od kaznene odgovornosti za eventualna kaznena djela za koja postoji rizik da ih mogu počiniti obavljajući svoju funkciju. Na postojanje takvog javnog interesa nije ukazao ni donositelj osporenog zakona koji nije ni dostavio odgovor na zahtjev. Ustavni sud napominje da čak i ako bi imunitet bio problem nakon isteka mandata, on bi bio ograničen na radnje koje spadaju u djelokrug dužnosti tijekom mandata. Osim toga, Ustavni sud smatra da je za zaštitu integriteta institucija izvršne vlasti dovoljno da nositelji izvršnih funkcija budu zaštićeni imunitetom od građanske odgovornosti, odnosno da budu zaštićeni od tužbi zbog postupaka koje u skladu sa zakonom obavljaju dok vrše funkciju. Također, Ustavni sud smatra da se propisivanjem imuniteta i od kaznene odgovornosti za nositelje izvršne vlasti narušava ravnoteža između potrebe za zaštitom integriteta institucija izvršne vlasti i potrebe da se osigura javna odgovornost osoba koje obavljaju funkcije u izvršnoj vlasti za eventualne zlouporabe. Zbog toga, Ustavni sud smatra da propisivanje takvog imuniteta prelazi okvire onoga što se može smatrati „neophodnim u demokratskom

društvu“ jer zaštita od kaznene odgovornosti u slučaju zlouporaba ovlasti nositelja izvršne vlasti ne može biti ni legitiman cilj demokratske vlasti, niti može biti razumno i objektivno opravdana. U prilog navedenom, Ustavni sud ističe da je zakonima koje je donio visoki predstavnik izmijenjen raniji normativni okvir o pitanju imuniteta tako što je ukinuto do tada postojeće pravo na imunitet od kaznene odgovornosti nositelja izvršne vlasti koje je bilo zagarantirano ustavima entiteta (vidi toč. 8. i 10. ove odluke).

36. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da propisivanje imuniteta od kaznene odgovornosti za nositelje izvršne vlasti nije opravdano „prevlađujućim javnim interesom“ niti je „neophodno u demokratskom društvu“. Stoga je osporena odredba članka 3. Zakona o imunitetu RS u dijelu u kojem je propisan imunitet od kaznene odgovornosti za predsjednika i dopredsjednike Republike Srpske i članove Vlade Republike Srpske u suprotnosti sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

Članak III/3.b) Ustava BiH

37. U odnosu na usklađenost osporene odredbe članka 3. stavak 2. Zakona o imunitetu RS u odnosu na Zakon o imunitetu BiH kao „odluke institucija BiH“, Ustavni sud ukazuje da se već jezičnim tumačenjem i uspoređivanjem osporene odredbe s odredbom članka 3. stavak 2. Zakona o imunitetu BiH jasno uočava značajna razlika. Naime, članak 3. stavak 2. Zakona o imunitetu BiH ne propisuje imunitet od kaznene odgovornosti za nositelje izvršne vlasti na državnoj razini, dok se osporenom odredbom takav imunitet propisuje za nositelje izvršne vlasti u entitetu. Ustavni sud smatra da je drugačijim reguliranjem tog pitanja u Zakonu o imunitetu RS entitetski zakonodavac potpuno zanemario regulaciju iz Zakona o imunitetu BiH, te da je propisao različito postupanje prema nositeljima izvršne vlasti na entitetskoj razini u odnosu na one na državnoj razini. U svezi s tim, Ustavni sud je već ocijenio da za takvo propisivanje ne postoji „prevlađujući javni interes“, niti je ono „neophodno u demokratskom društvu“.

38. Stoga, sama činjenica da je Zakonom o imunitetu RS, za razliku od Zakona o imunitetu BiH, dan imunitet od kaznene odgovornosti nositeljima izvršne vlasti u entitetu dovoljna je Ustavnom sudu za zaključak da članak 3. stavak 2. Zakona o imunitetu RS nije u suglasnosti s istim stavkom i člankom Zakona o imunitetu BiH. Slijedom toga, osporena odredba je u suprotnosti i sa člankom III/3.b) Ustava BiH jer se entitetski zakonodavac nije „pridržavao odluka institucija BiH“ koje su sadržane u relevantnim odredbama članka 3. stavak 2. Zakona o imunitetu BiH, prema kojima se izvršnoj vlasti može dodijeliti samo imunitet od građanske odgovornosti.

a) U odnosu na članak 4. Zakona o imunitetu RS

39. **Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 32/02, 37/03 i 75/09) Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 4.
Trajanje i definicija imuniteta

Na imunitet koji imaju, osobe iz članka 3. ovoga zakona mogu se pozvati u bilo koje vrijeme za postupke izvršene u okviru njihovih dužnosti u navedenim institucijama, ali se on ne može smatrati općom preprekom za kazneno gonjenje ili pokretanje parničnoga postupka.

U smislu ovoga zakona, „postupci izvršeni u okviru njihovih dužnosti" podrazumijevaju postupke koji proizilaze iz dužnosti koju pojedinac ima u Parlamentarnoj skupštini, odnosno Predsjedništvu BiH ili Vijeću ministara BiH prema definiciji iz Ustava Bosne i Hercegovine.

40. **Zakon o imunitetu Republike Srpske** („Službeni glasnik Republike Srpske" broj 39/24) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 4.

Pod postupcima izvršenim u okviru dužnosti podrazumijevaju se postupci koji proističu iz dužnosti koju lice obavlja u Narodnoj skupštini Republike Srpske ili Vijeću naroda Republike Srpske i koju lice obavlja na funkciji predsjednika ili potpredsjednika Republike Srpske ili člana Vlade Republike Srpske.

Članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine

41. Podnositelji zahtjeva smatraju da formulacija „proistječe iz dužnosti" iz članka 4. Zakona o imunitetu RS nije propisana na jasan, precizan i predvidljiv način i da izaziva visok stupanj pravne nesigurnosti, te dovodi u pitanje usklađenost takve zakonske formulacije sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. Naime, podnositelji zahtjeva navode da nije na jasan način propisano iz kojeg se akta popunjavaju „blanketne odredbe 'dužnosti' i onoga što 'proistječe iz dužnosti'".

42. Ustavni sud ukazuje da osporenom odredbom zaista nije propisano da se funkcija predsjednika ili dopredsjednika Republike Srpske ili člana Vlade Republike Srpske obavlja prema definiciji iz Ustava Republike Srpske, kako je bilo propisano ranijim Zakonom o imunitetu RS. Međutim, iako osporeni članak 4. Zakona o imunitetu RS, na svom kraju, ne sadrži formulaciju „prema definiciji iz Ustava Republike Srpske", taj isti članak propisuje da se pod „postupcima izvršenim u okviru dužnosti" podrazumijevaju postupci koji „proistječu iz dužnosti" koju određena osoba obavlja u Narodnoj skupštini Republike Srpske ili Vijeću naroda Republike Srpske ili na funkciji predsjednika ili dopredsjednika Republike Srpske ili člana Vlade Republike Srpske. Kada se ima u vidu da su ovlasti navedenih osoba propisane Ustavom Republike Srpske (vidi točku 21. ove odluke), onda nema dvojbe da se imunitet koji je dodijeljen tim osobama odnosi isključivo na njihove postupke koji su izvršeni u okviru funkcije koju obavljaju prema Ustavu Republike Srpske.

43. U svezi s tim, Ustavni sud je već ukazao da je pojam imuniteta kao pravnog instituta dovoljno jasan, kako u teoriji tako i u praksi, te da se jedino može odnositi na postupke koji su izvršeni u okviru funkcije koja se obavlja (vidi točku 15. ove odluke). Osim toga, i u članku 5. Zakona o imunitetu RS jasno je naglašeno da se pozivanje na imunitet ne može smatrati općom preprekom za kazneno gonjenje ili pokretanje parničnog postupka (vidi točku 19. ove odluke). Iz svih navedenih razloga Ustavni sud smatra da je osporeni članak 4. Zakona o imunitetu RS propisan na jasan, precizan i predvidljiv način, te da ima dovoljnu kvalitetu da se može smatrati „zakonom" u smislu standarda vladavine prava.

44. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je članak 4. Zakona o imunitetu RS u skladu s načelom vladavine prava iz članka I/2. Ustava BiH.

Članak III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine

45. Analizirajući usklađenost članka 4. Zakona o imunitetu RS sa člankom 4. Zakona o imunitetu BiH, Ustavni sud zapaža da Zakon o imunitetu BiH sadrži formulaciju da se imunitet odnosi na „postupke koje osoba obavlja prema definiciji iz Ustava Bosne i Hercegovine". Zakonom o imunitetu RS je propisano da se imunitet odnosi na postupke koji „proistječu iz dužnosti" koju osoba obavlja u organima vlasti navedenim u toj odredbi. Dakle, jedina razlika koja se u samom tekstu dva zakona može uočiti je u tome što Zakon o imunitetu BiH propisuje da se imunitet odnosi na dužnosti „prema definiciji iz Ustava Bosne i Hercegovine", dok, kako je već rečeno, osporena odredba ne sadrži odrednicu „u skladu s Ustavom Republike Srpske", kako je to bilo propisano ranijim Zakonom o imunitetu RS koji je donio visoki predstavnik, koji je osporenim zakonom stavljen izvan snage.

46. Međutim, Ustavni sud smatra da navedena razlika ne vodi automatski zaključku da je entitetski zakon u suprotnosti s državnim. Naime, praksa Ustavnog suda podrazumijeva da entitetski zakoni u relevantnom dijelu moraju slijediti ono što je propisano državnim zakonima, odnosno da moraju poštovati obveze koje im se nalažu putem zakona koje su donijele institucije Bosne i Hercegovine (*op. cit.*, Odluka broj *U-2/11,* točka 52.). Značenje navedenih pojmova „u relevantnom dijelu" i „poštovanje obveza" cijeni se od slučaja do slučaja i, najkraće rečeno, podrazumijeva da entitetski zakoni moraju biti usklađeni sa suštinskim zahtjevima iz državnog zakona.

47. U konkretnom slučaju, Ustavni sud ne smatra da je „relevantno pitanje" za poštovanje Zakona o imunitetu BiH mora li Zakon o imunitetu RS eksplicitno propisati da funkcije i postupci iz osporenog članka 4. proistječu iz Ustava Republike Srpske. Naime, Ustavni sud je već zaključio da je odredba članka 4. Zakona o imunitetu RS u skladu sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. Osim toga, u okviru analize ustavnosti članka 3. stavak 2. Zakona o imunitetu RS, već je ukazano da je jasno da se imunitet implicitno odnosi isključivo na postupke nositelja vlasti koji su izvršeni u okviru funkcije koju obavljaju

prema Ustavu Republike Srpske koji je propisao njihove nadležnosti (vidi točku 45. ove odluke). Prema tome, činjenica da članak 4. Zakona o imunitetu RS eksplicitno ne propisuje da se imunitet odnosi na postupke koji proistječu iz funkcije koju određena osoba obavlja prema definiciji iz Ustava Republike Srpske ne predstavlja, u konkretnom slučaju, suštinsku razliku u odnosu na Zakon o imunitetu BiH pa da bi se moglo zaključiti da entitetski zakonodavac nije poštovao „odluke institucija Bosne i Hercegovine" i time prekršio odredbe članka III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine.

48. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je članak 4. Zakona o imunitetu RS u skladu sa člankom 4. Zakona o imunitetu BiH, pa time i sa člankom III/3.b) Ustava BiH.

b) U odnosu na Čl. 6. i 7. Zakona o imunitetu RS

49. **Zakon o imunitetu Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH" br. 32/02, 37/03 i 75/09) Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 7.
(Nadležni sud)

Za odlučivanje o imunitetu u kaznenom i parničnom postupku nadležan je sud pred kojim se vodi postupak (u daljnjem tekstu: sud).

Članak 7c.
(Donošenje odluke)

[...]

Protiv odluke iz stavka 1. ovoga članka u roku od tri dana od dana primitka može se uložiti žalba sudu koji odlučuje u drugom stupnju o odlukama nadležnog suda.

50. **Zakon o imunitetu Republike Srpske** („Službeni glasnik Republike Srpske" broj 39/24) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 6.

Ukoliko u tijeku krivičnog postupka koji se vodi protiv lica iz članka 3. ovoga zakona, to lice izjavi da je postupak koji je osnova za pokretanje krivičnog postupka izvršen u okviru njegovih dužnosti, pitanje imuniteta rješava Ustavni sud Republike Srpske kao prethodno pitanje.

Članak 7.

Ukoliko u tijeku parničnog postupka koji se vodi protiv lica iz članka 3. ovoga zakona, to lice izjavi da je postupak koji je osnova za pokretanje parničnog postupka izvršen u okviru njegovih dužnosti, pitanje imuniteta rješava Ustavni sud Republike Srpske kao prethodno pitanje.

51. Podnositelji zahtjeva smatraju da je članak 6. Zakona o imunitetu RS u suprotnosti sa člankom 7. Zakona o imunitetu BiH, pa time i sa člankom III/3.b) Ustava BiH. Kao argument za takvu tvrdnju podnositelji zahtjeva su istaknuli da je državnim zakonom propisano da o imunitetu odlučuje sud koji vodi konkretan postupak, dok je entitetskim zakonom to stavljeno u „diskrecijsku nadležnost Ustavnog suda RS". Također smatraju da je na taj način ostavljen prostor za „proizvoljno i paušalno tumačenje, koje za posljedicu može imati neujednačenu pravnu praksu o tom pitanju". Iako podnositelji zahtjeva nisu eksplicitno naveli da osporavaju i članak 7. Zakona o imunitetu RS, iz zahtjeva proizlazi da se navodi koje su iznijeli o neustavnosti članka 6. odnose i na članak 7. tog zakona, pa će ih Ustavni sud zajedno ispitati.

52. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je u svojoj praksi zaključio da je članak 7. stavak 2. Zakona o imunitetu FBiH u skladu s Ustavom BiH kada je navedenim člankom odlučivanje o imunitetu stavljeno u prvostupanjsku nadležnost redovnog suda koji odlučuje o predmetu, a u drugostupanjsku nadležnost Ustavnog suda FBiH da odlučuje o žalbama protiv odluka o imunitetu suda koji vodi postupak (*op. cit*., Odluka broj *U-24/03*). Također, Ustavni sud je u svojoj praksi iz apelacijske nadležnosti preispitivao odluke Ustavnog suda FBiH o imunitetu, pri čemu nije dovodio u pitanje drugostupanjsku nadležnost Ustavnog suda FBiH (vidi točku 13. ove odluke).

53. Spornim odredbama Zakona o imunitetu RS propisano je da će prigovor imuniteta rješavati isključivo Ustavni sud RS kao prethodno pitanje u kaznenom (članak 6.) i parničnom postupku (članak 7.), a ne prvo sud koji vodi postupak u kojem se određena osoba pozvala na imunitet. Ustavni sud zapaža da je to u izravnoj suprotnosti sa Zakonom o imunitetu BiH. Naime, Zakonom o imunitetu BiH propisano je da o prigovoru imuniteta u kaznenom i parničnom postupku odlučuje „sud koji vodi postupak", a o žalbi protiv te odluke „sud koji odlučuje u drugom stupnju o odlukama suda pred kojim se vodi postupak". Dakle, eksplicitna odredba Zakona o imunitetu BiH zahtijeva da o prigovoru imuniteta odluči najprije nadležni sud koji vodi postupak, kao i da mora biti osigurano pravo da se protiv te odluke izjavi žalba drugostupanjskom sudu. Ustavni sud ističe da nadležni zakonodavac u entitetu Republika Srpska može drugačije riješiti pitanje koji će sud biti nadležan da kao drugostupanjski odlučuje o žalbi protiv prvostupanjske odluke redovnog suda o prigovoru imuniteta (kao što je to učinjeno u Zakonu o imunitetu FBiH, *ibid*.). Međutim, Ustavni sud smatra da, s obzirom na odredbe kojima je to pitanje riješeno u Zakonu o imunitetu BiH, nadležni zakonodavac ne može u potpunosti isključiti redovni sud koji vodi postupak iz odlučivanja o pitanju imuniteta u prvom stupnju, niti može uskratiti pravo na žalbu protiv takve odluke.

54. Na temelju svega navedenog, Ustavni sud smatra da se propisivanjem isključive nadležnosti Ustavnog suda RS da o prigovoru imuniteta u kaznenom i parničnom postupku odlučuje u prvom stupnju i bez mogućnosti žalbe narušava načelo vladavine prava, kako zbog nedostatka pravnog lijeka u odnosu na to pitanje tako i zbog dovođenja

u pitanje ukupne pravičnosti postupka. S obzirom na to, Ustavni sud smatra da su čl. 6. i 7. Zakona o imunitetu RS u suprotnosti s načelom vladavine prava i Zakonom o imunitetu BiH.

55. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da čl. 6. i 7. Zakona o imunitetu RS nisu u skladu sa čl. I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine.

VII. Zaključak

56. Ustavni sud zaključuje da je odredba članka 3. stavak 2. Zakona o imunitetu RS („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) u odnosu na riječ „kazneno“ u suprotnosti sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine jer davanje imuniteta od kaznene odgovornosti nositeljima izvršne vlasti nije opravdano „prevlađujućim javnim interesom“ da bi se moglo odstupiti od jednog od temeljnih načela vladavine prava kojima je propisana jednakost počinitelja kaznenih djela.

57. Ustavni sud zaključuje da su odredbe čl. 6. i 7. Zakona o imunitetu RS („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) u suprotnosti sa čl. I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine jer su tim odredbama redovni sudovi u potpunosti isključeni iz odlučivanja o pitanju imuniteta te nije omogućena dvostupnjevitost u odlučivanju, što je u suprotnosti sa Zakonom o imunitetu BiH.

58. Ustavni sud zaključuje da je odredba članka 4. Zakona o imunitetu RS („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24) u skladu sa čl. I/2. i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine s obzirom na to da sporna činjenica da ta odredba ne sadrži identičan tekst kao relevantni dio Zakona o imunitetu BiH da se funkcije kojima je dan imunitet obavljaju prema definiciji iz Ustava Republike Srpske ne dovodi do nepoštovanja „suštinskog zahtjeva“ iz Zakona o imunitetu BiH kao odluke institucija Bosne i Hercegovine.

59. S obzirom na odluku u ovom predmetu, Ustavni sud neće posebno razmatrati prijedlog za donošenje privremene mjere.

60. Na temelju članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

61. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Sadržaj

Nadležnost iz člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine

Sadržaj

Sadržaj

Predmet broj U-11/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev Kantonalnog suda u Tuzli za ocjenu ustavnosti članka 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2., te članka 12. Zakona o komunalnim taksama („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89)

Odluka od 18. siječnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-11/23**, rješavajući zahtjev **Kantonalnog suda u Tuzli (sutkinja Amira Ferizbegović)**, na temelju članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 18. siječnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Kantonalnog suda u Tuzli (sutkinja Amira Ferizbegović) za ocjenu ustavnosti članka 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2., te članka 12. Zakona o komunalnim taksama („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89),

utvrđuje se da članak 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2., te članak 12. Zakona o komunalnim taksama („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89) nisu u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

U skladu sa člankom 61. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, ukida se članak 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2., te članak 12. Zakona o komunalnim taksama („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89).

U skladu sa člankom 61. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, članak 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2., te članak 12. Zakona o komunalnim taksama („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89) prestaju važiti narednog dana od dana objave odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Kantonalni sud u Tuzli (sutkinja Amira Ferizbegović; u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva) podnio je 23. ožujka 2023. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti članka 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2., te članka 12. Zakona o komunalnim taksama („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89; u daljnjem tekstu: osporene odredbe) sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno čl. 6. i 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) u svezi sa člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zastupnički dom) i Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Dom naroda) zatraženo je 8. svibnja 2023. godine da u roku od 30 dana od prijema dopisa dostave odgovore na zahtjev.

3. Na temelju članka 34. Pravila Ustavnog suda, od Porezne uprave Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Porezna uprava) zatražene su 15. lipnja 2023. godine dodatne informacije, a od podnositelja zahtjeva spis predmeta u upravnom sporu po tužbi „Sport plus“ d.o.o. Novi Travnik (u daljnjem tekstu: tužitelj) protiv Rješenja Federalnog ministarstva financija (u daljnjem tekstu: tuženi) broj 03-15-1405/16 od 7. srpnja 2022. godine.

4. Zastupnički dom i Dom naroda nisu dostavili odgovor na zahtjev u ostavljenom roku. Porezna uprava je 26. lipnja 2023. godine dostavila tražene informacije, a Kantonalni sud je 27. srpnja 2023. godine dostavio spis predmeta.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

5. Podnositelj zahtjeva traži od Ustavnog suda da ispita jesu li osporene odredbe u skladu sa čl. II/3.(k) i II/4. Ustava BiH, odnosno sa čl. 6. i 14. Europske konvencije u svezi sa člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Podnositelj zahtjeva u

obrazloženju navodi da se komunalna taksa za istaknutu firmu (u daljnjem tekstu: sporna taksa) plaća zbog isticanja ili postavljanja firme na zgradi, prostoriji ili nekom drugom lokalitetu, a općine i gradovi ne donose bilo kakva rješenja, niti poduzimaju bilo kakve radnje ili aktivnosti u svezi s postavljanjem firme. Sporna taksa nema suštinski karakter i svrhu takse, niti bilo koje druge vrste opravdanog davanja, nego svrhu i karakter koji su, kako navodi podnositelj zahtjeva, najpribližniji nekoj vrsti poreza. Međutim, spornom taksom se ne oporezuje i ne opterećuje bilo koji konkretan prihod koji bi bio osnova za oporezivanje. Glede prava na imovinu, podnositelj zahtjeva smatra da ne postoji utemeljen i razuman razlog za plaćanje sporne takse. Naime, kako ističe, isticanje firme nije u vezi s bilo kakvom protuuslugom koju pruža država/javna vlast pa da bi se moglo smatrati taksom, niti se može dovesti u vezu s ostvarenim prihodom pa da bi se moglo smatrati porezom. Slijedom toga, podnositelj zahtjeva smatra da plaćanje sporne takse nije u razmjeri s javnim interesom koji, u biti, i ne postoji. Stoga, kako ističe podnositelj zahtjeva, ne može biti postignuta pravična ravnoteža između nepostojećeg javnog interesa i bilo koje visine ove vrste novčane obveze. Osim toga, u svezi s pravom na imovinu, podnositelj zahtjeva ukazuje i na mogućnost dvostrukog oporezivanja mnogih obveznika sporne takse, odnosno plaćanje većih poreza po osnovi ostvarenih prihoda i plaćanje sporne takse po osnovi obavljanja određene djelatnosti.

6. U svezi s pravom na imovinu podnositelj zahtjeva dalje navodi da sporna taksa ima formalnu zakonsku osnovu u Zakonu o komunalnim taksama SRBiH (u daljnjem tekstu: sporni Zakon), ali ističe da navedeni Zakon nije u dovoljnoj mjeri razradio najvažnija pitanja koja se tiču plaćanja sporne takse. Kao primjer navodi da sporni Zakon nije propisao kriterije za određivanje visine ove vrste takse, njezinu maksimalnu visinu, obveznika, način plaćanja itd. Umjesto toga, prepušteno je da se o svim tim pitanjima odlučuje općinskim aktima koji ponekad propisuju vrlo visoke iznose sporne takse. Stoga, podnositelj zahtjeva smatra da sporni Zakon nije formuliran s dovoljnom točnošću i preciznošću da bi se omogućila njegova pravična primjena, naročito zato što općinska vijeća mogu podzakonskim aktima proizvoljno nametnuti nepredvidljive i neprimjerene javne namete.

7. Nadalje, podnositelj zahtjeva ističe da u je Republici Hrvatskoj dulje vremena postojala taksa za isticanje firme, koja je kasnije zamijenjena porezom na firmu. Odredbe o navedenoj vrsti poreza na firmu su brisane Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o financiranju jedinica lokalne i područne samouprave, koje su u Republici Hrvatskoj stupile na snagu 1. siječnja 2017. godine. Posebno se ističe da nakon toga u Republici Hrvatskoj ova novčana obveza nije propisivana relevantnim zakonima, tako da u Republici Hrvatskoj više ne postoji obveza plaćanja bilo koje vrste davanja za isticanje firme.

8. Podnositelj zahtjeva se poziva i na praksu Ustavnog suda Federacije BiH u predmetima u kojima je razmatrao ustavnost općinskih, gradskih i kantonalnih propisa koji, također, propisuju plaćanje komunalne takse na istaknutu firmu. U svezi s tim, podnositelj zahtjeva ukazuje na Presudu Ustavnog suda Federacije BiH broj U-15/18 od

7. svibnja 2019. godine kojom je utvrđena neustavnost Zakona o komunalnim taksama Bosanskopodrinjskog kantona Goražde u dijelu u kojem je propisana komunalna taksa na istaknutu firmu.

b) Predmet povodom kojeg je pokrenut zahtjev

9. Podnositelj zahtjeva navodi da je pred Kantonalnim sudom u Tuzli u tijeku upravni spor po tužiteljevoj tužbi protiv rješenja tuženog ministarstva. Tim rješenjem je odbijena tužiteljeva žalba protiv prijave Kantonalnog poreznog ureda Tuzla – Porezna ispostava Lukavac kojom je tužitelj obvezan platiti spornu taksu za 2016. godinu. Iz dokumentacije u spisu proizlazi da su novčane obveze određene, između ostalog, i pozivanjem na članak 3. spornog Zakona i tarifni broj 1 Odluke o komunalnim taksama („Službeni glasnik Općine Lukavac“ br. 10/09, 2/10, 3/16 i 10/16; u daljnjem tekstu: Odluka).

c) Informacija Porezne uprave

10. Ustavni sud je od Porezne uprave zatražio da se izjasni je li sporni Zakon na pravnoj snazi i primjenjuje li se na teritoriju entiteta Federacija BiH. Porezna uprava je navela da njezine organizacijske jedinice koje vrše nadzor i kontrolu obračunavanja i plaćanja komunalnih taksi primarno primjenjuju odluke o komunalnim taksama općina ili gradova. Međutim, uvidom u neke odluke općina i gradova konstatirano je da su one donesene na temelju spornog Zakona (navedeno je sedam odluka).

IV. Relevantni propisi

11. **Zakon o komunalnim taksama** („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89). Za potrebe ove Odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa, sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Komunalne takse propisuje skupština opštine svojom odlukom.

Član 3.

Komunalne takse moguće [je] propisati za:

1. držanje muzike u ugostiteljskim objektima kao i u ugostiteljskim objektima društvenog standarda;

2. zapremanje trotoara ispred poslovnih prostorija;

3. držanje sredstava za igru (bilijar, karte za igru i sl.) u ugostiteljskim objektima, kao i u ugostiteljskim objektima društvenog standarda;

4. svaku istaknutu firmu;

5. privremeni boravak u hotelima, motelima, prenoćištima, kampovima i kućnoj radinosti (privremeni boravak);

6. objave i oglase istaknute na javnim mjestima;

7. saopštenja, objave i oglase putem mjesnih razglasnih stanica i drugih sličnih sredstava;

8. držanje vitrina radi izlaganja robe van poslovne prostorije;

9. korišćenje prostora za parkiranje automobila i njihovih prikolica, motocikla i bicikla na mjestima koja za to odredi skupština opštine;

10. korišćenje slobodnih površina za kampove, šatore ili drugu privremenu upotrebu;

11. izgradnju građevinskih objekata.

Pod istaknutom firmom, u smislu tačke 4. stav 1. ovog člana, podrazumijeva se svaka oznaka ili natpis koja označava da određeno fizičko ili pravno lice obavlja izvjesnu djelatnost ili zanimanje izuzev oznaka i natpisa na zgradama organa i organizacija društveno-političkih zajednica, državnih organa, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa.

[...]

Član 12.

Visina komunalnih taksa ne može se odmjeravati prema vrijednosti predmeta, izvršenom prometu ili ostvarenom prihodu.

Komunalna taksa za istaknutu firmu može se propisivati u različitoj visini zavisno od vrste i mjesta obavljanja djelatnosti.

Skupština opštine može, za određene djelatnosti, propisati komunalnu taksu iz prethodnog stava u dvostruko većem iznosu za firmu istaknutu na objektima koji su registrovani kao spomenici kulture kao i na objektima koji se nalaze u okviru područja koje je proglašeno dobrom kulturno-istorijskog nasljeđa.

Član 14.

Taksa iz tač. 3, 4. i 8. člana 3. ovog zakona plaća se u godišnjem iznosu.

Opštinska uprava društvenih prihoda vrši svake godine, prema stanju na dan 1. januara, popis lica koja podliježu plaćanju takse iz prethodnog stava. Na osnovu podataka dobivenih popisom utvrđuje se rješenjem za svakog taksenog obveznika iznos takse koji treba da plati.

Takseni obveznici iz stava 1. ovog člana plaćaju taksu u roku od 15 dana, računajući od dana dostave rješenja.

12. **Odluka o komunalnim taksama sa Tarifom komunalnih taksi** („Službeni glasnik Općine Lukavac“ br. 10/09, 2/10, 3/16, 10/16, 8/17, 3/21 i 7/21)

U konkretnom slučaju primjenjuje se neslužbeni prečišćeni tekst Odluke o komunalnim taksama sa Tarifom komunalnih taksi („Službeni glasnik Općine Lukavac“ br. 10/09, 2/10 i 3/16) sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji je važio u vrijeme prijave tužitelja za spornu taksu, i kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 2.

Takse se plaćaju za:

1. svaku istaknutu firmu,

2. angažovanje žive muzike u hotelima, motelima, diskotekama i drugim ugostiteljskim objektima,

3. održavanje koncerata na otvorenom prostoru,

4. zauzimanje javnih površina ispred poslovnih objekata,

5. postavljanje reklamnih panoa na javnim površinama,

6. isticanje objava, oglasa i saopštenja na posebno određenim i uređenim javnim mjestima,

7. privremeno zauzimanje javnih površina postavljanjem prodajnih stolova (prodaja bižuterije, cvijeća, knjiga, razglednica, čestitki, sezonskog voća i povrća i slično),

8. organizovanje dnevnih i sedmičnih pijaca,

9. organizovanje ljetnjeg i jesenskog vašara,

10. privremeno zauzimanje javnih površina za potrebe građenja (odlaganje građevinskog materijala, šuta i slično),

11. za prekopavanje javnih zelenih površina u svrhu građenja i postavljanja podzemnih instalacija i

12. stubove ulične rasvjete koji su u vlasništvu općine Lukavac, a koriste se za potrebe kablovske televizije.

13. Samostojeći ormarić za montažu telekomunikacijske opreme.

Član 3.

Mjerila za utvrđivanje visine komunalne takse iz člana 2. tačka 1. ove Odluke su koeficijent položajne pogodnosti, zona u kojoj je firma istaknuta i koeficijent djelatnosti.

Visina komunalne takse se određuje množenjem jedinstvene osnovice komunalne takse sa koeficijentom položajne pogodnosti i koeficijentom djelatnosti.

Osnovica komunalne takse jedinstvena je za sve djelatnosti iz tarifnog broja 1. Tarife i iznosi 200,00 KM uz primjenu ostalih mjerila za utvrđivanje visine komunalne takse.

[...]

Visina komunalne takse utvrđuje se Tarifom taksi (u daljem tekstu: tarifa), koja je sastavni dio ove Odluke.

Član 7.

Pravna i fizička lica koja obavljaju djelatnost na osnovu odobrenja nadležne općinske Službe za upravu, dužna su na vidnom mjestu svih prostorija gdje obavljaju djelatnost istaknuti naziv firme.

Pod nazivom firme podrazumijeva se: naziv firme pod kojim je takseni obveznik registrovan kod nadležnog organa, sjedište lica, kao i broj, odnosno, naziv poslovne jedinice, kada se firma ističe na poslovnoj jedinici.

Firma se ističe najkasnije danom početka obavljanja djelatnosti.

TARIFNI BROJ 1.

Za svaku istaknutu firmu, oznaku, obilježje ili natpis na poslovnim i drugim prostorijama i objektima, kojim se označava da određeno pravno ili fizičko lice obavlja izvjesnu djelatnost ili zanimanje, plaća se godišnja taksa u iznosu kako slijedi:

[...]

Ako se pod jednom firmom obavlja više djelatnosti za koje je propisana različita visina takse, taksa se razrezuje i plaća za onu djelatnost za koju je ovom Odlukom propisan najviši iznos takse.

Ako se firma ističe ili odjavljuje u toku godine, taksa se obračunava za svaki mjesec poslovanja u tekućoj godini.

Za sve obveznike takse koji posluju u više poslovnih jedinica, taksa se obračunava i naplaćuje za svaku poslovnu jedinicu.

Za obveznike takse koji se bave prevozom roba i putnika taksa se obračunava i naplaćuje za svako registrovano vozilo za obavljanje djelatnosti.

13. **Zakon o gospodarskim društvima** („Službene novine Federacije BiH“ br. 81/15 i 75/21) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 11.
(Pojam)

(1) Tvrtka je ime pod kojim društvo posluje.

(2) Tvrtka se obvezatno ističe na poslovnim prostorijama društva.

Članak 14.
(Dodatni sastojci)

(1) Tvrtka može sadržati dodatne sastojke koji bliže označavaju društvo i sjedište društva.

(2) Društvo može koristiti skraćenu tvrtku, koja mora sadržati oznake po kojima se razlikuje od drugih tvrtki i oznaku oblika društva.

(3) Tvrtka podružnice mora sadržati punu tvrtku društva, oznaku da je podružnica i sjedište podružnice.

Članak 367. točka c)
(Kaznene odredbe za društvo)

Za prekršaj bit će kažnjeno novčanom kaznom u iznosu od 500,00 KM do 200.000,00 KM društvo koje:

c) ima ili koristi tvrtku protivno odredbama ovoga zakona ili u svojim poslovnim pismima i narudžbama ne navodi sve podatke sukladno odredbama ovoga zakona;

Članak 368.
(Kaznene odredbe za odgovornu osobu)

Za prekršaj iz članka 367. ovoga zakona bit će kažnjena i odgovorna osoba u društvu novčanom kaznom u iznosu od 50,00 KM do 20.000,00 KM.

14. **Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima u Federaciji Bosne i Hercegovine** („Službene novine Federacije BiH“ broj 75/21) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 13. st. od (1) do (4)
(Tvrtka obrta)

(1) Tvrtka je ime pod kojim obrt posluje.

(2) Tvrtka sadrži naziv obrta, ime i prezime obrtnika i sjedište obrta, a može sadržavati i posebne oznake.

(3) Tvrtka ne može sadržavati nazive i oznake koje su u suprotnosti s važećim propisima i međunarodnim konvencijama.

(4) Na tvrtku obrta primjenjuju se odredbe propisa vezanih za tvrtku gospodarskih društava, ako ovim Zakonom nije drugačije propisano.

Članak 26. točka a)
(Dužnosti obrtnika i radnika u obavljanju obrta)

Obrtnik i radnik zaposlen kod obrtnika, dužan je:

a) istaknuti tvrtku na ulazu u sjedište obrta i izdvojene prostore u kojima se obavlja obrt;

Članak 78. stavak (1) točka c)
(Prekršaj obrtnika, osobe koja obavlja srodnu djelatnost, voditelja i privremenog radnika)

(1) Novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 KM do 3.000,00 KM kaznit će se obrtnik ili osoba koja obavlja srodnu djelatnost ako:

c) ne istakne tvrtku pod kojom obrt ili srodna djelatnost posluje (članak 26. stavak (1), točka a)),

15. **Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji Bosne i Hercegovine** („Službene novine Federacije BiH“ br. 27/05, 68/05, 43/09, 63/14, 32/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH i 85/21) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 11.
Troškovi registracije

Svaki sudionik u postupku upisa u sudski registar snosi svoje troškove.

16. **Zakon o komunalnim taksama** („Službene novine KS“ broj 8/22). Za potrebe ove Odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 2. stav (1) tačka a) i stav (2)
(Vrste taksi)

(1) Taksa se može utvrditi za:

a) svaku istaknutu firmu,

(2) Izuzetno od stava (1) tačke a) ovog člana taksa se ne plaća za istaknutu firmu do veličine table 200x300 milimetara.

Član 4.
(Isticanje naziva firme)

(1) Pravna i fizička lica koja obavljaju djelatnost na osnovu odobrenja nadležnog organa dužna su na ulazu u ograđeni poslovno-proizvodni prostor ili na ulazu u poslovni objekat ili na ulazu u poslovni prostor gdje obavljaju poslovnu djelatnost istaknuti naziv firme.

(2) Pod nazivom firme podrazumijeva se: naziv firme pod kojim je takseni obveznik registrovan kod nadležnog organa, sjedište lica kao i broj, odnosno naziv poslovne jedinice kada se firma ističe na poslovnoj jedinici.

(3) Istaknutom firmom smatra se oznaka, obilježje ili natpis na radnim i drugim prostorijama, na fasadi građevine u kojoj se nalaze radne prostorije ili van gabarita te građevine, na ulaznim vratima, izlozima/portalima ili unutar izloga radnih prostorija,

kojim se označava da određeno pravno ili fizičko lice obavlja izvjesnu djelatnost ili zanimanje.

(4) Ako su, na radnim i drugim prostorijama, na fasadi građevine u kojoj se nalaze radne i druge prostorije ili van gabarita te građevine, istaknuta dva istovjetna imena, istaknutom firmom se smatra samo jedno, a sve ostalo je u tretmanu reklame.

(5) Firma se ističe najkasnije danom početka obavljanja djelatnosti.

Član 6.
(Utvrđivanje kriterija i visine takse)

(1) Općinsko vijeće će svojom odlukom utvrditi kriterije i visinu takse za obveznike koji su registrovani i/ili posluju na području općine.

(2) Odlukom iz stava (1) ovog člana utvrdiće se i vrsta, rokovi, način plaćanja i oslobađanja od plaćanja takse, u skladu sa ovim zakonom.

(3) Općinsko vijeće je dužno da najkasnije u roku 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona donese odluku iz stava (1) ovog člana.

V. Dopustivost

17. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3. (c) Ustava Bosne i Hercegovine.

18. Članak VI/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

c) Ustavni sud će imati nadležnost za pitanja koja mu podnese bilo koji sud u Bosni i Hercegovini, a koja se tiču toga je li neki zakon o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka sukladno ovom Ustavu, s Europskom konvencijom za ljudska prava i temeljne slobode i njezinim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili koja se tiču postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

19. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio je Kantonalni sud u Tuzli (sutkinja Amira Ferizbegović), što znači da je zahtjev podnijela ovlaštena osoba iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-5/10* od 26. studenog 2010. godine, toč. 7.–14., objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 37/11). Na zasnivanje nadležnosti Ustavnog suda ne utječe činjenica da je osporen Zakon koji je donio zakonodavni organ bivše SRBiH a ne zakonodavni organ/organi Bosne i Hercegovine, koji su konstituirani nakon stupanja na snagu Ustava BiH. Naime, izraz „zakon“ iz članka VI/3.(c) Ustava BiH nije ograničen samo na zakone koji su doneseni nakon stupanja na snagu „ovog Ustava“, već je bitno da se taj zakon primjenjuje u BiH. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da sporni Zakon nije naveden u Uredbi sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju

saveznih zakona („Službeni list RBiH“ br. 2/92 i 6/94) i Zakonu o potvrđivanju uredbi sa zakonskom snagom („Službeni list RBiH“ br. 13/94 i 33/94), kojima je preuzet veliki broj zakona i ostalih propisa iz bivše SFRJ ili SRBiH. U entitetu Republika Srpska Zakon o komunalnim taksama SRBiH prestao se primjenjivati stupanjem na snagu Zakona o komunalnim taksama Republike Srpske iz 2012. godine.

20. Međutim, člankom 2. Aneksa II. na Ustav BiH propisan je kontinuitet pravnih propisa, odnosno da će svi zakoni, propisi i sudski poslovnici, koji su na snazi na teritoriju BiH, u trenutku kada Ustav stupi na snagu, ostati na pravnoj snazi u onoj mjeri u kojoj nisu u suprotnosti s Ustavom dok drugačije ne odredi nadležni organ vlasti BiH. Ustavni sud zapaža da Parlament Federacije BiH nije proglasio sporni Zakon nevažećim, ali zapaža i da su kantonalna zakonodavna tijela donijela zakone o komunalnim taksama kojima je, također, propisana taksa na istaknutu firmu. Međutim, kako je to navedeno i u izjašnjenju Porezne uprave, sporni Zakon se i dalje primjenjuje u Federaciji BiH (vidi točku 8. ove Odluke). Osim toga, iz spisa predmeta povodom kojeg je podnijet zahtjev za ocjenu ustavnosti proizlazi da je novčana obveza utvrđena i na temelju osporenih odredbi Zakona o komunalnim taksama SRBiH. Stoga, Ustavni sud smatra da je Zakon o komunalnim taksama SRBiH i dalje na pravnoj snazi, te da je ispunjen ovaj uvjet dopustivosti zahtjeva.

21. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt te da ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

22. Podnositelj zahtjeva smatra da osporene odredbe nisu u skladu sa člankom II/3. (k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno čl. 6. i 14. Europske konvencije u svezi sa člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

23. U Ustavu Bosne i Hercegovine relevantne odredbe glase:

Članak II
Ljudska prava i temeljne slobode

3. Popis prava

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

[...]

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

[...]

k) Pravo na imovinu.

[...]

4. Nediskriminacija

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

24. Članak 6. stavak 1. i članak 14. Europske konvencije glase:

Članak 6. stavak 1.
Pravo na pravično suđenje

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. Presuda se izriče javno, ali se tisak i javnost mogu isključiti iz cijelog ili dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to zahtijevaju interesi maloljetnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u mjeri koja je, po mišljenju suda, strogo potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla naškoditi interesima pravde.

Članak 14.
Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

25. Članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju glasi:

Zaštita imovine

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulirala korištenje imovine sukladno općem interesu, ili da bi osigurala plaćanje poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

26. Osporene odredbe spornog Zakona glase:

Član 3. stav 1. tačka 4. i stav 2.

Komunalne takse moguće [je] propisati za:

4. svaku istaknutu firmu;

Pod istaknutom firmom, u smislu tačke 4. stav 1. ovog člana, podrazumijeva se svaka oznaka ili natpis koja označava da određeno fizičko ili pravno lice obavlja izvjesnu djelatnost ili zanimanje izuzev oznaka i natpisa na zgradama organa i organizacija društveno-političkih zajednica, državnih organa, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica koje vrše poslove od posebnog društvenog interesa.

Član 12.

Visina komunalnih taksa ne može se odmjeravati prema vrijednosti predmeta, izvršenom prometu ili ostvarenom prihodu.

Komunalna taksa za istaknutu firmu može se propisivati u različitoj visini zavisno od vrste i mjesta obavljanja djelatnosti.

Skupština opštine može, za određene djelatnosti, propisati komunalnu taksu iz prethodnog stava u dvostruko većem iznosu za firmu istaknutu na objektima koji su registrovani kao spomenici kulture kao i na objektima koji se nalaze u okviru područja koje je proglašeno dobrom kulturno-istorijskog nasljeđa.

Dosadašnja praksa Ustavnog suda

27. Ustavni sud podsjeća na svoju praksu u predmetima iz nadležnosti ocjene ustavnosti akata koji su se ticali takse na istaknutu firmu, ali ne prema odredbama spornog Zakona. U Odluci broj U-9/17 od 30. studenog 2017. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba) Ustavni sud je odbacio kao nedopušten zahtjev Kantonalnog suda u Livnu za ocjenu ustavnosti članka 16. Odluke o komunalnim taksama i tarifi komunalnih taksi Općine Drvar zbog nenadležnosti za odlučivanje. Naime, u tom predmetu podnositelj zahtjeva nije tražio ocjenu ustavnosti zakona, već ocjenu ustavnosti odluke organa uprave.

28. Pitanje naplate komunalnih taksi na istaknutu firmu Ustavni sud je razmatrao i u postupcima o apelacijama pravnih lica (vidi npr. Ustavni sud, odluke o dopustivosti br. *AP-2657/22* od 23. ožujka 2023. godine i *AP-3659/18* od 6. prosinca 2018. godine, dostupne na www.ustavnisud.ba). U tim odlukama Ustavni sud je zaključio da su navodi o kršenju prava na imovinu očigledno (*prima facie*) neutemeljeni, a navodi o kršenju prava na pravično suđenje *ratione materiae* inkompatibilni s Ustavom Bosne i Hercegovine. Međutim, u navedenim slučajevima naplata komunalnih taksi na istaknutu firmu vršena je na temelju općinskih odluka o komunalnim taksama, čija ustavnost nije bila predmet ispitivanja.

Pravo na imovinu

a) Usporedna praksa u svezi sa spornim pitanjem

29. Ustavni sud smatra svrsishodnim ukazati na reguliranje obveze plaćanja sporne takse u susjednim državama. U Republici Srbiji Zakonom o finansiranju lokalne samouprave propisane su lokalne komunalne takse za isticanje firmi na poslovnom prostoru, tzv. firmarina. Firmarinu ne plaćaju poduzetnici i pravna lica koja su prema zakonu kojim se uređuje računovodstvo razvrstana u „mala pravna lica", izuzev određenih iznimki čiji godišnji prihod ne prelazi određeni iznos (izvor: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_finansiranju_lokalne_samouprave.html). U Republici Hrvatskoj Zakonom o lokalnim porezima nije propisana taksa za istaknutu firmu (izvor: https://www.zakon.hr/z/875/Zakon-o-lokalnim-porezima). U Crnoj Gori Zakonom o lokalnim komunalnim taksama iz 2019. godine nije propisana taksa za istaknutu firmu (izvor: https://www.katalogpropisa.me/propisi-crne-gore/zakon-o-lokalnim-komunalnim-taksama-3/).

30. U entitetu Republika Srpska Zakonom o komunalnim taksama iz 2012. godine bilo je propisano plaćanje komunalne takse za isticanje poslovnog imena pravne osobe ili poduzetnika na poslovnim prostorijama. Međutim, navedena odredba je brisana stupanjem na snagu Zakona o izmjenama Zakona o komunalnim taksama 1. siječnja 2022. godine.

31. U entitetu Federacija BiH kantonalni i općinski zakonodavni organi su donijeli propise o naplati komunalne takse na istaknutu firmu. Ustavni sud Federacije BiH je donio niz odluka kojima je utvrdio da odluke općinskih organa, u dijelu koji se odnosi na naplatu komunalne takse na istaknutu firmu, nisu u skladu s Ustavom Federacije BiH. Kada su u pitanju kantonalni zakoni kojima se regulira ovo pitanje Ustavni sud Federacije BiH je u Odluci broj U-15/18 od 7. svibnja 2019. godine utvrdio da odredbe Zakona o komunalnim taksama Bosanskopodrinjskog kantona Goražde, u dijelu u kojem se propisuje taksa na istaknutu firmu, nisu u skladu s pravom na jednakost koja je zagarantirana svim osobama u Federaciji BiH.

b) Analiza prava na imovinu

32. Opća načela za procjenu je li miješanje u imovinu u skladu sa člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju utvrđena su u praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), koju slijedi i Ustavni sud. Prvo se mora utvrditi postoji li imovina zaštićena člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, a onda je li došlo do miješanja u takvu imovinu. Potom, miješanje u pravo na imovinu mora biti izvršeno „u skladu sa zakonom". Osim toga, miješanje u imovinu mora biti u javnom interesu i mora postojati pravična ravnoteža između javnog interesa i prava na imovinu. Također, treba imati u vidu široko polje slobodne procjene koju država uživa kada su u pitanju opće mjere ekonomske politike ili socijalne strategije, kao i prilikom uobličavanja

i provođenja politike u oblasti oporezivanja (vidi Europski sud, *Iofil AE protiv Grčke*, odluka od 7. rujna 2021. godine, predstavka broj 50598/13, toč. 32.–36.).

Radi li se o „imovini“ i „miješanju“ u smislu članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju

33. U konkretnom slučaju osporenim odredbama spornog Zakona propisana obveza plaćanja komunalne takse na istaknutu firmu je nesporno novčana i pada na teret pravnih ili fizičkih osoba koje obavljaju poslovnu djelatnost (obrt). Na temelju toga, Ustavni sud smatra da u ovom slučaju postoji „imovina“ zaštićena člankom II/3.(k) Ustava BiH i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, kao i da je došlo do miješanja u takvu imovinu.

Zakonitost miješanja

34. Glede odgovora na pitanje je li miješanje u imovinu izvršeno na temelju zakona, Ustavni sud naglašava da se u konkretnom slučaju radi o ocjeni ustavnosti zakonske odredbe. Znači, miješanje je nesporno propisano zakonom, tj. osporenim odredbama članka 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2. istog članka i članka 12. spornog Zakona. Za potrebe ove Odluke Ustavni sud prihvaća da osporene odredbe zadovoljavaju standard zakonitosti jer su dostupne i imaju određenu razinu preciznosti. Međutim, Ustavni sud ostavlja mogućnost da se bavi ovim pitanjem nakon ocjene proporcionalnosti miješanja u opsegu koji je neophodan.

Postojanje „javnog interesa“

35. Ustavni sud ukazuje da obvezu isticanja firme, kao i obvezu plaćanja komunalne takse na istaknutu firmu imaju pravne i fizičke osobe koje obavljaju određenu poslovnu djelatnost, tj. obrt (u daljnjem tekstu: poslovni subjekti), i to prema nizu relevantnih zakona donesenih na različitim razinama (vidi „Relevantne propise“, toč. 13.–16. ove Odluke). Prema tim propisima, poslovni subjekti su obvezni istaknuti firmu nakon što se registriraju u skladu s relevantnim zakonom. Svrha ove obveze isticanja firme je da poslovanje poslovnog subjekta postane vidljivo za javnost (potrošače, poslovne partnere i sl.), kao i za državne organe koji kontroliraju njihovo poslovanje (razne inspekcije). Ustavni sud zapaža da su poslovni subjekti obvezni istaknuti firmu na svojoj adresi na javno vidljivom prostoru (vrata, izlozi, prozori, portali, zidovi i sl.), dakle na prostoru koji je u vlasništvu ili u zakupu poslovnog subjekta. Obveza isticanja firme se odnosi i na poslovne jedinice (filijale) poslovnog subjekta. Nesumnjivo je da za isticanje firme na poslovnom prostoru nije potrebna posebna dozvola nekog nadležnog organa jer se radi o izvršavanju obveze propisane zakonom. Propuštanje registracije ili isticanja firme zakonom je sankcionirano kao prekršaj, za koji se izriče novčana kazna poslovnom subjektu i odgovornoj osobi u poslovnom subjektu, kako je to propisano relevantnim zakonima (vidi toč. 13. i 14. ove Odluke). Ustavni sud zapaža i da se ova obveza ne

može poistovjetiti ni s „reklamiranjem“ firme jer reklamiranje ovisi isključivo o volji poslovnog subjekta koji, ako želi da se javno reklamira, za to treba platiti odgovarajuću naknadu oglašivaču, što ovdje nije slučaj.

36. S obzirom na sve navedeno, a naročito uzimajući u obzir svrhu isticanja firme poslovnog subjekta – da poslovanje poslovnog subjekta postane vidljivo za javnost, Ustavni sud će poći od pretpostavke da za miješanje u pravo na imovinu u ovom slučaju postoji javni interes. Ipak, Sud će to pitanje pažljivo uzeti u obzir prilikom analize postojanja pravične ravnoteže između propisane obveze i prava na mirno uživanje imovine.

Proporcionalnost miješanja

37. Ustavni sud najprije zapaža da je nadležni zakonodavac spornu naknadu odredio kao „komunalnu taksu“. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da su takse oblik javnog prihoda i njih naplaćuju državni organi u svezi s pružanjem određenih usluga (npr. taksa za izdavanje građevinske dozvole, taksa za izdavanje izvoda iz matičnih knjiga, taksa za izdavanje izvoda iz raznih registara i sl.). Međutim, u konkretnom slučaju poslovni subjekt za isticanje firme ne dobiva nikakvu uslugu od bilo kojeg državnog organa, već samo ispunjava zakonom propisanu obvezu tako što svoju firmu čini vidljivom za javnost, dakle obvezu koju ne može izbjeći. Ustavni sud, također, smatra da se ova vrsta naknade ne može izjednačiti ni s taksom kojom se dozvoljava rad poslovnom subjektu. Naime, poslovni subjekti su dužni prilikom registracije platiti taksu za upis u registar kod nadležnog suda ako je poslovni subjekt osnovan prema Zakonu o gospodarskim društvima ili kod nadležne općine ako je poslovni subjekt osnovan prema Zakonu o obrtu.

38. Nadalje, podnositelj zahtjeva ističe da se sporna taksa ne može smatrati ni nekim vidom poreza. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da su porezi nepovratni, derivativni prihodi države koji se ubiru na temelju financijskog suvereniteta države, za koje se ne daje neposredna protunaknada. Država ubire poreze u javnom interesu kao novčani prihod prema načelu teritorijalnosti. Oporezivanje podrazumijeva oduzimanje jednog dijela dohotka od poreznih obveznika u korist države i javnih organa (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-17/11* od 30. ožujka 2012. godine, toč. 25. i 26., dostupna na www.ustavnisud.ba). Imajući u vidu da sporna naknada nije utemeljena na bilo kakvom dohotku ili prihodu koji je poslovni subjekt ostvario na temelju svog poslovanja, takva se naknada ne može smatrati ni porezom.

39. Dakle, Ustavni sud smatra da se u konkretnom slučaju radi o *sui generis* javnom prihodu koji poslovni subjekti plaćaju samo zato da bi ispunili zakonsku obvezu da istaknu firmu na prostoru koji koriste nakon što se registriraju. Parlament Federacije BiH nije ni pokušao opravdati ovakvo propisivanje zadiranja u imovinu poslovnih subjekata. Naime, Ustavni sud ističe da ni Zastupnički dom, niti Dom naroda Parlamenta Federacije nisu dostavili izjašnjenje na ovaj zahtjev. Iako Parlament Federacije BiH nije

donositelj spornog Zakona, on je, kako je već istaknuto, preuzet (vidi točku 19. ove Odluke) i primjenjuje se na teritoriju Federacije BiH. Osim toga, sporni Zakon je osnova koju, prema informacijama koje je dostavila Porezna uprava, koriste općinska i gradska vijeća za donošenje vlastitih propisa o naplati sporne takse. S druge strane, kako je već rečeno, u Republici Srpskoj zakonodavac je u potpunosti ukinuo obvezu plaćanja takse za isticanje firme, a slična je situacija i u državama u okruženju (vidi toč. 29. i 30. ove Odluke).

40. Osim toga, Ustavni sud zapaža da se i visina naknada za spornu taksu može odrediti u vrlo širokom rasponu. Prema Registru taksi i naknada Ministarstva financija FBiH (https://tin.fmf.gov.ba), ove naknade se, ovisno o općini u kojoj poslovni subjekt radi, godišnje mogu plaćati u rasponu od 5 do čak 15.000 KM, što ovisi o vrsti poslovne djelatnosti i zoni u kojoj se obavlja djelatnost, ali i o organu koji o tome odlučuje (kanton, općina). Ustavni sud podsjeća da nadležni organi vlasti uživaju široko polje slobodne procjene prilikom uobličavanja i provođenja politike u oblasti oporezivanja. Međutim, u konkretnom slučaju radi se o, kako je već rečeno, *sui generis* javnom prihodu koji nije ni porez ni taksa za uslugu. Upravo zbog toga, Ustavni sud smatra da je polje slobodne procjene u konkretnom slučaju uže. Naime, Ustavni sud ponovo ukazuje da se ne može utvrditi priroda spornih taksi ni razlozi zbog kojih se one naplaćuju, i to u situaciji kada se za njih ne dobiva bilo kakva usluga, niti su u vezi s ostvarenim prihodima, te da je praksa naplaćivanja taksi za istaknutu firmu napuštena u Republici Srpskoj i u državama u okruženju. Stoga, Ustavni sud smatra da osporene odredbe daju veoma široko diskrecijsko ovlaštenje općinskim, gradskim i kantonalnim vlastima za njihovu ovakvu razradu kroz akte niže pravne snage, a da se za to ne mogu utvrditi prihvatljivi razlozi. Osim toga, ovo za posljedicu može imati i to da se visina sporne takse i kriteriji na temelju kojih se ona utvrđuje mogu drastično razlikovati među općinama, gradovima i kantonima. U nedostatku bilo kakvog drugog obrazloženja Parlamenta Federacije BiH, Ustavni sud ne može utvrditi da postoje razumni i relevantni razlozi zbog kojih bi se moglo zaključiti da je miješanje u pravo na imovinu naplaćivanjem spornih taksi opravdano javnim interesom, odnosno da su osporene odredbe proporcionalne cilju koji se želi postići.

41. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da osporene odredbe nisu u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Ostali navodi

42. Naposljetku, Ustavni sud zapaža da je podnositelj zahtjeva osporio ustavnost osporenih odredbi i s aspekta članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6. i 14. Europske konvencije. Međutim, Ustavni sud smatra da, s obzirom na već usvojene zaključke, nema potrebe posebno ispitivati te navode.

VII. Zaključak

43. Ustavni sud zaključuje da članak 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2. istog članka i članak 12. Zakona o komunalnim taksama („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89) nisu u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

44. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove Odluke.

45. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj U-14/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (suci Amira Ferizbegović, Alma Mujčinović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović) za ocjenu ustavnosti članka 32. stavak 5., članka 34. stavak 3., članka 35. stavak 1. točka a) i članka 36. stavak 1. toč. a) i c) Zakona o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona („Narodne novine Posavskog kantona“ broj 3/17), članka 10. toč. 2. i 3, članka 11. stavak 1. i članka 14. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15), čl. 3, 4, 6, 9, 12, 14, 17. i 20. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14), članka 3. točka 2., članka 4. stavak 1., članka 9., članka 12. točka 3., članka 14., članka 17. toč. 1. i 7. i članka 20. Odluke o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14)

Odluka od 18. siječnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-14/23**, rješavajući zahtjeve **Kantonalnog suda u Tuzli (suci Amira Ferizbegović, Alma Mujčinović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović)**, na temelju članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 19. točka a), članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Helen Keller, dopredsjednica
Seada Palavrić, sutkinja
Angelika Nußberger, sutkinja
Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 18. siječnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevima Kantonalnog suda u Tuzli (suci Amira Ferizbegović, Alma Mujčinović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović) za ocjenu ustavnosti članka 32. stavak 5., članka 34. stavak 3., članka 35. stavak 1. točka a) i članka 36. stavak 1. toč. a) i c) Zakona o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona („Narodne novine Posavskog kantona“ broj 3/17), članka 10. toč. 2. i 3., članka 11. stavak 1. i članka 14. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15), čl. 3., 4., 6., 9., 12., 14., 17. i 20. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14), članka 3. točka 2., članka 4. stavak 1., članka 9., članka 12. točka 3., članka 14., članka 17. toč. 1. i 7. i članka 20. Odluke o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14),

utvrđuje se da su članak 32. stavak 5., članak 34. stavak 3., članak 35. stavak 1. točka a) i članak 36. stavak 1. toč. a) i c) Zakona o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona („Narodne novine Posavskog kantona“ broj 3/17) u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, kao i sa člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije.

Odbacuju se kao nedopušteni zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (suci Amira Ferizbegović, Alma Mujčinović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović) za ocjenu ustavnosti članka 10. toč. 2. i 3., članka 11. i članka 14. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15), čl. 3., 4., 6., 9., 12., 14., 17. i 20. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14), članka 3. točka 2., članka 4. stavak 1., članka 9., članka 12. točka 3., članka 14., članka 17. toč. 1. i 7. i članka 20. Odluke o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14) zbog nenadležnosti Ustavnog suda za odlučivanje.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Kantonalni sud u Tuzli (suci Amira Ferizbegović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović; u daljnjem tekstu: podnositelji zahtjeva) podnio je 30. svibnja 2023. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu usklađenosti članka 36. stavak 1. toč. a) i c) Zakona o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona („Narodne novine Posavskog kantona“ broj 3/17; u daljnjem tekstu: Zakon), članka 10. toč. 2. i 3. i čl. 11. i 14. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15) sa člankom II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, čl. 6. i 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) te člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Zahtjev je evidentiran pod brojem U-14/23.

2. Podnositelji zahtjeva su istog dana podnijeli Ustavnom sudu zahtjev za ocjenu usklađenosti članka 32. stavak 5., članka 34. stavak 3., članka 35. stavak 1. točka a) i članka 36. stavak 1. Zakona, članka 10. toč. 2. i 3., članka 11. stavak 1. i članka 14. Odluke o komunalnoj naknadi sa člankom II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, čl. 6. i 14. Europske konvencije te člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Zahtjev je evidentiran pod brojem U-15/23.

3. Podnositelji zahtjeva su 13. srpnja 2023. godine dostavili dopis u kojem su ispravili zahtjev za ocjenu ustavnosti tako što su, osim već navedenih odredaba Zakona, tražili i ocjenu ustavnosti čl. 3., 4., 6., 9., 12., 14., 17. i 20. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14).

4. Podnositelji zahtjeva su istog dana podnijeli još četiri zahtjeva za ocjenu ustavnosti, koji su evidentirani pod br. U-16/23, U-17/23, U-18/23 i U-19/23. Zahtjevima br. U-16/23 i U-18/23 podnositelji su osporili iste članke Zakona kao i u zahtjevu pod točkom 1. ove Odluke, a zahtjevima br. U-17/23 i U-19/23 osporili su iste članke Zakona i Odluke kao i u prvobitnom zahtjevu pod točkom 2. ove Odluke, prije nego što su ga ispravili.

5. Kantonalni sud u Tuzli (suci Alma Mujčinović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović) podnio je 18. rujna 2023. godine još pet zahtjeva, koji su evidentirani pod br. U-22/23, U-23/23, U-24/23, U-25/23 i U-26/23.

6. Zahtjevom broj U-22/23 podnositelji osporavaju ustavnost istih članaka kao i u zahtjevu pod točkom 3. ove Odluke nakon ispravka sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

7. Zahtjevom broj U-23/23 podnositelji osporavaju ustavnost članka 32. stavak 5., članka 34. stavak 3., članka 35. stavak 1. točka a) i članka 36. stavak 1. Zakona, članka 3. točka 2., članka 4. stavak 1., članka 9., članka 12. točka 3., članka 14., članka 17. toč. 1. i 7. i članka 20. Odluke o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14) sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

8. Zahtjevima br. U-24/23, U-25/23 i U-26/23 podnositelji osporavaju ustavnost istih članaka kao i u zahtjevu pod točkom 1. ove odluke sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

9. Svi zahtjevi su dostavljeni Skupštini Posavskog kantona (u daljnjem tekstu: Skupština), Općini Odžak, Općini Orašje i Općini Domaljevac-Šamac. Pozvani su dostavili odgovore.

10. S obzirom na to da se zahtjevima pokreću ista ili slična ustavna pitanja, Ustavni sud je, u skladu sa člankom 32. Pravila Ustavnog suda, odlučio da sve navedene zahtjeve spoji i donese jednu odluku pod brojem U-14/23.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva br. U-14/23, U-16/23 i U-18/23

11. Podnositelji zahtjeva traže od Ustavnog suda da ispita jesu li osporeni članci Zakona u skladu s pravom na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i sa zabranom diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske

konvencije. U zahtjevu navode da iz Zakona proizlazi da je komunalna naknada cijena za korištenje zajedničkih komunalnih objekata i uređaja, kao i za pružanje zajedničkih komunalnih usluga.

12. Obrazlažući navode da su osporeni članci u suprotnosti s pravom na imovinu, podnositelji zahtjeva ističu da bi javni interes za vezivanje visine komunalne naknade za vrstu djelatnosti mogao postojati, ali isključivo ukoliko bi odražavao razmjer između koristi koju obveznici komunalne naknade ostvaruju od komunalnih objekata, uređaja i usluga. Međutim, kako to podnositelji navode, u osporenom Zakonu nisu dani racionalni razlozi zbog kojih su osobe koje obavljaju određene vrste djelatnosti dužne platiti veći iznos na ime komunalne naknade od onih osoba koje obavljaju drugu vrstu djelatnosti. Stoga smatraju da ne postoji razuman, opravdan i legitiman javni interes da bi vlasnici ili korisnici proizvodnog ili poslovnog prostora bili dužni plaćati veću komunalnu naknadu u ovisnosti o djelatnosti kojom se bave. Nasuprot tome, podnositelji zahtjeva smatraju da bi javni interes postojao kada bi se komunalnom naknadom najviše opteretile fizičke i pravne osobe za koje se pretpostavlja da bi mogle ostvariti najveću korist od korištenja komunalnih objekata, uređaja i usluga. Međutim, iz tabelarnog dijela općinskih odluka, prema mišljenju podnositelja, proizlazi da je donositelj tih propisa visinu komunalne naknade odredio u skladu s pretpostavljenom ekonomsko-financijskom moći obveznika koji obavljaju određenu djelatnost, a ne prema koristi koju bi obveznici naknade mogli imati od korištenja komunalnih objekata, uređaja i usluga. Podnositelji dalje navode da, ukoliko bi se i prihvatilo da postoji javni interes da se visina komunalne naknade vezuje za vrstu djelatnosti obveznika, ne postoji pravična ravnoteža između tog interesa i prava na imovinu obveznika komunalne naknade koji su dužni plaćati veću komunalnu naknadu u ovisnosti o djelatnosti koju obavljaju. Zbog navedenih razloga, podnositelji zahtjeva smatraju da je propisivanjem većeg iznosa komunalne naknade za vlasnike ili korisnike proizvodnog ili poslovnog prostora koji se bave „neprivilegiranom djelatnošću“ povrijeđeno ne samo pravo na imovinu već i zabrana diskriminacije.

b) Navodi iz zahtjeva br. U-15/23, U-17/23, U-19/23, U-22/23, U-23/23, U-24/23, U-25/23 i U-26/23

13. Podnositelji zahtjeva traže od Ustavnog suda da ispita jesu li osporeni članci Zakona, u dijelu koji se odnosi na komunalnu naknadu za postavljanje nadzemnih i podzemnih instalacija i baznih stanica, u skladu s pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Navode da obveznici komunalne naknade za postavljanje nadzemnih i podzemnih instalacija i baznih stanica, za razliku od ostalih obveznika komunalne naknade, ne ostvaruju bilo kakvu korist od zajedničkih komunalnih objekata i uređaja, niti koriste komunalne usluge propisane Zakonom. Stoga, prema mišljenju podnositelja zahtjeva, ne postoji javni interes za obvezivanje navedenih obveznika na plaćanje komunalne naknade. Podnositelji zahtjeva

ukazuju da je postavljanje nadzemnih i podzemnih instalacija i baznih stanica regulirano i pravnim institutom stvarne služnosti iz čl. 74. i 210. Zakona o stvarnim pravima. Stoga smatraju da naknada za postavljanje nadzemnih i podzemnih instalacija predstavlja odnos između vlasnika tih instalacija i vlasnika zemljišta na kojem se instalacije postavljaju.

14. Zbog navedenog razloga podnositelji ističu da se naknada za postavljanje instalacija i drugih uređaja na tuđoj nekretnini ne može utvrđivati rješenjem donesenim u upravnom postupku na temelju kantonalnih zakona i općinskih odluka jer ti propisi nisu u skladu s federalnim propisom, tj. Zakonom o stvarnim pravima. Na stvarnopravni karakter naknade za postavljanje nadzemnih i podzemnih instalacija upućuje i članak 8. Zakona o eksproprijaciji, koji propisuje da se nepotpunom eksproprijacijom može ustanoviti služnost ili zakup na zemljištu. Zbog toga, podnositelji smatraju da općine i gradovi nisu nadležni da reguliraju pitanje plaćanja bilo kakve naknade za postavljanje nadzemnih i podzemnih instalacija. Čak i kada bi općine i gradovi bili nadležni da reguliraju to pitanje, to bi značilo da su vlasnici instalacija dužni plaćati dvostruku naknadu, i to vlasnicima zemljišta na kojem se instalacije nalaze i općini/gradu. Podnositelji navode da obveza plaćanja komunalne naknade ima formalnu zakonsku osnovu u čl. 32., 35. i 36. Zakona. Međutim, smatraju da zakonska osnova postoji isključivo za razlikovanje proizvodnih i neproizvodnih djelatnosti, ali ne i u odnosu na konkretnu vrstu tih djelatnosti, kako je to detaljno propisano općinskim odlukama. Podnositelji smatraju da se vlasnici nadzemnih i podzemnih instalacija i baznih stanica ne mogu obvezati na plaćanje komunalne naknade za njihovo postavljanje jer tu naknadu može zahtijevati isključivo vlasnik zemljišta na kojem se one postavljaju. Postavljanje navedenih instalacija, odnosno postavljanje vodovodnih, toplovodnih, telefonskih i sl. instalacija na zemljištu koje je u vlasništvu općine ili grada je u javnom interesu, te bi oni trebali biti zainteresirani za to da troškovi za postavljanje tih instalacija budu što manji. Konačno, podnositelji smatraju da, i kada bi postojao javni interes, ne postoji pravična ravnoteža između tog interesa i prava na imovinu vlasnika nadzemnih i podzemnih instalacija.

15. Podnositelji zahtjeva nisu posebno obrazložili zašto smatraju da su osporeni članci odluka o komunalnoj naknadi općina Odžak, Orašje i Domaljevac-Šamac (u daljnjem tekstu: općinske odluke) u suprotnosti s pravom na imovinu, pravom na pravično suđenje i zabranom diskriminacije.

c) Predmeti povodom kojih su zahtjevi pokrenuti

16. Svi podnositelji zahtjeva ukazuju da se pred njihovim sudom vode upravni sporovi po tužbi JP „Hrvatske telekomunikacije“ d.d. Mostar (u daljnjem tekstu: tužitelj) protiv Ministarstva gospodarstva, rada i prostornog uređenja Posavskog kantona radi poništenja rješenja kojima je tužitelj obvezan na plaćanje komunalne naknade za postavljene nadzemne i podzemne instalacije i bazne stanice.

d) Odgovor na zahtjev

17. U odnosu na sve dostavljene zahtjeve Skupština je navela da vrsta djelatnosti nije jedino mjerilo za određivanje komunalne naknade, već je to i koeficijent zone, kao i drugi kriteriji. Navela je da vlasnici nadzemnih i podzemnih instalacija koriste usluge zajedničke komunalne potrošnje jer je za njihovu instalaciju potrebno imati pristupni put koji se mora održavati i odvoditi atmosferske vode. Skupština je navela da Zakonom nije predviđen kriterij profitabilnosti prilikom utvrđivanja visine komunalne naknade. Istaknula je da komunalna naknada nije naknada za korištenje uređaja i opreme, te da je bitno napraviti razliku između pojmova „komunalna naknada" i „komunalna taksa". Osim toga, Skupština je naglasila da su općinske odluke „starije" od Zakona i da stoga nisu mogle biti usklađene s njim. Skupština je zaključila da su osporeni članci Zakona nesporno u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine.

IV. Relevantni propisi

18. **Zakon o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona** („Narodne novine Posavskog kantona" broj 3/17) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 2
(Definicija komunalnog gospodarstva)

Pod komunalnim gospodarstvom u smislu ovoga Zakona podrazumijeva se obavljanje komunalnih djelatnosti, a naročito pružanje komunalnih usluga od interesa za fizičke i pravne osobe, te financiranje građenja i održavanje objekata i uređaja komunalne infrastrukture kao cjelovitog sustava na području općina i Kantona, kada je to propisano ovim Zakonom.

Članak 3. st. (2), (3) i (5)
(Komunalne djelatnosti)

(2) Pod pojmom „komunalnih djelatnosti individualne komunalne potrošnje" podrazumijevaju se komunalne djelatnosti čiji se proizvodi i usluge mogu izmjeriti, ili na drugi način definirati, utvrditi i naplatiti od svakog korisnika usluga.

(3) Pod pojmom „komunalnih djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje" podrazumijevaju se komunalne djelatnosti čije proizvode i usluge nije moguće izmjeriti ili na drugi način definirati, utvrditi i naplatiti od svakog korisnika usluga.

(5) Komunalne djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje u smislu ovoga Zakona su:

a) odvodnja atmosferskih voda,
b) održavanje čistoće u dijelu koji se odnosi na čišćenje javnih površina,
c) održavanje javnih površina,
d) održavanje nerazvrstanih cesta,

e) održavanje grobalja i prateće infrastrukture,

f) održavanje pasivnih grobalja, i spomenika sa pratećom infrastrukturom,

g) upravljanje i održavanje javne rasvjete,

h) dekorisanje ulica za period blagdana i praznika,

i) obavljanje kafilerijskih usluga.

Članak 5
(Javni interes)

(1) Komunalne djelatnosti su od javnog interesa i obavljaju se kao javna služba.

(2) Pod pojmom javnog interesa u komunalnim djelatnostima, podrazumijeva se zadovoljavanje onih potreba civilizacijskog društva koje su nezamjenjiv uvjet života i rada građana, kantonalnih i općinskih organa i drugih subjekata na području Kantona.

(3) Pod pojmom javne službe u komunalnim djelatnostima, podrazumijevaju se komunalne djelatnosti iz članka 3. ovog Zakona, koje kao opće korisne djelatnosti predstavljaju sustavnu cjelinu organizacije i vršenja putem državnih službi, općinske uprave, te za to posebno organiziranih samostalnih organizacija, koje su prihvaćene, podržane i kontrolirane od strane državne zajednice.

Članak 27

Financijska sredstva za obavljanje komunalnih djelatnosti osiguravaju se iz:

a) cijene komunalnih usluga iz segmenta individualne komunalne potrošnje;

b) prihoda ostvarenih od komunalnih usluga iz segmenta zajedničke komunalne potrošnje i to:

- *općinske komunalne naknade u cijelosti,*
- *dijela poreza na imovinu i prihoda od imovine,*
- *dijela poreza na promet nepokretnosti,*
- *dijela poreza na nasljeđe i poklon;*
- *dijela boravišne takse i drugih izvora po posebnim propisima,*

c) iz proračuna općine - utemeljitelja komunalnog poduzeća,

d) dijela naknade za koncesiju,

e) iz drugih izvora, sukladno posebnim propisima.

Članak 31
(Odluka o komunalnoj naknadi)

(1) Odluku o visini i načinu naplate komunalne naknade donosi Općinsko vijeće.

(2) Odlukom se obvezno utvrđuju:

a) naselja u kojima se naplaćuje komunalna naknada,

b) područja zona u gradu, odnosno općini,

c) koeficijent zona (Kz) za pojedine zone,

d) zbroj bodova za poslovni prostor i za građevinsko zemljište koje služi u svrhu obavljanja poslovne djelatnosti,

e) obveznici plaćanja komunalne naknade,

f) način obračuna komunalne naknade,

g) način i rokove plaćanja komunalne naknade,

h) nekretnine od javnog interesa koje se u potpunosti, djelomično ili privremeno, oslobađaju od plaćanja komunalne naknade,

i) opći uvjeti i razlozi zbog kojih se u pojedinim slučajevima može odobriti potpuno, djelomično ili privremeno oslobađanje od plaćanja komunalne naknade,

j) vođenje evidencije obveznika plaćanja komunalne naknade,

k) namjena i način korištenja sredstava komunalne naknade,

l) izvore sredstava iz kojih će se namiriti iznos komunalne naknade za slučaj potpunog, djelomičnog ili privremenog oslobađanja od plaćanja komunalne naknade;

m) i druga pitanja od značaja za provođenje odluke o komunalnoj naknadi.

Članak 32
(Obveznici plaćanja komunalne naknade)

(1) Obveznici plaćanja komunalne naknade su fizičke i pravne osobe, u naseljima sa uređenim građevinskim zemljištem i to vlasnici:

a) stambenog prostora,

b) proizvodnog prostora,

c) poslovnog prostora,

d) garažnog i drugog pomoćnog prostora,

e) građevinskog zemljišta koje služi u svrhu obavljanja poslovne djelatnosti,

f) neizgrađenoga građevinskog zemljišta,

(2) Komunalnu naknadu plaćaju i korisnici gore navedenih kategorija nekretnina, kada je to vlasnik ugovorom ili Rješenjem ovjerenim od strane nadležne poreske uprave prenio na korisnika.

(3) Naseljima sa uređenim građevinskim zemljištem, iz stavka (1) ovog članka, smatraju se naselja opremljena najmanje pristupnom cestom, objektima za opskrbu

električnom energijom i opskrbu vodom i odvodnjom otpadnih voda prema mjesnim prilikama.

(4) Komunalna naknada plaća se i za stambeni i poslovni prostor izvan građevinskog područja, a koji je opremljen najmanje pristupnom cestom kao i objektima i uređajima zajedničke komunalne potrošnje i na kojima se obavlja najmanje jedna komunalna djelatnost zajedničke komunalne potrošnje.

(5) Komunalnu naknadu plaćaju i vlasnici nadzemnih i podzemnih instalacija: elektro i telefonske instalacije, instalacije kablovskih operatera, plinovodne instalacije i toplovodne instalacije.

(6) Građevinskim zemljištem, u smislu ovoga Zakona smatra se zemljište koje se nalazi unutar granice građevinskog područja naselja, a na kojemu se, u skladu s prostornim planom, mogu graditi građevine za stambene, poslovne, športske ili druge namjene.

(7) Neizgrađenim građevinskim zemljištem iz stavka (1) točka f. ovog članka, u smislu ovoga Zakona, smatra se zemljište iz stavka (6) ovoga članka na kojemu nije izgrađena nikakva građevina ili na kojemu postoji privremena građevina za čiju izgradnju nije potrebno odobrenje za gradnju. Neizgrađenim građevnim zemljištem smatra se i zemljište na kojemu se nalaze ostaci nekadašnje građevine.

(8) Obveza plaćanja komunalnih naknade nastaje prvog dana slijedećeg mjeseca od početka korištenja nekretnine, prostora ili objekta iz stavka (1) ovog članka.

(9) Obveznici plaćanja komunalne naknade iz stavka (1) ovoga članka dužni su u roku od 15 dana od dana nastanka obveze ili promjene osobe obveznika, istu prijaviti općinskoj službi na čijem se području nalazi nekretnina.

Članak 34
(Temelj za utvrđivanje komunalne naknade)

(1) Komunalna naknada se određuje na temelju izgrađene korisne površine (izražene u m²) stambenog, proizvodnog ili poslovnog ili garažnog prostora, a za otvoreni prostor - skladišta, stovarišta, pijace, kao i drugi otvoreni prostor koji neposredno služi za obavljanje djelatnosti, prema jedinici korisne površine (izražene u m²) građevinskog odnosno neizgrađenog građevinskog zemljišta.

(2) Pod izgrađenom korisnom površinom prostora iz stavka (1) ovoga članka podrazumijeva se zbir podnih površina svih etaža određenog prostora.

(3) Komunalna naknada za nadzemne i podzemne instalacija: elektro i telefonske instalacije, instalacije kablovskih operatera, plinovodne instalacije i toplovodne instalacije određuje se po jedinici bruto položene duljine instalacije (izražene u dužnim metrima - m¹).

Članak 35
(Mjerila za utvrđivanje visine komunalne naknade)

(1) Mjerila za utvrđivanje visine komunalne naknade su:

a) lokacija nekretnine (objekta ili građevinskog zemljišta) iz članka 32. (1) i (4), i lokacije nadzemnih i podzemnih instalacija iz članka 32. (5) odnosno zona u kojoj se nekretnina ili instalacije nalaze - koeficijent zone (Kz);

b) namjeni objekta, odnosno prostora (stambenog, proizvodnog ili poslovnog, ili garažni) - broj bodova;

c) vrijednost boda za slijedeću kalendarsku godinu.

(2) Prema položaju i pogodnosti lokacije u odnosu na nivo opremljenosti naselja, odnosno građevinskog zemljišta, objektima i uređajima zajedničke komunalne infrastrukture, obima i kvalitete obavljanja komunalnih djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje, Općinsko vijeće, svojom odlukom utvrđuje određeni broj zona.

(3) Pripadnost zonama iz stavka (2) ovoga članka izražava se koeficijentom zone (Kz).

(4) Komunalna naknada za građevinsko zemljište, koje služi u svrhu obavljanja poslovne djelatnosti, utvrđuje se po jedinici korisne površine (m²), u ovisnosti od Kz i na temelju zbroja bodova.

(5) Ovisno od vrste prostora (stambeni ili poslovni), a poslovni u ovisnosti od toga da li se u prostoru obavlja proizvodna ili neproizvodna vrsta djelatnosti, u cilju utvrđivanje visine komunalne naknade, dodjeljuje se broj bodova, što utvrđuje općinska služba.

(6) Vrijednost boda, za utvrđivanje visine komunalne naknade, odlukom određuje općinsko vijeće do kraja tekuće za slijedeću kalendarsku godinu. Temelj za utvrđivanje vrijednosti boda je „Plan i program zajedničke komunalne potrošnje“, i ovisi o planiranim troškovima redovnog i investicijskog održavanja, te modernizacije komunalne infrastrukture zajedničke komunalne potrošnje.

(7) Ako općinsko vijeće ne utvrdi vrijednost boda iz stavka (6) ovoga članka do kraja godine, u slijedećoj kalendarskoj godini vrijednost boda se ne mijenja, do donošenja odluke Općinskog vijeća o utvrđivanju nove vrijednosti boda za tu godinu.

Članak 36
(Način obračuna komunalne naknade)

(1) Obračun komunalne naknade se vrši množenjem:

a) izgrađene korisne površine (u m²) prostora, odnosno korisne površine zemljišta iz članka 32.(1) e) i f), odnosno dužine instalacije iz članka 34.(3).;

b) koeficijenta zone u kojoj se nekretnina nalazi ili su položene instalacije;

c) broj bodova namjene i djelatnosti koja se obavlja u predmetnom prostoru;

d) vrijednosti boda iskazane u konvertibilnim markama (KM) po 1 m², odnosno po 1 m¹ za položene instalacije.

(2) Visina komunalne naknade utvrđuje se u mjesečnom iznosu.

XV PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 88
(Rokovi za donošenje općinskih propisa)

(1) Općine su dužne najkasnije u roku od jedne godine od dana stupanja na snagu ovog Zakona, uskladiti svoje postojeće propise iz oblasti komunalnog gospodarstva sa odredbama ovog Zakona.

(2) Općine će najkasnije u roku od jedne godine od dana stupanja na snagu ovog Zakona donijeti svoje provedbene propise propisane ovim Zakonom.

19. **Zakon o stvarnim pravima** („Službene novine Federacije BiH“ br. 66/13, 100/13, 32/19 – odluka USFBiH i 94/20 – rješenje USFBiH**)**

U konkretnom slučaju primjenjuje se **Zakon o stvarnim pravima** („Službene novine Federacije BiH“ broj 66/13) koji je važio u vrijeme donošenja osporenih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 74.
Postavljanje vodova i drugih uređaja

Postavljanje vodova i drugih uređaja (električnih, kanalizacionih, plinovodnih, vodovodnih, toplovodnih, telekomunikacionih i dr.) na tuđoj nekretnini bez pristanka njenog vlasnika, moguće je u općem interesu na temelju posebnih zakonskih propisa, a u privatnom interesu prema odredbama o osnivanju služnosti vodova i drugih uređaja odlukom suda, ako zakonom nije drugačije određeno.

Članak 210.
Dosjelost služnosti

(1) Stvarna služnost osniva se na temelju zakona dosjelošću, ako ju je posjednik povlasne nekretnine pošteno posjedovao izvršavajući njezin sadržaj kroz dvadeset godina, a vlasnik poslužne nekretnine nije se tome protivio.

(2) Ne može se dosjelošću osnovati stvarna služnost ako se njezin sadržaj izvršavao zlouporabom povjerenja vlasnika ili posjednika poslužne nekretnine, silom, potajno ili na zamolbu do opoziva.

(3) Ako se služnost po svojoj naravi može samo rijetko izvršavati, mora onaj tko tvrdi da je ona u korist njegove nekretnine kao povlasne osnovana dosjelošću, dokazati da je u razdoblju od najmanje dvadeset godina bar tri puta nastupio slučaj izvršavanja takve služnosti te da je on ili njegov prednik svaki taj put izvršio njezin sadržaj.

20. **Odluka o komunalnoj naknadi** („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 10. toč. 2. i 3.

Mjerila i elementi za utvrđivanje komunalne naknade su:

2. Izgrađena bruto površina (m²) prostora i objekta, odnosno dužni metar (m¹) dužine instalacija, a koji se utvrđuju na osnovu podataka iz rješenja o utvrđivanju minimalnotehničkih uvjeta za poslovni prostor i objekt, evidencija o stambenim objektima, evidencija o izdavanju urbanističkih i građevnih dozvola, kao i uviđaja na licu mjesta, a korisnik koji je prema odredbama ove Odluke obvezan da plaća komunalnu naknadu dužan je da pruži podatke o površini prostora i da omogući da se do tih podataka dođe.

3. Broj bodova prostora (broj bodova sukladno namjeni prostora po vrsti djelatnosti određen je u članku 14. ove Odluke).

Članak 11.

Visina komunalne naknade utvrđuje se na osnovu mjerila i elemenata iz prethodnog članka i to prema formuli:

KN = BP x BB x VB x KZ

KN – komunalna naknada izražena u KM,

BP – izgrađena bruto površina u m² ili dužina instalacije u m¹,

BB – broj bodova iz članka 14. Odluke,

VB – vrijednost boda izražena u KM/m² iz čl. 15. Odluke,

KZ – koeficijent zone iz članka 13. Odluke.

Množenjem na gore navedeni način, iskazanih mjerila i elemenata, dobiva se visina komunalne naknade na mjesečnoj razini za svakog obveznika.

Članak 14.

Broj bodova za izračunavanje komunalne naknade utvrđuje se zavisno od namjene prostora po vrsti djelatnosti koji se razvrstavaju u grupe i boduju na slijedeći način:

Redni broj	*NAMJENA PROSTORA PO VRSTI DJELATNOSTI*	*BROJ BODOVA*
1.	*Bazne postaje (kontejner i antenski stup sa pripadajućom opremom i priborom)*	*1 000*
2.	*Kladionice, sportske kladionice*	*500*
3.	*Kockarnice, kasina, igre na sreću, lutrija, loto, TV bingo, banke, mikrokreditne organizacije, osiguravajuća društva,*	

poduzeća iz oblasti nafte i naftnih derivata, poduzeća iz oblasti plina, te poduzeća koja se bave distribucijom električne energije i telekomunikacije.	*250*
4. Odvjetnička i notarska djelatnost, agencije za promet nekretnina i sl.	*140*
[…]	
8. Proizvodna djelatnost	*30*
9. Podzemne i nadzemne elektro i telefonske instalacije i instalacije kablovskih operatera	*25*
10. Poslovni prostori u kojima se ne obavlja djelatnost (prazni) i stambeni objekti	*20*
11. Plinovodne i toplovodne instalacije	*5*

21. **Odluka o komunalnoj naknadi** („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3.

Komunalna naknada se plaća za:

1. stambeni i poslovni prostor, te otvoreni prostor i građevinsko zemljište koji se koriste za obavljanje poslovne djelatnosti;

2. nadzemne i podzemne instalacije (elektroinstalacije, telefonske instalacije, instalacije kablovskih operatera, plinovodne instalacije i toplovodne instalacije).

II. OBVEZNICI PLAĆANJA KOMUNALNE NAKNADE

Članak 4.

Komunalnu naknadu plaćaju vlasnici prostora i zemljišta, te instalacija iz članka 3., a korisnici u slučaju kada su obvezu plaćanja komunalne naknade preuzeli ugovorom o zakupu.

Izuzetno, kada služba nadležna za donošenje rješenja o komunalnoj naknadi u redovitom postupku, ne može utvrditi vlasnika prostora ili građevinskog zemljišta, komunalnu naknadu će plaćati korisnik tog prostora ili građevinskog zemljišta.

Članak 6.

Služba nadležna za komunalne poslove će u roku od, najviše, 12 mjeseci od dana stupanja na snagu ove Odluke ustrojiti registar obveznika plaćanja komunalne naknade.

Registar će sadržavati:

- evidenciju o obveznicima komunalne naknade za stambeni prostor,

- evidenciju o obveznicima komunalne naknade za poslovni prostor i

- evidenciju o obveznicima komunalne naknade za podzemne i nadzemne instalacije.

Članak 9.

Evidencija o obveznicima komunalne naknade za podzemne i nadzemne instalacije sadrži:

- firmu, sjedište i adresu obveznika komunalne naknade,

- dužinu instalacije (m¹),

- pripadnost zoni,

- druge podatke od utjecaja na nastanak obveze, visinu, oslobađanje ili prestanak obveze plaćanja komunalne naknade.

Članak 12.

Jedinice mjere za utvrđivanje visine komunalne naknade za:

1. stambeni i poslovni prostor je kvadratni metar izgrađene bruto površine prostora (m²),

2. otvoreni prostor i građevinsko zemljište koji se koriste za obavljanje poslovne djelatnosti je kvadratni metar zauzete površine prostora ili zemljišta (m²),

3. nadzemne i podzemne instalacije je dužni metar instalacije (m¹).

Pod izgrađenom bruto površinom prostora podrazumijeva se površina koja se dobije množenjem vanjskih dimenzija prostora (širina i dužina), odnosno zbir tako dobivenih površina po katovima objekta u kojem se prostor nalazi.

Pod zauzetom površinom prostora ili zemljišta podrazumijeva se površina koja se dobije množenjem dimenzija prostora ili zemljišta (širina i dužina), koja se koristi.

Članak 14.

Visina komunalne naknade utvrđuje se prema formuli:

Kn = P x B x Vb x Kz

u kojoj je:

Kn – mjesečni iznos komunalne naknade izražen u KM,

P – izgrađena bruto ili zauzeta površina u m² ili dužina instalacije u m¹,

B – broj bodova iz članka 17. Odluke,

Vb – vrijednost boda izražena u KM/m2 ili KM/m¹,

Kz – koeficijent zone iz članka 16. Odluke.

Članak 17.

Broj bodova za izračunavanje komunalne naknade utvrđuje se zavisno od vrste i namjene prostora koji se razvrstavaju u grupe i boduju na slijedeći način:

RB	*VRSTA I NAMJENA PROSTORA*	*Broj bodova*
1.	*Bazne postaje (kontejner i antenski stup s pripadajućom opremom i priborom),*	*100*
2.	*Kladionice, sportske kladionice, kockarnice, kasina, prostori za igre na sreću, lutrije, lota, TV binga,*	*50*
3.	*Banke, mikrokreditne organizacije, osiguravajuća društva, […],*	*25*
6.	*Trgovine, hoteli, moteli, svadbeni saloni, videoteke, obrtničke radnje, prostori poduzeća za eksploataciju šljunka i pijeska, te zemljište koje služi za deponiranje i separaciju šljunka i pijeska, prostori transportnih poduzeća i prijevoznika,*	*3*
7.	*Podzemne i nadzemne instalacije,*	*2,5*
8.	*Stanovi u više-stambenim zgradama,*	*2,5*
9.	*Stambeni objekti,*	*2*
10.	*Proizvodne djelatnosti,*	*1*

IV. NAČIN NAPLATE KOMUNALNE NAKNADE

Članak 20.

Služba nadležna za komunalne poslove Općine Orašje, Rješenjem o komunalnoj naknadi utvrđuje obvezu plaćanja komunalne naknade, izgrađenu bruto ili zauzetu površinu prostora ili zemljišta, odnosno dužinu instalacija za koju se plaća komunalna naknada i mjesečni iznos komunalne naknade.

Rješenje o utvrđivanju plaćanja komunalne naknade donosi se na početku godine za tekuću godinu, a iskazuje se u mjesečnom i godišnjem iznosu.

Komunalna naknada dospijeva na naplatu u četiri jednaka kvartalna razdoblja i to kako slijedi:

- *za prvo kvartalno razdoblje zaključno sa 31.03. tekuće godine*
- *za drugo kvartalno razdoblje zaključno sa 30.06. tekuće godine*
- *za treće kvartalno razdoblje zaključno sa 30.09. tekuće godine*
- *za četvrto kvartalno razdoblje zaključno sa 31.12. tekuće godine.*

22. **Odluka o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac** („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3. točka 2.

Komunalna naknada plaća se za:

2. nadzemne i podzemne instalacije (elektroinstalacije, telefonske instalacije, instalacije kablovskih operatera, plinovodne instalacije i toplovodne instalacije).

II. OBVEZNICI PLAĆANJA KOMUNALNE NAKNADE

Članak 4. stavak 1.

Komunalnu naknadu plaćaju vlasnici prostora i zemljišta, te instalacija iz članka 3., a korisnici u slučaju kada su obvezu plaćanja komunalne naknade preuzeli ugovorom o zakupu.

Članak 9.

Evidencija o obveznicima komunalne naknade za podzemne i nadzemne instalacije sadrži:

- firmu, sjedište i adresu obveznika komunalne naknade,

- dužinu instalacije (m^1),

- pripadnost zoni,

- druge podatke od utjecaja na nastanak obveze, visinu oslobađanja ili prestanak obveze plaćanja komunalne naknade.

Članak 12. točka 3.

Jedinice mjere za utvrđivanje visine komunalne naknade za:

3. Nadzemne i podzemne instalacije je dužni metar instalacije (m^1).

Članak 17. toč. 1. i 7.

Broj bodova za izračunavanje komunalne naknade utvrđuje se zavisno od vrste i namjene prostora koji se razvrstavaju u grupe i boduju na slijedeći način:

R. br.	*VRSTA I NAMJENA PROSTORA*	*Broj bodova*
1.	*Bazne postaje (kontejneri i antenski stup s pripadajućom opremom i priborom)*	*100*
7.	*Podzemne i nadzemne instalacije*	*2,5*

Članak 20.

Služba nadležna za komunalne poslove Općine Domaljevac-Šamac, Rješenjem o komunalnoj naknadi utvrđuje obvezu plaćanja komunalne naknade, izgrađenu bruto ili zauzetu površinu prostora ili zemljišta, odnosno dužinu instalacija za koju se plaća komunalna naknada i mjesečni iznos komunalne naknade.

Rješenje o utvrđivanju plaćanja komunalne naknade donosi se na početku godine za tekuću godinu, a iskazuje se u mjesečnom i godišnjem iznosu.

Naknada se plaća do 10-og dana tekućeg mjeseca za protekli mjesec, a može se platiti i unaprijed dvomjesečno, kvartalno, polugodišnje ili za cijeli godišnji iznos.

V. Dopustivost

Dopustivost u odnosu na Zakon

23. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3. (c) Ustava Bosne i Hercegovine.

24. Članak VI/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

c) Ustavni sud će imati nadležnost za pitanja koja mu podnese bilo koji sud u Bosni i Hercegovini, a koja se tiču toga je li neki zakon o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka sukladno ovom Ustavu, s Europskom konvencijom za ljudska prava i temeljne slobode i njezinim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili koja se tiču postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

25. Podnositelji zahtjeva su zatražili da Ustavni sud ispita ustavnost članaka Zakona, koji je donijela kantonalna skupština. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća na stav da nije nadležan za ocjenu ustavnosti „zakona koje je donijela kantonalna skupština“ kada je zahtjev podnijet na temelju nadležnosti iz članka VI/3.(a), ali jeste ukoliko je zahtjev podnesen na temelju članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U-15/22* od 22. rujna 2022. godine, točka 16. s daljnjim referencama).

26. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zapaža da su zahtjeve za ocjenu ustavnosti podnijeli suci Kantonalnog suda u Tuzli, što znači da su zahtjeve podnijele ovlaštene osobe iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-5/10* od 26. studenog 2010. godine, točke 7–14., objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 37/11). Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da su zahtjevi dopustivi zato što ih je podnio ovlašteni subjekt, te stoga što ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjevi ne bi bili dopustivi.

Dopustivost u odnosu na općinske odluke

27. Članak 19. točka a) Pravila Ustavnog suda u relevantnom dijelu glasi:

Zahtjev nije dopustiv ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

[...]

a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje.

28. Podnositelji zahtjeva su tražili da Ustavni sud ispita ustavnost članka 10. toč. 2. i 3., članka 11. i članka 14. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15), čl. 3., 4., 6., 9., 12., 14., 17. i 20. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14), članka 3. točka 2., članka 4. stavak 1., članka 9., članka 12. točka 3., članka 14., članka 17. toč. 1. i 7. i članka 20. Odluke o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14). Imajući to u vidu, nameće se pitanje je li Ustavni sud nadležan za ispitivanje ustavnosti propisa koje su usvojili općinski zakonodavni organi.

29. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da članak VI/3.(c), kao ni članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, ne propisuje eksplicitno nadležnost Ustavnog suda da ocjenjuje ustavnost pravnih akata niže snage od zakona. Dalje, Ustavni sud ističe da je u svojoj praksi *ad hoc* odlučivao hoće li prihvatiti nadležnost u takvim slučajevima. U tom pravcu, Ustavni sud je uspostavio određene kriterije pa je prihvaćao nadležnost u sljedećim situacijama: kada akti niže pravne snage od zakona pokreću pitanje kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda zaštićenih Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom (vidi, npr. Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *U-4/05* od 22. travnja 2005. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 32/05, i *U-7/05* od 2. prosinca 2005. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 45/05), kada se osporenim aktom regulira pitanje koje nema osnovu u zakonu, kada je osporeni akt donio nenadležni organ, kada u zakonu nema osnove za donošenje takvog akta ili kada je osporeni akt izašao izvan okvira zakona (vidi, npr. Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U-13/21* od 24. ožujka 2022. godine, točka 40., objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 22/22).

30. Podnositelji zahtjeva smatraju da u Zakonu ne postoji osnova za razlikovanje visine komunalne naknade prema konkretnim vrstama djelatnosti, te da su stoga općinske odluke izašle izvan okvira zakona. Međutim, člankom 36. stavak 1. točka c) Zakona propisan je način obračuna komunalne naknade (množenjem površine prostora ili zemljišta, odnosno duljine instalacija i broja bodova namjene i djelatnosti) te vrijednost boda. Dakle, nesporno je da je člankom 36. stavak 1. točka c) Zakona propisana i djelatnost kao kriterij za utvrđivanje visine komunalne naknade. Osim toga, osporenim Zakonom je propisano da će se provedbeni propisi koji su doneseni na temelju ranije važećeg zakona primjenjivati ako nisu u suprotnosti s odredbama ovog Zakona (članak 88. stavak 2.). Dakle, općinskim odlukama su samo dodatno razvrstane djelatnosti tako

što je utvrđen različit broj bodova za različite djelatnosti. Iz navedenog slijedi da su općinske odluke podzakonski provedbeni akti kojima se detaljnije razrađuju i reguliraju odredbe Zakona radi čije provedbe su i donesene (*idem, U-13/21*, točka 45.). Stoga Ustavni sud smatra da su neutemeljeni navodi podnositelja zahtjeva da Zakonom nije propisana osnova da se odlukom propiše različita visina komunalne naknade u ovisnosti o djelatnosti koja se obavlja.

31. Osim navedenog, podnositelji zahtjeva tvrde da osporeni članci općinskih odluka, kao i članci osporenog Zakona nisu u skladu s federalnim propisom, tj. Zakonom o stvarnim pravima, jer se u tom slučaju radi o stvarnopravnom odnosu između vlasnika zemljišta i vlasnika instalacija koje se postavljaju na zemljištu. Stoga smatraju da „općine i gradovi nisu nadležni da reguliraju plaćanje bilo kakve naknade za postavljanje nadzemnih i podzemnih instalacija“. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da nije nadležan ispitivati navode o neusklađenosti općinskih i kantonalnih propisa s federalnim zakonom jer to spada u nadležnost Ustavnog suda Federacije BiH (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-20/22* od 22. rujna 2022. godine, toč. 10. i 11. s daljnjim referencama).

32. Konačno, Ustavni sud smatra da odredbe općinskih odluka ne pokreću pitanje kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda zaštićenih Ustavom Bosne i Hercegovine, niti je te odluke donio nenadležni organ.

33. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da zahtjevi u okolnostima konkretnog slučaja, u dijelu u kojem se odnose na općinske odluke, ne ispunjavaju uvjete iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine da bi Ustavni sud uspostavio svoju nadležnost.

VI. Meritum

34. Podnositelji zahtjeva smatraju da odredbe čl. 32. stavak 5., 34. stavak 3., 35. stavak 1. točka a) i 36. stavak 1. Zakona nisu u skladu sa člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije, člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije u svezi sa člankom II/3. (k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

35. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** relevantne odredbe glase:

Članak II
Ljudska prava i temeljne slobode

3. Popis prava

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

[...]

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

[...]

k) Pravo na imovinu.

[...]

4. Nediskriminacija

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

36. U **Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda** relevantne odredbe glase:

Članak 6. stavak 1.
Pravo na pravično suđenje

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. Presuda se izriče javno, ali se tisak i javnost mogu isključiti iz cijelog ili dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to zahtijevaju interesi maloljetnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u mjeri koja je, po mišljenju suda, strogo potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla naškoditi interesima pravde.

Članak 14.
Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

37. Članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju glasi:

Zaštita imovine

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulirala korištenje imovine sukladno općem interesu, ili da bi osigurala plaćanje poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

38. Osporene odredbe Zakona glase:

Članak 32. stavak (5)
(Obveznici plaćanja komunalne naknade)

(5) Komunalnu naknadu plaćaju i vlasnici nadzemnih i podzemnih instalacija: elektro i telefonske instalacije, instalacije kablovskih operatera, plinovodne instalacije i toplovodne instalacije.

Članak 34. stavak (3)
(Temelj za utvrđivanje komunalne naknade)

(3) Komunalna naknada za nadzemne i podzemne instalacija: elektro i telefonske instalacije, instalacije kablovskih operatera, plinovodne instalacije i toplovodne instalacije određuje se po jedinici bruto položene duljine instalacije (izražene u dužnim metrima - m¹).

Članak 35. stavak (1) točka a)
(Mjerila za utvrđivanje visine komunalne naknade)

(1) Mjerila za utvrđivanje visine komunalne naknade su:

a) lokacija nekretnine (objekta ili građevinskog zemljišta) iz članka 32. (1) i (4), i lokacije nadzemnih i podzemnih instalacija iz članka 32. (5) odnosno zona u kojoj se nekretnina ili instalacije nalaze - koeficijent zone (Kz);

Članak 36. stavak (1)
(Način obračuna komunalne naknade)

(1) Obračun komunalne naknade se vrši množenjem:

a) izgrađene korisne površine (u m²) prostora, odnosno korisne površine zemljišta iz članka 32.(1) e) i f), odnosno dužine instalacije iz članka 34.(3);
b) koeficijenta zone u kojoj se nekretnina nalazi ili su položene instalacije;
c) broj bodova namjene i djelatnosti koja se obavlja u predmetnom prostoru;
d) vrijednosti boda iskazane u konvertibilnim markama (KM) po 1 m², odnosno po 1 m¹ za položene instalacije.

39. Ustavni sud zapaža da podnositelji zahtjeva u zahtjevima br. U-14/23, U-16/23 i U-18/23 neustavnost osporenih članaka općenito vide u tome što se njima propisuje da visina komunalne naknade ovisi o vrsti djelatnosti koju obavlja obveznik naknade. Naime, podnositelji zahtjeva smatraju da zakonodavac nije imao „racionalne razloge“ da propiše da su osobe koje obavljaju određene vrste djelatnosti dužne platiti veći iznos

komunalne naknade od osoba koje obavljaju drugu vrstu djelatnosti. Umjesto toga, kako navode podnositelji zahtjeva, zakonodavac je trebao propisati da visina komunalne naknade ovisi o koristi koju obveznici komunalne naknade ostvare od korištenja komunalnih objekata, uređaja i usluga.

40. Dalje, u zahtjevima br. U-15/23, U-17/23, U-19/23, U-22/23, U-23/23, U-24/23, U-25/23 i U-26/23 podnositelji zahtjeva konkretnije navode da obveznici komunalne naknade za postavljanje nadzemnih i podzemnih instalacija i baznih stanica, za razliku od ostalih obveznika komunalne naknade, ne ostvaruju bilo kakvu korist od zajedničkih komunalnih objekata i uređaja, niti koriste komunalne usluge. Stoga, podnositelji zahtjeva smatraju da se vlasnici nadzemnih i podzemnih instalacija i baznih stanica nalaze u stvarnopravnom odnosu s vlasnicima zemljišta ili objekata na kojima se instalacije postavljaju, slijedom čega bi samo vlasnik zemljišta ili objekta od njih mogao tražiti naknadu za postavljanje instalacija. Osporeni članci, prema navodima podnositelja zahtjeva, stavljaju pretjeran teret na vlasnike instalacija jer su, kako navode, dužni plaćati „dvostruku naknadu“, i to vlasnicima zemljišta ili objekata na kojima su postavljene nadzemne i podzemne instalacije i bazne stanice, kao i naknadu na ime korištenja komunalnih usluga koje su dužni plaćati općini ili gradu.

Pravo na imovinu

41. Opća načela za procjenu je li miješanje u imovinu u skladu sa člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju utvrđena su u praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), koju slijedi i Ustavni sud. Prvo se mora utvrditi postoji li imovina zaštićena člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, a onda je li došlo do miješanja u takvu imovinu. Zatim, miješanje u pravo na imovinu mora biti izvršeno „u skladu sa zakonom“. Osim toga, miješanje u imovinu mora biti u javnom interesu i mora postojati pravična ravnoteža između javnog interesa i prava na imovinu. Također, treba imati u vidu široko polje slobodne procjene koju država uživa kada su u pitanju opće mjere ekonomske politike ili socijalne strategije, kao i prilikom uobličavanja i provedbe politike u oblasti oporezivanja (vidi Europski sud, *Iofil AE protiv Grčke*, odluka od 7. rujna 2021. godine, predstavka broj *50598/13*, toč. 32–36.).

a) Radi li se o „imovini“ i „miješanju“ u smislu članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju

42. U konkretnom slučaju, osporenim odredbama Zakona propisana obveza plaćanja komunalne naknade je nesporno novčana i pada na teret pravnim ili fizičkim osobama koje obavljaju određenu poslovnu djelatnost. Na temelju toga, Ustavni sud smatra da u tom slučaju postoji „imovina“ zaštićena člankom II/3.(k) Ustava BiH i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, kao i da na temelju osporenih odredaba dolazi do miješanja u tu imovinu.

b) Zakonitost miješanja

43. U svezi s tim pitanjem, Ustavni sud naglašava da se u konkretnom slučaju radi o ocjeni ustavnosti zakonske odredbe. Dakle, miješanje je nesporno propisano zakonom, tj. osporenim čl. 32. stavak 5., 34. stavak 3., 35. stavak 1. točka a) i 36. stavak 1. Zakona. Zakon je javno dostupan, a njegove odredbe kojima je propisana obveza plaćanja komunalne naknade su dovoljno predvidljive i jasne.

c) Postojanje „javnog interesa“

44. Ustavni sud primjećuje da se konkretna komunalna naknada odnosi na djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje. Te djelatnosti su precizno pobrojane u članku 3. stavak 5. Zakona (vidi točku 18. ove Odluke). Također, Zakonom je propisano da se pod pojmom javnog interesa u komunalnim djelatnostima podrazumijeva „zadovoljavanje onih potreba civilizacijskog društva koje su nezamjenjiv uvjet života i rada građana, kantonalnih i općinskih organa i drugih subjekata na području Kantona“ (članak 5. stavak 2.). Dakle, radi se o naknadi kojom se financiraju djelatnosti koje su nesporno u općem/javnom interesu (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-53/21* od 2. studenog 2022. godine, točka 38., dostupna na www.ustavnisud.ba).

d) Proporcionalnost miješanja

45. Ustavni sud podsjeća da je Europski sud u svojoj praksi dosljedno ukazivao da domaće vlasti uživaju široku slobodu procjene da utvrde što je u javnom interesu, naročito kad se radi o javnim prihodima, s obzirom na to da nacionalni zakonodavac ima široko pravo diskrecije u provedbi ekonomskih, socijalnih i drugih javnih politika (vidi točku 41. ove Odluke).

46. Što se tiče tvrdnje podnositelja zahtjeva da visina komunalne naknade ovisi isključivo o vrsti djelatnosti koju obavljaju obveznici te naknade, Ustavni sud ukazuje da su u članku 36. Zakona propisani parametri na temelju kojih se utvrđuje visina komunalne naknade. Djelatnost koja se obavlja je samo jedan od kriterija, a ostali kriteriji su lokacija, odnosno koeficijent zone, površina lokacije i vrijednost boda. Stoga, Ustavni sud ne može prihvatiti tvrdnju podnositelja zahtjeva da je vrsta djelatnosti jedini parametar za utvrđivanje visine komunalne naknade.

47. Podnositelji zahtjeva dalje smatraju da zakonodavac nije imao „racionalne razloge“ da propiše djelatnost obveznika kao jedan od kriterija za utvrđivanje visine komunalne naknade. Ustavni sud, međutim, ukazuje da su komunalne djelatnosti neophodne radi zadovoljavanja onih potreba civilizacijskog društva koje su nezamjenjiv uvjet života i rada građana (članak 5. stavak 2. Zakona), odnosno radi održavanja komunalne infrastrukture kao cjelovitog sustava (članak 2. Zakona). One predstavljaju prihode lokalnih zajednica i financiraju se, između ostalog, i iz sredstava prikupljenih od komunalne naknade. Dakle,

radi se o financiranju djelatnosti koje su neophodne radi normalnog funkcioniranja lokalne zajednice, u kojem sudjeluju pravne i fizičke osobe koje žive i rade u toj zajednici. Te djelatnosti stvaraju neophodan preduvjet bez kojeg obavljanje poslovnih aktivnosti, kao i ostvarivanje profita od tih aktivnosti, u određenoj lokalnoj zajednici ne bi bilo moguće. Stoga je za Ustavni sud sasvim racionalno da u financiranju tih djelatnosti u većoj mjeri sudjeluju obveznici koji se bave djelatnostima za koje se opravdano pretpostavlja da ostvaruju veći profit. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra neutemeljenim tvrdnje podnositelja zahtjeva da zakonodavac nije imao „racionalne razloge" da propiše djelatnost obveznika kao jedan od kriterija za utvrđivanje visine komunalne naknade.

48. Podnositelji zahtjeva također smatraju da vlasnici nadzemnih i podzemnih instalacija i baznih stanica ne mogu biti obvezani na plaćanje komunalne naknade jer, za razliku od ostalih djelatnosti, ne ostvaruju bilo kakvu korist od komunalnih objekata, uređaja i usluga. U svezi s tim pitanjem, Ustavni sud ukazuje da su obveznici sporne naknade fizičke i pravne osobe koje su vlasnici stambenog, poslovnog, garažnog i drugog pomoćnog prostora, građevinskog zemljišta, te nadzemnih i podzemnih instalacija. Stoga je nesporno da sve te osobe uživaju određenu korist od djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje, npr. koriste ceste, pješačke staze, javne površine i parkove, koji moraju biti uređeni, očišćeni od komunalnih otpadaka i snijega, osvijetljeni, s njih moraju biti odvedene atmosferske vode i slično. Naime, djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje, za razliku od individualne komunalne potrošnje, ne odnose se na nekretnine ili instalacije konkretnog obveznika, već, kako je prethodno rečeno, služe normalnom funkcioniranju lokalne zajednice. Stoga, Ustavni sud smatra neutemeljenim navode podnositelja zahtjeva da vlasnici nadzemnih i podzemnih instalacija i baznih stanica ne mogu biti obvezani na plaćanje komunalne naknade jer ne ostvaruju bilo kakvu korist od komunalnih objekata, uređaja i usluga.

49. Dalje, podnositelji zahtjeva smatraju da je Zakon neustavan i zato što, kako navode, vlasnici nadzemnih i podzemnih instalacija „plaćaju dvostruku naknadu". Naime, komunalna naknada spada u sferu javnopravnih obveza, dok odnos vlasnika zemljišta i vlasnika nadzemnih i podzemnih instalacija predstavlja privatnopravni odnos tih subjekata. Stoga, ukoliko u okviru privatnopravnog ugovornog odnosa vlasnici instalacija preuzmu obvezu plaćanja komunalne naknade, čiji su obveznici vlasnici zemljišta ili objekata, ne radi se o „dvostrukom plaćanju" jer se nesporno plaća samo jedna komunalna obveza. Plaćanje naknade vlasnicima zemljišta ili objekta radi njihovog korištenja ili najma je sasvim druga vrsta pravnog odnosa, privatnopravnog, i ona ne pokreće pitanje „dvostrukog plaćanja", niti tako nešto proizlazi iz osporenih članaka Zakona. Zbog toga, Ustavni sud smatra da su neutemeljeni navodi da vlasnici nadzemnih i podzemnih instalacija „plaćaju dvostruku naknadu".

50. Podnositelji zahtjeva smatraju da je zakonodavac „trebao propisati" da visina komunalne naknade ovisi o koristi koju obveznici komunalne naknade ostvare od

korištenja komunalnih objekata, uređaja i usluga. Međutim, Ustavni sud ne može ispitivati na koji način bi zakonodavac trebao riješiti neko pitanje, već samo je li osporeni zakon u skladu s Ustavom (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-3/16* od 1. prosinca 2016. godine, točka 28.). Koje će kriterije propisati za plaćanje tih vrsta javnih prihoda ulazi, kao što je već rečeno, u široko polje slobodne procjene koju u ovoj oblasti zakonodavac ima.

51. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da osporeni članci zadovoljavaju načelo proporcionalnosti i njihovim propisivanjem zakonodavac nije prekoračio polje slobodne procjene koju ima u oblasti politike javnih prihoda. Stoga, Ustavni sud smatra da su osporene odredbe Zakona u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Zabrana diskriminacije u svezi s pravom na imovinu

52. Članak II/4. **Ustava Bosne i Hercegovine** glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

53. Članak 14. **Europske konvencije** glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

54. Iz navoda zahtjeva za ocjenu ustavnosti proizlazi da su osporene odredbe članka 36. stavak 1. Zakona u suprotnosti sa člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije u svezi sa člankom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju zato što propisuju da će se visina komunalne naknade utvrditi u različitom iznosu u ovisnosti o djelatnosti kojom se konkretni obveznik te naknade bavi, kao i da veću naknadu plaćaju oni koji se bave „neprivilegiranom“ djelatnošću“. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da Zakonom nisu propisane „privilegirane“ djelatnosti, niti podnositelji zahtjeva ukazuju na to. Naime, postoje različite vrste djelatnosti u ovisnosti o kojima se određuju i obveze koje trebaju plaćati osobe koje se bave takvim djelatnostima, u koje spada i obveza plaćanja komunalne naknade.

55. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je Europski sud potvrdio da zabrana diskriminacije iz članka 14. Europske konvencije pruža zaštitu od različitog postupanja prema pojedincima u analognim ili relevantno sličnim situacijama. Tretman je diskriminatoran

ako „nema objektivno i razumno opravdanje“, odnosno ako ne teži „legitimnom cilju“ ili ako ne postoji „razuman odnos proporcionalnosti“ između upotrijebljenog sredstva i cilja koji se želi postići (vidi, *mutatis mutandis*, Europski sud, *Pinkas protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 4. listopada 2022. godine, predstavka broj *8701/21*, točka 58.). Osim toga, „samo razlike u tretmanu utemeljene na prepoznatljivoj osobini ili ‘statusu’ mogu predstavljati diskriminaciju u smislu članka 14.“ (*idem*, točka 59.).

56. Dakle, da bi se ispitalo postojanje diskriminacije mora se prvo utvrditi postojanje adekvatne „usporedne skupine“ i „analogne ili relevantno slične situacije“. U procjeni usporedivosti situacija primjereno je razmotriti ih u njihovoj ukupnosti i izbjeći izdvajanje marginalnih aspekata, što bi dovelo do „vještačke analize“ (vidi Europski sud, *Valiullina i ostali protiv Latvije*, presuda od 14. rujna 2023. godine, predstavka broj 56928/19 i dr., točka 182. s pozivom na daljnje reference). Štoviše, ta procjena mora biti utemeljena na elementima objektivne prirode, koji iz svog opsega isključuju čimbenike koji nisu objektivno provjerljivi kao što su pretpostavljene namjere, neprovjereni strahovi ili puke pretpostavke (vidi Europski sud, *Carvalho Pinto de Sousa Morais protiv Portugala*, predstavka broj 17484/15, presuda od 25. srpnja 2017. godine, točka 52.). Također, analiza tog pitanja ovisi o kontekstu i okolnostima svakog slučaja, kao i svrsi mjere koja pravi razliku o kojoj je riječ (vidi Europski sud, *Fabian protiv Mađarske*, predstavka broj 78117/13, presuda od 5. rujna 2017. godine, točka 121.).

57. U konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra da iz činjenice da je zakonom propisano da je jedan od kriterija za utvrđivanje visine komunalne naknade i djelatnost konkretnog obveznika proizlazi da obveznici različitih djelatnosti ne mogu jedni drugima biti usporedna skupina. Naime, različite poslovne djelatnosti ne mogu biti jedna drugoj usporedna skupina, niti se na temelju toga mogu temeljiti navodi o diskriminaciji jer se ne radi o tretmanu po nekoj zabranjenoj osnovi. Pri tome, Ustavni sud podsjeća da je takav stav zauzeo u svojoj praksi iz apelacijske nadležnosti u svezi s pitanjem različite visine općinskih komunalnih naknada za obveznike različitih djelatnosti (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-53/21* od 2. studenog 2022. godine, točka 48., dostupna na www.ustavnisud.ba).

58. Stoga, imajući u vidu široko polje slobodne procjene koju država uživa u oblasti politike javnih prihoda, Ustavni sud smatra da je osporena odredba članka 36. stavak 1. Zakona u skladu sa člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije u svezi sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Ostali navodi

59. Podnositelji smatraju da osporene odredbe Zakona nisu u skladu sa člankom II/3. (e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije. Ustavni

sud smatra da osporene odredbe Zakona ni na koji način ne pokreću pitanja iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, niti su podnositelji zahtjeva naveli bilo kakve razloge zbog kojih smatraju da bi osporene odredbe trebalo ispitati u kontekstu prava na pravično suđenje. Stoga, Ustavni sud ne smatra da je navedeno pitanje potrebno posebno razmatrati.

VII. Zaključak

60. Ustavni sud zaključuje da su čl. 32. stavak 5., 34. stavak 3., 35. stavak 1. točka a) i 36. stavak 1. Zakona o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona („Narodne novine Posavskog kantona“ broj 3/17) u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije.

61. Na temelju članka 19. točka a) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

62. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Sadržaj

Predmet broj U-20/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (sudac Predrag Krsmanović) za ocjenu ustavnosti članka 102. stavak (2) Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23) i čl. 7., 14. i 20. Zakona o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 70/07, 26/14, 40/18 i 25/22)

Odluka od 18. siječnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-20/23**, rješavajući zahtjeve **Kantonalnog suda u Tuzli**, na temelju članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 18. siječnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevima Kantonalnog suda u Tuzli (sudac Predrag Krsmanović) za ocjenu ustavnosti članka 102. stavak (2) Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23) i čl. 7., 14. i 20. Zakona o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 70/07, 26/14, 40/18 i 25/22),

utvrđuje se da su odredbe članka 102. stavak (2) Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23) i čl. 7., 14. i 20. Zakona o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 70/07, 26/14, 40/18 i 25/22) u skladu sa člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak (1) Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, te člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom

glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Kantonalni sud u Tuzli, sudac Predrag Krsmanović (u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva), podnio je 11. srpnja, 27. rujna, 27. listopada i 1. studenog 2023. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) identične zahtjeve za ocjenu ustavnosti članka 102. stavak (2) Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka US; u daljnjem tekstu: Zakon o MIO), te čl. 7., 14. i 20. Zakona o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 70/07, 26/14, 40/18 i 25/22; u daljnjem tekstu: Zakon o osnivanju Instituta), u svezi sa člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), te člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Zahtjevi su evidentirani pod br. U-20/23, U-28/23, U-29/23, U-30/23 i U-31/23.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. S obzirom na to da se zahtjevima osporavaju iste odredbe Zakona o MIO i Zakona o osnivanju Instituta, Ustavni sud je, u smislu članka 32. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju predmeta U-20/23, U-28/23, U-29/23, U-30/23 i U-31/23 u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem U-20/23.

3. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Zastupničkog doma i Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, te od Vlade Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada) i Ureda za suradnju i zastupanje pred Ustavnim sudom (u daljnjem tekstu: Ured za zastupanje) zatraženo je 17. srpnja 2023. godine da dostave odgovore na zahtjev U-20/23.

4. Vlada i Ured za zastupanje su 15. odnosno 18. kolovoza 2023. godine dostavili odgovore na zahtjev. Zastupnički dom i Dom naroda nisu dostavili odgovore.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

5. Podnositelj zahtjeva navodi da je zakonom nedovoljno reguliran postupak medicinskog vještačenja kod ocjenjivanja radne sposobnosti. U svezi s tim, podnositelj

zahtjeva dovodi u pitanje ustavnost članka 102. stavak 2. Zakona o MIO kojim su, kako je naveo, „bez jasne svrhe i opravdanja zakonodavna ovlaštenja donositelja Zakona o MIO u reguliranju pitanja vještačenja prenesena na Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja“ (u daljnjem tekstu: Institut). Podnositelj zahtjeva smatra da Institut nema ni stručnu ni kadrovsku sposobnost da svojim aktima regulira ovako složena i bitna pitanja. Dalje, podnositelj zahtjeva navodi da zakonom nije propisan postupak medicinskog vještačenja koji bi predstavljao minimalan okvir i standard kojim bi se Institut rukovodio prilikom izvršavanja nadležnosti iz članka 102. stavak (2) Zakona o MIO. Za podnositelja zahtjeva ovaj problem se čini još većim kada se uzme u obzir da ni Zakon o osnivanju Instituta ne propisuje okvire i standarde za reguliranje ove materije.

6. Dodatni problem za podnositelja zahtjeva predstavlja okolnost da je postupak medicinskog vještačenja reguliran isključivo podzakonskim aktima Instituta. Riječ je o Pravilima Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja (u daljnjem tekstu: Pravila Instituta) i Pravilniku o jedinstvenim kriterijima i pravilima postupka medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja (u daljnjem tekstu: Pravilnik o jedinstvenim kriterijima). Prema mišljenju podnositelja zahtjeva, u tim podzakonskim aktima postoje „krupni nedostaci koji mogu utjecati na povredu prava pojedinih stranaka na pravično suđenje i imovinu“. Kao primjer navodi da internim aktima nisu regulirana pitanja specijalizacije niti stručnih kvalifikacija vještaka, što posljedično dovodi do toga da sve vrste medicinskih vještačenja obavlja nekoliko vještaka iz svega nekoliko medicinskih specijalnosti, bez obzira na vrstu ozljede, bolesti ili oboljenja. Ovo se dešava, kako obrazlaže, zbog ograničenog broja vještaka koji su zaposleni u Institutu, jer vještačenja obavljaju samo zaposlenici Instituta. Podnositelj zahtjeva dalje navodi da internim aktima Instituta nije regulirano što sadrži „mišljenje“ koje daje liječničko povjerenstvo Instituta. U svezi s tim, podnositelj zahtjeva navodi da, u pravilu, niti jedno liječničko povjerenstvo Instituta (prvostupanjsko i drugostupanjsko) ne daje razloge za svoju ocjenu niti iznosi obrazloženje mišljenja, već, u pravilu, ponavlja svoje ocjene i paušalne tvrdnje predstavljajući ih kao „mišljenje“ ili „obrazloženje“. Podnositelj zahtjeva smatra da ovakav način rada liječničkih povjerenstava Instituta krši prava stranaka na pravično suđenje. Smatra da se to dešava zbog izostanka zakonskog reguliranja postupka medicinskog vještačenja kojim bi se jasno propisala obveza vještacima da svoje mišljenje obrazlože medicinskim činjenicama i medicinskim dokazima.

7. Dalje, podnositelj zahtjeva ukazuje na neusklađenost internih akata Instituta s određenim zakonima, prije svega sa Zakonom o upravnom postupku (u daljnjem tekstu: ZOUP) i Zakonom o vještacima. U svezi s tim, podnositelj zahtjeva se pozvao na odredbu članka 3. ZOUP-a kojom je propisano da se u upravnim oblastima za koje je federalnim zakonom propisan poseban postupak postupa po odredbama tog posebnog zakona, osim u pitanjima koja nisu uređena posebnim zakonom kada se primjenjuje ZOUP. Podnositelj zahtjeva ističe da niti jednim federalnim zakonom nije propisan poseban postupak medicinskog vještačenja u mirovinsko-invalidskim stvarima, a da u

odredbama ZOUP-a nema valjanog pravnog temelja za primjenu internih podzakonskih akata kojima je propisan postupak medicinskog vještačenja. Podnositelj zahtjeva dalje tvrdi da postojeći interni akti Instituta omogućuju da nalaz i mišljenje sačini osoba koja nije dovoljno stručna i koja nema odgovarajuću medicinsku specijalnost koja odgovara predmetu vještačenja. Dalje, podnositelj zahtjeva navodi da je internim aktima Instituta onemogućeno da se u postupku vještacima postavljaju pitanja i iznose primjedbe u svezi s nalazom i mišljenjem, uključujući i primjedbe u svezi s ličnošću i izuzećem vještaka. Podnositelj zahtjeva problematizira i načelo dvostupnosti koje je uvedeno internim aktima Instituta, što je, prema njegovu mišljenju, u suprotnosti sa svrhom i ciljem vještačenja kao jednog od dokaznih sredstava, te s načelom učinkovitosti i ekonomičnosti upravnog postupka. Navodi i da se internim aktima Instituta krše i odredbe Zakona o vještacima, posebno one koje se tiču uvjeta i postupka izbora i imenovanja vještakā, kriterija za njihovo imenovanje, stručnog znanja i radnih rezultata imenovanih vještaka i sl. U takvim okolnostima podnositelj zahtjeva „izražava sumnju“ da osporene odredbe stvaraju mogućnost da vještačenje zdravstvenog stanja u upravnim postupcima obavljaju i osobe koje prema Zakonu o vještacima nisu imenovane za vještake, osobe koja ne ispunjavaju kriterije za imenovanje za vještaka, kao i osobe koje nemaju adekvatno specijalističko znanje i vještine koje se zahtijevaju s obzirom na predmet vještačenja.

b) Činjenice predmeta povodom kojih su podneseni zahtjevi

8. Pred Kantonalnim sudom u Tuzli (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) vodi se više upravnih sporova u kojima tužitelji traže poništenje rješenjā drugostupanjskog organa uprave. Tužitelji su nezadovoljni time što im je, kako tvrde, priznato pravo na invalidnost II. kategorije (promijenjena radna sposobnost zbog bolesti, a ne zbog profesionalne bolesti ili ozljede na radu) ili što im nije utvrđena invalidnost, pa ne mogu ni ostvariti prava po toj osnovi. U svim predmetima Kantonalni sud je uočio problem u nalazu i mišljenju vještakā.

c) Odgovor na zahtjev

9. Vlada je u izjašnjenju navela da su navodi iz zahtjeva neutemeljeni. U svezi s prigovorom da je zakonodavac bez jasne svrhe i opravdanja prebacio poslove vještačenja na Institut, Vlada je navela da su opravdanje i svrha prijenosa nadležnosti utemeljeni na činjenici da postupak vještačenja, uz suglasnost Vlade i sudjelovanje resornog ministra, provodi ustanova koja je stručna da se bavi poslovima medicinskog vještačenja. Pri tome je procedura medicinskog vještačenja utemeljena na pravilima i znanju iz oblasti medicinske struke, kojim zakonodavac ne raspolaže. Dalje, Vlada je navela da su neutemeljeni i prigovori o neusklađenosti osporenih odredaba s odredbama ZOUP-a i Zakona o vještacima. U svezi s tim, Vlada je podsjetila da je medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja samo jedan segment cjelovitog upravnog postupka koji se provodi pred nadležnim organima uprave radi ostvarivanja prava iz mirovinsko-

invalidskog osiguranja, socijalne zaštite i sl. U tom pravcu, Vlada je ukazala na proceduru za ostvarivanje prava koja se pokreće podnošenjem zahtjeva, upućivanjem stranaka na medicinsko vještačenje, sačinjavanjem nalaza i mišljenja prema pravilima struke, nakon čega se izdaje rješenje kojim se odlučuje o pravima podnositelja zahtjeva. U tom dijelu u potpunosti se primjenjuju odredbe ZOUP-a, a podnositelj zahtjeva, ukoliko je nezadovoljan nalazom i mišljenjem vještaka, ima mogućnost u žalbi odnosno tužbi istaknuti sve primjedbe. Dalje, Vlada je podsjetila da je Zakon o osnivanju Instituta poseban propis kojim su propisani djelatnost Instituta, postupak medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja te druga pitanja u svezi s tim. U takvim okolnostima, u odnosu na Zakon o vještacima vrijedi pravilo *lex specialis derogat legi generali*. U svezi s prigovorom da medicinsko vještačenje vrši liječnik koji nema odgovarajuće specijalističko znanje, Vlada je podsjetila na odredbe Pravilnika o temeljnim kriterijima i to čl. 28., 29., 31. i 33. kojima je reguliran postupak medicinskog vještačenja. U tom pravcu, Vlada je podsjetila da sva medicinska vještačenja podliježu obveznoj internoj medicinskoj kontroli prije nego se nalaz i mišljenje dostavi podnositelju zahtjeva. Vlada je predložila da se zahtjev odbije jer su osporene odredbe suglasne s Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom.

10. Ured za zastupanje se pozvao na odredbe Naputka o provođenju postupka za ostvarivanje prava po osnovu invalidnosti i fizičke onesposobljenosti i provođenju postupka medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja (u daljnjem tekstu: Naputak), kojima je propisan postupak za ostvarivanje prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja. Ured je naveo da je člankom 4. Naputka propisana dokumentacija koju je osiguranik dužan dostaviti za ostvarivanje prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja. U svezi s tim je podsjetio na Odluku Ustavnog suda broj AP-132/21 u kojoj Ustavni sud nije utvrdio kršenje apelantova prava na pravično suđenje. U navedenom predmetu Ustavni sud je naveo „da dokazivanje činjenica o nastanku invaliditeta zbog ozljede na radu podliježe dokazivanju na temelju odredaba Naputka kojim je detaljno razrađen postupak dokazivanja ozljeda na radu i umanjenja radne sposobnosti, a to podrazumijeva vještačenje putem nadležnog Instituta, a ne posredstvom sudskog vještaka“. Prema mišljenju Ureda za zastupanje, osporene odredbe ne krše pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije. U svezi s kršenjem prava na imovinu, Ured za zastupanje je podsjetio da osporene odredbe određuju uvjete pod kojima se može ostvariti pravo na osobnu invalidninu, što ukazuje da se osporenim odredbama ne utvrđuje imovinsko pravo, već uvjeti za stjecanje imovinskih prava. Stoga osporene odredbe ne pokreću pitanje neusuglašenosti sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

IV. Relevantni propisi

11. **Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju** („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka US) u relevantnom dijelu glasi:

DIO PRVI – OSNOVNE ODREDBE

Članak 1.
(Predmet zakona)

Ovim zakonom uređuje se obavezno mirovinsko i invalidsko osiguranje na temelju međugeneracijske solidarnosti (u daljnjem tekstu: obavezno osiguranje) i dobrovoljno mirovinsko i invalidsko osiguranje za osobe koja nisu obavezno osigurana po ovom zakonu (u daljnjem tekstu: dobrovoljno osiguranje), kao i prava i obaveze na osnovu tih osiguranja.

POGLAVLJE II. PRAVA NA OSNOVU INVALIDNOSTI

Članak 48.
(Pojam invalidnosti)

(1) Invalidnost kod osiguranika u obaveznom osiguranju postoji kada se utvrdi da je, zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili medicinskom rehabilitacijom, nastala promijenjena radna sposobnost ili gubitak sposobnosti za rad na radnom mjestu odnosno poslu koji je obavljao na dan ocjene radne sposobnosti ili koji je obavljao prije prestanka osiguranja.

(2) Promijenjena radna sposobnost postoji kada osiguranik u obaveznom osiguranju, zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju, sa radnim naporom koji ne ugrožava njegovo zdravstveno stanje, ne može da radi na radnom mjestu odnosno poslu iz stavka (1) ovog članka, ali može sa punim radnim vremenom, sa ili bez prekvalifikacije ili dokvalifikacije, da radi na drugom radnom mjestu odnosno poslu koji odgovara njegovoj stručnoj spremi odnosno radnoj sposobnosti stečenoj radom.

(3) Gubitak radne sposobnosti (I. kategorija invalidnosti) postoji kada se utvrdi da osiguranik u obaveznom osiguranju trajno nije sposoban za rad na radnom mjestu odnosno poslu koji je obavljao na dan ocjene radne sposobnosti ili koje je obavljao prije prestanka osiguranja, kao ni za drugo radno mjesto odnosno posao koji odgovara njegovoj stručnoj spremi odnosno radnoj sposobnosti stečenoj radom niti se prekvalifikacijom ili dokvalifikacijom može osposobiti za druge poslove koji odgovaraju njegovoj stručnoj spremi odnosno radnoj sposobnosti stečenoj radom.

(4) Invalidnost prema stavku (1) ovog članka može prouzrokovati povreda na radu, profesionalna bolest, povreda van rada i bolest.

(5) Invalidnost kod osiguranika poljoprivrednika postoji kada se utvrdi da je, zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili medicinskom rehabilitacijom, zbog povrede van rada ili zbog bolesti, nastala potpuna nesposobnost za obavljanje poljoprivredne djelatnosti odnosno poslova koje redovno obavlja u svom poljoprivrednom gazdinstvu.

(6) Invalidnost kod osiguranika u dobrovoljnom osiguranju postoji kada se utvrdi da je, zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili medicinskom rehabilitacijom, nastala potpuna nesposobnost za privređivanje.

(7) Potpuna nesposobnost za privređivanje postoji kada osoba zbog vrste i težine tjelesnog ili mentalnog oštećenja ili vrste i težine psihičke bolesti nije sposobna za obavljanje najjednostavnijih poslova.

Članak 49.
(Povreda na radu)

(1) Povredom na radu smatra se:

a) povreda osiguranika, prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili kemijskim djelovanjem, naglim promjenama položaja tijela, iznenadnim opterećenjem tijela ili drugim promjenama fiziološkog stanja organizma, ako je takva povreda uzročno vezana za obavljanje posla koji je osnov osiguranja,

b) povreda koju osiguranik pretrpi na redovnom putu od stana do mjesta rada i obratno, odnosno radi obavljanja djelatnosti na osnovu koje je osiguran,

[...]

(2) Povredom na radu u smislu ovog zakona, ne smatra se povreda na radu ukoliko je prouzrokovana:

a) namjerno ili iz krajnje nepažnje osiguranika koji je obavljao radne obaveze, kao i na redovnom putu od stana do mjesta rada i obratno,

b) pijanstvom osiguranika,

c) isključivom odgovornosti treće osobe,

d) zbog više sile,

e) zbog obavljanja aktivnosti koje nisu u vezi s obavljanjem radnih aktivnosti,

f) usljed namjernog nanošenja ozljede osiguraniku od strane druge osobe izazvanog osobnim odnosom s osiguranom osobom koje se ne može dovesti u vezu sa radno-pravnom aktivnosti,

g) usljed namjernog nekorištenja opreme zaštite na radu i nepoštivanja propisa o zaštiti na radu.

(3) U slučaju spora iz stavka (2) ovog članka teret dokazivanja je na poslodavcu.

Članak 50.
(Profesionalna bolest)

Profesionalne bolesti u smislu ovog zakona su određene bolesti nastale u toku osiguranja, prouzrokovane dužim neposrednim uticajem procesa rada i uslova rada na radnim mjestima odnosno poslovima koje je osiguranik obavljao.

Članak 51.
(Lista profesionalnih bolesti)

Propis o listi profesionalnih bolesti, radna mjesta i poslove na kojima se te bolesti pojavljuju i uvjete pod kojima se smatraju profesionalnim, na prijedlog Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja (u daljnjem tekstu: Institut), utvrđuje Ministarstvo i taj propis objavljuje u „Službenim novinama Federacije BiH".

Članak 52.
(Prava osiguranika sa promijenjenom radnom sposobnosti)

(1) Osiguranik kod kojeg je utvrđena promijenjena radna sposobnost ima pravo na:

a) raspoređivanje na drugo radno mjesto,

b) prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju,

c) novčanu naknadu u vezi sa promijenjenom radnom sposobnošću.

(2) Prava iz stavka (1) ovog članka osiguraniku osigurava poslodavac kod koga je radio u vrijeme nastanka invalidnosti.

Članak 53.
(Pravo osiguranika na raspoređivanje na drugo radno mjesto)

(1) Osiguranik sa promijenjenom radnom sposobnošću ima pravo na raspoređivanje na drugo radno mjesto koje odgovara njegovoj smanjenoj radnoj sposobnosti.

(2) Pravo na raspoređivanje na drugo radno mjesto osigurava se i osiguraniku nakon završene prekvalifikacije ili dokvalifikacije.

Članak 54.
(Pravo osiguranika na prekvalifikaciju i dokvalifikaciju)

(1) Osiguranik sa promijenjenom radnom sposobnošću ima pravo na prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju ukoliko se, s obzirom na njegovu stručnu spremu i promijenjenu radnu sposobnost, može osposobiti za rad na drugom radnom mjestu sa punim radnim vremenom.

(2) Prekvalifikacija ili dokvalifikacija se osigurava osiguraniku do navršenih 55 godina života.

Članak 55.
(Pravo osiguranika na naknadu plaće)

Osiguranik kome se na osnovu promijenjene radne sposobnosti osigurava pravo na raspoređivanje na drugo radno mjesto, odnosno pravo na prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju ima pravo na:

a) naknadu plaće od dana nastanka invalidnosti do dana rasporeda na drugo radno mjesto, odnosno do upućivanja na prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju, kao i od

dana završene prekvalifikacije ili dokvalifikacije do rasporeda na drugo radno mjesto (u daljnjem tekstu: naknada zbog čekanja),

b) naknadu plaće za vrijeme prekvalifikacije ili dokvalifikacije (u daljnjem tekstu: naknada za vrijeme prekvalifikacije ili dokvalifikacije) i

c) naknadu plaće zbog manje plaće na drugom radnom mjestu (u daljnjem tekstu: naknada zbog manje plaće), pod uslovom da je promijenjena radna sposobnost nastala po osnovu povrede na radu ili profesionalne bolesti.

POGLAVLJE III. INVALIDSKA MIROVINA

Članak 58.
(Uvjeti za invalidsku mirovinu)

(1) Osiguranik, kod koga je utvrđena I. kategorija invalidnosti stiče pravo na invalidsku mirovinu:

a) ako je invalidnost prouzrokovana povredom na radu ili profesionalnom bolešću, bez obzira na dužinu mirovinskog staža;

b) ako je invalidnost prouzrokovana povredom van rada ili bolešću, pod uvjetom da je prije nastanka invalidnosti imao navršen mirovinski staž koji mu pokriva najmanje jednu trećinu razdoblja od navršenih najmanje 20 godina života do dana nastanka invalidnosti (u daljnjem tekstu: radni vijek), računajući radni vijek na pune godine.

(2) Osiguranik kod koga je utvrđena I. kategorija invalidnosti do navršene 30. godine života stiče pravo na invalidsku mirovinu ako je invalidnost prouzrokovana povredom van rada ili bolešću, pod uvjetom da prije nastanka invalidnosti ima navršen mirovinski staž koji mu pokriva najmanje jednu trećinu radnog vijeka, ali najmanje jednu godinu staža osiguranja.

(3) Osiguraniku iz st. (1) i (2) ovog članka koji je bio na redovnom školovanju i takvim školovanjem stekao višu ili visoku stručnu spremu, radni vijek se računa od 22 godine života, ako je stekao višu stručnu spremu, odnosno od 25 godina, ako je stekao visoku stručnu spremu.

Članak 59.
(Odlučivanje o pravu iz mirovinskog i invalidskog osiguranja)

Kada je za rješavanje o pravu iz mirovinskog i invalidskog osiguranja potrebno utvrditi invalidnost i potpunu nesposobnost za privređivanje, nositelj osiguranja donosi rješenje o pravima po osnovu tih činjenica utvrđenih na osnovu nalaza, ocjene i mišljenja Instituta.

Članak 102.
(Odredbe o medicinskom vještačenju)

(1) Postojanje invalidnosti osiguranika i nesposobnosti člana obitelji, kao uvjeta za ostvarivanje prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja, utvrđuje Institut, u skladu sa propisima o medicinskom vještačenju zdravstvenog stanja i ovom zakonu.

(2) Institut uređuje postupak ocjenjivanja radne sposobnosti, utvrđivanje invalidnosti osiguranika i nesposobnosti člana obitelji, obujam i sadržaj medicinske dokumentacije potrebne za vještačenje, nalaze, ocjene i mišljenja koje mogu donijeti organi vještačenja, definicije svih nalaza, ocjena i mišljenja, sadržaj obrazaca nalaza, ocjene i mišljenja, kao i postupak revizije i kontrole nalaza, ocjena i mišljenja.

12. **Zakon o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenoga stanja** („Službene novine Federacije BiH“ br. 70/07, 26/14, 40/18 i 25/22). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

I. TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom osniva ustanova za medicinsko vještačenje u Federaciji Bosne i Hercegovine, uređuje njena djelatnost, postupak medicinskoga vještačenja, međusobni odnosi s korisnicima usluga i druga pitanja u svezi s medicinskim vještačenjem u oblasti: mirovinskog i invalidskog osiguranja, socijalne zaštite, dječje i invalidske zaštite, zaštite civilnih žrtava rata, braniteljsko-invalidske zaštite, obrane i u drugim oblastima.

Članak 2.

Pod medicinskim vještačenjem iz članka 1. ovog zakona, smatra se vještačenje kojim se ocjenjuje trajno funkcionalno oštećenje organizma, koje se ne može otkloniti daljim mjerama medicinske rehabilitacije i zaštite, radi ostvarivanja prava sukladno zakonu.

Članak 7.

Postupak medicinskoga vještačenja, kriteriji medicinskoga vještačenja, obrasci koji se izdaju u postupku medicinskoga vještačenja i druga pitanja u svezi s medicinskim vještačenjem uređuju se Pravilima i općim aktom Instituta.

Na Pravila Instituta suglasnost daje Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na prijedlog Instituta.

II. DJELATNOST INSTITUTA I POSTUPAK MEDICINSKOGA VJEŠTAČENJA

Članak 8.

Institut obavlja poslove medicinskoga vještačenja iz oblasti:

- mirovinskog i invalidskog osiguranja,
- socijalne zaštite, dječje i invalidske zaštite,
- zaštite civilnih žrtava rata,
- braniteljsko-invalidske zaštite,
- obrane.

Poslove medicinskoga vještačenja Institut obavlja i za druge oblasti na zahtjev suda, drugih pravnih i fizičkih osoba, kao i druge poslove medicinskog vještačenja sukladno zakonu.

Članak 9.

U postupku medicinskog vještačenja primjenjuju se sljedeća načela:

- jedinstvena pravila postupka,
- jedinstveni kriteriji za medicinsko vještačenje prema listi Svjetske zdravstvene organizacije,
- ekonomično i brzo vođenje postupka,
- dvostupnost postupka,
- najviša razina medicinske stručnosti,
- druga načela utvrđena Pravilima i općim aktima Instituta.

Članak 10.

Institut osigurava visoku razinu profesionalnosti i ekonomičnosti prema korisnicima usluga medicinskoga vještačenja i uz primjenu načela iz članka 9. ovoga Zakona obavlja medicinsko vještačenje na najvišoj razini medicinske doktrine.

Članak 14.

Upravni odbor Instituta obavlja sljedeće poslove:

- donosi Pravila i opće akte,
- utvrđuje program rada,
- usvaja izvješće o radu,
- donosi financijski plan i usvaja godišnji obračun,
- utvrđuje program razvitka,
- donosi Pravilnik o radu i druge opće akte potrebne za rad i djelatnost Instituta,

- odlučuje o svim pitanjima obavljanja djelatnosti Instituta, ako za to nije ovlašten drugi organ Instituta,

- usmjerava, kontrolira i ocjenjuje rad direktora,

- rješava sva pitanja odnosa sa osnivačem,

- obavlja i druge poslove sukladno zakonu, drugim propisima i Pravilima Instituta.

IV. OPĆI AKTI INSTITUTA

Članak 20.

Osnovni opći akt Instituta su Pravila Instituta.

Institut donosi i sljedeće opće akte:

- Pravilnik o kriterijima i postupku medicinskoga vještačenja,

- Pravilnik o radu,

- druge opće akte potrebne za rad i djelatnost Instituta.

VIII. NADZOR NAD RADOM INSTITUTA

Članak 29.

Nadzor nad zakonitosti rada Instituta vrši Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata/Federalno ministarstvo za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata, Federalno ministarstvo pravde, Federalno ministarstvo financija/Federalno ministarstvo finansija, svako u okviru svoje mjerodavnosti.

Članak 33.

U provođenju postupka medicinskog vještačenja primjenjivat će se pravila upravnog postupka za slučaj da određena proceduralna pitanja nisu regulirana ovim Zakonom.

13. **Zakon o upravnom postupku** („Službene novine Federacije BiH“ br. 2/98, 48/99 i 61/22). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

3. Supsidijarna primjena Zakona

Članak 3.

U upravnim oblastima za koje je federalnim zakonom propisan poseban postupak, postupa se po odredbama tog zakona, s tim da se po odredbama ovog zakona postupa u svim pitanjima koja nisu uređena posebnim zakonom.

11. Pravo žalbe

Članak 11. stavak (1)

(1) Protiv rješenja donesenog u prvom stupnju stranka ima pravo žalbe. Samo zakonom može se propisati da u pojedinim upravnim stvarima žalba nije dopuštena, i to ako se na drugi način osigura zaštita prava i zakonitosti.

6. Vještaci

Članak 181.

Kad je za utvrđivanje ili ocjenu neke činjenice važne za rješavanje stvari potrebno stručno znanje kojim ne raspolaže službena osoba koja vodi postupak, izvest će se dokaz vještačenjem.

Članak 189. stavak (1)

(1) Ako nalaz i mišljenje vještaka nisu jasni ili potpuni, ili ako se nalazi i mišljenje vještaka bitno razlikuju, ili ako mišljenje nije dovoljno obrazloženo, ili se pojavi osnovana sumnja u točnost datog mišljenja, a ti se nedostaci ne mogu otkloniti ni ponovnim saslušavanjem vještaka, obnovit će se vještačenje s istim ili drugim vještacima, a može se zatražiti i mišljenje od koje znanstvene ili stručne ustanove.

14. **Zakon o vještacima** („Službene novine Federacije BiH“ br. 49/05 i 38/08) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.
Predmet Zakona

Ovim Zakonom uređuju se uvjeti i postupak izbora i imenovanja vještaka koji u sudskom, upravnom i prekršajnom postupku obavljaju poslove vještačenja, prava i dužnosti vještaka, nadzor nad radom vještaka, vršenje nadzora nad poslovima vještačenja od strane pravnih osoba, vođenje imenika vještaka, kao i druga pitanja od značaja za rad vještaka.

15. **Pravila Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja** („Službene novine Federacije BiH“ br. 38/08 i 52/22). Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

I. OSNOVNE ODREDBE

Član 1.

Pravilima Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja (u daljnjem tekstu: Pravila), uređuju se, pored pitanja utvrđenih Zakonom o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja („Službene novine Federacije BiH“, broj 70/07, u daljnjem tekstu: Zakon), Zakonom o ustanovama („Službeni list SRBiH“, br. 6/92 i 13/94), naročito: naziv i sjedište, pečat i štambilj Instituta za medicinsko vještačenje

zdravstvenog stanja (u daljnjem tekstu: Institut), odredbe o osnivaču, obavezama Instituta prema osnivaču, načinu sticanja i raspoređivanja sredstava za rad, odgovornost za obaveze u pravnom prometu, djelatnost Instituta, način i uslovi obavljanja djelatnosti, odnos prema korisnicima usluga, postupak i kriteriji medicinskog vještačenja, pitanja u vezi postupka medicinskog vještačenja, prava, obaveze i odgovornosti direktora, članova Upravnog odbora, članova Nadzornog odbora i njihova nadležnost, način imenovanja i razrješenja direktora, članova Upravnog odbora, članova Nadzornog odbora, javnost rada, profesionalna i etička tajna, koji će se opći akti donijeti u Institutu i druga pitanja od značaja za rad Instituta.

Član 11.

Medicinsko vještačenje u prvostepenom i drugostepenom postupku obavljaju ljekari specijalisti, koji imaju značajno iskustvo na poslovima medicinskog vještačenja.

U postupku medicinskog vještačenja mogu se angažovati i spoljni saradnici najvišeg nivoa obrazovanja i kliničkog iskustva.

Član 13.

Medicinsko vještačenje obavlja se na osnovu neposrednog pregleda podnosioca zahtjeva i medicinske dokumentacije sa kojom se raspolaže, a u izuzetnim slučajevima na osnovu medicinske dokumentacije.

Postupak medicinskog vještačenja, kriteriji medicinskog vještačenja i obrasci koji se izdaju u postupku medicinskog vještačenja uređuju se općim aktom Instituta.

Obrasce za provođenje medicinskog vještačenja utvrđuje i obezbjeđuje Institut.

16. **Pravilnik o jedinstvenim kriterijima i pravilima postupka medicinskoga vještačenja zdravstvenoga stanja** („Službene novine Federacije BiH“ broj 63/21 od 11. 8. 2021. godine). Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

I. OSNOVNE ODREDBE

Član 1.

Ovim Pravilnikom se uređuju jedinstveni kriteriji i pravila postupka medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja (u daljem tekstu: medicinsko vještačenje), koje se vrši na Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja (u daljem tekstu: Institut), u postupcima ostvarivanja prava iz oblasti:

- *penzijskog i invalidskog osiguranja;*
- *socijalne zaštite, dječije i invalidske zaštite, zaštite civilnih žrtava rata;*
- *boračko-invalidske zaštite;*
- *odbrane;*

kao i medicinskog vještačenja iz drugih oblasti: po zahtjevu sudova, osiguranja, pravnih i fizičkih lica i sva druga medicinska vještačenja koja obavlja Institut u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Član 3.

Medicinsko vještačenje vrši se u prvostepenom i drugostepenom postupku.

Član 4.

(1) Medicinsko vještačenje u prvostepenom postupku obavlja ljekar vještak (pojedinac), koji ima iskustvo na poslovima medicinskog vještačenja.

(2) Medicinsko vještačenje u drugostepenom postupku obavlja vijeće u sastavu od dva ljekara vještaka koji imaju značajno iskustvo na poslovima medicinskog vještačenja;

(3) U postupku medicinskog vještačenja mogu se angažovati i spoljni saradnici najvišeg nivoa obrazovanja i kliničkog iskustva.

V. NADLEŽNOST I NAČIN RADA LJEKARA VJEŠTAKA U PRVOSTEPENOM I DRUGOSTEPENOM POSTUPKU

Član 28. stav (1)

(1) Medicinsko vještačenje u prvostepenom postupku obavlja ljekar vještak uz neposredan pregled lica nad kojim se vrši medicinsko vještačenje kao i uvidom u raspoloživu medicinsku dokumentaciju i medicinsku dokumentaciju sačinjenu nakon pregleda u funkcionalnoj dijagnostici Instituta.

Član 29. stav (1)

(1) Medicinsko vještačenje u drugostepenom postupku se obavlja u slučaju žalbe na rješenje o ostvarivanju prava u prvostepenom postupku.

VI. NADLEŽNOST I NAČIN RADA INTERNOG MEDICINSKOG KONTROLORA U PRVOSTEPENOM I DRUGOSTEPENOM POSTUPKU

Član 31. stav (1)

(1) Sva medicinska vještačenja izvršena u skladu sa ovim Pravilnikom u prvostepenom i drugostepenom postupku obavezno podliježu internoj medicinskoj kontroli.

Član 32.

(1) Interna medicinska kontrola iz člana 31. ovog Pravilnika obuhvata:

- *kontrolu medicinske i druge dokumentacije;*
- *kontrolu Nalaza, ocjene i mišljenja medicinskog vještačenja.*

(2) Interni medicinski kontrolor za vršenje interne medicinske kontrole, po svojoj ocjeni, može izvršiti pregled lica na kome je izvršeno medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja.

Član 33. stav (1)

(1) Interni medicinski kontrolor može u postupku interne kontrole, potvrditi Nalaz, ocjenu i mišljenje ili vratiti isti radi izmjene i/ili dopune ljekaru vještaku ili vijeću koji su vršili medicinsko vještačenje.

IX. OBRAZAC NA KOJIMA SE EVIDENTIRAJU PODACI O MEDICINSKOM VJEŠTAČENJU

Član 39.

(1) Obrasci medicinskog vještačenja u prvostepenom i drugostepenom postupku, kao i postupku revizije, nose naziv: „NALAZ, OCJENA I MIŠLJENJE“ i sadrži minimalno:

[...]

- ocjena medicinskog vještačenja;

[...]

- uzrok nastanka invalidnosti, fizičke onesposobljenosti i druge okolnosti pri ostvarivanju prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja;

- mišljenje o potrebi kontrolnog pregleda (ako je mogućnost kontrolnog pregleda predviđena);

[...]

(2) Obrazac medicinsko[g] vještačenja sadrži i druge podatke ako su isti predviđeni posebnim propisima ili je iste potrebno unijeti sukladno zahtjevu ili rješenju organa uprave, institucije ili pravne osobe koja vodi postupak ili rješenju suda.

17. **Uputstvo/Naputak o provođenju postupka za ostvarivanje prava po osnovu invalidnosti i fizičke onesposobljenosti i provođenju postupka medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja** („Službene novine Federacije BiH“ broj 46/18). Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim Uputstvom/Naputkom, u skladu sa Zakonom o penzijskom/mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ broj 13/18, u daljem tekstu „Zakon“) i Pravilnikom o kriterijima i postupku medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja (u daljem tekstu „Pravilnik“), propisuje se postupak podnošenja i provođenja

zahtjeva za ostvarivanje prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja po osnovu invalidnosti, fizičke onesposobljenosti i drugih činjenica koje se utvrđuju medicinskim vještačenjem zdravstvenog stanja od strane Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, provođenje postupka i način kretanja i dostavljanja podataka vezanih za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja između Federalnog zavoda za penzijsko/mirovinsko i invalidsko osiguranje i Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, postupak utvrđivanja invalidnosti, rokovi, potrebna medicinska dokumentacija, obrasci koje se koriste i druga pitanja od uticaja za provođenje postupka.

Postupak iz prethodnog stava ovog člana, propisuje se posebno za Federalni zavod za penzijsko/mirovinsko i invalidsko osiguranje (u daljem tekstu: Zavod), i posebno za Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja (u daljem tekstu: Institut).

Članak 4.

Uz zahtjev iz članka 3. ovog Uputstva/Naputka prilaže se sljedeća dokumentacija:

a) Kopija LK/OI;

b) Uvjerenje o prebivalištu (CIPS);

c) Dokaz o završenoj školskoj spremi;

d) Minimum medicinske dokumentacije propisane Pravilnikom o kriterijima i postupku medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja;

e) Osiguranik koji je u radnom odnosu prilaže P-3 obrazac obrađen, potpisan i ovjeren pečatom poslodavca kod kojeg je zaposlen;

f) Osiguranik koji nije u radnom odnosu prilaže P-3 obrazac obrađen, potpisan i ovjeren pečatom od strane posljednjeg poslodavca kod kojeg je bio zaposlen;

g) Osiguranik koji nije u radnom odnosu, a posljednji poslodavac ne postoji ili postojeći poslodavac ne želi obraditi P-3 obrazac, umjesto P-3 obrasca prilaže izjavu u kojoj navodi tačan naziv poslova koje je posljednje obavljao sa opisom.

Izjava se daje na Z-2 obrascu, koja mora biti ovjerena od strane općinskog organa ili notara.

Osiguranik koji je doživio povredu na radu ili profesionalnu bolest, dužan je, pored navedene dokumentacije iz tačke a) i b) pre[t]hodnog stava priložiti:

h) Za povredu na radu: popunjen i ovjeren obrazac Prijava o nesreći na poslu (Obrazac ZO-5) kao i medicinsku dokumentaciju koja se odnosi na povredu na radu;

i) Za profesionalnu bolest: popunjen i ovjeren obrazac Prijave o profesionalnoj bolesti, odnosno medicinsku dokumentaciju izdatu od ovlaštene zdravstvene ustanove medicine rada ili specijaliste medicine rada, kojom se dokazuje profesionalna bolest.

Dokumentacija iz ovog članka podnosi se u originalu ili ovjerenoj kopiji.

Članak 7.

Zahtjev za ostvarivanja prava na novčanu naknadu po osnovu fizičke onesposobljenosti podnosi se na obrascu Z-1.

Uz zahtjev iz prethodnog stava osiguranik je obvezan dostaviti dokumentaciju iz članka 4. stavak (2) ovoga Uputstva / Naputka, kao i medicinsku dokumentaciju koja se odnosi na povredu na radu odnosno na profesionalnu bolest.

V. Dopustivost

18. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredaba članka VI/3. (c) Ustava Bosne i Hercegovine.

19. Članak VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

c) Ustavni sud će imati nadležnost za pitanja koja mu podnese bilo koji sud u Bosni i Hercegovini, a koja se tiču toga je li neki zakon o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka sukladno ovom Ustavu, s Europskom konvencijom za ljudska prava i temeljne slobode i njezinim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili koja se tiču postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

20. Zahtjeve za ocjenu ustavnosti podnio je Kantonalni sud (sudac Predrag Krsmanović), čime je ispunjen prvi uvjet iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, što znači da je zahtjeve podnijela ovlaštena osoba iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-5/10* od 26. studenog 2010. godine, toč. 7.−14., objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 37/11, dostupno na www.ustavnisud.ba). Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da su zahtjevi dopustivi zato što ih je podnio ovlašteni subjekt, te stoga što ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjevi ne bi bili dopustivi.

VI. Meritum

Pravo na pravično suđenje

21. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

22. Članak 6. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom.

23. Osporene odredbe iz Zakona o MIO:

Članak 102. stavak (2)
(Odredbe o medicinskom vještačenju)

(2) Institut uređuje postupak ocjenjivanja radne sposobnosti, utvrđivanje invalidnosti osiguranika i nesposobnosti člana obitelji, obujam i sadržaj medicinske dokumentacije potrebne za vještačenje, nalaze, ocjene i mišljenja koje mogu donijeti organi vještačenja, definicije svih nalaza, ocjena i mišljenja, sadržaj obrazaca nalaza, ocjene i mišljenja, kao i postupak revizije i kontrole nalaza, ocjena i mišljenja.

24. Osporene odredbe iz Zakona o osnivanju Instituta:

Članak 7.

Postupak medicinskoga vještačenja, kriteriji medicinskoga vještačenja, obrasci koji se izdaju u postupku medicinskoga vještačenja i druga pitanja u svezi s medicinskim vještačenjem uređuju se Pravilima i općim aktom Instituta.

Na Pravila Instituta suglasnost daje Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na prijedlog Instituta.

Članak 14.

Upravni odbor Instituta obavlja sljedeće poslove:

- *donosi Pravila i opće akte,*
- *utvrđuje program rada,*
- *usvaja izvješće o radu,*
- *donosi financijski plan i usvaja godišnji obračun,*
- *utvrđuje program razvitka,*
- *donosi Pravilnik o radu i druge opće akte potrebne za rad i djelatnost Instituta,*
- *odlučuje o svim pitanjima obavljanja djelatnosti Instituta, ako za to nije ovlašten drugi organ Instituta,*
- *usmjerava, kontrolira i ocjenjuje rad direktora,*
- *rješava sva pitanja odnosa sa osnivačem,*
- *obavlja i druge poslove sukladno zakonu, drugim propisima i Pravilima Instituta.*

Članak 20.

Osnovni opći akt Instituta su Pravila Instituta.

Institut donosi i sljedeće opće akte:

- *Pravilnik o kriterijima i postupku medicinskoga vještačenja,*
- *Pravilnik o radu,*
- *druge opće akte potrebne za rad i djelatnost Instituta.*

25. Podnositelj zahtjeva smatra da osporene odredbe nisu u skladu sa člankom II/3. (e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. Europske konvencije, ali ne precizira koji standardi tog prava su neustavni.

26. Prema utvrđenoj praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), „članak 6. stavak 1. Europske konvencije primjenjiv je u postupcima koji se odnose na pravo socijalnog osiguranja – uključujući i pravo socijalne pomoći kad god dođe do spora između upravnih tijela i pojedinca glede tih prava“ (vidi, između ostalih, *Letinčić protiv Hrvatske,* presuda od 3. svibnja 2016. godine, predstavka broj 7183/11, točka 35.). Dakle, članak 6. stavak 1. Europske konvencije, sa svim svojim standardima, nedvojbeno se primjenjuje na pojedinačne postupke koji se vode na temelju propisa čije su odredbe osporene.

27. Međutim, s obzirom na to da se u konkretnom slučaju odlučuje o apstraktnoj ocjeni ustavnosti, glede standarda iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije, relevantna je praksa Ustavnog suda iz Odluke o dopustivosti i meritumu broj U-12/21 od 24. ožujka 2022. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba) u kojoj je navedeno:

> „51. prilikom odlučivanja Ustavnog suda u predmetima iz apstraktne nadležnosti, kada se ispitivanje ograničava samo na tekst osporene odredbe, veoma je teško ispitati je li došlo do povrede prava na pravično suđenje jer se poštovanje ili nepoštovanje članka 6. Europske konvencije, koji detaljno propisuje niz proceduralnih garancija, efektno može ispitati tek nakon provedenog postupka u cjelini. Jedino što Ustavni sud u okviru apstraktne nadležnosti može ispitati jeste isključuje li osporena odredba eksplicitno neko od načela koje sadrži članak 6. Europske konvencije (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-16/18* od 28. ožujka 2019. godine, stavak 65., dostupna na www.ustavnisud.ba)“.

28. Ustavni sud zapaža da podnositelj zahtjeva neustavnost osporenih odredaba vidi u prijenosu nadležnosti poslova medicinskog vještačenja iz oblasti mirovinskog i invalidskog osiguranja na Institut, i to, kako navodi, „bez jasne svrhe i dovoljnog opravdanja“. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da, prema Europskoj konvenciji, država u pravilu ima široko polje procjene kada je riječ o općim mjerama ekonomske ili

socijalne strategije. Zbog njihova izravnog poznavanja svog društva i njegovih potreba, nacionalne vlasti su u načelu u boljem položaju od međunarodnog suca da ocijene ono što je u javnom interesu na društvenim ili ekonomskim osnovama, a sud će općenito poštovati izbor politike zakonodavca osim ako je „očito bez razumnog temelja“ (vidi Europski sud, *Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 42184/05, točka 61., ECHR 2010). Dalje, Europski sud je u praksi naveo da Europska konvencija ne sprečava nacionalne sudove da se pozivaju na mišljenja vještaka koja su sastavila specijalizirana tijela kako bi riješili sporove koji se pred njima vode kada to zahtijeva priroda spornih pitanja koja se razmatraju (*op. cit*., *Letinčić protiv Hrvatske*, točka 61.).

29. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zapaža da je zakonodavac, osporenim člankom 102. stavak (2) Zakona o MIO, dao ovlaštenje Institutu da uredi postupak ocjenjivanja radne sposobnosti, da utvrdi stupanj oštećenja organizma/invalidnost i da poduzme i druge aktivnosti značajne za postupak medicinskog vještačenja. Osporena odredba upućuje na Zakon o osnivanju Instituta, kao propis *lex specialis* kojim je osnovan Institut kao specijalizirana „ustanova za medicinsko vještačenje u Federaciji Bosne i Hercegovine“ i koji je nadležan za medicinsko vještačenje i kojem su zakonom povjerena ovlaštenja za obavljanje stručnih poslova medicinskog vještačenja iz oblasti koje su precizirane člankom 8. Zakona o osnivanju Instituta. Podnositelj zahtjeva ne osporava to što je zakonodavac povjerio ovlaštenje za medicinsko vještačenje Institutu. Međutim, smatra da je zakonodavac propustio odrediti standarde i okvir po kojima će Institut postupati, a naročito to što je, kako je naveo, cjelokupan postupak vještačenja reguliran odredbama podzakonskih akata Instituta.

30. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća na stajalište Europskog suda „[…] da svaka zemlja u svrhu priznavanja prava na invalidsku mirovinu invalidnosti ispituje na temelju vlastitih pravnih i medicinskih kriterija […]“ (vidi Europski sud*, Hamzagić protiv Hrvatske*, presuda od 9. studenog 2021. godine, predstavka broj 68437/13, točka 57.). Ustavni sud zapaža da je člankom 2. Zakona o osnivanju Instituta definiran pojam medicinskog vještačenja, te da su člankom 9. Zakona o osnivanju Instituta propisana načela po kojima će se provoditi postupak medicinskog vještačenja. Među tim načelima su i „jedinstveni kriteriji za medicinsko vještačenje prema listi Svjetske zdravstvene organizacije“. Člankom 10. Zakona o osnivanju Instituta propisano je da Institut osigurava visoku razinu profesionalnosti i ekonomičnosti prema korisnicima usluga medicinskog vještačenja i, uz primjenu načela iz članka 9. ovog Zakona, obavlja medicinsko vještačenje „na najvišoj razini medicinske doktrine“. S druge strane, Zakon o MIO propisuje prava iz osnova invalidnosti, uvjete i način ostvarivanja tih prava, te definira pojmove koji su važni za ostvarivanje prava iz osnova invalidnosti (vidi točku 11. ove odluke). Prema tome, Ustavni sud zapaža da Zakon o MIO i Zakon o osnivanju Instituta propisuju oblasti u kojima će se provoditi medicinsko vještačenje, kao i temeljna načela i instituciju koja će provoditi to vještačenje. Dalje, ovi zakoni definiraju relevantne pojmove značajne za postupak vještačenja, prava koja se mogu ostvariti iz te osnove,

kao i uvjete i način na koji osiguranik može ostvarivati svoja prava. Stoga, Ustavni sud smatra da je navedenim zakonima dat temeljni okvir, kao i smjernice za ovlaštenja koja su povjerena Institutu. Postupak vještačenja, izgled obrasca u koji se upisuje „nalaz, ocjena i mišljenje", tko čini prvostupanjsko i drugostupanjsko povjerenstvo i druga pitanja bitna za sam proces vještačenja zakonodavac je prepustio specijaliziranoj instituciji. Ustavni sud smatra da je to u skladu sa širokim poljem slobodne procjene javne vlasti u toj oblasti. Pri tome, treba naglasiti da pravila Instituta podliježu kontroli javne vlasti (članak 7. stavak 2. Zakona o osnivanju Instituta), a da nadzor nad Institutom provode nadležna federalna ministarstva u okviru svojih nadležnosti (članak 29. Zakona o osnivanju Instituta). Osim toga, Ustavni sud smatra da to što je zakonodavac ovlastio Institut da podzakonskim aktima regulira sva relevantna pitanja (postupak medicinskog vještačenja, kriterije, obim i sadržaj medicinske dokumentacije i ostala pitanja bitna za medicinsko vještačenje za koja podnositelj smatra da su trebala biti regulirana zakonom) jest razumno i logično rješenje, budući da zakonodavac nema specijalistička medicinska znanja da bi ova pitanja mogao detaljno propisati. Stoga, Ustavni sud smatra da ovi navodi podnositelja zahtjeva ne pokreću pitanje prava na pravično suđenje.

31. Podnositelj zahtjeva navodi i da se „u praksi dešava da vještačenje provodi vještak koji nije specijaliziran za oblast medicine koja je predmet vještačenja". U svezi s ovim prigovorom, Ustavni sud podsjeća da Europski sud, u spomenutom predmetu *Hamzagić*, nije utvrdio kršenje aplikantova prava na pravično suđenje, u kojem su se domaći sudovi pozvali na nalaz i mišljenje vještaka iz Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, bez dodatne provjere podnositeljeva stanja od specijaliste psihijatra, kako je to podnositelj predložio. Obrazlažući takav stav, Europski sud je naveo da „zadatak vještaka nije bio dijagnosticirati i liječiti podnositeljevu bolest, već ocijeniti njihov utjecaj na podnositeljevu radnu sposobnost na temelju medicinske dokumentacije […]. Sud primjećuje da su osobe određene za vještake Zavoda bile medicinski vještaci sa značajnim profesionalnim i obrazovnim iskustvom i da su se u svojem radu morali držati Zakona o mirovinskom osiguranju, Uredbe i drugih propisa, te načela i dostignuća suvremene medicine i znanosti" (*op. cit., Hamzagić protiv Hrvatske*, točka 54.). Ustavni sud smatra da su ovi stavovi Europskog suda u potpunosti primjenjivi i u odnosu na navedeni prigovor podnositelja zahtjeva.

32. Osim toga, Ustavni sud ukazuje da se medicinsko vještačenje provodi neposrednim pregledom osoba i uvidom u medicinsku dokumentaciju, a da vještak nakon pregleda sačinjava medicinsku dokumentaciju, nalaz, ocjenu i mišljenje. Izgled i sadržaj koji se upisuje u nalaz, ocjenu i mišljenje propisan je Pravilnikom o jedinstvenim kriterijima (članak 39.). Također, Pravilnik o jedinstvenim kriterijima propisuje u članku 4. da medicinsko vještačenje, u prvostupanjskom postupku, „obavlja ljekar vještak pojedinac koji ima iskustva na poslovima medicinskog vještačenja". U slučaju žalbe na prvostupanjsko rješenje o ostvarivanju prava, u drugostupanjskom postupku odlučuje vijeće u sastavu od dva ljekara koji „imaju značajno iskustvo na poslovima medicinskog vještačenja" (članak 4. stavak 2. i članak 29. stavak 1. Pravilnika o jedinstvenim

kriterijima). Također, Pravilima Instituta omogućeno je angažiranje i suradnika izvan Instituta ako to zahtijeva predmet vještačenja. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud u relevantnim odredbama kojima je propisan postupak medicinskog vještačenja ne uočava ništa što bi *per se* imalo za posljedicu ograničenje ili isključenje neke od garancija iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

33. Osim navedenog, Ustavni sud ukazuje da je postupak podnošenja i provođenja zahtjeva za ostvarivanje prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja propisan relevantnim odredbama Naputka. Člankom 4. Naputka taksativno su navedeni dokazi na osnovu kojih se ostvaruje pravo iz osnova invalidnosti. Svi dokazi, uključujući i nalaz, ocjenu i mišljenje vještaka, podložni su ocjeni organa koji vodi postupak, u skladu s procesnim pravilima po kojima se postupak vodi. Ukoliko je stranka nezadovoljna nalazom, mišljenjem i ocjenom Instituta, ona ima mogućnost da ga ospori. To proizlazi iz članka 29. stavak (1) Pravilnika o jedinstvenim kriterijima koji propisuje da se medicinsko vještačenje u drugostupanjskom postupku obavlja u slučaju žalbe na rješenje o ostvarivanju prava u prvostupanjskom postupku. Dalje, Ustavni sud podsjeća da je člankom 31. stavak (1) Pravilnika o jedinstvenim kriterijima propisano da sva medicinska vještačenja izvršena u skladu s Pravilnikom u prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku obvezno podliježu internoj medicinskoj kontroli, čija su ovlaštenja propisana čl. 32. i 33. Pravilnika o jedinstvenim kriterijima.

34. S obzirom na navedeno, Ustavni sud smatra da osporene odredbe Zakona o MIO i Zakona o osnivanju instituta ni na koji način ne isključuju niti jednu garanciju iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije, niti da je to pravo ograničeno ili isključeno time što je nadležni zakonodavac ovlastio Institut da podzakonskim aktima detaljno regulira postupak medicinskog vještačenja.

35. Svakako, Ustavni sud ne može isključiti mogućnost da neodgovarajuća primjena ovih odredaba može rezultirati kršenjem ljudskih prava u pojedinačnim slučajevima, ali takvo eventualno kršenje nije u svezi sa ustavnošću osporenih odredaba, već se tiče njihove primjene u svakom pojedinačnom slučaju. Naime, Ustavni sud podsjeća da je u praksi iz nadležnosti VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine odlučivao o pitanjima kršenja prava na pravično suđenje u predmetima koja su pokretala pitanje kompetencija vještaka, odnosno nalaza i mišljenja vještaka Instituta u postupcima za ostvarivanje prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja ili prava iz druge oblasti (vidi, između ostalih, Ustavni sud, Odluke br. *AP-46/21* od 7. rujna 2022. godine, toč. 42.–44. i *AP-4050/20* od 27. studenog 2020. godine, toč. 7. i 11., dostupne na www.ustavnisud.ba). Također, i Europski sud je u praksi raspravljao isto pitanje (vidjeti, osim već spomenutih predmeta, i *Devinar protiv Slovenije*, presuda od 22. svibnja 2018. godine, predstavka broj 28621/15; *Koro*šec *protiv Slovenije*, presuda od 8. listopada 2015. godine, predstavka broj 77212/12 i dr.). Ovo znači da se pitanje kompetencije vještaka kroz ocjenu njegovog nalaza i mišljenja ispituje *in concreto* u zavisnosti od relevantnih okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. Organi uprave i sudovi odlučuju o činjeničnim i pravnim pitanjima u svjetlu raspoloživih

dokaza, koje cijene u skladu s procesnim pravilima postupka kojima je postupak uređen, ispituju prigovore stranaka i cijene njihovu opravdanost u smislu garancija iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije. U svakom slučaju, nakon što se iscrpe svi učinkoviti pravni lijekovi, o poštovanju garancija iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije može odlučivati Ustavni sud na osnovu apelacione nadležnosti iz članka VI/3.(b) Ustava BiH.

36. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da su osporene odredbe Zakona o MIO i Zakona o osnivanju instituta u skladu s garancijama iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pravo na imovinu

37. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

k) Pravo na imovinu.

38. Članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju u relevantnom dijelu glasi:

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulirala korištenje imovine u skladu s općim interesom, ili da bi osigurala plaćanje poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

39. Ustavni sud zapaža da podnositelj zahtjeva tvrdi da osporene odredbe nisu u suglasnosti sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, a te tvrdnje ničim nije obrazložio. Stoga će Ustavni sud, prije svega, utvrditi da li osporene odredbe Zakona o MIO i Zakona o osnivanju Instituta pokreću pitanja prema članku II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Glede toga, Ustavni sud treba razmotriti pitanje odnose li se osporene odredbe na „imovinu" zaštićenu člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

40. Ustavni sud podsjeća na praksu Europskog suda prema kojoj do povrede članka 1. Protokola broj 1 može doći samo ukoliko se pobijane odluke odnose na „imovinu" u smislu te odredbe, koja može biti postojeća imovina ili potraživanja koja su dovoljno utvrđena da se mogu smatrati „imovinom". Kada je vlasnički interes u naravi potraživanja, može se smatrati „imovinom" samo ako postoji dovoljno uporište za taj interes u domaćem pravu, npr. kad postoji utvrđena sudska praksa domaćih sudova koja to potvrđuje, tj. kad je potraživanje dovoljno utvrđeno da može biti izvršno (vidi Europski sud, *Radomilja*

protiv Hrvatske [VV], presuda od 20. ožujka 2018. godine, predstavke br. 37685/10 i 22768/12, točka 142.). Osim toga, Europski sud se također pozivao i na zahtjeve u svezi s kojima podnositelj predstavke može tvrditi da ima barem „legitimno očekivanje" da će biti ostvareni, odnosno da će ostvariti efektivno uživanje imovinskog prava (*ibidem*, točka 143.). Ovakvu praksu dosljedno prati i Ustavni sud, (vidi naprimjer, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-1846/06* od 12. lipnja 2008. godine, točka 24., dostupna na www.ustavnisud.ba).

41. U konkretnom slučaju Zakonom o MIO propisana su prava koja se mogu ostvariti iz osnova invalidnosti kada su za to ispunjeni zakonom propisani uvjeti. S druge strane, kako je već navedeno, nalazom, ocjenom i mišljenjem se ne utvrđuje bilo kakvo pravo. Naime, vještačenje se provodi u svrhu ostvarivanja prava iz osnova invalidnosti, a to pravo utvrđuje nadležni organ u upravnom postupku na osnovu nalaza, ocjene i mišljenja i drugih dokaza u spisu. Ustavni sud ne osporava da se *in concreto* zahtjevi u svezi s ostvarivanjem prava iz osnova invalidnosti, u zavisnosti od okolnosti slučaja, mogu dovesti u vezu s „imovinom" koja je zaštićena člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Međutim, u okviru apstraktne nadležnosti, Ustavni sud zapaža da se osporene odredbe ne tiču „imovine" koja je zaštićena člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, već su njima isključivo propisana ovlaštenja Instituta za provođenje vještačenja i donošenje akata, na osnovu kojih će se provoditi postupak za utvrđivanje prava.

42. U skladu s tim, Ustavni sud smatra da se osporene odredbe Zakona o MIO i Zakona o osnivanju Instituta ne tiču „imovine" u smislu članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, odnosno da se njima ne pokreću ustavna pitanja kršenja tog prava, pa je zahtjev i u ovom dijelu neutemeljen.

VII. Zaključak

43. Ustavni sud zaključuje da su odredbe članka 102. stavak (2) Zakona o MIO i čl. 7., 14. i 20. Zakona o osnivanju Instituta u skladu s pravom na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

44. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

45. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Sadržaj

Predmet broj U-1/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev Suda Bosne i Hercegovine (sutkinja Dragica Miletić) za ocjenu ustavnosti članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama u sudbenim i tužiteljskim institucijama na razini Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 90/05, 32/07, 17/13, 5/14, 40/14, 48/15 i 77/20)

Odluka od 30. svibnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-1/24**, rješavajući zahtjeve **Suda Bosne i Hercegovine (sutkinja Dragica Miletić)**, na temelju članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 30. svibnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Suda Bosne i Hercegovine (sutkinja Dragica Miletić) za ocjenu ustavnosti članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama u sudbenim i tužiteljskim institucijama na razini Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 90/05, 32/07, 17/13, 5/14, 40/14, 48/15 i 77/20),

utvrđuje se da je članak 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama u sudbenim i tužiteljskim institucijama na razini Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 90/05, 32/07, 17/13, 5/14, 40/14, 48/15 i 77/20) u skladu sa čl. I/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, kao i člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Sud Bosne i Hercegovine, sutkinja Dragica Miletić (u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva), podnio je 8. veljače 2024. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu usklađenosti članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama u sudbenim i tužiteljskim institucijama na razini Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH" br. 90/05, 32/07, 17/13, 5/14, 40/14, 48/15 i 77/20; u daljnjem tekstu: Zakon o plaćama i drugim naknadama) sa čl. I/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija).

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zastupnički dom) i Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Dom naroda) zatraženo je 1. i 12. travnja 2024. godine da u roku od 30 dana od prijema dopisa dostave odgovore na zahtjev.

3. Zastupnički dom je 21. svibnja 2024. godine dostavio „mišljenje o zahtjevu Ustavnog suda za davanje odgovora na zahtjev". Dom naroda nije dostavio odgovor na zahtjev.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Obrazlažući zahtjev, podnositelj zahtjeva navodi da je osporenom odredbom Zakona o plaćama i drugim naknadama propisano da se pravo na zdravstveno osiguranje i bolovanje ostvaruje u skladu s entitetskim zakonima o zdravstvenom osiguranju, prema adresi prebivališta. Ističe da entitetski zakoni različito tretiraju to pitanje. Tako je, kako to navodi podnositelj zahtjeva, zakonom u Federaciji BiH propisano da se zaposlenom naknada plaće za vrijeme bolovanja do 42 dana isplaćuje u iznosu od 100 %, a nakon toga u iznosu od 80 % plaće, dok je zakonom Republike Srpske propisano da se za vrijeme bolovanja do 30 dana isplaćuje 90, a nakon toga 70 % plaće. Stoga podnositelj zahtjeva smatra da osporena odredba članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama zaposlene iz Republike Srpske stavlja u neravnopravan položaj u odnosu na zaposlene iz Federacije BiH iz iste institucije u pogledu uživanja prava na naknadu plaće za vrijeme bolovanja. Podnositelj zahtjeva ističe da je takav različit tretman suprotan zabrani diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije. Imajući u vidu navedeno, podnositelj zahtjeva traži da Ustavni sud ocijeni usklađenost članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama sa čl. I/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije.

b) Predmet povodom kojeg je zahtjev pokrenut

5. Podnositelj zahtjeva je naveo da se pred tim sudom vodi parnični postupak po tužbi tužiteljice Tužiteljstva BiH Marijane Čobović (u daljnjem tekstu: tužiteljica) protiv BiH radi utvrđivanja diskriminacije i naknade iz radnog odnosa. Naime, tužiteljici je za dva razdoblja bolovanja kraća od 30 dana tijekom 2020. godine isplaćena naknada plaće u 10 % manjem iznosu, te je u konkretnom parničnom postupku zahtijevala isplatu razlike naknade do punog iznosa plaće.

c) Odgovor na zahtjev

6. Zastupnički dom je naveo da je Ustavnopravno povjerenstvo nakon održane sjednice jednoglasno konstatiralo da osporena odredba članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama samo upućuje na ostvarivanje prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja u skladu s entitetskim zakonima te da ta pravna norma ne sadrži bilo koju osnovu diskriminacije u ostvarivanju tih prava.

IV. Relevantni propisi

7. **Zakon o plaćama i drugim naknadama u sudbenim i tužiteljskim ustanovama na razini Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 90/05, 32/07, 40/08 – odluka USBiH, 17/13 – odluka USBiH, 5/14 – rješenje USBiH, 40/14 – odluka USBiH, 48/15 – rješenje USBiH, 77/20 i 29/23 – odluka USBiH) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 12.
Zdravstveno osiguranje i bolovanje

Suci i tužitelji imaju pravo na zdravstveno osiguranje i bolovanje sukladno važećem Zakonu o zdravstvenom osiguranju u Republici Srpskoj ili u Federaciji Bosne i Hercegovine, zavisno od stalne adrese prebivališta suca ili tužitelja.

8. **Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 93/22 i 132/22)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Naknade za vrijeme utvrđene privremene spriječenosti za rad

Članak 82.

Za vrijeme privremene spriječenosti za rad u skladu sa čl. 72. i 73. ovog zakona osigurava se naknada plaće osiguraniku u radnom odnosu i naknada osiguraniku koji obavlja privrednu, preduzetničku ili profesionalnu djelatnost, u skladu sa ovim zakonom.

Osnov za obračun isplate naknade

Članak 83. st. (1), (4) i (5)

(1) Osnov za obračun naknade iz članka 82. ovoga zakona je prosječna bruto plaća osiguranika koju bi ostvario da je bio na radu u zadnjih šest mjeseci koji prethode mjesecu za koji se vrši obračun.

(4) Obračun i isplatu naknade iz članka 82. ovoga zakona vrši poslodavac, u sljedećim procentima od osnova:

1) bolest ili komplikacija u vezi sa održavanjem trudnoće koja je utvrđena nalazom i mišljenjem doktora medicine specijaliste ginekologije i akušerstva kod kojeg je žena registrirana sukladno sa propisom kojim je uređena oblast zdravstvene zaštite ili nalazom i mišljenjem doktora medicine specijaliste ginekologije i akušerstva iz zdravstvene ustanove sekundarne ili tercijarne razine u Republici - 100%,

2) maligna bolest i njega djeteta oboljelog od maligne bolesti - 100%,

3) dobrovoljno davanje organa, tkiva ili ćelija - 100%,

4) provođenje propisane mjere obvezne izolacije kao kliconoše ili zbog pojave zaraze u njegovoj okolini sukladno sa propisima kojima je uređena oblast zaštite stanovništva od zaraznih bolesti - 90%,

5) bolest, povreda, medicinsko ispitivanje i njega oboljelog člana uže obitelji izuzev u slučaju iz točke 2. ovoga stavka - 70%.

(5) Kolektivnim ugovorom, općim aktom i ugovorom o radu može se propisati veći osnov za obračun i veći procenat naknade plaće u slučaju privremene spriječenosti za rad u odnosu na osnov i procente propisane ovim zakonom.

[...]

9. **Zakon o zdravstvenom osiguranju** („Službene novine Federacije BiH“ br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11, 100/14 – odluka USFBiH, 36/18 i 61/22)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

2. Prava iz obvezatnog zdravstvenog osiguranja

Članak 31.

Obvezatnim zdravstvenim osiguranjem, u slučajevima i pod uvjetima određenim ovim zakonom, osigurava se:

1. osiguranicima:

[...]

b) nadoknada plaća;

[...]

Članak 47.

Nadoknada se plaće određuje se u visini od najmanje 80% osnovice za nadoknadu, s tim da ne može biti niža od iznosa minimalne plaće važeće za mjesec za koji se utvrđuje nadoknada.

Nadoknada plaće iznosi 100% od osnovice za nadoknadu:

1. za vrijeme privremene spriječenosti za rad zbog ozljede na radu ili oboljenja od profesionalne bolesti,

2. za vrijeme privremene spriječenosti za rad zbog bolesti i komplikacija prouzročnih trudnoćom i porođajem,

3. za vrijeme privremene spriječenosti za rad zbog transplantacije živog tkiva i organa u korist druge osobe.

Visinu nadoknade plaće i najviši iznos nadoknade plaće, koja se isplaćuje na teret županijskog zavoda osiguranja, utvrđuje upravno vijeće županijskog zavoda osiguranja.

Članak 56.

Nadoknadu plaće iz članka 42. toč. 1. i 2. ovoga zakona obračunava i isplaćuje osiguraniku na teret svojih sredstava:

1. pravna ili fizička osoba za prvih 42 dana bolovanja kao i za vrijeme dok se osiguranik nalazi na radu u inozemstvu na koje ga je uputila pravna ili fizička osoba,

[...]

Visinu nadoknade plaće iz stavka 1. ovoga članka utvrđuje općim aktom nadležni tijelo pravne osobe, odnosno fizičke osobe.

Pravne i fizičke osobe iz stavka 1. ovog članka obračunavaju i isplaćuju osiguraniku nadoknadu plaće i istekom 42 odnosno sedam dana bolovanja na teret sredstava kantonalnog zavoda osiguranja.

[...]

V. Dopustivost

10. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3. (c) Ustava Bosne i Hercegovine.

11. Članak VI/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

c) Ustavni sud će imati nadležnost za pitanja koja mu podnese bilo koji sud u Bosni i Hercegovini, a koja se tiču toga je li neki zakon o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka sukladno ovom Ustavu, s Europskom konvencijom za ljudska prava i temeljne slobode i njezinim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili koja se tiču postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

12. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio je Sud Bosne i Hercegovine (sutkinja Dragica Miletić), što znači da je zahtjev podnijela ovlaštena osoba iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-5/10* od 26. studenog 2010. godine, toč. 7.–14., objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 37/11). Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da je ovaj zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt, te da ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

13. Ustavni sud sa žaljenjem konstatira da Dom naroda ni u ovom predmetu nije ispunio svoju ulogu učesnika u postupku pred Ustavnim sudom i dostavio odgovor na konkretni zahtjev za ocjenu ustavnosti. Međutim, takvo zanemarivanje učešća u postupku pred Ustavnim sudom ne može ovaj sud lišiti nadležnosti da odluči o podnesenom zahtjevu.

14. Podnositelj zahtjeva smatra da članak 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama nije u skladu sa čl. I/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije.

15. Osporeni članak 12. Zakona o plaćama i naknadama glasi:

Suci i tužitelji imaju pravo na zdravstveno osiguranje i bolovanje sukladno važećem Zakonu o zdravstvenom osiguranju u Republici Srpskoj ili u Federaciji Bosne i Hercegovine, zavisno od stalne adrese prebivališta suca ili tužitelja.

16. U Ustavu Bosne i Hercegovine relevantne odredbe glase:

Članak II
Ljudska prava i temeljne slobode

4. Nediskriminacija

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

17. U Europskoj konvenciji relevantne odredbe glase:

Članak 14.
Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, po-

litičko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

18. Članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju glasi:

1. Uživanje svakog prava koje zakon predviđa mora se osigurati bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

2. Javne vlasti ne smiju ni prema kome vršiti diskriminaciju po bilo kojoj osnovi kao što su one spomenute u stavku 1.

19. Ustavni sud primjećuje da podnositelj zahtjeva osporava ustavnost članka 12. Zakona o plaćama zbog neusklađenosti s pravom na zabranu diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije. Zbog akcesorne prirode prava iz članka 14. Europske konvencije, koji je primjenjiv samo kada se poziva na diskriminaciju u svezi s nekim pravom iz Europske konvencije, Ustavni sud će zahtjev ispitati u odnosu na članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, koji pruža širu zaštitu. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u svojoj praksi zaključio da, bez obzira na razliku u opsegu između ova dva članka, značenje pojma „diskriminacija“ u članku 1. Protokola broj 12 treba biti identično onom u članku 14. Europske konvencije, zbog čega, primjenjujući isti termin iz članka 1. Protokola broj 12, neće odstupiti od ustaljenog tumačenja „diskriminacije“ (vidi Europski sud, *Pinkas i ostali protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 4. listopada 2022. godine, točka 57. s daljnjim referencama). Primjenjujući takvo tumačenje, Europski sud je dalje ukazao da članak 14. Europske konvencije pruža zaštitu od različitog postupanja prema pojedincima u analognim ili relevantno sličnim situacijama. Dalje, razlika u tretmanu je diskriminirajuća ako „nema objektivno i razumno opravdanje“, odnosno ako ne teži „legitimnom cilju“ ili ako ne postoji „razuman odnos proporcionalnosti“ između upotrijebljenog sredstva i cilja koji se želi postići. Europski sud je u navedenoj presudi ukazao da pojam diskriminacije u smislu članka 14. Europske konvencije također uključuje slučajeve u kojima se jedna osoba ili skupina bez odgovarajućeg opravdanja tretira nepovoljnije od druge, iako Europska konvencija ne zahtijeva povoljniji tretman (idem, točka 58.).

20. Ustavni sud, također, ima bogatu praksu u predmetima koji su slični ovome. Ustavni sud kao primjer navodi odluku u predmetu broj U-25/22 u kojem je utvrdio da Zakon o plaćama i drugim naknadama nije u skladu s odredbama članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine zato što ne sadrži odredbe o naknadama sucima i tužiteljima za vrijeme obveznog dežurstva ili pripravnosti za rad, čime se krši načelo neovisnosti pravosuđa kao temeljne garancije vladavine prava. Osim toga, Zakon o plaćama i drugim naknadama nije u skladu s odredbama članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine,

članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju i članka 26. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima jer pravi nedozvoljenu razliku u pogledu naknade za vrijeme obveznog dežurstva ili pripravnosti za rad u odnosu na suce i tužitelje u Federaciji Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-25/22* od 19. siječnja 2023. godine, točka 24., dostupna na www.ustavnisud.ba). Navedeni predmet slijedi praksu iz Odluke o dopustivosti i meritumu broj U-7/21 od 23. rujna 2021. godine, u kojoj je Ustavni sud također utvrdio neustavnost zakona u Federaciji BiH zato što nije sadržavao naknade za suce i tužitelje za vrijeme dežurstva ili pripravnosti za rad. Također, Ustavni sud je zaključio da članak 20. Zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 45/10, 111/12, 20/17, 22/19 i 94/20) nije u skladu sa člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju jer zakonodavac za stručne savjetnike u Vrhovnom sudu Federacije BiH nije propisao pravo na usklađivanje plaće s prosječnom mjesečnom plaćom (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-12/23* od 28. rujna 2023. godine, vidi toč. 29.–44., dostupna na www.ustavnisud.ba).

21. S druge strane, Ustavni sud je u Odluci broj U-20/14 zaključio da je članak 11. Zakona o plaćama i naknadama (na razini BiH – isti zakon čiji se članak 12. osporava u konkretnom slučaju) u skladu sa čl. I/2. i II/4. Ustava BiH, te člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju iako je njime iznos otpremnine za suce i tužitelje različito propisan u odnosu na onaj koji je propisan za pripadnike zakonodavne i izvršne vlasti. Naime, Ustavni sud je smatrao da se ne radi o nedostatku nekog prava iz radnog odnosa s obzirom na to da je pravo na otpremninu eksplicitno propisano, već da se prije radi o problematiziranju opsega u kojem neko pravo postoji. U svezi s tim, Ustavni sud je naglasio da se radi o pravu koje je socijalnog karaktera, a u toj oblasti države kao najbolji poznavatelji općih i ekonomskih prilika u zemlji uživaju široko polje slobodne procjene u izboru mjera i načina (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-20/14* od 26. ožujka 2015. godine, toč. 34.–40.). Također, u Odluci broj U-26/22 Ustavni sud je slično zaključio, tj. da su čl. 2. st. 2., 3. st. 2., čl. 5., 6., 10. st. 4. i članak 13. Zakona o plaćama i naknadama sudaca i javnih tužitelja u Republici Srpskoj u skladu sa člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju. U tom predmetu podnositelji zahtjeva su, između ostalog, smatrali da su osporene zakonske odredbe diskriminatorne jer suci i tužitelji u Republici Srpskoj „primaju manju plaću nego sudci i tužitelji u Federaciji BiH" zbog različitih uvjeta za povećanje plaće koje propisuju zakoni u Republici Srpskoj i Federaciji BiH. Analizirajući visinu plaće sudaca i tužitelja u oba entiteta, Ustavni sud je zaključio da se relevantnim zakonima, u oba entiteta, propisuju približno ista primanja za sve suce i tužitelje, te je ocijenio neutemeljenim navode podnositelja zahtjeva da „suci i tužitelji u Republici Srpskoj za isti rad primaju manju plaću". Navedeni argumenti bili su osnova da Ustavni sud zaključi da u tom slučaju nije bilo bitno različitog tretmana (vidi Ustavni

sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-26/22* od 13. srpnja 2023. godine, toč. 39.–45., dostupna na www.ustavnisud.ba).

22. Vraćajući se na konkretni zahtjev, Ustavni sud ukazuje da je nesporno da su suci Suda BiH i tužitelji Tužiteljstva BiH iz različitih entiteta u analognoj ili relevantno sličnoj situaciji u svezi s pitanjem naknade plaće za vrijeme odsustva zbog bolesti, odnosno da jedni drugima predstavljaju usporednu skupinu. Ustavni sud primjećuje da podnositelj zahtjeva, kao i u posljednja dva citirana predmeta, ne osporava da suci Suda BiH i tužitelji Tužiteljstva BiH imaju zakonom propisano pravo na naknadu plaće za vrijeme odsustva zbog bolesti. Međutim, podnositelj zahtjeva problematizira visinu te naknade. Naime, podnositelj zahtjeva smatra da su suci i tužitelji s adresom prebivališta u Republici Srpskoj stavljeni u neravnopravan položaj u odnosu na one s prebivalištem u Federaciji BiH u pogledu uživanja prava na naknadu plaće za vrijeme bolovanja jer entitetski zakoni, koji se na njih primjenjuju prema mjestu prebivališta, propisuju različit iznos te naknade. U odnosu na navedeno, Ustavni sud zapaža da se materija entitetskih zakona, na koje ukazuje podnositelj zahtjeva, odnosi za tzv. socijalna odnosno zdravstvena prava (u pitanju su entitetski zakoni o zdravstvenom osiguranju). U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da postoji široko polje slobodne procjene **(***margin of apreciation***)** nadležnog zakonodavca kada su u pitanju opće mjere ekonomske politike ili socijalne strategije (vidi Europski sud, *Iofil AE protiv Grčke*, odluka od 7. rujna 2021. godine, predstavka broj *50598/13*, toč. 32.–36.). Dalje, Ustavni sud zapaža da je Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju Republike Srpske visina naknade za slučaj odsustva s posla zbog bolesti određena u iznosu od 70 % plaće (članak 83. stavak 4. točka 5.), dok je Zakonom o zdravstvenom osiguranju Federacije BiH visina te naknade određena u iznosu od najmanje 80 % plaće (članak 47. stavak 1.). Slijedom navedenog, proizlazi da je sucima i tužiteljima koji imaju prebivalište u Republici Srpskoj zagarantirana naknada za vrijeme privremene spriječenosti za rad zbog bolesti u 10 % manjem iznosu od njihovih kolega koji imaju prebivalište u Federaciji BiH. Dakle, u konkretnom slučaju se ne radi o bitno različitom tretmanu, već o neznatnoj razlici koja ne predstavlja „različit tretman“ u smislu zabrane diskriminacije (*idem, U-26/22*, točka 43.).

23. Osim toga, Ustavni sud zapaža da je relevantnim entitetskim zakonima (članak 83. stavak 5. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju Republike Srpske i članak 56. stavak 2. Zakona o zdravstvenom osiguranju Federacije BiH) poslodavcu ostavljena mogućnost da općim aktom propiše veću osnovu za obračun i veći procent naknade plaće u slučaju privremene spriječenosti za rad u odnosu na minimalne procente zagarantirane tim zakonima. Institucije Bosne i Hercegovine kao poslodavac svakako trebaju uzeti u obzir tu mogućnost s ciljem sprečavanja različitog tretmana zaposlenih u ostvarivanju prava iz radnih odnosa, ovisno o procjeni ekonomske i financijske situacije. Međutim, imajući u vidu široko polje slobodne procjene koju država uživa u oblasti socijalne politike, kao i činjenicu da entitetski zakoni nisu, u bitnom, različito tretirali pitanje visine sporne naknade i da su ostavili mogućnost isplate spornih naknada u jednakom

iznosu svim sucima Suda BiH i tužiteljima Tužiteljstva BiH, Ustavni sud smatra da se u konkretnom slučaju ne radi o različitom tretmanu u smislu opće zabrane diskriminacije iz članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

24. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da je članak 12. Zakona o plaćama i naknadama u skladu sa čl. I/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

VII. Zaključak

25. Ustavni sud zaključuje da je članak 12. Zakona o plaćama i naknadama u skladu sa čl. I/2. i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

26. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

27. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj U-5/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev Kantonalnog suda u Sarajevu (sudac Adi Isaković) za ocjenu ustavnosti članka 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH) i članka 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22)

Odluka od 30. svibnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-5/24**, rješavajući zahtjev **Kantonalnog suda u Sarajevu**, na temelju članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 30. svibnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Kantonalnog suda u Sarajevu (sudac Adi Isaković) za ocjenu ustavnosti članka 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH) i članka 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22),

utvrđuje se da članak 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH) u dijelu u kojem je propisano „sa prebivalištem u Federaciji ili Distriktu Brčko Bosne i Hercegovine“ te članak 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22) nisu sukladni članku II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Sukladno članku 61. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, ukidaju se:

- članak 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka

USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH) u dijelu u kojem je propisano „sa prebivalištem u Federaciji ili Distriktu Brčko Bosne i Hercegovine“ i

- članak 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22).

Sukladno članku 61. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, članak 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH) u dijelu u kojem je propisano „sa prebivalištem u Federaciji ili Distriktu Brčko Bosne i Hercegovine“ te članak 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22) prestaju važiti narednog dana od dana objave odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Kantonalni sud u Sarajevu, sudac Adi Isaković (u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva), podnio je 11. ožujka 2024. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti članka 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH; u daljnjem tekstu: Zakon o MIO) i članka 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22; u daljnjem tekstu: Pravilnik) s odredbama članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), te članka II/3.(m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, od Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zastupnički dom), Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Dom naroda) i Vlade Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada FBiH), koju zastupa Ured za suradnju i zastupanje pred Ustavnim sudom (u daljnjem tekstu: Ured za zastupanje), zatraženo je u razdoblju od 28. ožujka do 1. travnja 2024. godine da u roku od 30 dana od prijema dopisa dostave odgovor na zahtjev.

3. Vlada FBiH je putem Ureda za zastupanje 23. travnja 2024. godine dostavila odgovor na zahtjev. Zastupnički dom i Dom naroda u ostavljenom roku nisu dostavili odgovor na zahtjev.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelj zahtjeva traži od Ustavnog suda da ispita jesu li članak 147. stavak 1. Zakona o MIO-u i članak 2. stavak 3. Pravilnika sukladni odredbama članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te članka II/3. (m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju. Obrazlažući zahtjev, podnositelj je naveo da iz sadržaja osporenih odredaba proizlazi da nasljedniku, odnosno članu uže obitelji korisnika mirovine koji izmiri troškove sahrane pripada naknada pogrebnih troškova u visini prosječne mirovine isplaćene u mjesecu prije smrti korisnika mirovine. Zatim je ukazao na to da se ta naknada dodjeljuje samo u slučaju kada je korisnik mirovine imao prijavljeno prebivalište u Federaciji BiH ili Brčko distriktu BiH. U svezi s tim, podnositelj je naveo da bi primjenom citiranih odredaba Zakona o MIO-u i Pravilnika tužba u sporu trebala biti odbijena kao neutemeljena jer su organi uprave pravilno primijenili odredbe koje su bile na snazi. Međutim, Kantonalni sud smatra da se postavlja pitanje usklađenosti osporenih odredaba s odredbama Ustava i Europske konvencije na koje je ukazao.

b) Činjenice predmeta glede kojeg je podnesen zahtjev

5. Stana Mališ (u daljnjem tekstu: tužiteljica) supruga je preminulog Radmila Mališa koji je bio korisnik mirovine Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje Mostar (u daljnjem tekstu: Zavod) i koji je u trenutku smrti imao prijavljeno prebivalište u Republici Srpskoj. Ona je tijekom 2020. godine Zavodu – Kantonalna administrativna služba za Kanton Sarajevo (u daljnjem tekstu: Kantonalna služba) pravovremeno podnijela zahtjev za naknadu pogrebnih troškova na temelju članka 147. Zakona o MIO-u. Prvostupanjski i drugostupanjski organ Zavoda su tužiteljičin zahtjev odbili jer

njezin suprug, sukladno članku 147. stavak 1. Zakona o MIO-u, nije imao prebivalište u Federaciji BiH ili Brčko distriktu BiH.

6. Kantonalni sud je u predmetima br. 09 0 U 040176 21 U i 09 0 U 041936 22 uvažio tužiteljičine tužbe, poništio osporene odluke Zavoda i predmet vratio prvostupanjskom organu na ponovno odlučivanje. Kantonalni sud je smatrao da prebivalište ne može biti osnova za „povlašten položaj“ i da je došlo do kršenja odredaba o nediskriminaciji iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine.

7. Tužiteljica je 12. siječnja 2022. godine Zavodu podnijela zahtjev za naknadu pogrebnih troškova, ali je Kantonalna služba Rješenjem broj FZ3/5/3-45-9-1532-20/21 od 25. listopada 2023. godine odbila tužiteljičin zahtjev.

8. Protiv tog rješenja tužiteljica je podnijela tužbu u kojoj je predložila da Kantonalni sud poništi prvostupanjski i drugostupanjski upravni akt i sam meritorno riješi upravnu stvar cijeneći nepoštovanje ranijih sudskih odluka kroz kršenje načela ravnopravnosti i nediskriminacije. Pri tome se pozvala i na Preporuku ombudsmana upućenu Vladi Federacije Bosne i Hercegovine kojom je ukazano na diskriminatorsku odredbu članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u i članka 2. stavak 3. Pravilnika u odnosu na korisnike mirovine s prebivalištem u Republici Srpskoj.

9. Institucija ombudsmana za ljudska prava u Bosni i Hercegovini je Vladi FBiH izdala Inicijativu za izmjenu članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u broj P-156/21 od 27. svibnja 2021. godine (informacija dostupna ovdje). Inicijativom je ukazano na to da je „s ciljem otklanjanja nejednakog tretmana korisnika mirovine s prebivalištem u Republici Srpskoj potrebno izmijeniti članak 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju tako da se iza riječi ‘sa prebivalištem u Federaciji ili Distriktu Brčko Bosne i Hercegovine’ dodaju riječi ‘ili Republici Srpskoj’. Nakon usvajanja izmjene i dopune navedenog članka potrebno je pristupiti i izmjeni članka 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine broj UOFZ-554/18 od 27. veljače 2018. godine, i to na način da se ona uskladi s usvojenim izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju“.

10. Tužena je u odgovoru na tužbu navela da ona nije zakonodavac i da nije u situaciji navoditi razloge zbog čega je članak 147. stavak 1. Zakona o MIO-u formuliran na takav način, te smatra da nije došlo do kršenja tužiteljičinog prava na imovinu i/ili nediskriminaciju.

c) Odgovori na zahtjev

11. Vlada FBiH je navela da su odredbe članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u i članka 2. stavak 3. Pravilnika usklađene s odredbama Ustava BiH i Europskom konvencijom te da se tim odredbama ne krši pravo na imovinu i pravo na slobodu kretanja i prebivališta.

U tom pogledu je navela da se pravo na pogrebninu može smatrati imovinom u smislu članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Međutim, smatra da ne postoji niti jedan razlog zbog kojeg bi primjena članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u dovela do potrebe da Ustavni sud to pravo ispituje prema standardima prava na imovinu. U svezi s tim, ukazuje da se zakonodavac, sukladno svojoj nadležnosti, opredijelio da pitanje naknade pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine veže za prebivalište na teritoriju Federacije BiH i Brčko distrikta BiH. Smatra da je takav način reguliranja imao legitiman cilj, a to je da zaštiti financijsku stabilnost Federacije BiH, stabilnost nositelja osiguranja, stabilnost isplate mirovina te ekonomsku stabilnost uopće. Taj legitiman interes je, kako je navedeno, posebno bio izražen u slučajevima ostvarivanja tzv. razmjerne mirovine između entiteta Federacija BiH i Republika Srpska jer se radi o desecima tisuća osoba koje ostvaruju pravo na dvije mirovine, tj. dio iz Federacije BiH i dio iz Republike Srpske, pri čemu je u većini tih slučajeva veći dio staža bio ostvaren u Republici Srpskoj a svega nekoliko mjeseci u Federaciji BiH. S obzirom na to, Vlada FBiH smatra da je sasvim logično da se u slučaju smrti korisnika i naknada treba ostvariti u Republici Srpskoj a ne u Federaciji BiH. Prema ocjeni Vlade FBiH, ukoliko se pravo na pogrebninu ne bi vezalo za prebivalište, onda bi u slučaju smrti korisnika razmjerne mirovine bila dana mogućnost izbora članu obitelji preminulog korisnika gdje će to pravo ostvarivati, ali ne postoji niti jedan kriterij ili podzakonski akt koji bi odredio tko će od nositelja osiguranja isplatiti tu naknadu. Također navodi da zbog činjenice da je visina prosječne mirovine kriterij prema kojem se utvrđuje visina naknade pogrebnih troškova i da je u Federaciji BiH prosječna mirovina znatno veća, to je sasvim jasno da bi svi zahtjevi bili upućivani Zavodu a ne Fondu za mirovinsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske. Osim toga, smatra da postoji mogućnost zlouporaba jer bi članovi obitelji preminulog korisnika mogli naknadu pogrebnih troškova zahtijevati u oba entiteta, što bi bilo teško spriječiti jer su nositelji osiguranja u entitetima potpuno autonomni. Pri tome posebno naglašava da bi u slučaju izmjene postojećih zakona pitanje ostvarivanja prava na naknadu pogrebnih troškova bilo potpuno neuređeno, što bi dovelo do negativnih financijskih posljedica za Federaciju BiH kao nositelja osiguranja i otvorilo mogućnost za zlouporabe. Prema tome, Vlada FBiH smatra da se zakonodavac, s ciljem zaštite financijske stabilnosti Federacije BiH, osporenim odredbama umiješao u pravo osoba koje podnose zahtjev na način da je to bilo utemeljeno na zakonu i opravdano javnim interesom, te da postoji odnos razmjernosti između cilja i ograničenja o kojem je bilo riječi. S obzirom na to, Vlada FBiH smatra da su osporene odredbe sukladne odredbama Ustava BiH i Europske konvencije.

IV. Relevantni propisi

12. **Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju** („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.
(Predmet zakona)

Ovim zakonom uređuje se obavezno mirovinsko i invalidsko osiguranje na temelju međugeneracijske solidarnosti (u daljnjem tekstu: obavezno osiguranje) i dobrovoljno mirovinsko i invalidsko osiguranje za osobe koja nisu obavezno osigurana po ovom zakonu (u daljnjem tekstu: dobrovoljno osiguranje), kao i prava i obaveze na osnovu tih osiguranja.

Članak 39. točka c)
(Prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja)

Prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja sukladno ovom zakonu su:

c) za slučaj smrti osiguranika, odnosno korisnika starosne ili invalidske mirovine – obiteljska mirovina i pravo na naknadu pogrebnih troškova sukladno ovom zakonu,

Članak 147.
(Posmrtnina)

(1) U slučaju smrti korisnika mirovine sa prebivalištem u Federaciji ili Distriktu Brčko Bosne i Hercegovine, nasljedniku-članu uže obitelji, koje izmiri troškove sahrane pripada naknada pogrebnih troškova u visini prosječne mirovine isplaćene u mjesecu prije smrti korisnika mirovine.

(2) Zahtjev za naknadu troškova sahrane podnosi se u roku od tri mjeseca od dana smrti korisnika mirovine.

(3) Postupak i potrebnu dokumentaciju za ostvarivanje naknada iz stavka (1) ovog članka, uredit će nositelj osiguranja svojim aktom, na koji suglasnost daje Vlada Federacije.

13. **Pravilnik o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine** („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 2.

Naknada se ostvaruje u Federalnom zavodu za mirovinsko i invalidsko osiguranje (u daljem tekstu: Federalni zavod).

Umrli korisnik, po osnovi čije smrti se ostvaruje naknada, je korisnik mirovine koji je pravo na mirovinu ostvario u Federalnom zavodu i čija smrt je nastupila u vremenu od 01.03.2018. (dan stupanja na snagu Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju - „Službene novine Federacije BiH“, broj 13/2018), a isplata naknade se vrši sa Jedinstvenog računa riznice.

Naknada pripada za slučaj da je korisnik mirovine imao prebivalište u Federaciji Bosne i Hercegovine ili u Distriktu Brčko Bosne i Hercegovine u trenutku smrti.

Naknada pripada u visini prosječne mirovine isplaćene u Federalnom zavodu u mjesecu prije smrti korisnika mirovine.

Članak 3. stavak (1)

Pravo na naknadu ima nasljednik - član uže obitelji koji izmiri troškove pogreba.

V. Dopustivost

14. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3. (c) Ustava Bosne i Hercegovine.

15. Članak VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

c) Ustavni sud će imati nadležnost za pitanja koja mu podnese bilo koji sud u Bosni i Hercegovini, a koja se tiču toga je li neki zakon o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka sukladno ovom Ustavu, s Europskom konvencijom za ljudska prava i temeljne slobode i njezinim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili koja se tiču postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

16. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio je Kantonalni sud (sudac Adi Isaković), što znači da je zahtjev podnijela ovlaštena osoba iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-5/10* od 26. studenog 2010. godine, toč. 7.–14., objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ broj 37/11).

17. U odnosu na zahtjev za ocjenu ustavnosti odredbe članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u, Ustavni sud smatra da nije sporno da postoji nadležnost Ustavnog suda jer je osporena odredba zakona.

18. S druge strane, u odnosu na zahtjev za ocjenu ustavnosti odredbe članka 2. stavak 3. Pravilnika koji je donio Zavod, uz suglasnost Vlade FBiH, Ustavni sud podsjeća da članak VI/3.(c) Ustava BiH eksplicitno ne propisuje nadležnost Ustavnog suda da ocjenjuje ustavnost pravnih akata niže snage od zakona. U tom pogledu, Ustavni sud najprije naglašava da je u članku VI/3.(c) Ustava BiH Ustavnom sudu dana znatno šira nadležnost u odnosu na ispitivanje zakonskih akata svih razina vlasti (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U-19/16* od 30. ožujka 2017. godine, toč. 31.–33., dostupna na www.ustavnisud.ba), kao i u odnosu na ocjenu njihove kompatibilnosti s odredbama Ustava BiH i zakonima Bosne i Hercegovine, te razmatranje postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje na svoju bogatu praksu ocjene kantonalnih zakona, koju je izgradio primjenom članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, za razliku od članka VI/3.

(a) Ustava Bosne i Hercegovine kada se proglašavao nenadležnim za ocjenu ustavnosti kantonalnih propisa. U odlukama br. U-8/12 i U-16/14 Ustavni sud je ispitivao ustavnost kantonalnih propisa o sudskim pristojbama, potom je u Odluci broj U-6/15 ocjenjivao ustavnost kantonalnog zakona o taksi-prijevozu, dok je u odlukama br. U-22/18, U-10/21 i U-9/22 Ustavni sud ispitivao usklađenost kantonalnih zakona o visokom obrazovanju s Ustavom Bosne i Hercegovine (sve odluke su dostupne na www.ustavnisud.ba).

19. Kada je u pitanju prihvaćanje nadležnosti za ocjenu ustavnosti akata koji su niže pravne snage od zakona, Ustavni sud će postupati *ad hoc*, slično kao i kod pristupa koji je imao u tim slučajevima prilikom primjene članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine. Naime, Ustavni sud je, ocjenjujući postoji li njegova nadležnost u smislu članka VI/3. (c) Ustava Bosne i Hercegovine da odlučuje i o ustavnosti akata niže pravne snage, primjenjivao kriterije koje je razvio prilikom odlučivanja o razmatranju podzakonskih akata na temelju nadležnosti iz članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *U-12/13* od 28. rujna 2023. godine, toč. 21. i 22., i *U-14/23* od 18. siječnja 2024. godine, toč. 23.–29., dostupne na www.ustavnisud.ba).

20. U svezi s tim, Ustavni sud ističe da je u svojoj praksi u predmetima koji su pokrenuti sukladno članku VI/3.(c) Ustava BiH *ad hoc* odlučivao hoće li prihvatiti nadležnost da u takvim slučajevima odlučuje o podzakonskim aktima (vidi Odluku o dopustivosti broj *U-13/21* od 24. ožujka 2022. godine, toč. 28.–40., objavljenu u „Službenom glasniku BiH“ broj 22/22). U tom predmetu Ustavni sud je naglasio da bi, slijedeći praksu iz nadležnosti članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, mogao uspostaviti nadležnost jedino ukoliko bi se radilo o očitom kršenju nekog prava u svezi s pitanjem koje proizlazi iz Ustava Bosne i Hercegovine i međunarodnih sporazuma kojima se garantira zaštita ljudskih prava ili ukoliko bi se osporenim aktom reguliralo pitanje koje nema osnovu u zakonu ili ukoliko bi osporeni akt donio nenadležan organ ili ukoliko u zakonu nema osnove za donošenje takvog akta ili u slučaju da je osporeni akt izašao izvan okvira zakona (*idem,* točka 40.).

21. Imajući u vidu navedeno, kao i da su osporene odredbe Pravilnika donesene na temelju osporenih odredaba Zakona o MIO-u, te da sporne odredbe Pravilnika na identičan način reguliraju sporno pitanje prava na naknadu pogrebnih troškova, kao i da se tim odredbama pokreću pitanja kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda zaštićenih Ustavom BiH i Europskom konvencijom, konkretno prava na zabranu diskriminacije iz članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, Ustavni sud smatra da je to dovoljno za zaključak da postoji nadležnost Ustavnog suda da, u smislu članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, odlučuje o ustavnosti osporene odredbe Pravilnika.

22. Stoga, imajući u vidu odredbe članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt te da ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

23. Podnositelj zahtjeva traži ispitivanje usklađenosti članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u i članka 2. stavak 3. Pravilnika s odredbama članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju te članka II/3.(m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju.

24. Međutim, imajući u vidu činjenični supstrat podnesenog zahtjeva, Ustavni sud smatra da se pitanja koja se pokreću odnose na usklađenost osporenih odredaba s pravom na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju. Stoga će Ustavni sud, primjenom pravila *iura novit curia* i sukladno svojoj praksi da činjenični supstrat zahtjeva ili apelacije može podvesti pod bilo koje pravo (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-23/18* od 5. srpnja 2019. godine, točka 17., dostupna na www.ustavnisud.ba), osporene odredbe ispitati u odnosu na članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

25. Članak 147. stavak 1. Zakona o MIO-u glasi:

(1) U slučaju smrti korisnika mirovine sa prebivalištem u Federaciji ili Distriktu Brčko Bosne i Hercegovine, nasljedniku-članu uže obitelji, koje izmiri troškove sahrane pripada naknada pogrebnih troškova u visini prosječne mirovine isplaćene u mjesecu prije smrti korisnika mirovine.

26. Članak 2. stavak (3) Pravilnika glasi:

Naknada pripada za slučaj da je korisnik mirovine imao prebivalište u Federaciji Bosne i Hercegovine ili u Distriktu Brčko Bosne i Hercegovine u trenutku smrti.

Nediskriminacija

27. Članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

28. Članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju glasi:

Opća zabrana diskriminacije

1. Uživanje svakog prava koje zakon predviđa mora se osigurati bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko

ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

2. Javne vlasti ne smiju ni prema kome vršiti diskriminaciju po bilo kojoj osnovi kao što su one spomenute u stavku 1.

29. Ustavni sud naglašava da članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju sadrži opće načelo zabrane diskriminacije i garantira uživanje svih prava određenih zakonom, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status. Nadalje, članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju podrazumijeva i da javni organi nikoga ne mogu diskriminirati prema bilo kojoj osnovi, dakle temeljno načelo nediskriminacije je prošireno i na domaće zakone, a ne samo na prava garantirana Europskom konvencijom, kako to predviđa članak 14. Europske konvencije. Pri tome, Ustavni sud naglašava da je Europski sud potvrdio da se pojmovi diskriminacije koja je zabranjena temeljem članka 14. Konvencije i članka 1. Protokola broj 12 trebaju tumačiti na isti način (vidi *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], presuda od 22. prosinca 2009. godine, predstavke br. 27996/06 i 34836/06, toč. 55.–56.). Prema tome, imajući u vidu sadržaj i doseg primjene članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, Ustavni sud smatra da u ovom postupku nije nužno dati odgovor na pitanje odnosi li se pravo na naknadu pogrebnih troškova na „uživanje prava i sloboda“ zaštićenih drugim odredbama Europske konvencije.

30. Shodno tome, slijedeći načela iz članka 14. Europske konvencije koja se odnosi i na primjenu članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, Ustavni sud podsjeća na to da postoji diskriminacija ako rezultira različitim postupanjem s osobama u analognim ili relevantno sličnim okolnostima (vidi *X i drugi protiv Austrije* [VV], presuda od 19. veljače 2013. godine, predstavka broj 19010/07, točka 98.). Međutim, ne predstavlja svako različito postupanje ujedno i povredu članka 14. Europske konvencije. Različito postupanje je diskriminatorno ako nema objektivnog i razumnog opravdanja, drugim riječima, ako ne teži legitimnom cilju ili ako nema razumnog odnosa proporcionalnosti između korištenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti (vidi Europski sud, *Guberina protiv Hrvatske*, presuda od 22. ožujka 2016. godine, predstavka broj 23682/13, točka 69.).

31. Država ugovornica uživa slobodu procjene pri ocjenjivanju opravdavaju li razlike u inače sličnim situacijama različito postupanje i u kojoj mjeri. Opseg te procjene će se razlikovati ovisno o okolnostima, predmetu i pozadini slučaja. Prema Europskoj konvenciji, država obično ima široko polje procjene kada su u pitanju opće mjere ekonomske ili socijalne strategije. Zbog njihovog izravnog poznavanja svog društva i njegovih potreba, nacionalne vlasti su, u načelu, u boljem položaju od međunarodnog suca da cijene ono što je u javnom interesu na društvenim ili ekonomskim osnovama, a sud će općenito poštovati izbor politike zakonodavca osim ako je „očito bez razumne osnove“ (vidi Europski sud, *Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV],

presuda od 16. ožujka 2010. godine, predstavka broj 42184/05, točka 61.). Pri tome je važno naglasiti da se ne ograničava sloboda država ugovornica da odluče hoće li uspostaviti bilo koji oblik sustava socijalnog osiguranja ili ne, ili da odaberu vrstu ili iznos naknada koje će osigurati u okviru bilo kojeg takvog sustava. Međutim, ako država odluči uspostaviti sustav naknada, to mora učiniti na način koji je sukladan članku 14. Europske konvencije (vidi Europski sud, *Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva,* presuda od 12. travnja 2006. godine, predstavke br. 65731/01 i 65900/01, točka 53.).

32. U konkretnom slučaju nesporno je da je Zakonom o MIO-u i Pravilnikom država „uspostavila sustav naknada" u koji se ubraja i pravo na naknadu pogrebnih troškova, što znači da je tim Zakonom propisano „uživanje prava određenih zakonom" u smislu članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju. Međutim, tim propisima u osporenim odredbama država je propisala i ograničenje za ostvarivanje tih prava, te je, stoga, zadaća Ustavnog suda ispitati je li to sukladno članku 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

33. Ustavni sud dalje zapaža da pravo na naknadu pogrebnih troškova u smislu članka 39. Zakona o MIO-u predstavlja pravo za slučaj smrti osiguranika, odnosno korisnika mirovine. Iako je riječ o pravu korisnika mirovine, ono faktički, kako proizlazi iz sadržaja Zakona o MIO-u i Pravilnika, pripada nasljedniku – članu uže obitelji korisnika mirovine koji je izmirio troškove sahrane. U svezi s navedenim, Ustavni sud najprije ukazuje da je Europski sud zaključio da mjesto prebivališta predstavlja aspekt osobnog statusa u smislu članka 14. Europske konvencije i da može predstavljati „drugi status" u smislu standarda prava na nediskriminaciju (vidi, *op. cit*., presudu *Carson i drugi*, toč. 70. i 71.). Također, Ustavni sud ukazuje na to da je Europski sud istaknuo da članak 14. Europske konvencije, u svjetlu svog cilja i prirode prava koja nastoji zaštititi, obuhvaća i slučajeve u kojima se prema osobi postupa manje povoljno na osnovi statusa druge osobe ili zaštićenih osobina (vidi, op. cit., presudu *Guberina*, točka 78.).

34. Nadalje, Ustavni sud zapaža da iz osporenih odredaba proizlazi da je zakonodavac prilikom reguliranja uvjeta za ostvarivanje tog prava ustanovio teritorijalno načelo, odnosno kriterij prebivališta korisnika mirovine u trenutku njegove smrti. Tako je osporenim odredbama članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u i članka 2. stavak 3. Pravilnika pravo na naknadu pogrebnih troškova priznao samo nasljedniku – članu uže obitelji onog korisnika mirovine koji je u trenutku smrti imao prijavljeno prebivalište u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH. Dakle, sadržaj navedene odredbe *a contrario* upućuje da nasljedniku – članu uže obitelji korisnika mirovine koji je u trenutku smrti imao prijavljeno prebivalište u Republici Srpskoj ne pripada pravo na naknadu pogrebnih troškova. Prema tome, polazeći od toga da se pravo na naknadu pogrebnih troškova izvodi iz činjenice da je osiguranik bio korisnik mirovine Zavoda, Ustavni sud smatra da je očigledno da se nasljednici – članovi uže obitelji preminulog korisnika mirovine koji je imao prebivalište u Republici Srpskoj nalaze u istoj faktičkoj situaciji kao i oni članovi

obitelji korisnika mirovine koji su imali prebivalište u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH. Prema tome, Ustavni sud smatra da nema razloga da ne prihvati da je u konkretnom slučaju na temelju odredaba članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u i članka 2. stavak 3. Pravilnika uspostavljen različit tretman glede uvjeta za ostvarivanje prava propisanih Zakonom i Pravilnikom.

35. S obzirom na to, Ustavnom sudu preostaje razmotriti je li nejednako postupanje na temelju prebivališta u trenutku smrti korisnika mirovine imalo objektivno i razumno opravdanje. U tom pogledu, Ustavni sud ukazuje na to da moraju biti ispunjena dva uvjeta kako bi različit tretman bio objektivno i razumno opravdan: a) načelo različitog tretmana se može primijeniti u svrhu postizanja legitimnog cilja i b) mora postojati razuman odnos proporcionalnosti između primijenjenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju teži.

36. Glede pitanja je li različito postupanje slijedilo legitiman cilj, Ustavni sud zapaža da je Vlada FBiH kao opravdanje za osporene odredbe navela da je cilj zakonodavca prilikom reguliranja teritorijalnog načela bio da zaštiti financijsku stabilnost Federacije BiH, nositelja osiguranja, stabilnost isplate mirovina te ekonomsku stabilnost uopće. Taj legitiman interes je, kako je navedeno, posebno bio izražen u slučajevima ostvarivanja tzv. razmjerne mirovine između entiteta Federacija BiH i Republika Srpska. Prema navodima Vlade FBiH, radi se o desecima tisuća osoba koje ostvaruju pravo na dvije mirovine, tj. dio iz Federacije BiH i dio iz Republike Srpske, pri čemu je u većem broju tih slučajeva pretežit dio staža bio ostvaren u Republici Srpskoj a svega nekoliko mjeseci u Federaciji BiH. Osim toga, Vlada FBiH je ukazala i na mogućnosti da bi kod razmjernih mirovina većina zahtjeva za isplatu naknade bila upućivana Zavodu zbog veće prosječne mirovine u Federaciji BiH. Također je ukazala da bi postojala mogućnost zlouporabe jer bi članovi obitelji naknadu mogli zahtijevati u oba entiteta.

37. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da posmrtnina predstavlja novo pravo koje je uvedeno Zakonom o MIO-u i čiji je cilj da dio troškova sahrane snosi MIO. Pri tome, Ustavni sud zapaža da pitanje uvjeta za ostvarivanje prava na naknadu pogrebnih troškova predstavlja odraz stanja mirovinskog sustava i procjene potrebnih sredstava za financiranje svih prava koja pripadaju korisnicima mirovine. Sukladno tome, Ustavni sud smatra da vlasti stoga moraju biti u mogućnosti definirati posebne kriterije za ostvarivanje koristi od takve naknade. Naročito se ne može od javnih vlasti tražiti da ostvarivanje tog prava bude na štetu stabilnosti mirovinskog sustava u situaciji kada postoji velik broj korisnika razmjerne mirovine. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je različit tretman, propisan spornim odredbama Zakona i Pravilnika, utemeljen na legitimnom cilju koji se ogleda u potrebi zaštite stabilnosti mirovinskog sustava. U tom pogledu, Ustavni sud ponavlja da je javna vlast svakako u boljoj poziciji od sudaca Ustavnog suda da riješi pitanja koja se odnose na to tko će imati pravo na naknadu pogrebnih troškova, koliki će biti iznos koji se isplaćuje po toj osnovi, te da propiše uvjete pod kojim određene osobe mogu ostvarivati ta prava. Prema tome, Ustavni sud smatra da

navedeni razlozi doista spadaju u slobodno polje procjene nadležne vlasti pa Ustavni sud nema razloga da ne prihvati da je u konkretnom slučaju različit tretman koji proizlazi iz osporenih odredaba utemeljen na legitimnom cilju.

38. Na kraju, Ustavni sud treba odgovoriti na pitanje uspostavlja li se pravična ravnoteža između javnog interesa i zaštite prava pojedinaca, odnosno u konkretnom slučaju nasljednika ili članova uže obitelji preminulih korisnika mirovine koji su u trenutku smrti imali prebivalište u Republici Srpskoj. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da odredbe kojima su javne vlasti nastojale propisati prebivalište kao ograničavajući uvjet za ostvarivanje prava na naknadu pogrebnih troškova ipak ne zadovoljavaju načelo proporcionalnosti. Naime, Ustavni sud zapaža da i pored nesporne činjenice da postoji velik broj razmjernih mirovina, izgledne su situacije u kojima postoje korisnici mirovina koji su svoje pravo na mirovinu u cijelosti ostvarili kod Zavoda, a njihovo posljednje prebivalište je u Republici Srpskoj. U takvim pravnim i faktičkim situacijama njihovi nasljednici odnosno članovi uže obitelji neće biti u mogućnosti ostvariti pravo na tu naknadu pod jednakim uvjetima kao i članovi uže obitelji preminulih korisnika koji su imali posljednje prebivalište u Federaciji BiH odnosno u Brčko distriktu BiH. Naročito je moguće da zbog takvog svog statusa to pravo neće biti u mogućnosti ostvariti ni u Republici Srpskoj jer nisu bili korisnici mirovine. Takve osobe, odnosno njihovi nasljednici će, isključivo zbog svog prebivališta, biti dovedene u neravnopravan položaj iako je vidljivo da se ostvarivanje prava na naknadu pogrebnih troškova primarno vezuje za status korisnika mirovine. U tom pogledu, Ustavni sud zapaža da osporene odredbe članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u i članka 2. stavak 3. Pravilnika mogu proizvesti posljedice na ostvarivanje prava za osobe koje se nalaze izvan kategorije korisnika razmjerne mirovine zbog kojih su te odredbe ustanovljene. Zbog toga, Ustavni sud smatra da je dužnost javnih vlasti da uspostave jasne kriterije za određivanje kome će se isplaćivati ta naknada, bez dovođenja bilo koje skupine u neravnopravan položaj. Prema tome, Ustavni sud smatra da ne postoji razumno i objektivno opravdanje za različit tretman u konkretnom slučaju, odnosno da nije postignut razuman odnos proporcionalnosti između uporabljenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti.

39. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da osporene odredbe članka 147. stavak 1. Zakona o MIO-u i članka 2. stavak 3. Pravilnika nisu sukladne pravu na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju. Zbog toga, Ustavni sud smatra da je potrebno osporene odredbe ukinuti u smislu članka 61. st. (2) i (3) Pravila.

Ostali navodi

40. S obzirom na već usvojene zaključke, Ustavni sud smatra da nema potrebe posebno ispitivati navode podnositelja zahtjeva kojima je osporio ustavnost osporenih odredaba s aspekta članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz

Europsku konvenciju te članka II/3.(m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju.

VII. Zaključak

41. Ustavni sud zaključuje da članak 147. stavak 1. Zakona o MIO-u u dijelu u kojem je propisano „sa prebivalištem u Federaciji ili Distriktu Brčko Bosne i Hercegovine“ te članak 2. stavak 3. Pravilnika nisu sukladni članku II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju jer se njima ne uspostavlja razuman odnos proporcionalnosti između uporabljenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti.

42. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 61. st. (2) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

43. Sukladno članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj U-11/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Zahtjev Općinskog suda u Sarajevu (sudac Erdin Šabić) za ocjenu ustavnosti Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 25/04, 93/05, 48/07, 15/08, 63/23 i 9/24) i Poslovnika Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/21, 26/21, 35/21, 68/21, 1/22, 26/23, 83/23, 9/24 i 27/24)

Odluka od 14. studenog 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U-11/24**, rješavajući zahtjev **Općinskog suda u Sarajevu (sudac Erdin Šabić)**, na temelju članka VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 14. studenog 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu Općinskog suda u Sarajevu (sudac Erdin Šabić) za ocjenu ustavnosti Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 25/04, 93/05, 48/07, 15/08, 63/23 i 9/24) i Poslovnika Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/21, 26/21, 35/21, 68/21, 1/22, 26/23, 83/23, 9/24 i 27/24),

utvrđuje se da su Zakon o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 25/04, 93/05, 48/07, 15/08, 63/23 i 9/24) i Poslovnik Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/21, 26/21, 35/21, 68/21, 1/22, 26/23, 83/23, 9/24 i 27/24) u skladu sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Općinski sud u Sarajevu, sudac Erdin Šabić (u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva), podnio je 10. srpnja 2024. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu usklađenosti Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 25/04, 93/05, 48/07, 15/08, 63/23 i 9/24; u daljnjem tekstu: Zakon o VSTV-u) i Poslovnika Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/21, 26/21, 35/21, 68/21, 1/22, 26/23, 83/23, 9/24 i 27/24; u daljnjem tekstu: Poslovnik) sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, člankom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 13. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije, te člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zastupnički dom), Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Dom naroda) i Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća BiH (u daljnjem tekstu: VSTV) zatraženo je 24. **srpnja** 2024. godine da u roku od 30 dana od prijema dopisa dostave odgovore na zahtjev.

3. Zastupnički dom, Dom naroda i VSTV dostavili su odgovore na zahtjev u razdoblju od 21. kolovoza 2024. do 10. listopada 2024. godine.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelj zahtjeva je naveo da odredbama Zakona o VSTV-u i Poslovnika „nije propisana mogućnost sudske zaštite kod procesa imenovanja nositelja pravosudnih funkcija“, za razliku od prijema u druge vrste javne službe. U svezi s tim, istaknuto je da navedeni propisi nisu u skladu s načelom vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, kao ni sa člankom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 13. Europske konvencije, člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije, te člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

b) Predmet povodom kojeg je pokrenut zahtjev

5. Podnositelj zahtjeva je naveo da se vodi parnični postupak po tužbi koju je podnijela tužiteljica Tužiteljstva Bosne i Hercegovine Olivera Đurić (u daljnjem tekstu: tužiteljica) protiv Bosne i Hercegovine radi utvrđivanja diskriminacije i otklanjanja štetnih posljedica diskriminacije. Naime, tužiteljica se prijavila na dva konkursa – za poziciju suca Suda Bosne i Hercegovine i Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, ali nije izabrana. Nakon završenih konkursnih procedura, tužiteljica se obratila VSTV-u prigovorom i zahtjevom za preispitivanje odluka o imenovanju sudaca na tim konkursima. Odgovarajući na tužiteljičin prigovor i zahtjev, VSTV ju je obavijestio da Zakonom o VSTV-u i Poslovnikom nije propisana mogućnost podnošenja pravnog lijeka protiv odluka VSTV-a o imenovanju na pozicije nositelja pravosudnih funkcija. Također je navedeno da VSTV „nije u obvezi kandidatima obrazložiti razloge zbog kojih nisu imenovani“.

c) Odgovori na zahtjev

6. Zastupnički dom je u odgovoru na zahtjev naveo da je Ustavnopravno povjerenstvo nakon održane sjednice, ne ulazeći u meritum zahtjeva, konstatiralo da je Zakon o VSTV-u donesen u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine.

7. Dom naroda je naveo da je Ustavnopravno povjerenstvo jednoglasno odlučilo Ustavnom sudu prepustiti odluku o zahtjevu za ocjenu ustavnosti.

8. VSTV je u odgovoru naveo da je nakon podnošenja tužbe u predmetu povodom kojeg je zahtjev podnesen, a prije podnošenja zahtjeva za ocjenu ustavnosti, donesen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o VSTV-u („Službeni glasnik BiH“ broj 63/23). Tim izmjenama je propisana mogućnost pokretanja upravnog spora pred Sudom Bosne i Hercegovine protiv odluke o imenovanju nositelja pravosudnih funkcija. Zbog navedenih razloga VSTV smatra da je zahtjev u tom dijelu „bespredmetan i nedopustiv jer su izmijenjene pravne okolnosti“, u smislu članka 19. stavak (1) toč. g) i e) Pravila Ustavnog suda. VSTV je naveo da su paušalni navodi da su odredbe Zakona o VSTV-u i Poslovnika diskriminatorne jer takvi navodi nisu obrazloženi. Predložio je da Ustavni sud odbaci zahtjev u dijelu koji se odnosi na nemogućnost sudske kontrole zakonitosti odluka o imenovanju nositelja pravosudnih funkcija primjenom članka 19. stavak (1) toč. g) i e) Pravila Ustavnog suda, a odbije u preostalom dijelu.

IV. Relevantni propisi

9. **Zakon o Visokom sudbenom** i tuži**teljskom vijeću Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 25/04, 93/05, 48/07 i 15/08) bez izmjena i dopuna objavljenih u „Službenom glasniku BiH“ broj 63/23 u relevantnom dijelu glasio je:

Članak 44.
Odluka o imenovanju

(1) Odluka o imenovanju kandidata na dužnost suca ili tužitelja donosi se sukladno članku 17. ovog zakona i sadrži obrazloženje u pisanom obliku .

(2) Vijeće može poništiti odluku o imenovanju ako nakon donošenja odluke o imenovanju, a prije nego što imenovani sudac ili tužitelj preuzme dužnost, dobije podatke koji bi, da su bili poznati u vrijeme imenovanja, predstavljali razlog da Vijeće ne donese odluku o imenovanju. Vijeće može, ako to smatra neophodnim, odgoditi nadnevak preuzimanja dužnosti suca ili tužitelja na koga se odnose navedeni podaci, kako bi te podatke moglo na odgovarajući način provjeriti.

(3) Ako Vijeće poništi odluku o imenovanju, na tu će dužnost imenovati drugu osobu iz skupine prijavljenih kandidata, ili će ponovno objaviti natječaj za to upražnjeno mjesto.

10. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Visokom sudbenom** i tužit**eljskom vijeću Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ broj 63/23) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 9.

U članku 44. stavak (1) mijenja se i glasi:

„(1) Odluku o imenovanju kandidata na dužnost suca ili tužitelja Vijeće donosi u obliku rješenja koje obvezno sadrži obrazloženje o primjeni kriterija iz članka 43. ovog zakona i objavljuje se u skladu s člankom 45. ovog zakona, kao i na internetskoj stranici Vijeća.“.

Iza stavka (3) dodaju se novi st. (4), (5) i (6) koji glase:

„(4) Odluka o imenovanju je konačan upravni akt institucije Bosne i Hercegovine prema članku 4. Zakona o upravnim sporovima Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 19/02, 88/07, 83/08 i 74/10), te se protiv nje može tužbom pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine.

(5) Tužba iz stavka (4) ovog članka podnosi se u roku od osam dana od dana objave rješenja o imenovanju na internetskoj stranici Vijeća. U sporu iz ovog stavka, Sud Bosne i Hercegovine preispituje zakonitost provedenog postupka imenovanja i odlučuje po hitnom postupku, a najkasnije u roku od osam dana od dana dostave odgovora na tužbu. Odgovor na tužbu tuženik je dužan dostaviti u roku od osam dana od dana primitka tužbe.

(6) U slučaju pokretanja upravnog spora iz stavka (4) ovog članka za tu poziciju, odgađa se stupanje na dužnost novoimenovanog suca ili tužitelja do okončanja sudskog postupka.“

11. **Poslovnik Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/21, 26/21, 35/21, 68/21, 1/22, 26/23, 83/23, 9/24 i 27/24)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 62.
(Rješenje o imenovanju)

(1) Rješenje o imenovanju sadrži obrazloženje.

(2) Ako je Vijeće imenovalo kandidata koji je ostvario isti, odnosno manji broj bodova u odnosu na druge kandidate, u rješenju o imenovanju posebno će se obrazložiti razlozi zbog kojih je Vijeće prednost dalo imenovanom kandidatu u odnosu na kandidate s istim, odnosno većim brojem bodova.

[...]

V. Dopustivost

12. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine.

13. Članak VI/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

c) Ustavni sud će imati nadležnost za pitanja koja mu podnese bilo koji sud u Bosni i Hercegovini, a koja se tiču toga je li neki zakon o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka sukladno ovom Ustavu, s Europskom konvencijom za ljudska prava i temeljne slobode i njezinim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili koja se tiču postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

14. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio je Općinski sud u Sarajevu (sudac Erdin Šabić), što znači da je zahtjev podnijela ovlaštena osoba iz članka VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-5/10* od 26. studenog 2010. godine, toč. 7.–14., objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 37/11).

VI. Meritum

15. Imajući u vidu činjenični supstrat podnesenog zahtjeva, Ustavni sud smatra da se pitanja koja se pokreću odnose na usklađenost Zakona o VSTV-u s načelom vladavine prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

16. Ustavni sud ukazuje na svoju stalnu praksu prema kojoj članak VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine uspostavlja nadležnost Ustavnog suda za pitanja koja mu je „proslijedio bilo koji sud u Bosni i Hercegovini“. To podrazumijeva da sud koji rješava konkretan

predmet mora imati problem, odnosno dilemu u svezi s usuglašenošću zakona koji treba primijeniti u konkretnom predmetu pred tim sudom s Ustavom Bosne i Hercegovine, Europskom konvencijom, zakonima Bosne i Hercegovine „ili u pogledu postojanja ili domašaja nekog opšteg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda". Dilema o pitanju kompatibilnosti zakona treba postojati kod samog suda, a ne kod stranaka u postupku. Riječ „proslijedio" u sadržaju odredbe članka VI/3.c) – u pitanjima koja mu je proslijedio – ima isto značenje kao riječi „uputi" i „podnese" (ovisno o tome koja se jezična varijanta Ustava Bosne i Hercegovine koristi). Ustavni sud naglašava da odredba članka VI/3.c) ne podrazumijeva da je sud samo „transmiter" zahtjeva stranaka koje smatraju da treba pokrenuti postupak pred Ustavnim sudom. To znači da zahtjev treba napisati sud, taj zahtjev obrazložiti i iznijeti dileme koje ima u svezi s tim, a ne samo „proslijediti" zahtjev stranke u postupku iako ne smatra da je zakon neustavan. Svako drugačije postupanje i tumačenje članka VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine dovelo bi do toga da stranke u postupku pred redovnim sudovima postanu „ovlašteni podnositelji zahtjeva" za ocjenu ustavnosti, odnosno da počnu podnositi zahtjeve i inicirati postupke na temelju članka VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine, koristeći postupak koji su pokrenuli pred redovnim sudovima. To bi bilo suprotno slovu Ustava Bosne i Hercegovine i suštini koja proizlazi iz te osnove za nadležnost Ustavnog suda (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *U-20/22* od 22. rujna 2022. godine, točka 12.).

17. Ustavni sud dalje zapaža da podnositelj smatra da su Zakon o VSTV-u i Poslovnik neustavni jer „nije propisana mogućnost sudske zaštite kod procesa imenovanja nositelja pravosudnih funkcija". U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je u svojoj praksi, upravo kada se radilo o ocjeni ustavnosti zakona koji se tiču prava i obveza iz zakona koji se odnose na članove pravosuđa, kao i ostale uposlene u pravosuđu, donosio odluke o zahtjevima u kojima se pitanje ustavnosti zakona pokretalo zbog toga što zakon ne sadrži odredbe za koje je podnositelj zahtjeva smatrao da bi ih trebao sadržavati (vidi Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *U-7/12* od 30. siječnja 2013. godine, *U-7/21* od 23. rujna 2021. godine, *U-18/21* od 24. ožujka 2022. godine, *U-22/22* od 23. ožujka 2023. godine te *U-25/22* od 19. siječnja 2023. godine, dostupne na www.ustavnisud.ba).

18. U Ustavu Bosne i Hercegovine članak I/2. glasi:

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

19. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi ukazivao da vladavina prava iz članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine označava sustav političke vlasti koji je utemeljen na tome da i građani i nositelji državne vlasti poštuju ustav, zakone i druge propise. Svi zakoni, drugi propisi, kao i postupci nositelja vlasti moraju biti u skladu s ustavom. Osim toga, ovo načelo zahtijeva da svi ustavi, zakoni i drugi propisi koji se

donose moraju biti usklađeni s ustavnim načelima, što znači da pravni sustav počiva na hijerarhiji pravnih akata, počevši od ustava kao najvišeg pravnog akta pa do podzakonskih akata (vidi, između ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U-1/21 od 26. svibnja 2021. godine, točka 55.).

20. Ustavni sud je u svojoj praksi ukazivao i na to da načelo vladavine prava nije ograničeno samo na formalno poštovanje ustavnosti i zakonitosti, već zahtijeva da svi pravni akti (zakoni, propisi i sl.) imaju određen sadržaj, odnosno kvalitetu primjerenu demokratskom sustavu i da služe zaštiti ljudskih prava i sloboda u odnosima građana i tijela javne vlasti u okviru demokratskog političkog sustava (vidi, između ostalih, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *U-21/16* od 1. lipnja 2017. godine, točka 19., i *U-6/06* od 29. ožujka 2008. godine, točka 22.). U svezi s tim, Ustavni sud je naglasio da standard kvalitete zakona traži da zakonska odredba bude dostupna osobama na koje se primjenjuje (transparentnost) i da bude za njih predvidljiva, tj. dovoljno jasna i precizna da one mogu stvarno i konkretno znati svoja prava i obveze do stupnja koji je razuman u danim okolnostima, kako bi se prema njima mogle ponašati (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-15/18* od 29. studenog 2018. godine, točka 26.). Osim toga, zakonska odredba treba biti u skladu s javnim interesom i njom se pojedincu ne može nametati pretjeran teret, odnosno zakonska odredba mora biti proporcionalna u odnosu na sve relevantne strane (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-4/19* od 5. srpnja 2019. godine, točka 27.).

21. U konkretnom slučaju, jedini navod podnositelja zahtjeva je da „nije propisana mogućnost sudske zaštite kod procesa imenovanja nositelja pravosudnih funkcija“, te da iz tog razloga Zakon o VSTV-u i Poslovnik nisu u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da u vrijeme podnošenja tužbe u predmetu povodom kojeg je podnesen zahtjev za ocjenu ustavnosti ta vrsta zaštite zaista nije postojala, što proizlazi iz činjenica predmeta povodom kojeg je podnesen zahtjev za ocjenu ustavnosti, kao i iz odgovora VSTV-a na zahtjev (vidi toč. 6. i 8. ove odluke). Međutim, Ustavni sud zapaža da je zahtjev za ocjenu ustavnosti podnesen 10. srpnja 2024. godine, kada je već na snazi bio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o VSTV-u („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 63/23; u daljnjem tekstu: Zakon o izmjenama), koji je objavljen u službenom glasilu 15. rujna 2023. godine i stupio na snagu osmog dana od dana objave. Tim zakonom je, između ostalog, dopunjen članak 44. ranijeg Zakona o VSTV-u tako što je dodan stavak 4. u kojem je propisano da je odluka o imenovanju konačan upravni akt institucije Bosne i Hercegovine i da se protiv nje može tužbom pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine. Dakle, navedenim zakonskim izmjenama, do kojih je došlo nakon podnošenja tužbe povodom koje je podnesen zahtjev, omogućeno je sudsko preispitivanje zakonitosti odluka o imenovanju nositelja pravosudnih funkcija.

22. Imajući u vidu navedeno, kao i to da Ustavni sud ne može razmatrati ustavnost zakona koji više nije na pravnoj snazi, Ustavni sud smatra neutemeljenim navode da Zakonom

o VSTV-u koji je na pravnoj snazi u vrijeme odlučivanja nije propisana mogućnost sudskog preispitivanja zakonitosti odluka o imenovanju nositelja pravosudnih funkcija.

23. Osim toga, Ustavni sud primjećuje da je nakon donošenja Zakona o izmjenama donesen i Poslovnik o izmjenama i dopunama Poslovnika broj 83/23, usvojen na sjednici VSTV-a od 29. i 30. studenog 2023. godine (u daljnjem tekstu: Poslovnik o izmjenama). Iako sam Poslovnik o izmjenama eksplicitno ne propisuje pravo o pravnom lijeku protiv odluke o imenovanju, nesporno je da Poslovnik detaljnije razrađuje navedeno pravo koje je propisano Zakonom o izmjenama. Naime, odredbom članka 62. Poslovnika propisano je da rješenje o imenovanju obvezno sadrži obrazloženje (stavak 1.), te da će VSTV, ako je imenovao kandidata koji je ostvario isti, odnosno manji broj bodova u odnosu na druge kandidate, u rješenju o imenovanju posebno obrazložiti razloge zbog kojih je prednost dao imenovanom kandidatu u odnosu na kandidate s istim, odnosno većim brojem bodova (stavak 2.).

24. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da su Zakon o VSTV-u i Poslovnik koji su na pravnoj snazi u skladu sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

25. Na kraju, Ustavni sud naglašava da je njegova nadležnost, u okviru članka VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine, ispitati jesu li osporeni propisi usklađeni s Ustavom Bosne i Hercegovine. U okviru navedene nadležnosti Ustavni sud ne može rješavati dileme suda u odnosu na pitanja kako riješiti predmet povodom kojeg je podnijet zahtjev za ocjenu ustavnosti, odnosno hoće li primijeniti raniji propis ili propis koji je na snazi u vrijeme donošenja odluke tog suda. Stoga, sud koji vodi postupak treba sam riješiti ova pitanja prilikom odlučivanja o tužbenom zahtjevu o kojem rješava.

Ostali navodi

26. Podnositelj zahtjeva smatra da Zakon o VSTV-u i Poslovnik nisu u skladu sa člankom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 13. Europske konvencije, člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije, te člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju. Ustavni sud smatra da Zakon o VSTV-u i Poslovnik koji su na pravnoj snazi ne pokreću pitanja iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 13. Europske konvencije, članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije, te članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju. Stoga, Ustavni sud smatra da su neutemeljeni navodi o neustavnosti ovih akata u odnosu na navedene članke Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije.

VII. Zaključak

27. Ustavni sud zaključuje da su Zakon o VSTV-u i Poslovnik koji su na pravnoj snazi u vrijeme donošenja ove odluke u skladu sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine s obzirom na to da se eksplicitno propisuje pravo da kandidat za pravosudne funkcije

može pokrenuti sudski spor protiv odluke o imenovanju na Sudu Bosne i Hercegovine, te obvezu VSTV-a da kandidatu saopći razloge zbog kojih nije imenovan na pravosudnu funkciju.

28. Ustavni sud smatra da su neutemeljeni i navodi o tome da Zakon o VSTV-u i Poslovnik koji su na pravnoj snazi nisu u skladu sa člankom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 13. Europske konvencije, člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije, te člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju zato što ništa ne vodi zaključku da navedeni akti pokreću pitanja iz navedenih članaka Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije.

29. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

30. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Sadržaj

Nadležnost iz člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine

Sadržaj

Sadržaj

Predmet broj AP-2766/23

ODLUKA O
DOPUSTIVOSTI I
MERITUMU

Apelacija E. N., koju zastupa Zajednički odvjetnički ured „Šilić“ iz Mostara, podnesena protiv Rješenja Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 263788 23 Mož od 27. ožujka 2023. godine i Rješenja Općinskog suda u Mostaru broj 58 0 P 263788 22 Mo od 15. veljače 2023. godine

Odluka od 18. siječnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-2766/23**, rješavajući apelaciju **E. N.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 94/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Helen Keller, dopredsjednica
Seada Palavrić, sutkinja
Angelika Nußberger, sutkinja
Ledi Bianku, sudac
na sjednici održanoj 18. siječnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija E. N.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) i II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine te članka 6. stavak 1. i članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Rješenje Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 263788 23 Mož od 27. ožujka 2023. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Mostaru koji je dužan po hitnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa člankom II/3.(e) i II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine te člankom 6. stavak 1. i člankom 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Mostaru da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. E. N. (u daljnjem tekstu: apelantica), koju zastupa Zajednički odvjetnički ured „Šilić“ iz Mostara, podnijela je 13. lipnja 2023. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Kantonalnog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 58 0 P 263788 23 Mož od 27. ožujka 2023. godine i Rješenja Općinskog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 58 0 P 263788 22 Mo od 15. veljače 2023. godine.

2. Apelantica je 10. srpnja 2023. godine podnijela dopunu apelacije kojom je osporila i Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 58 0 P 263788 23 Rev od 8. lipnja 2023. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog i Općinskog suda, Centra za socijalni rad Grada Mostara (u daljnjem tekstu: Centar za socijalni rad) i od A. T. (posredstvom punomoćnika u parničnom postupku Nade Dalipagić, Jelene Dalipagić Crnjac i Gorana Crnjca, odvjetnika iz Mostara, u daljnjem tekstu: tužitelj) zatraženo je 17. srpnja 2023. godine da dostave odgovore na apelaciju.

4. Kantonalni i Općinski sud, Centar za socijalni rad i tužitelj su dostavili odgovore na apelaciju u razdoblju od 24. srpnja do 1. rujna 2023. godine. Općinski sud nije dostavio odgovor na apelaciju u ostavljenom roku. Odgovori sudionika u postupku su 16. kolovoza 2023. godine dostavljeni apelantičinom punomoćniku radi izjašnjenja.

5. Apelantičin punomoćnik nije u ostavljenom roku dostavio izjašnjenje na odgovore.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

7. Tužitelj je 3. listopada 2022. godine podnio tužbu protiv apelantice radi donošenja odluke o povjeravanju, staranju i izdržavanju maloljetne djece D. T. i Ž. T. (rođene 28. ožujka 2021. godine; u daljnjem tekstu: maloljetna djeca) njemu kao ocu, uz obvezivanje apelantice da doprinosi njihovom izdržavanju. Tijekom postupka obje parnične stranke su istaknule prijedlog za određivanje privremene mjere osiguranja radi donošenja odluke o povjeravanju i smještaju maloljetne djece do donošenja odluke o tužbi.

Odluke koje se osporavaju apelacijom

8. Rješenjem Općinskog suda broj 58 0 P 263788 22 Mo od 15. veljače 2023. godine usvojen je tužiteljev prijedlog za određivanje privremene mjere pa je dano ovlaštenje tužitelju „da odmah preuzme [maloljetnu djecu] od [apelantice], koja je dužna omogućiti navedeno, odnosno radi provođenja ove privremene mjere odmah mu predati [maloljetnu djecu]“. Istom odlukom odbijen je apelantičin prijedlog za određivanje privremene mjere kojom je tražila da se odredi da će djeca biti smještena kod nje do konačne odluke suda. Također je navedeno da žalba protiv te odluke ne zadržava izvršenje.

9. U obrazloženju rješenja Općinski sud je, između ostalog, naveo da je apelantičin prijedlog za određivanje mjere osiguranja dostavljen Centru za socijalni rad. Dalje je navedeno da je Centar za socijalni rad u službenoj zabilješci od 4. listopada 2022. godine naveo da im se apelantica tog dana „obratila nepozvana sa zahtjevom da joj se omogući kontakt s njezinom djecom“, te da je navela da s njima nema nikakvog kontakta „od 28. ili 29. lipnja 2022. godine“ kada su je tužitelj i njegova majka „izbacili iz kuće“. U zabilješci je navedeno i da je utvrđeno da je apelantičina dozvola za privremeni boravak u Bosni i Hercegovini istekla te da je „kontaktirala Veleposlanstvo Francuske jer su ona i djeca državljani Francuske, a djeca imaju i državljanstvo BiH“. Dalje, u zabilješci je navedeno i da je Centar za socijalni rad zajedno s policijom posjetio tužiteljevu obitelj kako bi apelantici omogućili da vidi djecu. Kako je dalje navedeno, „djelatnici Centra su konstatirali da se prilikom kontakta majke s djecom stekao dojam da djeca nisu emocionalno vezana uz majku, da nisu pokazala emocije niti radovanje kada su je vidjela, a niti su tražila da idu u naručje majci.“

10. Osim toga, sud je u obrazloženju naveo da je apelantica državljanka Republike Francuske i da joj je istekla dozvola za privremeni boravak u BiH. Osim toga, sud je naglasio da apelantica nema adekvatne uvjete da se brine o maloljetnoj djeci s obzirom na to da nema ni stalni posao niti stalni smještaj. Također je navedeno da tužitelj (otac), za razliku od apelantice, ima posao i obiteljsku kuću u Blagaju, u kojoj živi s roditeljima. Prema tome, sud je zaključio da tužitelj ima uvjete da se na adekvatan način brine o zajedničkoj maloljetnoj djeci. Imajući u vidu navedeno, sud je naglasio da smatra da je u najboljem interesu maloljetne djece da, do okončanja parničnog postupka, djeca budu smještena kod tužitelja pa je primjenom članka 276. Obiteljskog zakona Federacije BiH usvojio tužiteljev prijedlog za određivanje privremene mjere osiguranja.

11. Protiv rješenja Općinskog suda od 15. veljače 2023. godine apelantica je izjavila žalbu Kantonalnom sudu. U žalbi je navedeno da apelantici nikada nije dostavljen prijedlog za određivanje mjere osiguranja, niti službena zabilješka Centra za socijalni rad od 4. listopada 2022. godine. Dalje, apelantica je u žalbi navela i da osporenim rješenjem uopće nije odlučeno o njezinom pravu da viđa svoju djecu. U svezi s tim, naglašeno je da se „razumno može pretpostaviti da će se predmetni postupak oduljiti“, a da ona neće moći viđati svoju djecu ili će viđanje djece „ovisiti isključivo o milosti

tužitelja i njegove obitelji“. Dalje, apelantica u žalbi ukazuje da se iz obrazloženja osporenog rješenja može vidjeti da Centar za socijalni rad nije sačinio zabilješku na temelju tužiteljevog izjašnjavanja već njegove majke. Stoga je u žalbi istaknula da je sud poklonio vjeru iskazu tužiteljeve majke, bez ikakvog obrazloženja zašto je prihvatio takav iskaz. Apelantica je u žalbi tvrdila da je „upravo od tužiteljeve majke trpjela fizičko i psihičko zlostavljanje“, da joj je tužiteljeva majka oduzela mobitel, laptop i „zabranila joj da doji svoju djecu i sl.“, sve pod prijetnjom oduzimanja djece. Također, apelantica je u žalbi navela da joj je tužiteljeva majka oduzela dječje putovnice odmah nakon njihove izrade i da te putovnice „nikad više nije vidjela“. Osim toga, apelantica u žalbi navodi da je trpjela fizičko i psihičko nasilje od supruga, tj. tužitelja. Nasilje je kulminiralo kada je tužitelj apelanticu „pogodio fenom u lice“. Nakon toga, apelantica je tužitelja prijavila nadležnom tužiteljstvu zbog nasilja u obitelji. Također je navela da je zbog toga bila primorana „izaći iz tužiteljeve obiteljske kuće kako bi potražila pomoć za sebe i svoju djecu“, ali da joj je bilo „zabranjeno povesti svoju djecu sa sobom“ unatoč činjenici da su djeca, u to vrijeme, bila „dojene bebe“. Apelantica je u žalbi posebno naglasila da nije točno da nema uvjete da brine o djeci. Naime, apelantica je navela da je našla smještaj u Udruzi „Majka Krispina“ u Međugorju, gdje su joj osigurani smještaj i hrana, kao i novčana naknada za usluge koje obavlja za njih (predstavljanje lokaliteta hodočasnicima iz Francuske). Osim toga, apelantica je u žalbi navela i da nije točno da ne posjeduje dozvolu za privremeni boravak jer iz Obavijesti Službe za poslove sa strancima BiH broj UP-I-18.10-072-445/22 od 3. veljače 2023. godine proizlazi da ima dozvolu za privremeni boravak u BiH do 9. rujna 2023. godine.

12. Apelantica je 22. veljače 2023. godine dostavila Općinskom sudu dopunu žalbe u kojoj je navela da kao prilog žalbi dostavlja nalaz psihologinje prof. Katice Zelić iz kojeg proizlazi „da su djeca privržena [apelantici] kako subjektivno tako i objektivno, da su djeca u njihovoj dobi razvojno više vezana za majku, te da majka ima veliku važnost, osobito u ovom razdoblju dječjih života, za normalan psihofizički razvoj“.

13. Rješenjem Kantonalnog suda broj 58 0 P 263788 23 Mož od 27. ožujka 2023. godine odbijene su apelantičina žalba i dopuna žalbe i prvostupanjsko rješenje je u cijelosti je potvrđeno. U obrazloženju rješenja Kantonalni sud je naveo da je prvostupanjski sud pravilno primijenio relevantno materijalno pravo, tj. članak 276. Obiteljskog zakona Federacije BiH. Naime, tim člankom je propisano da sud može u postupcima o bračnim sporovima i sporovima za utvrđivanje i osporavanje materinstva ili očinstva po službenoj dužnosti rješenjem odrediti privremene mjere radi izdržavanja maloljetne djece, kao i njihovog smještaja. Osim toga, Kantonalni sud je u obrazloženju naveo da je pravilno prvostupanjski sud utvrdio relevantne činjenice, naročito da apelantica nema ni stambene niti financijske uvjete da pruži bilo kakav adekvatan smještaj i brigu svojoj djeci, odnosno djevojčicama starim dvije godine. Naime, kako je navedeno, tužena je državljanka Republike Francuske i trenutno ima dozvolu za privremeni boravak u BiH do „devetog mjeseca ove godine“. To znači, kako je obrazložio sud, da apelantica „nema nikakav

ni stalni niti privremeni posao, a također nema niti stalni smještaj“. S druge strane, u obrazloženju je navedeno da je pravilno prvostupanjski sud utvrdio da se tužitelj nalazi u stalnom radnom odnosu i da je stambeno situiran jer ima obiteljsku kuću u Blagaju, u kojoj živi sa svojim roditeljima, koja je „u potpunosti uvjetna i optimalna za normalan rast i razvoj [maloljetne djece]“. U takvom okruženju, kako je naveo Kantonalni sud, „uz idealne uvjete za život i razvoj i okružene ljubavlju oca i njegovih roditelja, uz redovne posjete majke, maloljetne djevojčice mogu biti formirane u fizičkom i psihičkom smislu u normalne i zdrave osobe“. Stoga je Kantonalni sud zaključio da je pravilna odluka prvostupanjskog suda da se maloljetna djeca parničnih stanaka, do okončanja postupka, povjere na smještaj, čuvanje i staranje tužitelju jer on, zbog svih navedenih razloga, ima daleko bolje uvjete „u financijskom i smještajnom kapacitetu“ da maloljetnim kćerkama osigura sve što je potrebno za normalan život i razvoj.

14. U odnosu na dopunu žalbe, sud je naveo da nalaz psihologa koji je apelantica dostavila uz tu dopunu „nije relevantan za odlučivanje u konkretnoj pravnoj stvari“, zbog čega se sud tim nalazom „nije niti bavio“.

15. Rješenjem Vrhovnog suda broj 58 0 P 263788 23 Mož od 27. ožujka 2023. godine odbačena je kao nedopuštena apelantična revizija izjavljena protiv drugostupanjske presude, i to primjenom članka 247. st. 1. i 2. u svezi sa člankom 254. stavak 4. ZPP-a.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

16. Apelantica smatra da joj je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, te zabrana diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije. Osim toga, ukazuje se na povredu članka 3. i članka 9. st. 2. i 3. Konvencije o pravima djeteta. Apelantica i u apelaciji navodi da su sudovi donijeli odluku a da joj prethodno na izjašnjenje nije dostavljen tužiteljev prijedlog za određivanje mjere osiguranja. U svezi s tim, ističe da se, prema članku 277. Zakona o parničnom postupku, mjera osiguranja ne može odrediti ako protivnik osiguranja nije imao mogućnost izjasniti se o prijedlogu mjere. Dalje, apelantica navodi da je člankom 278. Zakona o parničnom postupku propisano da sud može odlučiti o mjeri osiguranja bez prethodnog saslušanja samo ako je takav zahtjev stavljen u prijedlogu za donošenje mjere osiguranja. U tom slučaju, apelantica ističe da je „nesporno da takav zahtjev tužitelj nije stavio u prijedlogu za donošenje mjere osiguranja“. Na taj način, osim povreda relevantnog procesnog zakona, apelantica smatra da je došlo i do povrede prava na pravično suđenje, kao i do povrede članka 9. stavak 2. Konvencije o pravima djeteta kojim je propisano „u svakom postupku

koji se vodi u skladu sa stavkom 1. ovog članka svim zainteresiranim stranama mora se omogućiti sudjelovanje i izjašnjavanje“.

17. Dalje, apelantica navodi da je osporena odluka nezakonita i zbog toga što privremenom mjerom nije odlučeno o tome kako će ona viđati svoju djecu iako je „nesporno da je u najboljem interesu djece“ da viđaju majku.

18. Također, apelantica ističe da su redovni sudovi „bez ijednog provedenog dokaza“ prihvatili kao činjenicu da je tužitelj zaposlen i da „ima obiteljsku kuću“. U svezi s tim, apelantica ukazuje da o tome nisu provedeni dokazi, npr. ugovor o radu iz kojeg bi se vidjelo da je tužitelj zaposlen i kolika su mu primanja ili dokazi iz kojih bi se moglo vidjeti da tužitelj posjeduje svoju imovinu. Štoviše, navodi da je Kantonalni sud otišao i korak dalje pa je u obrazloženju konstatirao „da je tužiteljeva kuća u potpunosti uvjetna i optimalna za normalan razvoj maloljetnih djevojčica“. U svezi s tim, apelantica se pita kako je sve navedeno moglo biti poznato drugostupanjskom sudu kada je nesporno da nije izvršen očevid niti su izvedeni dokazi „koji govore o stanju kuće u kojoj će živjeti djevojčice“. Apelantica smatra da je takvim postupanjem pitanje posjedovanja imovine radi izdržavanja djece cijenjeno isključivo na njezin teret i štetu. Dalje, apelantica naglašava da je drugostupanjski sud isključivo na njezin teret cijenio i činjenicu da ona ima odobren boravak u BiH do 9. rujna 2023. godine. U svezi s tim je navela da su maloljetna djeca ujedno državljani BiH i Francuske, te da se okolnost da apelantica kao majka nije državljanka BiH ne može cijeniti na njezin teret i u tužiteljevu korist.

19. Apelantica navodi i da redovni sudovi, posebno Kantonalni sud, nisu adekvatno cijenili njezine navode da je sposobna brinuti se o djeci i osigurati im svu potrebnu njegu. U svezi s tim, apelantica navodi da joj je Udruga „Majka Krispina“ u Međugorju dala na korištenje, bez naknade, opremljen stan za nju i njezinu djecu dok god joj je stan potreban. Apelantica navodi da joj je Udruga osigurala hranu i pokrilo sve druge troškove koje ne može snositi. Osim toga, apelantica navodi da joj je Udruga odlučila isplaćivati mjesečnu naknadu za korištenje njezinih usluga predstavljanja Udruge hodočasnicima u Međugorje koji dolaze s francuskog govornog područja.

20. Apelantica naglašava da je u žalbi protiv prvostupanjske odluke navela da je od tužitelja više puta doživljavala fizičko i psihičko nasilje, što je bio glavni razlog da se skloni u sigurnu kuću Udruge „Majka Krispina“ u Međugorju. Apelantica je prijavila tužitelja zbog nasilja u obitelji, a predmet se vodi pred Tužiteljstvom Hercegovačko-neretvanskog kantona pod brojem T 07 0 KT 030988 22. Sve navedeno Kantonalni sud nije razmatrao prilikom donošenja drugostupanjske odluke. U svezi s tim, apelantica naglašava kako iz navedenog proizlazi da Kantonalnom sudu „nije bitno raspravljati o tome je li u najboljem interesu djece“ da se dodijele tužitelju „koji je prijavljen za nasilje u obitelji“. Apelantica se pozvala i na članak 3. Konvencije o pravima djeteta kojim je propisano da „u svim akcijama u svezi s djecom, bez obzira na to poduzimaju li ih javne

ili privatne društvene dobrotvorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta bit će od prvenstvenog značaja".

b) Odgovor na apelaciju

21. Kantonalni sud je istaknuo da osporenom odlukom tog suda nisu povrijeđena apelantičina prava na koja se pozvala u apelaciji. Smatra da je taj sud o svim odlučnim apelantičinim žalbenim navodima dao jasne i uvjerljive razloge koji su utemeljeni na utvrđenom činjeničnom stanju u prvostupanjskom postupku i pravilnoj primjeni materijalnog prava. Predložio je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

22. Općinski sud je istaknuo da se tijekom postupka rukovodio time što je u najboljem interesu maloljetne djece, te smatra da osporenom odlukom tog suda nisu povrijeđena apelantičina ustavna prava na koja se pozvala. Predložio je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

23. Centar za socijalni rad je naveo da je aktivno sudjelovao u postupku posredovanja između parničnih stranaka kao roditelja maloljetne djece, poduzimajući radnje koje su se odnosile na kućne posjete, te pojedinačne i zajedničke razgovore s njima s ciljem prevladavanja nastale situacije i iznalaženja dogovora, a sve radi zaštite interesa maloljetne djece. Centar za socijalni rad je istaknuo da je odluka o privremenoj mjeri utemeljena na mišljenju tog Centra kao rezultat dotadašnjeg tijeka postupka u posredovanju.

24. Tužitelj smatra da su osporene odluke utemeljene na pravilno utvrđenom činjeničnom stanju i pravilnoj primjeni materijalnog prava. Predložio je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Relevantni propisi

25. **Obiteljski zakon Federacije Bosne i Hercegovine** („Službene novine Federacije BiH" br. 35/05, 41/05 – ispravak, 31/14, 32/19 – odluka USFBiH i 94/20 – rješenje USFBiH):

Članak 272.

(1) Bračni spor je spor o utvrđivanju postojanja ili nepostojanja braka, o poništenju i razvodu braka.

(2) Sporovi iz odnosa roditelja i djece su sporovi o utvrđivanju ili osporavanju materinstva ili očinstva, te sporovi o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti, o načinu održavanja osobnih odnosa i neposrednih kontakata djeteta s drugim roditeljem i o roditeljskoj skrbi i sporovi o uzdržavanju djeteta, bez obzira na to da li se rješavaju samostalno ili zajedno s bračnim sporovima i sporovima o utvrđivanju materinstva i očinstva.

Članak 276.

(1) U tijeku postupka u bračnim sporovima i sporovima za utvrđivanje i osporavanje materinstva ili očinstva sud može, po službenoj dužnosti, rješenjem odrediti privremene mjere radi davanja uzdržavanja malodobnoj djeci kao i njihovog smještaja.

(2) U bračnom sporu privremene mjere iz stavka 1. ovog članka sud može odrediti i u korist bračnog partnera, po njegovom prijedlogu.

(3) Žalba protiv rješenja iz st. 1. i 2. ovog članka ne zadržava izvršenje rješenja.

26. **Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** („Službene novine Federacije BiH“ br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15):

Članak 277.

(1) Osim u slučajevima određenim ovim zakonom, mjera osiguranja ne može se odrediti ako protivnik osiguranja nije imao mogućnost očitovati se o prijedlogu za njezino određivanje.

(2) Prijedlog za određivanje mjere osiguranja sud zajedno s prilozima dostavlja protivniku osiguranja uz obavijest da protivnik osiguranja može podnijeti pismeni odgovor na prijedlog za određivanje mjere osiguranja u roku od osam dana.

Članak 278.

(1) Na prijedlog predlagatelja osiguranja, istaknut s prijedlogom za određivanje mjere osiguranja, sud može odrediti privremenu mjeru osiguranja bez prethodnog obavješćivanja i saslušanja protivnika osiguranja ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim da je mjera osiguranja utemeljena i hitna i da bi se drukčijim postupanjem izgubila svrha mjere osiguranja.

(2) Sud dostavlja odluku iz stavka 1. ovoga članka, protivniku osiguranja odmah. Protivnik osiguranja u roku od tri dana u svom odgovoru može osporiti razloge za određivanje privremene mjere osiguranja, nakon čega sud mora zakazati ročište u naredna tri dana. Odgovor protivnika osiguranja mora biti obrazložen.

(3) Nakon održanog ročišta iz stavka 2. ovoga članka sud će posebnim rješenjem ukinuti rješenje o određivanju privremene mjere ili zamijeniti to rješenje novim rješenjem o određivanju mjere osiguranja, sukladno članku 279. ovoga zakona. Protiv novog rješenja o određivanju mjere osiguranja dopuštena je žalba sukladno članku 282. ovoga zakona.

27. **Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta** (usvojena na Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenog 1989. godine; „Službeni list SFRJ“ – Međunarodni ugovori, broj 15/90)

Konvencija u izvorniku na engleskom jeziku i u prijevodu na hrvatski književni jezik, kako je objavljena u Službenom listu, u relevantnom dijelu glasi:

Član 3.

1. U svim aktivnostima koje se tiču djece, od primarnog su značaja interesi djeteta bez obzira na to da li ih provode javne ili privatne institucije za socijalnu zaštitu, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tijela.

2. Države članice obavezuju se da djetetu osiguraju takvu zaštitu i brigu koja je nužna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i obaveze njegovih roditelja, zakonitih skrbnika ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dijete i poduzimaju u tom cilju sve potrebne zakonodavne i administrativne mjere.

3. Države članice brinu se da institucije, službe i ustanove koje su odgovorne za brigu ili zaštitu djece budu u skladu sa standardima što su ih utvrdili nadležni organi, posebno u oblasti sigurnosti i zdravlja, i broju i podobnosti osoblja te stručnog nadzora.

Član 9.

1. Države članice osiguravaju da nijedno dijete ne bude odvojeno do svojih roditelja protiv njihove volje, osim kada nadležni organi na temelju sudskog uvida odluče, u skladu s odgovarajućim zakonom i procedurama, da je takvo razdvajanje nužno i u najboljem interesu djeteta. Takva odluka može biti nužna u određenom slučaju, kao što je zlostavljanje ili zanemarivanje djeteta od strane roditelja ili ako roditelji žive odvojeno pa se mora donijeti odluka o mjestu stanovanja djeteta.

2. U svakom postupku, u skladu s točkom 1, sve zainteresirane strane dobit će priliku da sudjeluju u postupku i da iznesu svoje mišljenje.

3. Države članice poštuju pravo djeteta koje je odvojeno od jednoga ili oba roditelja da održava osobne odnose i neposredne kontakte s oba roditelja na stalnoj osnovi, osim ako je to u suprotnosti s najboljim interesima djeteta.

4. U slučajevima kad je razdvajanje posljedica mjere koju je poduzela država članica, kao što su pritvor, zatvor, izgnanstvo, deportacija ili smrt (uključujući smrt koja je zbog bilo kojega razloga nastupi dok je na brizi države) jednoga ili oba roditelja ili djeteta, država članica će, na zahtjev, roditeljima, djetetu ili, ako je takav slučaj, drugom članu obitelji osigurati osnovne informacije o mjestu boravka odsutnog člana/članova obitelji ako davanje takve informacije ne ide na štetu dobrobiti djeteta. Države članice se nadalje brinu da podnošenje takva zahtjeva samo po sebi ne povlači nikakve štetne posljedice za zainteresiranu osobu/osobe.

VI. Dopustivost

28. U konkretnom slučaju apelantica osporava rješenje Kantonalnog suda od 27. ožujka 2023. godine kojim je odlučivano o prijedlogu parničnih stranaka za donošenje mjere osiguranja i privremene mjere radi odluke o povjeravanju i smještaju maloljetne

djece do pravomoćnog okončanja postupka radi povjeravanja i izdržavanja maloljetne djece. U kontekstu apelacijskih navoda o povredi prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije, Ustavni sud, prije svega, treba odgovoriti na pitanje je li se postupak koji je okončan osporenim rješenjem odnosio na utvrđivanje apelantičinih „građanskih prava".

29. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj praksi, imajući u vidu presudu Europskog suda u predmetu *Micallef protiv Malte*, u pogledu primjenjivosti garancija iz članka 6. Europske konvencije na postupke koji se odnose na privremene mjere, prihvatio da će primjenjivost članka 6. ovisiti o tome jesu li ispunjeni sljedeći uvjeti: 1) da pravo o kojem se odlučuje i u glavnom postupku i u postupku određivanja mjere sudske zabrane treba biti „građansko" u smislu neovisnog značenja tog termina prema članku 6. Konvencije i 2) da se kritički razmotri sama priroda privremene mjere, njezin cilj, kao i njezini učinci na pravo koje je u pitanju (vidi Europski sud, *Micallef protiv Malte, presuda* od 15. listopada 2009. godine, točka 30. i Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-1676/10* od 27. studenog 2010. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH" broj 24/11, toč. 30–32.).

30. Primjenjujući navedene kriterije u konkretnom slučaju, Ustavni sud primjećuje da se, u pogledu prvog kriterija, „glavnim postupkom" treba smatrati parnični postupak koji je tužitelj pokrenuo protiv apelantice kao tužene radi povjeravanja i izdržavanja maloljetne djece te načina održavanja kontakata. Dalje, Ustavni sud zapaža da se zahtjev koji su parnične stranke istaknule u postupku za određivanje privremene mjere odnosi na odluku o povjeravanju i smještaju maloljetne djece do pravomoćnosti presude po tužiteljevoj tužbi u konkretnoj pravnoj stvari. Budući da pravo na izdržavanje i smještaj maloljetne djece spada pod opseg „građanskih prava i obveza" u smislu članka 6. stavak 1. Europske konvencije, Ustavni sud smatra da je u ovom predmetu zadovoljen prvi kriterij testa *Micallef*. Također, imajući u vidu da je svrha i cilj zahtjeva za donošenje tražene mjere donošenje obvezujuće sudske odluke radi povjeravanja maloljetne djece parničnih stranaka na roditeljsko staranje, te bojazan da bi odugovlačenjem postupka to pravo moglo biti dovedeno u pitanje, Ustavni sud smatra da je postupak za donošenje privremene mjere bio odlučujući za djelotvorno ostvarivanje građanskih prava i interesa maloljetne djece, te da je zadovoljen i drugi kriterij navedenog testa. Zbog toga, Ustavni sud smatra da se na konkretni postupak primjenjuju garancije iz članka 6. Europske konvencije (vidi, *mutatis mutandis,* Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-104/22* od 5. listopada 2022. godine, točka 26., dostupna na www.ustavnisud.ba).

31. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

Pravo na pravično suđenje

32. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

[..]

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

33. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. […]

34. Ustavni sud ukazuje da je, prema praksi Europskog suda, koju podržava i Ustavni sud, zauzet stav da u postupcima u kojima se odlučuje o pravima djeteta „najbolji interesi djeteta bit će od prvenstvenog značaja“ (vidi, *mutatis mutandis,* Ustavni sud, Odluka broj *AP-3073/09* od 7. travnja 2011. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba). Europski sud je naglasio da svoju ulogu vidi prvenstveno u nadgledanju zakonitosti u procesu odlučivanja i donošenja kvalitetnih odluka o povjeravanju djece na daljnju brigu i čuvanje (vidi, *inter alia,* Europski sud za ljudska prava, *S. J. P. i E. S. protiv Švedske,* presuda od 28. kolovoza 2018. godine, predstavka broj 8610/11, toč. 89–91., *Buchletier protiv Njemačke*, presuda od 28. travnja 2016. godine, predstavka broj 20106/13, toč. 42–44. i *Z. J. protiv Litvanije,* presuda od 29. travnja 2014. godine, predstavka broj 60092/12, točka 96.).

35. Zadatak Ustavnog suda je da ispita ispunjavaju li obrazloženja redovnih sudova standarde iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije, odnosno upućuju li obrazloženja jasno na to da sudovi nisu proveli procjenu predmeta na proizvoljan način, te jesu li sudovi propustili razmotriti sve relevantne činjenične i pravne čimbenike bitne za odlučenje. U svezi s tim, Ustavni sud je, slijedeći praksu Europskog suda, dosljedno isticao da pravo na obrazloženu odluku predstavlja neodvojiv dio prava na pravično suđenje, te da članak 6. stavak 1. Europske konvencije obvezuje sudove da obrazlože svoje odluke zato što nedostatak dovoljnih i relevantnih razloga u sudskoj odluci može ukazivati, između ostalog, na arbitrarno sudsko odlučivanje. Međutim, to ne znači i obvezu sudova da detaljno odgovore na sve argumente koje stranke iznesu u postupku, odnosno u žalbama ili drugim odgovarajućim podnescima. Sudovi moraju odgovoriti na one argumente koji su ključni i odlučujući za donošenje odluke (vidi Europski sud, *Ajdarić protiv Hrvatske*, presuda od 13. prosinca 2011. godine, predstavka broj 20883/09, točka 34. i Ustavni sud, npr. Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-3174/17* od 19. rujna 2019. godine, točka 36., objavljena na www.ustavnisud.ba).

36. Apelantica prigovara da su redovni sudovi donijeli osporene odluke a da joj prethodno nije dostavljen tužiteljev prijedlog za određivanje mjere osiguranja, kao i da osporenim odlukama nije odlučeno o tome kako će majka, tj. apelantica viđati svoju djecu. U svezi s tim pitanjem, Ustavni sud ukazuje da je, prema članku 278. Obiteljskog zakona, moguće odrediti privremenu mjeru osiguranja bez prethodnog obavještavanja i saslušavanja protivnika osiguranja ako predlagač osiguranja „učini vjerojatnim da je mjera osiguranja utemeljena i hitna i da bi se drugačijim postupanjem izgubila svrha mjere osiguranja“ (vidi točku 26. ove Odluke). Ustavni sud zapaža da Kantonalni sud ne demantira apelantičinu tvrdnju da joj prijedlog mjere osiguranja nije dostavljen na izjašnjenje. Osim toga, Ustavni sud zapaža da se ni Općinski, kao ni Kantonalni sud uopće nisu bavili pitanjem je li zadovoljen uvjet iz članka 278. stavak 1. Obiteljskog zakona, tj. postoji li u konkretnom slučaju takva „hitnost“ kojom bi se moglo opravdati odstupanje od načela „jednakog tretmana ili ravnopravnosti stranaka“ kao jednog od temeljnih načela prava na pravično suđenje iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije. Osim toga, apelantica je i u žalbi i u apelaciji navela da joj nije dostavljen još jedan vrlo važan dokument, a to je službena zabilješka Centra za socijalni rad, te da se s tim dokumentima, koji su vrlo važni za donošenje odluke, mogla upoznati tek na ročištu na kojem je donesena odluka o privremenom povjeravanju djece tužitelju. Ustavni sud zapaža da Kantonalni sud uopće nije ispitao te prigovore koje je apelantica navela u žalbi protiv prvostupanjske odluke (vidi točku 11. ove Odluke) i koji su odlučujući za primjenu članka 278. Obiteljskog zakona, te da o tome nisu dali bilo kakvo obrazloženje. Osim toga, Kantonalni sud se o tim navodima nije izjasnio ni u odgovoru na apelaciju. Stoga, Ustavni sud smatra da je došlo do povrede prava na pravično suđenje iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije u segmentu prava na obrazloženu odluku, ali da u svezi s tim postoji opravdana bojazan da je apelantici uskraćeno i pravo na „jednak tretman“, što je također procesna garancija iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

37. Apelantica također osporava i zaključak Kantonalnog suda „da je tužiteljeva kuća u potpunosti uvjetna i optimalna za normalan razvoj maloljetnih djevojčica“ i tvrdi da je takav zaključak donesen a da o tome uopće nisu provedeni dokazi (vidi točku 13. ove Odluke). Ustavni sud ukazuje da iz obrazloženja osporenih odluka ne proizlazi da je Općinski sud obavio očevid na licu mjesta pa da bi na temelju neposrednog opažanja mogao procijeniti u kakvom je stanju kuća u kojoj bi maloljetna djeca trebala živjeti. Stoga ostaje nejasno na temelju čega je Općinski sud zaključio, a Kantonalni sud takav zaključak prihvatio kao pravilan, da je „tužiteljeva kuća u potpunosti uvjetna i optimalna za normalan razvoj maloljetnih djevojčica“. Osim toga, apelantica je ukazala da nisu provedeni ni dokazi na okolnost tužiteljevog zaposlenja i primanja, i inače njegovog imovinskog stanja, ali da je zaključeno da je njegov „imovinski kapacitet“ da izdržava i odgaja maloljetnu djecu bolji od njezinog. S obzirom na to da za takve zaključke sudovi nisu dali relevantna obrazloženja, Ustavni sud smatra da je i u tom dijelu došlo do povrede apelantičinog prava na obrazloženu odluku iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

38. Osim toga, Ustavni sud zapaža da se osporene odluke o privremenom povjeravanju djece tužitelju temelje isključivo na procjeni da je njegov „imovinski kapacitet“ da djeci osigura adekvatne uvjete za normalan rast i razvoj bolji od apelantičinog. Međutim, ekonomska snaga jednog od roditelja jeste važan, ali ne može biti i odlučujući čimbenik da bi na temelju samo tog čimbenika sud mogao donijeti odluku o povjeravanju djece jednom, bez prava drugog roditelja da ima adekvatne kontakte s djecom. Stoga, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi, u ovom slučaju, propustili ispitati i uzeti u obzir sve bitne aspekte i odlučiti što je u najboljem interesu djece, kako to predviđaju zakoni i Konvencija o pravima djeteta. Naročito, Ustavni sud posebno ističe da Kantonalni sud nije dao nikakvo obrazloženje u svezi s apelantičinim navodima da je, u međuvremenu, osigurala sebi smještaj i sve troškove života, kao i da ostvaruje prihode na ime usluga koje obavlja za Udrugu „Majka Krispina“ u Međugorju (vidi točku 13. ove Odluke). Također, iz obrazloženja odluke se ne vidi ni da je Kantonalni sud obratio pažnju na apelantičine žalbene navode da je tužitelj prijavljen zbog nasilja u obitelji. Potpuno uvažavajući pravo svakog na presumpciju nevinosti, takvi navodi su zahtijevali da sud to pitanje ispita s dužnom pažnjom, kako bi što bolje mogao utvrditi što je u najboljem interesu djece.

39. Na kraju, Ustavni sud zapaža da Kantonalni sud nije obrazložio ni zašto apelantici stavlja na teret to što ima odobren boravak u BiH „do 9. rujna 2023. godine“, i to cijeni kao važan razlog da se djeca povjere tužitelju na brigu i odgoj, a ne apelantici. Naime, apelantica nesporno nije državljanka BiH i ona prema zakonu mora tražiti dozvolu za boravak, a može tražiti i produljenje te dozvole. To što ima maloljetnu djecu u BiH može upravo biti i razlog za produljenje boravka.

40. Inače, čini se da je cijela osporena odluka u odnosu na apelanticu prožeta samo navodima o negativnostima u odnosu na apelanticu, a nasuprot tome, pozitivnostima o tužitelju, iako se iz obrazloženja ne vidi koliko su one istinite i na čemu su bazirane.

41. Imajući u vidu da osporena odluka Kantonalnog suda ne sadrži adekvatna obrazloženja o važnim činjeničnim i pravnim pitanjima koja su bila od značaja za odlučenje o mjeri osiguranja, Ustavni sud smatra da je došlo do kršenja apelantičinog prava na obrazloženu odluku kao segmenta prava na pravično suđenje.

Pravo na obiteljski život

42. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje.

43. Članak 8. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije sukladno zakonu i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

44. Zbog svih apelacijskih razloga, detaljnije navedenih u točki 16. ove Odluke, apelantica smatra da joj je povrijeđeno i pravo na obiteljski život iz članka 8. Europske konvencije.

45. Ustavni sud podsjeća da, shodno praksi Europskog suda, međusobno uživanje roditelja i djece u zajedničkom druženju predstavlja temeljni element obiteljskog života (vidi *Vyshnyakov protiv Ukrajine*, presuda od 24. srpnja 2018. godine, predstavka broj 25612/12, točka 34.). U konkretnom slučaju nesporno je da se odnos između apelantice i njezine maloljetne djece ubraja u obiteljski život u okviru značenja članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije.

46. Dalje, prema praksi Europskog suda, „domaće mjere koje otežavaju uživanje obiteljskog života, kao što je to odluka o povjeravanju staranja nad djecom roditelju, predstavljaju miješanje u pravo na poštovanje obiteljskog života“ (vidi *Vujica protiv Hrvatske*, presuda od 8. listopada 2015. godine, predstavka broj 56163/12, točka 74. s daljnjim referencama). U konkretnom slučaju, osporenom odlukom Kantonalnog suda apelantičina maloljetna djeca su povjerena na brigu i staranje tužitelju, pri čemu nije odlučeno o pravu apelantice kao majke da viđa svoju maloljetnu djecu (vidi točku 8. ove Odluke). Stoga je, bez dvojbe, osporenom odlukom došlo do miješanja u apelantičino pravo na obiteljski život iz članka 8. Europske konvencije.

a) Relevantna načela

47. Iako je temeljni cilj članka 8. Europske konvencije zaštititi pojedinca od proizvoljnog miješanja javnih vlasti, uz to postoje i pozitivne obveze koje su nerazdvojne od djelotvornog poštovanja privatnog života. U oba konteksta je potrebno uzeti u obzir pravičnu ravnotežu koju treba uspostaviti između interesa pojedinca i zajednice u cjelini i u oba konteksta država uživa određenu slobodu procjene. Ustavni sud podsjeća da je Europski sud, u odnosu na obvezu države da provede pozitivne mjere, presudio da članak 8. sadrži pravo roditelja da se poduzmu koraci koji će ih ponovno spojiti s njihovom djecom te obvezu nacionalnih vlasti da olakšaju takva ponovna spajanja. To se primjenjuje ne samo na predmete u kojima se radi o prisilnom oduzimanju i stavljanju djece pod javno starateljstvo već i na predmete u kojima dolazi do sporova između roditelja i/ili članova djetetove obitelji o kontaktima i prebivalištu djece (vidi Europski sud, *Gluhaković protiv Hrvatske*, presuda od 12. travnja 2011. godine, predstavka broj 21188/09, točka 56. s daljnjim referencama). Osim toga, Europski sud ističe da obveza

domaćih vlasti da poduzmu mjere za olakšanje kontakta roditelja koji nema starateljstvo nad djetetom nakon razvoda nije apsolutna. Naime, kako Europski sud navodi, „interesi djeteta nalažu da se veze djeteta s obitelji moraju održavati, osim u slučajevima kada se obitelj pokazala posebno nesposobnom i kada bi kontakt predstavljao rizik od povrede djeteta“ (vidi *Popadić protiv Srbije*, presuda od 20. rujna 2022. godine, predstavka broj 7833/12, točka 83. s daljnjim referencama). Osim toga, djeca imaju pravo, i prema stavku 3. članka 9. Konvencije o pravima djeteta, da „održavaju osobne odnose i neposredne kontakte s oba roditelja na stalnoj osnovi“.

b) Primjena tih načela na konkretni slučaj

48. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da se osporene odluke odnose na privremenu mjeru kojom se tužitelju povjeravaju na staranje maloljetna djeca do donošenja konačne odluke o tužbenom zahtjevu. Međutim, sudovi nisu istodobno odlučili kako će apelantica ostvarivati kontakt s djecom za vrijeme trajanja te privremene mjere, iako je apelantica to eksplicitno istaknula i u žalbi protiv prvostupanjske odluke. Ustavni sud zapaža da je osporena odluka utemeljena i na službenoj zabilješci Centra za socijalni rad kojem je relevantan kriterij taj što maloljetna djeca nisu pokazala emocije prema majci kada ih je posjetila, iako je riječ o djeci koja su u vrijeme odvajanja od majke imala 15 mjeseci i o njihovom ponovnom susretu nakon tri mjeseca. Također, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u osporenoj odluci naveo da „uz idealne uvjete za život i razvoj i okružene ljubavlju oca i njegovih roditelja, uz redovne posjete majke, maloljetne djevojčice mogu biti formirane u fizičkom i psihičkom smislu u normalne i zdrave osobe“ (vidi točku 13. ove Odluke). Osim toga te unatoč navedenoj konstataciji, Kantonalni sud je propustio razmotriti apelantičin prigovor da sudovi nisu istodobno s donošenjem privremene mjere o povjeravanju maloljetne djecu tužitelju odlučili kako će apelantica ostvarivati kontakt s djecom za vrijeme trajanja te privremene mjere i, vodeći računa o najboljem interesu djece, navesti bilo kakve relevantne razloge o tome zašto apelantici osporenim odlukama nije omogućen kontakt s djecom za vrijeme trajanja odluke o privremenoj mjeri. U svezi s tim, Ustavni sud naročito zapaža da apelantica ističe da joj tužitelj već dulje od godinu dana onemogućava da vidi i kontaktira sa svojim kćerima, koje su u vrijeme donošenja osporenih odluka bile stare dvije godine. Radi se dakle o djeci koja su u vrlo ranjivom uzrastu, a Ustavni sud ne može zaključiti da su sudovi utvrdili da postoje neki posebni razlozi zbog kojih bi apelantici bilo uskraćeno pravo da ih viđa do okončanja postupka, odnosno da su postojanje takvih razloga uopće razmatrali. Sama ta činjenica je dovoljna da Ustavni sud zaključi da sudovi nisu na odgovarajući način osigurali apelantičino pravo na poštovanje obiteljskog života u odnosu na njezino pravo na djelotvorni kontakt sa svojim maloljetnim kćerkama, odnosno da nisu ispunili svoju pozitivnu obvezu u odnosu na apelantičino pravo na obiteljski život.

49. Zbog svega navedenog, Ustavni sud smatra da je došlo do povrede apelantičinog prava na obiteljski život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8.

Europske konvencije, a zbog istih razloga osporena odluka nije donesena ni u najboljem interesu djece, prema odredbama stavka 3. članka 9. Konvencije o pravima djeteta.

Ostali prigovori

50. S obzirom na zaključak Ustavnog suda o kršenju prava na pravično suđenje, Ustavni sud smatra da nije neophodno ispitivati apelantičine navode o povredi prava na obiteljski život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, kao ni navode o povredi prava na zabranu diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije.

VII. Zaključak

51. Ustavni sud zaključuje da je prekršeno apelantičino pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada obrazloženje osporene odluke Kantonalnog suda ne ispunjava standarde prava na obrazloženu odluku o važnim činjeničnim i pravnim pitanjima koja su bila od značaja za odlučenje o mjeri osiguranja povjeravanja maloljetne djece na brigu i odgoj jednom od roditelja.

52. Ustavni sud zaključuje da je došlo do povrede apelantičinog prava na obiteljski život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije jer osporenom odlukom o povjeravanju maloljetne djece nije odlučeno o apelantičinom pravu da viđa svoju djecu, što nije ni u skladu s načelom „najboljeg interesa djece“, prema stavku 3. članka 9. Konvencije o pravima djeteta.

53. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

54. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj AP-12/22

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Danice Tubin-Radulović, koju zastupa Zajednički odvjetnički ured Miodrag Deretić i Draško Zec iz Prijedora, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 77 0 P 069748 20 Rev od 8. listopada 2021. godine

Odluka od 21. ožujka 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-12/22**, rješavajući apelaciju **Danice Tubin-Radulović**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 21. ožujka 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija Danice Tubin-Radulović podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 77 0 P 069748 20 Rev od 8. listopada 2021. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i u „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Danica Tubin-Radulović (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Kozarske Dubice, koju zastupa Zajednički odvjetnički ured Miodrag Deretić i Draško Zec iz Prijedora, podnijela je 31. prosinca 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 77 0 P 069748 20 Rev od 8. listopada 2021. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Okružnog suda u Prijedoru (u daljnjem tekstu: Okružni sud), Osnovnog suda u Prijedoru (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) i tuženog D. R. (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je da dostave odgovore na apelaciju.

3. Pozvani su dostavili odgovore na apelaciju, koji su dostavljeni apelantici na eventualno izjašnjenje. Apelantica u ostavljenom roku nije dostavila izjašnjenje.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

5. R. R. (u daljnjem tekstu: otac tuženog) je sačinio testament 5. lipnja 2012. godine u odvjetničkom uredu odvjetnika S. B. kojim je za nasljednika na imovini odredio svoju sestru, to jest apelanticu. Istovremeno, otac tuženog je testamentom isključio tuženog iz naslijeđa, a kao razlog je navedeno da se tuženi „teško moralno ogriješio o njega, nije ga obilazio, nije zvao telefonom posljednjih 21 godinu, istjerao ga je iz dvorišta kuće u Banjaluci gdje tuženi živi, nije želio kontaktirati s njim jer mu je rekao da mu on nije otac i da on ima svog ‘tajka’ misleći na očuha“.

6. Otac tuženog je preminuo 21. veljače 2013. godine. U ostavinskom postupku koji se vodio nakon njegove smrti Osnovni sud je donio Rješenje broj 77 0 O 047567 13 O od 16. svibnja 2015. godine kojim je apelantica upućena na parnični postupak radi utvrđenja utemeljenosti isključenja tuženog iz naslijeđa i utvrđenja da je tuženi nedostojan za nasljeđivanje zaostavštine svoga oca.

Osporeni postupak

7. Presudom Osnovnog suda broj 77 0 P 069748 15 P od 15. lipnja 2018. godine odbijen je apelantičin tužbeni zahtjev kojim je tražila da se utvrdi utemeljenost isključenja tuženog kao nužnog nasljednika iza njegova oca, kao i da se utvrdi da je tuženi kao nužni nasljednik nedostojan za nasljeđivanje. U obrazloženju, Osnovni sud je naveo da je na temelju izvedenih dokaza utvrđeno da je brak između oca i majke tuženog razveden 10. travnja 1991. godine, te da je tuženi povjeren na čuvanje i odgajanje majci, dok je otac obvezan doprinositi za njegovo izdržavanje. Dalje je utvrđeno da tuženi, nakon što je 1995. godine s majkom odselio u Banjaluku, nije posjećivao oca u Kozarskoj Dubici. Osnovni sud je naveo da isključenje iz nasljedstva iz razloga predviđenih odredbama čl. 47. i 48. Zakona o nasljeđivanju (u daljnjem tekstu: ZON) ima karakter građanskopravne sankcije zbog skrivljenog ponašanja nasljednika koje bi trebalo dostići

stupanj težeg zanemarivanja bilo zakonske, bilo moralne obveze prema ostavitelju. Pri tome je istaknuto da su razlozi za isključenje taksativno navedeni u ZON-u. Osnovni sud je ukazao da ponašanje tuženog prilikom očeve posjete i događaja u dvorištu kuće, promatrano izolirano, svakako predstavlja povredu moralne obveze.

8. Međutim, Osnovni sud je istaknuo da se prilikom ocjene ovog i drugih razloga za isključenje tuženog iz naslijeđa mora uzeti u obzir subjektivni odnos tuženog prema vlastitim postupcima s ciljem sagledavanja prirode odnosa između tuženog i oca. U svezi s tim je ukazano da je na temelju iskaza apelantice, tuženog i saslušanih svjedoka utvrđeno da tuženog za razdoblje života s ocem prije razvoda njegovih roditelja vezuju teško poremećeni odnosi, svađe i fizički sukobi njegovih roditelja. U odnosu na kasnije razdoblje, kako je utvrđeno, konstantno je bilo očevo prigovaranje tuženom zbog brige koju je pružao polubratu koji je imao zdravstvene probleme, a kojeg je majka tuženog rodila u drugom braku. Osim toga, to razdoblje je, kako je navedeno, obilježilo i očevo vrijeđanje očuha tuženog s kojim je tuženi imao odnos pun razumijevanja i pažnje. Također je utvrđeno da otac nije doprinosio izdržavanju tuženog niti da se na bilo koji način brinuo o njemu. Da su njihovi odnosi bili opterećeni nerazumijevanjem, kako je sud naveo, proizlazi iz pisma koje je tuženi pročitao na očevoj sahrani u kojem je ukazao na nedostatak očinske ljubavi i pažnje u djetinjstvu, što je tuženi sve vrijeme iskreno želio. Navedene činjenice, kako je sud istaknuo, apelantica nije dovela u pitanje. Osnovni sud je također istaknuo da je utvrđeno da su tuženi i otac ipak kontaktirali.

9. Prema ocjeni suda, ponašanje tuženog iz događaja koje je njegov otac naveo kao razlog za isključenje iz naslijeđa, promatrano u cjelini njihovih odnosa, ne može se smatrati težim ogrešenjem o moralnu obvezu koja bi opravdala građanskopravnu sankciju isključenja tuženog iz naslijeđa. Obrazloženo je također da osim termina „otjerao“, koji je upotrijebljen u testamentu, sud na temelju izvedenih dokaza nije mogao utvrditi na koji način se tuženi teško moralno ogriješio u odnosu na oca. Sud je naveo i da apelantica nije dokazala da je otac tuženog bio u stanju potrebe za izdržavanjem ili da mu je trebala nužna pomoć i njega dok je bio bolestan a da tuženi te obveze nije izvršavao. Pri tome je navedeno da tuženi nije ni znao da mu je otac bolestan jer mu on to nikada nije rekao. Stoga je, prema ocjeni suda, isključen razlog iz članka 149. stavak 1. točka g) ZON-a koji treba biti ispunjen za utvrđenje nedostojnosti na naslijeđe, a podrazumijeva teže ogrešenje o obvezu izdržavanja kao i neukazivanje nužne pomoći ostavitelju. Osnovni sud je naveo da u odnosu na ostale razloge za nedostojnost na nasljeđivanje iz članka 149. ZON-a apelantica nije ni navodila činjenice koje bi predstavljale razlog za nedostojnost na nasljeđivanje.

10. Presudom Okružnog suda broj 77 0 P 069748 18 Gž od 5. prosinca 2019. godine apelantičina žalba je odbijena i prvostupanjska presuda je potvrđena. U obrazloženju, Okružni sud je naveo da iz relevantnih odredaba ZON-a proizlazi da razlog za isključenje iz nasljedstva i nedostojnosti za nasljeđivanje mora biti pouzdano utvrđen. U svezi s tim

je ukazano da je prvostupanjski sud, brižljivom i savjesnom ocjenom dokaza u smislu članka 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), pravilno utvrdio da se odnos tuženog prema ocu, koji nije bio prisan i srdačan, već uzdržan i hladan, ne može tretirati kao teže kršenje moralnih obveza. Pravilna je ocjena, kako je sud istaknuo, da je odnos tuženog prema ocu bio uvjetovan uspomenama iz djetinjstva kada je tuženi bio lišen roditeljske ljubavi i pažnje, što naročito proizlazi iz pisma koje je tuženi pročitao na očevoj sahrani.

11. Presudom Vrhovnog suda broj 77 0 P 069748 20 Rev od 8. listopada 2021. godine apelantičina revizija je odbijena. U obrazloženju, Vrhovni sud je naveo da apelantica nije dokazala da su ispunjeni uvjeti iz odredaba čl. 47. i 149. ZON-a koji su neophodni za utvrđenje utemeljenosti isključenja nužnog nasljednika iz naslijeđa i proglašenja nedostojnim na naslijeđe. Vrhovni sud je obrazložio da je bilo neophodno dokazati da se radi o tako gruboj nepažnji i ponašanju nasljednika prema ostavitelju da mu dovodi u pitanje dostojanstven život ili život uopće, kao i život njegovih najbližih. Prema ocjeni Vrhovnog suda, apelantica nije dokazala da se tuženi tako ponašao prema svome ocu, pa sukladno odredbama čl. 7. i 123. ZPP-a, nije dokazala utemeljenost tužbenog zahtjeva. Dalje je navedeno da je apelantica prigovarala da nižestupanjski sudovi nisu u dovoljnoj mjeri cijenili da je otac tuženog subjektivno doživljavao postupke tuženog kao izuzetno teške i da se oni mogu izjednačiti s uvjetima propisanim čl. 47. i 149. ZON-a. U svezi s tim, sud je obrazložio da je za pravilnu odluku o postavljenom tužbenom zahtjevu važno da postoje objektivne činjenice koje se mogu identificirati s uvjetima koje propisuju relevantne zakonske odredbe, bez obzira na to kako ih je otac tuženog doživljavao.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelantica se poziva na povredu prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. U svezi s tim, apelantica navodi da je pravnu osnovu za tužbeni zahtjev temeljila na odredbama članka 47. ZON-a, odnosno institutu isključenja nužnog nasljednika iz naslijeđa, a ne na institutu nedostojnosti na naslijeđe iz članka 149. ZON-a. Smatra da je proizvoljan zaključak da je morala dokazati da je tuženi prema ocu pokazao tako grubu nepažnju i ponašanje da mu je doveo u pitanje dostojanstven život ili pak život uopće, kao i život njegovih najbližih, jer to ne proizlazi iz članka 47. ZON-a. Dalje navodi da je tuženi teže povrijedio moralnu obvezu jer se grubo i uvredljivo odnosio prema ocu, što je on nesumnjivo izrazio u testamentu. Zatim ističe da je dokazala da se tuženi prema svom ocu odnosio upravo onako kako je to navedeno u testamentu, odnosno da je dokazala da su objektivno postojale činjenice koje se mogu identificirati s uvjetima propisanim člankom 47. ZON-a. Za apelanticu je neprihvatljiva konstatacija suda da se

ponašanje tuženog ne može tretirati kao kršenje moralnih obveza prema ocu jer je to ponašanje uvjetovano uspomenama iz djetinjstva kada je bio lišen roditeljske ljubavi i pažnje. Ponašanje tuženog prema ocu je uzročno-posljedično povezano jer se radi o imovini kojom otac kao ostavitelj može raspolagati po svojoj volji i koju tuženi kao nužni nasljednik mora zaslužiti ispunjenjem moralnih obveza prema ocu.

b) Odgovori na apelaciju

13. Vrhovni sud ukazuje da apelantičinim navodima nije dovedena u pitanje zakonitost odluke tog suda, te da sukladno tome nisu povrijeđena prava na koja se pozvala.

14. Okružni sud navodi da nisu povrijeđena apelantičina prava. Ukazuje da su apelantičini navodi bili predmet odlučivanja, pa je stoga nepotrebno ponavljati obrazloženja iz sudskih odluka. Predlaže da Ustavni sud apelaciju odbije kao neutemeljenu.

15. Osnovni sud u cijelosti ostaje kod činjeničnih i pravnih navoda danih u prvostupanjskoj presudi. Smatra da su apelantičini navodi neutemeljeni, te predlaže da Ustavni sud apelaciju odbije kao neutemeljenu.

16. Tuženi navodi da su pravilne i zakonite odluke redovnih sudova i da nije došlo do povrede apelantičinih ustavnih prava.

V. Relevantni propisi

17. **Zakon o nasljeđivanju** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 1/09, 55/09 – ispravak, 91/16 i 82/19). U konkretnom slučaju primjenjuje se neslužbeni prečišćeni tekst Zakona o nasljeđivanju („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 1/09, 55/09 − ispravak i 91/16) sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji je važio u vrijeme donošenja osporenih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 47.
Isključenje nužnih nasljednika

(1) Zavještatelj može isključiti iz nasljeđa nasljednika koji ima pravo na nužni dio ako se povredom neke zakonske ili moralne obveze teže ogriješio prema ostavitelju (ako se uvrjedljivo ili grubo odnosio prema zavještatelju, ako je umišljajno učinio krivično djelo prema zavještatelju, njegovom djetetu, usvojeniku, supružniku ili roditelju, ako se odao neradu i nepoštenom životu).

(2) Isključenje iz nasljeđa može biti potpuno ili djelomice.

Članak 48.
Uvjeti za punovažnost isključenja

(1) Zavještatelj koji želi isključiti nasljednika mora to izraziti u testamentu na nesumnjiv način, a korisno je da navede i temelj za isključenje.

(2) Temelj za isključenje mora postojati u vrijeme sastavljanja testamenta.

(3) U slučaju prijepora o utemeljenosti isključenja dužnost dokazivanja da je isključenje utemeljeno je na onome tko se na isključenje poziva.

Članak 149.
Nedostojnost za nasljeđivanje

Nedostojan je da naslijedi, na temelju zakona ali i na temelju testamenta, kao i da dobije ma šta na temelju testamenta:

a) tko je s umišljajem lišio ili pokušao da liši ostavitelja života,

b) ako je prinudom ili prijetnjom natjerao ili prevarom naveo ostavitelja da sačini ili opozove testament ili neku odredbu testamenta ili ga je spriječio da to učini,

v) tko je uništio ili sakrio testament ostaviteljev u namjeri da spriječi ostvarenje posljednje volje ostaviteljeve, kao i onaj tko je falsifikovao testament ostaviteljev,

g) tko se teže ogriješio o obvezu izdržavanja prema ostavitelju prema kojemu je imao zakonsku obvezu izdržavanja, kao i onaj tko nije htio ukazati ostavitelju nužnu pomoć i

d) onaj koji je umišljajno doveo ostavitelja u stanje stalne nesposobnosti za sačinjavanje testamenta.

VI. Dopustivost i meritum

18. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

19. Apelantica smatra da joj je povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz *članka* II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i *članka* 6. stavak 1. Europske konvencije i pravo na imovinu iz *članka* II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i *članka* 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

20. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

21. Članak 6. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom.

22. Ustavni sud zapaža da se apelantičini prigovori u suštini odnose na tvrdnje o proizvoljno utvrđenom činjeničnom stanju i proizvoljnoj primjeni prava. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je, prema praksi Europskog suda, prvenstveno na domaćim organima, naročito sudovima, da rješavaju probleme tumačenja domaćih zakona. Europski sud ne treba postupati kao sud „četvrte instance", te stoga neće, prema članku 6. stavak 1. Europske konvencije, dovoditi u pitanje ocjenu domaćih sudova, osim ako se njihova utvrđenja mogu smatrati proizvoljnim ili očigledno nerazumnim (vidi Europski sud, *Ašćerić protiv Bosne i Hercegovine*, odluka od 17. prosinca 2019. godine, predstavka broj 52871/13, točka 23. s daljnjim referencama). Ovakvu praksu dosljedno prati i Ustavni sud u odnosu na odluke redovnih sudova (vidi, između ostalih, Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP-4033/20* od 22. lipnja 2022. godine, toč. 42.–45. s daljnjim referencama, objavljena na www.ustavnisud.ba).

23. Dovodeći navedeno u svezu s činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi imali jedinstven stav o pitanju utemeljenosti apelantičinog tužbenog zahtjeva. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da su na temelju izvedenih dokaza u postupku utvrđene činjenice koje su, prema ocjeni suda, bile ključne za odlučenje i da su primijenili odredbe materijalnog prava kojima je uređena konkretna oblast, to jest relevantne odredbe ZON-a kojima je regulirano isključenje nužnih nasljednika iz naslijeđa te uvjeti za punovažnost isključenja, kao i nedostojnost na nasljeđivanje (vidi toč. 8. i 10. ove odluke). Također, Ustavni sud zapaža da su sudovi ispitali prigovore koje apelantica ponavlja u apelaciji te da su jasno obrazložili zašto takvi prigovori nisu utemeljeni i ne mogu utjecati na drugačije odlučenje u ovom parničnom postupku. Ustavni sud naglašava da nezadovoljstvo osporenim odlukama samo po sebi ne pokreće pitanje kršenja prava na pravično suđenje, a u okolnostima konkretnog slučaja proizlazi da su apelantičini prigovori upravo motivirani nezadovoljstvom ishodom parničnog postupka. Također, Ustavni sud zapaža da apelantici nije uskraćena bilo kakva procesna garancija prava na pravično suđenje. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi, suprotno apelantičinim navodima, u obrazloženjima svojih odluka naveli jasne i relevantne razloge, kako glede utvrđenog činjeničnog stanja tako i glede primjene relevantnih zakonskih odredaba, koje Ustavni sud ne smatra proizvoljnim niti očigledno nerazumnim.

24. S obzirom na navedeno, Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju nema kršenja prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pravo na imovinu

25. Apelantica smatra da joj je u konkretnom postupku povrijeđeno i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da tvrdnje o kršenju toga prava apelantica, u biti, temelji na istim navodima koje je istaknula u svezi s pravom na pravično suđenje, a koje je Ustavni sud već elaborirao u prethodnim točkama ove odluke i zaključio da su neutemeljeni. Stoga Ustavni sud smatra da u konkretnom predmetu nema ničega iz čega bi se moglo zaključiti da je pravo na imovinu došlo u pitanje na način koji bi vodio potrebi da Ustavni sud to pravo posebno ispita prema standardima iz članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju niti su u apelaciji pruženi dokazi iz kojih bi se moglo zaključiti suprotno. S obzirom na to, Ustavni sud smatra da su navodi o kršenju prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju također neutemeljeni.

VII. Zaključak

26. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada su sudovi u osporenim odlukama dali jasna i relevantna obrazloženja kako glede utvrđenog činjeničnog stanja tako i glede primjene relevantnih odredaba ZON-a.

27. Ustavni sud također zaključuje da nije došlo do povrede prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, jer je tvrdnje o povredi ovog prava apelantica utemeljila na istim navodima koje je istaknula u svezi s pravom na pravično suđenje koje je Ustavni sud ocijenio neutemeljenim, a u osporenim odlukama nema ničega iz čega bi Ustavni sud mogao zaključiti da je do miješanja u pravo na imovinu došlo na način koji bi vodio kršenju tog prava.

28. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

29. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj AP-384/21

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija E. H., kojeg zastupa Šerif Nadarević, odvjetnik iz Cazina, podnesena protiv Presude Kantonalnog suda u Bihaću broj 17 0 Mal 083993 20 Gž 2 od 4. prosinca 2020. godine i Presude Općinskog suda u Bihaću broj 17 0 Mal 083993 17 Mal 2 od 9. srpnja 2020. godine

Odluka od 21. ožujka 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-384/21**, rješavajući apelaciju **E. H.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Helen Keller, dopredsjednica
Seada Palavrić, sutkinja
Angelika Nußberger, sutkinja
Ledi Bianku, sudac
na sjednici održanoj 21. ožujka 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija E. H.

Utvrđuje se povreda prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Kantonalnog suda u Bihaću broj 17 0 Mal 083993 20 Gž 2 od 4. prosinca 2020. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Bihaću koji je dužan po hitnom postupku donijeti odluku, sukladno članku II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Bihaću da, sukladno članku 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. E. H. (u daljnjem tekstu: apelant) iz Cazina, kojeg zastupa Šerif Nadarević, odvjetnik iz Cazina, podnio je 3. veljače 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Kantonalnog suda u Bihaću (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 17 0 Mal 083993 20 Gž 2 od 4. prosinca 2020. godine i Presude Općinskog suda u Bihaću (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 17 0 Mal 083993 17 Mal 2 od 9. srpnja 2020. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog suda, Općinskog suda i tužiteljice S. Ć. (u daljnjem tekstu: tužiteljica), koju zastupa odvjetnik Almir Smajić, zatraženo je 21. i 22. srpnja 2022. godine da u roku od osam dana od prijema dopisa dostave odgovore na apelaciju.

3. Kantonalni sud je odgovor na apelaciju dostavio 26. srpnja a Općinski sud 10. kolovoza 2022. godine. Tužiteljica u ostavljenom roku nije dostavila odgovor na apelaciju.

4. Apelantu su 29. studenog 2022. godine dostavljeni pristigli odgovori na eventualno izjašnjenje, ali on u ostavljenom roku nije dostavio izjašnjenje.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Prethodne napomene

6. Presudom Općinskog suda broj 17 0 Mal 083993 17 Mal od 9. ožujka 2018. godine odbijen je kao neutemeljen tužiteljičin tužbeni zahtjev kojim je tražila da se apelant obveže da joj na ime naknade nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda isplati iznos od 2.000,00 KM.

7. U obrazloženju presude je navedeno da je predmet tužbenog zahtjeva navodno apelantovo izražavanje u komentarima na vijest na portalu Bihać.net pod naslovom „Nastavnica biologije dilala speed“. Naime, tužiteljica je navela da je u komentarima na taj članak apelant naveo: „Pa nije ni čudo kad je ministrica pijanica i narkomanka. Pa šta ako je majka, pušila je travu i bila pijanica … prije nego ta narkomanka završila fakultet osam godina je išla na fakultet i jedva ga završila, koji nema veze sa obrazovanjem i koja nema radnog dana staža u školi. To ko da ginekologa zaposliš u mehaničarskoj radnji. A

ona je morala znati da je javna osoba i da ljudi kopaju po prošlosti. Možda muž ne zna šta je radila. Ja sam ASDA srcem i dušom, a ne sa Todorom Abdićem kao ona i njezini kokošari. Nek se stide hiljade Šehida i logoraša koji su bili po njihovim kazanima. Eto ja sam iskopao, iskopao sam da je ona lično ministrica Todora Abdića po njegovom prijedlogu najvećeg izdajnika i ubice Bošnjačkog naroda. E ovo što si rekao da puniš budžet to ti vjerujem. Gospođa ministarka ga puni sa 3.000,00 KM od prilike mjesečno, a možda i više. Mora da stipendira djecu demobilisanih boraca kad nije digla platu".

8. Kantonalni sud je Rješenjem broj 17 0 Mal 083993 18 Gž od 4. rujna 2019. godine uvažio tužiteljičinu žalbu, ukinuo prvostupanjsku presudu i predmet vratio na ponovno suđenje. Kantonalni sud je obrazložio da je pogrešan zaključak prvostupanjskog suda da je tužiteljica trebala dokazati da su sporni tekstovi objavljeni na apelantovoj Facebook stranici i da je trebala predložiti informatičko vještačenje. Prema tome, Kantonalni sud je zaključio da je apelant, sukladno odredbi članka 123. stavak 1. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), trebao dokazati da se ne radi o njegovoj Facebook stranici, jer je on tako tvrdio. Stoga, Kantonalni sud je naveo da je potrebno ukinuti osporenu presudu i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, sukladno članku 227. stavak 1. točka 2. ZPP-a.

Postupak u kojem su donesene osporene odluke

9. U ponovljenom postupku apelantov zastupnik je na glavnoj raspravi od 10. lipnja 2020. godine predložio izvođenje dokaza „Poruka od podrške", koji je, kako je naveo, apelant dobio nakon što je poslije prijema drugostupanjskog rješenja prijavio lažni profil sa svojim imenom. Pri tome je naveo da taj dokaz ranije nije postojao i da ga nije mogao predložiti nakon zaključenja pripremnog ročišta. Osim toga, apelantov zastupnik je predložio apelantovo saslušanje i provođenje informatičkog vještačenja na okolnosti detaljnije navedene u spisu.

10. Općinski sud je na zapisniku s glavne rasprave od 10. lipnja 2020. godine donio rješenje kojim je odbijen prijedlog apelantovog zastupnika da se izvrši informatičko vještačenje jer taj prijedlog nije bio na pripremnom ročištu. Također, doneseno je rješenje kojim je odbijen apelantov prijedlog da se u svojstvu svjedoka sasluša N. S., te su odbijeni svi ostali apelantovi dokazni prijedlozi. Nakon toga je konstatirano da je dokazni postupak okončan.

11. Presudom Općinskog suda broj 17 0 Mal 083993 17 Mal 2 od 9. srpnja 2020. godine apelant je obvezan tužiteljici na ime naknade nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti isplatiti iznos od 2.000,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom, te joj platiti troškove postupka.

12. Općinski sud je naveo da je u „dokaznom postupku tužiteljica izvela dokaz – citirani komentar sa portala Bihać.net iz kojeg jasno proizlazi da je [apelant] sa svog

Facebook profila pisao uvredljive i neistinite komentare o tužiteljici, a u vezi sa člankom koji je portal Bihać.net objavio pod nazivom 'Nastavnica biologije dila speed'". Dalje, Općinski sud je naveo da na te komentare tužiteljica nije odgovorila, ali jeste njezin suprug, što apelant nije osporio. S obzirom na to, Općinski sud je zaključio da su se citirani komentari odnosili na tužiteljicu.

13. Općinski sud je, odlučujući o apelantovim tvrdnjama da to nije njegov profil i da se radi o lažnom profilu, čime je osporavao postojanje pasivne legitimacije, istaknuo da je u takvoj situaciji teret dokazivanja bio na apelantu. Naime, kako je obrazloženo, na spornom apelantovom Facebook profilu ispod njegove slike stoji i adresa na koju mu je sud dostavio tužbu, što apelant nije osporio. Tijekom saslušanja u svojstvu parnične stranke tužiteljica je izjavila da je apelant odmah nakon zaprimanja tužbe izbrisao sporne članke i da je „jedna poznata i ugledna osoba u javnom životu" tražila od nje da povuče tužbu protiv njega. U tom kontekstu, Općinski sud je naveo da je primjenom pravila o teretu dokazivanja utvrđena apelantova pasivna legitimacija jer on, u smislu članka 123. stavak 1. ZPP-a, nije dokazao da se u konkretnom slučaju ne radi o njegovoj Facebook stranici. Općinski sud je istaknuo da je apelant tijekom postupka na glavnoj raspravi predložio nove dokaze, i to dokaz „Poruka od podrške" (administratora Facebooka) te prijedlog vještačenja iz informatičke struke. U svezi s time, Općinski sud je naveo da je apelant bio upoznat s predmetom tužbe i činjenicama na kojima se temelji tužbeni zahtjev i mogao je najkasnije na pripremnom ročištu predložiti provođenje tih dokaza, kako to propisuje ZPP, što je propustio učiniti. Također je naveo da apelant nije, u smislu članka 102. ZPP-a, dokazao, odnosno učinio vjerojatnim da predložene dokaze nije bio u mogućnosti iznijeti odnosno predložiti na pripremnom ročištu. Osim toga, kako je obrazloženo, iz dokaza „Poruka od podrške" ne može se zaključiti kojeg datuma je apelant prijavio lažni profil, kada je dobio odgovor o svojoj prijavi, odnosno nije konstatiran datum, već je samo označeno vrijeme. Prema tome, Općinski sud je istaknuo da je apelant mogao prijaviti lažni profil bilo kada, odnosno nakon što je primio tužbu, nakon okončanja pripremnog ročišta, pa čak i nakon donošenja drugostupanjske presude.

14. Presudom Kantonalnog suda broj 17 0 Mal 083993 20 Gž 2 od 4. prosinca 2020. godine djelomično je uvažena apelantova žalba i prvostupanjska presuda je preinačena tako što je apelant obvezan tužiteljici na ime naknade nematerijalne štete isplatiti iznos od 1.500,00 KM, dok je preko dosuđenog iznosa tužbeni zahtjev odbijen. U preostalom dijelu odbijena je apelantova žalba i potvrđena je prvostupanjska presuda. Kantonalni sud je u obrazloženju naveo da je prvostupanjski sud pravilno cijenio apelantov prigovor nepostojanja pasivne legitimacije, kao i da je pravilno odbio apelantov prijedlog za izvođenje dokaza čitanjem akta pod nazivom „Poruka od podrške" te prijedlog za vještačenje. Također je zaključio da apelantova žalba nije utemeljena u dijelu u kojem je prvostupanjski sud usvojio tužiteljičin zahtjev.

15. Kantonalni sud je također naveo da je prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo prilikom određivanja visine pravične novčane naknade nematerijalne

štete zbog povrede tužiteljičinog ugleda i časti. U tom pogledu, ukazano je da bi, s obzirom na sadržaj i posljedice izražavanja i ustaljenu praksu sudova, tužiteljici trebalo odrediti iznos od 1.500,00 KM koji bi predstavljao pravičnu novčanu naknadu u smislu odredaba Zakona o zaštiti od klevete (u daljnjem tekstu: ZZK).

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

16. Apelant smatra da mu je osporenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, pravo na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije, pravo na djelotvoran pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije te članak 17. Europske konvencije.

17. U smislu tih navoda, apelant smatra da, sukladno odredbama ZPP-a, preslika internetske stranice koju je dostavila tužena nije mogla biti dokazno sredstvo. Također, apelant ističe da je kao dokaz naveo presliku internetske stranice na kojoj se navedeni komentari nisu nalazili pa je pitanje jesu li oni uopće postojali, o čemu redovni sudovi nisu dali bilo kakvo obrazloženje. Dalje je navedeno da je tijekom postupka ukazivao da u spornim komentarima tužiteljica niti jednom riječju nije identificirana odnosno spomenuta, te da je ona na temelju subjektivnog mišljenja i doživljaja smatrala da se ti navodni komentari odnose na nju. Međutim, redovni sudovi ni o tim okolnostima nisu dali bilo kakve razloge, već po automatizmu prihvaćaju da su ti komentari nastali i da se odnose na tužiteljicu. Apelant navodi i to da je na njega stavljen pretjeran teret dokazivanja toga da je bilo riječi o lažnom profilu, posebno u situaciji velikog broja lažnih Facebook profila. U svezi s time, tvrdi da je predložio dokaz da sporni Facebook profil ne pripada njemu i da je taj profil prije glavne rasprave uklonjen, nakon što ga je apelant prijavio po dobivanju drugostupanjskog rješenja, zbog čega smatra da je sud trebao usvojiti njegov dokazni prijedlog. Osim toga, apelant navodi da sudovi nisu napravili razliku u tome radi li se u konkretnom slučaju o zahtjevu za naknadu štete zbog učinjene klevete, sukladno odredbama ZZK, ili je riječ o naknadi štete zbog povrede ugleda i časti, sukladno odredbi članka 200. Zakona o obligacijskim odnosima. Osim navedenog, apelant smatra da osporena odluka ne sadrži obrazloženje o visini štete, odnosno razloge zbog kojih je sud došao do iznosa od 1.500,00 KM. S obzirom na navedeno, apelant smatra da obrazloženje osporenih odluka nije jasno, precizno, argumentirano, te da se ne može izvesti zaključak o dokazanosti odlučnih činjenica za odluku o tužbenom zahtjevu, pri čemu drugostupanjski sud uopće nije razmatrao navode sukladno svim propisima koji reguliraju naknadu štete zbog povrede ugleda i časti.

b) Odgovor na apelaciju

18. Kantonalni sud je naveo da osporenom odlukom tog suda nisu povrijeđena prava na koja se apelant pozvao jer je taj sud uz pravilnu primjenu materijalnog prava izveo pravilan zaključak da je tužbeni zahtjev djelomično utemeljen i da je apelant tužiteljici dužan nadoknaditi štetu u određenom iznosu.

19. Općinski sud je naveo da je prvostupanjska presuda pravilna i zakonita i da ne postoje povrede prava na koje se apelant pozvao.

V. Relevantni propisi

20. **Zakon o parničnom postupku** („Službene novine FBiH“ br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu, koji glasi:

Članak 2. stavak (3)

(3) Sud u postupku primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni i nije vezan za navode stranaka glede materijalnog prava.

Članak 8.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na temelju slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i pozorno ocijeniti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno.

Članak 102. stavak (2)

(2) Stranke mogu tijekom glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako učine vjerojatnim da ih bez svoje krivnje nisu bili u mogućnosti iznijeti odnosno predložiti na pripremnom ročištu.

Članak 123.

(1) Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima temelji svoj zahtjev.

(2) Sud će slobodnom ocjenom dokaza ustanoviti činjenice na temelju kojih će donijeti odluku.

Članak 227. stavak (1) točka 2)

(1) Drugostupanjski sud će u sjednici vijeća ili na temelju održane rasprave rješenjem ukinuti prvostupanjsku presudu i predmet vratiti istom prvostupanjskom sudu radi održavanja nove glavne rasprave ako utvrdi da postoji jedan od sljedećih razloga iznesenih u žalbi:

2) ako kojoj stranci nezakonitim postupanjem, a posebice propuštanjem dostave nije data mogućnost da raspravlja pred sudom, a to je postupanje bilo od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne presude;

21. **Zakon o zaštiti od klevete Federacije Bosne i Hercegovine** („Službene novine FBiH“ br. 59/02, 19/03 i 73/05) u relevantnom dijelu glasi:

Tumačenje

Članak 3.

Ovaj zakon se tumači na takav način da se primjenom njegovih odredbi u najvećoj mjeri osigurava načelo slobode izražavanja.

Značenje naziva koji se koriste u zakonu

Članak 4. točka d)

Nazivi koji se koriste u ovom zakonu imaju slijedeća značenja:

d) kleveta - nanošenje štete ugledu fizičke ili pravne osobe iznošenjem ili pronošenjem izražavanja neistinitih činjenica identificiranjem te fizičke ili pravne osobe trećoj osobi.

Odgovornost za klevetu

Članak 6. st. (1) do (4)

(1) Svaka osoba koja prouzrokuje štetu ugledu fizičke ili pravne osobe iznošenjem ili pronošenjem izražavanja neistinite činjenice, identificirajući tu pravnu odnosno fizičku osobu trećoj osobi, odgovorna je za klevetu.

(2) Za klevetu iznesenu u sredstvima javnog priopćavanja odgovorni su autor, odgovorni urednik, izdavač, kao i osoba koja je na drugi način vršila nadzor nad sadržajem tog izražavanja.

(3) Osoba iz stavaka 1. i 2. ovog članka (u daljnjem tekstu: štetnik) odgovorna je za štetu ako je namjerno ili iz nepažnje iznijela ili pronijela izražavanje neistinite činjenice.

(4) Kada se izražavanje neistinite činjenice odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, štetnik je odgovoran za štetu izazvanu iznošenjem ili pronošenjem tog izražavanja ako je znao da je izražavanje neistinito ili je svojom neopreznošću zanemario neistinitost izražavanja.

Izuzeci od odgovornosti

Članak 7.

(1) Ne postoji odgovornost za klevetu:

a) ako je izražavanjem izneseno mišljenje ili ako je to izražavanje u suštini istinito, a netočno samo u nebitnim elementima;

b) ako je štetnik zakonski obvezan da iznosi ili pronosi izražavanja ili je iznosio odnosno pronosio izražavanje tijekom zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

c) ako je iznošenje odnosno pronošenje izražavanja bilo razumno.

(2) Prilikom donošenja odluke iz razloga predviđenih točkom c) stavka 1. ovog članka sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, a posebno:

- način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronošenja izražavanja,

- prirodu i stupanj prouzrokovane štete,

- dobronamjernost i pridržavanje štetnika opće prihvaćenih profesionalnih standarda,

- pristanak oštećenog,

- vjerojatnost nastanka štete i u slučaju da izražavanje nije izneseno ili proneseno,

- činjenicu da li izražavanje predstavlja objektivnu i točnu informaciju o izražavanju drugih osoba,

- te da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili na pitanja od političkog ili javnog značaja.

Odnos ovog zakona prema drugim zakonima

Članak 15.

U odnosu na pitanja koja nisu uređena ovim zakonom, primjenjuju se odgovarajuće odredbe zakona kojim su uređeni obligacioni odnosi, Zakona o parničnom postupku („Službene novine Federacije BiH", br. 42/98 i 3/99) i zakona kojim je uređen izvršni postupak u Federaciji Bosne i Hercegovine.

22. **Zakon o obligacionim odnosima** („Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, „Službeni list RBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94 i „Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst relevantnih odredaba sačinjen u Ustavnom sudu, kako je objavljivan u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, koji glasi:

Novčana naknada

Član 200.

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

VI. Dopustivost i meritum

23. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, odnosno da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena, u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

24. Apelant smatra da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, pravo na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije, pravo na djelotvoran pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije te članak 17. Europske konvencije.

25. Imajući u vidu suštinu apelantovih navoda, Ustavni sud će u okolnostima konkretnog predmeta prvo ispitati njegove navode u svezi s navodnom povredom prava iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

a) Pravo na slobodu izražavanja

26. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

27. Članak 10. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.

28. Ustavni sud podsjeća da se pravo na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije ne odnosi samo na „informacije“ ili „ideje“ koje su primljene pozitivno

ili se smatraju neuvredljivim ili prema njima nema stava, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju (vidi Europski sud za ljudska prava, u daljnjem tekstu: Europski sud, *Handzhiyski protiv Bugarske*, presuda od 6. travnja 2021. godine, predstavka broj *10783/14*, točka 58. sa daljnjim referencama, i Ustavni sud, Odluka broj *AP-1890/20* od 26. siječnja 2022. godine, točka 39.). Ta sloboda, ipak, nije apsolutna i može biti ograničena zbog okolnosti i pod uvjetima navedenim u članku 10. stavak 2. Europske konvencije, pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Stoga je ključna uloga i zadatak neovisnog sudstva da u svakom pojedinačnom slučaju jasno utvrdi granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja, koja neko načelo potvrđuju kao pravilo ili ga negiraju kao puku deklaraciju.

29. Kada se radi o ograničenjima iz članka 10. stavak 2. Europske konvencije, u praksi Europskog suda, koju slijedi Ustavni sud, primjenjuje se tzv. test nužnosti koji odgovara na sljedeća pitanja: postoji li miješanje u pravo na slobodu izražavanja, je li miješanje propisano zakonom, teži li ostvarenju legitimnog cilja i, na kraju, je li miješanje „nužno u demokratskom društvu“ (vidi, između ostalih, Europski sud, *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 27. lipnja 2017. godine, predstavka broj 17224/11, točka 67.).

30. Iako je suštinsko sporno pitanje je li apelant objavio sporne izjave ili se radilo o objavi s lažnog Facebook profila, Ustavni sud prihvaća da se u konkretnom slučaju radi o miješanju u apelantovo pravo na slobodu izražavanja jer je apelant osporenim odlukama obvezan na naknadu štete zbog izražavanja za koje je utvrđeno da ga je on iznio o tužiteljici. Ustavni sud, također, nema dilemu da je navedeno miješanje „propisano zakonom“ jer se temeljilo na relevantnim odredbama čl. 5. i 6. ZZK i članka 200. Zakona o obligacijskim odnosima i da je imalo legitiman cilj – zaštitu ugleda ili prava drugog. Sljedeće pitanje koje Ustavni sud treba ispitati jest je li to miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu“.

31. U odnosu na pitanje je li miješanje „nužno u demokratskom društvu“, Ustavni sud ukazuje da se apelacijom pokreće pitanje zaštite apelantovog prava na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije, u svezi sa zaštitom prava tužiteljâ na ugled iz članka 8. Europske konvencije. Sukladno navedenom, Ustavni sud će ispitati jesu li redovni sudovi osporenim odlukama postigli pravičnu ravnotežu između ta dva prava jednake važnosti (vidi, između ostalih, *op. cit.* presuda *Medžlis Islamske zajednice Brčko*, točka 77.). Relevantni kriteriji za test proporcionalnosti u takvim slučajevima utvrđeni su u praksi Europskog suda (vidi, između ostalih, *Milosavljević protiv Srbije (br.2),* presuda od 21. rujna 2021. godine, predstavka broj 47274/19, točka 57. sa referencama na drugu relevantnu praksu). Ti kriteriji su: doprinos raspravi od javnog interesa, koliko je poznata osoba o kojoj je riječ i šta je predmet izvješćivanja, ponašanje osobe o kojoj je riječ prije objave, sadržaj, oblik i posljedice objave i, gdje je primjenjivo, ozbiljnost sankcije. Pri tome, treba imati u vidu da neki od navedenih kriterija mogu imati veću ili manju

relevantnost s obzirom na posebne okolnosti određenog slučaja. Također, ti kriteriji nisu iscrpni, već se u obzir mogu uzeti i drugi relevantni kriteriji, ovisno o situaciji.

32. Osim toga, Ustavni sud podsjeća da je Europski sud u brojnim predmetima smatrao da će nedostatak „relevantnog i dovoljnog“ obrazloženja domaćih sudova ili propust da se uzmu u obzir primjenjivi standardi u procjeni spornog miješanja dovesti do povrede članka 10. Europske konvencije (vidi Europski sud, *Uj protiv Mađarske*, presuda od 19. srpnja 2011. godine, predstavka broj 23954/10, toč. 19–26., te predmet *Mariya Alekhina i drugi protiv Rusije*, presuda od 17. srpnja 2018. godine, predstavka broj 38004/12, točka 264.).

33. U konkretnom slučaju, Ustavni sud najprije zapaža da u obrazloženju osporenih presuda uopće nije naveden sadržaj spornog izražavanja. U obrazloženju prvostupanjske presude navedeno je da je „u dokaznom postupku tužiteljica izvela dokaz – citirani komentar sa portala Bihać.net iz kojeg jasno proizlazi da je [apelant] sa svog Facebook profila pisao uvredljive i neistinite komentare o tužiteljici, a u vezi sa člankom koji je portal Bihać.net objavio pod nazivom ‘Nastavnica biologije dila speed’“. Uslijed toga, o navodnom sadržaju spornog izražavanja se može saznati tek uvidom u sadržaj presude Općinskog suda od 9. ožujka 2018. godine, koja je ukinuta rješenjem Kantonalnog suda od 4. rujna 2019. godine, i to u dijelu u kojem se izlažu tužiteljičini navodi o sadržaju spornog izražavanja.

34. Dalje, Ustavni sud zapaža da se Općinski sud u obrazloženju presude, koje je prihvatio i Kantonalni sud, isključivo bavio pitanjem jesu li sporni komentari izneseni na apelantovom Facebook profilu ili je, kako je apelant tvrdio, sporni profil bio lažan. Međutim, redovni sudovi su o tom pitanju donijeli odluku primjenom pravila o teretu dokazivanja, a da pri tome Općinski sud apelantu u ponovljenom postupku nije dopustio izvođenje dokaza zbog toga što ih nije predložio na pripremnom ročištu. Pri tome je zanemareno da je prema stanju u spisu pripremno ročište održano u prethodnom stadiju postupka, kada apelant nije znao za stav iz rješenja Kantonalnog suda od 4. rujna 2019. godine kojim je predmet vraćen u stadij glavne rasprave. Prema tome, polazeći od činjenice da pitanje je li apelant bio vlasnik profila predstavlja zaista važno pitanje o kojem ovisi postojanje objektivne veze između spornih izjava i apelanta, Ustavni sud smatra da bez obzira na slobodu procjene koju redovni sudovi imaju, u smislu članka 102. stavak 2. ZPP-a, takav stav redovnih sudova se ne može smatrati proporcionalnim u kontekstu zaštite apelantovog prava na slobodu izražavanja.

35. Osim toga, Ustavni sud zapaža da se redovni sudovi uopće nisu bavili sadržajem spornog izražavanja. Naime, redovni sudovi su apelantovu odgovornost za klevetu utvrdili samo na temelju činjenice da je sporno izražavanje objavljeno na apelantovom profilu. U tom pogledu, Ustavni sud zapaža da obrazloženja osporenih odluka uopće ne sadrže analizu relevantnih odredaba iz članka 6. st. 2. i 3. ZZK kojima je propisana od-

govornost za klevetu i iznimaka od te odgovornosti koje su propisane u članku 7. ZZK, kao i drugih odredaba navedenog zakona koji je *lex specialis* u odnosu na druge zakone.

36. Također, Ustavni sud ponavlja da iz prakse Europskog suda, koju slijedi Ustavni sud, proizlazi cijeli dijapazon čimbenika koji mogu biti relevantni prilikom odmjeravanja prava i interesa pri odlučivanju o potencijalno suprotstavljenim pravima, pravu na ugled i pravu na slobodu izražavanja (vidi točku 35. ove odluke). U tom kontekstu, Ustavni sud zapaža da redovni sudovi uopće nisu razmatrali pitanja jesu li navodi koji se pripisuju apelantu izneseni kao činjenice ili vrijednosni sud, je li postojao javni interes za njihovo iznošenje, koliko je tužiteljica bila poznata u vrijeme izražavanja, njezino ponašanje prije objave i što je bio predmet navodnih apelantovih tvrdnji. Pored toga, redovni sudovi se nisu bavili ni kontekstom u kojem je sporno izražavanje bilo navedeno, niti su utvrdili sadržaj, oblik i posljedice objave. U tom smislu, Ustavni sud podsjeća da u svojim odlukama u kojima razmatra navode o povredi prava na slobodu izražavanja, odnosno prava na privatni život kontinuirano ponavlja da je nužna analiza svih navedenih čimbenika u okolnostima svakog konkretnog slučaja, što proizlazi iz članka II/2. Ustava BiH, kojim je propisano da se u Bosni i Hercegovini izravno primjenjuju prava i slobode garantirani Europskom konvencijom i da ti akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima.

37. Stoga, imajući u vidu navedenu praksu, kao i uspostavljene relevantne kriterije, Ustavni sud smatra da redovni sudovi u konkretnom slučaju nisu dali „relevantne i dovoljne razloge“ na temelju kojih bi se moglo zaključiti da je miješanje u apelantovo pravo na slobodu izražavanja bilo „nužno u demokratskom društvu“, čime je došlo do kršenja apelantovog prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

38. U kontekstu navedenog, Ustavni sud smatra da je potrebno, s ciljem zaštite apelantovih ustavnih prava, ukinuti osporenu presudu Kantonalnog suda te predmet vratiti tom sudu kako bi donio novu odluku sukladno garancijama iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

b) Ostali navodi

39. S obzirom na zaključke o povredi prava iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, Ustavni sud smatra da nema potrebe posebno ispitivati navode o povredi prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, prava na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije, prava na djelotvoran pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije te članka 17. Europske konvencije.

VII. Zaključak

40. Ustavni sud zaključuje da je prekršeno apelantovo pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije kada redovni sudovi u osporenim odlukama nisu dali „relevantne i dovoljne razloge“ na temelju kojih bi se moglo zaključiti da je miješanje u apelantovo pravo na slobodu izražavanja bilo „nužno u demokratskom društvu“.

41. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

42. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Sadržaj

Predmet broj AP-1539/23

ODLUKA O
DOPUSTIVOSTI I
MERITUMU

Apelacija A. S., kojeg zastupa Alen Nakić, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 K 043978 23 Kv 3 od 30. siječnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 3 K 043978 23 Kpp 10 od 18. siječnja 2023. godine

Odluka od 21. ožujka 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-1539/23**, rješavajući apelaciju **A. S.**, na temelju članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 21. ožujka 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelomično se usvaja apelacija A. S.

Utvrđuje se povreda prava na slobodu kretanja iz članka II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u odnosu na mjeru zabrane napuštanja boravišta u smislu odredbe članka 126. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine i mjeru zabrane putovanja izvan Bosne i Hercegovine u smislu članka 126. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine, koje su apelantu izrečene Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 K 043978 23 Kpp 10 od 18. siječnja 2023. godine.

Odbija se kao neutemeljena apelacija A. S. podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 K 043978 23 Kv 3 od 30. siječnja 2023. godine u odnosu na ostale izrečene mjere zabrane.

Obrazloženje

I. Uvod

1. A. S. (u daljnjem tekstu: apelant), kojeg zastupa Alen Nakić, odvjetnik iz Sarajeva, podnio je 29. ožujka 2023. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u

daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) broj S1 3 K 043978 23 Kv 3 od 30. siječnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 3 K 043978 23 Kpp 10 od 18. siječnja 2023. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je 5. travnja 2023. godine da dostave odgovor na apelaciju. Pozvani su dostavili tražene odgovore koji su 18. travnja 2023. godine dostavljeni apelantovom punomoćniku na izjašnjenje. Izjašnjenje na odgovore nije dostavljeno u ostavljenom roku.

III. Činjenično stanje

3. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

4. Rješenjem Suda BiH od 28. listopada 2022. godine apelantu je određen pritvor zbog postojanja utemeljene sumnje da je zajedno s A. P. i drugim osobama počinio kaznena djela iz Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine, i to povredu tajnosti postupka, pomoć počinitelju poslije počinjenog kaznenog djela i Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine – primanje dara i drugih oblika koristi. Sud je utvrdio i postojanje naročitih okolnosti – opasnosti da će boravkom na slobodi uništiti, sakriti dokaze i tragove važne za kazneni postupak, odnosno ometati kazneni postupak utjecajem na suučesnike i svjedoke, u smislu članka 132. stavak 1. točka b) Zakona o kaznenom postupku BiH (u daljnjem tekstu: ZKP).

5. U odnosu na postojanje utemeljene sumnje, Sud BiH je naveo da iz dostavljenih dokaza proizlazi utemeljena sumnja da je apelant, kao policijski službenik, osobama osumnjičenim u kaznenim predmetima u kojima se vodila istraga otkrivao činjenice i podatke do kojih je došao radom na predmetima u policiji, kao i podatke iz *Sky* aplikacija i druge informacije označene kao tajni podatak. Na taj način je tim osobama omogućavao prikrivanje tragova izvršenja kaznenog djela ili bjekstvo u zamjenu za novac ili druge pogodnosti koje je dobivao.

6. U odnosu na opasnost od utjecaja na kazneni postupak, sud je ukazao da iz dostavljenih dokaza proizlazi da postoji više osoba s kojima je apelant ostvarivao kontakte, a identitet svih tih osoba i potencijalnih svjedoka još nije poznat. Osim toga, sud je naveo da je postupak u fazi istrage u okviru koje Tužiteljstvo treba poduzeti niz istražnih radnji (saslušanje svjedoka – policijskih službenika, kao i analiza podataka iz *Sky* komunikacije). Sud BiH je istaknuo da je apelant, dugogodišnjim radom u policijskim

organima, ostvario niz operativnih i prijateljskih veza s policijskim službenicima, te da postoji bojazan od iskorištavanja tih kontakata. Sve navedeno, prema ocjeni suda, ukazuje da bi apelant boravkom na slobodi mogao ostvariti kontakt i utjecati na potencijalne svjedoke ili supočinitelje. Sud je također zaključio da se drugim, blažim mjerama ne može postići isti cilj kao s mjerom pritvora.

7. Rješenjem Suda BiH od 24. studenog 2022. godine pritvor je apelantu produljen za još dva mjeseca iz razloga propisanih člankom 132. stavak 1. točka b) ZKP-a. Glede postojanja posebnog pritvorskog razloga Sud BiH je u tom rješenju naveo da se radi o početku kompleksne istrage. Sud je istaknuo prirodu kaznenih djela i okolnosti pod kojima su, kako se utemeljeno sumnja, počinjena, kao i da postoji još osoba s kojima su ostvareni kontakti, čiji identitet još nije otkriven. Ukazano je na potrebu saslušanja svjedoka, provođenja drugih istražnih radnji, te je zaključeno da bi apelant boravkom na slobodi mogao ometati kazneni postupak.

Osporena rješenja

8. Rješenjem Suda BiH broj S1 3 K 043978 23 Kpp od 18. siječnja 2023. godine usvojen je prijedlog Tužiteljstva od 18. siječnja 2023. godine, pa je apelantu ukinut pritvor i određeno da se on ima pustiti na slobodu nakon što sudu budu dostavljene apelantove važeće putne isprave. Istodobno, apelantu su određene ostale mjere zabrane, i to: 1) zabrana obavljanja službenih dužnosti pri Ministarstvu unutarnjih poslova Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: MUP) primjenom članka 126.a stavak 1. točka a) ZKP-a; 2) zabrana napuštanja boravišta bez prethodnog odobrenja suda, izuzev ako ga napušta da bi se pojavio pred Sudom BiH u smislu odredbe članka 126. stavak 1. ZKP-a; 3) zabrana putovanja izvan Bosne i Hercegovine u smislu članka 126. stavak 2. ZKP-a; i 4) mjera zabrane sastajanja s određenim osobama iz članka 126a. stavak 1. točka c) ZKP-a, odnosno zabrana sastajanja s A. P. i svim policijskim službenicima MUP-a, osim s policijskim službenicima koji budu vršili kontrolu izrečenih mjera zabrane, na način da mu je zabranjeno međusobno sastajanje i kontaktiranje telefonskim putem ili preko posrednika. Određeno je da će izrečene mjere zabrane trajati dok za tim postoji potreba, kao i da će se opravdanost mjera kontrolirati svaka dva mjeseca.

9. Sud BiH je u obrazloženju rješenja naveo da je postojanje utemeljene sumnje već detaljno obrazloženo u rješenjima o određivanju i produljenju pritvora (vidi toč. 5–6. ove odluke). Glede prijedloga Tužiteljstva za ukidanje pritvora i izricanje mjera zabrane, sud je ukazao da se utemeljeno sumnja da je apelant inkriminirane radnje poduzeo zajedno s više neidentificiranih osoba koje su u ovom trenutku poznate samo apelantu, pri čemu postoji utemeljena sumnja da se radi o policijskim službenicima, kao što je i apelant. Imajući to u vidu, sud je zaključio da se u trenutnoj fazi postupka radi o odlučnim okolnostima koje čine opravdanim kumulativnu primjenu svih predloženih mjera zabrane, uz zaključak da sve utvrđene okolnosti upućuju na postojanje bojazni od

bjekstva ili poduzimanja radnji s ciljem skrivanja, odnosno dovoljno bojazni i osnove da bi apelant mogao stupiti u kontakt s drugim osobama povezanim s istragom u ovom predmetu, čiji identitet u ovom trenutku nije poznat ni sudu niti Tužiteljstvu. Sud je kao značajnu okolnost ocijenio to da je apelant inkriminirane radnje poduzeo u svojstvu službene osobe i u okviru radnog mjesta, ostvarujući kontakte s brojnim policijskim službenicima policijskih agencija u BiH. S obzirom na to da se radi o osjetljivoj fazi istražnog postupka, u kojem je neophodno provesti još niz radnji dokazivanja, sud je zaključio da bi bez određivanja mjera zabrane apelantu bilo omogućeno stupati u kontakt s policijskim službenicima, posebno onima s kojima je dijelio službene prostorije. Također, bilo bi moguće i vraćanje na radno mjesto, a samim tim bi mu bio omogućen pristup informacijama i dokazima. Zbog toga je sud utvrdio da je utemeljen prijedlog za izricanje mjere zabrane obavljanja službenih dužnosti pri MUP-u po osnovi članka 126.a stavak 1. točka a) ZKP-a.

10. Nadalje, sud je ocijenio utemeljenim i prijedlog Tužiteljstva glede zahtjeva za izricanje ostalih mjera zabrane. Ukazano je da će se primjenom zabrane napuštanja adrese boravišta i zabrane putovanja u smislu odredbe članka 126. st. 1. i 2. ZKP-a osigurati kontrola apelantovog kretanja u mjeri koja će osigurati njegovo prisustvo u postupku. Imajući u vidu uključenost drugih neidentificiranih osoba, sud je prihvatio navode Tužiteljstva da apelant može, s ciljem ometanja istrage, poduzeti radnje i posredno, bez svog izravnog sudjelovanja, te ocijenio utemeljenim prijedlog u dijelu koji se odnosi na zabranu sastajanja s određenim osobama iz članka 126a. stavak 1. točka c) ZKP-a.

11. Rješenjem Suda BiH od 30. siječnja 2023. godine odbijene su žalbe apelanta i njegovog branitelja podnesene protiv prvostupanjskog rješenja. U obrazloženju rješenja drugostupanjski sud je ukazao da je prvostupanjski sud pravilno donio odluku o prijedlogu Tužiteljstva za ukidanje pritvora i izricanje mjera zabrane, imajući u vidu promijenjene okolnosti i žurnost u postupanju. Pri tome je sud istaknuo da zakon ne propisuje obvezno održavanje ročišta po prijedlogu za ukidanje pritvora, kao i činjenicu da mjere zabrane u bilo kojem obliku predstavljaju blaže mjere od pritvora. Nadalje, suprotno žalbenim prigovorima, sud je utvrdio da je prilikom procjene postojanja utemeljene sumnje detaljno obrazloženo i elaborirano koji su to dokazi koji potvrđuju njezino postojanje. U pogledu apelantovih žalbenih navoda da mu je pritvor bio određen i produljen iz razloga propisanih člankom 132. stavak 1. točka b) ZKP-a, a ne iz točke a), te da se mjera zabrane napuštanja boravišta može odrediti samo zbog opasnosti od bjekstva ili skrivanja, drugostupanjski sud je ocijenio da je u prvostupanjskom rješenju dano obrazloženje o adekvatnosti i ciljevima navedenih mjera.

12. Drugostupanjski sud je ocijenio neutemeljenim apelantove žalbene navode da mjera zabrane sastajanja s određenim osobama nije jasno određena budući da se izrečenom mjerom općenito i neodređeno navode pripadnici MUP-a. Sud je zaključio da takva formulacija jasno zadovoljava potrebni stupanj određenosti u odnosu na koje osobe

izrečena mjera egzistira. Ocijenjeni su neutemeljenim i apelantovi žalbeni prigovori da se mjerom zabrane „kućnog pritvora“ krše apelantova i prava njegovog maloljetnog djeteta koje živi u Istočnom Sarajevu. U svezi s tim, drugostupanjski sud je naveo da izrečena mjera ne dovodi u pitanje kontakt s maloljetnim djetetom s obzirom na to da ne postoji prepreka (zakonska ili faktička) koja ograničava dijete da posjećuje apelanta na njegovoj adresi prebivališta u Kantonu Sarajevo.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

13. Apelant smatra da mu je osporenim rješenjima povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, pravo na slobodu iz članka II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1. točka c) i st. 3. i 4. Europske konvencije i pravo na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije. Apelant je naveo da je tijekom postupka počinjena bitna povreda odredbi kaznenog postupka iz članka 297. stavak 1. točka d) ZKPBiH zato što mu je onemogućeno izjasniti se o prijedlogu Tužiteljstva za određivanje mjera zabrane, čime je prekršeno njegovo pravo na obranu. Nadalje, apelant je ukazao da mu je mjera pritvora bila određena i produljena zbog koluzijske opasnosti iz članka 132. stavak 1. točka b) ZKP-a. Ukazao je i da se u skladu s odredbom članka 126. stavak 1. ZKP-a mjera zabrane napuštanja boravišta u svim njezinim izvedbenim oblicima može odrediti i produljiti samo ako postoji opasnost od bjekstva, skrivanja i odlaska u nepoznato mjesto ili u inozemstvo. Apelant tvrdi da se u konkretnom slučaju mjera pritvora nije mogla zamijeniti mjerom iz članka 126. stavak 1. ZKP-a s obzirom na to da opasnost od bjekstva nije ni postojala, niti mu je pritvor određen ili produljen iz tog razloga.

14. Glede mjere zabrane komuniciranja s A. P. i svim policijskim službenicima u MUP-u, apelant je ukazao da je mjera u dijelu neimenovanih osoba „apsolutno neodređena“, da je u tom smislu izreka nerazumljiva i da u svezi s tim postoji bitna povreda odredbi kaznenog postupka iz članka 297. stavak 1. točka k) ZKP-a.

15. Nadalje, apelant osporava zaključak suda o postojanju koluzijske opasnosti, navodeći da su neodrživi razlozi dani u osporenim rješenjima, kojima sud razloge za pritvor, odnosno mjere zabrane po ovoj osnovi, derivira iz činjenice da je apelant inkriminirane radnje poduzeo u svojstvu službene osobe. Istaknuo je da neodrživost tako iznesenih razloga proizlazi iz činjenice da je svojstvo službene osobe zapravo zakonsko obilježje kaznenog djela, pa da ne može predstavljati razlog za koluzijsku opasnost samo po sebi jer bi to značilo uvođenje standarda obligatornog pritvora u slučaju sumnjičenja za ovo kazneno djelo. Pozivajući se na praksu Europskog i Ustavnog suda, prema kojoj se na opasnost od ometanja kaznene istrage ne može pozvati *in abstracto*, već se

takav zaključak mora obrazložiti relevantnim dokazima, apelant tvrdi da u osporenim rješenjima nisu dani valjani i dovoljni razlozi iz kojih nesumnjivo proizlazi da koluzijska opasnost uistinu postoji.

16. Apelant ukazuje na propust drugostupanjskog suda da odluči o nizu žalbenih navoda koji su ukazivali na bitne povrede odredbi kaznenog postupka, zakona i Europske konvencije, čime je prekršen članak 5. stavak 4. Europske konvencije i članak 13. Europske konvencije. Osim toga, u smislu povrede prava na pravičan postupak iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije, ukazao je da svrha obveze da odluka bude obrazložena jest i pokazati da je stranama u postupku omogućeno da na ravnopravan i pravičan način budu saslušane u postupku pred sudom.

b) Odgovori na apelaciju

17. Sud BiH je u odgovoru na apelaciju naveo da u cijelosti ostaje pri argumentaciji iznesenoj u osporenom rješenju, pri čemu je posebno istaknuto da je teža mjera zamijenjena blažom mjerom za apelanta.

18. Tužiteljstvo smatra da je apelacija neutemeljena, da nisu povrijeđena apelantova prava na koja se pozvao i da je Sud BiH u obrazloženju osporenog rješenja naveo konkretne i pravilne razloge o svim odlučnim činjenicama, uz pravilnu ocjenu svakog pojedinog dokaza koji je cijenio prilikom donošenja odluke.

V. Relevantni propisi

19. **Kazneni zakon Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21 i 31/23)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji u relevantnom dijelu glasi:

Pomoć počinitelju nakon počinjenog kaznenog djela

Članak 232.

(1) Tko krije počinitelja kaznenog djela propisanog zakonom Bosne i Hercegovine, ili mu prikrivanjem oruđa, tragova ili na drugi način pomaže da ne bude otkriven, ili tko krije osobu osuđenu po zakonu Bosne i Hercegovine ili poduzima što drugo s ciljem izbjegavanja izvršenja izrečene kazne, sigurnosne mjere ili odgojne zavodske mjere propisane zakonom Bosne i Hercegovine, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko pruži pomoć počinitelju kaznenog djela za koje se po zakonu Bosne i Hercegovine može izreći kazna zatvora tri godine ili teža kazna, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Tko pruži pomoć počinitelju kaznenog djela za koje je zakonom Bosne i Hercegovine propisana kazna dugotrajnog zatvora, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Kazna izrečena za kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka ne može biti teža ni po vrsti ni po visini od kazne izrečene za kazneno djelo glede kojega je pomoć pružena.

(5) Za kazneno djelo iz st. 1. do 3. ovoga članka neće se kazniti osoba kojoj je počinitelj bračni drug, osoba koja s njim živi u izvanbračnoj zajednici, krvni rođak u ravnoj liniji, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojče ili njihov bračni drug ili osoba s kojom žive u izvanbračnoj zajednici, ili koja je branitelj, liječnik ili vjerski ispovjednik počinitelja.

Povreda tajnosti postupka

Članak 237.

(1) Tko neovlašteno drugom otkrije činjenicu ili sredstvo koje sadrži informaciju i u čiji je posjed došao iz istražnog, sudskog, prekršajnog ili upravnog postupka pred institucijama Bosne i Hercegovine, a što se po zakonu ne smije objaviti ili je odlukom Suda Bosne i Hercegovine ili od strane ovlaštene osobe označeno kao tajni podatak, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko neovlašteno objavi, posreduje u objavi, omogući objavu ili učini dostupnim činjenicu ili sredstvo koje sadrži informaciju i u čiji je posjed došao iz istražnog, sudskog, prekršajnog ili upravnog postupka pred institucijama Bosne i Hercegovine, a što se po zakonu ne smije objaviti ili je odlukom Suda Bosne i Hercegovine ili od strane ovlaštene osobe označeno kao tajni podatak, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

20. **Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine** („Službene novine FBiH“ br. 36/03, 37/03 – ispravka, 21/04 – ispravka, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17 i 31/23)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 380.
Primanje dara i drugih oblika koristi

(1) Službena ili odgovorna osoba u Federaciji uključujući i stranu službenu osobu ili arbitra ili sudca porotnika, koja zahtijeva ili primi dar ili kakvu drugu korist za sebe ili za drugu osobu, ili koja primi obećanje dara ili kakve koristi za sebe ili za drugu osobu, da u okviru svoje funkcije učini što ne bi smjela učiniti ili da ne učini što bi morala učiniti ili tko posreduje pri ovakvom podmićivanju službene ili odgovorne osobe, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Službena ili odgovorna osoba u Federaciji uključujući i stranu službenu osobu ili arbitra ili sudca porotnika, koja zahtijeva ili primi dar ili kakvu korist za sebe ili za drugu osobu, ili koja primi obećanje dara ili kakve koristi za sebe ili za drugu osobu, da u okviru svoje funkcije učini što bi morala učiniti ili da ne učini što ne bi smjela učiniti ili tko posreduje pri ovakvom podmićivanju službene ili odgovorne osobe, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Kaznom iz stavka 2. ovoga članka kaznit će se službena ili odgovorna osoba u Federaciji uključujući i stranu službenu osobu ili arbitra ili sudca porotnika, koja poslije činjenja ili nečinjenja iz st. 1. i 2. ovoga članka, a u svezi toga, zahtijeva ili primi dar ili kakvu drugu korist za sebe ili za drugu osobu.

(4) Primljeni dar ili imovinska korist oduzet će se.

21. **Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13, 49/17 – odluka USBiH, 42/18 – rješenje USBiH, 65/18, 22/21 – odluka USBiH i 8/22 – rješenje USBiH)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji u relevantnom dijelu glasi:

Odjeljak 4 - Mjere zabrane

Članak 126.
Zabrana napuštanja boravišta i zabrana putovanja

(1) Ako postoje okolnosti koje ukazuju da bi osumnjičeni ili optuženi mogao pobjeći, sakriti se, otići u nepoznato mjesto ili u inozemstvo, Sud može, obrazloženim rješenjem, zabraniti osumnjičenom ili optuženom da napusti boravište.

(2) U okolnostima iz stavka (1) ovog članka, Sud također može, bilo kao dodatnu mjeru uz zabranu napuštanja boravišta bilo kao zasebnu mjeru, narediti privremeno oduzimanje putnih isprava uz zabranu izdavanja novih putnih isprava, kao i zabranu korištenja osobne iskaznice za prelazak državne granice Bosne i Hercegovine (zabrana putovanja).

Članak 126.a stavak 1. toč. a) i c)
Ostale mjere zabrane

(1) Kada okolnosti slučaja na to ukazuju, Sud može izreći jednu ili više sljedećih mjera zabrane:

a) zabranu poduzimanja određenih poslovnih aktivnosti ili službenih dužnosti,

c) zabranu sastajanja s određenim osobama,

Članak 132. stavak 1. točka b)
Razlozi za pritvor

(1) Kada postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo, pritvor joj se može odrediti:

b) ako postoji osnovana bojazan da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili ako naročite okolnosti ukazuju da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, sudionike ili prikrivače,

VI. Dopustivost i meritum

22. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

23. Apelant pobija rješenja Suda BiH tvrdeći da su mu povrijeđena prava iz članka II/3.d) i e) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 5., 6. i 13. Europske konvencije.

24. Ustavni sud, prije svega, primjećuje da apelant problematizira mjere zabrane koje mu je Sud BiH izrekao na temelju članka 126.a stavak 1. toč. a) i c) i članka 126. st. 1. i 2. ZKP-a. U skladu s praksom Ustavnog suda, Ustavni sud najprije treba utvrditi na koje pravo garantirano Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom te mjere zabrane utječu. Naime, kao što je Ustavni sud utvrdio u svojoj praksi, „mjera zabrane“ izrečena prema domaćem zakonu, ovisno o njezinom sadržaju, trajanju, intenzitetu i drugim relevantnim čimbenicima, može utjecati na povredu čl. 5. i 8. Europske konvencije, te članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju i druga prava (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu *AP-2788/20* od 27. studenog 2020. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba).

25. U konkretnom slučaju Ustavni sud zaključuje da mjere zabrane izrečene rješenjima osporenim apelacijom trebaju biti ispitane u kontekstu garancija iz članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu *AP-4391/17* od 6. prosinca 2017. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba).

Pravo na slobodu kretanja i prebivališta

26. Članak II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

m) Pravo na slobodu kretanja i prebivanja.

27. Članak 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju glasi:

1. Svatko tko se zakonito nalazi na teritoriju jedne države ima na tom teritoriju, pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.

2. Svatko je slobodan napustiti bilo koju zemlju, uključujući i vlastitu.

3. Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti u odnosu na ostvarivanje ovih prava osim onih koja su sukladna zakonu i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu državne ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretka, radi sprječavanja kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

4. Prava iz stavka 1. mogu se u određenim oblastima, također, podvrgnuti ograničenjima koja su uvedena sukladno zakonu i opravdana javnim interesom u demokratskom društvu.

28. Ustavni sud podsjeća da članak 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju garantira svakome pravo na slobodu kretanja u okviru određenog teritorija i pravo napustiti taj teritorij, što podrazumijeva pravo da putuje u zemlju u koju po svom izboru može biti primljen (vidi Europski sud, *Khlyustov protiv Rusije*, presuda od 11. srpnja 2013. godine, aplikacija broj 28975/05, točka 64.). Ustavni sud napominje da su, u skladu s praksom Europskog suda, propisane iznimke od navedenog prava koje su navedene u stavku 3. članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju, a ta ograničenja trebaju biti u skladu sa zakonom i nužna u demokratskom društvu. Ustavni sud podsjeća da izraz „u skladu sa zakonom“ zahtijeva ne samo da nametnute mjere imaju osnovu u domaćem pravu nego i da se prilikom njihovog izricanja poštuje postupak propisan zakonom.

29. Imajući u vidu navedene standarde, Ustavni sud će prvenstveno razmotriti mjere zabrane napuštanja boravišta i zabrane putovanja izvan Bosne i Hercegovine koje su apelantu izrečene u smislu odredbe članka 126. st. 1. i 2. ZKP-a, kojima se apelantu nesumnjivo ograničava pravo na slobodu kretanja. Apelant je osporio zakonitost izrečenih mjera tvrdeći da tijekom postupka nikada nije utvrđeno da postoji opasnost od njegovog bjekstva i da nije bilo osnove da mu se te mjere odrede. Ustavni sud zapaža da je apelantu, prije izricanja tih mjera, bio određen pritvor zbog postojanja opasnosti da će boravkom na slobodi uništiti, sakriti dokaze i tragove važne za kazneni postupak, odnosno ometati kazneni postupak utjecajem na suučesnike i svjedoke, u smislu članka 132. stavak 1. točka b) ZKP-a. Ustavni sud, dalje, zapaža da je Sud BiH mjere zabrane napuštanja boravišta i zabrane putovanja izvan Bosne i Hercegovine apelantu izrekao uz obrazloženje da će se njima „osigurati kontrola apelantovog kretanja u mjeri koja će osigurati njegovo prisustvo u postupku“. Pri tome, sud nije utvrdio, ni prilikom određivanja i produljenja pritvora, niti prilikom izricanja mjera zabrane, da postoje okolnosti koje ukazuju da bi apelant mogao pobjeći ili otići u inozemstvo. Ustavni sud zapaža da iz odredbe članka 126. st. 1. i 2. ZKP-a nesumnjivo proizlazi da se te mjere zabrane osumnjičenim/optuženim osobama mogu izreći isključivo ako je tijekom postupka utvrđeno da postoji

opasnost od bjekstva. S obzirom na to, Ustavni sud zaključuje da obrazloženje Suda BiH da će se izrečenim mjerama zabrane osigurati kontrola apelantovog kretanja, u situaciji kada u odnosu na apelanta nije utvrđena opasnost od bjekstva, ne zadovoljava standard „zakonitosti“ koji je neophodan za izricanje tih mjera. Stoga, Ustavni sud zaključuje da je izrečenim mjerama zabrane napuštanja boravišta i zabrane putovanja izvan Bosne i Hercegovine povrijeđeno apelantovo pravo na slobodu kretanja i prebivališta garantirano člankom 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju.

30. Nadalje, apelant je glede mjere zabrane sastajanja s A. P. i svim policijskim službenicima MUP-a iz članka 126a. stavak 1. točka c) ZKP-a prigovorio da je ta mjera u dijelu kojim mu se zabranjuje kontakt sa svim policijskim službenicima MUP-a neodređena i uslijed toga nezakonita. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je u svojoj praksi već ukazao da odredba članka 126a. točka c) ZKP-a određuje zabranu sastajanja s određenim osobama, ali da ne navodi krug osoba na koje će se odnositi. Stoga je na sudu da to precizira prema okolnostima svakog konkretnog slučaja (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-1126/22* od 6. srpnja 2022. godine, točka 39., dostupna na www.ustavnisud.ba). Ustavni sud je u navedenoj odluci, kao i Sud BiH, ukazao da mjera zabrane sastajanja nije sama sebi cilj, da svrha te mjere nije spriječiti sastajanje, druženje ili nešto treće, nego upravo spriječiti neželjene kontakte s ciljem sprečavanja utjecaja na postupak, odnosno razmjenu informacija prilikom sastajanja u svezi s kaznenim postupkom.

31. U konkretnom slučaju apelantu je, osim zabrane sastajanja sa suosumnjičenim A. P., zabranjeno sastajanje i sa svim policijskim službenicima MUP-a. Sud je takvu mjeru donio motiviran činjenicom da se apelant utemeljeno sumnjiči da je inkriminirane radnje poduzeo zajedno s više neidentificiranih osoba koje su u ovom procesnom trenutku poznate samo apelantu, pri čemu postoji utemeljena sumnja da se radi o policijskim službenicima, kao što je i apelant. Sud je o tome dao relevantne razloge (vidi točku 9. ove odluke). Osim toga, sud je imao u vidu i to da je apelant inkriminirane radnje poduzeo u svojstvu službene osobe i u okviru radnog mjesta, ostvarujući kontakte s brojnim policijskim službenicima policijskih agencija u BiH, kao i da bi te kontakte mogao upotrijebiti s ciljem ometanja postupka. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud ne može zaključiti da se tako izrečenom mjerom apelantu pravo na slobodu kretanja ograničava više nego što je to u ovom procesnom trenutku neophodno. Naime, imajući u vidu da je istraga protiv apelanta, koji se utemeljeno sumnjiči da je počinio teška kaznena djela, u ranoj i ranjivoj fazi, kao i da se utemeljeno sumnja da je apelant inkriminirane radnje počinio s drugim policijskim službenicima čiji se identitet tek treba utvrditi, onda je jasno da sud u ovoj fazi postupka nije mogao konkretizirati izrečenu mjeru kao što je to učinio u odnosu na suosumnjičenog A. P. Osim toga, kontradiktornost postupka je osigurana kroz mogućnost podnošenja žalbe, koju je apelant iskoristio, te je apelantove žalbene prigovore razmotrilo drugostupanjsko vijeće Suda BiH.

32. Iz navedenog proizlazi da mjera zabrane nije izrečena neodređeno, nego da je izrečena na odgovarajući način imajući u vidu zaštitu postupka u ovoj još uvijek ranoj fazi istrage. Kako istraga bude napredovala i kada se otkriju eventualni suučesnici i svjedoci, sud će, s ciljem postizanja proporcionalnosti između cilja kojem se teži i apelantovog prava na slobodu, biti u obvezi tako izrečenu mjeru revidirati i uskladiti ju s novonastalim okolnostima. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da nema povrede prava iz članka II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju prilikom određivanja mjere zabrane sastajanja apelantu na način kako je to učinjeno u osporenom rješenju.

Pravo na učinkovit pravni lijek

33. Glede navoda o povredi prava na učinkovit pravni lijek, Ustavni sud ukazuje da je odredbama članka 13. Europske konvencije propisano da svatko kome su povrijeđena prava i slobode koji su predviđeni u Konvenciji ima pravo na učinkovit pravni lijek pred domaćim vlastima, bez obzira na to jesu li povredu učinile osobe koje su postupale u službenom svojstvu.

34. Ustavni sud primjećuje da je apelant protiv prvostupanjskog rješenja kojim su mu određene mjere zabrane imao i koristio pravo žalbe, te da je o žalbi odlučilo drugostupanjsko vijeće Suda BiH. Pri tome, Ustavni sud zapaža da, osim apelantovog nezadovoljstva osporenim rješenjima, ništa drugo ne pokreće pitanje prava na efikasan pravni lijek. Stoga, Ustavni sud zaključuje da nije došlo do povrede prava na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije.

35. Konačno, Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi usvojio stajalište, s obzirom na temporalni karakter rješenja o određivanju, odnosno produljenju mjera zabrane, da u situaciji kada utvrdi da je izricanje mjere zabrane rezultiralo povredom prava na slobodu kretanja i prebivališta, te da je u trenutku donošenja odluke Ustavnog suda trajanje mjere zabrane izrečene osporenim odlukama isteklo, dovoljno da utvrdi povredu ustavnog prava i ukaže na učinjene propuste u postupku određivanja mjere zabrane (vidi, između ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-4531/15* od 8. prosinca 2015. godine, toč. 68. i 69., s referencama na relevantnu praksu Ustavnog suda, dostupna na www.ustavnisud.ba). Međutim, Ustavni sud napominje da je Sud BiH obvezan, ako mjere zabrane izrečene apelantu budu na snazi u vrijeme prijema ove odluke, odmah poduzeti radnje kojima će spriječiti daljnje ograničavanje apelanta u njegovom pravu na slobodu kretanja, kako je navedeno u ovoj odluci.

VII. Zaključak

36. Ustavni sud zaključuje da je povrijeđeno apelantovo pravo na slobodu kretanja i prebivališta iz članka II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju u situaciji kada su apelantu izrečene mjere zabrane napuštanja

boravišta i zabrane putovanja izvan Bosne i Hercegovine, a da prethodno nije utvrđena opasnost od njegovog bjekstva.

37. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja apelantovog prava na slobodu kretanja i prebivališta iz članka II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju jer je mjera zabrane sastajanja s A. P. i svim policijskim službenicima MUPKS iz članka 126a. stavak 1. točka c) ZKP-a izrečena u svrhu zaštite postupka, s obzirom na njegovu ranu fazu, uz odgovarajuće i relevantno obrazloženje, pri čemu u postupku određivanja te mjere zabrane apelantu nije bila uskraćena mogućnost podnijeti žalbu, o kojoj je odlučilo drugostupanjsko vijeće Suda BiH.

38. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja članka 13. Europske konvencije u svezi s pravom na slobodu kretanja i prebivališta kada je apelant izjavio žalbu o kojoj je odlučio drugostupanjski sud.

39. Na temelju članka 59. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

40. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Sadržaj

Predmet broj AP-2756/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Dražena Šinikovića, kojeg zastupa Tatjana Savić, odvjetnica iz Bijeljine, podnesena protiv rješenja Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 044836 23 Kž od 5. travnja 2023. godine i S1 2 K 044836 23 K od 21. ožujka 2023. godine

Odluka od 30. svibnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-2756/23,** rješavajući apelaciju **Dražena Šinikovića**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 30. svibnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija Dražena Šinikovića podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 044836 23 Kž od 5. travnja 2023. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i u „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Dražen Šiniković (u daljnjem tekstu: apelant) iz Trebinja, kojeg zastupa Tatjana Savić, odvjetnica iz Bijeljine, podnio je 9. lipnja 2023. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv rješenja Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 044836 23 Kž od 5. travnja 2023. godine i S1 2 K 044836 23 K od 21. ožujka 2023. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je da dostave odgovor na apelaciju. Pozvani su dostavili odgovor, koji je radi eventualnog izjašnjenja proslijeđen apelantu. Apelant se nije izjasnio.

III. Činjenično stanje

3. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

4. Rješenjem broj S1 2 K 044836 23 K od 21. ožujka 2023. godine Sud BiH je utvrdio da i dalje postoje okolnosti koje ukazuju na opravdanost trajanja mjere pritvora prema apelantu i drugim optuženim zbog postojanja osnove iz članka 132. stavak 1. toč. a) i c) Zakona o kaznenom postupku BiH (u daljnjem tekstu: ZKP), odnosno opasnosti od bjekstva i ponavljanja kaznenog djela. U rješenju je navedeno da je protiv apelanata i ostalih osoba (u daljnjem tekstu: drugi optuženi) podignuta optužnica zbog postojanja utemeljene sumnje da su počinili kazneno djelo organiziranog kriminala u svezi s kaznenim djelom neovlaštenog prometa opojnim drogama i u svezi s kaznenim djelom pranja novca i krivotvorenja isprave. Nakon potvrđivanja optužnice sud je optuženim odredio pritvor, koji može trajati dvije godine ili do nove odluke suda, u postupku sudske kontrole opravdanosti pritvora.

5. U odnosu na razloge za postojanje utemeljene sumnje, sud je u obrazloženju naveo da je sudac za prethodno saslušanje detaljno proučio dokaze dostavljene uz optužnicu, te da je utvrdio postojanje utemeljene sumnje. Sud je ukazao na niži stupanj sumnje, koji je potreban u ovoj fazi postupka. Također je naveo da prigovori koje je iznijela apelantova obrana u svezi sa zakonitošću dokaza dobivenih putem aplikacije „Anom“ ne dovode u pitanje zaključak o postojanju utemeljene sumnje. U svezi s postojanjem posebnih pritvorskih razloga, konkretno u odnosu na opasnost od bjekstva, sud je utvrdio da ta opasnost i dalje postoji. U svezi s tim je navedeno da zakon ne propisuje taksativno koje okolnosti se cijene glede opasnosti od bjekstva, ali da je sudska praksa ukazala na određene okolnosti i činjenice koje se trebaju cijeniti. U konkretnom predmetu, sud je uzeo u obzir težinu inkriminacija za koje se optuženi terete, snagu dokaza i svijest o procesnom položaju. Također, sud je cijenio da je glavni pretres počeo, zbog čega bi optuženi boravak na slobodi mogli iskoristiti za bjekstvo. Uz navedeno, kao značajnu okolnost sud je cijenio i mrežu međunarodnih kontakata optuženih koja je, kako se utemeljeno sumnja, uspostavljena činjenjem kaznenog djela čiji se *modus operandi* dovodi u vezu s djelovanjem u više zemalja. Također, sud je naveo da način izvršenja djela ukazuje na poznavanje ilegalnih prijelaza međunarodne granice, te izbjegavanja graničnih kontrola. Također, sud je cijenio i činjenicu da su pojedini optuženi utemeljeno sumnjivi da su nabavljali krivotvorene dokumente te koristili krivotvorene dokumente

radi prelaska granice. Sud je ukazao na dvojna državljanstava pojedinih optuženih, te nije zanemario mogućnost skrivanja unutar BiH. Sve navedene okolnosti, a naročito osobna svojstva optuženih, prema ocjeni suda, ukazuju na opasnost od bjekstva ako bi optuženi bili pušteni na slobodu.

6. Što se tiče okolnosti koje opravdavaju bojazan da će apelant i ostali optuženi ponoviti kazneno djelo, sud je naveo da treba razmotriti sve okolnosti konkretnog slučaja. U svezi s tim, ukazano je na prirodu i način izvršenja kaznenog djela koje je počinjeno u sastavu dobro organizirane i hijerarhijski ustrojene kriminalne grupe međunarodnog karaktera. Sud je naveo da određeni članovi grupe još nisu locirani i identificirani. Također, sud je ukazao na kontinuiranu aktivnost optuženih, te činjenicu da su pojedini optuženi, uključujući i apelanta, ranije osuđivani za istovrsna kaznena djela. Što se tiče apelantovih navoda o njegovom zdravstvenom stanju, kao i o zdravstvenom stanju njegova oca, sud je zaključio da se ipak nisu ispunile pretpostavke za primjenu blažih mjera, te da se nesmetano vođenje postupka može ostvariti jedino mjerom pritvora.

7. Sud je ispitao apelantove navode da su mu zdravlje i život ugroženi zbog neadekvatnog liječenja u pritvoru. Izvršen je uvid u kompletan spis te je sud utvrdio da se zavodski liječnik obratio sudu 7. ožujka 2023. godine. U skladu s njegovom preporukom sud je odobrio da se apelant uputi u bolnicu radi preoperativnih priprema i operativnog zahvata. Sud je obaviješten da se apelant nije mogao operirati i da je potrebna dodatna dijagnostička obrada. Ukazao je da apelant u pritvoru ima pristup zavodskom liječniku, te da mu je sud više puta, po obrazloženom zahtjevu, dozvolio preglede i intervencije u zdravstvenim institucijama. Sud je naglasio da ako postoji potreba za ozbiljnom liječničkom intervencijom, apelant, kao i zavodski liječnik, mogu se obratiti sudu sa zahtjevom, koji će sud razmotriti, kao što je urađeno i do sada.

8. Apelacijsko vijeće je Rješenjem broj S1 2 K 044836 23 Kž od 5. travnja 2023. godine odbilo apelantovu i žalbe ostalih optuženih i potvrdilo prvostupanjsko rješenje. Analizirajući žalbene navode vijeće je utvrdilo da apelant osporava postojanje utemeljene sumnje da je počinio kaznena djela za koja se tereti. Ukazano je da je postojanje utemeljene sumnje utvrđeno razmatranjem dokaza i cjelokupnog spisa, nakon čega je optužnica potvrđena. Apelacijsko vijeće je ocijenilo neutemeljenim prigovor obrane da dokazi na kojima je utemeljena optužnica nisu na uvjerljiv način doveli apelanta u vezu s djelima koja mu se stavljaju na teret. Kako je ukazao sud, kazneni postupak je u tijeku, glavni pretres je na samom početku nakon potvrđivanja optužnice, te nije vrijeme da se daje konačna ocjena izvedenih dokaza koja će biti predmet analize nakon zaključenja glavnog pretresa. Sud je istaknuo da se dokazi ispituju s ciljem utvrđivanja općeg uvjeta za pritvor, te da postojanje utemeljene sumnje nije dovedeno u pitanje. U odnosu na prigovor apelantove obrane o zakonitosti presretnutih razgovora kao dokaza pribavljenih putem aplikacije „Anom“, vijeće je ukazalo na ranije zauzeto stajalište da se u ovom trenutku neće upuštati u ocjenu zakonitosti tih dokaza, te da će konačnu odluku o zakonitosti dokaza donijeti pretresno vijeće.

9. Apelacijsko vijeće je navelo da je prvostupanjski sud pravilno cijenio sve relevantne činjenice koje ukazuju na postojanje opasnosti od bjekstva. Obrana je ukazivala na činjenicu dobrovoljne predaje optuženih, uključujući i apelanta, odnosno da su znali za istragu, a da nisu pobjegli. Međutim, vijeće je smatralo da se iz navedenog ne može zaključiti da opasnost od bjekstva ne postoji. Isto se odnosi na činjenicu da apelant i još neki od optuženih imaju samo državljanstvo BiH i nemaju imovinu izvan BiH. Sud je sumirao okolnosti na koje se pozvao prvostupanjski sud i zaključio da su pravilno ocijenjene i da ukazuju na opasnost od bjekstva. U odnosu na postojanje osnove iz članka 132. stavak 1. točka c) ZKP-a, vijeće je ukazalo da je utvrđen opći uvjet koji se odnosi na visinu zaprijećene kazne. Također, navedeno je da je prvostupanjski sud cijenio sve okolnosti konkretnog slučaja, i to prirodu i način izvršenja kaznenog djela, raniju osuđivanost nekih od optuženih, uključujući i apelanta, te karakteristike ličnosti svih optuženih, a pozvalo se i na praksu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u predmetima umiješanosti u organizirani kriminal. Apelacijsko vijeće je ukazalo da je izvjesnost o počinjenju kaznenog djela utvrđena u svezi s fazom optuženja i da je ocijenjena u okviru iteracijske opasnosti na razini utemeljene sumnje te da nije povrijeđena presumpcija nevinosti. I prema stajalištu drugostupanjskog suda, pravilno je utvrđeno da se svrha može postići samo mjerom pritvora te da niti jedna druga blaža mjera ne bi bila svrsishodna.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelant ukazuje na povredu prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, povrede prava iz članka II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3. Europske konvencije i povredu prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 2. Europske konvencije. Apelant najprije problematizira način na koji je utvrđena utemeljena sumnja, te ukazuje da utemeljena sumnja protekom vremena nije dovoljna. Navodi da se vijeće koje je odlučilo o pritvoru oslonilo na odluku suca za prethodno saslušanje, koju apelant problematizira. Naime, apelant navodi da pretresno vijeće nije funkcionalno nadležno za određivanje pritvora, te da je trebalo da odluči vanpretresno vijeće koje može izvršiti uvid u sve dokaze. Apelant osporava i postojanje posebnih pritvorskih razloga. U odnosu na postojanje opasnosti od bjekstva, apelant ponovo ukazuje na osobnu situaciju i činjenicu da se dobrovoljno predao. Smatra da sud nije ni konkretizirao niti individualizirao okolnosti u odnosu na njega. Ukazuje da je nejasno koje je dokaze vijeće cijenilo „kada vijeću koje odlučuje o pritvoru dokazi nisu dostupni“. Također, navodi da se opasnost od ponavljanja kaznenog djela pretpostavlja i paušalno utvrđuje i da se pogrešno citira sudska praksa. Apelant smatra da nisu ispitani njegovi žalbeni navodi, već da se formalno odlučilo o pritvoru.

11. Nadalje, apelant navodi da sadržaj osporenih rješenja krši pretpostavku nevinosti, te ukazuje na dijelove iz rješenja koji „imaju dejstvo jasne sudske objave“ da je on izvršio kazneno djelo. Naročito smatra spornim sljedeći sadržaj: „[…] sud prihvaća da iskustvo optuženih koje su stekli vršeći inkriminirane radnje, koje im se potvrđenom optužnicom stavljaju na teret, ukazuje na opasnost da bi se isti mogli sakriti“ ili „[s]ud je prilikom odlučivanja imao u vidu i činjenicu da određeni članovi grupe još nisu locirani i identificirani, da su se optuženi ovom aktivnošću bavili kontinuirano, uz visok stupanj upornosti pri izvršenju ovih kaznenih djela […]“. Također, apelant navodi da sud nije razmotrio primjenu blažih mjera.

12. Apelant navodi i povredu prava na nehumano postupanje iz članka II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3. Europske konvencije. Smatra da mu je uskraćena pravovremena i odgovarajuća zaštita tijekom boravka u pritvoru. Navodi da je operiran i otpušten iz bolnice. Međutim, zbog odlaganja operacije, nemara u Pritvorskoj jedinici i odlaganja, rutinska operacija je prerasla u ozbiljnu operaciju, a apelant je trpio bolove. Apelant također navodi da se drugostupanjski sud nije izjasnio na njegove žalbene navode o zdravstvenom stanju. Apelant je dostavio zahtjev svog odvjetnika upućen sudu 26. siječnja 2023. godine da mu se zakaže žuran pregled kod liječnika i otpusno pismo bolnice u Istočnom Sarajevu s dijagnozom, nalazima, terapijom i navedenim kontrolnim pregledom za deset dana, po potrebi i ranije.

b) Odgovori na apelaciju

13. U odgovoru na apelaciju Sud BiH navodi da je apelacija neutemeljena. U odnosu na postojanje utemeljene sumnje, odnosno da je obrazloženje isto kao što je bilo u ranijim rješenjima, Sud BiH je naveo da se okolnosti nisu naknadno promijenile, pa se ne može očekivati ni sadržajno drugačije stajalište vijeća. Nadalje, Sud BiH je cijenio da i dalje egzistiraju posebni pritvorski razlozi, o čemu je dao razloge u osporenim odlukama, te ostaje pri danoj argumentaciji. Što se tiče apelantova prigovora da odluku o pritvoru nije moglo donijeti pretresno vijeće, Sud BiH se poziva na zakonske odredbe čl. 131. stavak 5. i 137. stavak 1. ZKP-a. Također navodi da odredbe koje citira „logično ukazuju“ na postupanje suca odnosno vijeća kod kojeg se predmet nalazi, jer su taj sudac odnosno vijeće najadekvatnije upoznati sa stanjem spisa, odnosno okolnostima o kojima ovisi zadržavanje u pritvoru.

14. Tužiteljstvo BiH je u odgovoru navelo da su u rješenjima Suda BiH dani razlozi zbog kojih je pritvor produljen i da nije došlo do povrede prava koje apelant navodi.

V. Relevantni propisi

15. **Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13, 49/17 – odluka USBiH, 42/18 – rješenje USBiH, 65/18, 22/21 – odluka USBiH i 8/22 – rješenje USBiH)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi

Odjeljak 6 - Pritvor

Članak 131. stavak (5)
Opće odredbe

(5) Tijekom cijeloga postupka pritvor će biti ukinut čim prestanu razlozi na temelju kojih je određen, a pritvorenik će odmah biti pušten na slobodu. Po prijedlogu optuženika ili branitelja za ukidanje pritvora koji je zasnovan na novim činjenicama, Sud će održati ročište odnosno sjednicu vijeća, o čemu će obavijestiti stranke i branitelja. Nedolazak stranaka i branitelja koji su uredno obaviješteni ne sprečava održavanje ročišta odnosno sjednice vijeća. Protiv rješenja o odbijanju prijedloga za ukidanje pritvora dopuštena je žalba. Ukoliko prijedlog nije zasnovan na novim činjenicama bitnim za ukidanje pritvora, Sud neće donijeti posebno rješenje.

Članak 132. stavak (1) toč. a) i c)
Razlozi za pritvor

(1) Kada postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo, pritvor joj se može odrediti:

a) ako se krije ili ako postoje druge okolnosti koje ukazuju na opasnost od bijega,

c) ako naročite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti kazneno djelo ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo ili da će počiniti kazneno djelo kojim prijeti, a za ta se kaznena djela može izreći kazna zatvora tri godina ili teža kazna, […]

Članak 137. stavak (1)
Pritvor nakon potvrđivanja optužnice

(1) Pritvor se može odrediti, produljiti ili ukinuti i nakon potvrđivanja optužnice. Kontrola opravdanosti pritvora se vrši po isteku svaka dva mjeseca od dana donošenja posljednjeg rješenja o pritvoru. Žalba protiv ovog rješenja ne zadržava njegovo izvršenje.

VI. Dopustivost i meritum

16. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

17. Apelant pobija navedena rješenja tvrdeći da su tim rješenjima povrijeđena njegova prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. Europske konvencije.

18. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

d) Pravo na slobodu i sigurnost osobe.

19. Članak 5. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Nitko ne može biti lišen slobode osim u sljedećim slučajevima i sukladno postupku propisanom zakonom:

c) u slučaju zakonitog uhićenja ili pritvaranja osobe u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila kazneno djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje kaznenog djela ili bjekstvo nakon počinjenja kaznenog djela;

3. Svatko tko je uhićen ili pritvoren sukladno odredbama iz stavka 1. točka c) ovog članka izvodi se bez odgađanja pred suca ili drugu službenu osobu zakonom ovlaštenu da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju.

20. Iz osporenih rješenja proizlazi da je apelantu produljen pritvor nakon potvrđivanja optužnice, i to zbog postojanja utemeljene sumnje da je počinio kazneno djelo propisano kaznenim zakonom, zbog čega njegovo lišenje slobode potpada pod članak II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članak 5. stavak 1. točka c) Europske konvencije.

21. Prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), kompatibilnost pritvora sa člankom 5. stavak 1. Europske konvencije je uvjetovana ispunjenjem tri uvjeta. Prvo, pritvor mora biti zasnovan na „utemeljenoj sumnji“ da je određena osoba počinila kazneno djelo, što pretpostavlja postojanje činjenica ili informacija koje bi objektivnog promatrača uvjerile da je ta osoba mogla počiniti kazneno djelo. Drugo, svrha pritvora mora biti da se određena osoba dovede pred „nadležnu zakonitu vlast“ – što treba razmotriti neovisno o tome je li ta svrha postignuta. Treće, pritvor prema točki (c) mora, kao i svako lišenje slobode prema članku 5. stavak 1. Europske konvencije, biti „zakonit“ i „u skladu s postupkom propisanim zakonom“ (vidi Europski sud (VV), *Merabishvili protiv Gruzije*, presuda od 28. studenog 2017. godine, predstavka broj 72508/13, toč. 181.–186. s daljnjim referencama).

22. Nadalje, članak 5. stavak 3. Europske konvencije zahtijeva da je osoba lišena slobode u skladu sa člankom 5. stavak 1. točka c) Europske konvencije, tj. da je lišenje „zakonito“ u smislu navedenog članka i da obuhvaća podjednako i proceduralnu i materijalnu zaštitu takvih osoba. Poštovanje članka 5. stavak 3. Europske konvencije zahtijeva da sudska vlast preispita sva pitanja u svezi s pritvorom, te da odluku o pritvoru donese pozivajući se na objektivne kriterije predviđene zakonom. Utemeljena sumnja da je osoba lišena slobode počinila kazneno djelo za koje se tereti predstavlja *conditio sine qua non*

za određivanje ili produljenje pritvora, ali to nakon određenog vremena nije dovoljno, već se mora procijeniti postoje li za pritvor relevantni i dovoljni razlozi (vidi Europski sud, *Stevan Petrović protiv Srbije,* presuda od 20. travnja 2021. godine, predstavke br. 6097/16 i 28999/19, točka 144. s daljnjim referencama). Produljenje pritvora se može opravdati samo postojanjem specifičnih naznaka o stvarnom zahtjevu javnog interesa koji, bez obzira na presumpciju nevinosti, preteže nad pravilom poštovanja slobode pojedinca (vidi, između ostalih izvora, Europski sud *Bigović protiv Crne Gore*, presuda od 19. ožujka 2019. godine, predstavka broj 48343/16, točka 203. s daljnjim referencama).

23. U svezi s osporavanjem postojanja utemeljene sumnje, Ustavni sud ukazuje da je u konkretnom slučaju potvrđena optužnica i da je ovaj postupak u fazi glavnog pretresa. Potvrđivanje optužnice znači da je sudac za prethodno saslušanje utvrdio postojanje dovoljno dokaza koji ukazuju da postoji utemeljena sumnja da je osumnjičeni učinio kazneno djelo za koje se optužuje. Stoga činjenica da se pretresno vijeće pozvalo na zaključak suca za prethodno saslušanje koji je utvrdio postojanje utemeljene sumnje i utemeljenost optužbe ne dovodi u pitanje samo postojanje utemeljene sumnje, jer se u danom trenutku nije dogodilo ništa što bi promijenilo taj zaključak, kako je to naveo i Sud BiH (vidi toč. 5. i 8.). Ustavni sud u takvom postupanju ne vidi ništa sporno što bi ukazivalo da nije ispunjen opći uvjet za određivanje pritvora. Stoga, Ustavni sud smatra da je u konkretnom predmetu zadovoljen uvjet postojanja utemeljene sumnje.

24. Apelant problematizira i to što je pritvor odredilo pretresno vijeće, te tvrdi da to vijeće „nije funkcionalno nadležno“ da donese odluku o pritvoru. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da odredba članka 131. stavak 2. ZKP-a propisuje da „pritvor određuje ili produljuje rješenjem sud“, a odredba članka 137. regulira pritvor nakon potvrđivanja optužnice. Dakle, nužno je da o pritvoru odluči sud pune jurisdikcije, ali i da u odluci o pritvoru budu izneseni samo razlozi koji se tiču pritvora, a ne i merituma predmeta. S obzirom na navedeno, Ustavni sud smatra da pitanje je li pritvor odredilo izvanraspravno ili raspravno vijeće ne može *per se* utjecati na zakonitost pritvora ako su ispunjeni navedeni uvjeti.

25. Apelant ukazuje i da sud nije obrazložio postojanje posebnih pritvorskih razloga u odnosu na njega, odnosno da te razloge nije konkretizirao i individualizirao ili da ih je pogrešno cijenio. Prema praksi Europskog suda, opasnost od bjekstva optuženog ne može se cijeniti samo na temelju zaprijećene kazne. Ta opasnost se mora cijeniti u svjetlu niza drugih relevantnih čimbenika koji mogu potvrditi postojanje opasnosti od bjekstva. Mora se uzeti u obzir karakter dotične osobe, njezin moral, dom, zanimanje, imovina, obiteljske veze i druge veze sa zemljom u kojoj se kazneno goni, kao i međunarodni kontakti te osobe (vidi, između ostalog, *Hovhannisyan protiv Armenije*, presuda od 20. srpnja 2017. godine, broj predstavke 50520/08, toč. 39. i 40. s daljnjim referencama). Osim toga, Ustavni sud podsjeća da opasnost od ponovnog počinjenja djela, ako je uvjerljivo utvrđena, može navesti sudbene vlasti da stave i ostave osumnjičenog/

optuženog u pritvoru kako bi spriječile sve pokušaje da počini daljnja kaznena djela. Međutim, potrebno je, između ostalih uvjeta, da opasnost bude vjerojatna, a mjera odgovarajuća u svjetlu okolnosti predmeta, posebno prošlosti i ličnosti dotične osobe (vidi Europski sud, *Kurt protiv Austrije*, presuda od 15. lipnja 2021. godine, predstavka broj 62903/15, točka 187.).

26. U konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra da iz obrazloženja osporenih rješenja proizlazi da su sudovi prilikom produljenja pritvora imali u vidu kako uvjete propisane zakonom tako i postojanje naročitih okolnosti. Sudovi su detaljno obrazložili koje su sve okolnosti cijenili, a naročito da se apelantu i ostalim optuženim na teret stavlja kazneno djelo organiziranog kriminala, kao i činjenicu da još nisu identificirane sve osobe za koje se sumnja da pripadaju kriminalnoj grupi (vidi toč. 5., 6. i 9. ove odluke). Okolnosti koje su navedene u osporenim odlukama, prema ocjeni Ustavnog suda, predstavljaju naročite okolnosti koje predstavljaju visok stupanj iteracijske opasnosti i opasnosti od bjekstva u slučaju boravka apelanta i drugih optuženih na slobodi. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud, suprotno navodima iz apelacije, smatra da su redovni sudovi u osporenim rješenjima, pri ocjeni opravdanosti produljenja mjere pritvora, imali u vidu, s jedne strane, značaj temeljnog prava na slobodu i sigurnost i, s druge strane, naročite okolnosti koje su ispitane u svjetlu razloga „za“ i „protiv“ i ocijenjene u svezi s konkretnim okolnostima. Stoga su neutemeljeni apelantovi navodi o proizvoljnom produljenju mjere pritvora, bez individualizacije i konkretizacije.

27. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da je pritvor produljen u skladu s garancijama članka 5. stavak 1. točka c) Europske konvencije. Suprotno apelantovim navodima, redovni sudovi u konkretnom slučaju, u smislu osiguranja garancija obuhvaćenih člankom 5. stavak 3. Europske konvencije, nisu propustili razmotriti može li se svrha pritvora ostvariti nekom drugom blažom mjerom za osiguranje apelantova prisustva suđenju i uspješno vođenje kaznenog postupka, o čemu su također dali relevantne razloge.

28. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da osporenim rješenjima nisu povrijeđena apelantova prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. Europske konvencije.

Pravo na zabranu mučenja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja

29. Apelant navodi da je zbog neadekvatnog tretmana u Pritvorskoj jedinici trpio intenzivne bolove, da je operiran tri mjeseca nakon što je preporučena operacija, pa je rutinska operacija prerasla u znatno ozbiljniju. Ustavni sud primjećuje da se apelant obraćao sudu u svezi sa svojim zdravstvenim stanjem i da se prvostupanjski sud izjasnio (vidi točku 7. odluke). Iz dokumentacije koju je dostavio apelant, medicinskog nalaza od 8. ožujka 2023. godine, proizlazi da se radilo o pripremama za operaciju bruha, ali bez žurnosti u postupanju, predložene su dodatne pretrage, te je u medicinskom nalazu

konstatirano da apelant uzima svoju terapiju (vidi točku 12. odluke). Apelant i sam navodi da je nakon toga operiran, odnosno „nakon donošenja drugostupanjskog rješenja“, dakle u travnju. Čini se da apelant smatra, a to je isticao i u redovnom postupku, da zbog zdravstvenog stanja ne bi trebao biti u pritvoru, odnosno da bi mu trebala biti izrečena blaža mjera. Međutim, pritvor se može odrediti osobama sa zdravstvenim problemima, s obvezom da se tijekom trajanja pritvora vodi računa o njihovu zdravlju. Iz apelantovih navoda i priložene dokumentacije Ustavni sud nije mogao zaključiti da postupanje prema apelantu doseže razinu nehumanog i nečovječnog postupanja, odnosno mučenja, te Ustavni sud ne nalazi za potrebno dodatno ispitati te navode.

Pretpostavka nevinosti

30. Apelant ukazuje na sadržaj osporenih rješenja (vidi točku 12. odluke) za koja smatra da „imaju dejstvo jasne sudske objave“. Ustavni sud primjećuje da se radi o dijelu rješenja u kojem su razmotreni posebni pritvorski razlozi. Prije toga sud je razmotrio postojanje utemeljene sumnje, te apelanta i druge osumnjičene tretira kao „osumnjičene“, ukazujući na tijek i fazu postupka. Stoga, kada se rješenje pročita u cjelini, bez izvlačenja pojedinih dijelova iz konteksta, jasno je da sud nije prejudicirao apelantovu krivnju, već, polazeći od onoga za što su apelant i ostali optuženi, ukazuje na opasnost od ponavljanja kaznenog djela i opasnost od bjekstva. Stoga, u okolnostima konkretnog predmeta, Ustavni sud smatra da su neutemeljeni apelantovi navodi o kršenju presumpcije nevinosti iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 2. Europske konvencije.

VII. Zaključak

31. Ustavni sud zaključuje da ne postoji povreda prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. st. 1. točka c) i 3. Europske konvencije kada su redovni sudovi dali jasne i argumentirane razloge za postojanje utemeljene sumnje i posebnih pritvorskih razloga zbog kojih je apelantu produljen pritvor.

32. Ustavni sud zaključuje da nema povrede prava na presumpciju nevinosti iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 2. Europske konvencije, odnosno da u osporenim rješenjima nije donijet zaključak o apelantovoj krivnji.

33. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

34. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Predmet broj AP-3561/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Srđana Stupara, kojeg zastupaju Nina Kisić i Goran Dragović, odvjetnici iz Sarajeva, podnesena protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske br. 14 0 K 005906 23 Kž 2 od 27. srpnja 2023. godine i 14 0 K 005906 23 Kv 3 od 10. srpnja 2023. godine

Odluka od 30. svibnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-3561/23**, rješavajući apelaciju **Srđana Stupara**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14 i 47/23), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Helen Keller, dopredsjednica

Seada Palavrić, sutkinja

Angelika Nußberger, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

na sjednici održanoj 30. svibnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija Srđana Stupara podnesena protiv Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj 14 0 K 005906 23 Kž 2 od 27. srpnja 2023. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Srđan Stupar (u daljnjem tekstu: apelant) iz Sarajeva, kojeg zastupaju Nina Kisić i Goran Dragović, odvjetnici iz Sarajeva, podnio je 4. kolovoza 2023. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) br. 14 0 K 005906 23 Kž 2 od 27. srpnja 2023. godine i 14 0 K 005906 23 Kv 3 od 10. srpnja 2023. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda i Okružnog javnog tužiteljstva u Istočnom Sarajevu (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je da dostave odgovor na apelaciju. Vrhovni sud je dostavio odgovor u ostavljenom roku. Tužiteljstvo nije dostavilo odgovor u ostavljenom roku. Odgovor Vrhovnog suda je dostavljen apelantu radi eventualnog izjašnjenja. Apelant se nije izjasnio.

III. Činjenično stanje

3. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

4. Rješenjem Vrhovnog suda broj 14 0 K 005906 23 Kv 3 od 10. srpnja 2023. godine apelantu je produljen pritvor u trajanju od dva mjeseca zbog opasnosti da bi mogao dovršiti započeto kazneno djelo po osnovi članka 197. stavak 1. točka v) Zakona o kaznenom postupku Republike Srpske (u daljnjem tekstu: ZKP). Vrhovni sud je u obrazloženju odluke naveo da je Tužiteljstvo podnijelo prijedlog sudu da se apelantu produlji pritvor za tri mjeseca jer je osnovano sumnjiv da je počinio kazneno djelo ubojstva u pokušaju. Dalje, u obrazloženju je navedeno da je Okružni sud kao prvostupanjski sud povodom prijedloga za produljenje pritvora održao ročište za izjašnjenje. Na tom ročištu tužitelj je ostao pri navodima iz prijedloga, a obrana se tome protivila. Nakon razmatranja cjelokupne dokumentacije u spisu predmeta, Vrhovni sud je zaključio da postoji osnovana sumnja da je apelant počinio kazneno djelo. To, kako je navedeno, proizlazi iz dokaza, između ostalog, iz iskaza oštećenog i svjedoka koji su dovedeni u svezu s materijalnim dokazima i sudskomedicinskim vještačenjem povreda. Što se tiče posebnih pritvorskih razloga iz članka 197. stavak 1. točka v) ZKP-a, Vrhovni sud je ukazao na to da razlozi za produljenje pritvora postoje u nepromijenjenom obliku i opsegu u odnosu na taj uvjet za pritvor. Vrhovni sud je ukazao na ranije postojanje sukoba između apelanta i osumnjičenog, te na „nesmanjeni intenzitet tenzija i netrpeljivosti“. Naime, kako je navedeno, apelant je, nakon počinjenog kaznenog djela, u prostoriji za zadržavanje policijskom službeniku N. G. rekao da će „pasti mrtva glava“. Vrhovni sud je također ukazao na složenost postupka istrage, potrebu za provođenjem DNK vještačenja, koje nije završeno iz opravdanih razloga, te je zaključio da su to sve okolnosti koje opravdavaju produljenje pritvora u skladu sa člankom 200. stavak 3. ZKP-a.

5. Rješenjem broj 14 0 K 005906 23 Kž 2 od 27. srpnja 2023. godine Vrhovni sud je odbio apelantovu žalbu protiv prvostupanjskog rješenja. Vrhovni sud je naveo da, suprotno prigovorima obrane, obrazloženje prvostupanjskog suda ispravno ukazuje na postojanje osnovane sumnje, što proizlazi iz dokaza koji su analizirani pojedinačno i u međusobnoj povezanosti. Također, kako je zaključio Vrhovni sud, postojanje iteracijske opasnosti se temelji na konkretnim razlozima – prethodni sukobi i prijetnje upućene

oštećenom i nakon izvršenog djela u prisustvu policijskog službenika. Vrhovni sud je ukazao da način i okolnosti pod kojima je kazneno djelo izvršeno daju osnovu sudu da vjeruje da će apelant, ukoliko se nađe na slobodi, dovršiti ili ponovno učiniti isto ili drugo kazneno djelo s elementima nasilja. Kako se radi o kaznenom djelu čije izvršenje ili dovršenje podrazumijeva stvaranje opasnosti za život oštećenog, smisao produljenja pritvora je da se otkloni takva opasnost.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

6. Apelant ukazuje na povredu prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija). Apelant navodi da postupak produljenja pritvora, koji je proveden prema članku 200. stavak 4. ZKP-a, ne ispunjava standarde iz članka 5. stavak 3. Europske konvencije. Suština apelantovih navoda jest da je odluku donio Vrhovni sud koji apelanta nije neposredno saslušao. Naime, apelant je izveden pred Okružni sud, koji je održao ročište povodom prijedloga Tužiteljstva, a odluku o produljenju pritvora je donio Vrhovni sud na temelju transkripta koji je sačinjen u Okružnom sudu. Na taj način, kako smatra apelant, nije poštovano načelo neposrednosti. Također navodi da je Vrhovni sud ostao „uskraćen za određene činjenice koje je mogao zapaziti samo neposrednim opažanjem“, što bi utjecalo na zaključak o postojanju osnovane sumnje, kao što je „veličina oštećenog i apelanta“. Također, apelant ukazuje da se sud uopće nije izjasnio o tim navodima koje je on iznio u žalbi.

b) Odgovor na apelaciju

7. U odgovoru na apelaciju Vrhovni sud je naveo da je, u skladu sa člankom 200. stavak 4. ZKP-a, apelant saslušan pred Okružnim sudom, o čemu je sačinjen zapisnik. Vrhovni sud je donio odluku o pritvoru uvidom u sadržaj zapisnika, te smatra da se samo na temelju činjenice da apelant nije saslušan pred Vrhovnim već pred Okružnim sudom ne može govoriti o povredi njegovih prava. O pritvoru je, u skladu sa člankom 5. stavak 3. Europske konvencije, odlučio nadležni sud nakon što je apelantu dana prilika da se pred sucem izjasni o razlozima zbog kojih se traži produljenje. Na temelju toga, Vrhovni sud je predložio da se apelacija odbije.

V. Relevantni propisi

8. **Zakon o kaznenom postupku Republike Srpske** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 53/12, 91/17, 66/18 i 15/21)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Razlozi za pritvor

Članak 197. stavak (1) točka v) i stavak (2)

(1) Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba učinila krivično djelo, pritvor se protiv te osobe može odrediti:

v) ako naročite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti krivično djelo ili da će dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti, a za ta krivična djela može se izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna i

(2) U slučaju iz stavka 1. točka b) ovoga članka pritvor će se ukinuti čim se obezbijede dokazi zbog kojih je pritvor određen.

Trajanje pritvora u istrazi

Članak 200.

(1) Prije donošenja rješenja o određivanju pritvora sudac za prethodni postupak će preispitati osnovanost zahtjeva za određivanje pritvora. Po rješenju suca za prethodni postupak, pritvor može trajati najduže mjesec dana od dana lišenja slobode. Poslije tog roka osumnjičeni se može zadržati u pritvoru samo na temelju rješenja o produženju pritvora.

(2) Pritvor se po odluci vijeća iz članka 24. stavak 5. ovog zakona, na obrazložen prijedlog tužitelja, može produžiti najviše za dva mjeseca. Protiv rješenja vijeća dopušten je priziv koji ne zadržava izvršenje.

(3) Ako se postupak vodi za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna i ako postoje naročito važni razlozi, pritvor se može, odlukom Vrhovnog suda Republike Srpske, produžiti, na obrazloženi prijedlog tužitelja, za najviše još tri mjeseca. Protiv ovog rješenja dopušten je priziv koji ne zadržava izvršenje rješenja. O prizivu odlučuje vijeće Vrhovnog suda u drugom sastavu.

(4) Prijedlog za produženje pritvora iz stavka 3. ovoga članka podnosi se posredstvom prvostupanjskog suda, koji će prije dostavljanja spisa sa prijedlogom Vrhovnom sudu Republike Srpske osumnjičenog saslušati o razlozima zbog kojih se produženje pritvora predlaže.

(5) Ako se do isteka rokova iz st. 1. do 3. ovoga članka ne potvrdi optužnica, osumnjičeni će se pustiti na slobodu.

VI. Dopustivost i meritum

9. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

10. Apelant pobija navedena rješenja tvrdeći da su mu tim rješenjima povrijeđena prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. Europske konvencije.

11. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

d) Pravo na slobodu i sigurnost osobe.

12. Članak 5. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Nitko ne može biti lišen slobode osim u sljedećim slučajevima i sukladno postupku propisanom zakonom:

c) u slučaju zakonitog uhićenja ili pritvaranja osobe u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila kazneno djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje kaznenog djela ili bjekstvo nakon počinjenja kaznenog djela;

3. Svatko tko je uhićen ili pritvoren sukladno odredbama iz stavka 1. točka c) ovog članka izvodi se bez odgađanja pred suca ili drugu službenu osobu zakonom ovlaštenu da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju.

4. Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti postupak u kojem će sud brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja i naložiti puštanje na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

13. Ustavni sud podsjeća na to da pravo na slobodu i sigurnost iz članka 5. Europske konvencije garantira da nitko ne smije biti proizvoljno lišen slobode. Proizvoljnost pri lišavanju pojedinca slobode ocjenjuje se kako u odnosu na poštovanje proceduralnih zahtjeva prema domaćem zakonu tako i u odnosu na standarde Europske konvencije s kojom domaći zakon mora biti usklađen. Prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), da bi pritvor bio kompatibilan sa člankom 5. stavak 1. Europske konvencije mora ispunjavati tri uvjeta. Prvo, mora biti utemeljen na „osnovanoj sumnji“ da je određena osoba počinila kazneno djelo, što pretpostavlja postojanje činjenica ili informacija koje bi objektivnog promatrača uvjerile da je ta osoba mogla počiniti kazneno djelo. Drugo, svrha pritvora mora biti da se određena osoba dovede pred „nadležnu zakonitu vlast“, što treba razmotriti neovisno o tome je li ta svrha postignuta. Treće, pritvor prema točki (c) mora, kao i svako lišavanje slobode prema članku 5. stavak 1. Europske konvencije, biti „zakonit“ i „u skladu s postupkom propisanim zakonom“ (vidi Europski sud, *Merabishvili protiv Gruzije* [VV], presuda od 28. studenog 2017. godine, predstavka broj 72508/13, toč. 181.–186. s daljnjim referencama).

14. Apelant osporava proceduru, odnosno postupak donošenja osporenih rješenja. Ustavni sud podsjeća da je člankom 200. stavak 3. ZKP-a propisana mogućnost produljenja pritvora u istrazi za još tri mjeseca, i to na prijedlog Tužiteljstva, o čemu će odluku donijeti Vrhovni sud. Prijedlog za produljenje pritvora podnosi se posredstvom prvostupanjskog suda koji će osumnjičenog saslušati o razlozima zbog kojih se predlaže produljenje pritvora, prije dostave spisa Vrhovnom sudu (stavak 4.). Apelant ističe da se navedenim zakonskim rješenjem gubi element neposrednosti te da bi sudska vlast, odnosno sud koji odlučuje o pritvoru trebao osobno saslušati apelanta.

15. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Okružni sud održao ročište o prijedlogu Tužiteljstva za produljenje pritvora te da je sačinjen zapisnik s ročišta. Apelant je bio prisutan, kao i njegovi branitelji, te se protivio prijedlogu Tužiteljstva. Vrhovni sud je prilikom donošenja odluke o pritvoru imao u vidu prijedlog tužitelja, izjašnjenje stranaka i branitelja i cio spis predmeta koji mu je dostavljen na odlučivanje, u skladu sa člankom 200. stavak 4. ZKP-a (vidi točku 4. ove odluke). Dakle, Ustavni sud najprije konstatira da su Tužiteljstvo i obrana pod istim uvjetima sudjelovali u postupku. Međutim, apelant ukazuje da nije saslušan pred sudom koji je donio odluku.

16. Ustavni sud podsjeća da je prva i temeljna garancija koja prirodno proizlazi iz članka 5. stavak 4. Europske konvencije pravo na djelotvorno saslušanje pred sudom pri ocjeni zakonitosti pritvora. S druge strane, ta odredba podjednako garantira brzu odluku vlasti o neophodnosti kontinuiranog pritvora. Uzimajući u obzir ta dva načela, Europski sud je zaključio da članak 5. stavak 4. ne zahtijeva da se pritvorena osoba sasluša svaki put kada podnese žalbu na odluku o produljenju pritvora. Ipak, prema stavu Europskog suda, trebalo bi biti moguće ostvariti, u razumnim intervalima, pravo da bude saslušan pred sudom koji odlučuje o žalbi na pritvor. Stoga slijedi da bi odsustvo pojavljivanja pred sudom radi osporavanja zakonitosti pritvora rezultiralo kršenjem članka 5. stavak 4. Konvencije nakon određenog proteka vremena, bez obzira na pitanje jednakosti stranaka (vidi *Kocamiş i Kurt protiv Turske*, presuda od 25. siječnja 2022. godine, predstavka broj 227/13, točka 26. s daljnjim referencama).

17. U konkretnom predmetu pritvor je određen u fazi istrage, a odredbama ZKP-a je propisano trajanje pritvora u istrazi (vidi točku 10. ove odluke). Pritvor u maksimalnom trajanju od šest mjeseci u fazi istrage se određuje, odnosno produljuje na mjesec dana, zatim dva, pa najviše još tri mjeseca. U prva tri mjeseca apelant je neposredno saslušan pred sudom koji mu je određivao pritvor. Prilikom donošenja rješenja kojim je apelantu produljen pritvor u trajanju od dva mjeseca Okružni sud je održao ročište i saslušao apelanta, a Vrhovni sud je odlučio o pritvoru na temelju prijedloga Tužiteljstva i stanja spisa. Stoga je, u skladu s praksom Europskog suda, na Ustavnom sudu da ispita zadovoljava li razdoblje od dva mjeseca, na koliko je pritvor određen, bez neposrednog saslušanja i pred Vrhovnim sudom koji je odlučio o pritvoru, potrebne garancije članka 5. stavak 4. Europske konvencije.

18. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje na stav Europskog suda u predmetu *Baş protiv Turske* (vidi Europski sud, presuda od 3. ožujka 2020. godine, predstavka broj 66448/17, toč. 215. i 216. s daljnjim referencama), u kojem je utvrdio da se određivanje pritvora na temelju stanja iz spisa, bez saslušanja pred sudom u razdoblju od jedne godine i dva mjeseca, ne može smatrati razumnim intervalom, te je ukazao na praksu sa sličnim efektom u razdoblju od četiri, šest i devet mjeseci. Dakle, očigledno je da se o tome što predstavlja „razuman interval" odlučuje u svakom pojedinačnom slučaju i u okolnostima svakog pojedinačnog predmeta, ali i da praksa pokazuje da razdoblje od tri do četiri mjeseca predstavlja maksimalno razdoblje, odnosno „razumni interval" u kojem je dozvoljeno da ne bude neposrednog saslušanja.

19. U konkretnom slučaju u kojem je nesporno da je apelant saslušan na okolnosti produljenja pritvora pred Okružnim sudom, a odluku je na temelju spisa donio Vrhovni sud, Ustavni sud ne može zaključiti da je apelantu onemogućeno da ga sud osobno sasluša. Naime, apelant i ne spori da je na saslušanju pred Okružnim sudom imao mogućnost suprotstaviti se prijedlogu Tužiteljstva i u tom postupku iznijeti sve što je smatrao da je potrebno da iznese u svoju korist. Sama činjenica da je apelanta saslušao Okružni a ne Vrhovni sud ne dovodi u pitanje pravo iz članka 5. stavak 4. Europske konvencije koji zahtijeva da osoba koja je pritvorena „ima pravo pokrenuti postupak u kojem će sud brzo odlučiti o zakonitosti njegovog pritvaranja". To znači da se ne mogu prihvatiti apelantovi navodi da mu je pritvor produljen a da u razumnom intervalu nije izveden pred „sud" u smislu članka 5. stavak 4. Europske konvencije.

20. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da osporenim rješenjima nisu povrijeđena apelantova prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 4. Europske konvencije.

VII. Zaključak

21. Ustavni sud zaključuje da je zadovoljeno načelo „razumnosti" iz članka 5. stavak 4. Europske konvencije u situaciji kada je apelantu određen pritvor u trajanju od dva mjeseca iako nije neposredno saslušan pred sudom koji je odlučio o pritvoru jer se radi o kontinuiranom pritvoru u fazi istrage, koji je prethodno u dva navrata neposrednim apelantovim saslušanjem određen i produljen.

22. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

23. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić

Sadržaj

Predmet broj AP-1795/21

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Emele Kapidžija, koju zastupa Emir Kovačević, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv presudā Suda Bosne i Hercegovine br. S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine i S1 3 P 035228 20 P od 23. veljače 2021. godine

Odluka od 11. srpnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-1795/21**, rješavajući apelaciju **Emele Kapidžija**, na temelju članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 11. srpnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija koju je podnijela Emela Kapidžija protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Emela Kapidžija (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Sarajeva, koju zastupa Emir Kovačević, odvjetnik iz Sarajeva, podnijela je 25. svibnja 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv presudā Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) br. S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine i S1 3 P 035228 20 P od 23. veljače 2021. godine. Apelantica je 20. prosinca 2021. godine dopunila apelaciju.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH, Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ministarstvo obrane) te Pravobraniteljstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravobraniteljstvo) zatraženo je 1. srpnja 2022.

godine da dostave odgovore na apelaciju. Svi pozvani su dostavili odgovore na apelaciju, koji su 15. prosinca 2022. godine dostavljeni apelantici na izjašnjenje. Apelantica je 22. prosinca 2022. godine dostavila izjašnjenje.

III. Činjenično stanje

3. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

4. Apelantica je pripadnica Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: OSBiH) od 1. rujna 2008. godine, te je u tijeku radnog odnosa završila Višu školu za podoficire u Republici Grčkoj u trajanju od tri godine. Nakon okončanog školovanja, apelantica i Ministarstvo obrane su 14. srpnja 2011. godine potpisali ugovor o prijemu u profesionalnu vojnu službu. Iz apelantičinih navoda proizlazi da je tijekom 2011. godine odlučila početi „upražnjavati svoju vjeru (islam) i izvršavati vjerske obaveze“, među kojima je i nošenje hidžaba – marame, zbog čega je imala više problema. Naime, u tom razdoblju su protiv apelantice vođeni stegovni postupci zbog povrede vojne discipline, odnosno zbog toga što je nosila civilni dio odjeće – maramu, koja nije propisana za nošenje uz jedinstvenu vojnu uniformu. U stegovnom postupku apelantici je izrečena stegovna mjera udaljenja s dužnosti do okončanja stegovnog postupka. Međutim, u nastavku postupka stegovna mjera je poništena rješenjem ministra Ministarstva obrane. Nakon toga, apelantica je 31. studenog 2011. godine Ministarstvu obrane uputila pismeno pod nazivom „Molba/zahtjev za zaštitu osnovnih prava ili premještaj na druge poslove i zadatke“ na kojima će moći s maramom (hidžabom) raditi svoj posao. Ministarstvo obrane je 27. travnja 2012. godine donijelo naredbu kojom je apelantica premještena iz mjesta službe Pazarić i postavljena na dužnost u mjestu Ustikolina, od kada je, prema vlastitim navodima, obavljala svoje poslove u uniformi s maramom bez bilo kakvog vida diskriminacije.

5. Iz stanja spisa proizlazi da je ombudsman za ljudska prava BiH 28. lipnja 2012. godine donio preporuke kojima je Ministarstvu obrane naloženo da poduzme sve mjere i aktivnosti kako bi se otklonila diskriminirajuća praksa, odnosno da se apelantici dozvoli da nosi maramu u tijeku radnog vremena u OSBiH.

6. S ciljem zaštite svojih prava, apelantica je 2012. godine podnijela tužbu protiv Ministarstva obrane tražeći da sud nakon provedenog postupka utvrdi da je Ministarstvo obrane diskriminiralo apelanticu na radnom mjestu tako što joj je onemogućeno obavljanje poslova i zadataka za koje ima zaključen ugovor o radu, te da joj je na taj način uskraćeno pravo na rad. Osim toga, apelantica je tražila da Sud BiH obveže Ministarstvo obrane da otkloni navedenu diskriminaciju i da je vrati na poslove i zadatke koje je obavljala prije udaljenja. Sud BiH je, nakon provedenog postupka radi utvrđenja i otklanjanja diskriminacije, donio Presudu broj S1 3 P 008767 12 P 2 od 29. studenog

2012. godine kojom je odbio apelantičin tužbeni zahtjev kojim je tražila da se utvrdi da je Ministarstvo obrane diskriminiralo apelanticu na radnom mjestu. Također, istom presudom odbijen je apelantičin zahtjev da Sud BiH naloži Ministarstvu obrane da je vrati na poslove i zadatke koje je obavljala prije udaljenja s dužnosti. Drugostupanjsko vijeće Suda BiH (u daljnjem tekstu: drugostupanjsko vijeće) odlučujući o apelantičinoj žalbi protiv prvostupanjske presude donijelo je Presudu broj S1 3 P 008767 13 Gž od 22. ožujka 2013. godine kojom je žalbu odbilo i potvrdilo prvostupanjsku presudu.

7. Ustavni sud je Odlukom broj AP-2190/13 od 9. srpnja 2015. godine odbio kao neutemeljenu apelantičinu apelaciju protiv navedenih odluka Suda BiH. U obrazloženju odluke Ustavni sud je, između ostalog, istaknuo „da apelantičino nošenje hidžaba – marame predstavlja manifestiranje njezinog religioznog vjerovanja, te kao takvo spada pod zaštitu u smislu članka 9. Europske konvencije“. Međutim, Ustavni sud je u toj odluci naveo da osporenim „odlukama Suda BiH nije došlo do miješanja u apelantičino pravo na slobodu manifestiranja vjere u skladu s odredbama članka II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 9. Europske konvencije“. Slijedom toga, Ustavni sud je zaključio „da osporenim odlukama Suda BiH nije povrijeđeno apelantičino ustavno pravo na poštovanje slobode manifestiranja vjere iz članka II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 9. Europske konvencije“. Također, Ustavni sud je u navedenoj odluci ocijenio da nisu utemeljeni apelantičini „navodi da joj je ‘uskraćeno pravo na rad’. Naime, budući da je nesporno da je apelantica raspoređena na novo radno mjesto u skladu s potpisanim ugovorom o prijemu u službu i da se, kako to proizlazi iz dostavljene dokumentacije, protiv naredbe [...] kojom je premještena na poslove u kasarnu u Ustikolini, apelantica nije žalila, kao i da je njezin poslodavac obvezan da joj isplati naknade za razdoblje u kojem nije radila, odnosno da sanira ‘štetu’ koju je pretrpjela, Ustavni sud smatra da su apelantičini navodi da joj je uskraćeno pravo na rad zbog nošenja marame – hidžaba neutemeljeni. Slijedom toga, Ustavni sud smatra da su apelantičini navodi o kršenju prava na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na slobodu manifestiranja vjere neutemeljeni“ (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-2190/13* od 9. srpnja 2015. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba).

8. Apelantica je 27. ožujka 2020. godine podnijela novu tužbu Sudu BiH kojom je tražila da se utvrdi da je Ministarstvo obrane prekršilo njezino pravo na slobodu misli, savjesti i vjere iz članka 9. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i da se utvrdi da je diskriminirana. Apelantica je u tužbi ponovila kronologiju cjelokupnog postupka te istaknula da je Ministarstvo obrane donijelo naredbu iz 2019. godine kojom joj je izrečena mjera „ukor“ jer je povrijedila propis o nošenju vojne uniforme i vojničkom izgledu zbog toga što je nosila maramu za vrijeme radnog vremena u OSBiH. Apelantica nije osporila navedenu naredbu iz 2019. godine u smislu izjavljivanja žalbe protiv takve odluke ili njezinog osporavanja pred sudom.

9. Iz stanja spisa proizlazi da je apelantica još uvijek uposlena u Ministarstvu obrane i da i dalje nosi maramu dok je u uniformi na službi u OSBiH.

Osporene presude

10. Presudom Suda BiH broj S1 3 P 035228 20 P od 23. veljače 2021. godine odbijen je apelantičin tužbeni zahtjev kojim je tražila da se utvrdi da je Ministarstvo obrane prekršilo njezino pravo na slobodu misli, savjesti i vjere iz članka 9. Europske konvencije. Također je odbijen zahtjev kojim je apelantica tražila da se utvrdi da ju je Ministarstvo obrane diskriminiralo zato što joj nije omogućilo da nosi maramu (hidžab) za vrijeme vojne službe. Istom presudom je odbačen kao nedopušten apelantičin tužbeni zahtjev kojim je tražila da sud naloži Ministarstvu obrane da uskladi svoje interne akte tako da joj omogući nošenje marame iz vjerskih razloga i da dopuni članak 5. stavak 3. Pravilnika o uniformama OSBiH (u daljnjem tekstu: Pravilnik o uniformama) sljedećom rečenicom: „Dozvoljeno je ženama nošenje marame iz vjerskih razloga u kojem slučaju marama mora biti iste boje kao i šešir, a lice mora biti otkriveno radi potreba identifikacije."

11. Sud BiH je u obrazloženju presude obrazložio da je apelantica u tužbi navela da zabrana nošenja marame (hidžaba) iz vjerskih razloga na radnom mjestu u OSBiH krši njezino temeljno ljudsko pravo na slobodu vjere ili uvjerenja propisano člankom 9. Europske konvencije. Zatim da je apelantica u tužbi navela da ju je Ministarstvo obrane diskriminiralo zato što joj nije omogućilo da nosi maramu iz vjerskih razloga, dok je vjerskim službenicima u OSBiH dozvolilo da nose bradu. Osim toga, apelantica je u tužbi navela da joj je „poznato da vojnici drugih konfesija mogu nositi narukvice vjerskog karaktera, ali je istaknula da ne može navesti ime nekog kolege koji je nosio vjersku narukvicu". Također smatra da je diskriminirana i po osnovi spola jer je vojnim osobama muškog spola dozvoljeno vjersko izražavanje u smislu nošenja brade, dok njoj nije omogućeno vjersko izražavanje u vidu nošenja marame. Sud BiH je naveo da je apelantica u svom iskazu istaknula da rješenje konkretnog spora vidi u omogućavanju nošenja marame koja bi po dimenzijama i obliku odgovarala potkapi.

12. Sud BiH je nadalje obrazložio da je Ministarstvo obrane u odgovoru na tužbu navelo da su sva prava u svezi s profesionalnom vojnom službom u Bosni i Hercegovini jednako ograničena za sve i da se temelje na Zakonu o službi u OSBiH (u daljnjem tekstu: Zakon o službi u OS), Pravilima službe OSBiH (u daljnjem tekstu: Pravila službe) i Pravilniku o uniformama. Dalje, da ograničenje ima legitiman cilj koji je u skladu sa zakonima i provedbenim propisima i neophodno je za jedinstveno funkcioniranje sustava obrane. Zatim, da bi dozvoljavanje drugačijeg postupanja, kako je to zatražila apelantica, poremetilo jedinstveni sustav i izazvalo niz drugih problema, što bi rezultiralo različitim zahtjevima prema OSBiH. To bi ugrozilo propise koji reguliraju jedinstveni izgled vojske do te mjere da organizacija prepoznatljive vojske ne bi bila moguća. Ukoliko bi se takvo shvaćanje prenijelo i na druge razine djelovanja i organiziranja OSBiH, moglo bi dovesti do toga da se određene naredbe koje se odnose na jedinstveno postupanje

ne poštuju od nekih pripadnika OSBiH iz njihovih uvjerenja koja su u suprotnosti sa sustavom organiziranja OSBiH i na taj način se dovede u pitanje funkcioniranje OSBiH. Ministarstvo obrane je također istaknulo da je apelantica imala slobodan izbor da pristupi OSBiH pod uvjetima i prema standardima koji su unaprijed propisani i jedinstveni i koji su neovisni o shvaćanju pojedinaca. Istaknulo je da je apelantica prvi ugovor o prijemu u profesionalnu vojnu službu zaključila 2008. godine, da je prihvatila sve uvjete službe i da nije prigovarala na postavljene uvjete rada sve do 2011. godine. Prema navodima Ministarstva obrane, pripadnicima islamske vjere je odobrena široka lepeza vjerskih aktivnosti u okviru Oružanih snaga, osiguran im je mesdžid (mjesto za molitvu) gdje se obavljaju vjerski obredi, dozvoljeno im je pripremanje sehura i iftara (obroci za vrijeme posta tijekom mjeseca ramazana), iako to nisu redovni termini za obroke, i slično. Istaknuto je da apelantici nije uskraćeno bilo koje propisano pravo koje se odnosi na obavljanje vjerskih aktivnosti.

13. Sud BiH je obrazložio i da je na temelju provedenih dokaza utvrdio da je apelantica od 2008. godine uposlena u Ministarstvu obrane, pa je naveo kronologiju događaja, kako je to već navedeno u Uvodnim napomenama. U konkretnom postupku Sud BiH je proveo dokaz saslušanjem svjedoka koje je predložila apelantica, i to, S. S., J. O. i S. D., iz čijih iskaza, između ostalog, proizlazi da je apelantici zabranjeno nošenje marame, da je to obveza žena muslimanki, te da zabrana nošenja marame u OSBiH otežava ženama pristup i angažiranje u OSBiH. Također, Sud BiH je proveo dokaz saslušanjem svjedoka N. H., koji je uposlen kao glavni imam u OSBiH, kojeg je također predložila apelantica, iz čijeg iskaza proizlazi da je potkapa kao sastavni dio uniforme mogla biti rješenje za žene koje hoće da nose maramu, te da je nošenje marame obveza žena muslimanki. Sud BiH je proveo i dokaz saslušanjem zakonske zastupnice Ministarstva obrane, koja je pojasnila razloge ograničenja vjerskog izražavanja za apelanticu ističući da bi se narušili postojeći međuljudski odnosi u OSBiH, te da apelantici nije uskraćeno bilo koje propisano pravo koje se odnosi na obavljanje vjerskih aktivnosti. Sud BiH je također konstatirao da je u ovom slučaju i ombudsman za ljudska prava BiH donio preporuku (vidi točku 5. ove odluke).

14. Na temelju tako utvrđenog činjeničnog stanja Sud BiH je primjenom članka 9. Europske konvencije, čl. 20. i 29. Zakona o službi u OS-u, članka 5. stavak 3. Pravilnika o uniformama i toč. 11. i 12. Pravila službe odbio apelantičin zahtjev kao neutemeljen. U svezi s tim, Sud BiH je obrazložio da članak 9. Europske konvencije pravi distinkciju između dva aspekta slobode vjeroispovijedi, i to *forum internum* i *forum externum*. *Forum internum* je apsolutno pravo i predviđa da svatko ima slobodu da ne/pripada i ne/slijedi neko religijsko uvjerenje, da promijeni ili napusti vjeru i miješanje u taj domen prava na slobodu vjeroispovijedi je zabranjeno. S druge strane, *forum externum* ili pravo manifestiranja/ispoljavanja religijskih uvjerenja, o čemu je riječ u konkretnom predmetu, može ugroziti prava i slobode drugih ili može predstavljati opasnost za društvo, pa to pravo podliježe ograničenjima koja su u interesu zaštite prava drugih. Sud BiH je dalje

istaknuo da odredba članka 9. stavak 2. Europske konvencije nudi listu razloga za ograničenje slobode ispoljavanja vjerskog uvjerenja, kao i da miješanje mora biti propisano zakonom, mora slijediti legitimne ciljeve navedene u toj odredbi i mora biti nužno u demokratskom društvu. Slijedom navedenog, Sud BiH je zaključio da propisana ograničenja u svezi s nošenjem uniforme profesionalnih vojnih osoba, pripadnika i pripadnica OSBiH nisu eksplicitno propisana zakonom, već podzakonskim aktima, a da je apelantica navela da je takva mjera suprotna standardu članka 9. Europske konvencije. Međutim, pojam zakona u kontekstu Europske konvencije tumači se kao autonoman pojam, koji ne može biti poistovjećen s terminologijom nacionalnih zakonodavaca. Pojam „zakon" se u praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) tumači kao svaki akt koji ispunjava uvjete jasnoće, preciznosti, pristupačnosti i predvidivosti. Kako je ocijenjeno da sporni Pravilnik o uniformama ispunjava sve navedene uvjete, Sud BiH je zaključio da se može podvesti pod pojam „zakona" u kontekstu Europske konvencije.

15. Sud BiH je istaknuo da ograničenja propisana Pravilnikom o uniformama slijede opće ciljeve propisane člankom 9. stavak 2. Europske konvencije, zbog čega je zaključio da je ispunjen uvjet slijeđenja legitimnog cilja. Osim toga, ocijenio je i da su ograničenja u konkretnom slučaju nužna u demokratskom društvu. Naime, prema ocjeni Suda BiH, javno nošenje vjerskih obilježja u OSBiH se može podvesti pod načelo zaštite prava i sloboda drugih, ali i zaštite javnog poretka, kao i zaštite javne sigurnosti. Prema mišljenju Suda BiH, nošenje marame bi moglo prouzrokovati loše međuljudske odnose među pripadnicima OSBiH, a samim tim i moguće nepovjerenje građana u OSBiH u pluralnom društvu koje je izuzetno osjetljivo na isticanje vjerskih simbola i obilježja u javnom prostoru zbog nedavno okončanih sukoba koji su se odrazili na međuljudske odnose u tom smislu. U kontekstu proporcionalnosti poduzetih mjera, Sud BiH je ukazao na odluku Europskog suda u predmetu *Dahlab protiv Švicarske* (vidi Europski sud, *Dahlab protiv Švicarske*, odluka od 15. veljače 2001. godine, predstavka broj 42393/98). Sud BiH je naveo da je Europski sud u toj odluci istaknuo da „čak i ako bi drugi nastavnici iskazivali druga vjerska uvjerenja u istoj državnoj školi, nošenje marame bi odavalo utisak ‹identifikacije› tog nastavnika, koji je državni službenik, s određenom religijom, što ne može biti u skladu s načelom neutralnosti države".

16. Slijedom navedenog, Sud BiH je naglasio da bi uposleni u OSBiH javnim nošenjem vjerskih obilježja mogli narušiti načela nepristranosti i neutralnosti. Zbog navedenog, država, ukoliko procijeni da je to potrebno, ima pravo donositi mjere kojima u multikonfesionalnom i pluralnom društvu, u određenoj mjeri, ograničava pravo na javno isticanje vjerskih obilježja i simbola. Na temelju svega navedenog, Sud BiH je zaključio da nije povrijeđeno apelantičino pravo na slobodu misli, savjesti i vjere, niti je utvrđeno da postoji bilo kakva odluka Ministarstva obrane kojom bi apelantici bila uskraćena prava kao pripadnici OSBiH.

17. Sud BiH je naveo da je apelantica tužbenim zahtjevom tražila da se utvrdi da ju je Ministarstvo obrane diskriminiralo po osnovi spola zato što joj nije omogućilo da

nosi maramu iz vjerskih razloga, kao i zbog toga što je dozvolilo vjerskim službenicima da nose bradu, te što je vojnim osobama muškog spola dozvoljeno vjersko izražavanje u smislu nošenja brade ili vojnicima drugih konfesija da nose narukvice vjerskog karaktera. U svezi s tim, Sud BiH je ukazao na to da diskriminacija postoji ako rezultira različitim tretmanom pojedinaca u sličnim pozicijama i ako taj tretman nema objektivno ili razumno opravdanje. Stoga je u konkretnom slučaju, prema ocjeni Suda BiH, bilo nužno ustanoviti je li se spram apelantice postupalo drugačije nego spram drugih u istim ili sličnim situacijama. U tom smislu Sud BiH je naveo da u konkretnom slučaju usporedna skupina na koju se apelantica pozvala nije činjenično usporedna i relevantna za apelantičinu poziciju. Naime, kako je obrazloženo, „'vjerski službenici' i 'vojnici' ne predstavljaju državu u pogledu istovjetne funkcije prema javnosti". Nadalje, „vjerski službenici ne spadaju u sferu državnog već vjerskog autoriteta i tako se i percipiraju u javnosti". S druge strane, „vojnici u oružanim snagama predstavljaju državu i u tom smislu je razumno očekivati neutralnost, koja ima uporište u odnosu države prema javnom isticanju religijskih uvjerenja u bh. društvu". Imajući u vidu da apelantica „nije uvjerila sud u postojanje relevantne usporedne skupine", to je, prema ocjeni Suda BiH, irelevantno daljnje argumentiranje eventualne povrede načela zabrane diskriminacije, zbog čega je i taj dio tužbenog zahtjeva Sud BiH odbio kao neutemeljen.

18. Sud BiH je odbacio apelantičin tužbeni zahtjev kojim je tražila da sud naloži Ministarstvu obrane da uskladi svoje interne akte i dopuni Pravilnik o uniformama s obzirom na to da mogućnost usklađivanja i dopunjavanja Pravilnika kao općeg upravnog akta nije dopuštena u parničnom postupku pred Sudom BiH. Sud BiH je pojasnio da je navedeni propis donijelo Ministarstvo obrane, te da jedino ono može usklađivati i dopunjavati Pravilnik o uniformama. Osim toga, Sud BiH je naveo da pitanje ustavnosti i zakonitosti istog akta može biti predmet preispitivanja pred Ustavnim sudom, te da eventualno taj sud može naložiti izmjenu odnosno dopunu internih akata Ministarstva obrane. Konačno, Sud BiH je naveo da je prilikom donošenja odluke cijenio sve dokaze izvedene u tijeku postupka, njihovu ocjenu dao u razlozima presude, a one koje nije posebno obrazlagao ocijenio je irelevantnim.

19. Drugostupanjsko vijeće je donijelo Presudu broj S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine kojom je odbilo apelantičinu žalbu i potvrdilo prvostupanjsku presudu, uz obrazloženje da u potpunosti prihvata utvrđeno činjenično stanje i pravno stajalište prvostupanjskog suda.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

20. Apelantica smatra da su joj osporenim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje iz članka II/3.f) Ustava

Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, pravo na slobodu misli, savjesti i vjere iz članka II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 9. Europske konvencije i zabrana diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije.

21. Apelantica smatra da je Sud BiH povrijedio članak 14. točka 7. Zakona o slobodi vjere u Bosni i Hercegovini koji predviđa da se pravo na slobodu vjere može ograničiti samo „zakonom“, a da taj uvjet u konkretnom slučaju nije ispunjen. Navodi da je ograničenje u njezina prava regulirano pravilnikom koji donosi pojedinac, odnosno ministar, a ne Zastupnički dom. Apelantica navodi da Sud BiH nije u dovoljnoj mjeri obrazložio na koji način su ispunjeni uvjeti tri legitimna cilja, i to: zaštita prava i sloboda drugih, zaštita javnog poretka i zaštita javne sigurnosti. Navodi da se Ministarstvo obrane pozvalo na legitimne ciljeve kao što su jedinstvo funkcioniranja sustava obrane, zaštita života, zdravlja i zaštita općeg interesa u odnosu na pojedinačni interes. Međutim, navedeni ciljevi se, prema apelantičinom mišljenju, ne spominju u članku 9. stavak 2. Europske konvencije, pa samim tim ne mogu biti prihvaćeni.

22. Apelantica dalje navodi da Bosna i Hercegovina jest sekularna država i da je to zakonski definirano člankom 14. Zakona o slobodi vjere, ali da to nije ustavno načelo. Bosna i Hercegovina se opredijelila za model sekularne države koji omogućava vjerska izražavanja na javnom mjestu, uključujući državne škole i radna mjesta. Navedeno potvrđuje i Odluka Ustavnog suda broj U-8/17 kojom se Ustavni sud oglasio nenadležnim odlučivati o ustavnosti Pravilnika o nošenju policijske uniforme, u dijelu kojim je propisano da policijskim službenicima mora biti obrijana brada dok su na dužnosti. Ističe da su svjedoci potvrdili da im nije poznato da na bilo koji način nošenje hidžaba može ugroziti prava drugih niti je to sud dokazao. Apelantica dalje smatra da u konkretnom slučaju nije ispunjen ni uvjet legitimnog cilja „zaštita javnog poretka“ jer bi se zabranom nošenja muslimanske marame (hidžaba) spriječio i narušio vjerski pluralizam. Što se tiče pozivanja na legitimni cilj „zaštite javne sigurnosti“, apelantica navodi da sud taj cilj samo spominje i nijednom riječju ne obrazlaže niti argumentira navedeno. Apelantica navodi da je sud propustio odlučiti i obrazložiti postoji li razmjernost mjere kojom se ograničava vjersko izražavanje apelantice s legitimnim ciljem kojem se teži. Također, apelantica smatra da je sud propustio ispitati i zauzeti stajalište o pitanju nužnosti sporne mjere u demokratskom društvu.

23. Apelantica navodi da je sud propustio zauzeti stajalište i obrazložiti zašto nije razmatrao postojanje diskriminacije u odnosu na ostale usporedne skupine koje je ona navela, kao što su „drugi vojnici koji nose vjerske narukvice“, čime je počinjena diskriminacija prema apelantici na temelju vjerske pripadnosti. Sud je također zanemario i usporednu skupinu „drugi vojnici koji sudjeluju u vjerskim obredima i dozvoljeno im je vjersko izražavanje na radnom mjestu“, dok apelantici to nije dozvoljeno.

24. Apelantica navodi da Sud BiH u konkretnom predmetu nije primijenio članak 29. Zakona o službi u OSBiH koji na nedvosmislen način garantira slobodu vjerskog izra-

žavanja. Smatra da je prekršen i članak 29. Pravilnika o organizaciji i načinu funkcioniranja vjerske službe u Ministarstvu obrane i OSBiH koji predviđa da vojna osoba ima pravo obavljati vjerske aktivnosti radi ostvarivanja vjerskih sloboda. Navodi da joj je zabranjeno nošenje marame iz nejasnih i ničim utemeljenih razloga, čime je diskriminirana na temelju vjerske pripadnosti i na temelju spola. Također, apelantica navodi da je u konkretnom slučaju prekršen i članak 220. Pravila službe koji predviđa vjerske slobode i aktivnosti pripadnika OSBiH. Apelantica smatra da se Sud BiH pogrešno pozvao na odluku Europskog suda u predmetu *Dahlab protiv Švicarske* jer se ta presuda ne može koristiti u konkretnom predmetu, prije svega „zbog različitog modela sekularne države Švicarske i Bosne i Hercegovine“. Naime, u Švicarskoj nisu dozvoljeni nikakvi vjerski simboli ili vjerska obilježja u državnim školama, dok je u BiH situacija drugačija. Pri tome je napomenula da postoji i drugačija odluka Europskog suda u predmetu *Lautsi protiv Italije*, kojom je omogućeno vjersko izražavanje u državnim školama s obzirom na sekularni model Italije koji dozvoljava vjersko izražavanje svima bez indoktrinacije i diskriminacije.

25. Apelantica navodi da je Sud BiH zanemario da kao dokaz razmotri preporuke ombudsmana i u presudi obrazloži zašto je tako postupio. Dalje navodi da je Sud BiH pogrešno utvrdio da nošenje marame može prouzrokovati loše međuljudske odnose, i to samo na temelju pojedinačnog iskaza predstavnika Ministarstva obrane, iako su svi svjedoci tvrdili suprotno. U svezi s tim, apelantica je navela da su četiri svjedoka izjavila da drugi uposlenici nisu prigovarali tome što apelantica nosi muslimansku maramu, ali da tim dokazima sud nije poklonio vjeru. Međutim, apelantica navodi da je sud poklonio vjeru izjavi predstavnika Ministarstva obrane koji je izjavio da nošenje marame može prouzrokovati loše međuljudske odnose.

26. Apelantica je navela da je Sud BiH odbacio kao nedopuštenu njezinu tužbu smatrajući da se ne može raspravljati o dijelu njezinog zahtjeva u parničnom postupku i da o tome može odlučivati samo Ustavni sud a da pri tome nije naveo na temelju kojeg članka zakona je taj dio tužbenog zahtjeva nedopušten.

27. Apelantica navodi da je sud propustio utvrditi da postoji dio uniforme koji se zove „potkapa“, koja izgledom i oblikom odgovara apelantici da je nosi i čime bi se zadovoljila njezina potreba za pokrivanjem glave. Osim toga, apelantica navodi da je Sud BiH propustio utvrditi činjenicu da postoji stajalište Islamske zajednice o marami koje je izneseno u fetvi (islamskom pravnom mišljenju) od 19. rujna 2016. godine i koje glasi: „Hidžab, marama koju nose muslimanke, vjerska je dužnost i odjevna praksa muslimanki propisana osnovnim izvorima islama, Kur'anom i sunnetom [...].“

28. Apelantica je u dopuni apelacije navela da je Ustavni sud u međuvremenu donio Odluku broj U-9/21 od 2. prosinca 2021. godine kojom je utvrđeno da odredbe članka 12. st. 2. i 4. Pravila službe nisu u skladu sa člankom II/3.f) i g) i čl. 8. i 9. Europske konvencije. Smatra da navedena odluka ide u prilog njezinoj tvrdnji da je diskriminirana jer je muškim pripadnicima OSBiH dozvoljeno vjersko izražavanje, dok njoj kao ženi to

nije dozvoljeno. Apelantica se u dopuni apelacije pozvala i na povredu prava iz članka 18. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

b) Odgovori na apelaciju

29. Sud BiH je istaknuo da osporenom presudom nisu povrijeđena apelantičina prava na koja se ona pozvala u apelaciji.

30. Pravobraniteljstvo i Ministarstvo obrane su naveli da članak 9. stavak 1. Europske konvencije garantira slobodu misli, savjesti i vjere, dok stavak 2. sadrži „restriktivnu klauzulu" koja daje državama mogućnost odlučivanja u pogledu opsega uživanja ovih prava kada je to s ciljem zaštite temeljnih vrijednosti države, u šta spadaju i poslovi obavljanja profesionalne vojne službe. Istaknuli su da se prava, kada je riječ o profesionalnoj vojnoj službi, ograničavaju jednako za sve, u općem interesu, a u skladu sa zakonom (čl. 28. i 29. Zakona o službi u OSBiH) te provedbenim propisima (Pravilima službe i Pravilnikom o uniformi). Navedeno pravilo ograničava jednako sve pripadnike i pripadnice pod istim uvjetima (osim vjerskih službenika). Prema mišljenju Pravobraniteljstva i Ministarstva obrane, navedeno ograničenje ima legitiman cilj, u skladu je sa zakonom i provedbenim propisima i nužno je za jedinstveno funkcioniranje sustava obrane. Naročito ističu da navedeno ograničenje ima poseban značaj u društvu kakvo je bosanskohercegovačko, u kojem egzistira više etničkih skupina i vjera. S tim ciljem je, u jedinstvenoj organizaciji na razini države kakvu predstavljaju OSBiH, bilo neophodno uvesti određena ograničenja slobode manifestiranja vjere kako bi se uskladili interesi raznih skupina i osiguralo uvjerenje svake osobe. Smatraju da bi se urušio jedinstveni sustav OSBiH ukoliko bi se dozvolilo postupanje na način na koji je to zatraženo u apelantičinom zahtjevu. Naime, udovoljavanje tom zahtjevu bi sasvim izvjesno dovelo do sličnih zahtjeva tako da bi propisi koji reguliraju jedinstven izgled profesionalnih pripadnika OSBiH bili narušeni do te mjere da se ne bi mogla organizirati prepoznatljiva vojska (naprimjer, jedan pripadnik s bradom, drugi s maramom, treći s neki drugim dodatnim dijelom, kapom i slično). Također su naveli da je apelantica imala slobodan izbor da pristupi ili ne pristupi OSBiH, a sve pod uvjetima i standardima koji su unaprijed propisani i jedinstveni, te da je pristupanjem prihvatila određene „nužne standarde funkcioniranja" koji su neovisni o shvaćanju pojedinca. Pri tome su podsjetili da je apelantica konkurirala za prijem u profesionalnu vojnu službu te prvi ugovor o prijemu na posao, u kojem je prihvatila sve uvjete službe, zaključila 2008. godine i tom prilikom nije prigovarala na postavljene uvjete, sve do 2011. godine. Stoga, zbog specifičnosti Oružanih snaga koje djeluju prema određenim strogim i univerzalnim standardima pojedinci mogu samo prihvatiti postojeći sustav i prilagoditi mu se, ali nemaju pravo uvoditi svoja pravila kojima bi se sustav urušavao. Kada je riječ o apelantičinim navodima o diskriminaciji, naveli su da se prema apelantici nije postupalo drugačije od postupanja prema drugim pripadnicima i pripadnicama u istim ili sličnim situacijama. Pri tome su naglasili da je u članku 8. Pravilnika o uniformi, „vrste vojnih uniformi", u stavku 5., „vojne uniforme prema pripadnosti spolu", pod točkom b) propisana ženska uniforma.

31. Apelantica je u izjašnjenju na odgovore na apelaciju, u biti, ponovila navode koje je već istaknula u apelaciji. Osim toga, apelantica je naglasila da ne može obavljati molitvu jer je preduvjet za molitvu da ima maramu na glavi, za razliku od drugih pripadnika OSBiH kojima je to omogućeno. Različitosti u izgledu i odijevanju o kojima je riječ u konkretnom slučaju prisutne su u brojnim državnim i međunarodnim uniformiranim snagama i nije poznato da su do sada na bilo koji način urušile bilo koji od tih jedinstvenih sustava. Apelantica je navela da sud u konkretnom slučaju nije proveo trodijelni test iz članka 9. stavak 2. Europske konvencije, niti je obrazložio zašto nije prihvatio preporuke ombudsmana.

V. Relevantni propisi

32. **Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 88/05, 53/07, 58/08 – Završne odredbe Zakona o plaćama i naknadama u institucijama BiH, 59/09, 59/09 – autentično tumačenje, 74/10, 42/12, 41/16 i 38/18)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 5. točka c) alineja 14)
(Vidovi, rodovi i službe)

c) Službe su:

14) vjerska služba.

Članak 20.
(Nošenje odore)

Vojna osoba dužna je nositi propisanu odoru za vrijeme obavljanja službe, sukladno propisu koji donosi ministar obrane.

Članak 28.
(Jednake mogućnosti)

(1) Djelatne vojne osobe i osobe koje žele biti primljene u Oružane snage tretiraju se s punim poštovanjem načela transparentnosti, pravednosti i jednakih mogućnosti. Neće biti diskriminacije po bilo kojoj osnovi, poput spolne, rasne, zbog boje kože, jezika, vjere, političkih ili drugih mišljenja, etničkog ili socijalnog podrijetla, povezanosti s nacionalnim manjinama, imovnog stanja, odnosno drugoga statusa.

(2) Ministar obrane osigurava poštivanje obveza iz stavka (1) ovoga članka u Oružanim snagama.

Članak 29.
(Vjerske aktivnosti i slobode)

(1) Vojna osoba ima pravo obavljati vjerske aktivnosti radi ostvarenja vjerskih sloboda, sukladno posebnostima svake od vjera.

(2) Organiziranje i obavljanje vjerskih aktivnosti iz stavka (1) ovoga članka temelje se na načelu pojedinačne slobode izražavanja i obavljanja vjerske službe pripadnika Oružanih snaga.

(3) Organiziranje vjerskih aktivnosti u Oružanim snagama poglavito se temelji na objektivnim vojnim potrebama.

(4) Ministarstvo obrane BiH, u suradnji sa zakonom priznatim crkvama i vjerskim zajednicama, propisuje organiziranje i način funkcioniranja vjerskih aktivnosti unutar Oružanih snaga i osigurava ostvarenje vjerskih sloboda, kako je utvrđeno u stavku (1) ovoga članka.

Članak 57. stavak (3)
(Osnovni godišnji odmor i odsustva)

(3) Djelatna vojna osoba može u jednoj kalendarskoj godini izbivati šest radnih dana radi udovoljenja njezinim vjerskim, odnosno tradicijskim potrebama, s tim što se dopust od dva dana koristi uz naknadu plaće – plaćeni dopust.

33. **Zakon o obrani Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ broj 88/05) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 2. stavak (1)
(Oružane snage)

(1) Oružane snage su profesionalna, jedna vojna sila koju ustrojava i nadzire Bosna i Hercegovina. Oružane snage imaju djelatnu i pričuvnu komponentu. Oružane snage, kao instituciju Bosne i Hercegovine, čine pripadnici iz reda svih triju konstitutivnih naroda i iz reda ostalih, sukladno Ustavu i zakonima Bosne i Hercegovine.

Članak 13. stavak (1) točka o)
(Mjerodavnost Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine)

(1) Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ministarstvo obrane) mjerodavno je za:

o) donošenje politika i temeljnih pravila za Oružane snage,

Članak 15. točka a)
(Ustrojstvene i administrativne nadležnosti)

Ministar obrane Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: ministar obrane) ima sljedeće ustrojstvene i administrativne nadležnosti, koje su predmetom vrhovnoga zapovijedanja i nadzora Predsjedništva:

a) predlaže i donosi propise, izdaje naloge i zapovijedi, koje se odnose na ustrojstvo, administraciju, osoblje, obuku, opremanje, razmještaj i uporabu Oružanih snaga kako bi se osigurala maksimalna međuoperabilnost unutar Oružanih snaga i međuoperabilnost s NATO snagama;

34. **Pravilo službe Oružanih snaga Bosne i Hercegovine broj 06-02-3-4958/12 od 28. prosinca 2012. godine** (interni akt Ministarstva obrane BiH, lektoriran na službene jezike u Ustavnom sudu BiH) u relevantnom dijelu glasi:

11. Vojne osobe u vojnoj uniformi;

i) ne mogu nositi dijelove civilne odjeće.

12. [...] Žene, vojne osobe, kosu uredno održavaju da im ne smeta pri izvođenju obuke, uporabe zaštitne maske, šljema i druge opreme, odnosno prilikom obavljanja dužnosti. [...]

35. **Pravilnik o uniformama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine broj 11-02-3-1864-13/16 od 24. travnja 2017. godine** („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 44/17) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.
(Predmet)

Pravilnikom o odorama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Pravilnik) propisuju se vrste vojnih odora i odjeće za posebne namjene, način nošenja, vrijeme i prigode u kojima vojne odore, sa pripadajućim vojnim oznakama, i odjeću za posebne namjene, nose vojne i civilne osobe na službi u Ministarstvu obrane Bosne i Hercegovine i Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: MO i OS BiH).

Članak 4. stavak (1) i stavak (8) točka h)
(Nošenje vojne odore)

(1) Vojnu odoru, kao obilježje pripadnosti OS BiH, imaju pravo i obvezu da nose vojne osobe za vrijeme obavljanja službe:

(8) Vojne osobe nisu obvezne nositi vojnu odoru u slijedećim prigodama:

h) Pripadnici vjerskih službi u OS BiH, za vrijeme obavljanja vjerske službe.

Članak 5.
(Ograničenja vezana za nošenja odore)

(1) Vojnim osobama nije dopušteno nošenje pojedinih dijelova vojne odore kombinirano sa civilnom odjećom i/ili opremom, kao ni kombiniranje dijelova različitih kompleta vojne odore.

(2) Izuzetno od stavka (1) ovoga članka Pravilnika, vojne osobe, prigodom izvršenja službenih zadaća, mogu kombinirano sa vojnim odorama nositi propisanu radno-zaštitnu i opremu specijalne namjene, čije je obvezno nošenje regulirano zakonima u BiH ili podzakonskim aktima MO BiH.

(3) Vjerska obilježja uz odoru mogu se nositi na način da ista ne budu vidljiva.

(4) Vojnim osobama nije dopušteno da daju na korišćenje vojne odore ili dijelove vojnih odora osobama koje nisu pripadnici OS BiH.

Članak 8. stavak (5)
(Vrste vojnih odora)

(5) Vojne odore prema pripadnosti spolu su:

a) Jedinstvene,

b) Ženske,

c) Muške.

Članak 15. točka b)
(Dopunski dijelovi kompleta terenske odore)

Dopunski dijelovi kompleta terenske odore su:

b) Potkapa,

Članak 17. stavak (2)
(Način nošenja dopunskih dijelova kompleta)

(2) Potkapa se nosi ispod kacige, po potrebi, ovisno od vremenskih uvjeta.

36. **Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini** („Službeni glasnik BiH“ broj 5/04) u relevantnom dijelu glasi:

IV – Odnos države i crkava i vjerskih zajednica

Članak 14. točka (7)

Crkve i vjerske zajednice odvojene su od države a to znači da:

7. Javno očitovanje vjere ili uvjerenja može biti ograničeno jedino na temelju zakona i sukladno međunarodnim standardima kada mjerodavni organ dokaže da je to neophodno u interesu javne sigurnosti, zaštite zdravlja, javnog morala, ili u svrhu zaštite prava i sloboda drugih osoba sukladno međunarodnopravnim standardima. Crkve i vjerske zajednice imaju pravo priziva na ovu odluku. Prizivni organ, prije donošenja odluke po prizivu, mora zatražiti od Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine mišljenje u svezi sa slučajem zabrane javnog očitovanja vjere ili uvjerenja.

37. **Zakon o zabrani diskriminacije** („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 59/09 i 66/16) Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 2.
(Diskriminacija)

(1) Diskriminacijom, u smislu ovoga Zakona, smatrat će se svako različito postupanje uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti

utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojoj osobi ili skupini osoba i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na osnovi njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditet, dob, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugoj udruzi, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojoj osobi onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim područjima života.

(2) Zabrana diskriminacije primjenjuje se na sva javna tijela te na sve fizičke ili pravne osobe i u javnom i u privatnom sektoru, u svim područjima, kakve su naročito: zaposlenje, članstvo u profesionalnim udrugama, obrazovanje, obuka, stanovanje, zdravstvo, socijalna skrb, dobra i usluge namijenjene javnosti i javnim mjestima, obavljanje gospodarskih aktivnosti i javne usluge.

(2) Zabrana diskriminacije primjenjuje se na sve javne organe kao i na sva fizička ili pravna lica, i u javnom i u privatnom sektoru, u svim oblastima, a naročito: zaposlenja, članstva u profesionalnim organizacijama, obrazovanja, obuke, stanovanja, zdravstva, socijalne zaštite, dobara i usluga namijenjenih javnosti i javnim mjestima, te obavljanja privrednih aktivnosti i javnih usluga.

38. **Zakon o sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine** („Službene novine FBiH“ br. 38/05, 22/06, 63/10, 72/10 – ispravka, 7/13, 52/14 i 85/21) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 13.
Oznake pripadnosti

Suci i službenici Suda ne smiju ispoljavati bilo kakvu vjersku, političku, nacionalnu ili drugu pripadnost za vrijeme obavljanja službenih dužnosti.

Oznake vjerske, političke, nacionalne ili druge pripadnosti ne smiju se isticati na sudskoj zgradi ili u prostorijama Suda.

Zabrana iz stavka 1. ovog članka ne odnosi se na stranke i treće osobe.

39. **Zakon o sudovima Republike Srpske** („Službeni glasnik RS“ br. 37/12, 14/14 – odluka USRS, 44/15, 39/16 – odluka USRS i 100/17) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 14.

(1) Suci, stručni suradnici, viši stručni suradnici i djelatnici suda ne smiju ispoljavati bilo kakvu vjersku, političku, nacionalnu ili drugu pripadnost za vrijeme obavljanja službenih dužnosti.

(2) Oznake vjerske, političke, nacionalne ili druge pripadnosti ne smiju se isticati na sudbenoj zgradi ili prostorijama suda.

40. **Zakon o sudovima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine** – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Brčko distrikta“ broj 18/20 – prečišćeni tekst) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 14
(Oznake pripadnosti)

Suci ne smiju isticati oznake vjerske, političke, nacionalne ili druge pripadnosti, niti se takve oznake smiju isticati bilo gdje u sudskim prostorijama.

VI. Dopustivost i meritum

41. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

42. Apelantica smatra da su joj osporenim odlukama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, pravo na privatni i obiteljski život, dom i prepisku iz članka II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, pravo na slobodu misli, savjesti i vjere iz članka II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 9. Europske konvencije i zabrana diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije.

Sloboda misli, savjesti i vjere

43. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

g) Slobodu mišljenja, savjesti i vjere.

44. Članak 9. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; ovo pravo uključuje slobodu promjene vjere ili uvjerenja i slobodu svakog da, bilo sâm ili zajedno s drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, podučavanjem, redovnim obavljanjem i obredom.

2. Sloboda ispoljavanja vjere ili uvjerenja podvrgava se samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu javne sigurnosti radi, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Standardi zaštite prava iz članka 9. Europske konvencije prema praksi Europskog suda

45. Europski sud kontinuirano u svojoj praksi ukazuje da je sloboda misli, savjesti i vjere iz članka 9. jedan od temelja „demokratskog društva" u smislu Europske konvencije, pa je, između ostalog, istaknuo da „u demokratskim društvima u kojima nekoliko religija koegzistira u okviru jedne iste populacije može biti neophodno ograničiti ovu slobodu kako bi se pomirili interesi različitih skupina i osiguralo da se svačija uvjerenja poštuju [...]. Sud je često naglašavao ulogu države kao neutralnog i nepristranog organizatora upražnjavanja različitih vjera i uvjerenja i navodio da ta uloga vodi javnom redu, vjerskoj harmoniji i toleranciji u demokratskom društvu. Sud također smatra da je obveza države da bude neutralna i nepristrana, nespojiva s bilo kakvim ovlaštenjem države da ocjenjuje legitimnost vjerskih uvjerenja i da ta obveza podrazumijeva da država osigura međusobnu toleranciju između suprotstavljenih skupina [...]" (vidi Europski sud, *S. A. S. protiv Francuske* [VV], presuda od 1. srpnja 2014. godine, predstavka broj 43835/11, toč. 126. i 127.).

46. Dalje, prema praksi Europskog suda, članak 9. Europske konvencije ne štiti svako djelo koje je motivirano ili inspirirano vjerom ili uvjerenjem, te ne garantira uvijek pravo na ponašanje u javnoj sferi na način koji diktira vjera ili uvjerenje (vidi, između ostalih, Europski sud, *Leyla Şahin protiv Turske* [VV], presuda od 10. studenog 2005. godine, predstavka broj 44774/98, toč. 105. i 121.).

47. Članak 9. Europske konvencije, u načelu, ostavlja široko polje slobodne procjene prilikom odlučivanja je li i u kojoj je mjeri ograničenje prava na ispoljavanje vjere ili uvjerenja „nužno". Prilikom utvrđivanja polja slobodne procjene mora se voditi računa i o tome što je to što se dovodi u pitanje. Kada je riječ o odnosu između države i religije, o čemu mišljenje u demokratskom društvu može biti veoma različito, posebna važnost daje se ulozi domaćeg zakonodavca, kao i tome da se u europskim državama ne može pronaći jednoobrazan koncept važnosti religije u društvu i da se značenje ili utjecaj javnog izražavanja vjerskih uvjerenja razlikuje ovisno o razdoblju i kontekstu. Stoga se pravila u ovoj oblasti razlikuju od jedne države do druge, ovisno od nacionalnoj tradiciji i zahtjeva da se zaštite prava i slobode drugih i da se održi javni red i mir. Zato izbor, opseg i forma tih pravila moraju ostati u domenu određene „slobodne procjene" države jer ovise o specifičnom domaćem kontekstu (vidi, *op. cit*., *Leyla Şahin*, toč. 108−110.).

48. Također, Europski sud je istaknuo da je njegov zadatak utvrditi jesu li mjere koje su poduzete na domaćoj razini, u načelu, opravdane i razmjerne (vidi Europski sud, *inter alia, Manoussakis i ostali protiv Grčke*, presuda od 26. rujna 1996. godine, točka 44. i *op. cit., Leyla Şahin*, točka 110.). Prilikom rješavanja pitanja opravdanosti nošenja vjerskih simbola Europski sud je, između ostalog, svoja razmatranja dovodio u kontekst sekularizma (*laïcité*). U svezi s tim je zaključeno da je i sekularizam uvjerenje zaštićeno

člankom 9. Europske konvencije (vidi *Lautsi i drugi protiv Italije* [VV], presuda od 18. ožujka 2011. godine, predstavka broj 30814/06, točka 58.), te da se cilj podržavanja sekularnih i demokratskih vrijednosti može povezati s legitimnim ciljem „zaštite prava i sloboda drugih“ u smislu članka 9. stavak 2. Europske konvencije (vidi, *op. cit*. *Leyla Şahin*, točka 99. i *Ahmet Arslan i drugi protiv Turske*, presuda od 23. veljače 2010. godine, predstavka broj 41135/98, točka 43.).

49. U više svojih odluka Europski sud je istaknuo da nošenje marame predstavlja „manifestaciju iskrenog vjerskog uvjerenja“ zaštićenog člankom 9. Europske konvencije (vidi *Bayatyan protiv Armenije*, presuda od 7. srpnja 2011. godine, predstavka broj 23459/03, točka 111. i *Eweida i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 15. siječnja 2013. godine, predstavka broj 48420/10 i dr., toč. 82., 89. i 97.). Nošenje hidžaba – marame koja pokriva kosu i vrat, a lice ostavlja vidljivim − može se smatrati „činom motiviranim ili inspiriranim vjerom ili vjerskim uvjerenjima“ (vidi Europski sud, *Lachiri protiv Belgije*, presuda od 18. rujna 2018. godine, predstavka broj 3413/09, točka 31.). Pri tome je hidžab okarakteriziran kao „snažan vjerski/vanjski simbol“ (vidi Europski sud, *Dahlab protiv Švicarske*, odluka od 15. veljače 2001. godine, predstavka broj 42393/98).

50. Zabrana nošenja vjerskih simbola ili odjeće na radnom mjestu posebno se, u smislu prakse Europskog suda, odnosi na javne službenike koji mogu biti obvezani dužnošću diskrecije, neutralnosti i nepristranosti, uključujući i dužnost da ne nose takve simbole i odjeću za vrijeme vršenja službenih ovlasti. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da se u predmetu *Dahlab* radilo o zabrani nošenja marame za vrijeme nastave učiteljici osnovne škole (*ibid*.), a u drugom predmetu o zabrani nošenja marame za vrijeme nastave univerzitetskoj profesorici (vidi *Kurtulmuş protiv Turske*, odluka od 24. siječnja 2006. godine, predstavka broj 65500/01, ESLJP 2006-II). U navedenim predmetima Europski sud je odbacio kao očigledno neutemeljene navode podnositelja predstavki u odnosu na članak 9. Europske konvencije. Naime, uzimajući u obzir „polje slobodne procjene koje se mora ostaviti državama u svjetlu načela neutralnosti javne službe“, Europski sud je u navedenim odlukama zaključio da je osporavano miješanje bilo načelno opravdano i razmjerno cilju koji se želi postići, odnosno da je zabrana nošenja hidžaba bila neophodna u demokratskom društvu. Također, Ustavni sud ukazuje i na predmet u svezi sa zabranom nošenja marame na poslu socijalnoj radnici na psihijatrijskom odjelu jedne javne bolnice (vidi Europski sud, *Ebrahimian protiv Francuske*, presuda od 26. studenog 2015. godine, predstavka broj 64846/11). U tom predmetu francuski sudovi su odlučili da je neproduljenje ugovora podnositeljici predstavke bilo u skladu s načelima sekularizma i neutralnosti javnih službi. Europski sud je zaključio da se osporavano miješanje u slobodu ispoljavanja vjere podnositeljice predstavke može smatrati razmjernim ciljevima koji se žele postići, te da je bilo nužno u demokratskom društvu, zbog čega nije utvrđeno kršenje članka 9. Europske konvencije.

Praksa Ustavnog suda

51. Ustavni sud podsjeća da je u odlukama br. U-8/17 i U-9/21 razmatrao pitanje zabrane nošenja brade policijskim službenicima Granične policije Bosne i Hercegovine (Odluka broj *U-8/17*) te pripadnicima OSBiH (Odluka broj *U-9/21*) u smislu garancija prava iz članka II/3.f) i g) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 8. i 9. Europske konvencije. U oba predmeta Ustavni sud je istaknuo da brada kao dio tijela i fizičkog izgleda osobe predstavlja manifestaciju vjere ako se nosi s tim ciljem, ali da istodobno predstavlja i aspekt privatnog života budući da se ne veže samo za vjerska obilježja. S obzirom na to da su osporeni propisi u navedenim predmetima propisivali apsolutnu zabranu nošenja brade, te da nisu propisivali bilo kakve odrednice o estetskom izgledu brade ili o bilo kakvim drugim karakteristikama, zaključeno je da takvo ograničenje ne slijedi interes općih ciljeva iz stavka 2. čl. 8. i 9. Europske konvencije. Međutim, za razliku od brade čije nošenje može biti povezano sa životnim stilom, modom ili nekim drugim osobnim opredjeljenjem koje nužno ne mora biti religijsko, hidžab nedvojbeno predstavlja vjerski simbol i odjevnu praksu muslimanke kao strogu vjersku obvezu, kako to i apelantica navodi. Zbog tih razloga Ustavni sud smatra da se njegova praksa ne može primijeniti u ovom predmetu.

52. Pored toga, Ustavni sud napominje da je u svojoj nedavno donesenoj Odluci broj U-21/22 razmatrao zahtjev za ocjenu ustavnosti članka 5. stavak (3) Pravilnika o uniformama koji glasi: „Vjerska obilježja uz uniformu mogu se nositi na način da ista ne budu vidljiva.“ Ustavni sud je u toj odluci utvrdio da je osporena odredba u suglasnosti sa člankom II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 9. Europske konvencije. Odlučujući o navedenom zahtjevu, Ustavni sud je, između ostalog, podsjetio da je Europski sud u svojoj praksi istaknuo da može, po potrebi, uzeti u obzir bilo koji konsenzus i zajedničke vrijednosti koje proizlaze iz prakse država potpisnica Europske konvencije. Također je istaknuo da je iz Pravilnika o uniformama vidljivo da se pravila o vidljivom isticanju vjerskih simbola u OSBiH jednako primjenjuju na sve pripadnike/pripadnice te da je zaštita načela neutralnosti u OSBiH kompatibilna s vrijednostima na kojima se temelje Ustav BiH i Europska konvencija. Ustavni sud je smatrao da Ministarstvo obrane, zbog specifičnog karaktera OSBiH, može zahtijevati od svojih pripadnika/pripadnica da se suzdrže od iskazivanja određenih vjerskih uvjerenja na radnom mjestu. U svezi s tim, Ustavni sud je podsjetio na to da Europski sud ističe supsidijarnu ulogu mehanizma Europske konvencije, prema kojoj domaće vlasti imaju direktan demokratski legitimitet, te su u boljem položaju da procijene potrebe i uvjete u odnosu na pitanje o odnosima između države i različitih religija, o kojima mišljenja u demokratskom društvu opravdano mogu biti veoma različita. Osim toga, Ustavni sud je istaknuo da se osporenom odredbom vjerska sloboda u OSBiH ne ograničava općenito te da je vojnim licima omogućeno obavljanje vjerskih aktivnosti u skladu sa specifičnostima svake od vjera. Ustavni sud je zaključio da zabranom nošenja hidžaba uz uniformu tijekom vojne službe u OSBiH nije prekršeno pravo na slobodu vjere (vidi

Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-21/22* od 18. siječnja 2024. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 11/24).

Praksa Europskog suda pravde

53. Ustavni sud ukazuje i na praksu Europskog suda pravde u svezi sa zabranom nošenja hidžaba na radnom mjestu. Naime, Europski sud pravde je 14. ožujka 2017. godine donio dvije presude. U predmetu *Achbita*, koji je donesen po zahtjevu za preliminarnu odluku koji uputio Kasacioni sud Belgije, Europski sud pravde je, između ostalog, zaključio da

> „[č]lanak 2(2)(a) Direktive 2000/78 mora se tumačiti u smislu da zabrana nošenja islamske marame, koja proizlazi iz internog pravila privatnog poduzeća koje zabranjuje vidljivo nošenje bilo kakvog političkog, filozofskog ili vjerskog znaka na radnom mjestu, ne predstavlja direktnu diskriminaciju na temelju vjere ili uvjerenja u smislu te direktive“ (vidi Europski sud pravde, Presuda broj C-157/15 od 14. ožujka 2017. godine i Presuda broj C-344/20 od 13. listopada 2022. godine, točka 33.).

54. U drugom predmetu *Bougnaoui*, koji je donesen po zahtjevu za preliminarnu odluku koji je uputio Kasacijski sud Francuske, Europski sud pravde je istaknuo da

> „samo u vrlo ograničenim okolnostima karakteristika koja se odnosi na religiju može predstavljati istinski i odlučujući zahtjev za zanimanje. U svezi s tim, sud je zaključio da spremnost poslodavca da uzme u obzir želje korisnika da više ne prima usluge tog poslodavca koje pruža radnica koja nosi islamsku maramu ne može [se] smatrati stvarnim i odlučujućim zahtjevom za zanimanje u smislu članka 4(1) Direktive 2000/78“ (vidi Europski sud pravde, Presuda broj C-188/15 od 14. ožujka 2017. godine).

Primjena navedenih načela na konkretan slučaj

55. Apelantica osporava presude Suda BiH tvrdeći da je tim presudama, između ostalog, povrijeđeno i njezino pravo iz članka II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 9. Europske konvencije. Povredu navedenog prava apelantica vidi u tome što je sud odbio njezin tužbeni zahtjev kojim je tražila da se utvrdi da je Ministarstvo obrane prekršilo njezino pravo na slobodu misli, savjesti i vjere zato što joj nije omogućilo da prilikom obavljanja vojne službe nosi hidžab. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zapaža da u konkretnom slučaju postoji pravo zaštićeno člankom 9. stavak 1. Europske konvencije, kao i da osporene presude nesumnjivo predstavljaju miješanje u apelantičino pravo na slobodu vjere iz članka 9. stavak 2. Europske konvencije. Stoga će Ustavni sud dalje ispitati jesu li zadovoljeni uvjeti iz trodijelnog testa koji, u smislu prakse Europskog suda, podrazumijeva da miješanje mora biti „propisano zakonom“, da slijedi jedan ili više legitimnih ciljeva navedenih u stavku 2. članka 9. Europske konvencije i da je bilo „neophodno u demokratskom društvu“ radi postizanja legitimnog cilja (vidi Europski

sud, *Hamidović protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 5. prosinca 2017. godine, predstavka broj 57792/15, točka 31.).

Je li miješanje „propisano zakonom“

56. Ustavni sud napominje da miješanje u pravo na slobodu vjere mora imati neku osnovu u domaćem pravu. Prema ustaljenoj praksi Europskog suda, pojam „zakon“ ima autonomno značenje i mora se shvatiti u njegovom „suštinskom“, a ne samo u „formalnom“ smislu (vidi, *op. cit*., presuda *Ebrahimian*, točka 48. s daljnjim referencama). Navedeno je ujedno odgovor na jedan od ključnih prigovora iz apelacije. Naime, apelantica tvrdi da miješanje u njezino pravo na slobodu vjere nije bilo propisano zakonom, već da je njezino pravo, suprotno standardima iz Europske konvencije, ograničeno aktom niže pravne snage od zakona koji nije donio kolektivni zakonodavni organ, već pojedinac (ministar obrane). U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je u Odluci broj U-21/22 već zaključio da je ograničenje prava na slobodu vjere iz članka 5. stavak 3. Pravilnika o uniformama propisano „zakonom“. U svezi s tim, Ustavni sud je naglasio: „[...] Pri tome se može zaključiti da osporena odredba na dovoljno jasan i predvidiv način omogućava sagledavanje njezinih posljedica po sve osobe. Konkretno, osporena odredba omogućava svakom da prepozna i predvidi ograničenja ispoljavanja slobode vjere kada je riječ o nošenju vidljivih vjerskih obilježja uz uniformu. Osim toga, kako je već navedeno, mogućnost ograničavanja prava iz članka 9. Europske konvencije predviđena je i Zakonom o slobodi vjere [...]“ (vidi, *op. cit*., Odluka broj *U-21/22*, točka 39.). Stoga, Ustavni sud zaključuje da je i u konkretnom slučaju miješanje u apelantičino pravo iz članka 9. Europske konvencije izvršeno na temelju „zakona“, te da ovaj standard nije doveden u pitanje zato što se akt kojim je ograničeno apelantičino pravo ne zove „zakonom“ u formalnom smislu te riječi.

Postoji li „legitiman cilj“

57. Nadalje, apelantica smatra da miješanje u njezino pravo nije imalo legitiman cilj, odnosno da su sudovi pogrešno zaključili da je u konkretnom slučaju legitiman cilj „zaštita javnog poretka“ iz stavka 2. članka 9. Europske konvencije s obzirom na to da, kako navodi, nisu to obrazložili.

58. U svezi s pitanjem postojanja legitimnog cilja, Ustavni sud zapaža da je sud u predmetu *Ebrahimian* naveo da je u tom predmetu cilj bio „da se osigura poštovanje svih vjerskih uvjerenja i duhovnih orijentacija pacijenata koji su koristili javnu uslugu i bili su korisnici zahtjeva neutralnosti nametnutog podnositelju predstavke tako što im se garantira stroga jednakost. Cilj je također bio osigurati da ovi korisnici uživaju jednak tretman, bez razlike na osnovi vjere. U svezi s tim, Sud ponavlja da je utvrdio da je politika poslodavca za promoviranje jednakih mogućnosti ili izbjegavanje bilo kakvog diskriminatornog ponašanja prema drugim osobama težila legitimnom cilju zaštite prava

drugih [...]. Također ponavlja da je očuvanje načela sekularizma cilj koji je kompatibilan s vrijednostima koje su u osnovi Konvencije [...]. U tim okolnostima, Sud smatra da je zabrana podnositeljici predstavke da ispoljava svoja vjerska uvjerenja dok je obavljala svoje dužnosti bila s ciljem zaštite 'prava i sloboda drugih' i da to ograničenje nije nužno trebalo dodatno opravdavati razmatranjem 'javne sigurnosti' ili 'zaštite javnog reda', koji su navedeni u članku 9. stavak 2. Konvencije" (*op. cit., Ebrahimian*, točka 53.).

59. Slično tome, Ustavni sud zapaža da je Sud BiH također zaključio da nošenje vjerskih obilježja u OSBiH može utjecati na zaštitu prava i sloboda drugih, uključujući i mogućnost izazivanja negativnih međuljudskih odnosa među vojnicima OSBiH. Također je zaključio da to može dovesti do nepovjerenja građana u vojsku s obzirom na sastav i zadatke OSBiH i osjetljivost društva na vjerske simbole u javnom prostoru, posebno nakon sukoba koji i danas izaziva etničke i vjerske tenzije u bosanskohercegovačkom društvu. Osim toga, Ustavni sud podsjeća da je Ministarstvo obrane u odgovoru na tužbu i apelaciju istaknulo da je svrha navedenog ograničenja, koje je propisano Pravilnikom o uniformama u OSBiH, zaštita načela neutralnosti prema cjelokupnoj bosanskohercegovačkoj javnosti, u čijoj službi se nalaze OSBiH. Navedeno načelo neutralnosti odnosi se na sve pripadnike OSBiH jer im je svima zabranjeno da uz uniformu nose vidno istaknuta vjerska obilježja.

60. Ustavni sud smatra da je Sud BiH, kao i Ministarstvo obrane, dao jasne, razumne i uvjerljive razloge iz kojih proizlazi da je apelantičino pravo na slobodu vjere ograničeno u skladu s legitimnim ciljem zaštite prava i sloboda drugih iz stavka 2. članka 9. Europske konvencije. S obzirom na to, Ustavni sud smatra da to ograničenje „nije moralo biti motivirano, dalje, ograničenjima javne sigurnosti ili zaštitom javnog reda".

Je li mjera bila nužna u demokratskom društvu

61. Apelantica smatra da je Sud BiH propustio ispitati i zauzeti stajalište o tome je li zabrana apelantici da nosi maramu uz uniformu OSBiH zaista nužna mjera u demokratskom društvu, odnosno je li navedena mjera proporcionalna legitimnom cilju. U svezi s ovim pitanjem Ustavni sud podsjeća da, prema ustaljenoj praksi Europskog suda, države ugovornice imaju određeno polje slobodne procjene u ocjenjivanju postojanja i opsega potrebe za miješanjem u prava građana, ali to polje podliježe europskoj superviziji, obuhvatajući i zakon i odluke koje se primjenjuju, čak i one koje su donijeli neovisni sudovi (*op. cit*., *Dahlab protiv Švicarske*). Dalje, prema ustaljenoj praksi Europskog suda, zadatak suda je utvrditi jesu li mjere koje su poduzete na nacionalnoj razini bile u načelu opravdane, odnosno jesu li razlozi izvedeni kako bi opravdali mjere „relevantni i dovoljni" i jesu li mjere proporcionalne legitimnom cilju kojem se teži (vidi Europski sud, *Taganrog LRO i ostali protiv Rusije*, presuda od 7. lipnja 2022. godine, predstavka broj 32401/10 i dr., točka 150.).

62. Ustavni sud podsjeća da profesionalne vojne osobe u sustavu OSBiH osim ograničenju vidljivog isticanja vjerskih simbola uz uniformu podliježu i nizu drugih ograničenja, poput ograničenja u odnosu na političko angažiranje i zabranu sindikalnog udruživanja. Osim toga, Ustavni sud je u Odluci broj U-21/22 naveo da se status pripadnika OSBiH razlikuje od statusa građana koji nisu predstavnici države angažirani u javnoj službi i nisu vezani obvezom neutralnosti zbog svog službenog statusa. Takva neutralnost je također uspostavljena i u pravosudnim institucijama u Bosni i Hercegovini, pa, prema zakonima o sudovima, sucima i sudskim službenicima nije dozvoljeno nošenje istaknutih vjerskih obilježja niti držanje takvih obilježja u službenim prostorijama (*ibid.*, Odluka broj *U-21/22*, točka 44.). Osim toga, Ustavni sud je u istoj odluci ukazao da je vjernicima u OSBiH, uključujući i pripadnike islamske vjere, odobrena široka lepeza vjerskih aktivnosti u okviru oružanih snaga. Tako je muslimanima osiguran mesdžid u kojem se obavljaju vjerski obredi, dozvoljeno je pripremanje sehura i iftara tijekom posta za vrijeme mjeseca ramazana i slično (*idem*, točka 45.). Također, u kontekstu ostvarivanja prava iz radnog odnosa, profesionalnim vojnim osobama u OSBiH je zakonom, prema članku 57. stavak 3. Zakona o službi u OSBiH, omogućeno odsustvovanje šest radnih dana s posla radi zadovoljavanja vjerskih potreba.

63. Nadalje, Ustavni sud ističe da je apelantica kao pripadnica OSBiH prilikom izbora profesije mogla biti svjesna mogućnosti uspostavljanja ograničenja ispoljavanja slobode vjere na radnom mjestu, uključujući i zabranu isticanja vjerskih obilježja uz uniformu (marama). Kako je Ministarstvo navelo u odgovoru, apelantica je prvi ugovor o prijemu u profesionalnu vojnu službu, u kojem je prihvatila sve uvjete službe, zaključila 2008. godine. Također, kako je navedeno, prilikom prijema nije prigovarala na postavljene uvjete rada sve do 2011. godine, od kada je počela isticati navodne povrede prava koje garantira Europska konvencija. Apelantica ovo nije osporila.

64. Ustavni sud također podsjeća da se vjerska sloboda u OSBiH ne ograničava općenito. Naprotiv, Ustavni sud je u Odluci broj U-21/22 naveo „da se prepoznaje senzibilitet javne vlasti u odnosu na ovo pitanje po tome što je člankom 29. Zakona o službi u Oružanim snagama BiH vojnim osobama omogućeno obavljanje vjerskih aktivnosti u skladu sa specifičnostima svake od vjera“ (*op. cit.,* Odluka broj *U-21/22*, točka 45.). Ograničenje se odnosi isključivo na javno isticanje vjerskih simbola, što, kako je već navedeno, jest vjerski simbol (vidi točku 49. ove odluke). Stoga Ustavni sud smatra da je ovakvo ograničenje bilo proporcionalno legitimnom cilju, te da je miješanje u apelantičino pravo iz članka 9. bilo „nužno u demokratskom društvu“.

65. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da osporenim odlukama Suda BiH nije prekršeno apelantičino pravo na poštovanje slobode manifestiranja vjere iz članka II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 9. Europske konvencije.

Zabrana diskriminacije

66. Apelantica navodi da joj je prekršeno i pravo na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na slobodu manifestiranja vjere iz članka 9. Europske konvencije.

67. Članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

68. Članak 14. Europske konvencije glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

69. Ustavni sud podsjeća na to da diskriminacija postoji ako rezultira različitim postupanjem s osobama u analognim ili relevantno sličnim okolnostima (vidi predmet *X i drugi protiv Austrije* [VV], presuda od 19. veljače 2013. godine, predstavka broj 19010/07, točka 98.). Međutim, ne predstavlja svako različito postupanje ujedno i povredu članka 14. Europske konvencije. Različito postupanje je diskriminatorno ako nema objektivnog i razumnog opravdanja, drugim riječima, ako ne teži legitimnom cilju ili ako nema razumnog odnosa proporcionalnosti između korištenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti (vidi Europski sud, *Guberina protiv Hrvatske*, presuda od 22. ožujka 2016. godine, predstavka broj 23682/13, točka 69.). Stoga je potrebno u svakom konkretnom slučaju ustanoviti je li se prema apelantu postupalo drugačije nego prema drugima u istim ili sličnim situacijama.

70. U konkretnom slučaju, apelantica smatra da je diskriminirana po osnovi vjere zbog toga što vojnici drugih konfesija navodno nose „narukvice“ vjerskog karaktera, dok je njoj zabranjeno nositi maramu dok je u uniformi. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je apelantica ovaj prigovor isticala i u postupku pred redovnim sudom, ali da u tom smislu nisu izneseni bilo kakvi dokazi (vidi točku 11. ove odluke). Na taj način apelantica nije učinila vjerojatnim svoje navode o postojanju diskriminacije u odnosu na usporednu skupinu na koju se pozvala, pa Ustavni sud smatra da su takvi navodi neutemeljeni.

71. Dalje, apelantica navodi da je diskriminirana „po osnovi spola i vjere“ zbog toga što je muškim pripadnicima OSBiH dozvoljeno vjersko izražavanje na radnom mjestu, dok njoj kao ženi to nije dozvoljeno. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da apelantica pod „vjerskim izražavanjem na radnom mjestu“ zapravo smatra dozvolu muškarcima u

OSBiH da nose bradu. Ovaj prigovor je apelantica istaknula i pred Sudom BiH, koji je takav prigovor odbio uz obrazloženje da „vojnici nisu usporedna kategorija“ (vidi točku 16. ove odluke). Međutim, ovakvo obrazloženje Ustavni sud ne može prihvatiti. Naime, apelantica se poziva i na diskriminaciju po osnovi spola pa je onda sasvim prihvatljivo da ukazuje na „vojnike koji nose bradu“ kao znak vjerskog izražavanja. Stoga su vojnici koji nose bradu i koji su pripadnici islamske vjere usporedna kategorija. Dalje je potrebno odgovoriti na pitanje postoji li razumno i objektivno opravdanje za navedeno razlikovanje. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je u Odluci broj U-9/21 naveo da nošenje brade nije nužno i isključivo vjersko obilježje, već može biti povezano sa životnim stilom, modom ili nekim drugim osobnim opredjeljenjem (vidi točku 51. ove odluke). Hidžab, s druge strane, predstavlja vjerski simbol i odjevnu praksu muslimanke (vidi točku 49. ove odluke), a apelantica čak ističe da je to i „stroga vjerska obveza koju su obvezne poštovati muslimanke“. Ustavni sud podsjeća da je svrha navedenog ograničenja, kako je u odgovoru na apelaciju navedeno, zaštititi načelo neutralnosti prema cjelokupnoj bosanskohercegovačkoj javnosti, u čijoj službi se nalaze OSBiH, kao i da se to načelo odnosi na sve pripadnike OSBiH jer im je svima zabranjeno da uz uniformu nose vidno istaknuta vjerska obilježja. U takvoj situaciji, Ustavni sud smatra da je razlikovanje muškaraca koji nose bradu koja nije isključivo vjersko obilježje i žena koje nose hidžab kao vjerski simbol ili strogu vjersku obvezu razumno i objektivno opravdano. Stoga Ustavni sud ne može zaključiti da je apelantica diskriminirana po osnovi spola.

72. S druge strane, u svezi s navodima da je apelantica diskriminirana u odnosu na vjerske službenike kojima je dozvoljeno nošenje vjerske odjeće, Ustavni sud u cijelosti prihvaća zaključak Suda BiH o tome da ovo nije usporedna skupina u odnosu na koju bi se mogla utvrđivati eventualna diskriminacija. Naime, vjerski službenici u vojsci imaju nešto drugačiji status u odnosu na ostale vojnike s obzirom na razloge zbog kojih postoje u OSBiH, a to je omogućavanje ostvarivanja slobode vjere pripadnicima OSBiH. Osim toga, Pravilnikom o uniformi je propisano da vjerski službenici u OSBiH nisu obvezni nositi uniformu za vrijeme obavljanja vjerske službe, što znači da u svim drugim prilikama moraju nositi propisanu uniformu. Apelantica je navela da joj nametnuto ograničenje onemogućava da obavlja molitvu, te da je i u svezi s tim diskriminirana. Međutim, apelantica ni pred redovnim sudovima niti pred Ustavnim sudom nije dostavila bilo kakav dokaz da u vrijeme obavljanja molitve ne može nositi maramu, odnosno nije dokazala vjerojatnost takve diskriminacije, zbog čega Ustavni sud ove navode ne može prihvatiti.

73. Apelantica je također navela da je od donošenja naredbe 2012. godine kojom je premještena iz Pazarića u Ustikolinu obavljala svoje poslove u uniformi s maramom bez bilo kakvih problema sve do 2019. godine, kada je Ministarstvo obrane donijelo novu naredbu kojom joj je izrečena stegovna mjera „ukor“. Međutim, tu stegovnu mjeru apelantica nije osporavala u redovnom postupku, pa je Ustavni sud ne može ni razmatrati u ovoj odluci.

74. Na temelju svega navedenog, Ustavni sud smatra da su apelantičini navodi o kršenju prava na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na slobodu manifestiranja vjere neutemeljeni.

Pravo na pravično suđenje

75. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

76. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. […]

77. U svezi s prigovorima koji se odnose na standarde članka 6. stavak 1. Europske konvencije, Ustavni sud zapaža da je apelantica u velikoj mjeri ponovila navode koje je Ustavni sud već razmotrio u okviru prava iz članka 9. Europske konvencije i zabrane diskriminacije, pa ih neće ponovno razmatrati. Ostali navodi koje je u svezi s pravom na pravično suđenje istaknula tiču se navodnog zanemarivanja iskaza četiri svjedoka koje je apelantica predložila, te uvažavanja „samo izjave predstavnika Ministarstva obrane“. Također, apelantica navodi i da je sud zanemario preporuku ombudsmana, da je propustio utvrditi da postoji dio uniforme „potkapa“ koji izgledom odgovara pokrivalu za glavu, te da se sud nije očitovao o fetvi Islamske zajednice u kojoj je izneseno stajalište o obvezi nošenja marame.

78. Ustavni sud podsjeća da je, prema praksi Europskog suda, prvenstveno na domaćim organima, naročito sudovima, da rješavaju probleme tumačenja domaćih zakona. Europski sud ističe da ne treba postupati kao sud „četvrte instance“ te da stoga neće, prema članku 6. stavak 1. Europske konvencije (kojem korespondira članak II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine) dovoditi u pitanje ocjenu domaćih sudova, osim ako se njihova utvrđenja mogu smatrati proizvoljnim ili „očigledno nerazumnim“ (vidi Europski sud, *Ašćerić protiv Bosne i Hercegovine*, odluka od 17. prosinca 2019. godine, predstavka broj 52871/13, točka 23. s daljnjim referencama). Takvu praksu dosljedno prati i Ustavni sud u odnosu na odluke redovnih sudova (vidi, između ostalih, Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP-4033/20* od 22. lipnja 2022. godine, toč. 42−45. s daljnjim referencama, objavljenu na www.ustavnisud.ba).

79. Osim toga, pravo na obrazloženu odluku predstavlja neodvojiv dio prava na pravično suđenje i ono obvezuje sudove da obrazlože svoje odluke. Naime, nedostatak dovoljnih

i relevantnih razloga u sudskoj odluci može ukazivati, između ostalog, na arbitrarno sudsko odlučivanje. Međutim, to ne znači i obvezu sudova da detaljno odgovore na svaki argument koji stranke iznesu u postupku, već moraju odgovoriti na one argumente koji su ključni i odlučujući za donošenje odluke (vidi npr. Europski sud, *Petrović i drugi protiv Crne Gore*, presuda od 17. srpnja 2018. godine, predstavka broj 18116/15, točka 41. i Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-81/21* od 2. studenog 2022. godine, stavak 23. s daljnjim referencama, objavljena na www.ustavnisud.ba).

80. Imajući u vidu navedenu praksu te prigovore koji su izneseni u apelaciji, Ustavni sud zapaža da je apelantičin prigovor o tome da „drugi vojnici nose vjerske narukvice“, ali „da ne može navesti ime nekog kolege koji je nosio vjersku narukvicu“ odbijen upravo zato što o tome apelantica nije pružila bilo kakve dokaze, o čemu je dano dovoljno obrazloženje u osporenim odlukama (vidi točku 11. ove odluke). Dalje, neutemeljeni su i apelantičini navodi da sud nije cijenio iskaze osoba koje je ona predlagala za svjedoke. Naime, Sud BiH je pri donošenju odluke imao u vidu sadržaj iskaza koje su dali predstavnici Ministarstva obrane kao i svjedoci koje je predložila apelantica (vidi točku 13. ove odluke). Sud je cijenio iskaze svih saslušanih svjedoka, što je bitno za standarde članka 6. stavak 1. Europske konvencije, o čemu je također dao dovoljno obrazloženje, pa u takvoj situaciji činjenica da sud pri donošenju presude nije prihvatio iskaze apelantičinih svjedoka ne može voditi ka povredi prava na pravično suđenje iz navedenog članka Europske konvencije.

81. Također, Ustavni sud zapaža da je Sud BiH imao u vidu preporuku ombudsmana, ali da nije prihvatio zaključke iz te preporuke (vidi točku 5. ove odluke). Ovo također ne može voditi kršenju prava na pravično suđenje s obzirom na to da sudovi nemaju obvezu prihvatiti pravno mišljenje Ureda ombudsmana. Sud BiH je u osporenim odlukama ispitao sva ključna pitanja koja je ispitivao i ombudsman, pa činjenica da je sud na temelju izvedenih dokaza došao do drugačijeg zaključka ne krši pravo na pravično suđenje. Osim toga, neutemeljena je i apelantičina tvrdnja da sud nije imao u vidu njezine navode u svezi s nošenjem „potkape“. Naime, Sud BiH je imao u vidu te navode, pa ih je cijenio i u kontekstu iskaza predstavnika Ministarstva obrane, te zaključio da je neutemeljen apelantičin zahtjev da joj se umjesto marame dozvoli da nosi potkapu, o čemu je također dao dovoljno obrazloženje (vidi točku 13. ove odluke).

82. Dalje, Ustavni sud smatra da su apelantičini navodi da sud nije utvrdio postojanje „fetve“, koja govori o obveznosti nošenja marame ne mogu voditi kršenju prava na pravično suđenje s obzirom na to da mišljenja i upute za prakticiranje vjere koje vjernicima daju vjerski organi nemaju utjecaja na primjenu i poštovanje zakona koje donosi javna vlast. Ustavni sud ističe da pitanje prihvaćanja i poštovanja vjerskih obveza predstavlja dio svačijeg osobnog uvjerenja i vjerovanja, ali da u državi koja je Zakonom o slobodi vjere uređena na načelu sekularnosti i u kojoj su crkve i vjerske zajednice odvojene od države takva obveza ne može stvoriti obvezu državi da u javnoj službi u

svakom slučaju omogući javno pokazivanje vjerskih simbola. Stoga su i ovi navodi o kršenju prava na pravično suđenje neutemeljeni.

83. Ustavni sud zapaža da je apelantica navela da Sud BiH nije naveo na temelju kojeg članka zakona je odbacio kao nedopušten dio tužbenog zahtjeva koji se odnosio na zahtjev da sud naloži Ministarstvu obrane da uskladi svoje interne akte i dopuni Pravilnik o uniformama tako da omogući nošenje hidžaba. Međutim, Ustavni sud zapaža da je Sud BiH dao dovoljno obrazloženje o tome da redovni sud ne može u parničnom postupku naložiti usklađivanje i dopunjavanje Pravilnika o uniformama, te da se osporavanje tog akta u smislu ustavnosti može postaviti samo pred Ustavnim sudom. Stoga su i ovi apelantičini navodi o kršenju prava na pravično suđenje neutemeljeni.

84. Na kraju, Ustavni sud ističe da apelantica niti jednim navodom nije dovela u pitanje pravičnost postupka u cjelini, niti je dokazala da je postupak na bilo koji način u procesnom smislu proveden na njezinu štetu, već je samo nezadovoljna rezultatom postupka.

85. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da su apelantičini navodi neutemeljeni te da osporenom odlukom Suda BiH nije prekršeno apelantičino pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje

86. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje.

87. Članak 8. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije sukladno zakonu i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

88. Osnovna svrha članka 8. Europske konvencije je zaštita pojedinaca od arbitrarnih miješanja vlasti u njihova prava garantirana člankom 8. Europske konvencije (vidi Europski sud, *Lazoriva protiv Ukrajine,* predstavka broj 6878/14, presuda od 17. travnja 2018. godine, točka 62.). Stavak 2. članka 8. Europske konvencije dopušta javnim vlastima, u određenim slučajevima, miješanje u prava pojedinaca garantirana prvim

stavkom članka 8. Europske konvencije. Da bi miješanje javnih vlasti bilo opravdano, ono mora biti „u skladu sa zakonom“. Taj uvjet zakonitosti, u skladu sa značenjem termina Europske konvencije, sastoji se od više elemenata: a) miješanje mora biti utemeljeno na domaćem ili međunarodnom zakonu, b) zakon o kojem je riječ mora biti primjereno pristupačan tako da pojedinac bude upućen na okolnosti zakona koji se mora primijeniti na dani predmet i c) zakon mora biti formuliran s odgovarajućom točnošću i jasnoćom da bi se pojedincu omogućilo da prema njemu prilagodi svoje postupke. Ukoliko se ustanovi da je miješanje javnih vlasti bilo u skladu sa zakonom, mora se utvrditi je li to miješanje bilo „nužna mjera u demokratskom društvu“ i je li miješanje bilo u svezi s jednim od ciljeva navedenih u stavku 2. članka 8. Europske konvencije. U tom kontekstu treba razmotriti je li odluka javnih vlasti imala legitiman cilj i je li predstavljala mjeru koja je bila nužna u demokratskom društvu.

89. Prilikom razmatranja je li povrijeđen članak 8. Europske konvencije, Ustavni sud prvenstveno mora utvrditi da li se postupak tiče apelantičinog privatnog života u smislu članka 8. Europske konvencije. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje na to da je nesporno da se privatni život, kako je naveo Europski sud, ne prostire samo na sferu „osobnog“ i „unutarnjeg“, već je proširen i na međudjelovanje pojedinca i drugih ljudi, čak i u javnom kontekstu. Osim toga, Ustavni sud ističe da bit svakog pojedinačnog slučaja određuje može li se određeni životni aspekt okvalificirati kao „privatni život“ u smislu Europske konvencije. U tom smislu Ustavni sud podsjeća i na uspostavljena načela iz prakse Europskog suda, kojima je, između ostalog, na općenit način istaknuto da „privatni život“ obuhvaća širok spektar aktivnosti u osobnoj sferi (vidi *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 66.), iz čega slijedi da će se uzeti u obzir sve promjene koje se događaju u društvu. Osim takozvanog užeg kruga u okviru kojeg pojedinac slobodno živi svoj život po vlastitom nahođenju i koji apsolutno isključuje bilo koga izvana, pravo na privatni život obuhvaća i odnose koje pojedinac uspostavlja sa svim ostalim ljudskim bićima, odnosno „izvanjskim svijetom“ u smislu „privatnog društvenog života“ (vidi *Niemetz protiv Njemačke*, *Bărbulescu protiv Rumunjske* [GC], stavak 71. i *Botta protiv Italije*, stavak 32.). Navedeno može pod određenim okolnostima uključivati i profesionalne aktivnosti (vidi *Fernández Martínez protiv Španjolske* [GC], stavak 110. i *Antović i Mirković protiv Crne Gore*, stavak 42.) i poslovne aktivnosti (vidi *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [GC], stavak 130.) s obzirom na to da većina ljudi upravo kroz te oblasti uspostavlja najznačajnije i najčešće odnose s izvanjskim svijetom.

90. U konkretnom slučaju, zabrana nošenja hidžaba odnosi se isključivo na vrijeme u kojem apelantica obavlja svoje poslove u OSBiH. Naime, Ustavni sud zapaža da Pravilnik o uniformama eksplicitno propisuje da vojne osobe nisu obvezne nositi vojnu uniformu izvan radnog vremena (vidi točku 35. ove odluke). Stoga Ustavni sud smatra da se postupak u kojem su donesene osporene presude ne tiče apelantičinog privatnog života u smislu članka 8. Europske konvencije, zbog čega su neutemeljeni navodi da je

došlo do povrede apelantičinog prava iz članka II/3.f) Ustava BiH i članka 8. Europske konvencije.

Ostali navodi

91. Ustavni sud smatra da nema potrebe posebno razmatrati apelantičine navode da su osporenim odlukama povrijeđene odredbe članka 18. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima s obzirom na to da je bit garancija iz spomenute odredbe ista kao i garancija koju pruža odredba članka 9. Europske konvencije koju je Ustavni sud već razmotrio.

VII. Zaključak

92. Ustavni sud zaključuje da propisivanjem zabrane isticanja vjerskih simbola u OSBiH nije povrijeđeno apelantičino pravo na manifestiranje vjere zagarantirano člankom II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 9. Europske konvencije kada je ograničenje, koje je bilo zakonito, imalo legitiman cilj i kada postoji razuman odnos proporcionalnosti između ograničenja i legitimnog cilja kojem se teži.

93. Također, Ustavni sud zaključuje da nije povrijeđeno ni apelantičino pravo na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na slobodu vjere i po osnovi spola.

94. Ustavni sud zaključuje da nije povrijeđeno apelantičino pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije s obzirom na to da je Sud BiH u osporenoj odluci dao dovoljnu i jasnu ocjenu utvrđenog činjeničnog stanja i primjene materijalnog i procesnog prava, te o svim ključnim pitanjima dao obrazloženje koje zadovoljava standard prava na obrazloženu odluku.

95. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja prava na privatni život iz članka II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije kada apelantica u konkretnom slučaju nema pravo koje se može podvesti pod pojam „privatnog života“ iz navedenog članka Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije.

96. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

97. U skladu sa člankom 43. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, sudija Ustavnog suda Mirsad Ćeman je dao izdvojeno mišljenje koje čini sastavni dio ove odluke.

98. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Izdvojeno mišljenje suca Mirsada Ćemana

Članak 43. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“ br. 94/14, 47/23 i 41/24)

Ustavni sud je odbio kao neutemeljenu apelaciju Emele Kapidžija iz Sarajeva protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine zaključujući da:

− propisivanjem zabrane isticanja vjerskih simbola u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine nije povrijeđeno apelantičino „pravo na manifestiranje vjere“ zagarantirano člankom II/3.g) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 9. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kada je ograničenje, koje je bilo zakonito, imalo legitiman cilj i kada postoji razuman odnos proporcionalnosti između ograničenja i legitimnog cilja kojem se teži;

− nije povrijeđeno ni apelantičino „pravo na nediskriminaciju“ iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na slobodu vjere i po osnovi spola;

− nije povrijeđeno apelantičino „pravo na pravično suđenje“ iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije s obzirom na to da je Sud BiH u osporenoj odluci dao dovoljnu i jasnu ocjenu utvrđenog činjeničnog stanja i primjene materijalnog i procesnog prava, te o svim ključnim pitanjima dao obrazloženje koje zadovoljava standard prava na obrazloženu odluku, te da

− nema ni kršenja „prava na privatni život“ iz članka II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije kada apelantica u konkretnom slučaju nema pravo koje se može podvesti pod pojam „privatnog života“ iz navedenog članka Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije.

Ustavni sud je u konkretnom slučaju, pored ostalog, našao da „postoji pravo zaštićeno člankom 9. stavak 1. Europske konvencije“, kao i da osporene presude nesumnjivo predstavljaju „miješanje u apelantičino pravo“ na slobodu vjere iz članka 9. stavak 2. Europske konvencije te će ispitati jesu li zadovoljeni „uvjeti iz trodijelnog testa“ koji, u smislu prakse Europskog suda, podrazumijeva da miješanje mora biti „propisano zakonom“, da slijedi jedan ili više legitimnih ciljeva navedenih u stavku 2. članka 9. Europske konvencije i da je miješanje bilo „neophodno u demokratskom društvu“ radi postizanja legitimnog cilja.

Prilikom odlučivanja Ustavni sud se pozvao na praksu Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) u Strasbourgu kao i na praksu Europskog suda pravde u Luksemburgu.

Ustavni sud je i u ovoj odluci više puta podsjetio na shvatanje/standard ESLJP u svezi s primjenom članka 9. Europske konvencije koji, u načelu, ostavlja „široko polje slobodne procjene“ prilikom odlučivanja je li i u kojoj mjeri, u ovom slučaju ograničenja prava na ispoljavanje vjere ili uvjerenja bilo „neophodno“. (Točka 54. obrazloženja: „[...] Kada je

riječ o odnosu između države i religije, o čemu mišljenje u demokratskom društvu može biti veoma različito, 'posebna važnost daje se ulozi domaćeg zakonodavca', kao i tome da se u europskim državama 'ne može pronaći jednoobrazan koncept važnosti religije u društvu' i da se značenje ili utjecaj javnog izražavanja vjerskih uvjerenja razlikuju ovisno o razdoblju i kontekstu. Stoga se pravila u ovoj oblasti razlikuju od jedne države do druge, 'ovisno o nacionalnoj tradiciji', i zahtjeva da se zaštite prava i slobode drugih i da se održi javni red i mir. Zato izbor, opseg i forma tih pravila moraju ostati u domenu određene 'slobodne procjene' države jer 'ovise o specifičnom domaćem kontekstu'." [*op. cit*., *Leyla Şahin*, toč. 108−110.])

Istodobno, Ustavni sud je zanemario obrazloženo mišljenje i preporuku Institucije ombudsmana Bosne i Hercegovine koje, istina, nema izvršnu snagu, ali logikom ustanovljenja te institucije, njezinog postojanja, tradicije i pretpostavljenog autoriteta, njezina je uloga i misija da predano i bez predrasuda zagovara, promovira i štiti ustavna i konvencijska prava i slobode.

Iz opširnog obrazloženja odluke očigledno je da se Ustavni sud, uglavnom, složio s pravnim shvaćanjem, argumentacijom i obrazloženjem resornog ministarstva i redovnog suda izrazivši to tako što i Ustavni sud smatra „da je Sud BiH, kao i Ministarstvo obrane, dao jasne, razumne i uvjerljive razloge, iz kojih proizlazi da je apelantičino pravo na slobodu vjere ograničeno u skladu s 'legitimnim ciljem' zaštite prava i sloboda drugih iz stavka 2. članka 9. Europske konvencije" (točka 67. obrazloženja). Istina, za razliku od redovnog suda, Ustavni sud, s obzirom na to a referirajući se na ESLJP, smatra da to ograničenje u konkretnom slučaju „nije moralo biti motivirano, dalje, ograničenjima javne sigurnosti ili zaštitom javnog reda".

Proizlazi, dakle, da se Ustavni sud, zapravo većina mojih kolegica i kolega, složio s mišljenjem redovnog suda „da bi dopuštenje nošenja hidžaba/marame uz vojničku uniformu" u oružanim snagama BiH moglo „dovesti do nepovjerenja građana u vojsku" s obzirom na sastav i zadatke OSBiH i „osjetljivost društva" na vjerske simbole u javnom prostoru, posebno nakon sukoba koji i danas izaziva „etničke i vjerske tenzije u bosanskohercegovačkom društvu", te mišljenjem resornog ministarstva da je svrha navedenog ograničenja, koja je propisana Pravilnikom o uniformama u OSBiH, da se „zaštiti „načelo neutralnosti" prema cjelokupnoj bosanskohercegovačkoj javnosti, u čijoj službi se nalaze OSBiH" (točka 48. obrazloženja).

Upravo iz ovog i ovakvog stava proizlazi „moje načelno neslaganje" s pristupom i odlukom većine. Uz dužno poštovanje, nisam se mogao složiti s takvim stavom. Moji razlozi su, ukratko, sljedeći.

Prije svega, suglasan sam da je u konkretnom slučaju (iako ne podržavam odlučenje) miješanje u apelantičino pravo iz članka 9. Europske konvencije izvršeno na temelju „zakona", te da ovaj standard nije doveden u pitanje zato što se akt kojim je ograničeno apelantičino pravo u formalnom smislu ne zove „zakon". To je u odluci sasvim dobro obrazloženo.

Međutim, kada je riječ o „ključnom pitanju merituma“, smatram da je, neovisno o praksi ESLJP na koju se u odluci poziva, Ustavni sud odbijajuće odlučenje postavio na, u osnovi, **pogrešnu premisu**, iz koje je onda proizišla „pravna i druga konstrukcija“, prema kojoj pojedini oblici slobodnog i transparentnog manifestiranja vjere (u ovom slučaju hidžab/marama kao dio uniforme) mogu „navodno“ utjecati na zaštitu prava i sloboda drugih, uključujući (posebno: napomena M. Ć.) mogućnost izazivanja negativnih međuljudskih odnosa (?!) među vojnicima Oružanih snaga BiH, odnosno da to doprinosi nestabilnosti u multikonfesionalnom i pluralnom društvu, pa je u određenoj mjeri ograničavanje prava na javno isticanje vjerskih obilježja i simbola legitimno itd.

Duboko sam uvjeren da je ovakav pristup pogrešan i da važeći ustavni (i konvencijski) koncept ljudskih prava i sloboda u Bosni i Hercegovini, na način kako to apelantica navodi i zagovara, ne proturječi modelu sekularne države kakav već imamo u Bosni i Hercegovini (točka 29. obrazloženja). Istina, standard slobodne procjene i specifičnost domaćeg konteksta uzeti su u obzir, ali suprotno onome što bi, prema mome mišljenju, specifični domaći kontekst i iskustvo podrazumijevali pa i obvezivali.

Dakle, ne slažem se da je ograničenje, iako zakonito, imalo legitiman cilj niti da u konkretnom slučaju postoji razuman odnos proporcionalnosti između ograničenja i legitimnog cilja kojem se teži na način kako je sud odlučio i obrazložio.

Apelantica je u tom smislu dala sasvim dostatnu argumentaciju, utemeljenu također na praksi ESLJP. Potkrijepila ju je i primjerima prakse jednog broja država ne samo članica Vijeća Europe nego i drugih demokratskih država. Navedeni primjeri jasno ilustriraju da na funkcionalnost oružanih snaga niti na međuljudske odnose „ne utječu sami po sebi negativno“ neki specifični detalji (dijelovi) vojničke ili pak policijske uniforme koje pojedinci, ako žele, mogu koristiti ili koriste motivirani svojim vjerskim uvjerenjima. Tim prije, po mome mišljenju, u bh. okolnostima ovakvo ograničenje nije neophodno za jedinstveno funkcioniranje sistema obrane niti je neophodna mjera u demokratskom društvu kakvo je bosanskohercegovačko, sa svim svojim karakteristikama i osobenostima.

S obzirom na navedeno, ne smatram potrebnim sve ovo dalje i dodatno obrazlagati.

Ipak, kao i apelantica, podsjećam na presudu ESLJP u predmetu *Lautsi i drugi protiv Italije* (aplikacija broj 30814/06). Iako ne jednoglasno, Veliko vijeće ESLJP je, za razliku od prvostupanjskog vijeća, u ovom slučaju uvažilo, rekao bih, ne samo historijski nego i kulturološki aspekt, te presudilo da „raspeće u učionici javnih škola“ ne predstavlja kršenje ljudskih prava.

Za razliku od slučaja *Lautsi i drugi protiv Italije* u kojem se školski ambijent odnosi na sve učenike, pravo (a ne obveza!!!) nošenja hidžaba/marame motivirano vjerskim razlozima (u konkretnom slučaju marama bi nalikovala „potkapi“, koja je već sastavni dio uniforme) jest individualno pravo za koje bi se moralo imati razumijevanja. To sasvim sigurno ne bi utjecalo na funkcionalnost uniforme, pogotovo ne na „povjerenje građana u vojsku, a ni na prava i slobode drugih“. Naprotiv. Jedan broj saslušanih svjedoka pred

redovnim sudom je, uostalom, to i potvrdio ističući da im nije poznato da na bilo koji način nošenje hidžaba/marame može ugroziti prava drugih, niti je to sud dokazao (točka 22. obrazloženja), ali ni redovni sud niti Ustavni sud to nisu uzeli u obzir − upravo, prema mome mišljenju, zbog pogrešne premise od koje su krenuli i, u konačnici, donijeli odluku kakvu su donijeli.

Predmet broj AP-2679/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija S. Š., kojeg zastupa Željko Šurlan, odvjetnik iz Banje Luke, podnesena protiv Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj 11 0 K 026524 23 Kž 15 od 1. lipnja 2023. godine i Rješenja Okružnog suda u Banjoj Luci – Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organiziranog i najtežih oblika privrednog kriminala broj 11 0K 026524 23 Kv 22-p od 25. svibnja 2023. godine

Odluka od 11. srpnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP-2679/23**, rješavajući apelaciju **S. Š.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 11. srpnja 2023. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija S. Š. podnesena protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske br. 11 0 K 026524 23 Kž 15 od 1. lipnja 2023. godine i 11 0 K 026524 23 Kž 16 od 4. rujna 2023. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i u „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. S. Š. (u daljnjem tekstu: apelant) iz Banje Luke, kojeg zastupa Željko Šurlan, odvjetnik iz Banje Luke, podnio je 5. lipnja 2023. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 11 0 K 026524 23 Kž 15 od 1. lipnja 2023. godine i Rješenja Okružnog suda u Banjoj Luci – Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organiziranog i najtežih oblika gospodarskog kriminala (u daljnjem

tekstu: Okružni sud) broj 11 0K 026524 23 Kv 22-p od 25. svibnja 2023. godine. Apelacija je zavedena pod brojem AP-2679/23.

2. Isti apelant, kojeg zastupa isti odvjetnik, podnio je 28. rujna 2023. godine apelaciju Ustavnom sudu protiv Rješenja Vrhovnog suda broj 11 0 K 026524 23 Kž 16 od 4. rujna 2023. godine i Rješenja Okružnog suda broj 11 0K 026524 23 Kv 23-p od 25. srpnja 2023. godine. Apelacija je zavedena pod brojem AP-4205/23.

3. Imajući u vidu da su apelacijama osporene odluke koje se odnose na istog apelanta, te da apelacije pokreću ista pravna pitanja, Ustavni sud je, u skladu sa člankom 32. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, odlučio da spoji apelacije i donese jednu odluku pod brojem AP-2679/23.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

4. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Okružnog suda i Republičkog tužiteljstva – Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organiziranog i najtežih oblika gospodarskog kriminala (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je da dostave odgovor na apelaciju. Pozvani su dostavili odgovor, koji je poslan apelantu radi eventualnog izjašnjenja. Apelant se izjasnio 21. kolovoza, a 25. rujna 2023. godine je poslao obavijest s novim informacijama o predmetu.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Činjenice u predmetu broj AP-2679/23

6. Rješenjem Okružnog suda utvrđeno je da nakon potvrđivanja optužnice zbog kaznenog djela teškog ubojstva iz članka 125. stavak 2. Kaznenog zakonika Republike Srpske (u daljnjem tekstu KZ) nisu prestali razlozi zbog kojih je apelantu određen pritvor rješenjem suca za prethodno saslušanje. Pritvor je produljen zbog pritvorskih razloga propisanih člankom 197. stavak 1. toč. a) i v) Zakona o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: ZKP), odnosno zbog opasnosti od bjekstva i ponavljanja kaznenog djela. Utvrđeno je da pritvor može trajati do izricanja prvostupanjske presude, a najdulje tri godine od potvrđivanja optužnice, uz obveznu dvomjesečnu kontrolu. S obzirom na to da je od posljednje kontrole pritvora protekao rok od dva mjeseca, sud je, u skladu sa člankom 202. ZKP-a, ispitao utemeljenost daljnjeg trajanja pritvora. Ocjenom dokaza sud je utvrdio postojanje utemeljene sumnje da je apelant, zajedno s više za sada neidentificiranih osoba, lišio života S. Ć., na način opisan u optužnici, čime je počinio kazneno djelo teškog ubojstva. U odnosu na opasnost od bjekstva, sud je ukazao da je apelant bio nedostupan organima gonjenja, te je za njim raspisana

potjernica. Prema operativnim saznanjima, apelant je ilegalno ušao u Hrvatsku, gdje je boravio do povratka u BiH. Presudom iz 2018. godine apelant je osuđen za kazneno djelo krijumčarenja. Sud je naveo da apelant u BiH nema uposlenje, niti imovinu, a da potvrđena optužnica nedvojbeno predstavlja motiv za bjekstvo. Sve navedene okolnosti, kako je dalje obrazloženo, ukazuju na opravdanu bojazan da bi apelant mogao pobjeći i tako onemogućiti dalje uspješno vođenje postupka. U odnosu na opasnost od ponavljanja kaznenog djela, Okružni sud je ukazao na ranije presude protiv apelanta za veoma teška kaznena djela. Kada se ima u vidu brojnost ranijih osuda za kaznena djela za koja su apelantu izrečene zatvorske kazne, sud je zaključio da je „jasno da one na apelanta nisu ostvarile pozitivan utjecaj". Naime, kako je navedeno, apelant je u kontinuitetu nastavio da vrši kaznena djela. Pri tome je sud uzeo u obzir i da apelant nije oženjen, nema djecu i nije uposlen.

7. Vrhovni sud je Rješenjem broj 11 0 K 026524 23 Kž 15 od 1. lipnja 2023. godine odbio apelantovu žalbu protiv prvostupanjskog rješenja. Vrhovni sud je ocijenio neutemeljenim prigovor da se apelant nalazi u pritvoru nezakonito i bez pravne osnove. Naime, kako je obrazloženo, apelantu se stavlja na teret kazneno djelo teškog ubojstva, za koje je bila propisana kazna zatvora od deset godina ili dugotrajnog zatvora. Ovo znači, kako dalje obrazlaže sud, da se apelantu ne može izreći kazna doživotnog zatvora koja je propisana izmjenama KZ-a nakon izvršenja djela. U svezi s tim, sud je istaknuo da apelant „gubi iz vida" da je u vrijeme kada je počinjeno kazneno djelo u tada važećem KZ-u kao najstroža kazna bila propisana kazna dugotrajnog zatvora, što je povlačilo mogućnost produljenja pritvora nakon potvrđivanja optužnice do tri godine. Sud je dalje ukazao da je izmjenama i dopunama KZ-a kazna dugotrajnog zatvora zamijenjena u kaznu doživotnog zatvora. Posljedično tome, u ZKP-u se mogućnost produljenja pritvora nakon potvrđivanja optužnice vezuje za kaznena djela za koja je propisana kazna doživotnog zatvora kao najteža kazna u sustavu kazni. Dakle, kako je sud naveo, produljenje pritvora nakon potvrđivanja optužnice u trajanju do tri godine se, prema odredbama članka 202. stavak 2. točka g) ZKP-a, vezuje za najtežu kaznu propisanu u sustavu kazni u skladu s odredbama KZ-a, a to je dugotrajni zatvor, kako je bilo propisano zakonom koji je važio u vrijeme izvršenja kaznenog djela, odnosno kazna doživotnog zatvora prema sada važećem KZ-u. Stoga je neutemeljen apelantov prigovor da je u konkretnom slučaju isključena mogućnost da se apelantu produlji pritvor u trajanju do tri godine jer za kazneno djelo koje mu je stavljeno na teret nije moguće izreći kaznu doživotnog zatvora.

Činjenice u predmetu broj AP-4205/23

8. Rješenjem Okružnog suda broj 11 0 K 026524 23 Kv 23-p od 25. srpnja 2023. godine utvrđeno je da nisu prestali razlozi za pritvor, koji je nakon potvrđivanja optužnice u skladu sa člankom 202. ZKP-a produljen zbog opasnosti od bjekstva i ponavljanja kaznenog djela.

9. Vrhovni sud je Rješenjem broj 11 0 K 026524 23 Kv 23-p od 25. srpnja 2023. godine odbio kao neutemeljenu apelantovu žalbu. Apelantov žalbeni prigovor da je nezakonito u pritvoru jer se za kazneno djelo koje mu se stavlja na teret ne može izreći kazna doživotnog zatvora sud je cijenio neutemeljenim ukazujući na obrazloženje dano u rješenju od 1. lipnja 2023. godine (vidi točku 7. odluke). Vrhovni sud je također utvrdio da je bez osnove žalbeni prigovor kojim se ukazuje na povredu presumpcije nevinosti zbog načina obrazloženja rješenja, ukazujući na odluke Ustavnog suda.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacija

10. Apelant ukazuje na povredu prava iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1. točka c) i st. 3. i 4. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), pravo iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6., kao i prava iz članka 13. Europske konvencije. Suštinski, apelant se žali na produljenje pritvora nakon 23. ožujka 2023. godine. Apelant ponavlja navode koje je iznosio i tijekom postupka, odnosno da treba biti pušten iz pritvora jer zakon ne propisuje produljenje pritvora do tri godine za „dugotrajni zatvor". Apelant ukazuje da je optužen za kazneno djelo za koje se može izreći kazna dugotrajnog zatvora, a ne kazna doživotnog zatvora. Stoga mu pritvor nakon potvrđene optužnice ne može trajati do tri godine jer osnova na koju se poziva sud iz članka 202. stavak 2. točka g) ZKP-a zahtijeva kazneno djelo s propisanom kaznom doživotnog zatvora. Smatra da sud pogrešno primjenjuje materijalno pravo, te navodi odredbe članka 125. stavak 2. KZ-a koje nisu bile na snazi u vrijeme izvršenja kaznenog djela. Apelant ukazuje na povredu pretpostavke nevinosti jer je sud u rješenju naveo: „[...] žalba gubi iz vida da je u vrijeme kada je optuženi počinio kazneno djelo [...]", odnosno naveo da je apelant počinio kazneno djelo. Apelant je također naveo da mu je povrijeđen članak 6. stavak 1. „pravo pristupa nepristranom sudu", bez bilo kakve daljnje konkretizacije.

b) Odgovori na apelaciju

11. Vrhovni sud je naveo da je apelacija neutemeljena, da je postupao u skladu sa zakonom i ispitao sve žalbene navode, te je ostao pri obrazloženju koje je dao u rješenju od 1. lipnja 2023. godine.

12. Okružni sud je u odgovoru naveo da izmjena u pogledu izricanja dugotrajnog, odnosno doživotnog zatvora nije od utjecaja za primjenu odredbe članka 202. stavak 2. točka g) ZKP-a, zbog čega su navodi iz apelacije neutemeljeni.

13. U odgovoru na apelaciju Tužiteljstvo je navelo da je izmjenama i dopunama KZ-a promijenjen sustav kazni, pa je dugotrajni zatvor promijenjen u doživotni zatvor. Navedeno je za posljedicu imalo izmjenu članka 202. ZKP-a u kojem se pojam kazne

dugotrajnog zatvora promijenio u kaznu doživotnog zatvora. Tako se trajanje pritvora u istrazi vezuje za najtežu kaznu propisanu u sustavu kazni koja se primjenjuje. Tužiteljstvo smatra da nisu povrijeđena apelantova prava.

14. U izjašnjenju apelant ponavlja navode iz apelacije. Apelant je obavijestio Ustavni sud da je Okružni sud donio prvostupanjsku presudu kojom je apelanta oslobodio optužbe, te je apelantu rješenjem Okružnog suda od 20. rujna 2023. godine pritvor ukinut i pušten je na slobodu.

V. Relevantni propisi

15. **Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske** („Službeni glasnik RS“ br. 53/12, 91/17, 66/18 i 15/21)

U konkretnom slučaju, za potrebe ove odluke, Ustavni sud koristi tekst **Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske** („Službeni glasnik RS“ br. 53/12, 91/17 i 66/18), te će ukazati na odredbe koje su bile na snazi na početku apelantovog postupka, koje glase:

Kada osumnjičeni, odnosno optuženi mora imati branitelja

Članak 53. stavak (1)

(1) Osumnjičeni, odnosno optuženi mora imati branitelja već prigodom prvog ispitivanja ako je nijem ili gluh ili ako je osumnjičen za krivično djelo za koje se može izreći kazna dugotrajnog zatvora.

Razlozi za pritvor

Članak 197. stavak (1) toč. a) i v)

(1) Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba učinila krivično djelo, pritvor se protiv te osobe može odrediti:

a) ako se krije ili ako postoje druge okolnosti koje ukazuju na opasnost od bjekstva,

[...]

v) ako naročite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti krivično djelo ili da će dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti, a za ta krivična djela može se izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna i

[...]

Pritvor nakon potvrđivanja optužnice

Članak 202. stavak (1) i stavak (2) točka g)

(1) Pritvor se može odrediti, produžiti ili ukinuti i nakon potvrđivanja optužnice. Kontrola opravdanosti pritvora se vrši po isteku svaka dva mjeseca od dana donošenja posljednjeg rješenja o pritvoru. Priziv protiv ovog rješenja ne zadržava njegovo izvršenje.

(2) Nakon potvrđivanja optužnice i prije izricanja prvostupanjske presude, pritvor može trajati najduže:

[...]

g) tri godine u slučaju krivičnog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora.

16. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske** („Službeni glasnik RS“ broj 15/21 od 23. veljače 2021. godine) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 10.

U članku 53. u stavku 1. riječi: „kazna dugotrajnog zatvora“ zamjenjuju se riječima: „kazna doživotnog zatvora“, kao i u cijelom tekstu Zakona u odgovarajućem padežu.

Napomena: Nakon izmjena i dopuna ZKP-a odredba članka 202. ZKP-a u relevantnom dijelu glasi:

Pritvor nakon potvrđivanja optužnice

Članak 202. stavak (2) točka g)

(2) Nakon potvrđivanja optužnice i prije izricanja prvostupanjske presude, pritvor može trajati najduže:

[...]

g) tri godine u slučaju krivičnog djela za koje je propisana kazna doživotnog zatvora.

17. **Krivični zakonik Republike Srpske** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17, 104/18 – odluka USRS, 15/21, 89/21, www.ohr.int – Odluka visokog predstavnika broj 12/23, „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 73/23 i „Službeni glasnik BiH“ broj 9/24 – odluka USBiH)

Za potrebe ove odluke koristi se tekst Krivičnog zakonika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17, 104/18 – odluka USRS) koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela, koji glasi:

Vrste kazni

Članak 42. točka 1)

Učiniocu krivičnog djela mogu se izreći sljedeće kazne:

1) kazna dugotrajnog zatvora,

Kazna dugotrajnog zatvora

Članak 45. stavak (1)

(1) Za najteža krivična djela i najteže oblike teških krivičnih djela učinjenih umišljajno može se propisati kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od dvadeset i pet do četrdeset i pet godina. Kazna dugotrajnog zatvora izriče se na pune godine.

Teško ubistvo

Članak 125. stavak (1)

(1) Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

[...]

18. **Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Republike Srpske** („Službeni glasnik RS“ broj 15/21 od 23. veljače 2021. godine) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 6.

U članku 42. u točki 1) riječi: „kazna dugotrajnog zatvora“ zamjenjuju se riječima: „kazna doživotnog zatvora“, kao i u cijelom tekstu Zakonika u odgovarajućem padežu.

Članak 8.

Naziv članka i članak 45. mijenja se i glasi:

Kazna doživotnog zatvora

Članak 45.

(1) Kazna doživotnog zatvora može se propisati za najteža krivična djela i najteže oblike teških krivičnih djela.

VI. Dopustivost i meritum

19. Ustavni sud utvrđuje da apelacije ispunjavaju uvjete propisane člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, da su podnesene u roku, da ispunjavaju i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda te da nisu očigledno (*prima facie*) neutemeljene u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

20. Apelant pobija navedena rješenja ukazujući da mu je pritvor nezakonito produljen zato što je optužen za kazneno djelo za koje je propisana kazna „dugotrajnog zatvora“, dok se u skladu s važećim odredbama ZKP-a, koji je izmijenjen nakon počinjenja kaznenog djela, pritvor može produljiti do tri godine ako je moguće izreći kaznu doživotnog zatvora.

21. Ustavni sud ističe da je Europski sud razvio značenje pojma „zakonito“ u autonomnom smislu. Polazna osnova je domaće pravo koje postavlja obvezu da lišenje slobode bude u skladu s domaćim zakonom, njegovim materijalnim i procesnim pravilima. Dakle, najprije se traži da se poštuju norme domaćeg prava. Ukoliko to nije slučaj, pritvor se ne može smatrati „zakonitim“. Međutim, kako je naveo Europski sud, poštovanje domaćeg prava nije dovoljno. Zahtjev u svezi sa zakonitošću nije ispunjen pukim poštovanjem relevantnog domaćeg zakonodavstva jer ono mora biti u skladu s Europskom konvencijom, uključujući i opća načela koja su u njoj izražena ili se podrazumijevaju (vidi Europski sud, *L. M. protiv Slovenije*, presuda od 12. lipnja 2014. godine, predstavka broj 32863/05, toč. 121. i 122.). U slučaju osobe čiji pritvor spada u domašaj članka 5. stavak 1. točka c), potrebno je saslušanje (vidi Europski sud, *Oravec protiv Hrvatske*, presuda od 11. srpnja 2017. godine, predstavka broj 51249/11, točka 66. s daljnjim referencama).

22. U konkretnom slučaju, osporena rješenja su donijeta u postupku redovne dvomjesečne kontrole opravdanosti pritvora, a potvrdio ih je i Vrhovni sud. Sudovi su zaključili da i dalje egzistiraju uvjeti za produljenje pritvora apelantu, o čemu su dali dovoljna i relevantna obrazloženja. Nadalje, u svezi s pitanjem duljine pritvora, Ustavni sud zapaža da su sudovi to pitanje detaljno raspravili i na njega dali jasan odgovor. Suprotno apelantovim navodima, Ustavni sud smatra da sudovi nisu zanemarili činjenicu da su uvjeti za pritvor za kaznena djela za koja je bila propisana kazna dugotrajnog zatvora, a sada doživotnog zatvora, ostali isti, jer se trajanje pritvora do tri godine i tada i sada može odrediti za djela za koja je propisana najteža kazna. Dakle, prilikom kontrole opravdanosti pritvora sud se pozvao na odredbu članka 202. ZKP-a stavak 1. i stavak 2. točka g) koja propisuje „kaznu doživotnog zatvora“, koja je zamijenila „kaznu dugotrajnog zatvora“, što je detaljno i jasno obrazložio (vidi točku 7. ove odluke). Stoga, Ustavni sud smatra da je pritvor koji je apelantu produljen u skladu s odredbom članka 202. stavak 2. točka g) ZKP-a, a koji može trajati do tri godine nakon potvrđivanja optužnice, „zakonit“, odnosno produljen u skladu sa zakonom.

23. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da nema povrede prava na slobodu i sigurnost osobe iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1. točka c) Europske konvencije.

Povreda pretpostavke nevinosti

24. Apelant ukazuje na povredu prava na pretpostavku nevinosti zbog riječi iz rješenja Vrhovnog suda: „[...] žalba gubi iz vida da je u vrijeme kada je optuženi počinio kazneno djelo [...]“, odnosno navodi da je apelant počinio kazneno djelo. Ustavni sud primjećuje da se radi o dijelu rečenice izvučenom iz konteksta. Naime, iz cjelokupnog rješenja jasno proizlazi da se radi o postojanju utemeljene sumnje, da je apelant optužen i da je postupak u tijeku. Nikako se ne može steći dojam da je sud prejudicirao apelantovu

krivnju, odnosno iznio uvjerenje da je počinio kazneno djelo. U dijelu koji apelant problematizira sud je odlučivao o primjeni zakona, te je izražavanje „kada je optuženi počinio kazneno djelo“ vezano za vrijeme, a nikako za uvjerenje suda u apelantovu krivnju. Stoga, Ustavni sud zaključuje da je apelantov navod da mu je povrijeđeno pravo na pretpostavku nevinosti iz članka II/3.(e) i članka 6. stavak 2. Europske konvencije neutemeljen.

Ostali navodi

25. Apelant je naveo da mu je povrijeđeno pravo na nepristran sud, kao i pravo na učinkovit pravni lijek, bez bilo kakve daljnje argumentacije u tom dijelu. Suština apelacija se odnosi na navodnu nezakonitost pritvora, odnosno odluku o produljenju pritvora koju je donio Okružni sud, a potvrdio Vrhovni sud u postupku po žalbi. Stoga, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno ispitati ove apelantove navode, koji su izneseni bez bilo kakve daljnje argumentacije i konkretizacije, već su očigledno rezultat apelantovog nezadovoljstva donesenim odlukama i prvostupanjskog suda, a potom, po žalbi, i drugostupanjskog suda.

VII. Zaključak

26. Ustavni sud zaključuje da nema povrede prava na slobodu i sigurnost osobe iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. Europske konvencije kada je apelantu pritvor produljen do donošenja prvostupanjske presude, a najdulje tri godine od potvrđivanja optužnice, bez obzira na to što je primijenjena odredba koja se odnosi na „doživotni zatvor“, iako je za kazneno djelo koje mu je stavljeno na teret u vrijeme počinjenja kaznenog djela kao najstroža kazna bila propisana kazna „dugotrajnog zatvora“, budući da je i tada i sada ovakvo trajanje pritvora bilo moguće odrediti samo za djela za koja je propisana najteža sankcija, kako je to i slučaj u konkretnom predmetu.

27. Nema povrede prava na pretpostavku nevinosti iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 2. Europske konvencije kada se sadržaj rečenice suda odnosi na vrijeme, a ne izražava uvjerenje da je apelant počinio kazneno djelo.

28. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

29. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Sadržaj

Predmet broj AP-2758/21

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija S. M., koju zastupa Dženana Hadžiomerović, odvjetnica iz Sarajeva, podnesena protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 031618 20 Rev od 18. svibnja 2021. godine

Odluka od 11. srpnja 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-2758/21**, rješavajući apelaciju **S. M.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 11. srpnja 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelomično se usvaja apelacija S. M.

Utvrđuje se povreda prava na zabranu diskriminacije iz članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda po osnovi spola (trudnoća).

Ukida se Presuda Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 031618 20 Rev od 18. svibnja 2021. godine u dijelu koji se odnosi na zabranu diskriminacije po osnovi spola (trudnoća).

Predmet se vraća Sudu Bosne i Hercegovine, koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku u skladu s pravom na zabranu diskriminacije iz članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda po osnovi spola (trudnoća).

Nalaže se Sudu Bosne i Hercegovine da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 60 dana od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odbija se apelacija S. M. protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 031618 20 Rev od 18. svibnja 2021. godine u dijelu koji se odnosi na mobbing.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. S. M. (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Sarajeva, koju zastupa Dženana Hadžiomerović, odvjetnica iz Sarajeva, podnijela je 31. srpnja 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) broj S1 3 P 031618 20 Rev od 18. svibnja 2021. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i tuženog, Neovisnog operatora sustava u BiH (u daljnjem tekstu: tuženi), putem njegovog punomoćnika iz parničnog postupka, zatraženo je 31. siječnja 2023. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Sud BiH i tuženi su odgovore na apelaciju dostavili 13. i 21. veljače 2023. godine. Odgovori sudionika u postupku su 10. svibnja 2023. godine dostavljeni apelantici radi izjašnjenja, koje je apelantica dostavila 18. svibnja 2023. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Apelantica je 1. veljače 2019. godine Sudu BiH podnijela tužbu protiv tuženog radi zaštite prava iz radnog odnosa. Apelantica je preciziranim tužbenim zahtjevom od 23. listopada 2019. godine tražila da se utvrdi da ju je tuženi diskriminirao po osnovi spola u oblasti radnih odnosa, i to tako što je zbog njezine trudnoće raspisao natječaj za popunu njezinog radnog mjesta, višeg stručnog suradnika za financije i računovodstvo – glavnog računovođe (u daljnjem tekstu: glavni računovođa). Tuženi je s primljenom radnicom S. K. 16. studenog 2015. godine zaključio ugovor o radu na neodređeno vrijeme. Također, Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji od 11. rujna 2017. godine (u daljnjem tekstu: Pravilnik), tuženi je rasporedio S. K. na apelantičino radno mjesto, a apelanticu

na nižerangirano radno mjesto (samostalni računovođa), stavljajući je na taj način u nepovoljniji položaj glede pristupa, odnosno mogućnosti profesionalnog napredovanja na tržištu rada.

6. Apelantica je također tražila da se utvrdi da je trpjela mobbing na radnom mjestu jer je tuženi, nakon njezina povratka s porodiljnog odsustva, poduzimao radnje (detaljno navedene u deset točaka tužbenog zahtjeva) koje imaju obilježja poniženja, povrede ljudskog dostojanstva i integriteta, omalovažavanja i socijalne izolacije apelantice, s ciljem degradacije njezinih radnih uvjeta i profesionalnog statusa. Dalje, apelantica je tražila da se tuženi obveže spriječiti diskriminaciju i mobbing koje ona trpi, te da poništi njezin ugovor o radu od 20. studenog 2017. godine, kojim je raspoređena na radno mjesto samostalnog računovođe, i zaključi novi ugovor na neodređeno vrijeme za radno mjesto glavnog računovođe. Apelantica je tražila i da se tuženi obveže da joj na ime naknade razlike plaće, kao i na ime naknade nematerijalne štete za pretrpljenu duševnu bol, isplati određene novčane iznose, pobliže navedene u izreci presude, uz obvezivanje tuženog da joj naknadi troškove parničnog postupka.

7. Presudom Suda BiH broj S1 3 P 031618 19 P od 8. siječnja 2020. godine, koja je potvrđena Presudom drugostupanjskog vijeća Suda BiH (u daljnjem tekstu: drugostupanjsko vijeće) broj S1 3 P 031618 20 Gž od 12. lipnja 2020. godine, odbijen je apelantičin tužbeni zahtjev u cijelosti kao neutemeljen. Apelantica je obvezana na naknadu troškova postupka. Presudom revizijskog vijeća Suda BiH (u daljnjem tekstu: revizijsko vijeće) broj 86 0 P 024899 20 Rev 2 od 11. studenog 2020. godine odbijena je apelantična revizija protiv drugostupanjske presude.

8. Iz obrazloženja osporenih presuda proizlazi da je Sud BiH, na temelju izvedenih dokaza, utvrdio da je apelantica, na temelju ugovora o radu na neodređeno vrijeme od 12. rujna 2011. godine, radila kod tuženog na poslovima radnog mjesta glavnog računovođe. Utvrđeno je da je apelantica „polovinom svibnja 2015. godine“ otišla na bolovanje zbog rizične trudnoće, a zatim na porodiljno odsustvo. Također, utvrđeno je da je tuženi 11. rujna 2015. godine raspisao javni natječaj za prijem uposlenika na apelantičino radno mjesto. S izabranim kandidatom S. K. tuženi je 16. studenog 2015. godine zaključio ugovor o radu na neodređeno vrijeme, iako je prema tada važećem Pravilniku o unutarnjoj organizaciji od 12. srpnja 2011. godine bilo predviđeno samo jedno radno mjesto glavnog računovođe. Dalje, utvrđeno je da je apelantica nakon povratka s porodiljnog odsustva 12. studenog 2016. godine radila na svom radnom mjestu kao glavni računovođa pola radnog vremena, u razdoblju od 12. studenog 2016. godine do 12. studenog 2017. godine, s koeficijentom za obračun plaće 3,0.

9. Sud BiH je dalje obrazložio da je tuženi, nakon što je 11. rujna 2017. godine donio novi Pravilnik o unutarnjoj organizaciji kojim su propisana radna mjesta glavnog računovođe i samostalnog računovođe, 30. listopada 2017. godine sa S. K. zaključio ugovor o radu na neodređeno vrijeme. Tim ugovorom S. K. je raspoređena na radno mjesto glav-

nog računovođe s koeficijentom za obračun plaće 3,3. Na navedenom radnom mjestu je prije toga radila apelantica s koeficijentom za obračun plaće od 3,0. Također, tuženi je 20. studenog 2017. godine s apelanticom zaključio novi ugovor o radu na neodređeno vrijeme kojim je ona raspoređena na radno mjesto samostalnog računovođe. Koeficijent za obračun apelantičine plaće prema tom novom ugovoru ostao je 3,0. Također je navedeno da je apelantica 28. studenog 2017. godine tuženom podnijela zahtjev za zaštitu prava iz radnog odnosa zbog raspoređivanja na drugo radno mjesto, koji je odbijen. Obrazloženo je da je tuženi spornu situaciju opravdao donošenjem novog Pravilnika od 11. rujna 2017. godine, kojim su predviđena radna mjesta glavnog računovođe i samostalnog računovođe, te da apelantici novim ugovorom o radu koeficijent za obračun plaće nije izmijenjen, odnosno da je ostao 3,0, koliki je bio i prije donošenja novog Pravilnika. Utvrđeno je također da se apelantica radi zaštite svojih prava obratila i Instituciji ombudsmana za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ombudsman), koji je usvojio apelantičinu žalbu i utvrdio postojanje diskriminacije po osnovi spola (trudnoća) u oblasti radnih odnosa donoseći preporuku tuženom o uklanjanju diskriminacije.

10. Sud BiH je zaključio da je apelantica učinila vjerojatnim postojanje diskriminacije, ali da je tuženi, sukladno odredbama članka 15. stavak 1. Zakona o zabrani diskriminacije, dokazao da se u radnjama opisanim u tužbenom zahtjevu nisu ostvarili elementi diskriminacije po osnovi spola. U svezi s tim, Sud BiH je obrazložio da su apelantičina odsutnost s posla i opseg radnih zadataka koji ne trpe odlaganje opravdani i zakoniti razlozi da tuženi raspiše natječaj za obavljanje apelantičinih poslova i zaposli S. K. na neodređeno vrijeme. Prema mišljenju suda, činjenica da u tada važećem Pravilniku nije bio predviđen još jedan izvršitelj poslova na apelantičinom radnom mjestu nema značaj kod utvrđivanja postojanja opravdanih razloga za diskriminaciju po osnovi spola. To znači da se na tuženog kao apelantičinog poslodavca ne može staviti pretjeran teret da se apelantici osigura da se na njezino radno mjesto, za vrijeme njezinog trudničkog i porodiljnog odsustva i kasnije u razdoblju rada s pola radnog vremena, ne primi drugi uposlenik.

11. Nadalje, Sud BiH je naveo da je apelantica nakon povratka s porodiljnog odsustva obavljala poslove glavnog računovođe koristeći pravo rada s pola radnog vremena, sukladno odredbama članka 38. stavak 1. Zakona o radu, dok je ostatak radnog vremena poslove apelantičinog radnog mjesta obavljala S. K. Sud BiH je dalje naveo da je generalni direktor tuženog, u svojstvu svjedoka, istaknuo da je, nakon stupanja na snagu novog pravilnika od 12. srpnja 2017. godine, s apelanticom zaključio novi ugovor o radu kojim ju je rasporedio na radno mjesto samostalnog računovođe jer je „procijenio da će te poslove bolje obavljati“. U svezi s tim, Sud BiH je zaključio da je tuženi u okolnostima konkretnog slučaja postupao prema apelantici u skladu s ovlaštenjima iz članka 81. točka a) Zakona o radu, te članka 33. Zakona o osnivanju tuženog, kao i članka 17. stavak 1. Pravilnika tuženog od 13. veljače 2017. godine. Naime, prema mišljenju Suda BiH, utvrđene činjenice ukazuju da apelantici nisu povrijeđena prava iz radnog odnosa jer njezina novčana primanja nisu umanjena, budući da joj je ostao isti

koeficijent za obračun plaće koji je imala na radnom mjestu glavnog računovođe prije odlaska na porodiljno odsustvo.

12. U svezi s apelantičinim prigovorima da je tuženi nad njom provodio mobbing, Sud BiH je pobrojao apelantičine navode glede mobbinga i to: da je nakon povratka s bolovanja apelantica izolirana i smještana u poseban, neuvjetan ured, da su joj oduzimani povjereni radni zadaci, da je promijenjena brava na uredu u kojem se nalazila računovodstvena dokumentacija neophodna za rad te da su nadležni odbijali apelantici dati novi ključ, da su joj uskraćivane bitne računovodstvene informacije i dokumenti potrebni za rad, da joj je uskraćeno pravo na usavršavanje i upoznavanje s „E-portalom UIO“ radi spremnosti za obavljanje povjerenih poslova, da apelantica nije pozivana na radne sastanke, da je indirektno vršena povreda časti i ugleda jer je tuženi dopustio ismijavanje apelantičinih poslovnih aktivnosti bez sankcija, te da je potpisan novi ugovor o radu i povećan osnovni koeficijent svim uposlenicima u službi osim apelantici. Cijeneći bitna obilježja mobbinga, sud je zaključio da u konkretnom slučaju nije utvrđeno postojanje mobbinga.

13. Sud BiH je obrazložio da je u odnosu na pojedinačne radnje mobbinga saslušao parnične stranke i svjedoke, proveo dokaz vještačenjem te izvršio uvid u dokaze materijalne prirode. U svezi s tvrdnjama o izoliranosti apelantice od ostalih radnih kolega i smještaja u neuvjetnom uredu, sud je na temelju iskaza svjedoka N. Đ., J. D. i M. K. (apelantičini neposredni rukovoditelji i radne kolege) utvrdio da je apelantica prije trudničkog bolovanja tražila da joj se dodijeli ured u kojem će sama raditi, te da je tuženi udovoljio njezinom zahtjevu. Sud BiH je također istaknuo da iz iskaza saslušanih svjedoka proizlazi da apelantica nije socijalno i fizički izolirana od kolega jer je bila smještena u uredu do ureda ostalih kolega s kojima je mogla komunicirati, te da je imala iste uvjete za rad kao i ostali uposlenici. Sud BiH je također naveo da je direktor tuženog J. D. u svojstvu svjedoka istaknuo da mu apelantica nikada nije uputila primjedbu u svezi sa smještajem u novi ured. Dalje, Sud BiH je utvrdio da je apelantica e-mailom od 6. prosinca 2016. godine obavijestila svoju nadređenu N. Đ. da je razbijeno staklo iznad ulaznih vrata ureda u koji je smještena i da se prozor u njemu nije mogao otvoriti, što je, prema iskazima svjedoka N. Đ. i R. Đ., u kratkom roku popravljeno.

14. Nadalje, u odnosu na apelantičine tvrdnje da joj je oduzet radni zadatak knjiženja plaća i ostalih primanja uposlenih, Sud BiH je ukazao da iz e-maila od 27. prosinca 2017. godine proizlazi da je apelantica obaviještena da je generalni direktor tuženog, u skladu sa svojim ovlaštenjima iz članka 33. stavak 1. točka b) Zakona o osnivanju, navedene poslove prenio na novouposlenu S. K. Također, Sud BiH je u odnosu na apelantičine tvrdnje da je promijenjena brava na vratima ureda u kojem se nalazi dokumentacija koja joj je potrebna za rad, ali da ključ od tog ureda ne može koristiti, ukazao da je apelantica e-mailom od 17. travnja 2017. godine obaviještena da joj ključ od tog ureda nije potreban jer u svom uredu i uredu kolegica ima svu potrebnu dokumentaciju za obavljanje svojih radnih zadataka.

15. U odnosu na apelantičinu tvrdnju da joj je uskraćena mogućnost da se upozna s „E-portalom“, što za posljedicu ima „njezinu profesionalnu onesposobljenost“, Sud BiH je naveo da iz iskaza svjedoka M. K., kao zakonskog zastupnika tuženog, proizlazi da je direktor tuženog, ovlaštena osoba i primarni korisnik „E-Portala“, kao i uposlenica – knjigovođa S. K, koja obavlja poslove glavnog računovođe. Sud BiH je zaključio da su neutemeljene apelantičine tvrdnje da je uskraćivanje mogućnosti apelantici da se upozna s „E-portalom“ posljedica mobbinga budući da apelantica na novom radnom mjestu više nema ovlaštenje da bude upoznata s „E-portalom“ tuženog. Dalje, Sud BiH je u odnosu na apelantičine navode da nije pozivana na poslovne sastanke ukazao da je svjedokinja N. Đ., kao neposredno nadređena apelantici u relevantnom razdoblju, istaknula da se, u načelu, nisu organizirali sastanci u okviru cijele službe, nego da su se sporna pitanja rješavala prema referatima poslova ili neposrednim konzultacijama. Također, Sud BiH je naveo da je svjedokinja N. Đ. istaknula da je apelantica zajedno s ostalim uposlenicima službe pozivana na poslovne sastanke, što je potvrđeno e-mail prepiskom od 23. prosinca 2016. godine te od 11. i 16. siječnja 2017. godine, koja je upućena uposlenicima službe, uključujući i apelanticu.

16. Nadalje, u odnosu na apelantičinu tvrdnju da je tuženi dopustio „ismijavanje i ponižavanje“ apelantičinih poslovnih aktivnosti, čime je indirektno činjena povreda časti i ugleda, Sud BiH je zaključio da apelantica ponuđenim dokazima nije dokazala navedenu tvrdnju. Prema mišljenju Suda BiH, suprotno apelantičinim tvrdnjama, navedene radnje tuženog ne predstavljaju radnje čiji je cilj ponižavanje i omalovažavanje apelantice.

17. Sud BiH je dalje obrazložio da je na okolnosti mobbinga u svojstvu svjedoka saslušan i apelantičin suprug A. M., koji je također uposlenik tuženog, te da iz njegova iskaza proizlazi da je primijetio da su odnosi između apelantice i njezinih radnih kolegica „zategnuti“ i da apelantica nije imala komunikaciju s radnim kolegama.

18. Dalje, Sud BiH je ukazao da je vještak medicinske struke u svom nalazu i mišljenju od 19. kolovoza 2019. godine zaključio da je apelantica u relevantnom razdoblju „trpjela duševnu bol zbog psihičkih tegoba, diskriminacije, povrede ugleda i časti i dostojanstva ličnosti jakog intenziteta mjesec dana, srednjeg intenziteta tri mjeseca i blagog intenziteta šest mjeseci“.

19. Cijeneći bitna obilježja mobbinga, Sud BiH je zaključio da se u opisanim radnjama tuženog nisu ispunili zakonski uvjeti iz članka 4. stavak 3. Zakona o zabrani diskriminacije i članka 86e. stavak 5. Zakona o radu. U svezi s tim, Sud BiH je naveo da cilj tuženog nije bio ugroziti apelantičin ugled, čast i integritet, te da se nije radilo o radnjama koje su se kontinuirano ponavljale.

20. U svezi s odlukom ombudsmana kojom je utvrđeno da je apelantica diskriminirana po osnovi spola (trudnoća), Sud BiH je naveo da se tuženi „usprotivio odluci“ jer institucija ombudsmana „nije nadležna vršiti nadzor zakonitosti poslovanja tuženog“. Sud BiH je obrazložio da je prigovor tuženog utemeljen jer se tuženi „ne može okvalificirati

kao organ javne vlasti da bi ga odluka ombudsmana obvezivala“, tako da je za sud ova preporuka irelevantna. Pri tome sud nije prezentirao sadržaj preporuke i razloge koji su u njoj navedeni, ali je apelantica uz apelaciju dostavila tu odluku. Ustavni sud je izvršio uvid u relevantni dio obrazloženja odluke ombudsmana od 26. studenog 2018. godine i utvrdio da je ombudsman prihvatio apelantičine navode da je diskriminirana zato što je tuženi, nakon što je apelantica otišla na bolovanje zbog visokorizične trudnoće, raspisao natječaj za popunu apelantičinog radnog mjesta glavnog računovođe na neodređeno vrijeme. Međutim, kako je navedeno, prema tada važećem pravilniku o unutarnjoj organizaciji tuženog, za to radno mjesto bio je predviđen samo jedan izvršitelj. Nakon provedenog natječaja tuženi je na navedeno radno mjesto primio S. K., dok je, prema odredbama članka 16. stavak 3. Zakona o radu u institucijama BiH, propisano da se radi zamjene za vrijeme dulje odsutnosti uposlenog može zaključiti ugovor o radu na određeno vrijeme u najduljem trajanju od dvije godine. U obrazloženju, ombudsman je dalje naglasio da tuženi nije uvjerljivo opovrgnuo navode o zapošljavanju na neodređeno vrijeme, suprotno članku 16. stavak 3. Zakona o radu u institucijama i odredbama Pravilnika o unutarnjoj organizaciji. Umjesto toga, sud se isključivo fokusirao na obrazlaganje procesā koji su uvjetovali potrebu dodatnog zapošljavanja zbog povećanog opsega poslova. Suprotno tome, ombudsman je smatrao da tuženi nije mogao raspisati natječaj i primiti S. K. na apelantičino radno mjesto na neodređeno vrijeme prije nego što je promijenio Pravilnik o unutarnjoj organizaciji u dijelu koji se odnosi na broj izvršitelja na radnom mjestu glavnog računovođe, što nije učinjeno. U skladu s tim, ombudsman je zaključio da je apelantica diskriminirana po osnovi spola (trudnoća).

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

21. Apelantica smatra da joj je prekršeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), te zabrana diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije, kao i članka 1. Protokola 12 uz Europsku konvenciju. Apelantica smatra da ju je tuženi diskriminirao po osnovi spola u oblasti radnih odnosa i to raspisivanjem natječaja za trajnu popunu radnog mjesta, zatim zaključivanjem ugovora na neodređeno vrijeme s radnicom primljenom na neodređeno vrijeme zbog apelantičine trudnoće, te raspoređivanjem apelantice, nakon povratka s porodiljnog odsustva, na nižerangirano radno mjesto. Naime, apelantica smatra da je tuženi počinio povredu postupka u odnosu na zakonitost apelantičinog premještaja na drugo radno mjesto, pozivajući se na odredbe članka 81. stavak 1.a) Zakona o radu i odredbe novog Pravilnika od 11. rujna 2017. godine. U svezi s tim, apelantica je istaknula da izmijenjeni ugovor o radu od 20. studenog 2017. godine sadrži samo formulaciju „premještaj zbog potreba procesa rada i organizacije rada“ ali „ne i suštinske razloge zašto apelantica s dugogodišnjim iskustvom nije ostala na svom radnom

mjestu“. Apelantica smatra da je „na tuženom kao poslodavcu teret dokaza o postojanju opravdanog razloga za ponudu izmijenjenog ugovora o radu“, što tuženi nije dokazao.

22. Također je istaknula da je tuženi izvršio mobbing nad njom nizom pojedinačnih radnji koje imaju obilježja poniženja, povrede ljudskog dostojanstva i integriteta, omalovažavanja i socijalne izolacije s ciljem degradacije njezinih radnih uvjeta i profesionalnog statusa. U svezi s tim, apelantica je istaknula da joj je, nakon izmijenjenog ugovora o radu, dodijeljen ured u kojem je na radnom mjestu bila sama, dok su kolegice iz službe ostale zajedno u drugom uredu. Također je navela da joj nije bio omogućen pristup poslovnim knjigama te da nije mogla prisustvovati poslovnim sastancima.

b) Odgovori na apelaciju

23. Sud BiH je naveo da je na temelju ocjene svih dokaza koji su predloženi od parničnih stranaka utvrđeno činjenično stanje na koje su pravilno primijenjene relevantne odredbe Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o radu i Pravilnika tuženog. Također je naveo da u cijelosti ostaje kod svojih činjeničnih i pravnih zaključaka. Smatra da osporenom odlukom nisu povrijeđena apelantičina prava na koja se pozvala u apelaciji. Predložio je da se apelacija odbije.

24. Tuženi je u cijelosti osporio navode iz apelacije kao neutemeljene jer smatra da je osporena presuda suda zakonita i donesena na temelju pravilne primjene materijalnog prava na potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje, za što je Sud BiH dao jasno obrazloženje. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

25. Apelantica je u izjašnjenju ponovila navode iz apelacije i predložila da Ustavni sud donese odluku u skladu s njezinim prijedlogom iz apelacije.

V. Relevantni propisi

26. **Zakon o radu u institucijama Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 26/04, 7/05, 48/05, 50/08 – Završne odredbe Zakona o plaćama i naknadama u institucijama Bosne i Hercegovine, 60/10, 32/13, 93/17, 59/22 i 88/23)

U konkretnom slučaju primjenjuje se neslužbeni prečišćeni tekst Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 26/04, 7/05, 48/05, 50/08 – Završne odredbe Zakona o plaćama i naknadama u institucijama BiH, 60/10 i 32/13) sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji je važio u vrijeme donošenja osporenih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

c) Ugovor o radu na neodređeno i određeno vrijeme

Članak 16. stavak (3)

3. Za obavljanje izvanrednih, privremenih ili povremenih poslova ili poslova čiji se opseg privremeno i nepredviđeno povećao, a koji nisu trajnijega karaktera, kao i

radi zamjene dulje vrijeme odsutnog uposlenika, može se zaključiti ugovor o radu na određeno vrijeme dok traju potrebe za obavljanjem tih poslova, odnosno do povratka odsutnog uposlenika, a najdulje dvije godine.

d) Otkaz s ponudom izmijenjenog ugovora o radu

Članak 81. stavak (1) točka a) i stavak (2)

1. Poslodavac i zaposlenik mogu ponuditi izmjenu ugovora o radu:

a) radi raspoređivanja na drugo radno mjesto zbog potreba radnog procesa i organizacije rada;

2. Ponuda iz stavka 1. ovoga članka dostavlja se u pisanom obliku i sadrži razlog za ponudu, rok u kojemu se druga strana treba izjasniti o ponudi i pravne posljedice koje mogu nastati odbijanjem ponude. Ponuđena strana dužna je izjasniti se o ponudi za sklapanje izmijenjenog ugovora o radu koji ne može biti kraći od osam radnih dana od dana učinjene ponude. Smatra se da je ponuđena strana odbila ponudu ako se ne izjasni u naprijed navedenom roku. Ako ponuđena strana prihvati ponudu, sklapa se izmijenjeni ugovor o radu koji čini sastavni dio ugovora o radu.

Članak 86e. stavak (5)

5. Mobing je specifičan oblik ponašanja na radnome mjestu kojim jedna ili više osoba sustavno, tijekom duljeg vremenskog razdoblja, psihički zlostavlja ili ponižava drugu osobu s ciljem ugrožavanja njezina ugleda, časti, ljudskog dostojanstva i integriteta.

27. **Zakon o zabrani diskriminacije** („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 59/09 i 66/16) Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH koji glasi:

Članak 2.
(Diskriminacija)

(1) Diskriminacijom, u smislu ovoga Zakona, smatrat će se svako različito postupanje uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojoj osobi ili skupini osoba i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na osnovi njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditet, dob, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugoj udruzi, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojoj osobi onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim područjima života.

(2) Zabrana diskriminacije primjenjuje se na sva javna tijela te na sve fizičke ili pravne osobe i u javnom i u privatnom sektoru, u svim područjima, kakve su naročito:

zaposlenje, članstvo u profesionalnim udrugama, obrazovanje, obuka, stanovanje, zdravstvo, socijalna skrb, dobra i usluge namijenjene javnosti i javnim mjestima, obavljanje gospodarskih aktivnosti i javne usluge.

Članak 4. stavak (3)
(Ostali oblici diskriminacije)

(3) Mobing se smatra oblikom nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu koje se ponavlja radnjama koje imaju ponižavajući učinak na žrtvu i ima za svrhu ili posljedicu degradaciju zaposlenikovih radnih uvjeta ili profesionalnog statusa.

Članak 15. stavak (1)
(Teret dokazivanja)

(1) Kada osoba ili skupina osoba u svim postupcima predviđenim ovim Zakonom, na temelju njima raspoloživih dokaza, učine vjerojatnim da je došlo do diskriminacije, teret dokazivanja da nije došlo do diskriminacije leži na suprotnoj stranci.

28. **Pravilnik o unutarnjoj organizaciji Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini s opisom radnih mjesta broj 23/11 od 12. srpnja 2011. godine**, važeći u relevantnom periodu a koji je na zahtjev Ustavnog suda BiH dostavljen na jednom od službenih jezika, glasi:

[...]

3.2. Služba finansija i ekonomije

Viši stručni saradnik za finansije i računovodstvo – Glavni računovođa

Organizaciona cjelina:		
Naziv radnog mjesta:	*Viši stručni saradnik za finansije i računovodstvo*	
[...]		
Broj izvršitelja:	*1*	
[...]		

[...]

VI. Dopustivost i meritum

29. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

30. Apelantica smatra da joj je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), te zabrana diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije, kao i povreda članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

Zabrana diskriminacije

31. Članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju glasi:

1. Uživanje svakog prava koje zakon predviđa mora se osigurati bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

2. Javne vlasti ne smiju ni prema kome vršiti diskriminaciju po bilo kojoj osnovi kao što su one spomenute u stavku 1.

Relevantna načela

32. Budući da je zabranu diskriminacije iz članka 14. Europske konvencije, kao akcesornog prava, moguće ispitati samo u odnosu na neko pravo iz Europske konvencije, Ustavni sud će se ograničiti na ispitivanje ovog pitanja samo prema Protokolu broj 12 uz Europsku konvenciju. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da član 1. Protokola br. 12 uvodi opću zabranu diskriminacije. Također, bitno je naglasiti da je značenje pojma diskriminacije u članku 1. Protokola broj 12 identično tumačenju iz članka 14. Europske konvencije, da bez obzira na razlike u širini opsega između ovih odredaba (vidjeti obrazloženje uz Protokol broj 12, točka 18., kao i Europski sud, *Pinkas i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 4. listopada 2022. godine, predstavka broj 8701/21). Naime, članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju sadrži opće načelo zabrane diskriminacije i garantira uživanje svih prava određenih zakonom, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status. Dalje, članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju podrazumijeva i da javni organi nikoga ne mogu diskriminirati prema bilo kojoj osnovi. Na ovaj način se proširuje opseg zaštite ne samo na „bilo koje pravo određeno zakonom“, kako bi to mogao sugerirati tekst stavka 1., nego i izvan toga (vidi Europski sud, *Savez crkava „Riječ života“ i drugi protiv Hrvatske,* presuda od 9. prosinca 2010. godine, predstavka broj 7798/08, točka 104.).

33. Dalje, u Presudi *Jurčić protiv Hrvatske* od 4. veljače 2021. godine, toč. 62.−65., Europski sud je dao relevantna opća načela za utvrđivanje diskriminacije po osnovi spola na radnom mjestu, kako slijedi:

62. Sud ponavlja da kod uživanja prava i sloboda zajamčenih Konvencijom članak 14. jamči zaštitu protiv različitog postupanja, bez objektivnog i razumnog opravdanja, prema pojedincima u analognim ili relevantno sličnim okolnostima. Drugim riječima, pretpostavka dokazivanja analognog položaja ne znači da referentne skupine trebaju biti istovjetne. U smislu članka 14., različito postupanje je diskriminacijsko ako „nema objektivnog i razumnog opravdanja“, odnosno, ako ne teži „legitimnom cilju“ ili ako ne postoji razuman odnos razmjernosti između korištenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti (vidi *Molla Sali protiv Grčke* [VV], br. 20452/14, stavci 133. i 135., 19. prosinca 2018.).

63. Sud je u svojoj sudskoj praksi utvrdio i da samo razlike u postupanju koje se temelje na značajci koja se može identificirati ili „statusu“ mogu dovesti do diskriminacije u smislu članka 14. (vidi *Fábián protiv Mađarske* [VV], br. 78117/13, stavak 113., 5. rujna 2017.).

64. Široka sloboda procjene u pravilu je dana državi na temelju Konvencije, primjerice, kad je riječ o općim mjerama gospodarske ili socijalne strategije (vidi gore citirani predmet *Fábián*, stavak 115.). Zbog njihova izravnog poznavanja vlastita društva i njegovih potreba, nacionalne su vlasti u načelu u puno boljem položaju nego međunarodni sudac da ocijene što je u javnom interesu iz socijalnih ili ekonomskih razloga, a Sud će u pravilu poštovati odabir politike zakonodavne vlasti osim ako taj odabir nije „očigledno bez razumne osnove“ (vidi *Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 42184/05, stavak 61., ECHR 2010). Sve mjere poduzete na tim osnovama, među ostalim smanjenje iznosa mirovine koja se obično isplaćuje stanovništvu koje ispunjava potrebne uvjete, ipak se moraju provoditi na nediskriminirajući način i udovoljavati pretpostavkama razmjernosti (vidi *Lakićević i drugi protiv Crne Gore i Srbije*, br. 27458/06 i tri druga predmeta, stavak 59., 13. prosinca 2011., i *Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 65731/01 i 65900/01, stavak 55., ECHR 2006-VI). U svakom slučaju, neovisno o opsegu slobode procjene države, konačnu odluku o poštovanju zahtjeva iz Konvencije donosi Sud (vidi, među drugim izvorima prava, predmet *Konstantin Markin protiv Rusije* [VV], broj 30078/06, stavak 126., ECHR 2012 (izvadci)).

65. Sud je u više navrata naglasio da je promicanje ravnopravnosti spolova važan cilj u državama članicama Vijeća Europe. To znači da bi se, izvan konteksta prijelaznih mjera namijenjenih ispravljanju povijesnih nejednakosti (vidi *J. D. i A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 32949/17 i 34614/17, stavak 89., 24. listopada 2019.), morali iznijeti vrlo važni razlozi da bi se razlika u postupanju na temelju spola mogla smatrati spojivom s Konvencijom (vidi *Abdulaziz, Cabales i Balkandali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 28. svibnja

1985., stavak 78., Serija A br. 94., i *Carvalho Pinto de Sousa Morais protiv Portugala*, broj 17484/15, stavak 46., 25. srpnja 2017.). Prema tome, kada se razlika u postupanju temelji na spolu, sloboda procjene koju države uživaju uska je i u takvim situacijama ne samo da načelo razmjernosti zahtijeva da odabrana mjera bude prikladna za postizanje cilja kojem se teži već se mora dokazati i da je ta mjera bila nužna u danim okolnostima (vidi *Emel Boyraz protiv Turske*, broj 61960/08, stavak 51., 2. prosinca 2014.). (Prijevod preuzet sa stranice Ureda za zastupanje Republike Hrvatske).

34. Osim toga, Ustavni sud podsjeća da mjerodavne odredbe Direktive 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije od 5. srpnja 2006. godine o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada, između ostalog, propisuju: „Žena koja koristi rodiljni dopust ima se pravo po isteku tog dopusta vratiti na svoje radno mjesto ili na istovjetno radno mjesto, pod uvjetima koji za nju nisu manje povoljni i ima pravo uživati sva poboljšanja radnih uvjeta na koja bi imala pravo za vrijeme svoje odsutnosti“ (dostupno na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0054).

Primjena navedenih načela na konkretan slučaj

Je li bilo razlike u postupanju

35. Prema praksi Europskog suda, samo se prema ženama može različito postupati na temelju trudnoće, pa će iz tog razloga takva razlika u postupanju predstavljati direktnu diskriminaciju na temelju spola, ako nije opravdana objektivnim i razumnim razlozima (vidi Europski sud, *Napotnik protiv Rumunjske*, presuda od 20. listopada 2020. godine, predstavka broj 33139/13, točka 77.).

36. Na temelju činjenica koje je utvrdio redovni sud, Ustavni sud zapaža da postoji razlika u postupanju u odnosu na apelanticu i da je takva razlika napravljena po osnovi apelantičinog spola (trudnoća).

37. Naime, nakon apelantičinog odlaska na trudničko bolovanje tuženi je, kao zamjenu za apelanticu, primio S. K. u stalni radni odnos, iako je po važećem Pravilniku bilo predviđeno samo jedno radno mjesto za poziciju na kojoj je apelantica radila prije odlaska na bolovanje i unatoč eksplicitnoj odredbi članka 16. stavak 3. Zakona o radu u institucijama BiH, prema kojoj se u slučaju duljeg odsustva radnika drugi radnik može zaposliti na određeno vrijeme. Dalje, nakon izmjene pravilnika, tuženi je apelantici ponudio nižerangirano radno mjesto (samostalni računovođa) u odnosu na radno mjesto na kojem je radila prije odlaska na trudničko i porodiljno odsustvo (glavni računovođa), dok je na apelantičino radno mjesto primio S. K. na neodređeno vrijeme. Na taj način je apelantici zadržao njezin raniji koeficijent (3,0), dok je svim drugim radnicima povećan koeficijent na radnim mjestima na kojima su zatečeni.

Je li razlika u postupanju bila opravdana

38. Ustavni sud prihvata da je tuženi morao naći zamjenu za apelanticu dok je bila odsutna zbog trudnoće i, kasnije, porođaja, kako je to utvrdio i sud. Međutim, ni tuženi niti sud u osporenim presudama nisu dali odgovore na pitanje koje se nužno postavlja, a to je zašto tuženi, kao zamjenu za apelanticu, nije primio drugu osobu u radni odnos na određeno vrijeme prema članku 16. stavak 3. Zakona o radu u institucijama BiH, odnosno dok se apelantica nalazi na trudničkom bolovanju. Apelantica odlaskom na trudničko bolovanje nije prekinula svoj radni odnos na radnom mjestu glavnog računovođe, nego je samo otišla na privremeno odsustvo dok trudnoća i porođaj ne prođu. Stoga bi bilo sasvim razumno i prirodno da tuženi, kao apelantičinu zamjenu, dovede drugu osobu, ali kao zamjenu za „određeno vrijeme" dok se apelantica ne vrati. Opravdanje tuženog da je „procijenio da će bolje obavljati" nižerangirane poslove nakon povratka s bolovanja (vidi točku 11. ove odluke) ne može se smatrati objektivnim opravdanjem. Naime, tuženi nije dokazivao da je apelantica svoje ranije poslove obavljala na nezadovoljavajući način ili da je u svezi s tim ikada pozvana na odgovornost.

39. Osim toga, ni tuženi niti sud u osporenim presudama nisu dali odgovor na drugo vrlo bitno pitanje, a to je kako je bilo moguće da istovremeno dvije osobe budu u radnom odnosu na neodređeno vrijeme za radno mjesto glavnog računovođe, za koje je po tada važećem pravilniku bilo propisano da radi samo jedan izvršitelj (vidi točku 28. ove odluke). Osim toga, Ustavni sud kao posebno bitnu vidi činjenicu da tuženi, nakon donošenja novog Pravilnika o unutarnjoj organizaciji, nije prvo ni ponudio apelantici da se vrati na radno mjesto glavnog računovođe, na kojem je do tada radila i koje novim Pravilnikom nije ukinuto. Umjesto toga, ponuđen joj ugovor za nižerangirano i manje plaćeno radno mjesto koje je uspostavljeno tek donošenjem novog Pravilnika, nakon apelantičinog povratka s trudničkog bolovanja. Osim toga, apelantičino pravo da, nakon povratka s trudničkog bolovanja, radi pola radnog vremena na radnom mjestu glavnog računovođe, zakonom je bilo ograničeno na godinu dana. Poslije toga, apelantica bi na navedenom radnom mjestu morala raditi u punom radnom kapacitetu. Ništa u obrazloženju osporenih odluka ne ukazuje da je apelantica to odbila, odnosno da je pokazala da ne bi mogla nastaviti raditi na svom dosadašnjem radnom mjestu s punim radnim vremenom.

40. Prema svemu onome što je utvrđeno u presudama koje se osporavaju apelacijom, Ustavni sud smatra da sud nije dao objektivne i razumne razloge o tome da apelantica nije diskriminirana time što joj je ponuđeno da radi na nižerangiranom radnom mjestu, odnosno da tuženi nije dokazao da ovakvo postupanje prema apelantici ima objektivno i razumno opravdanje.

41. Nakon donošenja novog Pravilnika svim uposlenima, tuženi je povećao koeficijent plaće uključujući i S. K., kojoj je ponudio da radi na poziciji glavnog knjigovođe, ali s povećanim koeficijentom od 3,3 u odnosu na raniji za to radno mjesto a koji je bio od

3,0. Jedino je apelantici ostao njezin raniji koeficijent od 3,0 iako je svima drugima, kao što je rečeno, koeficijent povećan. Ustavni sud ne može prihvatiti obrazloženje Suda BiH da na navedeni način apelantičina prava nisu povrijeđena, jer apelantičina novčana primanja nisu umanjena budući da joj je ostao isti koeficijent za obračun plaće koji je imala na ranijem radnom mjestu glavnog računovođe (vidi točku 11.). Pri tome, sud je izgubio iz vida da je apelantica prebačena na nižerangirano radno mjesto. Da je vraćena na radno mjesto glavnog računovođe s kojeg je otišla na porodiljno odsustvo, taj bi joj koeficijent bio veći.

42. Na temelju svega navedenog, Ustavni sud smatra da je apelantica diskriminirana po osnovi spola zato što razlika u postupanju prema njoj nije bila nužna u datim okolnostima, s obzirom na to da sud u osporenim odlukama nije dao zadovoljavajuće obrazloženje o tome da postoji objektivno i razumno opravdanje za to što apelantica nije vraćena na radno mjesto na kojem je radila do odlaska na porodiljno odsustvo, odnosno o tome zašto je apelantica, nakon povratka s trudničkog bolovanja i korištenja zakonskog prava na skraćeno radno vrijeme nakon porodiljnog odsustva, raspoređena na nižerangirano radno mjesto. Stoga Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju došlo do kršenja zabrane diskriminacije iz članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju zato što tuženi nije pružio relevantno obrazloženje kojim bi opravdao apelantičin različit tretman nakon povratka s porodiljnog odsustva.

Mobbing

43. Apelantica tvrdi da je bila izložena mobbingu, te navodi da je bila izložena nizu radnji s ciljem njezina omalovažavanja, kao i degradacije u profesionalnom smislu. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da mobbing označava oblik ponašanja na radnom mjestu u kojem pojedinac ili skupina osoba sistemski, tokom duljeg vremena, psihički zlostavlja drugu osobu s ciljem ugrožavanja ljudskog dostojanstva, integriteta, ugleda i časti. Ustavni sud primjećuje da je sud na okolnosti apelantičinih navoda o mobbingu izveo dokaze saslušanjem svjedoka tuženog na sve okolnosti koje je apelantica okarakterizirala kao mobbing (smještaj u poseban ured i radne uvjete, navodno nepozivanje na sastanke, te navodna izloženost podsmijehu i omalovažavanju; vidi toč. 12.−18. ove odluke). Ustavni sud zapaža da iz tako provedenih dokaza sud nije mogao utvrditi da je apelantica doista bila izložena mobbingu, o čemu je dao vrlo detaljna obrazloženja. S druge strane, apelantica nije izvela dokaze kojima bi pobila dokaze koje je tuženi izveo u tom pravcu.

44. Činjenica da je apelantica bila degradirana nakon povratka s porodiljnog odsustva jest diskriminacija, kako je to Ustavni sud već utvrdio, ali ona ne dokazuje i postojanje mobbinga u smislu njegove definicije kao posebnog oblika diskriminacije. Nalaz vještaka u kojem je navedeno da je apelantica „u relevantnom razdoblju trpjela duševnu bol zbog psihičkih tegoba, diskriminacije, povrede ugleda i časti“ također ukazuje na posljedice diskriminacije po osnovi spola (trudnoća), ali ne i na postojanje mobbinga. Stoga

Ustavni sud smatra da je apelacija u odnosu na mobbing neutemeljena jer apelantica nije učinila vjerojatnim da ju je tuženi zlostavljao na radnom mjestu na način koji bi se mogao okvalificirati kao mobbing.

Ostali prigovori

45. S obzirom na navedeni zaključak, Ustavni sud smatra da nije neophodno ispitivati apelantičine navode o povredi prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, te da je utvrđivanje povrede prava na zabranu diskriminacije i nalog Sudu BiH da diskriminaciju otkloni dostatna satisfakcija za apelanticu u konkretnom slučaju.

VIII. Zaključak

46. Ustavni sud zaključuje da je došlo do povrede prava na opću zabranu diskriminacije po osnovi spola (trudnoća) iz članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju jer u obrazloženjima osporenih presuda nije mogao naći razloge koji bi mogli opravdati različito postupanje prema apelantici u okviru radnih odnosa, iz čega proizlazi da razlika u postupanju prema apelantici nije bila „nužna mjera u danim okolnostima“.

47. S druge strane, Ustavni sud zaključuje da su apelantičini navodi o mobbingu neutemeljeni jer su sudovi na tu okolnost proveli dokaze i dali zadovoljavajuće obrazloženje o tome zašto su zaključili da apelantica nije dokazala da ju je tuženi zlostavljao na radnom mjestu.

48. Na temelju članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

49. Sukladno članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Predmet broj AP-171/21

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Slobodana Miletića, kojeg zastupa Radmila Plavšić, odvjetnica iz Banje Luke, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 170601 20 Rev od 29. listopada 2020. godine, Presude Okružnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 170601 18 Gž od 30. prosinca 2019. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 170601 13 P od 28. rujna 2018. godine

Odluka od 19. rujna 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-171/21**, rješavajući apelacije **Slobodana Miletića**, na temelju članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 19. rujna 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbijaju se kao neutemeljene apelacije Slobodana Miletića podnesene protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 170601 20 Rev od 29. listopada 2020. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Slobodan Miletić (u daljnjem tekstu: apelant) iz Teslića, kojeg zastupa Radmila Plavšić, advokatica iz Banje Luke, podnio je 19. siječnja 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 71 0 P 170601 20 Rev od 29. listopada 2020. godine, Presude Okružnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 71 0 P 170601 18 Gž od 30. prosinca 2019. godine i Presude

Osnovnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 71 0 P 170601 13 P od 28. rujna 2018. godine. Ova apelacija registrirana je pod brojem AP-171/21.

2. Apelant je naknadno, protiv istih presuda i posredstvom istog punomoćnika, 19. siječnja 2021. godine podnio još jednu apelaciju koja je registrirana pod brojem AP-183/21.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. S obzirom na to da su Ustavnom sudu dostavljene dvije apelacije istog apelanta kojima su osporene iste presude, Ustavni sud je, sukladno odredbama članka 32. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju predmeta br. AP-171/21 i AP-183/21 u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem AP-171/21.

4. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Okružnog suda, Osnovnog suda i tužene „Drina osiguranje“ a.d. Milići (u daljnjem tekstu: tužena) zatraženo je 19. svibnja i 16. lipnja 2022. godine da dostave odgovore na apelacije. Svi pozvani su dostavili odgovore na apelacije, koji su 13. lipnja i 11. srpnja 2022. godine dostavljeni apelantu na izjašnjenje. Apelant u ostavljenom roku nije dostavio izjašnjenje.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

6. Presudom Osnovnog suda broj 71 0 P 170601 13 P od 28. rujna 2018. godine obavezana je tužena da apelantu na ime naknade nematerijalne štete na ime pretrpljene duševne boli zbog umanjenja opće životne aktivnosti, tjelesnih bolova i straha (u daljnjem tekstu: nematerijalna šteta) jednokratno isplati iznos od ukupno 100.700,00 KM. Presudom je obvezana tužena da apelantu na ime buduće nematerijalne štete po osnovi duševne boli zbog umanjenja opće životne aktivnosti koje će trpjeti, počevši od presuđenja pa ubuduće, dok za to budu postojali zakonski razlozi ili do drugačije odluke suda, plaća rentu (u daljnjem tekstu: renta) u iznosu od po 500,00 KM mjesečno. Istom presudom obvezana je tužena da apelantu na ime materijalne štete po osnovi nabave medicinskih i ortopedskih pomagala isplati iznos od 101.492,65 KM i točno određene pojedinačne novčane iznose po osnovi izdataka za nabavu medicinskog materijala i lijekova.

7. Osnovni sud je utvrdio da je apelant u prometnoj nesreći zadobio tjelesne ozljede opasne po život, koje su za posljedicu imale trajno umanjenje njegovih životnih aktivnosti 100 %. Osnovni sud se pozvao na odredbe čl. 154., 155., 178., 200., 203. i 941. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO). Naglašeno je da je visina iznosa nematerijalne štete utvrđena na temelju nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke i nalaza i mišljenja vještaka ekonomske struke, te primjenom standarda pravične naknade koji je verificirala sudska praksa. Osnovni sud je smatrao da je ispunjen bitan uvjet za

naknadu buduće štete u vidu rente, uz obrazloženje da će se svi tjelesni bolovi, kao i posttraumatske psihičke promjene, nastaviti i u budućnosti. Osnovni sud je dalje naveo da je visinu materijalne štete utvrdio na temelju nalaza vještaka medicinske struke koji je dao mišljenje da apelant ima potrebu za nabavom specificiranih pomagala koje ne odobrava Fond zdravstvenog osiguranja RS, kao i na temelju nalaza vještaka ekonomske struke koji je utvrdio pojedinačne iznose. Sud je usvojio dio tužbenog zahtjeva radi isplate materijalne štete zbog izdataka koje je apelant imao za nabavu medicinskog materijala i lijekova, čije troškove ne snosi Fond zdravstvenog osiguranja RS, i to na temelju nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke i vještaka ekonomske struke.

8. Osporenim presudama Okružnog suda broj 71 0 P 170601 18 Gž od 30. prosinca 2019. godine i Vrhovnog suda broj 71 0 P 170601 20 Rev od 29. listopada 2020. godine preinačena je prvostupanjska presuda na način da je apelantu smanjen ukupan iznos na ime nematerijalne štete (83.000,00 KM), dok je dio tužbenog zahtjeva radi naknade nematerijalne štete koja će ubuduće nastupiti odbijen. Također, smanjen je i iznos na ime materijalne štete po osnovi nabave medicinskih i ortopedskih pomagala (35.513,12 KM), dok je zahtjev za naknadu materijalne štete radi nabave medicinskih materijala i lijekova u cijelosti odbijen.

9. U obrazloženju presuda Okružni sud i Vrhovni sud su se pozvali na odredbu članka 200. ZOO-a naglasivši da naknada nematerijalne štete predstavlja novčanu satisfakciju, a ne „cijenu izgubljenog dobra“. Okružni sud i Vrhovni sud su posebno cijenili nalaze i mišljenja vještaka medicinske i ekonomske struke na temelju kojih je prvostupanjski sud udovoljio tužbenom zahtjevu. Naglasili su da načelo odštetnog prava nalaže da naknada ne može biti veća od ukupnog iznosa štete. Stoga su Okružni sud i Vrhovni sud u iznos naknade štete uračunali isplate koje je tužena ranije isplatila apelantu u ukupnom iznosu od 59.300 KM na ime raznih vidova nematerijalne štete. U dijelu kojim su odbili apelantov tužbeni zahtjev za isplatu buduće nematerijalne štete (renta) Okružni sud i Vrhovni sud naveli su da je prvostupanjska presuda utemeljena na nepravilnoj primjeni odredbe članka 203. ZOO-a koja propisuje da sud može dosuditi naknadu nematerijalne štete ako je izvjesno da će posljedice štete nastati u budućnosti. U konkretnom slučaju štetne posljedice su već nastupile, stanje je trajno, pa naknada dosuđena za nematerijalnu štetu na ime duševne boli zbog umanjenja životne aktivnosti obuhvata i nematerijalnu štetu po osnovi rente. Nadalje, Vrhovni sud je naveo da je u sudskoj praksi prihvaćen stav da cilju novčane naknade zbog umanjenja životne aktivnosti više odgovara određivanje naknade u jednokratnom novčanom iznosu jer se svrha naknade teže postiže sukcesivnim primanjem manjih iznosa. U konkretnom slučaju, apelantu je naknada na ime duševne boli zbog umanjenja životne aktivnosti dosuđena u jednokratnom iznosu kada su cijenjene sve štetne posljedice po apelantovo zdravlje koje su već nastupile, te je njegovo stanje trajno. Stoga, prema ocjeni Vrhovnog suda, nema zakonskih uvjeta da se naknada po istoj zakonskoj osnovi dosuđuje dva puta odnosno u drugom obliku. Kada su preinačili prvostupanjsku presudu u dijelu koji se odnosi na naknadu, Okružni sud i Vrhovni sud su

naveli da naknada materijalne štete na ime nabave medicinskih i ortopedskih pomagala apelantu pripada u opsegu u kojem je to utvrđeno nalazima vještaka medicinske struke, a ne preko tog iznosa kako je to dosudio prvostupanjski sud. Pojašnjeno je da sredstva za nabavu pomagala, preko sredstava koja po toj osnovi odobrava Fond, apelantu ne pripadaju, te se tuženoj na teret može staviti nabava samo uobičajenih sredstava, tj. prosječnih troškova. Odbijen je apelantov tužbeni zahtjev radi naknade materijalne štete na ime nabave medicinskog materijala i lijekova uz poziv na članak 195. stavak 1. ZOO-a. Naglašeno je da apelant nije dokazao da je u spornom razdoblju imao i u kojoj visini je imao navedene materijalne troškove. Apelant nije predočio račune o plaćanju niti dokaze da mu je liječnik propisivao tražene lijekove i medicinske materijale.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelant smatra da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na imovinu iz članka II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

11. Apelant se u apelaciji istodobno poziva na standarde obrazložene odluke iz članka 6. Europske konvencije i ukazuje na proizvoljnu primjenu prava. Ipak, čini se da navodi prvenstveno ukazuju da se apelacija pretežno odnosi na standard obrazložene odluke. Apelant ukazuje da osporene presude Okružnog suda i Vrhovnog suda ne sadrže jasna, logična i uvjerljiva obrazloženja u sljedećim segmentima: u dijelu koji se odnosi na preinačenje prvostupanjske presude po zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, u dijelu koji se odnosi na odbijanje tužbenog zahtjeva za plaćanje buduće nematerijalne štete (renta), u dijelu kojim je preinačena prvostupanjska presuda za naknadu materijalne štete na ime nabave medicinskih i ortopedskih pomagala, kao i u dijelu koji se odnosi na odbijanje tužbenog zahtjeva za naknadu materijalne štete po osnovi izdataka za nabavu medicinskog materijala i lijekova. Sve ove apelacijske navode apelant obrazlaže tako što se poziva na razloge iz presude prvostupanjskog suda, koje dalje obrazlaže dajući svoje viđenje utvrđenih činjenica, kao i primjene relevantnog prava.

12. Apelant je predložio da Ustavni sud naredi Republici Srpskoj da mu isplati naknadu na ime priznanja za nepravdu koju je pretrpio uslijed donošenja nezakonite odluke, kao i da mu isplati troškove postupka pred Ustavnim sudom.

b) Odgovori na apelaciju

13. Vrhovni sud je naveo da prilikom donošenja osporene presude nije došlo do povrede prava na koja je apelant ukazao u apelaciji. Predložio je da se apelacija odbije.

14. Okružni sud je naveo da obrazloženje osporene presude sadrži dovoljno jasne pravne razloge za njezino preispitivanje. Dano obrazloženje je u suglasnosti s relevantno utvrđenim činjeničnim stanjem i u svezi s materijalnopravnim propisima na kojima je utemeljena drugostupanjska presuda. Smatra da svojom odlukom nije povrijedio apelantova prava koja on navodi u apelaciji.

15. Osnovni sud je naveo da je u obrazloženju odluke naveo razloge za tu odluku. Naveo je da je apelacija neutemeljena.

16. Tužena je navela da je pozivanje apelanta na povredu prava na pravično suđenje očigledno neutemeljeno. Tužena navodi da je, nasuprot navodima iz apelacije, obrazloženje revizijskog suda apsolutno jasno, potpuno, pravilno, zakonito i ustavnopravno prihvatljivo, tako da nema govora o povredi apelantova prava na pravično suđenje, dok je prigovor povrede prava na imovinu ostao neobrazložen.

V. Relevantni propisi

17. **Zakon o obligacijskim odnosima** („Službeni list SFRJ“ br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i „Službeni glasnik RS“ br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04)

Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Osnovi odgovornosti

Član 154.

(1) Ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.

(2) Za štetu od stvari ili delatnosti, od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu, odgovara se bez obzira na krivicu.

(3) Za štetu bez obzira na krivicu odgovara se i u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

Naknada štete u slučaju telesne povrede ili narušenja zdravlja

Član 195. stav 1.

(1) Ko drugome nanese telesnu povredu ili mu naruši zdravlje, dužan je naknaditi mu troškove oko lečenja i druge potrebne troškove s tim u vezi, kao i zaradu izgubljenu zbog nesposobnosti za rad za vreme lečenja.

Novčana naknada

Član 200.

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

Naknada buduće štete

Član 203.

Sud će na zahtev oštećenog dosuditi naknadu i za buduću nematerijalnu štetu ako je po redovnom toku izvesno da će ona trajati i u budućnosti.

VI. Dopustivost i meritum

18. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

19. Apelant smatra da mu je osporenim odlukama prekršeno pravo iz čl. II/3.e) i II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

20. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

21. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. […]

22. Apelant navodi da Okružni sud i Vrhovni sud nisu dali valjana obrazloženja koja bi svojim sadržajem i kvalitetom opravdala donošenje sudske odluke kojom je prvostupanjska presuda preinačena na apelantovu štetu u dijelu kojim je odbijen njegov tužbeni zahtjev za naknadu nematerijalne i materijalne štete. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je, prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), prvenstveno na domaćim organima, naročito sudovima, da rješavaju probleme tumačenja domaćih zakona. Europski sud ističe da ne treba postupati kao sud „četvrte instance" te da stoga neće, prema članku 6. stavak 1. Europske konvencije (kojem korespondira članak II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine), dovoditi u pitanje ocjenu domaćih sudova, osim ako se njihova utvrđenja mogu smatrati proizvoljnim ili „očigledno nerazumnim" (vidi Europski sud, *Ašćerić protiv Bosne i Hercegovine*, odluka od 17. prosinca 2019. godine, predstavka broj 52871/13, točka 23. s daljnjim referencama). Ovakvu praksu dosljedno prati i Ustavni sud u odnosu na odluke redovnih sudova (vidi, između ostalih, Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP-4033/20* od 22. lipnja 2022. godine, toč. 42. do 45. s daljnjim referencama, objavljenu na www.ustavnisud.ba).

23. Pravo na obrazloženu odluku predstavlja neodvojiv dio prava na pravično suđenje i ono obvezuje sudove da obrazlože svoje odluke. Međutim, to ne znači i obvezu sudova da detaljno odgovore na svaki argument koji stranke iznesu u postupku, već moraju odgovoriti na one argumente koji su ključni i odlučujući za donošenje odluke (vidi, npr. Europski sud, *Petrović i drugi protiv Crne Gore*, presuda od 17. srpnja 2018. godine, predstavka broj 18116/15, točka 41. i Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-81/21* od 2. studenog 2022. godine, stavak 23. s daljnjim referencama, objavljena na www.ustavnisud.ba). Također, Ustavni sud napominje da, prema praksi Europskog suda, žalbeni sud pri odbijanju žalbe, u načelu, može samo potvrditi obrazloženje koje je za svoju odluku pružio niži sud (vidi Europski sud, *Deryan protiv Turske*, presuda od 21. srpnja 2015. godine, predstavka broj 41721/04, točka 31.).

24. U konkretnom slučaju, Okružni sud i Vrhovni sud su odluku o naknadi nematerijalne štete preinačili uz obrazloženje da ovaj vid naknade štete predstavlja novčanu satisfakciju, a ne cijenu izgubljenog dobra, pri čemu su imali u vidu da je tužena apelantu po toj osnovi već isplatila dio štete u ukupnom iznosu od 59.300,00 KM. Okružni sud i Vrhovni sud su odbili apelantov tužbeni zahtjev za isplatu buduće nematerijalne štete zato što je na temelju činjeničnog stanja nesporno utvrđeno da su štetne posljedice već nastupile, a da se buduća nematerijalna šteta dosuđuje ako je izvjesno da će posljedice štete nastati u budućnosti. U svezi s tim, Ustavni sud naglašava da je u teoriji i praksi prihvaćeno mišljenje da, za razliku od naknade buduće materijalne štete gdje je osnovni način ostvarenja te štete plaćanje novčane rente, kod naknade buduće nematerijalne štete osnovni način isplate štete je plaćanje jednokratnog iznosa. Ta razlika prvenstveno proizlazi iz odredaba ZOO-a koji ne predviđa eksplicitno plaćanje novčane rente kao načina naknade buduće nematerijalne štete, a zatim iz same naravi neimovinske štete koja proizlazi iz povrede prava ličnosti. Nematerijalna šteta koja će se u određenom obliku

pojavljivati trajno tretira se kao jedna šteta, zbog čega se naknađuje u jednokratnom iznosu uzimajući u obzir trajanje štetnih posljedica do donošenja presude kao i onih koje će trajati u budućnosti. To znači da bi se jednokratnim iznosom novčane naknade ostvarivala i naknada buduće nematerijalne štete koja još nije nastala, ali je izvjesno da će u budućnosti nastati. U svezi s navedenim, Ustavni sud podsjeća da je u svojoj praksi već rješavao isto ili slično činjenično i pravno pitanje, te da nije utvrdio kršenje prava na pravično suđenje ili imovinu (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti broj *AP-4184/19* od 21. travnja 2021. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba).

25. Nadalje, Okružni sud i Vrhovni sud su odluku o naknadi materijalne štete na ime nabave medicinskih i ortopedskih pomagala preinačili zato što apelantu naknada ovog vida štete pripada u opsegu u kojem je to utvrđeno nalazima vještaka, ali ne više od onog što je vještak utvrdio u svom nalazu. Prilikom odbijanja tužbenog zahtjeva za naknadu materijalne štete na ime nabave medicinskog materijala i lijekova, Vrhovni sud je, primjenom pravila o teretu dokazivanja, zaključio da apelant nije dokazao postojanje i visinu materijalnih troškova koje je tražio. U konkretnom slučaju, Okružni sud i Vrhovni sud su odlučili primjenom odredbi članka 195. stavak 1. i čl. 200. i 203. ZOO-a.

26. Imajući sve ovo u vidu, Ustavni sud smatra da ništa ne ukazuje da sudovi nisu dali dovoljna i relevantna obrazloženja o svim ključnim činjeničnim i pravnim pitanjima, te da se ne može zaključiti da su obrazloženja iz osporenih odluka Okružnog suda i Vrhovnog suda proizvoljna ili „očigledno nerazumna“. Naprotiv, Ustavni sud smatra da su Okružni sud i Vrhovni sud svoje zaključke obrazložili na način koji ne dovodi u pitanje pravo na obrazloženu odluku, pa time ni pravičnost postupka.

27. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da u odnosu na osporene odluke nije prekršeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pravo na imovinu

28. Apelant smatra da mu je u postupku koji je okončan osporenim odlukama prekršeno i pravo na imovinu. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da apelant tvrdnje o kršenju tog prava u biti temelji na istim navodima koje je istaknuo u svezi s pravom na pravično suđenje, koje je Ustavni sud već elaborirao u prethodnim točkama ove odluke i zaključio da su neutemeljeni. Osim toga, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nema ništa iz čega bi se moglo zaključiti da je apelantovo pravo na imovinu došlo u pitanje na način koji bi vodio potrebi da Ustavni sud to pravo posebno ispita prema standardima iz članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, niti su u apelaciji pruženi dokazi iz kojih bi se moglo zaključiti suprotno. S obzirom na to, Ustavni sud smatra da su i navodi o kršenju prava na imovinu iz članka II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju također neutemeljeni.

29. U svezi s apelantovim zahtjevom da mu se isplate troškovi postupka pred Ustavnim sudom, Ustavni sud ukazuje da ta mogućnost nije propisana Pravilima Ustavnog suda.

VII. Zaključak

30. Ustavni sud zaključuje da nema povrede prava na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada su Okružni sud i Vrhovni sud u osporenim odlukama dali jasno i argumentirano obrazloženje kada su preinačili prvostupanjsku presudu, odnosno kada su odbili apelantov tužbeni zahtjev za naknadu dijela nematerijalne i materijalne štete.

31. Ustavni sud također zaključuje da osporenom odlukom nije došlo do povrede apelantova prava na imovinu iz članka II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju u situaciji kada je tvrdnje o povredi tog prava apelant utemeljio na istim navodima koje je istaknuo u svezi s pravom na pravično suđenje, te je ove navode ocijenio neutemeljenim.

32. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

33. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Sadržaj

Predmet broj AP-509/21

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Sanjina Sefića, kojeg zastupa Kerim Čelik, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 027292 20 Kž 25 od 20. listopada 2020. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 027292 19 K2 od 19. ožujka 2020. godine

Odluka od 19. rujna 2024. godine

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP-509/21**, rješavajući apelaciju **Sanjina Sefića**, na temelju članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 19. rujna 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija Sanjina Sefića podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 027292 20 Kž 25 od 20. listopada 2020. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 027292 19 K2 od 19. ožujka 2020. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Sanjin Sefić (u daljnjem tekstu: apelant) iz Sarajeva, kojeg zastupa Kerim Čelik, odvjetnik iz Sarajeva, podnio je 15. veljače 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 09 0 K 027292 20 Kž 25 od 20. listopada 2020. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 09 0 K 027292 19 K2 od 19. ožujka 2020. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda i Kantonalnog suda, te od Kantonalnog tužiteljstva Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je 17. ožujka 2022. godine da dostave odgovore na apelaciju. Pozvani su u razdoblju od 22. do 25. ožujka 2022. godine dostavili tražene odgovore, koji su 6. srpnja 2022. godine proslijeđeni apelantovom punomoćniku. Punomoćnik je 14. srpnja 2022. godine dostavio izjašnjenje na odgovore.

III. Činjenično stanje

3. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

4. U Sarajevu se 10. listopada 2016. godine oko 21.35 dogodila prometna nezgoda. Tom prilikom je na pješačkom prijelazu putničko motorno vozilo (u daljnjem tekstu: vozilo) u pokretu udarilo pješakinje S. A. i E. M. (u daljnjem tekstu: oštećene ili S. A. i E. M.) koje su od zadobivenih povreda preminule. Vozilo se nakon prometne nezgode nesmanjenom brzinom udaljilo s mjesta događaja. Apelant je u isto vrijeme napustio Bosnu i Hercegovinu, pa se nakon dva dana (12. listopada 2016. godine) dobrovoljno predao u policijsku postaju u Novom Sadu – Republika Srbija. Apelant je 9. siječnja 2017. godine izručen nadležnim organima Bosne i Hercegovine, a 10. siječnja 2017. godine je u svojstvu osumnjičenog ispitan u Tužiteljstvu.

5. Tužiteljstvo je nakon provedene istrage utvrdilo da postoji utemeljena sumnja da je apelant prouzročio prometnu nezgodu opisanu u prethodnoj točki, a 21. siječnja 2017. godine je podiglo optužnicu protiv njega.

6. Kantonalni sud je Presudom broj 09 0 K 027292 17 K od 26. rujna 2018. godine apelanta proglasio krivim zato što je radnjama opisanim u dvije točke izreke presude počinio teško kazneno djelo protiv sigurnosti javnog prometa iz članka 336. stavak 2. u svezi sa člankom 332. stavak 1. i neukazivanje pomoći osobi povrijeđenoj u prometnoj nezgodi iz članka 337. stavak 1. Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZFBiH), u svezi sa člankom 54. tog Zakona. Za počinjena kaznena djela Kantonalni sud je apelantu izrekao jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 14 godina i šest mjeseci. Vrhovni sud je Presudom broj 09 0 K 027292 19 Kž od 15. travnja 2019. godine djelomično uvažio žalbe Tužiteljstva, apelantovog branitelja i punomoćnice oštećenih E. M. i A. A. (očevi S. A. i E. M.), pa je ukinuo prvostupanjsku presudu i predmet vratio na ponovno suđenje.

Osporene presude

7. Nakon ponovljenog postupka Kantonalni sud je Presudom broj 09 0 K 027292 19 K 2 od 19. ožujka 2020. godine apelanta proglasio krivim zbog kaznenih djela za koja je optužen, s tim da je za kazneno djelo, opisano pod točkom 2. izreke presude, apelanta proglasio krivim za kazneno djelo iz članka 337. stavak 2. u svezi sa stavkom 1. KZFBiH. Apelant je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 17 godina i šest mjeseci, u koju je uračunato vrijeme provedeno u pritvoru počev od 12. listopada 2016. godine. Na temelju članka 77. KZFBiH, apelantu je izrečena sigurnosna mjera zabrane upravljanja vozilima „B“ kategorije u trajanju od pet godina. Na temelju članka 212. stavak 3. Zakona o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: ZKPFBiH), obitelji oštećenih su s imovinskopravnim zahtjevima upućene na parnični postupak.

8. Kantonalni sud je utvrdio da je apelant u vrijeme, na način i mjestu detaljno opisanom u točki 1. izreke presude upravljao vozilom protivno navedenim odredbama Zakona o osnovama sigurnosti prometa na putevima u BiH i kretao se nedozvoljenom brzinom od 102,6 km/h na mjestu gdje je dozvoljena brzina 60 km/h. Utvrđeno je da je apelant vozilom ušao u raskrsnicu nesmanjenom brzinom, ne poduzimajući radnju kočenja kada je za kretanje vozila na semaforu bilo upaljeno crveno svjetlo – zabrana prolaza, dok je za pješake bilo upaljeno zeleno svjetlo – slobodan prolaz. Tom prilikom apelant je prednjim čeonim dijelom vozila udario S. A. i E. M., pa je od posljedica tog udara kod S. A. na mjestu događaja nastupila smrt, dok je E. M. nakon par sati preminula u bolnici. Apelant je proglašen krivim i što je, nakon prouzrokovanja prometne nezgode, propustio ostati na mjestu događaja, te se nesmanjenom brzinom vozilom udaljio s mjesta događaja ostavljajući bez pomoći povrijeđenu osobu, čiju je povredu prouzročio.

9. Kantonalni sud je u ponovnom postupku preuzeo dokaze Tužiteljstva i apelantove obrane koji su provedeni u ranije vođenom postupku. Kao dokazi obrane preuzeti su zapisnici o saslušanju dva svjedoka, apelanta i vještaka prometne struke Milana Vujanića (u daljnjem tekstu: vještak Vujanić), zapisnik o saslušanju vještaka prometne struke Ševala Kovačevića (u daljnjem tekstu vještak Kovačević) i tri materijalna dokaza. Kantonalni sud je preuzeo mnogobrojne dokaze Tužiteljstva, među kojima su dokazi koji su izuzeti s mjesta događaja prometne nezgode, uključujući i tri videosnimke nadzornih sustava s CD-om i fotodokumentacijom (u daljnjem tekstu: sporne snimke). Preuzeti su i zapisnici o iskazima svjedoka koji su bili na mjestu događaja prometne nezgode i zapisnici o iskazima ovlaštenih službenih osoba koje su poduzimale službene radnje nakon prometne nezgode. U presudi su detaljno interpretirani svi iskazi svjedoka i dana ocjena iskaza.

10. Tijekom postupka je provedeno ukupno 10 vještačenja, i to sedam radi utvrđivanja činjenica relevantnih za ovaj postupak (apelantova sposobnost da sudjeluje u postupku,

uzrok smrti S. A. i E. M., tragovi s mjesta događaja u odnosu na vozilo, funkcionalnost stanja dijelova i uređaja sustava na vozilu, DNK analiza, razgovori i apelantove SMS poruke, kao i neuropsihijatrijsko vještačenje obitelji S. A. i E. M.). Kantonalni sud je naveo da je nalazima i mišljenjima vještaka poklonio vjeru jer su dani objektivno i u skladu s pravilima vještine i struke. U postupku su dalje, radi rasvjetljavanja okolnosti pod kojima se desila prometna nezgoda, provedena i tri vještačenja posredstvom vještaka prometne struke, koja su uradili: vještak Vujanić kao vještak obrane, vještak Kovačević kao vještak Tužiteljstva i Nedim Kamenjašević kao vještak suda (u daljnjem tekstu: vještak Kamenjašević). Zadatak tih vještaka je bio utvrditi brzinu kretanja vozila, način i pravac kretanja pješakinja – djevojaka, točno mjesto kontakta vozila sa S. A. i E. M., boje svjetala koja su bila upaljena na semaforu za vozače i pješake i kakve su bile tehničke mogućnosti da se spriječi prometna nezgoda. Kantonalni sud je u presudi detaljno interpretirao nalaze i mišljenja navedenih vještaka i iskaze koje su dali na pretresu kada su pojašnjavali nalaze i odgovarali na pitanja članova sudskog vijeća i stranaka u postupku.

11. Kantonalni sud je veoma opširno pojasnio zašto nije poklonio vjeru iskazima vještaka Vujanića i Kovačevića i zašto je poklonio vjeru iskazu vještaka Kamenjaševića, čiji je nalaz i mišljenje prihvatio u cijelosti kao objektivan i stručan. U svezi s tim, Kantonalni sud je obrazložio da tijekom unakrsnog ispitivanja nije dovedena u pitanje stručnost vještaka Kamenjaševića jer je on dao jasne, precizne i logične odgovore na sva pitanja apelantovog branitelja. Kantonalni sud je također obrazložio da je odbio apelantove prigovore o tome da vještak Kamenjašević nema licencirani program, da nije adekvatno primijenio metode prilikom izračunavanja brzine itd., između ostalog i zato što je taj vještak angažiran u skladu s odredbama članka 109. ZKPFBiH i izabran s liste stalnih sudskih vještaka. Sud je također naglasio da je nalaz i mišljenje tog vještaka dan u cijelosti prema zadatku koji mu je postavljen, te da obrana ničim nije dovela u pitanje njegovu objektivnost i stručnost. U svezi s tim, Kantonalni sud je pojasnio da nije prihvatio prijedlog apelantovog branitelja da provede dodatne dokaze kojim je obrana željela dokazati vještakovu nestručnost da vještači u ovom predmetu.

12. Nadalje, Kantonalni sud je iz svih provedenih dokaza koji su detaljno interpretirani u obrazloženju presude zaključio da je dokazano da je apelant počinio kazneno djelo teška kaznena djela protiv sigurnosti javnog prometa. Naročito, Kantonalni sud je zaključio da je apelant mogao predvidjeti nastupanje zabranjene posljedice, da je njegov voljni element bio na liniji pristajanja i da je postupao s eventualnim umišljajem u odnosu na ugrožavanje javnog prometa, dok se teža posljedica koja se ogleda u smrti dvije osobe može pripisati apelantovom nehatu.

13. Kantonalni sud je nesporno utvrdio i da apelant nakon prometne nezgode nije ostao na mjestu događaja. Budući da je kod S. A. smrt nastupila na mjestu događaja, Kantonalni sud je zaključio da je apelant kritične prilike ostavio bez pomoći samo E. M., čime su ostvareni svi elementi bića kaznenog djela neukazivanja pomoći osobi povrijeđenoj u

prometnoj nezgodi. Apelant je udaljavanjem s mjesta prometne nezgode, znajući da je nekoga udario, postupao s izravnim umišljajem u odnosu na osnovno kazneno djelo neukazivanja pomoći osobi ozlijeđenoj u prometnoj nezgodi, dok je u odnosu na težu posljedicu koja se ogleda u smrti E. M. postupao s nehatom.

14. U odnosu na kaznu, Kantonalni sud je obrazložio da su visina pojedinačno utvrđenih kazni i izrečena jedinstvena kazna zatvora adekvatne okolnostima pod kojima je apelant počinio kaznena djela i njihovoj težini. Kao olakotnu okolnost Kantonalni sud je cijenio da je apelant obiteljima djevojaka „izrazio saučešće i žaljenje zbog događaja koji se desio". Kao otegotne okolnosti sud je cijenio da je apelant počinjenim kaznenim djelom prouzročio smrt dvije osobe, da se kritični događaj desio u centru grada gdje je promet vrlo frekventan i na raskrsnici kada su druga vozila stajala na znak zabrane prolaza, čime je potencijalno ugrozio i druge sudionike u prometu. Također, sud je kao otegotnu okolnost cijenio i apelantovu raniju osuđivanost (da je kažnjen uvjetno i da je za manje od dva mjeseca nakon isteka vremena provjeravanja počinio novo, teže kazneno djelo). Kantonalni sud je naveo i da je apelant u razdoblju od 2011. do 2016. godine prekršajno kažnjavan 47 puta zbog prekršaja iz oblasti prometa, „što jasno ukazuje da je [apelant] osoba koja se ne pridržava i ne poštuje prometne propise".

15. Vrhovni sud je Presudom broj 09 0 K 027292 20 Kž 25 od 20. listopada 2020. godine odbio žalbe izjavljene protiv navedene presude Kantonalnog suda. Istodobno, Vrhovni sud je po službenoj dužnosti navedenu presudu preinačio u pravnoj ocjeni djela i za radnje opisane u točki 2. izreke prvostupanjske presude, te je apelanta proglasio krivim za kazneno djelo iz članka 337. stavak 1. KZFBiH, za koje mu je utvrdio kaznu zatvora u trajanju od osam mjeseci. Utvrđena kazna za kazneno djelo teška kaznena djela protiv sigurnosti javnog prometa ostala je ista. Slijedom toga, Vrhovni sud je apelantu izrekao jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 16 godina i šest mjeseci, u koju se uračunava vrijeme koje je apelant proveo u pritvoru. U ostalom dijelu prvostupanjska presuda je ostala neizmijenjena.

16. Vrhovni sud je ocijenio da je prvostupanjski sud pravilno ocijenio sve provedene dokaze, o čemu je dao valjano obrazloženje, koje je taj sud i prihvatio. Vrhovni sud je naročito istaknuo da je prvostupanjski sud dao konkretne razloge zbog čega ne prihvaća nalaze vještaka Kovačevića i Vujanića, a zbog čega prihvaća nalaz vještaka Kamenjaševića, te koje odlučne činjenice je utvrdio na temelju iskaza, nalaza i mišljenja tog vještaka. Vrhovni sud je ponovio da apelantova obrana nije ni u najmanjoj mjeri svojim pitanjima, koja su se odnosila i na posjedovanje licence, dovela u pitanje objektivnost i stručnost vještaka. Pobijana presuda, kako je dalje navedeno, sadrži konkretne razloge zbog čega je odbijen prijedlog apelantovog branitelja da se provede dokaz – isprintana e-mail korespondencija koju je preveo ovlašteni sudski tumač za engleski jezik, iz koje proizlazi da ne postoji licenca na ime vještaka Kamenjaševića „za korištenje programa PC Crash". Vrhovni sud je pojasnio da je vještak Kamenjašević, na pitanje apelantovog

branitelja, odgovorio „da posjeduje licencu izdatu od strane Biroa za vještačenje u Gracu“. Vrhovni sud je istaknuo i da iz stanja spisa slijedi da se radi o vještaku koji je na listi stalnih sudskih vještaka. Potvrda, koju je priložila obrana, iz koje proizlazi da vještak Kamenjašević ne posjeduje licencu za korištenje programa „PC Crash“, prema ocjeni Vrhovnog suda, ne može dovesti u pitanje pravilnost pobijane presude, tim prije što analiza nalaza i mišljenja vještaka Kamenjaševića, sadržana u potvrdi koju je priložio apelant, ne može biti dokaz u postupku jer „taj institut nije određen za vještaka u ovom predmetu naredbom suda ili tužitelja“.

17. Vrhovni sud je također ocijenio da potvrda koju je apelantov branitelj priložio uz žalbu i u kojoj je sadržana analiza nalaza i mišljenja vještaka Kamenjaševića ne može biti dokaz u postupku budući da institut koji je sačinio tu potvrdu nije određen za vještaka u ovom predmetu naredbom suda ili tužitelja u smislu odredbe članka 110. stavak 1. ZKPFBiH.

18. Vrhovni sud je obrazložio da glede dokazanosti apelantovih kaznenopravnih radnji nije ostala bilo kakva sumnja, zbog čega se na konkretan slučaj nije moglo primijeniti načelo *in dubio pro reo.* Nadalje, Vrhovni sud je zaključio da se ne mogu prihvatiti ni apelantovi žalbeni navodi da se zaključak prvostupanjskog suda o brzini kretanja vozila, osvijetljenosti raskrsnice, položaju vozila kojim je upravljao apelant i položaju pješaka temelji na dokazima koji nisu izvedeni na glavnom pretresu. U svezi s tim, ocijenjeni su neutemeljenim i apelantovi navodi da se presuda temelji na spornim videosnimkama iako je predsjednik vijeća tvrdio suprotno, uz konstataciju „da je iz snimaka očigledno da se radi o većoj brzini u odnosu na ostala vozila“. Obrana je tvrdila da je tom izjavom povrijeđeno apelantovo pravo na pretpostavku nevinosti iz članka 3. ZKPFBiH i članka 6. stavak 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija). Vrhovni sud je ukazao da iz obrazloženja pobijane presude slijedi da su sporne snimke uvrštene u dokaznu građu kao dokazi optužbe. Okolnost da je predsjednik vijeća izrekao opisanu konstataciju, sama po sebi, ne znači da je apelantu povrijeđena pretpostavka nevinosti jer nije iznesena tvrdnja da je apelant kriv za kazneno djelo, niti je apelant proglašen krivim prije završetka dokaznog postupka i glavnog pretresa. Također, Vrhovni sud je naveo da su neutemeljeni i apelantovi žalbeni prigovori o tome da je na odluku suda odlučujući utjecaj imalo i to što je „apelant bio izložen medijskom linču, te da upravo izrečena kazna zatvora pokazuje da je prvostepeni sud bio pod utjecajem medija kada je odlučivao o visini krivičnopravne sankcije“. U svezi s tim, Vrhovni sud je ocijenio da prvostupanjski sud prilikom odlučivanja o apelantovoj krivnji i visini kaznenopravne sankcije nije cijenio medijsku pozornost, tj. medijsku eksponiranost ovog predmeta. Prvostupanjski sud je, kako je zaključio Vrhovni sud, apelanta proglasio krivim i kaznio u skladu sa zakonom, nakon provedenog kontradiktornog kaznenog postupka.

19. Vrhovni sud je ocijenio da je prvostupanjski sud prilikom odlučivanja o visini kazne dao odgovarajući značaj svim olakotnim i otegotnim okolnostima. Apelantova

dob u inkriminirano vrijeme (oko 26 godina) ne obvezuje sud da ju cijeni kao olakotnu okolnost, dok se apelantovo korektno ponašanje na sudu podrazumijeva. Činjenica da je apelant 47 puta prekršajno kažnjavan pokazuje apelantov stav prema poštovanju prometnih propisa, neovisno o njihovoj prirodi. Vrhovni sud je istaknuo i da se kazna odmjerava ovisno o okolnostima svakog konkretnog predmeta. Zbog toga, apelantovo ukazivanje na odluke drugih sudova u kojima su izrečene kazne zatvora u kraćem trajanju od kazne koja je izrečena njemu nemaju utjecaja na ovaj predmet.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

20. Apelant smatra da su mu osporenim odlukama povrijeđena prava iz čl. II/2. i II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6. i 13. Europske konvencije, kao i članka 2. Protokola broj 7 uz Europsku konvenciju. U opširnoj apelaciji apelant smatra da mu je pravo na pravično suđenje prekršeno zbog uskraćivanja prava „na jednakost strana u postupku i na akuzatoran postupak, na obrazloženu sudsku presudu, proizvoljne primjene materijalnog prava, proizvoljno utvrđenog činjeničnog stanja, povrede prava na pretpostavku nevinosti“. U svezi s tim, apelant ističe da je u prvostupanjskoj presudi izostala savjesna ocjena dokaza jer Kantonalni sud pri donošenju osporene presude „uopće nije cijenio veliki broj dokaza“, te je propustio dati ocjenu vjerodostojnosti proturječnih dokaza. Apelant posebno ukazuje da pobijana presuda ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama u odnosu na nalaz i mišljenje sedam vještaka, kao ni razloge o odlučnim činjenicama iz kojih bi bilo vidljivo da su ti dokazi cijenjeni u svezi s ostalim dokazima, apelantovom obranom, te iskazima saslušanih svjedoka (koje apelant u apelaciji analizira). Također, apelant ističe da je prvostupanjski sud detaljno „parafrazirao nalaz i mišljenje vještaka“ Kovačevića i Vujanića, ali da nalaze tih vještaka nije cijenio u svezi s drugim dokazima, a prvenstveno s nalazom i mišljenjem vještaka Kamenjaševića. Ovaj posljednji apelant detaljno analizira i pri tome osporava zaključke do kojih je taj vještak došao. Apelant smatra da je način ocjene dokaza rezultirao kršenjem načela *in dubio pro reo*.

21. Apelant smatra da je uskraćen za pravičan postupak i zato što drugostupanjski sud nije jasno obrazložio zašto je žalbene prigovore obrane ocijenio neutemeljenim. Nadalje, apelant ukazuje da obrazloženje prvostupanjske presude ne sadrži razloge o elementima bića kaznenih djela, niti razloge koji se tiču oblika apelantove vinosti. Apelant smatra da mu je izrečena neadekvatna kazna koja je, kako ističe, u znatno duljem trajanju od kazni koje su sudovi za ista kaznena djela i u istim ili sličnim okolnostima izricali presudama u Bosni i Hercegovini, Republici Hrvatskoj i Republici Srbiji, koje je interpretirao. Apelant smatra da se tolikom kaznom izravno podriva temeljno ustavno načelo jednakosti građana pred zakonom „u području odmjeravanja kazne“.

22. Nadalje, smatra da je u ovom postupku došlo do kršenja prava na pravično suđenje, između ostalog, i zbog činjenice da je sud presudu utemeljio na dokazima –

spornim snimkama, koje nisu izvedene na glavnom pretresu. U svezi s tim, ističe da je predsjedavajući sudskog vijeća, iako sporne snimke nikada nisu prezentirane na glavnom pretresu, konstatirao da je iz snimke „očigledno da se radi o većoj brzini u odnosu na ostala vozila". Apelant smatra da je to „ne samo paušalan navod nego i direktno podriva garancije načela *in dubio pro reo*". Navod predsjedavajućeg vijeća, prema apelantovom mišljenju, ukazuje na to da je u tim okolnostima predsjednik vijeća, čak i prije izvođenja dokaza obrane, već bio zaključio da se apelant kretao velikom brzinom, te da je imao formiran stav o apelantovoj krivnji. Osim toga, drugostupanjski sud se nije očitovao o žalbenim navodima da sporne snimke „zbog očite nekvalitete" nisu mogli poslužiti vještaku za donošenje zaključaka o odlučnim činjenicama.

23. U svezi s navodima o kršenju pretpostavke nevinosti, apelant navodi i da je vijest o prometnoj nezgodi, njezinim posljedicama i činjenici da je osoba koja ju je prouzročila pobjegla s mjesta događaja objavljena u svim elektroničkim i printanim medijima u Bosni i Hercegovini. Apelant navodi da je nakon lišenja slobode, kao i za vrijeme trajanja ekstradicijskog pritvora, uslijedio njegov „progon" od visokih javnih zvaničnika. S identičnom praksom je nastavljeno i tijekom samog postupka istrage i podizanja optužnice, te nakon potvrđivanja optužnice protiv apelanta, kada su brojni zvaničnici dali veliki broj izjava za javnost kojima su javnost u Bosni i Hercegovini, ali i šire, informirali o svojim stajalištima o apelantovom predmetu, uključujući i suce. Apelant smatra da zbog navedenih izjava i medijske kampanje koja je vođena protiv njega redovni sud nije bio nepristran, slijedom čega mu je izrekao „drakonsku" kaznu zatvora. Budući da je apelant nakon „dobrovoljne predaje" u drugoj državi lišen slobode, mediji su tu vijest objavili i u svezi s tim je, prema apelantovim navodima, objavljeno sljedeće:

> - Internetski portal DEPO.ba objavio je anketu o rezultatima kaznenog postupka protiv apelanta s pitanjem: „Suđenje Sanjinu Sefiću bit će: - pošteno, - namješteno u korist Sanjina Sefića, - namješteno na štetu Sanjina Sefića."
>
> - Dana 12. listopada 2016. godine printani medij „Dnevni avaz" prenio je da je tadašnji premijer Vlade Kantona Sarajevo Elmedin Konaković nakon apelantovog uhićenja izjavio da je „sa oduševljenjem dočekao vijest da je večeras u Srbiji uhapšen Sefić Sanjin" i „Presretan sam da smo jednog brutalnog zločinca doveli pred lice pravde. Pravda je bila brza i ako Bog da on će brzo odgovarati za svoja zlodjela. [...] Ako je neko zaslužio najveću moguću kaznu zatvora koju predviđa zakon, to je ovaj momak". Apelant navodi da iz te izjave proizlazi da je „krivično odgovoran, iako u tom trenutku nije ni bio pokrenut krivični postupak protiv apelanta".
>
> - Goran Kovačević, docent na Fakultetu za kriminalistiku Sveučilišta u Sarajevu, 13. listopada 2016. godine, gostujući uživo na elektroničkom mediju N1, povodom apelantovog slučaja izjavio je da „bez 20 godina zatvora ne bi trebao da prođe".

- Policijski komesar Ministarstva unutarnjih poslova Kantona Sarajevo Vahid Ćosić je na konferenciji za medije, održanoj 14. listopada 2016. godine, izjavio: „[…] Sanjin Sefić je evidentiran u 47 slučajeva gdje mu je izrečena novčana kazna. […] prema operativnoj evidenciji koju vodi MUP KS, proističe da je Sefić teške tjelesne povrede drugim licima nanosio tri puta, za razbojništvo je evidentiran osam puta, te razbojništvo u pokušaju. Navodno je zbog tih krivičnih djela kažnjen 17 puta, a procesuiran jednom, kada je pravomoćno osuđen na uslovnu kaznu od jedne godine i osam mjeseci, zbog djela počinjenog 2010. godine."

- Na internetskom portalu „Crna hronika" je 1. siječnja 2021. godine objavljeno da je otac S. A. izjavio „da je kazna u apelantovom slučaju najviša izrečena kazna ikad u ovakvim predmetima u Bosni i Hercegovini, te da, po njegovom mišljenju, tako visoku kaznu mogu 'zahvaliti' novinarima, postupajućoj tužiteljici i advokatici oštećenih, kao i sudskom vijeću, koje je imalo snage 'iznijeti takav predmet' ".

24. Apelant smatra da je zbog navedenih izjava javnih zvaničnika kod javnosti u Bosni i Hercegovini, koju je činilo i sudsko vijeće, koje je potom odlučivalo u apelantovom predmetu, formirano predubjeđenje o njegovoj krivnji.

b) Odgovori na apelaciju

25. Kantonalni sud je odgovorio da je presudu utemeljio na utvrđenim činjenicama i dokazima provedenim na glavnom pretresu, a ne na medijskim napisima.

26. Vrhovni sud je odgovorio da su apelacijski navodi, u biti, ponovljeni apelantovi navodi iz žalbe, koje je taj sud ocijenio neutemeljenim u svojoj presudi i o čemu je dao jasne i određene razloge. Vrhovni sud je naglasio da je presuda utemeljena na utvrđenim činjenicama i okolnostima iz spisa predmeta, a ne na medijskim izvješćima, o čemu se taj sud u presudi, također izjasnio.

27. Tužiteljstvo je odgovorilo da su apelantovi navodi neutemeljeni.

28. Apelant smatra da odgovori nisu konkretni i da je „banalizirana" apelacija od 98 stranica.

V. Relevantni propisi

29. **Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine** („Službene novine FBiH" br. 36/03, 37/03 – ispravka, 21/04 – ispravka, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17 i 31/23)

U konkretnom slučaju primjenjuje se neslužbeni prečišćeni tekst Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH" br. 36/03, 37/03 – ispravak,

21/04 – ispravak, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14 i 46/16) sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji je važio u vrijeme donošenja osporenih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 43. stavak (1)
Kazna zatvora

(1) Kazna zatvora ne može biti kraća od 30 dana ni dulja od 20 godina.

Članak 49. stavak (1)
Opća pravila za odmjeravanje kazne

(1) Sud će počinitelju kaznenog djela odmjeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to kazneno djelo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utječu da kazna bude manja ili veća (olakotne i otegotne okolnosti), a osobito: stupanj kaznene odgovornosti, pobude iz kojih je djelo počinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo počinjeno, raniji život počinitelja, njegove osobne prilike i njegovo ponašanje nakon počinjenog kaznenog djela, te druge okolnosti koje se odnose na osobu počinitelja.

Članak 332. stavak (1)
Ugrožavanje javnog prometa

(1) Sudionik u prometu na putevima koji se ne pridržava prometnih propisa i time tako ugrozi javni promet da dovede u opasnost život ljudi ili imovinu većih razmjera, pa uslijed toga kod drugoga nastupi imovinska šteta preko 5.000 KM, kaznit će se kaznom zatvora do pet godina.

Članak 336. stavak (2)
Teška kaznena djela protiv sigurnosti javnog prometa

(2) Ako je kaznenim djelom iz članka 332. st. 1. i 2., [...] ovoga Zakona prouzročena smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje godinu dana.

Članak 337. stavak (1)
Neukazivanje pomoći osobi ozlijeđenoj u prometnoj nezgodi

(1) Vozač motornog vozila ili drugog prijevoznog sredstva koji ostavi bez pomoći osobu koja je ozlijeđena tim prijevoznim sredstvom ili čiju je ozljedu prouzročio, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

30. **Zakon o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** („Službene novine Federacije BiH“ br. 35/03, 37/03 – ispravka, 56/03 – ispravka, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13, 59/14 i 74/20)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3.
Pretpostavka nevinosti i in dubio pro reo

(1) Svatko se smatra nevinim za kazneno djelo dok se pravomoćnom presudom suda ne utvrdi njegova krivnja.

(2) Sumnju glede postojanja činjenica koje čine obilježja kaznenog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe kaznenog zakonodavstva, sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženika.

Članak 15.
Jednakost u postupanju

(1) Sud je dužan stranke i branitelje tretirati na jednak način i svakoj strani pružiti jednake mogućnosti u pogledu pristupa dokazima i njihovom izvođenju na glavnoj raspravi.

(2) Sud, tužitelj i druga tijela koja sudjeluju u postupku dužni su s jednakom pažnjom ispitivati i utvrđivati kako činjenice koje terete osumnjičenika odnosno optuženika, tako i one koje im idu u korist.

Članak 296.
Dokazi na kojima se temelji presuda

(1) Sud temelji presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnoj raspravi.

(2) Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u svezi s ostalim dokazima te na temelju takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.

Članak 305. stavak (7)
Sadržaj presude

(7) Sud će određeno i potpuno iznijeti koje činjenice i iz kojih razloga smatra dokazanima ili nedokazanima, dajući osobito ocjenu vjerodostojnosti proturječnih dokaza, iz kojih razloga nije uvažio pojedine prijedloge stranaka, [...] kojim se razlozima upravljao pri rješavanju pravnih pitanja, a osobito pri utvrđivanju postoji li kazneno djelo i kaznena odgovornost optuženika i pri primjeni određenih odredaba Kaznenog zakona na optuženika i njegovo djelo.

Odjeljak 2. Žalba protiv drugostupanjske presude

Članak 333. stavak (1)

Opća odredba

(1) Protiv presude vijeća žalbenog odjeljenja dozvoljena je žalba u slučaju:

a) ako je vijeće žalbenog odjeljenja preinačilo prvostupanjsku presudu kojom je optuženik oslobođen od optužbe i izreklo presudu kojom se optuženik proglašava krivim;

b) ako je vijeće žalbenog odjeljenja povodom žalbe na oslobađajuću presudu na raspravi donijelo presudu kojom se optuženik proglašava krivim.

VI. Dopustivost i meritum

31. Ustavni sud konstatira da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da je podnesena u roku, da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

32. Apelant smatra da su mu osporenim odlukama prekršena prava iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6. i 13. Europske konvencije, kao i pravo iz članka 2. Protokola broj 7 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

33. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

34. Članak 6. st. 1. i 2. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. […]

2. Svatko tko je optužen za kazneno djelo smatra se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivnja sukladno zakonu.

35. Apelant se, u biti, poziva na kršenje prava na pravično suđenje, naročito ističući kršenje sljedećih garancija: pravo na jednakost strana u postupku i na akuzatoran postupak, pravo na obrazloženu sudsku presudu i proizvoljnost u odlučivanju i u ocjeni dokaza, te u svezi s tim kršenje načela *in dubio pro reo*, te pravo na pretpostavku nevinosti.

a) Pretpostavka nevinosti

36. Ustavni sud primjećuje da apelant u svezi s ovim pitanjem navodi da je pretpostavku nevinosti prekršio predsjedavajući sudskog vijeća koji je na glavnom pretresu rekao da je iz snimke „očigledno da se radi o većoj brzini u odnosu na ostala vozila“ (vidi točku 22. ove odluke). Nadalje, apelant se poziva na izjave zvaničnika, i to: tadašnjeg premijera Kantona Sarajevo Elmedina Konakovića, tadašnjeg policijskog komesara Vahidina

Ćosića i sveučilišnog profesora Gorana Kovačevića (vidi točku 23. ove odluke). Osim toga, apelant navodi da je tijekom cijelog trajanja ovog postupka vođena negativna medijska kampanja protiv njega (*idem*).

Izjava „suda“

37. U odnosu na izjavu predsjedavajućeg sudskog vijeća, Ustavni sud ukazuje da pretpostavka nevinosti obvezuje suca da se suzdrži od preuranjenog izražavanja mišljenja da je osoba „optužena za kazneno djelo“ kriva prije nego što joj je to dokazano prema zakonu (vidi Europski sud, *Vardan Martirosyan protiv Armenije*, presuda od 15. lipnja 2021. godine, predstavka broj 13610/12, točka 80). Ustavni sud zapaža da je u konkretnom slučaju predsjedavajući sudskog vijeća za dokaz – videosnimku na kojoj se vidi kretanje vozila izjavio da je „očigledno da se radi o većoj brzini u odnosu na ostala vozila“. Ustavni sud smatra da ta izjava predstavlja izražavanje o vizualnom doživljaju sadržaja videosnimke koji se odnosio na brzinu kretanja vozila u odnosu na druga vozila. U izjavi se apelant uopće ne spominje ni u kojem kontekstu, a naročito se ne radi o mišljenju predsjednika vijeća o njegovoj krivnji. Osim toga, zbog takve izjave apelant nije tijekom postupka doveo u pitanje nepristranost predsjednika vijeća, niti je zbog toga tražio njegovo izuzeće. Stoga, Ustavni sud smatra da se navedena izjava ne može tumačiti kao preuranjeno mišljenje suda da je apelant kriv za kazneno djelo prije nego što je to dokazano prema zakonu, te da takvom izjavom nije prekršeno apelantovo pravo na pretpostavku nevinosti.

Izjave javnih zvaničnika

38. U odnosu na izjave javnih zvaničnika, tadašnjeg premijera Kantona Sarajevo Elmedina Konakovića i tadašnjeg policijskog komesara Vahidina Ćosića, Ustavni sud ukazuje da članak 6. stavak 2. zabranjuje izjave javnih zvaničnika o kaznenim istragama koje su u tijeku i koje potiču javnost na vjerovanje da je osumnjičeni kriv te prejudiciraju ocjenu činjenica koju provodi nadležno pravosudno tijelo (vidi Europski sud, *Ismoilov i drugi protiv Rusije*, presuda od 24. travnja 2008. godine, predstavka broj 2947/06, točka 161.). Predstavlja li neka izjava javnog zvaničnika povredu pretpostavke nevinosti utvrđuje se u kontekstu konkretnih okolnosti u kojima je dana sporna izjava (vidi Europski sud, *Peša protiv Hrvatske,* presuda od 8. travnja 2010. godine, predstavka broj 40523/08, točka 141.).

39. U svezi s tim, Ustavni sud, prije svega, podsjeća da je u svojoj praksi u nekoliko navrata utvrdio povrede prava na pretpostavku nevinosti u svezi s izjavama političara i drugih visokih zvaničnika koji su, prije donošenja pravomoćne presude, donosili zaključke o krivnji apelanata (vidi Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *AP-4319/14* od 18. prosinca 2014. godine, točka 35, i *AP-2011/15* od 22. prosinca 2016. godine, točka 50. s daljnjim referencama, dostupne na www.ustavnisud.ba). U tim predmetima apelanti su podnosili apelacije u relativno kratkom vremenu nakon što su

izjave koje su za njih bile sporne postale dostupne javnosti i u „početnoj“ fazi postupka, odnosno prije donošenja prvostupanjskih presuda. U takvim situacijama Ustavni sud je, za razliku od Europskog suda, mogao promptno reagirati i svojom odlukom, ako utvrdi povredu, prije donošenja odluke o krivnji, ukazati na spornu izjavu zvaničnika i njezin eventualni štetan utjecaj na pretpostavku nevinosti. Ustavni sud je nakon utvrđivanja povrede odluke dostavljao redovnim sudovima kako bi prilikom donošenja odluka zanemarili sporne izjave. Za razliku od tih predmeta, u konkretnom slučaju apelant je na ovo pitanje ukazao tek u žalbi na prvostupanjsku presudu. Osim toga, Ustavni sud zapaža da su sporne izjave dane 12. i 14. listopada 2016. godine, dva odnosno četiri dana nakon prometne nezgode, a žalba na prvostupanjsku presudu kojom je apelant proglašen krivim je podnesena 19. lipnja 2020. godine, dakle nakon što su protekle skoro četiri godine od kada su sporne izjave postale dostupne javnosti.

40. Na temelju uvida u izjavu policijskog komesara (vidi točku 23. ove odluke), Ustavni sud zapaža da je izjava dana na konferenciji za medije s ciljem obavještavanja javnosti o apelantovom lišenju slobode u inozemstvu, za koje je javnost bila veoma zainteresirana. U dijelu te izjave koji apelant smatra spornim policijski komesar je navodio podatke o prijavama protiv apelanta za druga protupravna djela, koje, prema operativnoj evidenciji, vodi Ministarstvo unutarnjih poslova. Također, tom prilikom policijski komesar nije koristio termin da je apelant kriv za kazneno djelo povodom kojeg je lišen slobode. Dakle, sporna izjava nije poticala javnost na vjerovanje da je apelant kriv, niti je prejudicirana ocjena činjenica o kaznenoj istrazi koju je provodilo nadležno tužiteljstvo, četiri dana nakon prometne nezgode u kojoj su dvije djevojke poginule. Stoga, Ustavni sud smatra da izjava policijskog komesara ne može predstavljati izjavu javnog zvaničnika koja bi ohrabrila javnost da vjeruje da je apelant kriv i koja bi prejudicirala sudsku ocjenu činjenica.

41. U svezi s izjavom tadašnjeg premijera Elmedina Konakovića, Ustavni sud smatra da je nesporno da njegova izjava: „Ako je neko zaslužio najveću moguću kaznu zatvora koju predviđa zakon, to je ovaj momak […]“, sama po sebi, jest prejudiciranje apelantove krivnje, što je suprotno načelu pretpostavke nevinosti. Apelant smatra da je sporna izjava utjecala na odluku suda o njegovoj krivnji. Međutim, Ustavni sud zapaža da apelant, pozivajući se na tu izjavu, ni u žalbi protiv prvostupanjske presude, a ni u apelaciji, nije naveo na čemu temelji tvrdnju da je ta izjava, koja je dana četiri godine prije donošenja prvostupanjske presude, utjecala na sud prilikom odlučivanja. Ustavni sud zapaža i da apelant ni tijekom kaznenog postupka, pa ni u apelaciji nije tvrdio da nije počinio ovu prometnu nezgodu, već je samo ukazivao na navodne procesne povrede i izvodio dokaze kojima je pokušavao umanjiti svoju odgovornost. Stoga, imajući u vidu sve ove specifične okolnosti, Ustavni sud smatra da nije ni očigledno, niti je apelant dokazao da je sporna izjava javnog zvaničnika, iako neprimjerena, na bilo koji način utjecala na suce koji su odlučivali o njegovoj krivnji, odnosno da je prekršen članak 6. stavak 2. Europske konvencije.

Medijska kampanja

42. U odnosu na apelantove navode da je negativan publicitet koji je pratio kazneni postupak protiv njega utjecao na visinu kazne koja mu je izrečena, Ustavni sud naglašava da, iako su sudovi jedini pozvani donijeti ocjenu o optuženikovoj krivnji, oni ipak ne djeluju izolirano, te je stoga prihvatljivo da se o predmetu kaznenih postupaka raspravlja i na drugim mjestima, kao npr. u specijaliziranim publikacijama, dnevnim i drugim novinama ili u javnosti općenito (vidi Europski sud, *Kaçiu i Kotorri protiv Albanije*, presuda od 25. lipnja 2013. godine, predstavke br. 33192/07 i dr., točka 157.). Izvješćivanje o sudskim postupcima, uključujući i komentiranje, pridonosi njihovoj javnosti i u potpunom je skladu sa zahtjevom iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije da sudske rasprave trebaju biti javne. Osim toga, Europski sud je ukazao i da mediji ne smiju prekoračiti određene granice, naročito glede zaštite prava na privatnost optuženog u kaznenom postupku i pretpostavke nevinosti (vidi Europski sud, *Bédat protiv Švicarske*, presuda od 29. ožujka 2016. godine, predstavka broj 56925/08, točka 51.).

43. U konkretnom slučaju apelant je naveo da je jedan informativni portal proveo anketu među čitateljima o tome kakvu odluku treba očekivati u konkretnom slučaju. Međutim, Ustavni sud zapaža da apelant nije naveo na koji način je javna anketa, provedena nekoliko godina prije donošenja presude, utjecala na odluku suda o njegovoj kazni. Osim toga, iz osporene presude Vrhovnog suda proizlazi da je taj sud razmotrio apelantove navode o, kako je apelant naveo, „medijskom linču“ kojem je bio izložen. Vrhovni sud je u svezi s tim obrazložio da ništa ne ukazuje da je medijska eksponiranost ovog predmeta utjecala na odluku prvostupanjskog suda i da mu je time povrijeđena pretpostavka nevinosti (vidi točku 18. ove odluke).

44. Nadalje, Ustavni sud smatra da ni izjava Gorana Kovačevića, docenta na Fakultetu za kriminalistiku, „bez 20 godina zatvora ne bi trebalo da prođe“, također, sama po sebi, ne predstavlja prejudiciranje krivnje, nego raspravu u javnosti o mogućim ishodima kaznenog postupka zbog teške prometne nezgode u kojoj su dvije mlade djevojke izgubile život. To je nesumnjivo bilo od velikog javnog interesa, pa je sasvim logično da su mediji o tome vrlo intenzivno obavještavali javnost. Također, Ustavni sud smatra da ni izjava oca jedne od preminulih djevojaka, dan nakon okončanog kaznenog postupka, neovisno o njezinom sadržaju, ne može biti dokaz da je apelantu zbog medijske kampanje izrečena „drakonska“ kazna ili da je sud takvu kaznu izrekao zbog „medijske eksponiranosti“ ovog predmeta.

45. U odnosu na ostale uopćene apelantove navode o negativnoj medijskoj kampanji, Ustavni sud ukazuje da država nema kontrolu nad sadržajem medijskih napisa, te stajalištima izraženim u medijima. Zaštita koju država osigurava u odnosu na napise u medijima je pravo na ispravak netočnih navoda, te tužba za naknadu štete u slučajevima u kojima medijski napisi nanesu štetu ugledu fizičke osobe iznošenjem ili pronošenjem

izražavanja neistinitih činjenica. Ta pravna sredstva predviđena su Zakonom o zaštiti od klevete i Zakonom o obligacijskim odnosima. U svezi s tim, Europski sud je prihvatio da je s ciljem zaštite reputacije optuženog u kaznenom postupku moguće koristiti pravna sredstva radi naknade štete protiv novinara (vidi Europski sud, *Milosavljević protiv Srbije,* presuda od 25. svibnja 2021. godine, predstavka broj 57574/14). Apelant ne tvrdi da je koristio ta pravna sredstva. Osim toga, nema nikakvih naznaka da bi bilo kakvi tekstovi u medijima imali utjecaj na neovisnost i nepristranost sudaca u konkretnom predmetu. Vijeća sudaca Kantonalnog suda i Vrhovnog suda, koji su odlučivali u konkretnom predmetu, bila su sastavljena isključivo od profesionalno izabranih sudaca, koji su sudili u predmetu na temelju dokaza iznesenih tijekom suđenja i na temelju Ustava Bosne i Hercegovine, međunarodnih ugovora, zakona i drugih važećih izvora prava, a svoje odluke su donijeli na temelju savjesne i brižljive ocjene svih provedenih dokaza, kako je to Ustavni sud već utvrdio.

46. Ovakvi zaključci Ustavnog suda o nepostojanju povrede prava na presumpciju nevinosti objektivizirani su analizom ukupnog postupka i utvrđenja da su poštovane sve garancije iz članka 6. Europske konvencije. Na temelju toga, Ustavni sud smatra da se ne može naći niti jedno uporište u postupku na temelju kojeg bi se objektivno moglo smatrati da je sud presude koje apelant osporava donio pod utjecajem spornih izjava ili da je zbog toga postupak proveden na apelantovu štetu.

47. Na temelju svega izloženog, Ustavni sud smatra neutemeljenim sve apelantove navode o povredi prava na pretpostavku nevinosti iz članka 6. stavak 2. Europske konvencije.

c) Pravo na jednakost strana u postupku i pravo na obranu

48. U odnosu na apelantove navode da mu je povrijeđeno pravo na jednakost stranaka u postupku, Ustavni sud upućuje na načela Europskog suda prema kojima svaka strana treba dobiti razumnu priliku da iznese svoje argumente u predmetu u uvjetima koji je ne stavljaju u nepovoljan položaj *vis-à-vis* protivne stranke (vidi Europski sud, *Faig Mammadov protiv Azerbajdžana*, presuda od 26. siječnja 2017. godine, predstavka broj 60802/09, stavak 19. s daljnjim referencama).

49. Također, Ustavni sud podsjeća da je načelo jednakosti stranaka tijesno povezano s pravom iz članka 6. stavak 3. točka d) Europske konvencije. To načelo podrazumijeva da obje stranke moraju imati iste mogućnosti izložiti svoj predmet pod uvjetima koji ih ne stavljaju u podređen položaj u odnosu na protivnika, a na redovnom sudu je da ocijeni bi li izvođenje predloženih dokaza bilo relevantno za odlučivanje u konkretnom slučaju (vidi Europski sud, *Letinčić protiv Hrvatske*, presuda od 3. svibnja 2016. godine, predstavka broj 7183/11, točka 48. s daljnjim referencama). Međutim, sud je u obvezi navesti relevantne razloge zbog kojih je odlučio da ne pozove one svjedoke čije je saslušanje izričito zahtijevano.

50. Dovodeći navedena načela u vezu s osporenim presudama, Ustavni sud zapaža da je apelant imao mogućnost predlagati dokaze kao i Tužiteljstvo, osporavati dokaze Tužiteljstva i tim dokazima suprotstaviti svoje dokaze. Ustavni sud, također, ukazuje da je Vrhovni sud, razmatrajući iste prigovore, zaključio da nije došlo do povrede načela ravnopravnosti stranaka u postupku budući da je prvostupanjski sud dao mogućnost obrani da svoje argumente suprotstavi argumentima optužbe, te obrana ni na koji način nije dovedena u neravnopravan položaj. Nadalje, Ustavni sud primjećuje i da je Kantonalni sud odbio provođenje određenih dokaza kojim je apelant osporavao stručnost vještaka Kamenjaševića i kvalitetu nalaza i mišljenja tog vještaka. Kantonalni sud je dao jasno obrazloženje o razlozima zbog kojih je odbio provođenje tog dokaza (vidi točku 11. odluke). Potom je i Vrhovni sud u drugostupanjskoj presudi dao jasno obrazloženje zbog čega je pravilna odluka prvostupanjskog suda u dijelu kojim je odbio provođenje predloženog dokaza (vidi točku 16. odluke). Apelant, osim ovih navoda, nije ponudio bilo kakve druge dokaze da mu je uskraćeno pravo na ravnopravnost u postupku ili pravo na obranu. Naprotiv, Ustavni sud smatra da apelantova obrana ni na koji način nije dovedena u neravnopravan položaj u odnosu na Tužiteljstvo.

51. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da u provedenom postupku nije došlo do povrede načela ravnopravnosti stranaka u postupku, niti prava na obranu iz članka 6. st. 1. i 3. točka d) Europske konvencije.

d) Ostali navodi o kršenju prava na pravično suđenje

52. Ostali apelantovi navodi o kršenju prava na pravično suđenje tiču se navodno proizvoljno utvrđenih činjenica i primjene prava, sudske ocjene dokaza i navodnog nedostatka u obrazloženju osporenih presuda.

53. U odnosu na navodnu proizvoljnost u odlučivanju, Ustavni sud podsjeća da je, prema praksi Europskog suda, prvenstveno na domaćim organima, naročito sudovima, rješavati probleme tumačenja domaćih zakona. Europski sud ne treba postupati kao sud „četvrte instance“, te stoga neće prema članku 6. stavak 1. Europske konvencije dovoditi u pitanje ocjenu domaćih sudova, osim ako se njihova utvrđenja mogu smatrati proizvoljnim ili očigledno nerazumnim (vidi Europski sud, *Ašćerić protiv Bosne i Hercegovine*, odluka od 17. prosinca 2019. godine, točka 23.). Ovakvu praksu dosljedno prati i Ustavni sud u svojim brojnim odlukama (vidi, između ostalih, Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP-20/05* od 18. svibnja 2005. godine, objavljenu u „Službenom glasniku BiH“ broj 58/05, točka 23.).

54. Da bi se utvrđenje činjenica i ocjena dokaza od redovnih sudova moglo smatrati proizvoljnim na način da utječu na pravičnost konkretnog postupka, pogrešni zaključci tih sudova o odlučnim činjenicama trebali bi biti toliko očigledni da se mogu okarakterizirati kao nesporna greška (*manifest error*), drugim riječima, takva greška koju nijedan razuman sud ne bi nikada mogao učiniti (vidi Europski sud, *Bochan protiv*

Ukrajine (br. 2) [VV], presuda od 5. veljače 2015. godine, predstavka broj 22251/08, stavak 62. s daljnjim referencama) Takvu praksu slijedi dosljedno i Ustavni sud u svojim brojnim odlukama (vidi, npr. Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP-1111/20* od 12. siječnja 2022. godine, točka 25. s daljnjim referencama).

55. Također, u skladu s ustaljenom sudskom praksom Europskog suda, da bi se ispunili zahtjevi poštenog suđenja nacionalni sudovi u presudama moraju na odgovarajući način navesti razloge na kojima temelje presude. Mjera do koje se primjenjuje ova dužnost davanja obrazloženja može se razlikovati prema vrsti odluke i treba se utvrditi u svjetlu okolnosti predmeta. Obveza obrazlaganja ne zahtijeva detaljan odgovor na svaki prigovor podnositelja zahtjeva, već konkretan i izričit odgovor na argumente koji su odlučujući za ishod određenog postupka (vidi Europski sud, *Farzaliyev protiv Azerbajdžana*, presuda od 28. svibnja 2020. godine, predstavka broj 29620/07, stavak 36. s daljnjim referencama).

56. U svjetlu navedenih načela i činjenica konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da u obrazloženju osporene prvostupanjske odluke nije izostala brižljiva i savjesna ocjena svih dokaza koji su provedeni tijekom postupka. Kantonalni sud je dao detaljne razloge i obrazloženja zbog čega prihvaća ili ne prihvaća kao vjerodostojne dokaze koje su predložili Tužiteljstvo i apelant. Osim toga, odlučujući o apelantovoj žalbi, te apelantove prigovore je ispitao i Vrhovni sud, a Ustavni sud zapaža da je i taj sud odgovorio na sve žalbene navode od suštinskog značaja. Dakle, redovni sudovi su detaljno i jasno obrazložili na temelju kojih dokaza je utvrđeno da je apelant počinio kaznena djela za koja je optužen. Pri tome, Ustavni sud zapaža da su u obrazloženju osporene drugostupanjske odluke sadržani svi apelantovi prigovori koje je isticao tijekom postupka pred redovnim sudovima i koje je ponovio i u apelaciji. Ti prigovori se primarno tiču kvalitete pojedinih dokaza, posebno onih koje su prihvatili redovni sudovi prilikom utvrđivanja ispunjenosti odlučujućih elemenata kaznenih djela u konkretnom slučaju. To se posebno odnosi na izvedene dokaze kod utvrđenja načina nastanka prometne nezgode onako kako je opisano u izreci prvostupanjske presude. U tom smislu, iz obrazloženja osporenih odluka proizlazi da su te zaključke redovni sudovi utemeljili na nalazu i mišljenju vještaka Kamenjaševića, koji je sačinjen po naredbi Kantonalnog suda, i koji je vještak sačinio nakon što je izvršio uvid u cjelokupan spis predmeta. Također, iz stanja spisa predmeta (što se ne dovodi ni u pitanje apelacijskim navodima) proizlazi da je apelantova obrana imala mogućnost unakrsnog ispitivanja vještaka Kamenjaševića na glavnom pretresu, odnosno mogućnost pobijanja sadržaja njegovog nalaza. Isto tako, Ustavni sud zapaža da apelantova obrana nije bila onemogućena predlagati izvođenje svojih dokaza u odnosu na isto pitanje, te da su u tom smislu na glavnom pretresu izvedeni i dokazi saslušanjem vještaka obrane Vujanića, kao i vještaka optužbe Kovačevića. Međutim, Ustavni sud zapaža da su se sudovi jasno izjasnili o tome zašto te nalaze nisu prihvatili, odnosno zašto su vjeru poklonili nalazu vještaka Kamenjaševića. O tome je dano detaljno obrazloženje koje Ustavni sud ne smatra proizvoljnim. Na ovakav zaključak ne može

utjecati ni apelantovo ponavljanje prigovora da taj vještak nema licencu „za korištenje programa PC Crash“. Naime, i to pitanje su sudovi detaljno analizirali i svoj zaključak obrazložili navodeći detaljne razloge za to (vidi točku 16. ove odluke).

57. Također, apelant problematizira i korištenje tri videosnimke tvrdeći da one nisu provedene kao dokaz, a osporava i njihovu kvalitetu. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenih presuda proizlazi da osuđujuća presuda protiv apelanta nije utemeljena samo na tom dokazu, već na detaljnoj i jasno obrazloženoj analizi svih provedenih dokaza, njihovoj pojedinačnoj i međusobnoj ocjeni, u čemu se ne može uočiti bilo kakva proizvoljnost ili postupanje na apelantovu štetu. Stoga, suprotno apelantovim tvrdnjama, nema proizvoljnosti u obrazloženju osporene drugostupanjske presude da taj dokaz nije proveden tijekom postupka i, stoga, nema značaj koji mu pridaje apelant.

58. S obzirom na navedeno, prema ocjeni Ustavnog suda, iz obrazloženja osporenih odluka proizlazi da su redovni sudovi svoj zaključak o postojanju kaznenih djela za koja je apelant osuđen izveli na način koji je u skladu sa standardima prava na pravično suđenje. Ustavni sud smatra da su redovni sudovi ispunili svoju obvezu da na jasan način navedu razumljive razloge na kojima su utemeljili osporene odluke u odnosu na sva ključna činjenična i pravna pitanja u smislu garancija obuhvaćenih člankom 6. stavak 1. Europske konvencije. Pri tome, Ustavni sud zapaža da su i Kantonalni sud i Vrhovni sud u osporenim presudama dali jasna obrazloženja za sve proturječnosti koje su se pojavile u iskazima svjedoka i vještaka. S obzirom na to da su redovni sudovi u osporenim presudama dali zadovoljavajuća obrazloženja koja ne dovode u sumnju njihove zaključke o tome da je nesumnjivo dokazano da je apelant počinio kaznena djela za koja je osuđen, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nije došlo ni do kršenja načela *in dubio pro reo.*

59. U odnosu na apelantovo osporavanje visine kazne na koju je osuđen, Ustavni sud ukazuje da članak 6. stavak 1. Europske konvencije garantira određena prava u odnosu na „odlučivanje o [...] bilo kojoj kaznenoj optužbi [...]“, te je jasno da u kaznenim predmetima navedeni članak pokriva sve faze kaznenog postupka, uključujući i određivanje visine kazne (vidi Europski sud, *Kereselidze protiv Gruzije*, presuda od 28. ožujka 2019. godine, predstavka broj 39718/09, stavak 30. s daljnjim referencama).

60. Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenih odluka proizlazi da je Kantonalni sud prilikom odlučivanja o visini kazne apelantu cijenio okolnosti i imao u vidu temeljne kriterije propisane zakonom iz članka 49. KZFBiH. U tom smislu, Ustavni sud ne nalazi proizvoljnost u načinu na koji su sudovi primijenili odredbe članka 49. KZFBiH budući da odluka o apelantovoj kazni nije donesena na paušalan način već nakon sagledavanja svih relevantnih okolnosti konkretnog slučaja, o kojima ovisi visina kazne, u kontekstu kaznenih djela za koja je apelant proglašen krivim. Stoga, Ustavni sud smatra neutemeljenim apelantove navode kojim osporava odluke redovnih sudova o visini kazne zatvora na koju je osuđen.

61. Konačno, imajući u vidu sve okolnosti konkretnog slučaja koje se odnose na cjelokupni postupak protiv apelanta, te njegove veoma opširne navode koji su međusobno isprepleteni i kojima je pokušao argumentirati svoje tvrdnje o kršenju prava na pravičan postupak, Ustavni sud napominje da je sve te navode uzeo u obzir prilikom donošenja odluke, ali da ne smatra da je potrebno da ih sve obrazlaže u ovoj odluci. Naime, Ustavni sud smatra da su Kantonalni sud i Vrhovni sud dali logične i zadovoljavajuće odgovore na sve apelantove prigovore, a naročito one koji su bili odlučujući za ocjenu njegovih tvrdnji da mu je prekršeno pravo na pravično suđenje.

62. Slijedom navedenog, Ustavni sud smatra da u okolnostima konkretnog slučaja nema ništa što bi uputilo na zaključak da kazneni postupak protiv apelanta, sagledan u cjelini, nije bio pravičan. Stoga, Ustavni sud zaključuje da su neutemeljene apelantove tvrdnje da mu je prekršeno pravo iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije.

Ostali navodi

63. Ustavni sud zapaža da je apelant istaknuo da mu je osporenim presudama povrijeđeno i pravo na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije i pravo na žalbu iz članka 2. Protokola broj 7 uz Europsku konvenciju. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje na to da je apelant imao na raspolaganju pravni lijek (žalba protiv prvostupanjske presude), koji je i koristio. Činjenica da korištenje pravnog lijeka nije rezultiralo odlukom kojom bi apelant bio zadovoljan ni na koji način ne dovodi u pitanje njegovu dostupnost ili efikasnost. Stoga, Ustavni sud zaključuje da nije povrijeđeno apelantovo pravo na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije.

64. Osim toga, Ustavni sud ukazuje da je odredbama članka 333. stavak 1. ZKPFBiH propisano kada je dozvoljena žalba protiv presude drugostupanjskog suda. Naime, riječ je isključivo o situacijama u kojima se radi o meritorno potpuno drugačijem rezultatu postupka po optuženog pred prvostupanjskim i drugostupanjskim sudom, odnosno kada je došlo do preinačenja oslobađajuće prvostupanjske presude i proglašavanja optuženog krivim, neovisno o tome je li održana rasprava pred drugostupanjskim sudom. Prema tome, navedena mogućnost u ZKPFBiH je dozvoljena upravo u onim situacijama koje su stavkom 2. članka 2. Protokola broj 7 uz Europsku konvenciju predviđene kao iznimka, a to je preispitivanje „osude“, odnosno presude kojom se osoba osuđuje na temelju žalbe protiv oslobađajuće presude. Stoga, u konkretnoj situaciji kada ni u jednoj fazi nije bila donesena oslobađajuća presuda, kako to izričito navodi članak 333. stavak 1. ZKPFBiH, apelant nema ni pravo na žalbu protiv osporene drugostupanjske presude. Stoga, Ustavni sud smatra da nije povrijeđeno pravo na preispitivanje presude iz članka 2. Protokola broj 7 uz Europsku konvenciju.

VII. Zaključak

65. Ustavni sud zaključuje da nema povrede prava na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. st. 1. i 2. Europske konvencije kada su redovni sudovi za svoje odluke dali detaljno, jasno i argumentirano obrazloženje glede ocjene izvedenih dokaza te kada nema elemenata koji bi ukazivali na to da je dokazni postupak zloupotrijebljen na apelantovu štetu. Osim toga, Ustavni sud je zaključio da ništa ne ukazuje niti je apelant dokazao da su izjave koje je apelant problematizirao, kao i medijska pozornost koja je bila posvećena spornom događaju imale ikakav, a kamoli odlučujući utjecaj na odluku sudova i njihovu nepristranost, pa nema kršenja ni presumpcije nevinosti.

66. Ustavni sud zaključuje da nema povrede članka 13. Europske konvencije jer je apelant imao mogućnost i koristio pravne lijekove propisane zakonom budući da je protiv prvostupanjske presude izjavio žalbu drugostupanjskom sudu.

67. Ustavni sud zaključuje da nema povrede članka 2. Protokola broj 7 uz Europsku konvenciju jer apelant nije imao oslobađajuću prvostupanjsku presudu, koja je preinačena u osuđujuću presudu, što je preduvjet za podnošenje žalbe protiv drugostupanjske presude.

68. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

69. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Sadržaj

Predmet broj AP-1117/22

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Z. J. podnesena protiv Presude Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 14 0 U 005151 21 U od 31. siječnja 2022. godine, Rješenja Fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje RS broj 96/7000-1.3-1811.16-1434/21 od 27. rujna 2021. godine i Rješenja Fonda PIO – Filijala Istočno Sarajevo broj 96-1.1-1811.0-4067/21 od 9. rujna 2021. godine

Odluka od 19. rujna 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-1117/22**, rješavajući apelaciju **Z. J.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica
Valerija Galić, dopredsjednica
Angelika Nußberger, dopredsjednica
Mirsad Ćeman, sudac
Helen Keller, sutkinja
Ledi Bianku, sudac
Marin Vukoja, sudac
na sjednici održanoj 19. rujna 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija Z. J.

Utvrđuje se da je prekršena zabrana diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u svezi s pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 14 0 U 005151 21 U od 31. siječnja 2022. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu koji je dužan po hitnom postupku donijeti novu odluku, u skladu sa člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u svezi s pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu da u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

Odluka se dostavlja Vladi Republike Srpske.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Z. J. (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Vogošće podnijela je 28. ožujka 2022. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Okružnog suda u Istočnom Sarajevu (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 14 0 U 005151 21 U od 31. siječnja 2022. godine, Rješenja Fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje RS (u daljnjem tekstu: Fond MIO) broj 96/7000-1.3-1811.16-1434/21 od 27. rujna 2021. godine i Rješenja Fonda MIO – Podružnica Istočno Sarajevo (u daljnjem tekstu: prvostepeni organ) broj 96-1.1-1811.0-4067/21 od 9. rujna 2021. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Okružnog suda, Fonda MIO i prvostupanjskog organa zatraženo je da dostave odgovor na apelaciju.

3. Okružni sud je dostavio odgovor. Organi uprave u ostavljenom roku nisu dostavili svoje odgovore na apelaciju.

4. Ustavni sud je dostavljeni odgovor na apelaciju dostavio apelantici na eventualno izjašnjenje. Apelantica u ostavljenom roku nije dostavila izjašnjenje.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacijskih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

6. Rješenjem prvostupanjskog organa broj 96-1.1-1811.0-4067/21 od 9. rujna 2021. godine odbijen je zahtjev apelantice kao izvanbračne supruge umrlog osiguranika B. R. (u daljnjem tekstu: osiguranik) za ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu. Prvostupanjski organ je obrazložio da apelantica ne ispunjava uvjete za ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu propisane odredbama članka 73. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju RS (u daljnjem tekstu: Zakon o MIO) jer „nema status izvanbračne supruge kojoj je pravomoćnom presudom suda dosuđeno pravo na izdržavanje“.

7. Rješenjem Fonda MIO broj 96/7000-1.3-1811.16-1434/21 od 27. rujna 2021. godine odbijena je apelantičina žalba. Fond MIO je u obrazloženju ukazao da je člankom 73. navedenog Zakona propisano da pravo na obiteljsku mirovinu ima supružnik iz razvedenog braka ili izvanbračne zajednice ako mu je pravomoćnom sudskom presudom dosuđeno pravo na izdržavanje. U svezi s tim, Fond MIO je istaknuo da je prvostupanjski organ od apelantice tražio da dostavi dokaz, tj. pravomoćnu presudu kojom joj je dosuđeno pravo na izdržavanje. Apelantica je tim povodom, kako je obrazloženo, dostavila izjašnjenje u kojem je navela da nije postojao bračni spor između nje i osiguranika, da nisu vodili odvojen život, niti da je došlo do dosuđivanja prava na izdržavanje. Apelantica je istaknula da iz navedenih razloga nije u mogućnosti dostaviti presudu o dosuđenom pravu na izdržavanje jer je u vrijeme pogibije osiguranika postojala „bračna zajednica“, i to nakon crkvenog sklapanja braka. Fond MIO je naveo da ne može prihvatiti apelantičino izjašnjenje o postojanju „bračne zajednice“ jer o tome nema izvoda iz matične knjige vjenčanih kao dokaza. Osim toga, naveo je da crkveno sklapanje braka nije od utjecaja na građanskopravne odnose. Budući da apelantica nije dostavila ni pravomoćnu presudu kojom joj je dosuđeno pravo na izdržavanje, Fond MIO je zaključio da je prvostupanjsko rješenje pravilno i utemeljeno na zakonu. Osim toga, Fond MIO je istaknuo da odredbe Obiteljskog zakona RS, na koje se apelantica pozvala, nisu od utjecaja na rješavanje te upravne stvari jer je posebnim zakonom regulirano pitanje ostvarivanja prava na obiteljsku mirovinu izvanbračne supruge.

8. Presudom Okružnog suda broj 14 0 U 005151 21 U od 31. siječnja 2022. godine odbijena je apelantičina tužba. Okružni sud je u obrazloženju istaknuo da su neutemeljeni apelantičini navodi da prilikom donošenja osporenog rješenja u obrazloženju nisu razmatrane činjenice da je postojala zajednica života između osiguranika i apelantice, u kojoj je rođeno dvoje djece. Naime, kako je obrazloženo, Fond MIO je utvrdio da je apelantica živjela u zajednici s osiguranikom, što je navela i u tužbi, te da je tijekom trajanja zajednice rođeno dvoje djece, što znači da su te činjenice uzete u obzir. Dalje, sud je naveo da su neutemeljeni tužbeni navodi da je osporenim rješenjem povrijeđen Obiteljski zakon RS jer u konkretnom slučaju nije ni primjenjivan Obiteljski zakon, već Zakon o MIO-u, kojim su regulirani uvjeti za ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu i koji je *lex specialis* u odnosu na Obiteljski zakon RS. Također je navedeno da su neutemeljeni tužbeni navodi da su u konkretnom slučaju povrijeđeni Ustav Bosne i Hercegovine i Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), ako se ima u vidu da odredba članka 73. Zakona o MIO-u nije proglašena neustavnom.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

9. Apelantica smatra da su joj osporenim odlukama povrijeđena prava iz članka II/3. (e), (f), (k) i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, kao i čl. 6., 8. i 14. Europske konvencije, te članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Apelantica je istaknula, između ostalog, da je do pogibije osiguranika 1992. godine kao pripadnika Vojske RS s njim živjela u izvanbračnoj zajednici u kojoj je rođeno dvoje djece. Apelantica je naglasila da je njezin izvanbračni suprug/osiguranik izdržavao nju i djecu sve do pogibije, s obzirom na to da su živjeli u funkcionalnoj zajednici. Naime, kako nije postojao spor, niti je vođen odvojeni život, nije ni došlo do dosuđivanja prava na izdržavanje pa shodno tome i ne postoji presuda o dosuđenom pravu na izdržavanje. Apelantica smatra da je paradoksalno da joj se osporava pravo na obiteljsku mirovinu samo pozivanjem na članak 73. Zakona o MIO-u s obzirom na to da iz te odredbe proizlazi da je mogla ostvariti navedeno pravo samo ako je došlo do prekida izvanbračne zajednice. S druge strane, činjenica postojanja faktičke i funkcionalne zajednice između apelantice i osiguranika potpuno je zanemarena.

10. Apelantica smatra da je na diskriminirajući način lišena mogućnosti stjecanja prava na obiteljsku mirovinu, te da je neutemeljeno obrazloženje Okružnog suda, kao i organa uprave, odnosno pozivanje samo na članak 70. točka b) i članak 73. Zakona o MIO-u. Naime, kako ističe, u potpunosti su zanemarene ostale odredbe Zakona o MIO-u, kao i odredbe Obiteljskog zakona RS, Ustava Bosne i Hercegovine, Ustava RS, ali i Europske konvencije. Apelantica je istaknula da je prema Obiteljskom zakonu RS kao zakonu koji uređuje obiteljske odnose određeno da je izvanbračna zajednica u potpunosti izjednačena s bračnom zajednicom u pogledu međusobnog izdržavanja i drugih imovinskopravnih odnosa. Dakle, kako mirovina predstavlja imovinu, proizlazi da apelantica kao izvanbračna supruga osiguranika ima u potpunosti izjednačen status sa suprugama iz bračne zajednice te da može ostvariti sva prava koja su određena zakonom. Međutim, kako navodi, njoj je to pravo na diskriminirajući način onemogućeno pogrešnom primjenom materijalnog prava. Apelantica je ukazala i da je člankom 71. Zakona o MIO-u određeno kada udovica ima pravo na obiteljsku mirovinu te da ona ispunjava te uvjete. Dakle, kada se navedene odredbe Zakona o MIO-u dovedu u vezu s odredbama Obiteljskog zakona RS, očigledno je da je apelantici onemogućeno ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu uslijed prilično krutog i diskriminirajućeg tumačenja neharmoniziranih propisa. Apelantica je istaknula i da su osporena obrazloženja odluka, kao i osporene zakonske odredbe i pozivanje na njih u suprotnosti s odredbama članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju zato što izvanbračni supružnik poslije smrti drugog izvanbračnog supružnika nema pravo na obiteljsku mirovinu te mu je na taj način povrijeđeno pravo na imovinu, a samim tim ugrožena i egzistencija. Apelantica se pozvala i na odluku Ustavnog suda u predmetu broj AP-4077/16 ističući da se radi o činjeničnom i pravnom stanju vrlo sličnom kao u konkretnom slučaju.

b) Odgovor na apelaciju

11. Okružni sud je istaknuo da u konkretnom slučaju nisu povrijeđena apelantičina prava na koja se poziva u apelaciji te da obrazloženje odluke tog suda u biti sadrži odgovore na apelacijske navode.

V. Relevantni propisi

12. **Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 134/11, 82/13, 96/13 – odluka USRS, 103/15, 111/21, 15/22, 132/22 i 43/23 – odluka USRS)

U konkretnom slučaju primjenjuje se **Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 134/11, 82/13, 96/13 – odluka USRS i 103/15) koji je važio u vrijeme donošenja osporenih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

3. Obiteljska mirovina

Članak 69.

Pravo na obiteljsku mirovinu imaju članovi obitelji umrlog osiguranika koji je na dan smrti ispunjavao uvjete za invalidsku mirovinu i članovi obitelji umrlog rabljenika starosne ili invalidske mirovine.

Članak 70.

Članovima obitelji umrlog osiguranika, odnosno rabljenika mirovine smatraju se:

a) bračni supružnik (udovica, odnosno udovac),

b) razvedeni bračni supružnik ili vanbračni supružnik, ako mu je pravomoćnom presudom suda dosuđeno pravo na izdržavanje,

v) dijete, rođeno u braku ili van braka, usvojeno ili pastorak,

g) dijete bez oba roditelja ili dijete kome su oba roditelja potpuno i trajno nesposobni za privređivanje, koje je osiguranik ili rabljenik mirovine izdržavao do svoje smrti, i

d) roditelj (otac i majka, očuh i maćeha, usvojitelj) koje je osiguranik ili rabljenik mirovine izdržavao do svoje smrti.

Članak 71.

(1) Udovica ima pravo na obiteljsku mirovinu:

a) ako je na dan smrti supruga navršila 50 godina života,

b) ako je na dan smrti supruga bila potpuno nesposobna za privređivanje, odnosno ako je takva nesposobnost nastala u roku jedne godine od dana smrti supruga,

v) ako je poslije smrti supruga ostalo jedno ili više djece koja imaju pravo na obiteljsku mirovinu, a ona obavlja roditeljske dužnosti prema toj djeci.

(2) Udovica koja u toku rabljenja prava na obiteljsku mirovinu ostvarenu sukladno stavku 1. t. b) i v) ovoga članka navrši 50 godina života zadržava pravo na obiteljsku mirovinu.

(3) Udovica kojoj pravo na obiteljsku mirovinu ostvarenu sukladno stavku 1. točka v) ovoga članka prestane prije navršenih 50 ali poslije navršenih 45 godina života može ponovo ostvariti pravo na obiteljsku mirovinu kad navrši 50 godina života.

(4) Udovica koja nije ostvarila pravo na obiteljsku mirovinu sukladno stavku 1. točka v) ovoga članka, iako je ispunjavala uvjete, može ostvariti pravo na obiteljsku mirovinu i nakon prestanka prava na obiteljsku mirovinu djece, pod uvjetima ustvrđenim ovim zakonom.

(5) Udovica koja u toku rabljenja prava na obiteljsku mirovinu, ostvarenu sukladno stavku 1. točka v) ovoga članka, postane potpuno nesposobna za privređivanje zadržava pravo na obiteljsku mirovinu dok postoji takva nesposobnost.

(6) Udovica koja u tijeku rabljenja prava sukladno stavku 5. ovoga članka navrši 50 godina života zadržava pravo na obiteljsku mirovinu.

(7) Udovica koja do smrti supruga nije navršila 50 ali je imala navršenih 45 godina života ima pravo na obiteljsku mirovinu kad navrši 50 godina života.

(8) Udovica koja je do smrti supruga ili do prestanka prava na obiteljsku mirovinu navršila 45 godina života ima pravo na obiteljsku mirovinu prije navršenih 50 godina života, ako postane potpuno nesposobna za privređivanje.

(9) Udovica ima pravo na obiteljsku mirovinu i kad je dijete osiguranika, odnosno rabljenika mirovine rođeno nakon njegove smrti.

Članak 72. stavak 1.

(1) Udovac ima pravo na obiteljsku mirovinu:

[...]

Članak 73.

Pravo na obiteljsku mirovinu pod uvjetima iz čl. 71. i 72. ovoga zakona ima i supružnik iz razvedenog braka ili vanbračne zajednice, ako mu je pravomoćnom sudbenom presudom dosuđeno pravo na izdržavanje.

Napomena: od navedenih odredbi, kasnijim izmjenama i dopunama, izmijenjen je samo članak 69. Zakona o izmjeni Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službeni glasnik RS“ broj 111/21), te sada glasi:

Članak 69.

Pravo na porodičnu mirovinu imaju članovi porodice umrlog osiguranika koji je na dan smrti ispunjavao uvjete za starosnu ili invalidsku mirovinu i članovi porodice umrlog korisnika starosne ili invalidske mirovine.

13. **Porodični zakon** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 54/02, 41/08, 63/14 i 56/19 – odluka USRS)

Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 12.

(1) Zajednica života žene i muškaraca koja nije pravno uređena na način propisan ovim zakonom (vanbračna zajednica) izjednačena je sa bračnom zajednicom u pogledu prava na međusobno izdržavanje i drugih imovinsko-pravnih odnosa, pod uslovima i na način propisan ovim zakonom.

(2) Maloljetne članove porodice i punoljetna lica koja nisu sposobna za samostalno preduzimanje pravnih radnji u pravnim postupcima kada se radi o zaštiti ili ostvarivanju njihovih prava i interesa zastupa po službenoj dužnosti organ starateljstva.

2. Izdržavanje bračnog supružnika

Član 241.

Bračni supružnik koji nema dovoljno sredstava za život, ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine, a nesposoban je za rad ili se ne može zaposliti, ima pravo na izdržavanje od svog bračnog supružnika srazmjerno njegovim mogućnostima.

3. Izdržavanje lica iz vanbračne zajednice

Član 248.

(1) Ako je prestala vanbračna zajednica koja je trajala tri godine i duže, lice koje iz te zajednice ispunjava uslove iz člana 241. ovog zakona, ima pravo na izdržavanje od drugog lica.

(2) Tužba za izdržavanje iz prethodnog stava može se podnijeti u roku od jedne godine od prestanka vanbračne zajednice.

14. **Porodični zakon** („Službeni glasnik RS“ br. 17/23 i 27/24) u relevantnom dijelu glasi:

Vanbračna zajednica

Članak 13.

(1) Vanbračna zajednica je zajednica života žene i muškarca (vanbračnih partnera) između kojih nema bračnih smetnji i koja je trajala najmanje dvije godine ili kraće ako je u njoj rođeno dijete.

(2) Vanbračna zajednica izjednačena je sa bračnom zajednicom u pravima i obavezama na međusobno izdržavanje, imovinsko-pravnim odnosima, pod uvjetima i na način propisan ovim zakonom.

4. Izdržavanje lica iz vanbračne zajednice

Uvjeti za izdržavanje

Članak 280.

(1) Ako je prestala vanbračna zajednica iz članka 13. ovoga zakona, vanbračni partner koji ispunjava uvjete iz članka 274. ovoga zakona ima pravo na izdržavanje od drugog vanbračnog partnera.

(2) Tužba za izdržavanje iz stavka 1. ovoga članka može se podnijeti u roku od godinu dana od dana prestanka vanbračne zajednice.

VI. Dopustivost i meritum

15. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, da je podnesena u roku, kao i da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

16. Apelantica smatra da su joj osporenim odlukama povrijeđena prava iz članka II/3. (e), (f), (k) i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, kao i čl. 6., 8. i 14. Europske konvencije, te članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. S obzirom na apelacijske navode, Ustavni sud će apelantičine navode razmotriti u svjetlu članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na imovinu iz članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Zabrana diskriminacije u svezi s pravom na imovinu

17. Članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

18. Članak 14. Europske konvencije glasi:

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

19. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

k) Pravo na imovinu.

20. Članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju glasi:

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulirala korištenje imovine sukladno općem interesu, ili da bi osigurala plaćanje poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

21. Ustavni sud zapaža da apelantica, u biti, smatra da joj je prekršeno pravo na zabranu diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na imovinu zbog toga što kao izvanbračna partnerica nije mogla steći pravo na obiteljsku mirovinu po Zakonu o MIO-u iako je, prema Obiteljskom zakonu RS, izvanbračna zajednica u potpunosti izjednačena s bračnom zajednicom.

22. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je skoro identično pravno pitanje već raspravio u Odluci broj AP-4077/16, na koju se pozvala i apelantica (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-4077/16* od 11. listopada 2018. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba). U navedenoj odluci Ustavni sud je zaključio da su redovni sud i organi uprave primjenom Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju FBiH, bez uvažavanja opredjeljenja iz Obiteljskog zakona FBiH o dosljednom izjednačavanju izvanbračne zajednice s bračnom zajednicom u svim pravima i obvezama, uključujući i imovinska prava, i odbijanjem apelantičinog zahtjeva da joj se kao članu obitelji umrlog nositelja osiguranika prizna pravo na obiteljsku mirovinu prekršili zabranu diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Ustavni sud je u toj odluci podsjetio da se, prema članku II/2. Ustava Bosne i Hercegovine, Europska konvencija primjenjuje izravno i ima prioritet nad svim drugim zakonima, te da se zakoni koji nisu usuglašeni s Europskom konvencijom moraju primijeniti na način kojim se neće kršiti prava koja su njom garantirana. Imajući u vidu navedeno, kao i činjenicu da je nesporna bila izvanbračna zajednica apelantice i nositelja osiguranja, te da je Obiteljski zakon FBiH izjednačio bračnu i izvanbračnu zajednicu u pravima i obvezama, Ustavni sud je u navedenoj odluci zaključio da Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju FBiH nije primijenjen uz dosljedno poštovanje „opredjeljenja iz obiteljskog prava o jednakom tretmanu bračne i izvanbračne zajednice“. Ustavni sud je utvrdio da ni raniji niti novi Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju FBiH nije uzeo u obzir izvanbračnu zajednicu, niti je regulirao

stjecanje prava izvanbračnim partnerima na nediskriminirajući način. Stoga je zaključio da je navedenu odluku potrebno dostaviti i Vladi Federacije BiH s ciljem harmonizacije Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju FBiH s Obiteljskim zakonom FBiH u odnosu na konkretno pitanje.

23. Vraćajući se na konkretni predmet, Ustavni sud zapaža da su organi uprave i Okružni sud odbili apelantičin zahtjev primijenivši odredbu članka 73. Zakona o MIORS, koji se odnosi na izvanbračne partnere. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da se prema Zakonu o MIORS samo izvanbračni partner koji ima pravomoćnu sudsku presudu kojom mu je dosuđeno pravo na izdržavanje smatra članom obitelji umrlog osiguranika, tj. ima pravo na obiteljsku mirovinu shodno čl. 69. i 73. Zakona o MIO-u. Iz navedenog proizlazi da samo izvanbračni partner kojem je prestala izvanbračna zajednica i koji je ishodio pravo na izdržavanje shodno odredbama članka 248. starog Obiteljskog zakona RS (ili članka 280. novog Obiteljskog zakona RS) ima pravo na obiteljsku mirovinu. Ustavni sud ukazuje da Obiteljski zakon regulira pravo na izdržavanje samo u slučaju prestanka izvanbračne zajednice na isti način kao i u slučaju prestanka braka. To se pravo ne odnosi na slučaj prestanka izvanbračne zajednice zbog smrti izvanbračnog supružnika. Stoga, Ustavni sud smatra da dosuđeno pravo na izdržavanje u slučaju prestanka izvanbračne zajednice ne može biti osnova ili uvjet da se u slučaju smrti jednog izvanbračnog partnera pravi razlika između prava na mirovinu između preživjelog izvanbračnog partnera u odnosu na bračne partnere. Naime, u konkretnom slučaju izvanbračna zajednica je nesumnjivo trajala sve do smrti osiguranika pa stoga apelantica mora imati ista prava kao i bračni supružnik u odnosu na nasljeđivanje obiteljske mirovine budući da Obiteljski zakon RS u cijelosti izjednačava bračnu i izvanbračnu zajednicu.

24. Osim toga, Ustavni sud zapaža da iz osporenih odluka ne proizlazi da su organi uprave i Okružni sud nesumnjivo utvrdili da je, u smislu odredbi Obiteljskog zakona RS, apelantičina izvanbračna zajednica s osiguranikom trajala sve do njegove pogibije. Međutim, oni nisu cijenili ispunjava li apelantica uvjete iz članka 71. Zakona o MIO-u koji se odnose na udovice, nego su samo na temelju članka 73. Zakona o MIO-u odbili apelantičin zahtjev. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da takvo razlikovanje bračnih i izvanbračnih supružnika nema razumno i objektivno opravdanje te da je osporenom odlukom apelantica diskriminirana u svezi s pravom na imovinu.

25. Ustavni sud ukazuje i da pored toga što organi uprave i sudovi imaju obvezu izravno primijeniti Europsku konvenciju, što su u konkretnom slučaju propustili uraditi, takvu istu obvezu prema članku II/6. Ustava Bosne i Hercegovine ima i zakonodavac. Naime, građani ne mogu snositi štetne posljedice toga što relevantni zakoni nisu harmonizirani kako bi se provelo dosljedno opredjeljenje zakonodavca da se otkloni diskriminacija u tretmanu izvanbračnih i bračnih partnera u svim imovinskopravnim odnosima, uključujući i ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da Zakon o MIO-u nije adekvatno usklađen s Obiteljskim zakonom RS

u odnosu na izjednačavanje bračne i izvanbračne zajednice u ostvarivanju imovinskih prava izvanbračnih supružnika. Stoga, Ustavni sud smatra svrsishodnim da se ova odluka dostavi Vladi Republike Srpske s ciljem harmonizacije Zakona o MIO-u s Obiteljskim zakonom RS u odnosu na prava i obveze izvanbračnih partnera.

26. S obzirom na navedeno, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju prekršena zabrana diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Ostali navodi

27. S obzirom na zaključak o kršenju zabrane diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, Ustavni sud smatra da nema potrebe posebno razmatrati i apelantičine navode o povredi ostalih prava iz Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije na koje se pozvala.

VII. Zaključak

28. Ustavni sud zaključuje da su Okružni sud i organi uprave primjenom Zakona o MIO-u, bez uvažavanja opredjeljenja iz Obiteljskog zakona RS o dosljednom izjednačavanju izvanbračne s bračnom zajednicom u svim pravima i obvezama, uključujući i imovinska prava, i odbijanjem apelantičinog zahtjeva da joj se kao članu obitelji umrlog osiguranika koji je bio njezin izvanbračni supružnik prizna pravo na obiteljsku mirovinu prekršili zabranu diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi s pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

29. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

30. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Sadržaj

Predmet broj AP-2540/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Srpske demokratske stranke, koju zastupa Odvjetnički ured „Ademović, Nožica i partneri“ d.o.o. Sarajevo, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 Iž 048216 24 Iž od 7. lipnja 2024. godine

Odluka od 19. rujna 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-2540/24**, rješavajući apelaciju **Srpske demokratske stranke**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 19. rujna 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija Srpske demokratske stranke.

Utvrđuje se povreda prava na slobodu udruživanja iz članka II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Rješenje Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 Iž 048216 24 Iž od 7. lipnja 2024. godine.

Predmet se vraća Sudu Bosne i Hercegovine koji je dužan po hitnom postupku donijeti nove odluke u skladu sa člankom II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 11. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Sudu Bosne i Hercegovine da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Stavlja se izvan snage Odluka Ustavnog suda o privremenoj mjeri broj AP-2540/24 od 27. lipnja 2024. godine.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Srpska demokratska stranka (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Banje Luke, koju zastupa Odvjetnički ured „Ademović, Nožica i partneri“ d.o.o. Sarajevo, podnijela je 18. lipnja 2024. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) broj S1 3 Iž 048216 24 Iž od 7. lipnja 2024. godine. Apelantica je također podnijela zahtjev za donošenje privremene mjere kojom će se naložiti Središnjem izbornom povjerenstvu BiH (u daljnjem tekstu: SIP) da ovjeri sudjelovanje apelantice na Lokalnim izborima 2024. godine, uz garantiranje svih pratećih prava do donošenja konačne odluke Ustavnog suda o apelaciji.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Ustavni sud je Odlukom o privremenoj mjeri broj AP-2540/24 od 27. lipnja 2024. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba) usvojio apelantičin zahtjev za donošenje privremene mjere i naložio SIP-u da ovjeri sudjelovanje apelantice na Lokalnim izborima 2024. godine, uz garantiranje svih pratećih prava do donošenja odluke o apelaciji.

3. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i SIP-a zatraženo je da dostave odgovore na apelaciju. Pozvani su dostavili odgovore na apelaciju.

4. Ustavni sud je dostavljene odgovore na apelaciju dostavio apelantici na eventualno izjašnjenje. Apelantica je dostavila izjašnjenje u ostavljenom roku.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacijskih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

6. SIP je 8. svibnja 2024. godine donio Odluku o raspisivanju i održavanju Lokalnih izbora 2024. godine, koji će se održati 6. listopada 2024. godine.

7. Apelantica je podnijela prijavu SIP-u za sudjelovanje na navedenim izborima. U prijavi je navela da je u nemogućnosti kod banaka otvoriti i koristiti namjenski račun

za uplatu takse i financiranje troškova izborne kampanje jer se od 2004. godine nalazi na listi Ureda za kontrolu strane imovine Američkog ministarstva trezora (u daljnjem tekstu: OFAC). Apelantica je naglasila da je pokrenula postupak ukidanja sankcija kod OFAC-a, o čemu je dostavila dokaz, te da je taj postupak u tijeku. Dalje je naglasila da će čim navedeni postupak bude pozitivno okončan moći otvoriti transakcijski račun stranke, o čemu će SIP biti pravovremeno obaviješten. U međuvremenu, apelantica je istaknula da je njezino predsjedništvo donijelo odluku o zaključenju ugovora o komisionu s generalnim tajnikom stranke u svrhu otvaranja bankovnog računa na ime generalnog tajnika. Naime, kako je obrazloženo, navedeni račun će služiti „isključivo za potrebu uplate takse za sudjelovanje apelantice na izborima i financiranje izborne kampanje za Lokalne izbore 2024. godine".

Osporene odluke

8. Odlukom SIP-a broj 05-1-07-3-398/24 od 31. svibnja 2024. godine odbijena je apelantičina prijava. SIP je u obrazloženju istaknuo da je apelantica uz prijavu dostavila ugovor o otvaranju i vođenju platnog računa na ime apelantičinog generalnog tajnika kao fizičke osobe. Uz prijavu je dostavljena i odluka apelantičinog predsjedništva o davanju suglasnosti za zaključivanje ugovora o komisionu s generalnim tajnikom u svrhu otvaranja namjenskog računa za potrebe prijave i financiranja apelantice za lokalne izbore na ime generalnog tajnika, a u korist i za navedene potrebe apelantice. SIP je istaknuo da je dostavljen i navedeni ugovor o komisionu. U obrazloženju odluke SIP se pozvao na odredbe čl. 4.4 stavak 1., 15.1a stavak 1. i 15.1b st. 1. i 2. Izbornog zakona BiH, kao i na odredbe članka 2. st. 1. i 2. Naputka o postupku otvaranja i korištenja posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje (u daljnjem tekstu: Naputak). Također, pozvao se i na odredbe članka 3. stavak 1. točka f. i članka 4. stavak 3. Pravilnika o prijavi i uvjetima za ovjeru političkog subjekta za sudjelovanje na Lokalnim izborima 2024. godine (u daljnjem tekstu: Pravilnik). SIP je istaknuo da iz navedenih odredaba proizlazi da je apelantica bila dužna dostaviti račun za financiranje izborne kampanje otvoren na ime političke stranke a ne na ime fizičke osobe, te uplatu takse za ovjeru izvršiti sa svog transakcijskog računa koji će se namjenski koristiti za izbornu kampanju.

9. Rješenjem Suda BiH broj S1 3 Iž 048216 24 Iž od 7. lipnja 2024. godine odbijena je apelantičina žalba podnesena protiv odluke SIP-a. Sud BiH je u obrazloženju istaknuo da su Izbornim zakonom BiH decidirano i taksativno propisani uvjeti čije je ispunjenje potrebno za ovjeru prijave svakog političkog subjekta za sudjelovanje na lokalnim izborima. Sud BiH je citirao odredbe čl. 4.4 stavak 1. i 15.1b Izbornog zakona BiH te naveo da iz njih nesporno proizlazi zaključak o isključivoj obvezi političke stranke da otvori poseban račun za financiranje stranke. Sud BiH je ocijenio da je neutemeljeno apelantičino pozivanje na povredu Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), kao i na postupanje suprotno stavovima Ustavnog suda. Naime, kako je obrazloženo, SIP ima obve-

zu zaštite i pravilne primjene odredaba Izbornog zakona BiH, kao i zaštite cjelokupnog izbornog procesa u BiH, a apelantica osim paušalnih navoda, uopćeno formuliranih, nije dala niti jedan pravno održiv razlog za pozitivnu odluku o povredama na koje ukazuje. Dalje je istaknuto da stav Ustavnog suda na koji se apelantica poziva – da javne vlasti ne smiju ograničiti političko djelovanje stranaka – nema osnovu u konkretnoj pravnoj stvari jer je SIP pravilnom primjenom obligatornih normi pravilno odbio apelantičinu prijavu. Sud BiH je istaknuo da apelantica neutemeljeno ukazuje da je zaključenjem ugovora o komisionu s generalnim tajnikom ispunila uvjete iz članka 4.4 stavak (1) citiranog zakona. Naime, kako je obrazloženo, takvo tumačenje dovodi do kršenja izričitih i jasnih odredaba Izbornog zakona BiH, koje se ne mogu otkloniti zaključivanjem ugovora s fizičkim osobama, makar to bili i članovi stranke ili nositelji funkcija u toj stranci. Sud BiH je istaknuo da su neutemeljeni apelantičini navodi kojima se ukazuje na neusklađenost Pravilnika s Izbornim zakonom BiH jer je Pravilnik u cijelosti u skladu s odredbom članka 4.4 Izbornog zakona BiH. Sud BiH je naveo da žalbeni navodi kojima se ukazuje na razloge zbog kojih apelantica nije u mogućnosti otvoriti tekući račun nisu od utjecaja na odluku u konkretnom predmetu, u kojem se odlučuje ispunjava li apelantica formalne uvjete za ovjeru prijave za sudjelovanje na lokalnim izborima.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelantica smatra da joj je prekršeno pravo na slobodu udruživanja iz članka II/3. (i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije. Apelantica je istaknula da je zabrana ovjere njezine prijave za izbore *de facto* zabrana njezinog rada. Naime, apelantičino postojanje je „obesmišljeno“ ako se ima u vidu da je cilj njezinog osnivanja i djelovanja, u konačnici, sudjelovanje na demokratskim izborima. Apelantica je naglasila da ju je OFAC 2004. godine uvrstio na „SDN listu“, tzv. listu posebno označenih državljana i blokiranih osoba, kao vid ekonomskih sankcija u okviru vanjskopolitičkih i sigurnosnih ciljeva SAD-a, što je na kraju imalo za posljedicu da apelantica ne može na svoje ime otvoriti račun u banci. Međutim, u BiH ne postoji nijedna odluka kojom se apelantica na bilo koji način ograničava u svom političkom djelovanju. Stoga apelantica smatra da je osporenim odlukama došlo do lišavanja, odnosno ograničavanja njezinog prava na slobodu udruživanja. U svezi s tim, apelantica je istaknula da osporene odluke nisu zakonite jer niti jedna relevantna zakonska odredba ne govori o tome da apelantica mora imati „vlastiti“ račun. Apelantica je obrazložila da sve pravne odredbe ukazuju da politička stranka mora otvoriti račun namijenjen isključivo za svrhe izborne kampanje za lokalne izbore, što je apelantica i uradila. Apelantica je istaknula da čak i ako se zaključi da su osporene odluke zakonite, odluke kojima joj se zabranjuje sudjelovanje na izborima ne zadovoljavaju načelo proporcionalnosti miješanja države u njezino pravo na slobodu udruživanja. U svezi s obvezom dostavljanja spornog računa, apelantica je istaknula da tumačenjem Poglavlja 15 Izbornog zakona BiH, u svezi sa Zakonom o financiranju

političkih stranaka BiH, jasno proizlazi da je cilj zakonodavca održavanje i poticanje transparentnosti financiranja političkih stranaka, a ne formalističko ograničavanje političkih stranaka u sudjelovanju na izborima. Apelantica smatra da se navedeni javni interes može ostvariti i s „komisionim računom“, koji je otvoren i koji će se koristiti isključivo u svrhu izborne kampanje i plaćanja nužnih javnih nameta državi. Stoga, apelantica smatra da selektivnim i suviše formalističkim tumačenjem pojedinih normi SIP nije zaštitio javni interes, već je apelantici, bespotrebno, zabranio sudjelovanje u izbornom procesu.

b) Odgovori na apelaciju

11. Sud BiH je istaknuo da apelantica nema otvoren račun kao jedan od zakonom propisanih uvjeta za ovjeru prijave. Sud BiH je naglasio da je, nakon analize zakonskih propisa, izrazio pravni stav o isključivoj obvezi političke stranke da otvori poseban račun i da se samo na taj način može osigurati transparentnost financiranja političkih partija. Pored toga, Sud BiH je istaknuo da se apelacijom neutemeljeno ukazuje da je apelantici zabranjeno ili ograničeno političko djelovanje u BiH. Naime, kako je navedeno, zbog činjenice da je apelantica na OFAC-ovoj listi, onemogućeno joj je otvaranje transakcijskog računa, što za krajnju posljedicu ima uskraćivanje prava na sudjelovanje na lokalnim izborima. Međutim, Sud BiH smatra da razlozi i okolnosti koji utječu na to da politička partija ne ispunjava jedan od zakonom propisanih uvjeta nisu bili predmet konkretnog postupka, niti je Sud BiH imao ovlasti raspravljati o mogućnosti primjene blaže mjere.

12. SIP je istaknuo da iz činjenica da apelantica nema poseban račun za financiranje, kao i da se ukidanje sankcija, prema apelantičinim navodima, ne može očekivati u roku kraćem od jedne godine jasno proizlazi da se ne radi o otklonjivom nedostatku prijave. SIP je naglasio da podatak o posebnom računu za financiranje nije sam sebi svrha, nego je riječ o dokazu pomoću kojeg se ostvaruje nadležnost SIP-a u dijelu pregleda i kontrole financiranja izborne kampanje. Takav dokaz nije niti može biti zamijenjen otvaranjem računa na bilo koju fizičku ili drugu pravnu osobu. Naime, ovjerom apelantičine prijave za sudjelovanje na izborima apelantica stječe prava i obveze propisane Izbornim zakonom BiH, koji ne mogu biti preneseni na drugu osobu jer SIP prema toj osobi nema nikakve ovlasti. SIP je istaknuo da ugovor o komisionu zaključen između apelantice i fizičke osobe, ne ulazeći u pravnu valjanost tog pravnog posla, ne predstavlja ispunjenje propisanih zakonskih uvjeta.

13. Osim toga, SIP je naglasio da je apelantica bila svjesna činjenice da njezina prijava sadrži neotklonjivi nedostatak, te je predala i novu prijavu za ovjeru pod nazivom Srpska demokratska stranka – Volja naroda. SIP je naglasio da, suprotno apelacijskim navodima, relevantne zakonske i podzakonske norme jasno govore o računu političke stranke jer se za sudjelovanje na izborima ovjerava politička stranka, a ne fizička osoba. SIP je naglasio i da je apelantica, do zatvaranja računa kao posljedice sankcija, na svim ranijim

izbornim ciklusima dostavljala račun na ime političke stranke kao i svi ostali politički subjekti koji su ovjereni za izbore. Osim toga, SIP je naglasio da iz odredbe članka 10. stavak (1) Zakona o financiranju političkih stranaka jasno proizlazi da Služba za reviziju SIP-a pregleda i kontrolira financijska izvješća političkih stranaka, a ne fizičkih osoba. Poseban račun za financiranje izborne kampanje ima legitiman cilj da omogući zakonito i transparentno financiranje političkih stranaka i njihovu kontrolu, pa SIP smatra da je otvaranje vlastitog računa neotklonjiv uvjet, tj. mjera koja jača odgovornost sudionika izbornog procesa. SIP je istaknuo da bi otvaranje računa na ime drugih osoba bilo potpuno suprotno svrsi te mjere.

14. Dalje je istaknuo da je neotvaranje vlastitog računa za financiranje kampanje u suprotnosti sa člankom 8. stavak 6. Zakona o financiranju političkih stranaka s obzirom na to da je zabranjeno davanje dobrovoljnih priloga u novcu posredstvom trećih osoba (posrednika), a što je slučaj s otvaranjem posebnog računa posredstvom fizičke osobe, kako je to uradila apelantica. SIP je istaknuo i da je takav način otvaranja računa suprotan odredbama Zakona o unutarnjem platnom prometu RS, u kojem je jasno razdvojen način otvaranja računa fizičkih osoba u odnosu na pravne osobe. SIP stoga smatra da se time narušava platni promet, stvara pravna nesigurnost i otvara mogućnost da i druge pravne osobe, s ciljem izbjegavanja propisa, postupaju na takav način. Na koncu, SIP je istaknuo da je donošenje privremene mjere problematično zato što je apelantica već prijavila sudjelovanje pod drugim imenom i kao takva ovjerena za sudjelovanje na Lokalnim izborima 2024. godine i u tom smislu su već prijavljene kandidatske liste, koalicije i kandidati.

15. U izjašnjenju na odgovore apelantica je ponovila da niti u jednom propisu nije navedena obveza političke stranke da posjeduje vlastiti račun. Pored toga, apelantica je naglasila da sve i da je ispravno tumačenje relevantnih odredaba koje su dali Sud BiH i SIP nije dokazano da je takvo tumačenje u javnom interesu te da poštuje načelo proporcionalnosti. Apelantica je ukazala da nova okolnost – zatvaranje računa kao posljedica sankcije – datira od ožujka 2024. godine, odnosno da u ranijim izbornim ciklusima nije postojala. Apelantica smatra da zaključak SIP-a o tome da je ona u ranijim izbornim ciklusima dostavljala vlastiti račun nije relevantan za aktualni izborni ciklus. Apelantica je naglasila i da se SIP dva puta osvrnuo na postojanje i prijavu za sudjelovanje nove stranke pod nazivom Srpska demokratska stranka – Volja naroda. Međutim, kako je istaknula, činjenica postojanja nove stranke, istih ili sličnih političkih uvjerenja, „očigledno je omogućavanje biračima da svoju biračku volju, unatoč posljedicama ovog postupka, slobodno iskažu“. Dalje je istaknula da postojanje više stranaka istih ili sličnih političkih programa nije zabranjeno. Prema tome, apelantica smatra da postojanje i sudjelovanje Srpske demokratske stranke – Volja naroda nije od utjecaja na tu pravnu stvar.

V. Relevantni propisi

16. **Izborni zakon BiH** („Službeni glasnik BiH“ br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 48/11 – odluka USBiH, 63/11 – odluka USBiH, 15/12 – rješenje USBiH, 11/13 – rješenje USBiH, 18/13, 7/14, 31/16, 1/17 – odluka USBiH, 54/17 – rješenje USBiH, 41/20, 38/22, 51/22, 67/22, 24/24, 24/24 – ispravak)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji u relevantnom dijelu glasi:

Članak 4.4 stavak 1.

Prijava za ovjeru političke stranke ili nezavisnog kandidata sastoji se od popisa koji sadrži ime i prezime, izvorni potpis, broj važeće osobne iskaznice i jedinstveni matični broj svakog birača upisanog u Središnji birački spisak koji podržava prijavu političke stranke ili nezavisnog kandidata. Prijava sadrži broj računa za financiranje izborne kampanje.

Članak 15.1a stavak 1.

Politička stranka i nezavisni kandidat koji sudjeluju na izborima za tijela vlasti Bosne i Hercegovine na svim razinama imat će jedan račun za financiranje izborne kampanje i obvezni su, u vrijeme podnošenja prijave za ovjeru za sudjelovanje na izborima, Središnjem izbornom povjerenstvu Bosne i Hercegovine podnijeti financijsko izvješće za razdoblje koje počinje tri mjeseca prije dana podnošenja prijave za ovjeru. Osim toga, u roku od trideset (30) dana od dana objavljivanja izbornih rezultata u Službenom glasniku BiH, podnosi se i financijsko izvješće za razdoblje od dana podnošenja prijave za ovjeru za izbore do dana ovjere rezultata izbora. Ova izvješća sadrže:

[...]

Članak 15.1b st. 1. i 2.

(1) Politička stranka i neovisni kandidat koji sudjeluju na izborima za tijela vlasti Bosne i Hercegovine na svim razinama dužni su otvoriti poseban račun za financiranje troškova izborne kampanje, u skladu s člankom 4.4, stavak (1), ovog Zakona.

(2) Račun za financiranje izborne kampanje otvara osoba ili tijelo koje ovlasti politička stranka odnosno neovisni kandidat.

Članak 15.1d

(1) Politička stranka i neovisni kandidat koji sudjeluju na izborima za tijela vlasti Bosne i Hercegovine na svim razinama dužni su, u vrijeme podnošenja prijave za ovjeru za sudjelovanje na izborima, Središnjem izbornom povjerenstvu BiH podnijeti izvješće o transakcijama s posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje za razdoblje od njegovog otvaranja do dana podnošenja prijave za ovjeru za izbore.

(2) Prijava za sudjelovanje na izborima političke stranke i neovisnog kandidata neće biti ovjerena ako politička stranka i neovisni kandidat ne podnesu izvješće o transakcijama s posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje za razdoblje od njegovog otvaranja do dana podnošenja prijave za ovjeru za izbore.

(3) Tri dana prije dana održavanja izbora, unosom u elektroničku aplikaciju podnosi se izvješće o transakcijama sa posebnog računa za financiranje izborne kampanje. Izvješće će sadržavati sve izvore novčanih i nenovčanih donacija, datum i iznos tih uplata; izvješće o svim troškovima (rashodima) izborne kampanje, kao i računima dobavljača i pružatelja usluga, s ažuriranim podacima do dana podnošenja izvješća.

(4) U roku od 30 dana od dana objavljivanja izbornih rezultata u „Službenom glasniku BiH", unosom u elektroničku aplikaciju podnosi se financijsko izvješće o transakcijama sa posebnog računa za financiranje izborne kampanje. Izvješće će sadržavati sve izvore financiranja izborne kampanje, troškove (rashode) izborne kampanje za razdoblje od dana podnošenja prijave za ovjeru za izbore do dana podnošenja izvješća, kao i iznos i vrstu neizmirenih dugova za troškove izborne kampanje i vrijeme potrebno za njihovo plaćanje.

(5) Politička stranka i neovisni kandidat koji sudjeluju u izborima za tijela vlasti Bosne i Hercegovine na svim razinama obavještavaju Središnje izborno povjerenstvo o zatvaranju posebnog računa.

Članak 15.2

Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine donosi pravila i propise za provedbu odredbi ovoga Poglavlja kojima se bliže utvrđuju sadržaj, oblik, način i drugi detalji izvješća.

Svi podnositelji izvješća moraju podnijeti i dodatna izvješća u skladu sa zahtjevom Središnjeg izbornoga povjerenstva Bosne i Hercegovine ili zakonom o financiranju političkih stranaka.

Članak 15.3

(1) Politička stranka imenuje ovlaštenu osobu koja je odgovorna za podnošenje izvješća i vođenje knjiga.

(2) Neovisni kandidat može imenovati ovlaštenu osobu ili biti osobno odgovoran za podnošenje izvješća i vođenje knjiga, kao i za komunikaciju sa Središnjim izbornim povjerenstvom BiH.

(3) Osoba imenovana u skladu sa stavcima (1) i (2) ovog članka, ovlaštena za vođenje poslovnih knjiga, podnošenje izvješća sukladno ovom zakonu i Zakonu o financiranju političkih stranaka, te za komunikaciju sa Središnjim izbornim povjerenstvom BiH, obvezna je kontinuirano se educirati u skladu s planom i programom obrazovanja i obuke koji donosi Središnje izborno povjerenstvo BiH.

(4) Politička stranka i neovisni kandidat obvezni su dostaviti podatke o osobi imenovanoj u skladu s odredbama stavka (1) ovog članka zajedno s podacima za kontakt,

najkasnije u roku od 15 dana od dana njenog imenovanja ili 15 dana od dana promjene ovlaštene osobe u skladu s odredbom ovog članka.

(5) Ovlaštena osoba potpisuje sva izvješća i odgovorna je za vođenje evidencije u svezi s izvješćima. Na zahtjev Središnjeg izbornog povjerenstva BiH, ovlaštena osoba dužna je da dostavi izvješća na uvid.

Članak 15.4

Osoba imenovana sukladno članku 15.3 ovog zakona izravno je odgovorna za podnošenje izvješća i za sadržaj izvješća Središnjem izbornom povjerenstvu BiH.

Članak 15.6 st. 1, 3. i 4.

(1) Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine ovlašteno je da ispita slučajeve u kojima nije postupljeno u skladu s odredbama ovoga Poglavlja, i može određenim osobama narediti da odgovore na pitanja u pisanom obliku, kako bi se osigurali dokumentirani i drugi dokazi, te pribavile izjave svjedoka u svezi sa istragom koju je poduzelo Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine. Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine može početi istragu ili poduzeti odgovarajuće mjere izvršenja, samostalno ili po prigovoru.

(3) Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine mjerodavno je za provedbu odredbi ovoga Poglavlja i ovlašteno je da odluči jesu li politička stranka, koalicija, lista nezavisnih kandidata ili nezavisni kandidat ili druga osoba prekršili odredbe ovoga Poglavlja, kao i da izrekne kazne bilo kojoj političkoj stranci, koaliciji, listi nezavisnih kandidata ili nezavisnom kandidatu zbog nepoštivanja navedenih odredaba, ili da poduzme odgovarajuće administrativne mjere u okviru svoje opće mjerodavnosti u skladu s ovim Zakonom.

(4) Prije izricanja kazne ili poduzimanja administrativne mjere, Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine nastojat će postići da politička stranka, koalicija, lista nezavisnih kandidata ili nezavisni kandidat za koje je ustanovljeno da su prekršili odredbe ovoga Poglavlja, dobrovoljno postupe po tim odredbama.

17. **Naputak o postupku otvaranja i korištenja posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje** („Službeni glasnik BiH“ broj 31/24) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 2. st. (1) i (2)
(Poseban račun za financiranje troškova izborne kampanje političke stranke i neovisnog kandidata)

(1) Politička stranka i neovisni kandidat koji sudjeluje na izborima za tijela vlasti Bosne i Hercegovine na svim razinama vlasti, dužni su otvoriti poseban račun za financiranje troškova izborne kampanje.

(2) Račun za financiranje izborne kampanje otvara centrala, odnosno glavni odbor političke stranke putem ovlaštene osobe političke stranke.

Članak 5.
(Prijava prometa posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje)

(1) Politička stranka i neovisni kandidat koji sudjeluju na izborima za tijela vlasti Bosne i Hercegovine na svim razinama dužni su u vrijeme podnošenja prijave za ovjeru za sudjelovanje na izborima Središnjem izbornom povjerenstvu Bosne i Hercegovine podnijeti izvješće (izvod ili analitičku karticu banke) o prometu posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje za period od njegovog otvaranja do dana podnošenja prijave za ovjeru za izbore.

(2) Prijava za sudjelovanje na izborima političke stranke i neovisnog kandidata neće biti ovjerena ukoliko politička stranka i neovisni kandidat ne podnese izvješće o prometu posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje iz stavka (1) ovog članka.

(3) Politička stranka i neovisni kandidat koji sudjeluju na izborima za tijela vlasti Bosne i Hercegovine na svim razinama dužni su tri dana prije dana održavanja izbora, podnijeti izvješće o prometu posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje, koji sadrži sljedeće podatke: podatke o izvorima novčanih i nenovčanih donacija, podatke o svim troškovima (rashodima) izborne kampanje, kao i računima dobavljača i izvršitelja usluga.

(4) Politička stranka i neovisni kandidat koji sudjeluje na izborima za tijela vlasti Bosne i Hercegovine na svim razinama, dužni su prilikom podnošenja financijskog izvješća za razdoblje od dana podnošenja prijave za ovjeru do dana potvrđivanja rezultata izbora, podnijeti i izvješće o prometu posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje.

(5) Način podnošenja izvješća iz stavka (3) i (4), uređen je Pravilnikom o predizbornim i postizbornim financijskim izvješćima političkih stranaka i Pravilnikom o predizbornim i postizbornim financijskim izvješćima neovisnih kandidata.

18. **Pravilnik o predizbornim i postizbornim financijskim izvješćima i izvješćima o prometu posebnog računa za financiranje izborne kampanje političkih stranaka** („Službeni glasnik BiH“ broj 31/24) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3.
(Financijsko izvješće)

(1) Političke stranke koje sudjeluju na izborima za tijela vlasti u Bosni i Hercegovini na svim razinama, dužne su Središnjem izbornom povjerenstvu BiH podnijeti:

a) financijsko izvješće koji obuhvata period koji počinje tri mjeseca prije dana podnošenja prijave za ovjeru i završava danom podnošenja prijave za ovjeru (predizborno izvješće);

b) izvješće o prometu posebnog računa za financiranje izborne kampanje sa podacima o izvorima novčanih i nenovčanih donacija, troškovima izborne kampanje i računima dobavljača;

c) dodatno financijsko izvješće za period od dana podnošenja prijave za ovjeru do dana ovjere izbornih rezultata (postizborno izvješće).

(2) Političke stranke financijska izvješća iz stavka (1) ovog članka točka a) i c), podnose Središnjem izbornom povjerenstvu BiH u elektronskoj formi putem aplikacije FI CIK BiH (u daljnjem tekstu: aplikacija). Potvrdu o podnesenom financijskom izvješću i otiskane obrasce financijskog izvješća u PDF formatu, ovjerene potpisom ovlaštene osobe i pečatom političke stranke, političke stranke dostavljaju Središnjem izbornom povjerenstvu i u čvrstoj kopiji.

(3) Političke stranke financijsko izvješće iz stavka (1) ovog članka točka b) podnose Središnjem izbornom povjerenstvu BiH na sljedeći način: podatke o prometu posebnog računa, novčanim i nenovčanim donacijama i troškovima izborne kampanje putem aplikacije FI CIK BiH, a izvješće o računima dobavljača i izvršitelja usluga na obrascima u excel formatu. Otiskane obrasce 1, 2, 3-a, 3-b, 3-e i 4.2. financijskog izvješća iz aplikacije FI CIK BiH u PDF formatu i izvješće o računima dobavljača i izvršitelja usluga na obrascu 4.2D u excel formatu, ovjerene potpisom ovlaštene osobe i pečatom političke stranke, političke stranke dostavljaju Središnjem izbornom povjerenstvu putem e-maila.

(4) Središnje izborno povjerenstvo može zatražiti od političkih stranaka podnošenje i dodatnih financijskih izvješća, dokumenata, objašnjenja i informacija, ako ih smatra neophodnim za potpuno i točno obavljanje revizije.

Članak 5.
(Ovlašteno lice za podnošenje izvješća)

(1) Politička stranka obavezna je da imenuje ovlaštenu osobu koja je odgovorna za podnošenje izvješća i vođenje poslovnih knjiga.

(2) Politička stranka obvezna je prilikom podnošenja predizbornog financijskog izvješća Središnjem izbornom povjerenstvu BiH dostaviti podatke o ovlaštenoj osobi zajedno s kontakt podacima.

(3) U slučaju promjene ovlaštene osobe iz stavka (1) ovog članka, politička stranka dužna je najkasnije u roku od 15 dana od dana promjene ovlaštene osobe obavijestiti Središnje izborno povjerenstvo BiH o promjeni.

Članak 12.
(Sankcije i administrativne mjere)

Ako politička stranka ne postupi prema odredbama ovog Pravilnika, a utvrdi se da je politička stranka prekršila odredbe Poglavlja 15. Izbornog zakona BiH, te Služba za reviziju utvrdi da je prekršila odredbe navedenog zakona i ovog Pravilnika, predložit će Središnjem izbornom povjerenstvu BiH da političkoj stranci izrekne sankciju ili poduzme odgovarajuću administrativnu mjeru.

19. **Pravilnik o prijavi i uvjetima za ovjeru političkog subjekta za sudjelovanje na Lokalnim izborima 2024. godine** („Službeni glasnik BiH“ broj 31/24) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3. stavak 1. točka f.
(Uvjeti za ovjeru prijave – članak 1.6, članak 1.13, članak 4.3, članak 13.14 i članak 15.1 Izbornog zakona BiH)

(1) Politička stranka, neovisni kandidat, koalicija, lista neovisnih kandidata ili neovisni kandidat za izbor pripadnika nacionalnih manjina (u daljnjem tekstu: politički subjekt) uz prijavu za sudjelovanje na Lokalnim izborima 2024. godine, pored potpisa potpore iz članka 4.4 Izbornog zakona BiH, podnosi sljedeću dokumentaciju:

f) broj računa za financiranje izborne kampanje sukladno članku 15.1b Izbornog zakona BiH;

Članak 4. stavak 3.
(Visina pristojbe za ovjeru – članak 4.16 stavak (1) Izbornog zakona BiH)

(3) Politička stranka i n[eo]visni kandidat obvezni su novčani iznos pristojbe za ovjeru iz stavka (1) ovog članka, uplatiti sa svog transakcijskog računa koji će se namjenski koristiti za izbornu kampanju tijekom Lokalnih izbora 2024. godine, na račun JRT broj: 0000030000000145 kod Centralne banke BiH, svrha uplate: uplata pristojbe na podračun Središnjeg izbornog povjerenstva BiH broj 37111614.

20. **Zakon o financiranju političkih stranaka** („Službeni glasnik BiH“ br. 95/12 i 41/16) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 2.
(Definicija političkih stranaka)

Političkim strankama, u smislu ovoga Zakona, smatraju se organizacije u koje se građani slobodno i dobrovoljno organiziraju radi sudjelovanja na izborima, te se sukladno zakonu registriraju kod nadležnoga suda u bilo kojem entitetu, u svrhu provođenja političkih aktivnosti i ostvarivanja političkih ciljeva.

Članak 10. st. (1) i (2)
(Financijska kontrola političkih stranaka)

(1) Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine uspostavlja Službu za reviziju financiranja političkih stranaka (u daljnjem tekstu: Služba za reviziju), koja pregleda i kontrolira financijska izvješća što ih podnesu političke stranke i obavlja reviziju financiranja političkih stranaka sukladno ovome Zakonu.

(2) Revizija financijskih izvješća političke stranke uključuje izvješća sjedišta stranke i najmanje dvije niže organizacijske cjeline koje odabere Služba za reviziju.

[...]

VI. Dopustivost i meritum

21. Ustavni sud utvrđuje da apelacija ispunjava uvjete propisane člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, da je podnesena u roku, kao i da ispunjava i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda, te da nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

22. Apelantica smatra da joj je u konkretnom slučaju prekršeno pravo na slobodu udruživanja iz članka II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije.

Pravo na slobodu udruživanja

23. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja.

24. Članak 11. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući i pravo da osniva sindikat i da mu pristupa radi zaštite svojih interesa.

2. Za ostvarivanje ovih prava ne smiju se postavljati nikakva ograničenja, osim onih koja su propisana zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovim se člankom ne sprječava zakonito ograničavanje ostvarivanja ovih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

25. Ustavni sud zapaža da apelantica navodi da joj je osporenom odlukom *de facto* zabranjen rad jer odbijanjem njezine prijave za sudjelovanje na lokalnim izborima ona, u biti, gubi temeljnu funkciju radi koje se udružila, a to je upravo sudjelovanje na izborima.

26. Ustavni sud podsjeća da je Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u više navrata potvrdio ključnu ulogu koju u demokratskoj državi imaju političke stranke koje uživaju slobode i prava sadržane u članku 11. Europske konvencije. Političke stranke su oblik udruživanja bitan za pravilno funkcioniranje demokracije. Kako je istaknuo Europski sud, s obzirom na ulogu političkih stranaka, svaka mjera poduzeta protiv njih utječe i na slobodu udruživanja i, posljedično, na demokraciju u dotičnoj državi (vidi Europski sud, *Cumhuriyet Halk Partisi protiv Turske*, presuda od 26. travnja 2016. godine, predstavka broj 19920/13, točka 64, i *Republikanska stranka Rusije protiv Rusije*, presuda od 12. travnja 2011. godine, predstavka broj 12976/07, točka 78.).

Je li u konkretnom slučaju bilo miješanja u apelantičino pravo na slobodu udruživanja

27. Ustavni sud podsjeća da je odlukama SIP-a i Suda BiH odbijena apelantičina prijava za sudjelovanje na Lokalnim izborima 2024. godine, tj. da joj je, u biti, onemogućeno sudjelovati na tim izborima. Ustavni sud zapaža da iz apelacijskih navoda, kao i same odredbe članka 2. Zakona o financiranju političkih stranaka proizlazi da se političke stranke, samim tim i apelantica, organiziraju radi sudjelovanja na izborima, s ciljem provedbe političkih aktivnosti i ostvarivanja političkih ciljeva. S obzirom na navedeno, Ustavni sud smatra da sporne odluke SIP-a i Suda BiH nesporno ograničavaju apelantičine političke aktivnosti, a time se i miješaju u njezinu slobodu udruživanja prema članku 11. Europske konvencije.

28. Ustavni sud podsjeća da dalje treba ispitati je li to miješanje „propisano zakonom“, teži li jednom ili više legitimnih ciljeva navedenih u stavku 2. članka 11. Europske konvencije i, u konačnici, je li bilo „nužno u demokratskom društvu“ za postizanje tih ciljeva (*loc. cit.*, presuda *Cumhuriyet Halk Partisi,* točka 73.).

Je li miješanje bilo zakonito

29. Apelantica osporava zakonitost konkretnih odluka tvrdeći da niti jedna relevantna zakonska norma ne govori o tome da apelantica mora imati „vlastiti“ račun. Ustavni sud podsjeća da izraz „propisan zakonom“ prvo zahtijeva da osporena mjera ima osnovu u domaćem pravu. Također se odnosi na kvalitetu zakona, zahtijevajući da on bude dostupan i da je dovoljno precizno formuliran kako bi bilo moguće predvidjeti, ako je potrebno, uz odgovarajuće savjete i do mjere koja je razumna u konkretnim okolnostima, posljedice koje određeni postupak može imati (*loc. cit*., presuda *Cumhuriyet Halk Partisi,* točka 87.). Ustavni sud zapaža da obveza otvaranja i dostavljanja posebnog računa za financiranje izborne kampanje proizlazi iz odredbi čl. 4.4 stavak 1., 15.1a stavak 1. i 15.1b st. 1. i 2. Izbornog zakona BiH, a imajući u vidu i odredbe članka 2. st. 1. i 2. Naputka i članka 3. stavak 1. točka f. i članka 4. stavak 3. Pravilnika. U svezi s tim, Ustavni sud smatra da je zakonska obveza otvaranja i dostavljanja posebnog računa političke stranke za financiranje izborne kampanje dovoljno jasno formulirana i dovoljno predvidiva. Ustavni sud smatra da iz navedenih odredaba dovoljno jasno proizlazi obveza političke stranke da dostavi poseban račun za vođenje izborne kampanje, odnosno da je sasvim jasno propisano da se ta obveza odnosi na dostavljanje vlastitog računa na ime političke stranke a ne nekog drugog. Pri tome, Ustavni sud zapaža da iz odgovora SIP-a proizlazi da to nijednoj drugoj političkoj stranci nije bilo sporno, kao što nije bilo sporno ni samoj apelantici prilikom prijavljivanja na ranije izbore. Imajući u vidu relevantne zakonske i podzakonske odredbe na koje su se u svojim odlukama pozvali SIP i Sud BiH, Ustavni sud smatra da se u konkretnom slučaju radilo o zakonitom miješanju u apelantičino pravo na slobodne izbore.

Je li miješanje imalo legitiman cilj

30. Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju miješanje težilo legitimnom cilju – zaštiti izbornog procesa kao dijela demokratskog poretka. Naime, Ustavni sud smatra da se relevantnim zakonskim i podzakonskim odredbama želi omogućiti zakonito i transparentno financiranje političkih stranaka tijekom izbornog razdoblja s ciljem da se spriječe eventualne zlouporabe novcem u tijeku izborne kampanje.

Je li miješanje bilo proporcionalno

31. Ustavni sud podsjeća da, u skladu s praksom Europskog suda, njegova zadaća nije vlastitim stajalištem zamijeniti stajališta mjerodavnih domaćih tijela, već preispitati, prema članku 11. Europske konvencije, odluke koje su ta tijela donijela koristeći svoje diskrecijsko pravo. To, međutim, ne znači da se u konkretnom slučaju mora ograničiti na utvrđivanje jesu li SIP i Sud BiH svoje diskrecijsko pravo koristili razumno, pažljivo i u dobroj vjeri. Naime, Ustavni sud mora sagledati miješanje na koje se prigovara u svjetlu slučaja u cjelini i utvrditi je li ono bilo „razmjerno legitimnom cilju koji se želi postići“ i jesu li razlozi koje su istaknuli SIP i Sud BiH da ga opravdaju „relevantni i dostatni“. Čineći to, Ustavni sud se mora uvjeriti da su nadležni organi primijenili standarde koji su u skladu s načelima sadržanim u članku 11. Europske konvencije i, štoviše, da su svoje odluke utemeljili na prihvatljivoj procjeni relevantnih činjenica (vidi Europski sud, *The United Macedonian Organisation Ilinden i drugi protiv Bugarske*, presuda od 18. listopada 2011. godine, predstavka broj 34960/04, točka 33.f).

32. Ustavni sud zapaža da apelantica smatra da je dostavljanjem „komisionog računa“, zaključenog na ime apelantičinog generalnog tajnika a u apelantičinu korist i koji je otvoren isključivo u svrhu konkretnih izbora, ostvarila javni interes u konkretnom slučaju. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je Europski sud priznao nužnost nadzora financijskih aktivnosti političkih stranaka u svrhu odgovornosti i transparentnosti, koji služi osiguravanju povjerenja javnosti u političke procese. S obzirom na ključnu ulogu koju političke stranke imaju u pravilnom funkcioniranju demokracije, može se smatrati da je opća javnost zainteresirana za njihovo nadziranje i sankcioniranje bilo kakvih nepravilnih izdataka (*op. cit.*, presuda *Cumhuriyet Halk Partisi*, točka 69.). Države članice uživaju relativno široku slobodu procjene u pogledu načina na koji će izvršiti pregled financija političkih stranaka i određivanja sankcija koje će im izreći za nepravilne financijske transakcije (*idem*, točka 70.). Međutim, stupanj miješanja prema stavku 2. članka 11. Europske konvencije ne može se razmatrati apstraktno i mora se ocijeniti u konkretnom kontekstu slučaja. Mogu postojati i slučajevi u kojima je izbor mjera koje su na raspolaganju vlastima za odgovor na „hitnu društvenu potrebu“ u odnosu na percipirane štetne posljedice povezane s postojanjem ili djelovanjem udruženja neizbježno ograničen (vidi Europski sud, *Gorzelik i drugi protiv Poljske*, presuda od 17. veljače 2004. godine, predstavka broj 44158/98, točka 105.).

33. Imajući to u vidu, Ustavni sud smatra da je neophodno ukazati na specifične okolnosti konkretnog slučaja. Naime, treba imati u vidu da se apelantica od 2004. godine nalazi na OFAC-ovoj listi, tj. da su joj tada uvedene ekonomske sankcije u okviru vanjskopolitičkih i sigurnosnih ciljeva SAD-a. To je za posljedicu imalo zatvaranje apelantičinog računa u banci, ali tek početkom 2024. godine, i onemogućavanje otvaranja novog računa. Iz apelacijskog spisa proizlazi da je apelantica pokrenula postupak ukidanja sankcija kod OFAC-a i da je taj postupak u tijeku. S druge strane, Ustavni sud zapaža da nije sporno da apelantici nijednom odlukom nadležnog državnog organa nije zabranjen rad ili da je sankcionirana, tj. nije joj zabranjeno političko djelovanje. Naime, nesporno je da je američka administracija apelantici 2004. godine nametnula ekonomske sankcije, koje su imale posljedice kako je to već navedeno. Stoga, Ustavni sud smatra da postoje objektivni razlozi za nemogućnost otvaranja računa za potrebe sudjelovanja na Lokalnim izborima 2024. godine, ali ti razlozi nisu posljedica zabrane ili ograničenja apelantičinog političkog djelovanja, tj. nisu posljedica neke odluke nadležnog državnog organa u BiH.

34. Pored toga, Ustavni sud smatra bitnim naglasiti da su navedene sankcije uvedene apelantici prije 20 godina. Ustavni sud naglašava da je nesporno da je apelantica sve do konkretnih izbora i dok joj nije zatvoren račun nesmetano sudjelovala u svim ranijim izbornim ciklusima. Dakle, navedene sankcije, u biti, ne zabranjuju sudjelovanje na izborima, odnosno radi se o ekonomskim sankcijama koje do sada nisu imale za posljedicu nemogućnost apelantice da sudjeluje na izborima.

35. Imajući u vidu specifične okolnosti ovog predmeta, Ustavni sud smatra da se dostavljanjem „komisionog računa“ može ispuniti legitiman cilj koji se želio postići u konkretnom slučaju. Ustavni sud naglašava da se u konkretnom slučaju radi o dostavljanju posebnog bankovnog računa koji će se koristiti isključivo za financiranje troškova izborne kampanje kao zakonskom uvjetu da bi se ovjerila prijava političke stranke za sudjelovanje na izborima. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da, u skladu s odredbama članka 15.1a stavak 1. Izbornog zakona BiH, postoji obveza političkih stranaka da dostave financijsko izvješće za razdoblje od tri mjeseca prije dana podnošenja prijave za ovjeru, kao i financijsko izvješće za razdoblje od dana podnošenja prijave za ovjeru za izbore do dana ovjere rezultata izbora. Također, u skladu sa člankom 15.1d Izbornog zakona BiH, političke stranke su dužne dostaviti izvješće o prometu posebnog računa za financiranje troškova izborne kampanje. Pored toga, treba imati u vidu da, u skladu s odredbama čl. 15.3 i 15.4 Izbornog zakona BiH, političke stranke imenuju ovlaštenu osobu koja je odgovorna za podnošenje izvješća u skladu s tim Zakonom i Zakonom o financiranju političkih stranaka, kao i za komunikaciju sa SIP-om, a ta osoba je neposredno odgovorna za podnošenje izvješća i za sadržaj izvješća SIP-u. Ustavni sud zapaža da je, u biti, isto propisano i odredbama članka 5. Naputka i čl. 3. i 5. Pravilnika o predizbornim i postizbornim financijskim izvješćima i izvješćima o prometu posebnog računa za financiranje izborne kampanje političkih stranaka.

36. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je SIP-u dostavljen bankovni račun zaključen na ime apelantičinog generalnog tajnika, a taj račun je otvoren isključivo u svrhu apelantičinog sudjelovanja na konkretnim lokalnim izborima. Imajući u vidu apelantičinu obvezu da u skladu s navedenim zakonskim odredbama SIP-u podnosi navedena financijska izvješća, Ustavni sud smatra da se na taj način SIP-u omogućava nadzor nad dostavljenim računom, a time i transparentnost apelantičinog financiranja. Eventualno, ukoliko apelantica na navedeni način ne bi omogućila SIP-u nadzor nad spornim računom, SIP ima mehanizme da apelantici izrekne odgovarajuće sankcije. Naime, Ustavni sud podsjeća da je SIP, u skladu s odredbama članka 15.6 Izbornog zakona BiH, nadležan za provedbu odredaba Poglavlja 15 Izbornog zakona BiH, tj. SIP je nadležan odlučiti je li politička stranka prekršila odredbe tog Poglavlja, kao i izreći sankcije političkoj stranci zbog nepoštovanja navedenih odredaba. Također, Ustavni sud podsjeća da je člankom 12. Pravilnika o predizbornim i postizbornim financijskim izvješćima i izvješćima o prometu posebnog računa za financiranje izborne kampanje političkih stranaka propisana mogućnost izricanja sankcija ili odgovarajućih administrativnih mjera ako je politička stranka prekršila odredbe Poglavlja 15 Izbornog zakona BiH.

37. U svezi s navodima SIP-a kojima se poziva na druge zakonske odredbe, te kojima ističe da bi se prihvaćanjem „komisionog računa" narušio platni promet, stvorila pravna nesigurnost, te mogućnost da druge pravne osobe radi raznih malverzacija otvaraju račune na fizičke osobe, Ustavni sud naglašava da ovdje treba imati u vidu da se radi o formalnopravnom uvjetu za sudjelovanje na izborima, te da je legitiman cilj tog uvjeta, u biti, nadzor nad financiranjem političkih stranaka tijekom izbora kako bi se ostvarila transparentnost financiranja političkih stranaka. Dakle, u konkretnom slučaju se samo odlučuje je li apelantici, s obzirom na specifične okolnosti konkretnog slučaja i njezinu ulogu na samoj političkoj sceni u Bosni i Hercegovini, trebalo omogućiti sudjelovanje na izborima. Ustavni sud u konkretnom slučaju ne odlučuje kako će apelantica ostvariti financiranje same izborne kampanje, niti je to predmet konkretnog postupka. Međutim, Ustavni sud smatra da se apelantici, u okolnostima konkretnog slučaja, ne može ugroziti pravo na sudjelovanje na izborima jer bi time bilo ugroženo njezino političko djelovanje samo zato što, iz objektivnih razloga, ne može dostaviti broj vlastitog računa, ali je dostavila drugi račun koji će se koristiti isključivo za potrebe konkretnih izbora.

38. Ustavni sud posebno naglašava da se na navedeni način nikako ne zaobilaze ekonomske sankcije koje su apelantici uvedene, nego joj se samo omogućava da sudjeluje na izborima, kao što je mogla i u ranijim izbornim ciklusima.

39. U odnosu na navode SIP-a da je apelantica prijavila sudjelovanje pod drugim imenom, Ustavni sud smatra da to ne utječe na konkretni predmet. Imajući u vidu kratke rokove u kojima se odvijaju izbori, kao i neizvjesnost u sam ishod postupka odobrenja apelantičine prijave, Ustavni sud smatra da apelantici, tj. njezinim članovima nije preostalo ništa drugo nego da pokušaju pod drugim imenom osigurati sudjelovanje na izborima, što svakako ne utječe na odluku u konkretnom predmetu.

40. S obzirom na sve navedeno i imajući u vidu specifične okolnosti konkretnog predmeta, Ustavni sud smatra da odbijanje apelantičine prijave za sudjelovanje na izborima zato što iz objektivnih razloga nije mogla dostaviti vlastiti bankovni račun nije bilo razmjerno legitimnim ciljevima kojima se težilo i, stoga, nije bilo neophodno u demokratskom društvu.

41. Stoga, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju prekršeno apelantičino pravo na slobodu udruživanja iz članka II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije.

VII. Zaključak

42. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na slobodu udruživanja iz članka II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije jer odbijanje apelantičine prijave za sudjelovanje na izborima zbog nemogućnosti dostavljanja vlastitog bankovnog računa iz objektivnih razloga – ekonomskih sankcija koje su joj prije 20 godina nametnute OFAC-ovom odlukom – nije bilo razmjerno legitimnim ciljevima kojima se težilo i, stoga, nije bilo neophodno u demokratskom društvu budući da joj se na taj način onemogućava sudjelovanje na izborima, što je mjera koja izravno štetno utječe na apelantičinu slobodu udruživanja.

43. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

44. Na temelju članka 64. stavak (4) Pravila Ustavnog suda, prestaje pravno djelovanje Odluke Ustavnog suda o privremenoj mjeri broj AP-2540/24 od 27. lipnja 2024. godine.

45. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Predmet broj AP-5007/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Gorana Dragićevića, kojeg zastupa Klaudia Kljajić, odvjetnica iz Banjaluke, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 13 0 U 006537 22 Uvp od 1. studenog 2023. godine

Apelacija Predraga Đuričića, kojeg zastupa Klaudia Kljajić, odvjetnica iz Banjaluke, i Gorana Dragićevića podnesena protiv Presude Vrhovnog suda broj 11 0 U 029801 22 Uvp od 20. ožujka 2024. godine

Odluka od 14. studenog 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-5007/23**, rješavajući apelacije **Gorana Dragičevića** i **Predraga Đuričića**, na temelju članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 14. studenog 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvajaju se apelacije Gorana Dragičevića i Predraga Đuričića.

Utvrđuje se povreda iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukidaju se presude Vrhovnog suda Republike Srpske br. 13 0 U 006537 22 Uvp od 1. studenog 2023. godine i 11 0 U 029801 22 Uvp od 20. ožujka 2024. godine.

Predmeti se vraćaju Vrhovnom sudu Republike Srpske, koji je dužan po žurnom postupku donijeti nove odluke u skladu sa člankom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Vrhovnom sudu Republike Srpske da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Ovu odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Goran Dragićević (u daljnjem tekstu: prvoapelant) iz Doboja, kojeg zastupa Klaudia Kljajić, odvjetnica iz Banjaluke, podnio je 29. studenog 2023. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 13 0 U 006537 22 Uvp od 1. studenog 2023. godine. Apelacija je evidentirana pod brojem AP-5007/23.

2. Predrag Đuričić (u daljnjem tekstu: drugoapelant, a zajedno s prvoapelantom: apelanti) iz Gradiške, kojeg zastupa Klaudia Kljajić, odvjetnica iz Banjaluke, podnio je 24. travnja 2024. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda broj 11 0 U 029801 22 Uvp od 20. ožujka 2024. godine. Apelacija je evidentirana pod brojem AP-1767/24.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. S obzirom na to da se navedene apelacije odnose na isto činjenično i pravno pitanje, Ustavni sud je, u skladu sa člankom 32. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, odlučio voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem AP-5007/23.

4. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, okružnih sudova u Doboju i Banjaluci (u daljnjem tekstu: okružni sudovi), Fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja RS (u daljnjem tekstu: Fond MIO), te od Fonda MIO – filijale u Doboju i Banjaluci (u daljnjem tekstu: Fond MIO – filijale) zatraženo je 29. travnja 2024. godine da dostave odgovore na apelaciju. Vrhovni sud i okružni sudovi su dostavili odgovor u razdoblju od 7. do 21. svibnja 2024. godine. Fond MIO i Fond MIO – filijale nisu dostavili odgovore na apelaciju u ostavljenom roku.

5. Odgovori sudova su 12. lipnja 2024. godine dostavljeni punomoćniku apelanata radi eventualnog izjašnjenja, koje nije dostavljeno u ostavljenom roku.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacijskih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

7. Apelanti su kao policijski službenici Granične policije Bosne i Hercegovine ostvarili pravo na mirovinu po osnovi navršenih 40 godina mirovinskog staža. Prije prelaska u Graničnu policiju Bosne i Hercegovine apelanti su obavljali poslove policijskih službenika u Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Srpske (u daljnjem tekstu: MUPRS). Apelanti imaju prebivalište u Republici Srpskoj (u daljnjem tekstu: RS).

Postupak za ostvarivanje prava na mirovinu

8. Rješenjima Fonda MIO – filijale br. 9026/94-1.1-1810.0-275/21 od 4. veljače 2021. godine i 91-1.2-1810.76-1777/21 od 7. lipnja 2021. godine apelantima je priznato pravo na mirovinu počevši od 16. odnosno 21. studenog 2020. godine. Fond MIO je proveo postupak u kojem je utvrdio da su apelanti ostvarili pravo na starosnu mirovinu shodno odredbama članka 42. stavak (3) Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju (u daljnjem tekstu: Zakon o MIO). Prvostupanjski organ je visinu mirovine obračunao prema odredbama čl. 44.–48. Zakona o MIO.

9. Fond MIO je svojim rješenjima br. 1191498964 od 26. srpnja 2021. godine i 9800397625 od 9. srpnja 2021. godine odbio žalbe apelanata protiv prvostupanjskih rješenja. Drugostupanjski upravni organ je nakon ispitivanja žalbenih prigovora obrazložio da su svi prigovori neutemeljeni. Neutemeljenim je ocijenjen i žalbeni prigovor da se na sve policijske službenike s prebivalištem u RS, bez obzira na to jesu li uposleni u entitetskim ili državnim policijskim institucijama, primjenjuje entitetski zakon o MIO, te da bi prema članku 10. Ustava RS svi policijski službenici trebali imati ista prava i isti tretman prilikom umirovljenja. U svezi s tim obrazloženo je da je prvostupanjski organ pravilno primijenio odredbe Zakona o MIO prilikom obračuna visine mirovine jer ne postoje zakonski uvjeti da se na obračun visine mirovine primijene odredbe članka 136a. Zakona o policiji i unutarnjim poslovima (u daljnjem tekstu: Zakon o policiji). Dalje je navedeno da apelanti nisu entitetski policijski službenici jer su pravo na stjecanje uvjeta za mirovinu ostvarili kao uposlenici policijskih institucija na državnoj razini, a da se odredbe na koje su se pozvali iz Zakona o policiji primjenjuju isključivo na policijske službenike MUPRS, koji u tom svojstvu ostvaruju pravo na mirovinu.

10. Okružni sudovi su presudama br. 13 0 U 006537 21 U od 27. rujna 2021. godine i 11 0 U 029801 21 U od 5. svibnja 2022. godine uvažili tužbe i poništili navedena rješenja. Sudovi su naveli da je tijekom upravnog postupka utvrđeno da su apelanti poslove policijskih službenika obavljali prvo u MUPRS, a do umirovljenja u državnim policijskim institucijama, što znači da su skoro cijeli radni vijek obavljali poslove policijskih službenika. Obrazloženo je da se prema Zakonu o plaćama i naknadama uposlenih u institucijama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Zakon o plaćama i naknadama) porezi i doprinosi na ukupna primanja uposlenih u državnim institucijama obračunavaju primjenom zakonskih propisa prema uposlenikovom prebivalištu, a u konkretnom slučaju prema propisima RS. Navedeno je da je posljednji poslodavac

apelanata, prema članku 17. Zakona o doprinosima, uplatu doprinosa MIO za apelante uplaćivao u korist proračuna RS. Navedeno je da se apelanti u Fondu MIO vode pod šifrom zanimanja kao policijski službenici, te da bi svi policijski službenici trebali imati ista prava prilikom umirovljenja. U takvim okolnostima okružni sudovi su naveli da je nejasno zbog čega su organi uprave prilikom obračuna visine mirovine primijenili Zakon o MIO, a ne članak 136a. Zakona o policiji. U svezi s tim je navedeno da nije sporno da je Zakon o policiji donesen u RS i da se on u svim odredbama odnosi na policijske službenike MUPRS. Iako su, kako je obrazloženo, apelanti bili policijski službenici u državnim institucijama, porezi i doprinosi na ukupna primanja uposlenih u institucijama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BiH) obračunavaju se primjenom propisa prema mjestu prebivališta uposlenog.

11. Dalje je navedeno da su apelanti, kao uposlenici u institucijama BiH, prijavljeni u jedinstveni sustav registracije kontrole i naplate doprinosa RS. Obrazloženo je da poreze i doprinose plaćaju u skladu s entitetskim zakonima, te da ne postoji osnova da se apelanti tretiraju drugačije od policijskih službenika koji su mirovinu ostvarili radeći u MUPRS. Obrazloženo je i da bi se drugačijem tumačenjem zakona koji se odnosi na status apelanata kao policijskih službenika državnih institucija znatno narušila njihova prava koja proizlaze iz tog statusa, što bi dovelo do diskriminacije prema mjestu uposlenja i visini mirovine u svezi s pravima koja im po tom statusu pripadaju. U svezi s tim, okružni sudovi su se pozvali na odredbe Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) koje se prema članku II/2. Ustava Bosne i Hercegovine izravno primjenjuju i imaju prioritet nad svim drugim zakonima. Sudovi su imali u vidu odredbe članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi sa člankom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. U svezi s tim, okružni sudovi su naveli da prema stajalištu Ustavnog suda koje je iskazano u više odluka pravo na mirovinu predstavlja imovinu u smislu članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

12. Vrhovni sud je presudama br. 13 0 U 006537 22 Uvp od 1. studenog 2023. godine i 11 0 U 029801 22 Uvp od 20. ožujka 2024. godine zahtjeve za izvanredno preispitivanje presuda okružnih sudova uvažio i navedene drugostupanjske presude preinačio tako što je odbio tužbene zahtjeve apelanata. Navedeno je da su nižestupanjski organi nesporno utvrdili da apelanti ispunjavaju uvjete za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu koji su propisani odredbama članka 42. stavak 3. Zakona o MIO, koji se primjenjuje na policijske službenike, pa i na policijske službenike državnih institucija koji imaju prebivalište u RS. Međutim, kako je obrazloženo, sporno je obračunava li se apelantima visina mirovine prema odredbama čl. 44.–48. Zakona o MIO ili prema članku 136a. Zakona o policiji, koji propisuje drugačiji način utvrđivanja osobnog koeficijenta za policijske službenike, ali isključivo za policijske službenike MUPRS. Navedeno je da takvo stajalište proizlazi iz članka 1. Zakona o policiji koji propisuje da se zakonom propisuju sva pitanja koja se tiču radnih odnosa i drugih prava policijskih službenika MUPRS, od kojih je jedno i pravo

na visinu mirovine koja se određuje na poseban način u odnosu na druge osiguranike. U svezi s tim, obrazloženo je da se visina mirovine određuje tako što se osobni koeficijent za ostvarivanje prava na mirovinu utvrđuje na temelju pet godišnjih plaća koje su za policijskog službenika najpovoljnije. Da je zakonodavac imao namjeru izjednačiti sve policijske službenike, onda bi, kako je navedeno, odredba to jasno i propisivala, što ukazuje da je Fond MIO zakonito postupio prilikom rješavanja zahtjeva apelanata.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacija

13. Apelanti smatraju da im je osporenim odlukama Vrhovnog suda povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i pravo na imovinu iz članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Apelanti navode da su cijeli svoj radni vijek radili kao policijski službenici, prvo u MUPRS, a nakon toga do umirovljenja u Graničnoj policiji BiH kao državnoj instituciji. Dalje navode da je mirovinsko i invalidsko osiguranje u nadležnosti entiteta, pa se na sve policijske službenike, bez obzira na to gdje su uposleni, primjenjuje isti entitetski zakon o MIO. Navedeno je da se svi policijski službenici u Fondu MIO vode pod istom šifrom zanimanja i svi uplaćuju doprinose na ime MIO u korist proračuna RS, pod istim uvjetima i stopama doprinosa. Okružni sudovi su uvažili tužbe jer su prepoznali činjenicu da je apelantima radni odnos prestao kao policijskim službenicima, da imaju prebivalište u RS, da su doprinosi uplaćivani u korist proračuna RS i da nema nikakvog razloga da se na apelante ne primijeni odredba članka 136a. Zakona o policiji. Okružni sudovi su zaključili da svim policijskim službenicima s prebivalištem u RS, bez obzira na mjesto uposlenja, visinu mirovine treba obračunati prema članku 136a. Zakona o policiji. Pri tome su se okružni sudovi pozvali na odredbe iz Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije jer su zaključili da odredba članka 136a. Zakona o policiji, koja se odnosi isključivo na policijske službenike MUPRS, diskriminira policijske službenike koji su pravo na mirovinu ostvarili radeći u državnoj instituciji. Apelanti su u tom pravcu dostavili više odluka okružnih sudova u kojima su sudovi na isti način odlučili o pravima policijskih službenika koji su pravo na mirovinu ostvarili radeći u državnim institucijama. U tom pravcu apelanti su naveli da njihove kolege, policijski službenici iz Federacije BiH (u daljnjem tekstu: FBiH), nemaju takav problem jer im se visina mirovine obračunava na isti način kao i pripadnicima entitetskih policijskih organa. Međutim, unatoč tome, kao i jasnom stajalištu okružnih sudova, Vrhovni sud u osporenim odlukama „lagano i gotovo frapantno konstatira da je namjera zakonodavca upravo i bila da glede obračuna mirovine razdvoji policajce koji pripadaju MUPRS od onih policijskih službenika iz državnih institucija“.

14. Apelanti smatraju da Vrhovni sud takvim tumačenjem članka 136a. Zakona o policiji diskriminira apelante prema mjestu uposlenja u odnosu na visinu mirovine i

prava koja im po toj osnovi pripadaju. Smatraju da takvo obrazloženje Vrhovnog suda ne zadovoljava standarde prava na obrazloženu odluku. Vrhovni sud, prema mišljenju apelanata, očitu diskriminatornu odredbu „pravda namjerom zakonodavca“, pri čemu zanemaruje da se odredbe Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije primjenjuju izravno. Prema mišljenju apelanata, obrazloženje Vrhovnog suda je nejasno uzme li se u obzir odredba članka 42. stavak 3. Zakona o MIO koja policijske službenike ne dijeli prema mjestu uposlenja. Apelanti su se pozvali na Odluku Ustavnog suda RS broj U-91/19 kojom je odbijena inicijativa za ocjenjivanje ustavnosti članka 136a. Zakona o policiji. U navedenoj odluci Ustavni sud je utvrdio da navedena odredba ne krši načelo jednakopravnosti građana iz članka 10. Ustava RS jer to načelo ne podrazumijeva jednakost građana u apsolutnom smislu, već jednak tretman subjekata koji se nalaze u istoj pravnoj situaciji prilikom ostvarivanja određenih prava i obveza. Stoga, činjenica da su uvjeti za umirovljenje policijskih službenika uređeni na drugačiji način u odnosu na uvjete koje Zakon o MIO predviđa za „ostale građane“ ne dovodi do povrede načela jednakopravnosti građana. U konkretnom slučaju, kako navode, radi se o tome da apelanti ne potpadaju pod kategoriju „ostalih građana“, već policijskih službenika koji imaju pravo na jednak tretman kao i policijski službenici entitetskog MUP-a. Apelanti su naveli da je, osim okružnih sudova u RS, koji su prepoznali diskriminaciju, istu diskriminaciju uočio i Apelacijski sud u Brčko distriktu BiH. U svezi s tim, dostavili su Odluku tog suda broj 96 0 P 134438 20 P od 26. kolovoza 2021. godine. Apelanti su u prilogu dostavili više odluka okružnih sudova iz iste činjenične i pravne osnove kojima je odlučeno na identičan način kao u konkretnim slučajevima. Priložili su i drugu relevantnu dokumentaciju kojom su potkrijepili apelacijske navode. Predloženo je da se apelacije usvoje, da se utvrdi kršenje prava apelanata na pravično suđenje i imovinu, te da se osporene presude ukinu i predmet vrati Vrhovnom sudu na ponovno odlučivanje.

b) Odgovori na apelaciju

15. Vrhovni sud je naveo da ostaje pri obrazloženju koje je dao u osporenim odlukama i da svojim odlukama nije povrijedio prava apelanata na koja su se neutemeljeno pozvali. Predložio je da se apelacije odbiju kao neutemeljene.

16. Okružni sudovi su naveli da je Vrhovni sud ukinuo njihove odluke i da stoga nemaju ovlaštenje iznositi stajalište o spornom pitanju.

V. Relevantni propisi

17. **Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 134/11, 82/13, 96/13 – odluka USRS, 103/15, 111/21, 15/22, 132/22 i 43/23 – odluka USRS)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 11. toč. a) i b)

Osiguranik djelatnik je:

a) osoba uposlena u gospodarskom društvu, republičkom organu, organu jedinice lokalne samouprave, javnoj ustanovi ili drugoj organizaciji u Republici Srpskoj (u daljnjemu tekstu: Republika),

b) osoba uposlena u zajedničkim organima Bosne i Hercegovine[1] (u daljnjemu tekstu: BiH) i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine (u daljnjemu tekstu: Brčko Distrikt), sa prebivalištem u Republici,

1. Starosna mirovina

Članak 42.

(1) Osiguranik koji nema navršenih 65 godina života ima pravo na starosnu mirovinu kada navrši 60 godina života i 40 godina mirovinskog staža.

(2) Osiguranik žena koja nema navršenih 65 godina života ima pravo na starosnu mirovinu kada navrši 58 godina života i 35 godina staža osiguranja.

(3) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, pravo na starosnu mirovinu ima policijski službenik, službenik Sudske policije Republike Srpske i pripadnik službe osiguranja - policajac kazneno-popravne ustanove u Republici Srpskoj kada navrši 40 godina mirovinskog staža, bez obzira na godine života.

Članak 44.

Visina starosne mirovine određuje se tako što se osobni bodovi osiguranika pomnože sa vrijednošću općeg boda na dan ostvarivanja prava.

18. **Zakon o policiji i unutrašnjim poslovima** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 57/16, 110/16, 58/19, 82/19, 18/22 – odluka USRS, 55/23 i 48/24)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Ostvarivanje prava na penziju

Članak 136a.

Policijskom službeniku osobni koeficijent za ostvarivanje prava na penziju utvrđuje se na osnovu pet godišnjih plaća koje su za policijskog službenika najpovoljnije.

1 Institucije Bosne i Hercegovine – sintagma „u zajedničkim organima Bosne i Hercegovine“ nije u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-23/22* od 19. siječnja 2023. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 11/23 od 17. veljače 2023. godine).

19. **Zakon o plaćama i naknadama u institucijama Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 50/08, 35/09, 75/09, 32/12, 42/12, 50/12, 32/13, 87/13, 75/15, 88/15, 16/16, 94/16, 72/17, 25/18, 32/20, 65/20 i 59/22) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 52. stavak (3)
(Obračun i isplata)

(3) Obračun poreza i doprinosa na ukupna primanja zaposlenika institucija Bosne i Hercegovine vrši se primjenom zakonskih propisa prema mjestu prebivališta zaposlenika.

20. **Zakon o doprinosima** („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 114/17, 112/19, 49/21, 119/21, 56/22, 132/22 i 112/23) u relevantnom dijelu glasi:

II - OBVEZNIK DOPRINOSA

Članak 3. stavak (1) točka 1)

(1) Obveznik doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje, osiguranje od nezaposlenosti i dječje zaštite je fizičko lice - rezident Republike Srpske (u daljem tekstu: Republika):

1) koje je zaposleno kod pravnog ili fizičkog lica - rezidenta Republike ili pravnog ili fizičkog lica sa sjedištem u drugom entitetu, distriktu ili državi, republičkom organu, organu jedinice lokalne samouprave, javnoj ustanovi ili drugoj organizaciji u Republici, lice zaposleno u institucijama Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Brčko Distrikt) sa prebivalištem u Republici, kao i lice zaposleno u Brčko Distriktu sa prebivalištem u Brčko Distriktu ako je prijavljeno u Jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa.

21. **Zakon o policijskim službenicima Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 27/04, 63/04, 5/06, 33/06, 58/06, 15/08, 50/08 – Završne odredbe Zakona o plaćama i naknadama u institucijama BiH, 63/08, 35/09, 7/12, 57/17 – odluka USBiH i 42/18 – rješenje USBiH)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 2.
Policijski službenici

(1) Ovaj Zakon primjenjuje se na policijske službenike zaposlene u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA), Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: GPBiH) i Direkciji za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Direkcija).

(2) Policijski službenici su oni pripadnici policijskih tijela iz stavka 1. ovoga članka koji primjenjuju policijske ovlasti propisane ovim zakonom i postupaju kao ovlaštene službene osobe prema zakonima o kaznenom postupku u BiH (u daljnjem tekstu: ZKP).

(3) Radna mjesta na kojima se upošljavaju policijski službenici propisuju se prema zakonu kojim se uspostavlja pojedino policijsko tijelo.

Članak 97.
Rad u posebnim uvjetima

(1) Policijski je službenik obvezan raditi u posebnim uvjetima u slučaju kada su takvi uvjeti nužni za izvršenje zadataka policijskoga tijela.

(2) Posebnim se uvjetima smatraju: rad po izvanrednom rasporedu, rad u dvokratnoj smjeni, rad u smjenama, rad subotom, nedjeljom, praznicima i ostalim slobodnim danima, rad noću i rad na pojedinim lokacijama.

(3) Drugi načini rada u posebnim uvjetima mogu biti određeni ako to zahtijeva sigurnosna situacija ili ako je to jedini način da se obave određeni zadaci koji ne mogu biti odgođeni ili se moraju završiti u određenom roku.

(4) Rukovoditelj podrobnije određuje razloge iz kojih se drugi način rada u posebnim uvjetima iz stavka 3. ovoga članka može odrediti, a može ovlastiti i druge policijske službenike koji rade na rukovodećim radnim mjestima da to odrede.

(5) Za poslove iz stavka 2. ovoga članka policijski službenici imaju pravo na naknadu u novcu ili slobodnim satima. Na prijedlog rukovoditelja, ministar će podzakonskim aktom utvrditi način isplate i iznos ovih naknada.

Članak 102.
Beneficirani mirovinski staž

Policijski službenici imaju pravo na beneficirani mirovinski staž po kojem se svakih 12 mjeseci provedenih na dužnosti računa kao 16 mjeseci službe.

VI. Dopustivost i meritum

22. Ustavni sud utvrđuje da apelacije ispunjavaju uvjete propisane člankom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, kao i da su podnesene u roku, da ispunjavaju i ostale uvjete dopustivosti iz članka 18. stavak (3) Pravila Ustavnog suda te da nisu očigledno (*prima facie*) neutemeljene u smislu odredbe članka 18. stavak (4) Pravila Ustavnog suda.

23. Apelanti ukazuju da im je u postupku povrijeđeno pravo iz članka II/3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

24. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

25. Članak 6. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom.

26. Razmatrajući navode o kršenju prava na pravično suđenje koji se temelje na tvrdnjama o proizvoljnoj primjeni članka 136a. Zakona o policiji, Ustavni sud ukazuje da je, prema praksi Europskog suda, prvenstveno na domaćim organima, naročito sudovima, da rješavaju probleme tumačenja domaćih zakona. Europski sud ne treba postupati kao sud „četvrte instance“, te stoga neće prema članku 6. stavak 1. Europske konvencije dovoditi u pitanje ocjenu domaćih sudova, osim ako se njihova utvrđenja mogu smatrati proizvoljnim ili očigledno nerazumnim (vidi Europski sud, *Ašćerić protiv Bosne i Hercegovine*, odluka od 17. prosinca 2019. godine, točka 23. s daljnjim referencama). Takvu praksu dosljedno prati i Ustavni sud u svojim brojnim odlukama. Naime, Ustavni sud, kao ni Europski sud neće djelovati kao sud „četvrte instance“ i dovoditi u pitanje presude redovnih sudova u smislu članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, osim kada se njihovi zaključci mogu smatrati proizvoljnim ili očigledno nerazumnim (vidi, između ostalih, Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP-4033/20* od 22. lipnja 2022. godine, toč. od 42. do 45. s daljnjim referencama, objavljenu na www.ustavnisud.ba).

27. Apelanti navode da obrazloženje osporene odluke Vrhovnog suda ne ispunjava standarde prava na obrazloženu odluku iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije zato što se iz tog obrazloženja ne može vidjeti da je taj sud razmotrio sve relevantne činbenike bitne za odlučenje, odnosno da je obrazloženje osporene odluke proizvoljno. U svezi s tim, Ustavni sud je, slijedeći praksu Europskog suda, dosljedno isticao da pravo na obrazloženu odluku predstavlja neodvojiv dio prava na pravično suđenje. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije obvezuje sudove obrazložiti svoje odluke, a nedostatak dovoljnih i relevantnih razloga u sudskoj odluci može ukazivati, između ostalog, na arbitrarno sudsko odlučivanje. Međutim, to ne znači i obvezu sudova da detaljno odgovore na sve argumente koje stranke iznesu u postupku, odnosno u žalbama ili drugim odgovarajućim podnescima. Koliko će biti široka obveza suda da u obrazloženju odluke navede razloge kojima se vodio pri njezinom donošenju ovisi o okolnostima i prirodi svakog pojedinog slučaja – mjerilo dovoljnosti (vidi, npr. Europski sud, *Petrović i drugi protiv Crne Gore*,

presuda od 17. srpnja 2018. godine, predstavka broj 18116/15, točka 41. s daljnjim referencama). S druge strane, razlozi navedeni u obrazloženju odluke u pravilu će se smatrati relevantnim ako jasno upućuju na to da sudovi nisu proveli procjenu na proizvoljan način, da nisu učinili neku drugu očiglednu pogrešku u prosuđivanju, pogrešno ocijenili postojanje nekog važnog čimbenika ili propustili razmotriti sve relevantne čimbenike, odnosno propustili uzeti u obzir sve činjenične i pravne elemente koji su objektivno relevantni za donošenje odluke, da nisu odbili provesti dokaze koji bi mogli dovesti do drugačije odluke itd. Dakle, razlozi navedeni u obrazloženju odluke moraju obuhvatiti sve važne aspekte konkretnog slučaja koji su mogli utjecati na konačnu odluku – mjerilo relevantnosti (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-1791/22* od 18. listopada 2022. godine, točka 27., dostupna na www.ustavnisud.ba).

28. U konkretnom slučaju nije sporno da je apelantima priznato pravo na mirovinu u smislu članka 42. stavak (3) Zakona o MIO. Sporno je što je visina mirovine obračunata prema Zakonu o MIO, a ne prema Zakonu o policiji (članak 136a.) koji kao *lex specialis* propisuje povoljnije uvjete za mirovinu za policijske službenike. Ustavni sud zapaža da smisao takvog normiranja leži u činjenici da policijski službenici imaju posebne i otežane uvjete rada i specifičnu prirodu poslova koje obavljaju, zbog čega su propisani drugačiji uvjeti za stjecanje prava na mirovinu. Prema obrazloženju Vrhovnog suda, povoljniji uvjeti iz članka 136a. Zakona o policiji rezervirani su isključivo za policijske službenike MUPRS.

29. Ispitujući valjanost takvog obrazloženja u smislu prava na pravično suđenje, Ustavni sud zapaža da su apelanti pravo na mirovinu ostvarili kao policijski službenici Granične policije BiH, dakle institucije BiH. Prema članku 52. stavak (3) Zakona o plaćama i naknadama propisano je da se porezi i doprinosi na ukupna primanja uposlenih u institucijama BiH obračunavaju prema prebivalištu uposlenih. To proizlazi iz odredbe članka 3. stavak (1) točka 1. Zakona o doprinosima RS koja propisuje da su obveznici uplate doprinosa fizičke osobe – rezidenti RS koji su, između ostalog, uposleni u institucijama BiH. U konkretnom slučaju, tijekom postupka je utvrđeno da su se doprinosi na ukupna primanja apelanata uplaćivali u korist proračuna RS. U postupku je utvrđeno i da se svi policijski službenici u Fondu MIO, bez obzira na mjesto uposlenja, vode pod istom šifrom zanimanja. Prema članku 97. Zakona o policijskim službenicima BiH policijski službenik je obvezan raditi u posebnim uvjetima u slučaju kada su takvi uvjeti neophodni za izvršenje zadataka policijskog organa. Policijski službenici institucija BiH, zbog posebnih uvjeta rada, imaju pravo na beneficirani radni staž (članak 102. Zakona o policijskim službenicima BiH). Navedeno upućuje na zaključak da su apelanti kao policijski službenici Granične policije BiH obavljali povjerene dužnosti u „posebnim uvjetima“, zbog čega su ostvarili pravo na beneficirani radni staž.

30. Imajući u vidu takve okolnosti, okružni sudovi su prepoznali da se apelanti, kao policijski službenici institucije BiH, prilikom ostvarivanja prava na mirovinu ne mogu tretirati drugačije od ostalih policijskih službenika koji su uposleni u entitetu RS. Okružni

sudovi su stoga odredbu članka 136a. Zakona o policiji protumačili u korist apelanata, dovodeći je u vezu s ustavnim pravima apelanata i pravima iz Europske konvencije, prije svega s pravom na zabranu diskriminacije u svezi s pravom na imovinu (vidi točku 10. ove odluke). Za razliku od okružnih sudova, Vrhovni sud je zaključio da je zakonodavac donošenjem članka 136a. Zakona o policiji imao namjeru privilegirati isključivo policijske službenike MUPRS jer „da je zakonodavac imao namjeru izjednačiti sve policijske službenike, onda bi odredba to jasno i propisivala". U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da zakonodavac prilikom donošenja zakona kojim pravno regulira određenu oblast ne može propisati svaku situaciju na koju bi se konkretna zakonska norma mogla primijeniti. Međutim, redovni sudovi su ovlašteni tumačiti zakon u svjetlu svih relevantnih okolnosti kako zakonsku normu ne bi protumačili na štetu stranke koja u sudskom postupku traži pravnu zaštitu. Ustavni sud smatra da su činjenične okolnosti konkretnog slučaja, na koje je prethodno ukazano, obvezivale Vrhovni sud da pravo apelanata na povoljnije uvjete umirovljenja, prije svega, razmotre u svjetlu njihovih ustavnih prava i prava iz Europske konvencije i njezinih protokola jer ta obveza proizlazi izravno iz Ustava Bosne i Hercegovine. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da članak II/6. Ustava Bosne i Hercegovine propisuje obvezu, između ostalog, svakog suda u Bosni i Hercegovini da izravno primjenjuje Europsku konvenciju koja, u smislu članka II/2. Ustava BiH, ima prioritet nad svim ostalim zakonima (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-8/12* od 23. studenog 2003. godine, točka 27., dostupna na www.ustavnisud.ba). Vrhovni sud u konkretnom slučaju to nije ni pokušao.

31. Nadalje, Ustavni sud podsjeća da načelo jednakopravnosti podrazumijeva jednak tretman osoba koje se nalaze u istoj pravnoj poziciji prilikom realizacije određenih prava i obveza. U konkretnom slučaju Vrhovni sud je apelante kao policijske službenike Granične policije BiH s prebivalištem u RS, kojima su doprinosi uplaćivani u korist proračuna RS i koji su pravo na mirovinu ostvarili radeći „u posebnim uvjetima", zbog čega im je priznato pravo na beneficirani radni staž, tretirao drugačije od policijskih službenika koji isto pravo ostvaruju kao pripadnici MUPRS. Pri tome, Vrhovni sud za takvo različito tretiranje apelanata nije ponudio relevantno opravdanje i razloge. Štoviše, Ustavni sud smatra da je obrazloženje Vrhovnog suda suprotno materijalnom sadržaju načela jedinstvenog tržišta iz članka I/4. Ustava Bosne i Hercegovine koji je jasno definirao Europski sud pravde dajući europskim zemljama smjernice u ustavnopravnom razvoju tog važnog aspekta (vidi Ustavni sud, Odluka broj *U-68/02* od 25. lipnja 2004. godine, objavljena u „Službenom glasniku BiH" broj 38/04, točka 41.). U svezi s tim, Ustavni sud je u praksi naveo da jedinstveno tržište, koje tumači Europski sud pravde, ima interpretativnu moć za ustavnopravno načelo jedinstvenog tržišta iz članka I/4. Ustava Bosne i Hercegovine. Slijedeći ta načela, Ustavni sud je u praksi naveo da naknade kao što je porodiljsko odsustvo za uposlenice u državnim institucijama ne bi trebale ovisiti o mjestu prebivališta osobe s obzirom na to da ideja o jedinstvenom tržištu podrazumijeva da država treba učiniti jednako privlačnim prilike za upošljavanje svim građanima Bosne i Hercegovine, bez obzira na granice entitetā, entitetsko državljanstvo ili mjesto

prebivališta. Nadalje, pravo na slobodu kretanja osoba, zajedno s drugim slobodama koje su sadržane u načelu jedinstvenog tržišta, potpada pod načelo nediskriminacije (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U-12/09* od 28. svibnja 2010. godine, točka 30., dostupna na www.ustavnisud.ba).

32. U konkretnom slučaju, slijedeći načela jedinstvenog tržišta rada, Ustavni sud smatra da pravo na stjecanje povoljnijih uvjeta umirovljenja policijskih službenika ne bi trebalo ovisiti o mjestu uposlenja i razini vlasti na kojoj policijski službenik obavlja svoju „posebnu dužnost". Apelanti su u tom pravcu dostavili dokaze iz kojih je vidljivo da njihove kolege s prebivalištem u entitetu FBiH prilikom umirovljenja imaju ista prava kao i policijski službenici koji pravo na mirovinu ostvaruju kao uposlenici MUPFBiH. Imajući u vidu sve prethodno navedeno, Ustavni sud smatra da je obrazloženje Vrhovnog suda da se odredba članka 136a. Zakona o policiji primjenjuje isključivo na policijske službenike MUPRS proizvoljno. Naime, takvom obrazloženju nedostaje „mjerilo relevantnosti" jer je doneseno bez uvažavanja naročitih okolnosti koje su mogle utjecati na ishod postupka. Iz navedenog slijedi zaključak da Vrhovni sud nije ni pokušao sagledati odredbu članka 136a. Zakona o policiji u širem kontekstu i u svezi s ustavnim pravima apelanata i pravima iz Europske konvencije kao što su to učinili okružni sudovi. Konačno, obrazloženje Vrhovnog suda je suprotno i ideji o jedinstvenom tržištu rada koje uključuje pravo na slobodu kretanja i potpada pod načelo prava na nediskriminaciju.

33. Ustavni sud stoga zaključuje da je osporenim odlukama Vrhovnog suda prekršeno pravo apelanata na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

VII. Zaključak

34. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava apelanata na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije jer je obrazloženje Vrhovnog suda da se odredba članka 136a. Zakona o policiji o povoljnijim uvjetima umirovljenja primjenjuje samo na policijske službenike MUPRS proizvoljno i na štetu apelanata zato što Vrhovni sud navedenu odredbu nije sagledao u širem kontekstu, niti ju je doveo u vezu s ustavnim pravima apelanata i pravima iz Europske konvencije.

35. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

36. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Sadržaj

Predmet broj AP-667/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacije F. H. i drugih podnesene protiv presuda Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 039029 23 Kž 3 od 2. studenog 2023. godine i S1 2 K 039029 21 K od 5. travnja 2023. godine

Odluka od 14. studenog 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-667/24**, rješavajući apelacije **F. H. i drugih**, na temelju članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 14. studenog 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija F. H. i „F. H. Srebrena malina“ d.o.o.

Utvrđuje se povreda prava F. H. i „F. H. Srebrena malina“ d.o.o. u dijelu Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 039029 23 Kž 3 od 2. studenog 2023. godine kojim je odlučeno o prigovoru apelanata da nisu znali za što se terete, čime je povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 3. točka a) Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 039029 23 Kž 3 od 2. studenog 2023. godine u odnosu na F. H. i „F. H. Srebrena malina“ d.o.o.

Predmet se vraća Sudu Bosne i Hercegovine koji je dužan po hitnom postupku donijeti novu odluku u skladu s pravom na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 3. točka a) Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Sudu Bosne i Hercegovine da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 60 dana od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Djelomično se usvaja apelacija F. S. i F. N.

Utvrđuje se povreda članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u postupku utvrđivanja „kaznene optužbe“ u svezi s izjavama javnih zvaničnika Elmedina Konakovića, Fahrudina Radončića i Nermina Nikšića.

Odbija se kao neutemeljena apelacija F. S. i F. N. podnesena protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 039029 23 Kž 3 od 2. studenog 2023. godine u odnosu na ostale navode o povredi prava na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. st. 1. i 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i u „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. F. H. (u daljnjem tekstu: prvoapelant), kojeg zastupa Mirna Avdibegović, odvjetnica iz Odvjetničkog društva „HEAD legal“ d.o.o. Sarajevo, podnio je 20. veljače 2024. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv presuda Suda Bosne i Hercegovine (daljnjem tekstu: Sud BiH) br. S1 2 K 039029 23 Kž 3 od 2. studenog 2023. godine i S1 2 K 039029 21 K od 5. travnja 2023. godine. Apelacija je zavedena pod brojem AP-677/24. Apelant je tražio da Ustavni sud donese privremenu mjeru kojom bi odložio izvršenje kazne zatvora apelantu. Apelant je 23. ožujka dostavio nove informacije u svezi s privremenom mjerom.

2. F. S. (u daljnjem tekstu: drugoapelant), kojeg zastupa Marsela Bajramović, odvjetnica s Ilidže, podnio je 28. veljače 2024. godine apelaciju Ustavnom sudu protiv istih presuda. Apelacija je zavedena pod brojem AP-840/24. Drugoapelant je tražio da Ustavni sud donese privremenu mjeru kojom bi mu bilo odloženo izvršenje kazne zatvora.

3. Pravna osoba „S. M.“ (u daljnjem tekstu: trećeapelant), koju zastupa Mirza Dževdetbegović, odvjetnik iz Odvjetničkog društva „HEAD legal“ d.o.o. Sarajevo, podnijela je 21. ožujka 2024. godine apelaciju Ustavnom sudu protiv istih presuda Suda BiH. Apelacija je zavedena pod brojem AP-1233/24. Naknadno, apelant je tražio da

Ustavni sud donese privremenu mjeru kojom bi mu bilo odloženo izvršenje novčane kazne i oduzimanje imovinske koristi.

4. F. N. (u daljnjem tekstu: četvrtoapelant), kojeg zastupaju Senad Pećanin i Elmir Jahić, odvjetnici iz Sarajeva, podnio je 25. ožujka 2024. godine apelaciju Ustavnom sudu protiv istih presuda Suda BiH. Apelacija je zavedena pod brojem AP-1260/24. Četvrtoapelant je također tražio da Ustavni sud donese privremenu mjeru kojom bi mu bilo odloženo izvršenje kazne zatvora.

5. Imajući u vidu da su apelacijama osporene iste presude, kao i da se apelacijama pokreću slična pravna pitanja, Ustavni sud je, u skladu sa člankom 32. Pravila Ustavnog suda, odlučio apelacije spojiti i donijeti jednu odluku pod brojem AP-667/24.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

6. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je da dostave odgovore na apelacije. Sud BiH dostavio je odgovore na sve apelacije, a Tužiteljstvo je dostavilo odgovor na apelaciju prvoapelanta i drugoapelanta. Odgovori su dostavljeni apelantima radi eventualnog izjašnjenja. Apelanti su se izjasnili na odgovore, a u nekoliko navrata su dopunjavali apelacije novim informacijama (npr. da su počeli izdržavati kazne).

III. Činjenično stanje

7. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda apelanata i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Optužnica

8. Optužnicom Tužiteljstva apelantima je stavljeno na teret kako slijedi:

a. Četvrtoapelantu da je:

- udružio više osoba s ciljem počinjenja kaznenih djela propisanih kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, i to kaznenih djela zlouporaba položaja ili ovlasti iz članka 383. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH, primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu utjecajem iz članka 219. stavak (3) u svezi sa stavkom (2) KZBiH, pranje novca iz članka 209. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZBiH, krivotvorenje ili uništenje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz članka 261. stavak (2) KZFBiH, krivotvorenje službene isprave iz članka 389. stavak (2) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH i povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvješća i njihovo falsificiranje ili uništavanje iz članka 262. stavak (2) KZRS (točka 1. izreke optužnice);

- kao premijer, iskorištavanjem svog službenog položaja ili ovlasti i prekoračivši granice svoje službene ovlasti pribavio imovinsku korist sebi i pripadnicima udruženja te proračunu Federacije BiH nanio imovinsku štetu, a pribavljena imovinska korist prelazi 50.000 KM. Zatim, da je radi pribavljanja koristi za sebe i drugog koristio svoj službeni i utjecajni položaj premijera omogućivši da službena osoba u Agenciji za lijekove i medicinska sredstva Bosne i Hercegovine upiše pravnu osobu (trećeapelanta) u Registar veleprometnika medicinskih sredstava, te da izda dozvolu za hitni interventni uvoz medicinskih sredstava. Stavljeno mu je na teret i da je u službenu ispravu unio neistinit podatak koji je svojim potpisom i službenim pečatom ovjerio, te tako neistinitu službenu ispravu uporabio u službi kao da je istinita, a da je novac, za koji je znao da je pribavljen kaznenim djelom i koji prelazi iznos od 200.000 KM, u sastavu udruženja prikrivao, te na drugi način pokušao prikriti njegovu prirodu, raspolaganje, kretanje, a takav novac je pribavljen počinjenjem kaznenog djela na području dva entiteta i u inozemstvu (točka 2. izreke optužnice);

b. Drugoapelantu da je:

- postao pripadnik udruženja s ciljem počinjenja kaznenih djela propisanih zakonom Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske i dalje isto kako je navedeno za četvrtoapelanta (točka 1. izreke optužnice);
- kao direktor Federalne uprave Civilne zaštite / načelnik Federalnog stožera Civilne zaštite, iskorištavanjem svog službenog položaja ili ovlasti i prekoračivši granice svoje službene ovlasti pribavio sebi i drugom korist, te proračunu Federacije BiH nanio imovinsku štetu, a pribavljena imovinska korist prelazi 50.000 KM. Zatim, da je kao direktor Federalne uprave Civilne zaštite u službenu ispravu i spis unio neistinite podatke, te takvu neistinitu službenu ispravu i spis uporabio u službi kao da su istiniti, na koji način je novac, za koji je znao da je pribavljen kaznenim djelom i koji prelazi iznos od 200.000 KM, u sastavu udruženja prikrivao, a takav novac je pribavljen počinjenjem kaznenog djela na području dva entiteta i u inozemstvu (točka 2. izreke optužnice);

c. Prvoapelantu da je:

- postao pripadnik udruženja s ciljem počinjenja kaznenih djela propisanih zakonom Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, i dalje isto kako je navedeno za četvrtoapelanta i drugoapelanta (točka 1. izreke optužnice);
- novac, koji prelazi iznos od 200.000 KM, za koji je znao da je pribavljen učinjenjem kaznenog djela, držao, a zatim njime raspolagao i koristio u privrednom poslovanju, te ga u sastavu udruženja prikrivao, a takav novac je pribavljen počinjenjem kaznenog djela na području dva entiteta i u inozemstvu. Zatim, da je to učinio tako što je koristio neistinite poslovne isprave kao da su

istinite, te da je, s ciljem prikrivanja navedenog, u poslovne knjige, isprave i spise, koje je dužan voditi po osnovi zakona, unio neistinite podatke (točka 2. izreke optužnice);

d. Trećeapelantu kao pravnoj osobi da je:

- pod točkama 1. i 2. izreke optužnice odgovoran za učinjena kaznena djela u granicama odgovornosti prvoapelanta kao jedine odgovorne osobe, pa je postao pripadnik udruženja i dalje kako je navedeno za ostale apelante u točki 1. izreke optužnice;
- novac, za koji je rukovodeći organ znao da potječe iz kaznenog djela i čiji iznos prelazi iznos od 200.000 KM, u sastavu udruženja prikrivao, a takav novac je pribavljen počinjenjem kaznenog djela na području dva entiteta i u inozemstvu, i to tako što je koristio neistinite poslovne isprave kao da su istinite. Također, da je s ciljem prikrivanja navedenog, u poslovne knjige, isprave i spise koje je dužan voditi po osnovu zakona unio neistinite podatke (točka 2. izreke optužnice);

e. Petooptuženoj J. M. da je:

- kao ministrica financija u Vladi FBiH i zamjenica premijera u Vladi FBiH, te kao komandantica Federalnog stožera Civilne zaštite, svjesnim kršenjem zakona i drugih propisa i propuštanjem dužnosti nadzora, očigledno nesavjesno postupala u vršenju dužnosti, pa je zbog toga nastupila imovinska šteta koja prelazi iznos od 10.000 KM (točka 3. izreke optužnice).

9. Prema pravnoj kvalifikaciji Tužiteljstva, apelantima je stavljeno na teret da su navedenim radnjama počinili sljedeća kaznena djela:

a. Četvrtoapelant:

- pod točkom 1. optužnice: udruživanje radi činjenja kaznenih djela iz članka 249. stavak (1) KZBiH, u svezi s kaznenim djelima zlouporabe položaja ili ovlasti iz članka 383. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH; primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu utjecajem iz članka 219. stavak (3) u svezi sa stavkom (2) KZBiH; pranje novca iz članka 209. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZBiH; krivotvorenje ili uništenje poslovnih i trgovačkih knjiga ili isprava iz članka 261. stavak (2) KZFBiH; krivotvorenje službene isprave iz članka 389. stavak (2) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH i povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvješća i njihovo falsificiranje ili uništavanje iz članka 262. stavak (2) KZRS; i
- pod točkom 2. optužnice: zlouporaba položaja ili ovlasti iz članka 383. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH (u produljenom trajanju); primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu utjecajem iz članka 219. stavak (3) u svezi sa stavkom (2) KZBiH; krivotvorenje službene isprave iz članka 389. stavak (2) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH i pranje novca iz članka 209. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZBiH, a sve u svezi sa člankom 53. KZBiH (stjecaj);

b. Drugoapelant:

- pod točkom 1. optužnice: udruživanje radi činjenja kaznenih djela iz članka 249. stavak (2) KZBiH, i dalje isto kao četvrtoapelant; i
- pod točkom 2. optužnice: zlouporaba položaja ili ovlasti iz članka 383. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH (u produljenom trajanju); krivotvorenje službene isprave iz članka 389. stavak (2) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH i pranje novca iz članka 209. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZBiH, a sve u svezi sa člankom 53. KZBiH (stjecaj);

c. Prvoapelant:

- pod točkom 1. optužnice: udruživanje radi činjenja kaznenih djela iz članka 249. stavak (2) KZBiH, u svezi s kaznenim djelima zlouporabe položaja ili ovlasti iz članka 383. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH; primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu utjecajem iz članka 219. stavak (3) u svezi sa stavkom (2) KZBiH, pranje novca iz članka 209. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZBiH; krivotvorenje ili uništenje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz članka 261. stavak (2) KZFBiH; krivotvorenje službene isprave iz članka 389. stavak (2) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH i povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvješća i njihovo falsificiranje ili uništavanje iz članka 262. stavak (2) KZRS; i
- pod točkom 2. optužnice: pranje novca iz članka 209. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZBiH; krivotvorenje ili uništenje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz članka 261. stavak (2) KZFBiH i povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvješća i njihovo falsificiranje ili uništavanje iz članka 262. stavak (2) KZRS, a sve u svezi sa člankom 53. KZBiH (stjecaj);

d. Trećeapelant, kao pravna osoba:

- pod točkom 1. optužnice: udruživanje radi činjenja kaznenih djela iz članka 249. stavak (2) KZBiH u svezi s kaznenim djelima zlouporabe položaja ili ovlasti iz članka 383. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH; primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu utjecajem iz članka 219. stavak (3) u svezi sa stavkom (2) KZBiH; pranje novca iz članka 209. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZBiH; krivotvorenje ili uništenje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz članka 261. stavak (2) KZFBiH; krivotvorenje službene isprave iz članka 389. stavak (2) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH i povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvješća i njihovo falsificiranje ili uništavanje iz članka 262. stavak (2) KZRS; i
- pod točkom 2. optužnice: pranje novca iz članka 209. stavak (3) u svezi sa stavkom (1) KZBiH; krivotvorenje ili uništenje poslovnih ili trgovačkih knjiga ili isprava iz članka 261. stavak (2) KZFBiH i povreda obveze vođenja trgovačkih

i poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvješća i njihovo falsificiranje ili uništavanje iz članka 262. stavak (2) KZRS, u svezi sa člankom 53. KZBiH (stjecaj), a sve u svezi sa člankom 124. stavak (1) toč. a) i c) KZBiH i člankom 125. stavak (4) KZBiH;

e. Petooptužena J. M.:

- pod točkom 3. optužnice: nesavjestan rad u službi iz članka 387. stavak (2) u svezi sa stavkom (1) KZFBiH.

Prvostupanjska presuda – izreka

10. Presudom Suda BiH broj S1 2 K 039029 21 K od 5. travnja 2023. godine apelanti su proglašeni krivim da su radnjama opisanim u toč. od 2.1 do 2.5 optužnice u svojstvu službenih i odgovornih osoba počinili kazneno djelo zlouporabe položaja ili ovlasti iz članka 383. stavak 3. u svezi sa stavkom 1. KZFBiH, u svezi sa čl. 55. i 31. istog zakona. Drugoapelant je proglašen krivim i da je počinio kazneno djelo krivotvorenja službene isprave iz članka 389. stavak 2. u svezi sa stavkom 1. KZFBiH. Apelanti su osuđeni na kazne zatvora od četiri do šest godina. Trećeapelant, pravna osoba, proglašen je odgovornim zbog počinjenog kaznenog djela zlouporabe položaja ili ovlasti, a sve u svezi s kaznenim djelom iz članka 128. stavak 1. toč. a) i c) KZFBiH, članka 129. stavak 1. točka 4. i čl. 132. i 133. KZFBiH. Slijedom toga, izrečena mu je novčana kazna u iznosu od 200.000 KM. Istom presudom od prvoapelanta i trećeapelanta je oduzeta imovinska korist pribavljena izvršenjem kaznenog djela u iznosu od 694.747,78 KM, a od kojeg je po potvrdi o oduzimanju predmeta privremeno oduzet dio u iznosu od 87.000 KM. Apelanti su oslobođeni optužbe da su počinili druga kaznena djela navedena u točki 2. optužnice (vidi toč. 8. i 9. ove odluke).

11. Također, apelanti su oslobođeni za sva djela opisana pod točkom 1. optužnice (vidi toč. 8. i 9. ove odluke). Petooptužena J. M. oslobođena je optužbi da je počinila kazneno djelo nesavjesnog rada u službi.

12. Sud BiH je utvrdio da je Vlada FBiH proglasila stanje nesreće prouzrokovano pojavom koronavirusa te donijela zaključak kojim se „zadužuje FUCZ da na temelju Odluke o izmjenama i dopunama Odluke o uvjetima i načinu korištenja sredstava ostvarenih po osnovi posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća, osigura u što kraćem roku operativnost sredstava namijenjenih za nabavu opreme, karantena i dr.“. Također, Vlada FBiH je donijela i zaključak kojim „daje suglasnost zdravstvenim ustanovama u Federaciji BiH da mogu hitno provesti postupak javnih nabava, u skladu sa člankom 10. Zakona o javnim nabavama, radi nabave na tržištu dostupnih respiratora, medicinske opreme, medicinskih sredstava, dezinfekcijskih sredstava, kao i druge zaštitne opreme neophodne u situaciji borbe protiv globalne pandemije, a u svezi sa člankom 187. Zakona o zdravstvenoj zaštiti“. Dalje, sud je utvrdio da su apelanti krivi za kaznena djela za koja su osuđeni zato što su poduzeli radnje za koje su proglašeni krivima, i to:

- četvrtoapelant u svojstvu službene osobe, i to imenovanog zvaničnika u organima izvršne vlasti FBiH, u skladu sa člankom 2. stavak (3) KZFBiH, kao premijer Vlade FBiH koji rukovodi radom Vlade i odgovara za njezin rad, saziva sjednice Vlade i potpisuje akte Vlade, kako je to propisano čl. 8. i 9. Poslovnika o radu Vlade FBiH, te supotpisuje odluke o platnim transakcijama putem računa (sve u skladu s relevantnim zakonima i drugim propisima detaljno navedenim u presudi);
- drugoapelant u svojstvu službene osobe, i to imenovanog zvaničnika u organima izvršne vlasti FBiH u skladu sa člankom 2. stavak (3) KZFBiH, kao direktor Federalne uprave Civilne zaštite (u daljnjem tekstu: FUCZ), kao načelnik Federalnog stožera Civilne zaštite (u daljnjem tekstu: FSCZ), s ovlastima da rukovodi i odgovara za zakonit rad FUCZ-a, i kao naredbodavac za korištenje svih sredstava uprave, te službena osoba koja nadzire Odluku o uvjetima i načinu korištenja sredstava ostvarenih po osnovi posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća, koja ima ovlasti da kao načelnik FSCZ-a zahtijeva sazivanje i održavanje sjednica i telefonskih sjednica, te da priprema i dostavlja materijale sazvanih sjednica (sve u skladu s relevantnim zakonima i drugim propisima detaljno navedenim u presudi);
- prvoapelant u svojstvu odgovorne osobe u pravnoj osobi – trećeapelantu, koja je registrirana rješenjem o registraciji, u skladu sa člankom 123. stavak 1. točka 6) Kaznenog zakonika Republike Srpske, prema rješenju o registraciji Okružnog privrednog suda u Bijeljini, kao odgovorna osoba u pravnoj osobi, jedini član uprave te pravne osobe, postupajući u ime, za račun i u korist te pravne osobe, i
- trećeapelant, pravna osoba koje je registrirana rješenjem o registraciji Okružnog privrednog suda u Bijeljini, čija je temeljna djelatnost „ostala prerada i konzerviranje voća i povrća“.

13. U točki I.1 izreke presude (kako je sud naveo – točka 2.1 izreke optužnice) navedeno je da su apelanti bili svjesni da je točkom 6. zaključka Vlade dana suglasnost isključivo zdravstvenim ustanovama da, u skladu sa člankom 10. Zakona o javnim nabavama, mogu hitno provesti postupak javnih nabava medicinskih sredstava i dr. Također je navedeno da su znali da FUCZ, ugovorni organ u postupku javne nabave medicinske opreme i sredstava, nema organ koji osigurava provedbu javnih nabava lijekova i medicinskih sredstava, u skladu s odredbom članka 79. Zakona o zdravstvenoj zaštiti i odredbom članka 109. Zakona o lijekovima i medicinskim sredstvima, te odredbom članka 77. Pravilnika o medicinskim sredstvima. Osim toga, navedeno je da su apelanti znali i da će se posao javne nabave, protivno odredbama Zakona o javnim nabavama, zaključenjem direktnog sporazuma dodijeliti trećeapelantu koji nije upisan u Registar veleprometnika medicinskih sredstava. Sud je naveo da je utvrdio da je četvrtoapelant, u svojstvu premijera i prekoračivši granice svojih ovlasti, stupio u kontakt s prvoapelantom te dogovarao predmet ugovornog odnosa javne nabave. Dalje je navedeno da je postignut

dogovor o predmetu ugovora – 100 komada respiratora model HC VE003 (u daljnjem tekstu: dogovoreni respiratori) po kupoprodajnoj cijeni od 10.530.000,00 KM, koja je formirana na temelju ponude pravne osobe „Expotrade“ d.o.o. Rijeka (Hrvatska) na iznos od 3.900.000,00 eura. Drugoapelant je, u svojstvu direktora FUCZ-a, koristeći proširene ovlasti načelnika FSCZ-a, zahtijevao obvezno telefonsko sazivanje sjednice FSCZ-a. Za sjednicu FUCZ-a drugoapelant je pripremio prijedlog odluke o nabavi materijala i opreme u iznosu od 7.000.000,00 KM te druge materijale za sjednicu, iz kojih nije vidljiv predmet nabave, „svjesno prikrivši podatke o predmetu nabave“. Zatim se na sjednici FSCZ-a suglasio s donošenjem navedene odluke i u ime komandanta FSCZ-a tu je odluku i potpisao.

14. Nakon toga, kako je dalje navedeno u presudi, četvrtoapelant je radi osiguranja dogovorenog predmeta ugovora i visine novčanih sredstava za dogovorenu kupovinu spornih respiratora, iskoristivši ovlasti premijera, u ime Vlade FBiH potpisao „pismo namjere“ od 2. travnja 2020. godine za kupovinu 100 komada dogovorenih respiratora, te istoga dana sazvao hitnu sjednicu Vlade FBiH. Na sjednici je, uz četvrtoapelantovu suglasnost, donesena Odluka o odobravanju izdvajanja sredstava iz tekuće rezerve Vlade FBiH kojom je FUCZ-u odobreno izdvajanje sredstava u iznosu od 4.950.000,00 KM. Također je donesena i Odluka o davanju prethodne suglasnosti FSCZ-u za nabavu materijala i opreme u uvjetima pogoršane epidemiološke situacije, u ukupnom iznosu od 7.000.000,00 KM. Na temelju tih odluka drugoapelantu su osigurana sredstva da zaključi ugovor s trećeapelantom, odnosno s prvoapelantom kao odgovornom osobom u trećeapelantu. Istog dana (2. travnja 2020. godine) prvoapelant je sačinio i dostavio trećeapelantovu ponudu za prodaju 100 komada dogovorenih respiratora za iznos od 10.530.000,00 KM. Istog dana drugoapelant je iskoristio ovlasti direktora, te je na temelju dostavljene ponude odobrio i potpisao „obrasce 2 (unos faktura)“, s nalogom za unos fakture dobavljača trećeapelanta u trezorsku aplikaciju ISFU na iznose od 4.950.000,00 KM i 5.800.000,00 KM, iako prethodno nije zaključen kupoprodajni ugovor niti je trećeapelant dostavio vjerodostojnu knjigovodstvenu ispravu – fakturu ili profakturu kojom dokazuje obvezu plaćanja, kako je to propisano čl. 56. st. (2) Zakona o proračunima u Federaciji BiH. Dalje je navedeno da je drugoapelant 3. travnja 2020. godine iskoristio ovlasti direktora FUCZ-a kao ugovornog organa te nabave, protivno odredbama članka 10. Zakona o javnim nabavama i priopćenju Agencije za javne nabave te, bez obrazloženja opravdanosti primjene tog članka, donio Odluku o izuzeću od primjene Zakona o javnim nabavama. Na temelju toga, drugoapelant je s trećeapelantom potpisao ugovor o kupoprodaji 100 komada dogovorenih respiratora za ukupnu cijenu od 10.530.000,00 KM. Također je navedeno da je četvrtoapelant iskoristio ovlasti premijera „zajedno sa zamjenikom premijera“, pa je 3. travnja 2020. godine potpisao prethodno pripremljene naloge za isplatu. Na temelju toga, trećeapelantu je istoga dana s računa proračuna FBiH prebačen ukupan iznos od 10.530.000,00 KM. Sud je naveo da je sve to učinjeno na temelju odluka FSCZ-a i Vlade FBiH, koje su donesene zlouporabom ovlasti drugoapelanta i četvrtoapelanta kao službenih osoba.

15. U točki I.2 izreke presude (točka 2.2 izreke optužnice), navedeno je da su apelanti znali da je ugovorom od 3. travnja 2020. godine ugovorena nabava 100 komada respiratora model HC VE003 za kupoprodajnu cijenu od 10.530.000,00 KM, kako je to već navedeno. Sud je naveo da je prvoapelant znao da u vrijeme izdavanja ponude i zaključenja ugovora kao prodavač nije imao na raspolaganju dogovorene respiratore, niti je imao ugovorene pravne poslove koji osiguravaju isporuku ugovorene robe. Kako je sud naveo, prvoapelant je, radi osiguravanja respiratora, stupio u poslovne kontakte sa S. L., odgovornoj osobi u pravnoj osobi iz Crne Gore. Ta osoba mu je ponudila da radi nabave respiratora, za što je iz proračuna FBiH već dobio novac, kao krajnji kupac zaključi ugovor s dobavljačem iz Narodne Republike Kine. Tim ugovorom bi za ranije prihvaćenu cijenu za 100 komada respiratora kupio 100 komada drugih respiratora, model ACM812A (u daljnjem tekstu: sporni respiratori). Pri tome je prvoapelant upozoren da je stvarna cijena tih respiratora znatno niža, te da će „od razlike tako ugovorene cijene respiratora ostvariti i dodatnu korist i da je prethodno za 200 komada tih respiratora pravna osoba iz Beograda, uz posredovanje S. L., platila iznos od pet (5) milijuna eura“, odnosno dvostruko manje. Sud je dalje zaključio da je četvrtoapelant iskoristio ovlasti premijera, pa je sačinio i potpisao i „pismo namjere“ 14. travnja 2020. godine, iako je 2. travnja 2020. godine već bio potpisao „pismo namjere“ (vidi točku 14. ove odluke). U to naknadno pismo namjere, četvrtoapelant je, kako je sud naveo, unio neistinit navod da je kao premijer potpisao kupovinu spornih respiratora. Nakon toga, prvoapelant je 15. travnja 2020. godine kao krajnji kupac potpisao aneks ugovora kojim prodavatelj iz Kine prodaje kupcu – pravnoj osobi iz Podgorice (Crna Gora) 100 komada spornih respiratora. Prvoapelant je 15. travnja 2020. godine putem e-maila od S. L. primio profakture za sporne respiratore i to jednu “s uvećanom cijenom respiratora od 3,9 milijuna eura“, a drugu nepotpisanu profakturu tog uvećanog iznosa u protuvrijednosti od 30.000.000,00 RMB (valuta NR Kine), koje je S. L. prethodno pribavila od S. C. iz Velike Britanije. Prvoapelant je istog dana, na temelju tih profaktura, izdao nalog banci za doznaku u inozemstvo iznosa od 7.620.300,00 KM u korist pravne osobe iz Kine. Taj nalog je realiziran 16. travnja 2020. godine. Sud je dalje zaključio da je drugoapelant, u razdoblju do 24. travnja 2020. godine, prekoračivši ovlasti direktora FUCZ-a, naložio S. A., pomoćnici direktora FUCZ-a, „da u svim dokumentima spisa nabave respiratora izvrši izmjene predmeta ugovora“, pa da umjesto ranije ugovorenog modela respiratora unese model spornih respiratora. Osim toga, naložio joj je da se u spis nabave uloži specifikacija modela spornih respiratora, te da uništi stranice dokumenata i specifikaciju modela dogovorenih respiratora. Sud je naveo da je drugoapelant pomoćnicu direktora doveo u zabludu „da se radi o tehničkoj grešci, u što je ona povjerovala“, pa da je učinila onako kako je drugoapelant naložio.

16. U točki 1.3 izreke presude (točka 2.3 izreke optužnice) navedeno je da je prvoapelant u razdoblju od 3. travnja do 4. svibnja 2020. godine raspolagao novcem za koji je znao da je stečen učinjenim radnjama navedenim u toč. 1.1 i 1.2 izreke presude tako što je vršio plaćanja i isplate u Bosni i Hercegovini i inozemstvu u ukupnom iznosu od

oko 400.000,00 KM. Dalje je navedeno da je prvoapelant 27. travnja 2020. godine, „u opisanoj namjeri raspolaganja“, podigao u gotovini novac u iznosu od 100.000,00 KM koji je uporabio „na njemu poznati način“. S ciljem prikrivanja te gotovinske isplate i svrhe korištenja novčanih sredstava, prvoapelant je 5. svibnja 2020. godine izdao nalog knjigovotkinji V. K. da sačini odluku o povećanju blagajničkog maksimuma na 120.000 KM, te da odluku datira s danom 27. travnja 2020. godine, nakon čega je s ciljem daljnjeg prikrivanja prirode tih novčanih sredstava naložio V. K. da sačini odluku o raspodjeli tih novčanih sredstava za navodni otkup malina, što je V. K. i uradila.

17. U točki 1.4 izreke presude (po točki 2.4 optužnice) sud je naveo da su prvoapelant i četvrtoapelant znali da je trećeapelantova temeljna djelatnost „ostala prerada i konzerviranje voća i povrća“ i da nije upisan u Registar veleprometnika medicinskih sredstava, što bi, prema članku 77. Pravilnika o medicinskim sredstvima, bio uvjet za uvoz i promet medicinskih sredstava. Unatoč tome, prvoapelant je tražio od četvrtoapelanta da se ishodi upis trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava i izdavanje dozvole za uvoz medicinskih sredstava Agencije za lijekove i medicinska sredstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu ALMS). Četvrtoapelant je, koristeći službeni položaj, naložio H. G., direktoru Ureda premijera Vlade FBiH (u daljnjem tekstu: Ured premijera), da u ime tog Ureda i u ime premijera u kontaktima sa službenim ili odgovornim osobama ALMS-a, ishodi upis trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava. Prema tim uputama H. G. je i postupao, te je u neposrednim kontaktima s H. A., članom Stručnog vijeća ALMS-a, dobio kontakt-telefon I. F., glavnog inspektora ALMS-a. S njim je 23. travnja 2020. godine telefonskim putem ostvario neposredni kontakt, nakon čega je istog dana prvoapelant podnio ALMS-u zahtjev za upis u Registar veleprometnika medicinskim sredstvima. Dalje je navedeno da je 25. travnja 2020. godine na Međunarodni aerodrom u Sarajevu dopremljeno ukupno 80 komada spornih respiratora, nakon čega je 27. travnja 2020. godine trećeapelant upisan u Registar veleprometnika medicinskih sredstava, iako nije ispunjavao uvjete propisane odredbom članka 109. ZLMS-a. Naime, u skladu s odredbom članka 109. stavak (1) toč. a), trećeapelant nije prije početka bavljenja navedenom djelatnošću svoju djelatnost prijavio ALMS-u niti je ispunjavao ostale uvjete propisane člankom 109. stavak (1) toč. b), c) i d). Istog dana trećeapelant je dobio suglasnost za hitan uvoz medicinskih sredstava koja nisu upisana u Registar medicinskih sredstava BiH, dok je 27. svibnja 2020. godine dopremljeno preostalih 20 spornih respiratora. To je, kako je navedeno, omogućilo prvoapelantu i njegovoj pravnoj osobi (trećeapelantu) stjecanje imovinske koristi „u samo njemu točno poznatom iznosu, ali ne manje od 694.747,78 KM“. Taj iznos čine sredstva blokirana prema rješenju Suda BiH od 8. svibnja 2024. godine, po trećeapelantovom računu (u ukupnom iznosu od 1.096.520,78 KM) i potrošena sredstva opisana u točki 1.3 izreke. To je proračunu Federacije BiH prouzrokovalo štetu „u neutvrđenoj novčanoj visini“ jer kupljena a potom i isporučena medicinska oprema, 100 komada spornih respiratora, „ne posjeduje ni minimum potrebnih bitnih karakteristika za adekvatan tretman pacijenata koji zbog oboljenja COVID-19 imaju srednje i teške kliničke slike, zbog čega se ne

preporučuje njihova primjena u jedinicama intenzivne njege, odnosno nisu namijenjeni za uporabu u invazivnom liječenju, posebno za bolesnike oboljele od COVID-19, koji su u kritičnom stanju i kojima može trebati dugotrajna invazivna i visoko-niska ventilacija".

18. U točki 1.5 izreke presude (po točki 2.5 optužnice) utvrđeno je da je u razdoblju od 25. ožujka do 25. travnja 2020. godine drugoapelant, prekoračivši granice ovlasti, bez pokrenutog postupka javne nabave u skladu sa Zakonom o javnoj nabavi, s ciljem osiguranja osnove za zaključenje ugovora o kupovini zaštitne opreme, pozvao prvoapelanta kao odgovornu osobu trećeapelanta da dostavi FUCZ-u ponudu za prodaju zaštitne opreme. Prvoapelant je istog dana to i učinio, te e-mailom dostavio ponudu, nakon čega su u međusobnim kontaktima utvrđivali cijenu i količinu zaštitne opreme. Četvrtoapelant je, prekoračivši granice ovlasti premijera, stupio u kontakt s prvoapelantom, pa je 2. travnja 2020. godine naložio B. Dž., tajnici u Uredu premijera, da e-mailom prvoapelantu dostavi „zahtjev – dio ukupnih potreba", u čijem sadržaju su u tabličnom prikazu iskazane količine potreba s pretpostavljenim cijenama sukladno raspoloživim sredstvima u proračunu, te da pripremi ponudu po dostavljenom dijelu dokumenta. Četvrtoapelant se pri tome koristio dijelom službenog dokumenta Zavoda za javno zdravstvo FBiH – „Plan iskazanih potreba za zdravstvene ustanove u FBiH" koji je usvojio Krizni stožer Ministarstva zdravstva FBiH. Prvoapelant je istog dana na e-mail Ureda premijera dostavio ponudu naslovljenu na kupca, Vladu FBiH, s iskazanom ukupnom cijenom bez PDV-a u iznosu od 2.900.000,00 KM, koju je formirao na temelju dostavljenog plana potreba, a koju je 3. travnja 2020. godine direktor Ureda Premijera, po četvrtoapelantovom nalogu, dostavio drugoapelantu putem aplikacije *Viber*. Do realizacije nije došlo uslijed nedostatka odobrenih sredstava FUCZ-a, a potom i istražnih aktivnosti nadležnih organa.

Obrazloženje prvostupanjske presude

19. U obrazloženju presude Sud BiH je ukazao da je za razumijevanje optužnice „bitno razumijevanje Zakona o javnim nabavama". Također, Sud BiH je ukazao na određene okolnosti koje su prethodile tom događaju i koje su bitne za presuđenje.

20. Najprije, sud je naveo da je Vlada FBiH, nakon što je proglašeno stanje pandemije, donijela Odluku o proglašenju stanja nesreće uzrokovane koronavirusom i niz zaključaka za primjenu navedene odluke. Zaključkom broj 4 Vlade FBiH zadužen je „FUCZ da na temelju Odluke o izmjenama i dopunama Odluke o uvjetima i načinu korištenja sredstava ostvarenih po osnovi posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća osigura u što kraćem roku operativnost sredstava namijenjenih za nabavu opreme, karantena i dr."

21. Zaključkom broj 6 Vlada FBiH je dala „suglasnost zdravstvenim ustanovama da mogu hitno provesti postupak javnih nabava, u skladu sa člankom 10. Zakona o javnim nabavama, radi nabave na tržištu dostupnih respiratora, medicinske opreme, medicinskih sredstava". Pokrenuta je rasprava o suspendiranju Zakona o javnim nabavama, te je donesen Zaključak broj 5 kojim je naloženo Vladi FBiH da se obrati

Vijeću ministara i zatraži „hitnu izmjenu članka 10. Zakona o javnim nabavama kako bi se osiguralo izuzeće od primjene tog zakona kod nabave opreme i dr. za suzbijanje širenja koronavirusa“. Kako je Sud BiH to kasnije u presudi naveo, svrha i cilj navedene odluke Vlade i pratećih zaključaka 4., 5. i 6. je bila „očigledna namjera Vlade da se pozivanjem na članak 10. Zakona o javnim nabavama, radi učinkovite borbe protiv pandemije, zdravstvenim ustanovama povjeri postupak javnih nabava odstupanjem od odredaba Zakona o javnim nabavama i tako pojednostavi postupak“. Time je Vlada za postupke javnih nabava suspendirala primjenu zakona u korist zdravstvenih ustanova. Zdravstvenim ustanovama su dane široke diskrecijske ovlasti da nabavljaju medicinsku opremu i sredstva prema vlastitoj procjeni, bez utvrđenih procedura po Zakonu o javnim nabavama, ali s registriranim veletrgovcima medicinskih sredstava i lijekova. Iako je navedeno da je takva odluka Vlade FBiH sporna, sud ju je tumačio kao „dobronamjeran napor Vlade da se olakša i ubrza nabava svih neophodnih sredstava i opreme“.

22. Sljedeći dan Agencija za javne nabave izdala je priopćenje kojim je ukazala na postupke javnih nabava u slučaju hitnosti, kada se koristi članak 21. Zakona o javnim nabavama, a priopćenje je javno upućeno svim ugovornim organima, pa i FUCZ-u.

23. Imajući u vidu optuženje, sud je naveo nekoliko pitanja na koja se moralo odgovoriti. Najprije se postavilo pitanje je li FUCZ mogao biti ugovorni organ sporne javne nabave i koji je postupak trebao biti proveden u skladu sa Zakonom o javnim nabavama. Zatim, ukoliko se radi o nezakonitoj javnoj nabavi, je li se radilo o radnjama zlouporabe službenih i odgovornih osoba radi pribavljanja koristi za sebe ili za druge. Dalje, ukoliko se radi o zlouporabama, jesu li apelanti postupali udruženo, kao kriminalna skupina. Ostala pitanja od značaja za utvrđivanje optužnih tvrdnji ticala su se pribavljene koristi, štete i kvalitete nabavljenih respiratora. Dalje, s obzirom na to da se u optužnici tvrdilo da nabavljeni sporni respiratori ne zadovoljavaju ni minimum kvalitete, Sud BiH je smatrao da je bilo potrebno odgovoriti i na pitanje je li prije odluke o nabavi i pokrenutog postupka bila utvrđena vrsta i karakteristike respiratora koji se trebaju nabaviti, njihova količina i tko je to trebao definirati.

24. Sud je dalje ukazao da je u tijeku postupka kao dokaz proveden dokument „Plan potreba Zavoda za javno zdravstvo“ u kojem je iskazana potreba za nabavom „300 respiratora za djecu i odrasle“. Odluku o nabavi, čime je zvanično započeo postupak javne nabave, donio je drugoapelant u svojstvu direktora FUCZ-a.

25. Dalje u obrazloženju Sud BiH je naveo da FUCZ kao ugovorni organ nije mogao pokrenuti postupak javne nabave respiratora na način da drugoapelant donese odluku o izuzeću od primjene zakona, pozivajući se na članak 10. Zakona o javnim nabavama. Naime, kako je obrazloženo, kada se odlučio za javnu nabavu respiratora, ugovorni organ je morao primijeniti članak 21. Zakona o javnim nabavama, te je drugoapelantova obveza bila na zakonit i pravilan način tumačiti odredbe Zakona o javnim nabavama. Sud je dalje naveo da bi se pravilnom primjenom zakonskih odredaba izbjeglo avansno plaćanje

nekvalificiranom dobavljaču, kao i nezakonita javna nabava kojom je dodijeljeno deset milijuna KM proračunskog novca. Sud BiH je zaključio da ugovorni organ, FUCZ, nije samostalno, savjesno i profesionalno pokrenuo postupak javne nabave, da nije izabrao odgovarajući postupak prema zakonu i pravilno i zakonito utvrdio elemente javne nabave i predmet, niti se pravilno i zakonito opredijelio za ugovornu stranu. Ugovorni organ nije odabrao jednog od 273 registrirana veleprometnika medicinske opreme. Sud je zaključio da su drugoapelant i četvrtoapelant djelovali zajednički, s umišljajem da prvoapelantu i trećeapelantu pribave korist. Do tog zaključka sud je došao analizom subjektivnih, ali i objektivnih dokaza – rezultata pribavljenih pretresima mobilnih telefona, koje su u međusobnoj komunikaciji koristili apelanti, a koji su izvedeni na glavnom pretresu. Sud BiH je naveo da je „izvan razumne sumnje" utvrdio da je dogovor o odabiru trećeapelanta kao dobavljača medicinske opreme „u svijesti [drugoapelanta i četvrtoapelanta] trebao biti tajan", iz čega proizlazi svijest apelanata o zabrani takvog međusobnog prethodnog dogovaranja, a zatim i negiranje da su imali međusobnu komunikaciju prije, u vrijeme i nakon zaključenja ugovora.

26. U svezi s tim, sud je ukazao na kontakte između apelanata od 25. ožujka 2020. godine nadalje. Naime, sud je naveo da je drugoapelant pozvao prvoapelanta 26. ožujka 2020. godine, nakon što je FUCZ održao izvanrednu sjednicu na kojoj je razmatran pregled „Plana potreba medicinske opreme i sredstava", koji je kasnije bio korišten kao osnova za nabavu medicinske i zaštitne opreme. Taj kontakt se, kako je sud naveo, desio prije nego što je prvoapelant uputio zahtjev FUCZ-u s prvom ponudom (jedna maska – jedna marka). Imajući to u vidu, sud nije prihvatio tvrdnju da apelanti nisu međusobno komunicirali, te da se radi o samoinicijativnoj ponudi koju je prvoapelant poslao. Suprotno tome, sud je zaključio da je prvoapelant pozvan da dostavi ponudu, odnosno da je već postojao dogovor o izboru trećeapelanta kao dobavljača.

27. Umišljaj, odnosno dogovor o prethodnom izboru trećeapelanta kao dobavljača mimo svih uvjeta koje propisuje Zakon o javnim nabavama, kako je sud zaključio, odnosi se i na četvrtoapelanta. Naime, po četvrtoapelantovom nalogu, iz njegovog kabineta je prvoapelantu dostavljen e-mail s „Planom potreba za nabavu medicinske i zaštitne opreme", uz molbu da dostavi ponudu. To, prema zaključku suda, dokazuje da je 2. travnja 2020. godine postojao dogovor prvoapelanta i četvrtoapelanta da prvoapelant bude izabran kao dobavljač medicinske i zaštitne opreme, iako još nije bio pokrenut postupak javne nabave te opreme. Sud je dalje naveo da je prvoapelant istog dana dostavio ponudu kupcu „Vladi Federacije BiH" za medicinsku i zaštitnu opremu s jednakim količinskim vrijednostima kao u tabličnom prikazu potreba, koji je prethodno iz Ureda premijera dostavljen prvoapelantu. U odnosu na taj zaključak sud je ukazao na poruku koju je drugoapelant poslao H. G., direktoru Ureda premijera, koji je i saslušan u postupku. Sadržaj poruke pokazuje da je drugoapelant obavijestio H. G. „da mu je bio [prvoapelant] i da su razmatrali predmet ponude u odnosu na iskazane potrebe za nabavom medicinske i zaštitne opreme". Sud je naveo da je to potkrijepljeno sadržajem komunikacije između

četvrtoapelanta i H. G. Sud je naveo da je četvrtoapelant u *Viber* poruci iskazao „očekivanje da je zaključen ugovor s [trećeapelantom]“. Isti zaključak kao za medicinsku opremu sud je izveo i za respiratore, odnosno zaključio je da je prije dostavljanja ponude i zaključenja ugovora postojala komunikacija među apelantima, odnosno dogovor da prvoapelant bude izabran, bez obzira na (ne)postojanje uvjeta za to. Sud je u svezi s tim citirao poruku koju je prvoapelant dostavio četvrtoapelantu 29. ožujka 2020. godine, u kojoj je navedeno: “A. mi je rekao da Vam se javim u vezi respiratora pa kada budete imali minutu javite se“, a zatim je naveo i ostvarene telefonske komunikacije između tih apelanata. Na temelju toga, sud je zaključio da je „osoba A.“ upoznata s nabavom respiratora i da četvrtoapelant kao premijer odlučuje o nabavi. Dalje, sud je naveo dokaze iz kojih proizlazi zaključak o komunikaciji prvoapelanta i četvrtoapelanta u svezi s respiratorima, odnosno o stanju cijena i ponudi, te o tome da je prvoapelant čekao na odobrenje četvrtoapelanta da može započeti realizaciju nabave respiratora.

28. Sud je zaključio da su apelanti međusobno komunicirali i pripremali zaključenje ugovora, i to u vrijeme prije zaključenja ugovora kojim je posao javne nabave povjeren trećeapelantu kao pravnoj osobi. Iz provedenih dokaza sud je zaključio da je stvarnu vlast o izboru dobavljača, vrste i predmeta ugovora, a zatim o promjeni dobavljača predmeta ugovora imao četvrtoapelant. S druge strane, drugoapelant je formalno donosio odluke, mimo zakonom propisanih uvjeta, znajući da četvrtoapelant izvan svojih službenih ovlasti favorizira prvoapelanta.

29. Sud BiH je u presudi napravio razliku između „nedovršene nezakonite javne nabave respiratora“, koja nije realizirana jer se ugovoreni respiratori nisu mogli naći na tržištu nakon što je zaključen ugovor o javnoj nabavi, i realizirane nabave spornih respiratora, kao i nabave zaštitne medicinske opreme.

30. Dakle, sud je najprije utvrdio da su dokazane optužne tvrdnje u odnosu na točku 1.5 izreke presude (vidi točku 18. ove odluke). U svezi s tim, sud je zaključio da je nedovršena nabava zaštitne medicinske opreme počela kontaktom između drugoapelanta i prvoapelanta 25. ožujka 2020. godine uvečer, nakon čega je uslijedila prvoapelantova ponuda koja je dostavljena FUCZ-u. U e-mailu, koji je trećeapelantova uposlenica poslala na službeni e-mail FUCZ-a sljedećeg dana, navedeno je da se ponuda za maske dostavlja „sukladno telefonskom razgovoru direktora [prvoapelant] i gospodina [drugoapelant]“. Na temelju prezentirane komunikacije, e-mailova, ali i iskaza saslušanih svjedoka, Sud BiH je zaključio da je postojao dogovor za izbor prvoapelanta kao dobavljača bez provedbe bilo kakvog postupka u skladu sa Zakonom o javnim nabavama, te da nije postojala ponuda trećeapelanta, već je prvoapelant pozvan da je dostavi. Pri tome, za sud je bilo indikativno da se ovaj kontakt koji je inicirao drugoapelant ostvario istog dana kada je održana izvanredna sjednica FSCZ-a na kojoj je razmatran pregled „Plana potreba medicinske opreme i medicinskih sredstava“ koji će služiti kao osnova za nabavu opreme i sredstava. Također, sud je ukazao na zapisnik sa sjednice FSCZ-a te da je obrazloženje

za Plan potreba dao upravo drugoapelant. Pri tome sud nije prihvatio prvoapelantov navod da je ponude samoinicijativno slao. To, prema zaključku suda, govori o postojanju umišljaja kod apelanata u pravcu dogovora o prethodnom nezakonitom izboru trećeapelanta kao dobavljača izvan svih zakonom propisanih uvjeta, bez pokrenutog postupka, odnosno protivno odredbama Zakona o javnim nabavama. Umišljaj na strani apelanata u pravcu dogovora o nezakonitom izboru prvoapelanta odnosi se i na četvrtoapelanta jer je iz Kabineta premijera FBiH prvoapelantu poslan „Plan potreba za nabavu dijela medicinske i zaštitne opreme“ i „moli“ se da dostavi ponude.

31. Dalje, sud je ukazao na poruku iz *Viber* komunikacije koju je prvoapelant poslao četvrtoapelantovoj tajnici B. Dž. 2. travnja 2020. godine: „Ako niste pronašli dobrog dobavljača i za ostale stvari stojim na raspolaganju s ovim avionom kojim će doći respiratori“. O tome je svjedočila B. Dž., kao i o e-mailu koji je prvoapelantu dostavljen iz Ureda premijera da se pripremi ponuda. Dalje, sud je izveo zaključak o postojanju dogovora između četvrtoapelanta i prvoapelanta, a ne FUCZ-a, odnosno drugoapelanta, koji je jedini mogao biti ugovorni organ za ovu nabavu. Po tom dogovoru, kako je navedeno, prvoapelant je dostavio ponudu Uredu premijera, a ne FUCZ-u kao ovlaštenom ugovornom organu za tu nabavu. To je, kako je sud naveo, potvrdio i svjedok H. G., direktor Ureda premijera. Iako je taj svjedok za određene dijelove iskaza iz istrage naveo da ih je dao „pod prijetnjom od uhićenja“, Sud BiH je prihvatio iskaz tog svjedoka iz istrage kao istinit i vjerodostojan i suglasan s drugim dokazima. Sud je naveo i da svjedok nije imao primjedaba na način saslušanja, kako je navedeno u zapisniku, kao i da je druge dijelove iskaza dane u istrazi potvrdio kao točne. Sud je ukazao i na *Viber* komunikaciju između drugoapelanta i četvrtoapelanta i H. G. Sud je dalje naveo da je dogovor apelanata o izboru trećeapelanta kao dobavljača medicinske opreme, uključujući respiratore, postojao „bez obzira na objektivne okolnosti koje su postojale na strani [trećeapelanta]“. Naime, kako je navedeno, radi se o pravnoj osobi koja nije imala nikakvo prethodno iskustvo u poslovanju s tom vrstom robe i usluga, pravnoj osobi bez potrebnih referenci i boniteta, koja nije bila upisana u Registar veleprometnika medicinskih sredstava i opreme. Sud je dalje naveo da do realizacije te nezakonite javne nabave zaštitne medicinske opreme nije došlo zbog nedostatka financijskih sredstava, kao i zbog toga što su ih otkrili organi gonjenja.

32. U odnosu na dokazanu nezakonitu javnu nabavu respiratora, Sud BiH je naveo da su četvrtoapelant i drugoapelant voljno poduzeli kaznenopravne radnje zlouporabe, svjesni da je Zaključkom broj 6 Vlade FBiH dana mogućnost zdravstvenim ustanovama da postupak provedu u skladu sa člankom 10. Zakona o javnim nabavama. Osim toga, znali su da FUCZ nema organ koji osigurava provedbu javnih nabava u skladu s odredbama članka 79. Zakona o zdravstvenoj zaštiti, članka 109. Zakona o lijekovima i medicinskim sredstvima i članka 77. Pravilnika o medicinskim sredstvima. Pri tome su znali da će se postupak javne nabave obaviti direktnim zaključenjem ugovora protivno odredbama Zakona o javnim nabavama i da će se nabava dodijeliti trećeapelantu, koji

nije upisan u Registar veleprometnika medicinskih sredstava. Sud BiH je zaključio da je četvrtoapelant, u svojstvu premijera Federacije, prekoračio i iskoristio svoje ovlasti koje su propisane odredbom članka 9. Zakona o Vladi FBiH, na način da je samovlasno poduzimao radnje ugovornog organa protivno ovlastima premijera Vlade**,** a naročito protivno citiranom Zaključku broj 6 Vlade FBiH. Pri tome je, kako je sud naveo, znao da ni Vlada FBiH niti FUCZ ne mogu biti ugovorni organ primjenom članka 10. Zakona o javnim nabavama, kao i da trećeapelant ne može biti uvoznik odnosno veletrgovac medicinskim sredstvima. Unatoč tome, četvrtoapelant ga je neovlašteno i protupravno odabrao za ponuđača odnosno ugovornu stranu prilikom nezakonite javne nabave respiratora kako bi prvoapelantu i njegovoj pravnoj osobi omogućio stjecanje imovinske koristi.

33. Sud je naveo da je dokazano da je četvrtoapelant odabrao prvoapelanta na preporuku ili prema uputi izvjesnog „A.“, kako to proistječe iz uloženih materijalnih dokaza, odnosno iz SMS komunikacije od 29. ožujka 2020. godine (vidi točku 27. ove odluke). Tom SMS porukom je, kako je navedeno, započet postupak pregovaranja oko nabave respiratora između prvoapelanta i četvrtoapelanta. Također, sud je utvrdio da je dan prije tog kontakta prvoapelant razmjenjivao poruke s K. M. u svezi s respiratorima te da mu je poslao poruku: „Odlično brate, imat ćeš samnom odlučan posao.“ Sud je zaključio da je prvoapelant „ispitivao tržište, ali siguran u uspjeh posla“. Također je zaključio da se radi o protupravnom i izvaninstitucionalnom djelovanju ostvarivanjem kontakta između prvoapelanta i četvrtoapelanta, privatnim telefonom, u koji se, kako je sud naveo, četvrtoapelant nije smio uključiti jer je to izlazilo iz okvira njegovih ovlasti kao premijera. Sud je istaknuo da Vlada Federacije nije donijela odluku o javnoj nabavi medicinskih respiratora, da premijer Federacije nije mogao biti u ulozi zastupnika ugovornog organa i da ugovorna strana za javnu nabavu medicinskih respiratora nije mogla biti tvrtka čija je temeljna djelatnost „ostala prerada i konzerviranje voća i povrća“, koja nije bila registrirana, pa tako ni kvalificirana za veletrgovinu medicinskim sredstvima. Kako je Sud BiH zaključio, četvrtoapelant ne samo da je odgovorio na očigledan poziv za izvaninstitucionalnu komunikaciju, već je, prekoračivši granice svojih ovlasti, zajedno s prvoapelantom dogovorio nabavu i pripremio je za cjelokupnu realizaciju, da bi na kraju drugoapelant samo formalno proveo javnu nabavu kao osoba koja je za to ovlaštena u svojstvu zvaničnog ugovornog organa. Na temelju komunikacije ostvarene između prvoapelanta i četvrtoapelanta Sud BiH je zaključio da se radi o direktnim pregovorima u pogledu izbora vrste i predmeta ugovora. Sud BiH je ukazao na komunikaciju prvoapelanta i četvrtoapelanta, e-mailove u kojima je vidljiva specifikacija respiratora. Kontakt između ova dva apelanta se u nastavku vodio posredstvom B. Dž., tajnice iz Ureda premijera, ali po izravnim uputama četvrtoapelanta. Dalje, sud je naveo da je četvrtoapelant s privatnog e-maila prosljeđivao poruke na službeni e-mail Kabineta, a te poruke su „očigledno samo formalno prosljeđivane Federalnom zavodu javnog zdravstva“. Međutim, komunikacija i izravan proces pregovaranja su nastavljeni između prvoapelanta i četvrtoapelanta. Sud se pozvao na poruku od 1. travnja 2020. godine koju je prvoapelant poslao K. M. koji je svjedočio u postupku, a koja glasi: „Brate, zovem

te brzo, čekam njih. Radimo posao od deset miliona, samo da vidimo šta.“ Ovo je sud doveo u svezu s brojem respiratora iz pisma namjere (koji je sa 200 prepravljen na 100), što je sud dalje povezao s izravnim pregovaranjem prvoapelanta i četvrtoapelanta.

34. Sud BiH je naveo da odlučni značaj u nizu indicija, odnosno činjeničnih pojedinosti koje u svom sadejstvu upućuju samo na jedan zaključak, a to je da je četvrtoapelant u pregovorima s prvoapelantom prekoračio svoje ovlasti i djelovao izvaninstitucionalno, predstavlja činjenica da je proces pregovaranja rezultirao postignutim dogovorom o predmetu ugovora koji je zaključen 3. travnja 2020. godine između FUCZ-a i trećeapelanta i to za ugovoreni model respiratora (HC VE003), u količini od 100 kompleta i ukupne cijene od 4.200.000,00 eura. Potvrdu adekvatnosti tih respiratora zatražila je B. Dž., po četvrtoapelantovoj uputi, od doktorice A. Č., koja je također svjedočila u postupku. Također, sud je utvrdio da je prvoapelant 2. travnja 2020. godine dobio od K. M. nepotpisan ugovor o kupoprodaji respiratora između trećeapelanta i pravne osobe iz Hrvatske. Sud je zaključio da je prvoapelant imao saznanje o vrijednostima ugovornog odnosa, na temelju izravne komunikacije sa četvrtoapelantom. U nastavku događaja, prvoapelant je istog dana ostvario kontakt s drugoapelantom, a zatim je poslao e-mail na adresu FUCZ-a. U prilogu tog e-maila je bila ponuda respiratora sa specifikacijom, količinom i cijenom koju je već dogovorio sa četvrtoapelantom. Sljedeći dan je potpisan ugovor između FUCZ-a i trećeapelanta prema ponudi od prethodnog dana. Predmet ugovora jednak je već dostavljenom i unaprijed pripremljenom ugovoru između trećeapelanta i osoba iz Hrvatske, koji je uslijedio nakon uspješnih dogovora prvoapelanta i četvrtoapelanta.

35. Upravo na temelju tog ugovora, odnosno na temelju tako iskazane cijene, kasnije je isplaćen novac trećeapelantu. Na taj način, kako je ukazao Sud BiH, formirana cijena je kasnije korištena kao nepromijenjena, iako se promijenio predmet ugovora i iako su kasnije predmet ugovaranja bili respiratori druge vrste. Sud je naveo da komunikacije između apelanata djeluju u potpunom skladu i „predstavljaju sistem indicija koje u svom sklopu i povezanosti isključuju svaku drugu mogućnost osim one da je [četvrtoapelant] prekoračio granice ovlasti i samovlasno i protupravno preuzeo ulogu zastupnika ugovornog organa“. Privatno je ostvario kontakt s prvoapelantom i dogovarao predmet javne nabave, sve kako bi pogodovao prvoapelantu i trećeapelantu. Svjedokinja B. Dž. se na glavnom pretresu izjasnila glede ponude za nabavu ugovorenih respiratora, te je sud zaključio da „takav postupak, na takav način, nije predstavljao praksu prema svim ponuđačima, u odnosu na sve ponude, već očigledno pogodovanje, prema uputama četvrtoapelanta, poznatom i odabranom ponuđaču“. Svjedokinja dr. A. Č., koja je slala B. Dž. slike aparata za koje je smatrala da su pouzdani i dugoročni, u svom iskazu je navela da joj je B. Dž. odgovorila: „Ma uopšte ne znam što je ovo premijer uzeo da radi, sve je prebacio na kabinet... Gdje su štabovi i tijela razna...“ Iako je B. Dž. na glavnom pretresu izjavila da je neke radnje, konkretno informiranje V. koja je u to vrijeme bila tajnica generalne direktorice Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, poduzimala

samoinicijativno, sud je smatrao da na taj način želi ekskulpirati četvrtoapelanta. To naročito zato što je ova svjedokinja rekla da je sve ostale radnje poduzimala prema nalogu i uputi četvrtoapelanta, a što je u iskazu potvrdila i svjedokinja dr. A. Č., kojoj je B. Dž. rekla da će o tome upoznati četvrtoapelanta „pa neka odluči".

36. U svrhu realizacije te nezakonite javne nabave, s ciljem da se prvoapelantu omogući ostvarivanje imovinske koristi, sud je naveo da je četvrtoapelant iskoristio službeni položaj i potpisivanjem dva pisma namjere, kao i supotpisivanjem u dva navrata naloga za isplatu novca na trećeapelantov račun. Sud je na temelju izvedenih dokaza zaključio da su „pisma namjere" dio dokumentacije koju su zahtijevali kineski poslovni subjekti, prodavatelji medicinskih sredstava i opreme, kao potvrdu da se radi o nabavi koja je potrebna za određenu državu. I pored nesporne činjenice da je „pismo namjere" radnja u nadležnosti premijera, kao i da je taj dokument bio neophodan za kupovinu medicinskih uređaja iz Kine, Sud BiH je ocjenom provedenih dokaza zaključio da je četvrtoapelant iskoristio svoje ovlasti kada je potpisao navedena pisma namjere. Na okolnost kreiranja spornih pisama namjere iskaze su dali svjedoci B. Dž., K. M. i H. G., koje je Sud BiH prihvatio kao relevantne i vjerodostojne, dok je na okolnosti potpisa na tim dokumentima, na prijedlog četvrtoapelantove obrane, provedeno grafološko vještačenje. Kako je sud zaključio, interni dogovori između prvoapelanta i četvrtoapelanta posebno dolaze do izražaja u sadržaju pisama namjere, koja su sačinjena u svrhu omogućavanja realizacije prethodno dogovorene nezakonite javne nabave respiratora. Sud je naveo sadržaj pisma u kojem se spominju „predstavnik", model i količina iako je ugovor o kupoprodaji ugovorenog tipa respiratora tek trebao biti zaključen (3. travnja 2020. godine), dok je pismo datirano 2. travnja 2020. godine. Poruka koju je B. Dž. poslala prvoapelantu „100 i :)", prema ocjeni suda, upravo potkrepljuje navode optužbe da je četvrtoapelant, mimo ovlasti, ugovorio i količinu. Da je četvrtoapelant bio istrajan u tome da osigura realizaciju nezakonite nabave respiratora, kako sud navodi, potvrđuje i to što je, iako svjestan da je već ranije potpisao pismo namjere od 2. travnja 2020. godine, iskoristio ovlasti premijera te sačinio i potpisao i drugo „pismo namjere" od 14. travnja 2020. godine, u čiji sadržaj je unio neistinit navod da je on kao premijer potpisao kupovinu modela spornih respiratora (ACM812A) iako je znao da Vlada FBiH nije donijela odluku o javnoj nabavi respiratora niti je on u svojstvu premijera, u ime Vlade, potpisao ugovor o toj nabavi. Sud je zaključio da takvo četvrtoapelantovo ponašanje potvrđuje da je on postupao svjesno, „mimo normativnih pravila, a sve s ciljem postizanja zabranjene posljedice, zbog čega se ove inkriminirane radnje mogu podvesti pod suštinu obilježja kaznenog djela zlouporabe".

37. Obrana je pokušala relativizirati četvrtoapelantovu ulogu u odnosu na sporna „pisma namjere" pozivajući se na iskaz svjedoka G. M., koji je na glavnom pretresu govorio o tome kako se „premijer u vrijeme pandemije maksimalno angažirao na provedbi ekonomskih mjera i ublažavanju udara na ekonomiju", te na iskaz svjedokinje B. Dž. Obrana je ukazivala da je potpuno jasno da četvrtoapelantu „nije bila od posebnog značaja oznaka respiratora na 'pismima namjere' u vrijeme inkriminacije, da on nije

bio potpisnik ugovora niti je sudjelovao u nabavi, te da je njegovo pismo bilo samo potvrda da se respiratori nabavljaju za potrebe Federacije BiH, a ne u privatne svrhe“. Svjedokinja B. Dž. je također u iskazu navodila da je drugo pismo namjere potpisano „s nogu“, ali iskazi tih svjedoka i provedeno vještačenje, koje je sud prihvatio, nisu uvjerili sud da četvrtoapelant nije imao stvarna saznanja o tome koji respiratori su predmet nabave, odnosno saznanje o potpisanom „pismu namjere’“.

38. Dalje, Sud BiH je zaključio da je četvrtoapelant, nakon što je, protivno ovlastima, samovlasno poduzeo radnje ugovornog organa i dogovorio predmet javne nabave iako Vlada FBiH nije donijela odluku o nabavi respiratora, iskoristio svoje ovlasti tako što je istog dana kada je potpisao prvo „pismo namjere“ (2. travnja 2020. godine) sazvao hitnu sjednicu Vlade. Na toj sjednici su donesene odluke koje su bile nužan preduvjet za postizanje zabranjene posljedice – pribavljanja imovinske koristi prvoapelantu i trećeapelantu. Sazivanjem hitne sjednice Vlade FBiH, uz četvrtoapelantovu suglasnost, donesene su Odluka o odobravanju izdvajanja sredstava iz tekuće rezerve Vlade FBiH, kojom se FUCZ-u odobrava izdvajanje sredstava u iznosu od 4.950.000,00 KM, i Odluka o davanju prethodne suglasnosti FSCZ-u za nabavu materijala i opreme u uvjetima pogoršane epidemiološke situacije iz sredstava posebne naknade u ukupnom iznosu od 7.000.000,00 KM. Tim odlukama su osigurana sredstva za zaključenje ugovora koji je drugoapelant, u svojstvu direktora FUCZ-a, 3. travnja 2020. godine potpisao s prvoapelantom.

39. Sud BiH je istaknuo da je donošenje i usvajanje odluka o izdvajanju i dodjeli navedenih sredstava, kao i potpisivanje naloga za isplatu, zakonita aktivnost Vlade kao kolektivnog državnog organa, i premijera. Osim toga, nije sporno ni da su te odluke donesene jednoglasno, o čemu svjedoči sadržaj zapisnika s hitne sjednice Vlade FBiH. Međutim, iz provedenih dokaza sud je zaključio da je, za razliku od ostalih članova Vlade, četvrtoapelant znao i bio svjestan da su tim odlukama osigurana sredstva koja će putem FUCZ-a biti doznačena ranije odabranom trećeapelantu za kupovinu respiratora za prethodno ugovorenu cijenu. Sud je naveo da to upućuje na zaključak o četvrtoapelantovoj zlouporabi ovlasti jer se kao premijer suglasio s usvajanjem takvih odluka i potpisao ih s ciljem realizacije nezakonite javne nabave.

40. O okolnostima u kojima su donesene navedene odluke Vlade FBiH svjedočila je E. K., koja kao tajnica Vlade FBiH rukovodi Generalnim tajništvom koje priprema sjednice Vlade. Iz njezinog iskaza, koji je prihvatio kao vjerodostojan i relevantan, Sud BiH je utvrdio da nije bila uobičajena praksa da odluke Vlade FBiH, kojima se raspolaže financijskim sredstvima proračunskih korisnika, budu bez specifikacije sredstava i opreme koji će biti predmet nabave. Sud je naveo da to potvrđuje i sadržaj ranijih odluka Vlade FBiH od 20. i 25. ožujka 2020. godine, u kojima je sadržan pregled potreba materijala i opreme koji će biti predmet nabave. Međutim, takve specifikacije nije bilo u odlukama od 2. travnja 2020. godine.

41. Ured Vlade za zakonodavstvo i usklađenost s propisima Europske unije dao je pozitivno mišljenje o prijedlogu odluke o odobravanju izdvajanja sredstava iz tekuće rezerve Vlade FBiH navodeći da na tekst prijedloga odluke nemaju primjedbi, o čemu se izjasnio i svjedok Ž. S. Ipak, Sud BiH je ukazao da je „posebno indikativno da upravo odluke, koje su nesumnjivo bile u svezi s nezakonitom javnom nabavom respiratora, ne sadrže specifikacije predmeta čija je nabava neophodna“. Iz uopćenog i neodređenog navoda da se „sredstva odobravaju u svrhu nabave sredstava i opreme u uvjetima pogoršane epidemiološke situacije izazvane koronavirusom na području Federacije Bosne i Hercegovine“, kako je naveo Sud BiH, Vlada kao kolektivni organ u donošenju tih odluka nije mogla znati šta će biti predmet nabave. Međutim, sud je utvrdio da je četvrtoapelant znao u koju svrhu će sredstva biti iskorištena, s obzirom na radnje koje su prethodile odlukama Vlade FBiH, za koje je nesumnjivo utvrđeno da ih je on poduzeo. Stoga je sud zaključio da je postojala četvrtoapelantova namjera da svojom suglasnošću pri donošenju tih odluka učini operativnim sredstva za kupovinu respiratora. Kako je sud naveo, četvrtoapelantov umišljaj prilikom davanja suglasnosti bio je usmjeren upravo na realizaciju nezakonite javne nabave koju je unaprijed dogovorio.

42. Odluke Vlade FBiH koje su donesene četvrtoapelantovim radnjama zlouporabe, uz odluke FSCZ-a, bile su osnova za sačinjavanje naloga za isplatu koji je četvrtoapelant, iskoristivši ovlasti premijera, zajedno sa zamjenikom premijera potpisao 3. travnja 2020. godine. Na temelju toga, s računa proračuna FBiH isplaćena su novčana sredstva u visini od 10.530.000,00 KM na trećeapelantov račun.

43. Sud je dalje razmotrio radnje četvrtoapelanta i prvoapelanta na realizaciji upisa trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava i, u svezi s tim, ALMS-ovog izdavanja dozvole za uvoz medicinskih sredstava. Sud BiH je naveo da je u svezi s tim trebalo ispitati je li se radilo o pravilnom i zakonitom upisu trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava ALMS-a i, u svezi s tim, izdavanju dozvole za izvoz, s obzirom na to da je to bilo od značaja za procjenjivanje umišljaja i namjere. Trebalo je ispitati jesu li četvrtoapelant i prvoapelant zlouporabili ovlasti prilikom upisa, odnosno jesu li upis i izdavanje dozvole osigurani upravo radnjama tih apelanata.

44. Sud BiH je ukazao da u vrijeme dostavljanja ponude i potom zaključenja ugovora o nabavi medicinskih respiratora trećeapelant nije bio registriran za nabavu medicinskih sredstava. Zbog toga je trebalo razjasniti optužnu tvrdnju da je ta činjenica sama po sebi bila smetnja za zakonitu nabavu medicinskih sredstava odnosno velepromet tim sredstvima, kao i tvrdnju da su četvrtoapelant i prvoapelant bili svjesni tih činjenica i da su zlouporabili svoje službene ovlasti. Iz provedenih dokaza sud je utvrdio da je prvoapelant iskoristio svoje ovlasti odgovorne osobe u trećeapelantu jer je bio svjestan da trećeapelant ne ispunjava zakonske uvjete za registraciju u Registar veleprometnika medicinskih sredstava, pa tako ni za izdavanje dozvole za uvoz medicinskih sredstava. Unatoč tome, u namjeri da trećeapelantu i sebi nezakonito pribavi imovinsku korist,

zatražio je od četvrtoapelanta da on u svojstvu premijera, prekoračenjem ovlasti, ishodi nezakonit upis trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava.

45. U odnosu na navedeno, sud je cijenio iskaze saslušanih svjedoka optužbe te svjedoka četvrtoapelantove obrane A. Z., kao i uloženu materijalnu dokumentaciju, što je sve potom doveo u svezu s relevantnim odredbama blanketnih propisa. Sud je zaključio da je četvrtoapelant prekoračio ovlasti premijera FBiH kada je, koristeći svoj službeni položaj, naložio službenim osobama kojima je bio nadređen, i to H. G., šefu Ureda premijera Federacije, da se kod ALMS-a ishodi upis trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava, što je bio uvjet za uvoz i promet medicinskih sredstava, kao i izdavanje dozvole za uvoz medicinskih sredstava. H. G. je u iskazu opisao što se dešavalo i kada je i kako upoznao prvoapelanta. Iskaz svjedoka H. G. korespondira sa sadržajem uloženih materijalnih dokaza, odnosno komunikacijama koje je H. G. ostvario s H. A. i četvrtoapelantom. Sud je naveo iskaze i ostalih svjedoka koji su opisali svoj dio posla, te tko ih je kontaktirao i kada u svezi s registracijom i uvozom.

46. Ocjenom iskaza svjedoka sud je zaključio da hitno postupanje službenika ALMS-a u postupku upisa pravnih osoba u Registar veleprometnika medicinskih sredstava i izdavanje dozvole za uvoz medicinskih sredstava nije bilo neuobičajeno tijekom pandemije. Svi saslušani svjedoci su suglasno potvrdili da je sve što je bilo u svezi s pandemijom imalo prioritet i da se sa svim zahtjevima u svezi s tim postupalo u što kraćim rokovima. Službenici ALMS-a su tvrdili da su u konkretnom slučaju bili ispunjeni svi uvjeti za izdavanje dozvole za upis trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava i izdavanje dozvole za uvoz. Međutim, protivno tvrdnjama saslušanih svjedoka, Sud BiH je utvrdio da trećeapelant nije ispunjavao zakonske uvjete za upis u Registar veleprometnika medicinskih sredstava i izdavanje dozvole za uvoz medicinskih sredstava jer nije bio upisan u Registar veleprometnika medicinskih sredstava. Takav upis, kako je obrazloženo, prema članku 77. Pravilnika o medicinskim sredstvima, bio je uvjet za uvoz i promet medicinskih sredstava. Osim toga, sud je utvrdio da trećeapelant nije ispunjavao ni uvjete koji su propisani odredbom članka 109. Zakona o lijekovima i medicinskim sredstvima, s obzirom na to da prije početka bavljenja djelatnošću prometa medicinskih sredstava nije svoju djelatnost prijavio ALMS-u, kako je to propisano stavkom (1) točka a) navedenog članka zakona. Osim toga ,sud je utvrdio da trećeapelant nije ispunjavao ni ostale uvjete propisane člankom 109. stavak (1) toč. b), c) i d) istog zakona.

47. Kako je sud naveo, trećeapelantova temeljna privredna djelatnost koja je registrirana rješenjem o registraciji Okružnog privrednog suda u Bijeljini je „ostala prerada i konzerviranje voća i povrća“, te se mogao baviti isključivo registriranom djelatnošću. U vrijeme spornog prometa trećeapelant nije bio upisan kod Privrednog suda za djelatnost veletrgovine medicinskim sredstvima niti je izvršena takva registracija privredne djelatnosti kod Privrednog suda. Stoga je sud zaključio da su službene osobe ALMS-a „svjesno ignorirale, zanemarile činjenicu da se radilo o pravnoj osobi koja nije imala upisanu privrednu djelatnost veletrgovine medicinskim sredstvima u vrijeme nabave

medicinskih respiratora prije upisa u Registar veleprometnika medicinskih sredstava“, te su tako zanemarile propisane zakonske uvjete prilikom odlučivanja o upisu te pravne osobe u Registar veleprometnika medicinskih sredstava.

48. Iz provedenih dokaza sud je zaključio da su četvrtoapelant i prvoapelant bili svjesni činjenice da trećeapelant ne ispunjava zakonske uvjete za nabavu medicinskih respiratora niti uvjete za upis u Registar veleprometnika medicinskih sredstava. Unatoč tome, oni su zlouporabili svoje službene ovlasti, i to četvrtoapelant kada je od svojih podređenih namještenika zatražio da se ishodi upis takve pravne osobe za veletrgovinu medicinskim sredstvima, a prvoapelant kao odgovorna osoba u trećeapelantu kada je dostavio dokumentaciju kojom je dokazivao lažnu tvrdnju da njegova pravna osoba ispunjava uvjete iz članka 109. Zakona o lijekovima BiH. Kako je Sud BiH naveo, iz provedenih dokaza proistječe da je prvoapelant, radi upisa, ALMS-u „predao dokaze da [trećeapelant] ispunjava zakonom propisane uvjete“ i to: ugovor o radu na određeno vrijeme između trećeapelanta i A. B. i R. S. i ostalu dokumentaciju za te osobe. Sud BiH je naveo da je tijekom provođenja postupka utvrdio da A. B. i R. A. nisu kod trećeapelanta obavljale bilo kakve poslove i radne zadatke, već su bile samo fiktivno prijavljene kako bi trećeapelant mogao biti upisan kod ALMS-a. Te činjenice, kako je sud naveo, morale su biti poznate službenicima ALMS-a već iz same priložene dokumentacije, a posebno na temelju njihovog saznanja da se upis ove pravne osobe traži kako bi joj se omogućio hitni uvoz jer to „traži Federacija“. Zbog svega navedenog, sud je zaključio da trećeapelant nije mogao dobiti ni dozvolu za interventni uvoz medicinskih sredstava.

49. Imajući u vidu iskaze svjedoka o hitnosti u vrijeme pandemije, prioritetima i kratkim rokovima, sud je zaključio da je upis „iznuđen uslijed izvanredne situacije uzrokovane proglašenom nesrećom, potrebom da se hitno postupa“, kao i činjenicom da „Federacija uvozi“, odnosno uslijed intervencije službenih osoba iz FBiH u tom pravcu. Zbog toga, kako je sud naveo, službene osobe u ALMS-u „nisu u cijelosti pravilno primijenile odredbe Zakona o lijekovima i medicinskim sredstvima“. Krizna situacija poput proglašene nesreće uzrokovane pandemijom zahtijevala je da se takve procedure pojednostave i skrate rokovi, što su bile i smjernice europskih regulatornih i savjetodavnih tijela Europskog povjerenstva za postupke javnih nabava. Međutim, kako je naveo Sud BiH, to svakako nije značilo da se time omogućava kršenje ili izigravanje propisa u postupcima javnih nabava kao u konkretnom slučaju. Kazivanja i tvrdnje svjedoka, službenika ALMS-a, o valjanosti dokumentacije s aspekta zakona i podzakonskih akata nisu u konkretnom slučaju bili prihvatljivi za Sud BiH. Kako je sud naveo, tumačenje zakona i pravilnost i zakonitost upisa u tom konkretnom slučaju je obveza i nadležnost Suda BiH, koji je o ovim pravnim pitanjima dao svoju ocjenu za potrebe konkretnog predmeta, kao rješavanje prethodnog pitanja.

50. Međutim, sud je zaključio da su službenici ALMS-a postupali *bona fide* kako bi u vrijeme pandemije omogućili hitan uvoz medicinske opreme, „makar po cijenu kršenja propisa“. Osim toga, sud je naveo da iz provedenih dokaza proizlazi da su ti službenici

preporučili uvoz posredstvom druge pravne osobe jer su bili svjesni da trećeapelant ne ispunjava zakonom propisane uvjete. Sud je dalje naveo da je upravo četvrtoapelantovom radnjom – nalogom šefu Ureda Vlade FBiH da se ishodi trećeapelantov upis – počeo nezakonit upis trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava. U tom pravcu, kao potkrepljujući dokaz, sud je cijenio i iskaz E. K. koji je izjavio da mu je prvoapelant na pitanje je li registriran za promet, odnosno kako će prevazići činjenicu da nije registriran, odgovorio „da će premijer obezbijediti garanciju za društvo do dolaska opreme, odnosno da će se premijer pobrinuti za dozvolu do dolaska opreme“. Ovo je potvrđeno i sadržajem prvoapelantovog e-maila upućenog E. K. u kojem je navedeno: „Što se tiče dozvole za rad s medicinskom opremom, lično premijer rješava dozvolu i naša firma će imati do dolaska robe“. Stajalište obrane da se uvjeti za veletrgovinu medicinskim sredstvima trebaju cijeniti u momentu uvoza, sud je, pozivajući se na odredbu članka 109. Zakona o lijekovima, smatrao „apsurdnim i proisteklim iz pogrešnog tumačenja zakonskih propisa“.

51. Dalje, sud se bavio pitanjem je li izdana suglasnost za uvoz (ne)pravilna, odnosno je li morao postojati certifikat za proizvod. U nastavku je sud dodatno cijenio nalaz i mišljenje vještaka L. P., svjedoka obrane, direktora Instituta za mjeriteljstvo BiH. Konačno, sud je utvrdio da su u odnosu na prvoapelanta opisanim radnjama dokazane dvije kaznenopravne radnje kaznenog djela zlouporabe – zahtjev da se nezakonito ishodi upis trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava i da se ishodi izdavanje dozvole za uvoz medicinskih sredstava. Međutim, u odnosu na četvrtoapelanta, dokazana je jedna kaznenopravna radnja kaznenog djela zlouporabe – zahtjev da se nezakonito ishodi upis trećeapelanta u Registar veleprometnika medicinskih sredstava.

U odnosu na drugoapelanta

52. Sud BiH je naveo da je utvrdio da je drugoapelant, kao direktor FUCZ-a, po funkciji i načelnik FSCZ-a, zlouporabio svoje ovlasti tako što je te ovlasti prekoračio i iskoristio prilikom nezakonite javne nabave respiratora i zaštitne opreme, te da je počinio i kazneno djelo krivotvorenja službene isprave iz članka 389. stavak 2., u svezi sa stavkom 1. KZFBiH.

53. Sud je ukazao da je Tužiteljstvo optužnim aktom „postavilo pogrešnu optužnu tezu“ da FUCZ, koji zastupa drugoapelant, nije mogao biti ugovorni organ kod spornih javnih nabava medicinskih sredstava „ni pod kojim okolnostima“. Tu tvrdnju i argumentaciju Tužiteljstvo je gradilo na tome da FUCZ nije ispunjavao uvjete iz odredaba tri propisa, i to: članka 79. Zakona o zdravstvenoj zaštiti, članka 109. Zakona o lijekovima i medicinskim sredstvima, te članka 77. Pravilnika o medicinskim sredstvima. Sud je ocijenio da je takav stav Tužiteljstva pogrešan jer je FUCZ mogao biti ugovorni organ u konkretnom slučaju, ali samo u dva slučaja i po ispunjenju određenih zakonskih uvjeta. Prvo, FUCZ je mogao biti ugovorni organ primjenom članka 10. Zakona o javnim nabavama samo na temelju odluke i po ovlasti Vlade BiH. Međutim, točkom 6. zaključka Vlade FBiH

od 16. ožujka 2020. godine dana je suglasnost *isključivo zdravstvenim ustanovama* da u skladu sa člankom 10. Zakona o javnim nabavama mogu hitno provesti postupak javnih nabava medicinskih sredstava. Takva suglasnost nije dana i FUCZ-u. Drugo, FUCZ je mogao biti ugovorni organ i primjenom postupka iz članka 21. Zakona o javnim nabavama koji je predviđen za krizne situacije, koji je bio i preporučen u priopćenju Agencije za javne nabave. Tada bi se provela odgovarajuća procedura koja bi uključivala sudjelovanje povjerenstva za javne nabave ugovornog organa sa stručno kvalificiranom osobom za takvu javnu nabavu ili *ad hoc* obrazovano odgovarajuće povjerenstvo iz odredaba Zakona o zdravstvenoj zaštiti, Zakona o lijekovima i medicinskim sredstvima te Pravilnika o medicinskim sredstvima. Međutim, taj postupak u konkretnom slučaju nije proveden.

54. Sud je ukazao da je već utvrdio da su četvrtoapelant i drugoapelant u dva slučaja nezakonite javne nabave voljno poduzeli kaznenopravne radnje zlouporabe te je utvrdio ključnu ulogu drugoapelanta u oba slučaja. Sud je zaključio da je drugoapelant u svojstvu službene osobe, kao direktor FUCZ-a, po funkciji i načelnik FSCZ-a, zlouporabio svoje ovlasti, a bez njegovog sudjelovanja ove javne nabave se ne bi mogle realizirati. Naime, kako je obrazloženo, nakon što je četvrtoapelant, uz izvjesnog „A.“, odabrao prvoapelanta za ponuđača odnosno ugovornu stranu prilikom javne nabave respiratora, bez bilo kakvih konsultacija s drugoapelantom, drugoapelant se pojavio u ulozi zastupnika ugovornog organa kao puki izvršitelj, realizator te već ranije dogovorene javne nabave. Kako je Sud BiH naveo, dokazano je da je drugoapelant u svojstvu direktora FUCZ-a, koristeći i proširene ovlasti načelnika FSCZ-a, zahtijevao obvezno telefonsko sazivanje sjednice FSCZ-a za koju je, u svojstvu direktora FUCZ-a, pripremio prijedlog odluke o nabavi materijala i opreme u iznosu od 7.000.000,00 KM od 1. travnja 2020. godine te druge materijale za sjednicu. Međutim iz te odluke nije bio vidljiv predmet nabave, što je, kako je sud naveo, drugoapelant svjesno prikrio. Zatim se na sjednici FSCZ-a suglasio s donošenjem te odluke i u ime komandanta FSCZ-a tu odluku i potpisao.

55. U kontekstu tvrdnji optužbe da je navedena odluka donesena uz drugoapelantovo svjesno prikrivanje podataka o svrsi za koju se financijska sredstva zapravo osiguravaju, sud je cijenio iskaze svjedoka optužbe. Iskaze tih svjedoka sud je ocijenio pouzdanim i uvjerljivim za utvrđenje odlučne činjenice o namjernom i smišljenom prikrivanju podataka o predmetu nabave s ciljem njezine nezakonite realizacije. Sud je također ocijenio da su ti iskazi konzistentni i s dokazom obrane – iskazom svjedoka E. K., koji je sud također prihvatio kao istinit. Imenovani svjedoci, kako je Sud BiH naveo, koji su kao članovi Stožera Civilne zaštite sudjelovali u donošenju te odluke, suglasno su potvrdili da u trenutku kada je odluka donesena nisu znali za što će točno biti uporabljena sredstva u iznosu od sedam milijuna KM koja su izdvojena, ali da su svejedno glasali ne dovodeći u pitanje namjenu i cilj izdvojenih financijskih sredstava. Oni su izjavili da su smatrali da će Ministarstvo zdravstva i Zavod za javno zdravstvo odrediti specifikaciju opreme i sredstava koja će se nabaviti za taj iznos novca, da će članovi Stožera iz sektora zdravstva definirati ta pitanja s FUCZ-om, odnosno da će FUCZ, prije svega direktor,

sa Zavodom za javno zdravstvo i Federalnim ministarstvom zdravstva „naći rješenje u okviru sredstava donesenih ovom odlukom“. Sud BiH je naveo da su provedeni dokazi pokazali da u konkretnom slučaju ništa od toga nije učinjeno.

56. Cijeneći iskaze navedenih svjedoka, Sud BiH je zaključio da se na sjednicama Stožera „u kontinuitetu raspravljalo o potrebama zdravstvenog sustava, da su se u općenitoj raspravi spominjali i respiratori, koji su bez ikakve sumnje smatrani najvažnijim medicinskim sredstvom u borbi protiv COVID-19 i da su se kao takvi nalazili na prvom mjestu u Planu potreba koji je usvojen na sjednici Kriznog stožera Federalnog ministarstva zdravstva i s kojim su članovi Stožera“ bili upoznati. Međutim, iako je nesporno da je Plan potreba u kojem je iskazana potreba za „300 respiratora za djecu i odrasle“ bio osnova za buduće odluke stožera, kako su to svjedoci naveli, sporna odluka od 1. travnja 2020. godine, čiji je sadržaj bio općeg karaktera, ničim nije upućivala da se sredstva izdvajaju upravo za nabavu respiratora bilo koje vrste i specifikacije, što je trebalo biti jasno naznačeno s obzirom na praksu usvajanja odluka sa specifikacijom, odnosno pregledom sredstava i opreme koji će se nabaviti. Dalje, sud je naveo da tvrdnju svjedoka A. A., koji je jedini izjavio da je bio upoznat s time za šta će se sredstva utrošiti, nije mogao prihvatiti. Taj svjedok je kao izvor saznanja da je riječ o respiratorima naveo E. M., koji je, međutim, na glavnom pretresu decidirano izjavio da mu je drugoapelant „samo rekao da treba sazvati sjednicu i da će odluka koju mu je dostavila [S. A.] biti na dnevnom redu“.

57. Dalje, Sud BiH je s posebnom pažnjom cijenio iskaz svjedokinje S. A., koja je u FUCZ-u uposlena na mjestu pomoćnice direktora za financijsko-računovodstvene poslove, javne nabave i skladištenje. Drugoapelant je toj svjedokinji dao izravna zaduženja, zbog čega je sud naveo da je ona „najupućenija o okolnostima koje su pratile sazivanje sjednice, te pripremu i usvajanje sporne odluke o nabavi materijala i opreme“. Sud BiH je naveo da je „naročita involviranost svjedokinje, kako u te aktivnosti tako i u druge radnje koje su pratile realizaciju nezakonite javne nabave respiratora“, razlog zbog kojeg je ta svjedokinja posebno zainteresirana za ishod postupka. Sud je naveo da je ta svjedokinja na glavnom pretresu gotovo u cijelosti odstupila od svojih izjava iz istrage, pravdajući to postupanjima tužitelja koji su, kako je izjavila, na temelju njezinog kazivanja „pravili konstrukcije koje su išle u prilog tezi koju su zastupali“. Međutim, sud je konstatirao da ta svjedokinja nije istaknula bilo kakve primjedbe na zapisnike iz istrage. U biti, na glavnom pretresu ta svjedokinja je uglavnom navodila da je sjednicu sazvala zamjenica Stožera, optužena J. M., da ju je ona obavijestila o kupovini respiratora, te da je iznos povećan po nalogu optužene J. M. Međutim, te navode sud nije prihvatio jer je zaključio da oni nemaju uporišta u drugim provedenim dokazima, kao i da su izjave te svjedokinje kontradiktorne. Sud BiH je cijenio da iskaz svjedokinje o razlozima zbog kojih odluka nije specificirana predstavlja pokušaj umanjenja drugoapelantove, ali i vlastite odgovornosti u prikrivanju podataka o predmetu nabave. Sud je zaključio da se stvarni razlozi nespecificiranja ogledaju upravo u namjeri da se prikrije predmet nabave

i time spriječi mogućnost da bilo tko od članova Stožera otvori raspravu i problematizira pitanje nabave, kao što je to bio slučaj ranije kada nije bio određen predmet nabave. Sud je dalje naveo razloge zbog kojih je prihvatio kao istinit iskaz te svjedokinje iz istrage, u kojem je ona navela da je od drugoapelanta saznala da će se sredstva koristiti za nabavu respiratora. Da je takvo saznanje svjedokinja mogla imati samo od drugoapelanta, kako je naveo Sud BiH, potvrđuje i činjenica da iz provedenih dokaza jasno proistječu aktivnosti četvrtoapelanta i drugoapelanta da minimiziraju i marginaliziraju uloge svih službenih osoba koje su imale ili mogle imati bitnog ili presudnog utjecaja na planiranu nabavu respiratora, pa tako i optužene J. M. kojoj su, prema ocjeni Suda BiH, umišljajno uskraćivali relevantne informacije o planiranoj nabavi respiratora.

58. Sud je dalje utvrdio da je drugoapelant, nakon što su sredstva osigurana donesenim odlukama, iskoristio ovlasti direktora i 2. travnja 2020. godine, na temelju dostavljene ponude trećeapelanta za prodaju „100 komada respiratora HC VE003“ za iznos od 10.530.000,00 KM, odobrio i potpisao obrasce 2 (unos faktura), s nalogom za unos fakture dobavljača trećeapelanta u ISFU trezorsku aplikaciju na iznose od 4.950.00,00 KM i 5.800.000,00 KM. To je učinio iako prethodno nije bio zaključen kupoprodajni ugovor niti je trećeapelant dostavio vjerodostojnu dokumentaciju – knjigovodstvenu ispravu (faktura ili profaktura) kojom bi dokazao obvezu plaćanja, kako je to propisano člankom 56. stavak 2. Zakona o proračunima u FBiH.

59. Glede okolnosti sačinjavanja Obrasca 2 odnosno unošenja podataka u trezorsku aplikaciju ISFU, sud je ukazao na iskaze svjedoka N. F., M. G. i J. I., svi uposlenici FUCZ-a, te J. Z. i S. A. Ti svjedoci su se izjašnjavali na okolnosti postupka unosa podataka u trezorsku aplikaciju i izradu spornih obrazaca, datuma i dr. U svezi s navodnom greškom u datumu odobrenja, Sud BiH je naveo da je svjestan posebnih uvjeta rada u spornom razdoblju, uzrokovanih izvanrednim okolnostima izazvanim pandemijom. Ipak, sud je zaključio da su neuvjerljive izjave svjedokinja da je sporni datum odobrenja „nenamjerna greška i rezultat nepažnje zbog iscrpljenosti i manjka koncentracije u radu“. Naime, Sud BiH je ocijenio da su suglasne izjave tih svjedoka glede odlučnih činjenica „smišljeno iskonstruirane i unaprijed dogovorene s ciljem dovođenja drugoapelanta u povoljniji položaj“. Zaključak suda o svjesnom i ciljanom usklađivanju izjava proistekao je iz načina kazivanja svjedokinja na glavnom pretresu, što je posebno vidljivo iz iskaza svjedokinje N. F., koja je na pitanje tužitelja: “Datum odobrenja 2. travnja 2020. godine, šta to znači?“, dala „ishitren i nespretan odgovor“: “Ja sam pravila ovaj obrazac i pogriješila naravno datum. Ovdje je trebao da bude datum 3. 4.“. Tvrdnje te svjedokinje da je prilikom navođenja datuma odobrenja u donjem lijevom uglu (2. travnja 2020. godine) pogriješila, a da je datum u desnom gornjem uglu (3. travnja 2020. godine) ispravan i da tu nije učinila propust, zbog čega upravo ovaj datum treba prihvatiti kao relevantan, sud je ocijenio posebno neuvjerljivim kada se ima u vidu da je oba datuma, kako je sama potvrdila, pisala istog dana. Neuvjerljivo je, prema mišljenju suda, da je mjerodavan baš onaj datum koji je, ispod njezinog potpisa, ispisan rukom. Sud je naveo da je isti slučaj

i s iskazom svjedokinje S. A. koja je na glavnom pretresu pozvana da objasni što je navedeno kao osnova na Obrascu 2 koji joj je predočen i što znači „predračun 773/2020“, dala „konfuzno izjašnjenje koje pri tome uopće ne nudi odgovor na postavljeno pitanje, ali uvodi tezu o navodnoj grešci u datumu odobrenja“. Pri tome svjedokinja je, kako je sud naveo, bez imalo dvojbe, ne nudeći bilo kakvu drugu mogućnost, istaknula da je „kolegica prepisala datum s ponude, iako je u tijeku saslušanja izjavila da osobno nije sudjelovala u toj proceduri“. Sud je smatrao indikativnim da navodna greška u datumu odobrenja nije jedini propust koji je u konkretnom slučaju načinjen prilikom unošenja podataka u ISFU trezorsku aplikaciju. Sud je ukazao da je uobičajena praksa da se podaci unose iz predračuna ili fakture, ali da je nesporno utvrđeno da je trećeapelantova ponuda unesena kao predračun. Sud je dalje obrazložio da se stvarni razlozi zbog kojih je navedeno da je riječ o predračunu „ogledaju upravo u pravdanju unosa podataka u trezorsku aplikaciju radi realizacije plaćanja iako u tom trenutku nije postojao dokument koji predstavlja vjerodostojnu knjigovodstvenu ispravu kojom se dokazuje obveza za plaćanje, sukladno članku 56. stavak 2. Zakona o proračunima u Federaciji BiH“.

60. Prilikom utvrđivanja tih činjenica Sud BiH je u cijelosti prihvatio iskaz svjedokinje J. Z., stručne osobe uposlene u Ministarstvu financija FBiH, koja je postupala kao proračunski inspektor u provedbi proračunskog nadzora u FUCZ-u. Referirajući se na dio zapisnika o inspekcijskom nadzoru, u kojem se bavila realizacijom plaćanja po osnovi ugovora od 3. travnja 2020. godine, svjedokinja je na glavnom pretresu izjavila da je na temelju raspoložive dokumentacije utvrdila da je FUCZ 2. travnja 2020. godine unio Obrazac 2 za unos faktura u trezorsku aplikaciju na kojem je naznačen predračun broj 7737/20, a ne ponuda. Potvrđujući da joj je prilikom nadzora dostavljena upravo ponuda, a ne predračun, svjedokinja je u nastavku navela da je ta ponuda evidentirana i u knjizi ulaznih faktura FUCZ-a, iako se ponude ne mogu evidentirati kao ulazne fakture. Svjedokinja je bila izričita u tvrdnji da je obveza plaćanja prema Obrascima 2, odnosno knjigovodstvena obveza za plaćanje po spomenutoj ponudi, nastala 2. travnja 2020. godine. Sud je u cijelosti prihvatio iskaz ove svjedokinje kao istinit i jasan.

61. Pokušaji drugoapelantove obrane da pomoću sačinjenog Obrasca 4, kao i uloženim materijalnim dokazima, ospori tvrdnju optužbe da je drugoapelant odobrio i potpisao Obrazac 2, nisu uvjerili sud da treba donijeti drugačiji zaključak. Naime, sud je obrazložio da je svjedokinja N. F. ukazala da Obrazac 4 služi da se registrira dobavljač koji ima sistemski broj, a mijenja banku, što je u konkretnom slučaju urađeno u odnosu na trećeapelanta. Iako je nesporno da broj transakcijskog računa dobavljača predstavlja obvezno polje Obrasca 2, Sud BiH je zaključio da izmjena broja računa za uplatu po ponudi od 2. travnja 2020. godine za trećeapelanta nije bila smetnja za kreiranje obveze popunjavanjem Obrasca 2. Promjene u sustavu koje se odnose na podatke o računu pravne osobe koje se vrše kroz Obrazac 4 bile su nužne za realizaciju uplate koja je nesumnjivo izvršena 3. travnja 2020. godine, kada je datiran i Obrazac 4. Zbog toga, sud ni u tom dijelu nije ocijenio objektivnim i istinitim iskaz svjedokinje N. F. da je upravo

zbog te promjene evidencije u sustavu kod Ministarstva financija u konkretnom slučaju morala zastati s popunjavanjem Obrasca 2 i popuniti Obrazac 4, na kojem stoji datum 3. travnja 2020. godine.

62. Ocjenom provedenih dokaza Sud BiH je dalje utvrdio da je drugoapelant s ciljem realizacije ranije dogovorene javne nabave respiratora između četvrtoapelanta i trećeapelanta, na temelju dostavljene ponude trećeapelanta, najprije odobrio i potpisao Obrazac 2 s nalogom za unos fakture trećeapelanta u ISFU trezorsku aplikaciju. Zatim je iskoristio ovlasti direktora FUCZ-a kao ugovornog organa te nabave i, protivno odredbama članka 10. Zakona o javnim nabavama i priopćenju Agencije za javne nabave, bez obrazloženja opravdanosti primjene tog članka Zakona donio odluku o izuzeću od primjene Zakona o javnim nabavama i s trećeapelantom potpisao ugovor čiji je predmet kupoprodaja robe – respirator invazivni „HC VE003“, 100 komada, po cijeni od 10.530.000 KM.

63. Do tog zaključka sud je došao i na temelju izjava svjedoka A. H., E. B. i S. A. (iz istrage), koji su bili izravno uključeni u izradu Odluke o izuzeću od primjene Zakona o javnim nabavama, kao i u sačinjavanje kupoprodajnog ugovora. Svjedoci su iznijeli svoje neslaganje s provedbom javnih nabava primjenom članka 10. Zakona o javnim nabavama. Sud BiH je zaključio da je odluka o izuzeću od primjene Zakona o javnim nabavama, a koja je donesena po drugoapelantovoj odluci, protivna članku 10. i ne sadrži obrazloženje. Pri tome, Sud BiH je naglasio da ta odluka koja se odnosi na nabavu navedenih respiratora nije uložena kao materijalni dokaz zato što je uništena. Međutim, imajući u vidu da je utvrđeno da je sadržaj odluke ostao identičan i nakon izmjene oznake respiratora (model HC VE003 promijenjen u model ACM812A), Sud BiH je zaključak o izostanku obrazloženja o opravdanosti primjene članka 10. Zakona o javnim nabavama crpio iz odluke u kojoj je označen model respiratora ACM812A240, odnosno sporni respiratori.

64. Dalje, sud je ukazao da je svjedokinja S. A., čiji je iskaz iz istrage sud prihvatio, upozorila drugoapelanta da primjena članka 10. Zakona o javnim nabavama, odnosno izuzimanje od odredaba tog zakona nije bilo primjenjivo u konkretnom slučaju. Osim toga, i svjedok A. H. je ukazao na netransparentnost postupka s kojim se nije slagao. Ipak, taj svjedok je naveo da od Agencije za javne nabave nikada nije dobio akt da je postupak bio nezakonit niti im je izrečena prekršajna sankcija. Na temelju svega navedenog, sud je zaključio da je odluka o izuzeću od primjene Zakona o javnim nabavama koja je donesena po drugoapelantovoj odluci protivna članku 10. Zakona o javnim nabavama i priopćenju Agencije za javne nabave. Pri tome u odluci nije dano obrazloženje u skladu sa člankom 10. Zakona o javnim nabavama. U priopćenju Agencije, uz objašnjenje kada se postupak može podvesti pod članak 10., decidirano je navedeno da je potrebno obrazložiti kako bi vrijeme potrebno za provedbu postupka prouzrokovalo negativne posljedice, te da su ugovorni organi na temelju takve procjene postupili i poduzeli radnje odmah. Takvog obrazloženja, kako je Sud BiH naveo, nema u odluci od 3. travnja 2020. godine.

65. Sud je utvrdio da drugoapelantova odluka da zaključi ugovor s trećeapelantom izuzimanjem od odredaba Zakona o javnim nabavama, odnosno putem izravnog sporazuma, bez obzira na upozorenja da je takvo postupanje problematično, upravo potvrđuje njegovu namjeru da putem netransparentnog postupka realizira nabavu respiratora s unaprijed odabranim dobavljačem. Na taj način je isključena bilo kakva mogućnost da se nabava s tim dobavljačem dovede u pitanje i eventualno spriječi, sve kako bi se prvoapelantu i trećeapelantu omogućilo da steknu imovinsku korist.

66. Nakon donesene odluke o izuzeću sačinjen je ugovor o kupoprodaji ugovorenih respiratora, koji je drugoapelant potpisao s trećeapelantom kojeg je zastupao prvoapelant. O okolnostima zaključenja ugovora neposredna saznanja imala je svjedokinja S. A. Sud BiH je naveo da je prihvatio dijelove iskaza te svjedokinje iz istrage, koji su joj predočeni na glavnom pretresu kao točni i istiniti jer svjedokinja nije ponudila valjano obrazloženje zašto je na pretresu svjedočila drugačije od onoga što je rekla u istrazi. Sud je potvrdio svoj zaključak da je drugoapelant bio „puki izvršitelj, realizator ranije dogovorene nabave“ jer je svjedokinja navela da nitko, ni ona niti odsjek za nabave kojim rukovodi, nije ni na koji način sudjelovao u odabiru trećeapelanta. To je, kako je navela, bila odluka drugoapelanta, odnosno direktora. Stoga je sud zaključio da ponuda za nabavu respiratora prema kojoj je zaključen ugovor nije bila predmet razmatranja niti detaljne analize, pa ni valorizacije o kojoj je govorila svjedokinja S. A. Ta ponuda je samo prihvaćena uz konstataciju u ugovoru da se radi o „ponudi koju je kupac odabrao kao najpovoljniju“. Sud je dalje naveo da je izbor trećeapelantove ponude kao najpovoljnije problematiziran i prilikom inspekcijskog nadzora, što je potvrdila svjedokinja J. Z. Svjedokinja je ponovila ono što je konstatirano u zapisniku o inspekcijskom nadzoru ističući da se „ne može utvrditi kako je izabrana ta ponuda“. Obrana je provela dokaz saslušanjem A. B. koja se uopćeno izjašnjavala o zadatku koji je dobila od svoje šefice S. A. da unosi ponude koje su dolazile u FUCZ i čiji je iskaz bio suglasan materijalnim dokazima u spisu. Iako je sud te dokaze koji su upućivali na određenu korespondenciju s nekim od ponuđača prihvatio kao pouzdane i točne, utvrdio je „da takva, iako upitna valorizacija“ nije izvršena u odnosu na trećeapelantovu ponudu.

67. Drugoapelantova obrana je odabir trećeapelantove ponude kao najpovoljnije pravdala činjenicom da se iz sadržaja ostalih primljenih ponuda u FUCZ-u „jasno zaključuje kako je ova ponuda bila najpovoljnija i po cijeni i količini i roku isporuke“. Međutim, Sud BiH je naveo da čak i kada bi prihvatio tvrdnju svjedokinje S. A. da je prethodno i izvršena valorizacija te ponude, odnosno da je primijenjena „prosta metoda laičke komparacije specifikacije uređaja i smjernica Svjetske zdravstvene organizacije“, kako je to izjavila ta svjedokinja, i to „od osoba koje nemaju odgovarajuće kompetencije“, to ipak ozbiljno dovodi u pitanje tvrdnju obrane da je ponuda te pravne osobe zaista bila najpovoljnija. To je zbog toga što niti jedna druga ponuda nije nudila 100 respiratora s karakteristikama koje je imao taj respirator za cijenu i s rokom isporuke kao što je bio slučaj u trećeapelantovoj ponudi. Sud je zaključio da valorizacije

ponuda i procjene funkcionalnosti ponuđenih respiratora u konkretnom slučaju „ipak na koncu postaju zanemarive i irelevantne“ kada se ima u vidu izjava svjedokinje S. A. da joj je drugoapelant dao uputu da se ugovor pripremi „po osnovi ponude koju su dobili od Ureda Vlade Federacije, a koja je glasila na 100 komada respiratora oznake HC VE003 i cijenu od 10.530.000,00 KM“. Iako je prilikom unakrsnog ispitivanja od drugoapelantove obrane razjašnjeno da je prvoapelant dostavio ponudu FUCZ-u za taj tip respiratora putem e-maila, što je potvrđeno i sadržajem materijalnog dokaza uloženog u spis predmeta, Sud BiH je smatrao da je od odlučnog značaja činjenica da je svjedokinja potvrdila da je ta ponuda glasila na ugovorene respiratore (HC VE003). Za te respiratore je dokazano da su kao predmet ugovornog odnosa javne nabave već ranije dogovoreni između četvrtoapelanta i prvoapelanta, pri čemu je evidentno da je drugoapelant samo realizator već ranije dogovorene javne nabave respiratora. Sud BiH je naveo da u prilog tome govori i činjenica da je evidentno da je sve faktičke radnje u svezi s realizacijom predmetne nezakonite javne nabave respiratora prethodno već poduzeo četvrtoapelant, pa tako i provjeru tehničke valjanosti respiratora posredstvom tajnice svjedokinje B. Dž., kako je to već navedeno (vidi točku 35. ove odluke). Činjenične tvrdnje iz optužnice prema kojima je predmet kupoprodajnog ugovora od 3. travnja 2020. godine bilo 100 komada ugovorenih respiratora i upravo respirator invazivni HC VE003, 100 komada, za ukupni iznos od 10.530.000,00 KM, dodatno su potvrdili svjedoci H. P. i N. K. Ti svjedoci rade na protokolu FUCZ-a, a njihovi iskazi su u odlučnom dijelu potkrijepljeni i materijalnom dokumentacijom, zbog čega im je sud u cijelosti poklonio vjeru.

68. Za kazneno djelo krivotvorenja isprave za koje je drugoapelant osuđen, Sud BiH je ponovno naveo da se nezakonita javna nabava ugovorenih respiratora nije mogla realizirati jer se oni „nisu mogli osigurati na tržištu“. Nadalje, Sud BiH je ukazao da Tužiteljstvo „nije jasno odredilo koji se dokumenti krivotvore a potom uništavaju“. Međutim, optužnu tvrdnju da je drugoapelant naložio tajnici da „u svim dokumentima spisa nabave respiratora izvrši izmjene predmeta ugovora“ sud je prihvatio i „razumio da se radi o Odluci o izuzeću od primjene Zakona o javnim nabavama, Ponudi za zaključenje ugovora i Ugovoru o kupoprodaji robe“. Dakle, kako je Sud BiH naveo, iako predmeti krivotvorenja i uništenja nisu precizno određeni, za sud su bili odredivi iz cjelokupnog opisa kaznenopravnih radnji. Pri tome, tvrdilo se da su dokumenti (odluka, ponuda, ugovor) krivotvoreni, odnosno da su riječi „respirator invazivni HC VE 003“ zamijenjene riječima „respirator invazivni ACM 812 a BEIJING Aerospace Changfeng Co“. Sud je utvrdio da je drugoapelant počinio kazneno djelo krivotvorenja službene isprave, ali kao pojedinac, a ne kao pripadnik udruženja, u okviru plana udruženja, kao planirano kazneno djelo u svezi s kaznenim djelom udruživanja radi činjenja kaznenih djela, kako je to navedeno u optužnici.

69. Obrazlažući takav zaključak, sud se pozvao na iskaze više svjedoka te na provedene materijalne dokaze. Svjedokinji S. A. su i u odnosu na taj dio prezentirani iskazi iz istrage u kojima je drugačije kazivala u odnosu na iskaz s glavnog pretresa. U istrazi je navodila

da joj je drugoapelant rekao „da baci materijale koji su se odnosili na model respiratora HC VE 003 jer je napravljena greška u ugovoru, da su ispravke učinjene 23/24. travnja 2020. godine“. Svjedokinja je navodila da joj je dokumentaciju donio prvoapelant osobno i da je drugoapelantu u razgovoru oko ispravka ugovora „skrenula pažnju da ako se potpisuje novi ugovor, sve treba vratiti u prvobitno stanje, pa i uplaćeni avans“. Međutim, kako je izjavila, drugoapelant joj je odgovorio da „nema ništa od toga“. Na glavnom pretresu svjedokinja je te navode negirala navodeći da je Tužiteljstvo „inzistiralo da se radi o naređenjima drugoapelanta“ i da se radi „o konstrukcijama Tužiteljstva“. Stoga joj je prezentirana i komunikacija s prvoapelantom u kojoj se navode ugovoreni respiratori, a ona je izjavila da je riječ o „tehničkoj grešci, permutacijama“ itd. Ostali svjedoci, koji su također bili uključeni u ispravljanje oznake respiratora, naveli su da su „dobili naređenje da to učine i da im je rečeno da je u pitanju tehnička greška“.

70. Na temelju navedenog, sud je zaključio da je drugoapelant zlouporabom položaja tražio da se izmijene podaci u ugovoru koji se odnose na model respiratora, uz obrazloženje da se radi o tehničkoj grešci, što su službene osobe, koje su dovedene u zabludu, prihvatile i uradile. Sud je naveo da je to potvrđeno i sadržajem komunikacija između drugoapelanta i H. G., što je ovaj svjedok potvrdio na pretresu. Sud je smatrao da je svjedokinja S. A. iskazom na glavnom pretresu željela dovesti drugoapelanta u povoljniji položaj, naročito tvrdnjom da je u vrijeme zaključenja kupoprodajnog ugovora „imala i drugu ponudu za respiratore tipa ACM 812A, s istom cijenom“ te je zato došlo „došlo do greške“. U svezi s tim, sud se pozvao na svjedočenje K. M. koji je bio posrednik s prvoapelantom u kupovini respiratora. Iz sadržaja komunikacije putem aplikacije *WhatsApp* između tog svjedoka i ostalih osoba, kao i komunikacije tog svjedoka i prvoapelanta, sud je zaključio da „model ACM 812A“ nije bio predmet ponuda koje su navodno razmatrane, kako je to tvrdila svjedokinja S. A. Stoga je sud zaključio da se ne radi o „tehničkoj grešci“ u navođenju modela predmeta nabave jer početni pregovori te prvobitna ponuda i ugovor jasno upućuju da se radilo o drugom modelu respiratora.

71. Sud je na temelju navedenog zaključio da drugoapelant nije mogao donijeti odluku o izuzeću od primjene zakona o javnim nabavama za nabavu spornih respiratora (AMC 812 A), da kao kupac i zastupnik ugovornog organa nije mogao primiti prvoapelantovu ponudu niti je mogao s njim zaključiti ugovor za taj model respiratora. Ovakav zaključak je obrazložen detaljnom interpretacijom i ocjenom provedenih dokaza. Sud je zaključio da su drugoapelantove radnje poduzete upravo kako bi se omogućilo da se na trećeapelantovom računu zadrži proračunski novac, koji se trebao vratiti u proračun, nakon što je nabava ugovorenih respiratora (HC VE003) propala. Umjesto da raskine ugovor zbog novonastale situacije i objektivne nemogućnosti isporuke dogovorenog predmeta ugovora, što je bila drugoapelantova obveza u skladu sa Zakonom o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), drugoapelant je, protivno normativnim pravilima, izmjenom predmeta ugovora omogućio nastavak nezakonite javne nabave respiratora. Osim toga, sud je zaključio da iz iskaza svjedokinje S. A. iz istrage jasno proizlazi da je apelant bio svjestan „da su novonastale okolnosti kao posljedicu morale imati raskid ugovora“.

72. Sud je naveo da točan datum prepravke, na čemu je inzistirala obrana, nije relevantan za drugoapelantovu krivicu i da je „sve završeno do 24. travnja“, na što ukazuju provedeni dokazi, kako je to navedeno i u optužnici. Sud je također naveo da je u cijelosti preuzeo opis kaznenopravnih radnji iz optužnice, osim dijela da je drugoapelant to kazneno djelo poduzeo kao pripadnik udruženja i u okviru plana udruženja kao planirano kazneno djelo, odnosno kazneno djelo udruživanja radi činjenja kaznenih djela, kako je to Tužiteljstvo tvrdilo u optužnici.

U odnosu na prvoapelanta i trećeapelanta

73. Sud BiH je naveo da je prvoapelant znao da nije i ne može biti veletrgovac medicinskim sredstvima, a time ni ugovorna strana u postupku javne nabave respiratora. Također je znao da četvrtoapelant ne može biti zastupnik ugovornog organa FUCZ-a, ali je ipak stupio u kontakt s njim te dogovarao predmet javne nabave, što je nastavio s drugoapelantom. Sud je dalje naveo da je prvoapelant znao da njegova pravna osoba, trećeapelant, ne ispunjava zakonske uvjete za upis u Registar veleprometnika medicinskih sredstava, ali je zatražio od četvrtoapelanta da ishodi upis. Također, Sud BiH je utvrdio da je dokazana radnja zlouporabe položaja koja se odnosi na raspolaganje ostvarenom imovinskom koristi iz nezakonite javne nabave, a u svezi s tim i nezakonitog naloga za povećanje blagajničkog maksimuma u pravnoj osobi u svrhu raspolaganja ostvarenom koristi iz nezakonite javne nabave. Sud BiH je ukazao da je Tužiteljstvo raspolaganje ostvarenom imovinskom koristi nepravilno kvalificiralo kao obilježje samostalnog kaznenog djela pranja novca iz članka 209. KZBiH, što sud nije prihvatio. Sud je naveo da nije vezan pravnom kvalifikacijom, već činjeničnim supstratom, pa je zaključio da se radi o produljenom kaznenom djelu zlouporabe položaja ili ovlasti.

U odnosu na prvoapelanta

74. Sud je zaključio da djelovanje svih apelanata upućuje na zaključak da je cilj radnji koje su prethodile zaključenju ugovora s prvoapelantom i trećeapelantom bio da se netransparentnim postupkom i izbjegavanjem procedure propisane Zakonom o javnim nabavama federalna sredstva avansno stave na raspolaganje prvoapelantu, i to bez jamstva da će ugovor kakav je zaključen 3. travnja 2020. godine zaista biti realiziran. Dokazi koji su provedeni potvrdili su da prvoapelant u momentu izdavanja ponude i zaključenja ugovora nije raspolagao predmetom nabave niti je imao ugovorene pravne poslove koji bi osigurali isporuku ugovorene robe. Dalje, Sud BiH je utvrdio da je nemogućnost nabave ugovorenog modela respiratora dovela do toga da se na nezakonit način promijeni predmet ugovora i to „zbog upornosti da se nabava realizira u svakom slučaju“. Sud je ukazao da iako nije zakonska obveza dobavljača da u momentu slanja ponude raspolaže predmetom ponude, dokazi dodatno ukazuju na prvoapelantovu nesavjesnost u svezi s povjerenim javnim sredstvima, s umišljajem, kako bi pribavio koristi. Po saznanju da prvobitno ugovorene respiratore ne može isporučiti, umjesto da raskine ugovor, što je bila obveza i ugovornog organa, prvoapelant je nastavio aktivnosti kao da je taj ugovor

na snazi. Stoga je u svrhu osiguranja drugog tipa respiratora, posredstvom K. M., stupio u kontakt sa S. L., odgovornom osobom u pravnoj osobi iz Crne Gore, što je na koncu rezultiralo kupovinom 100 komada spornih respiratora.

75. Sud je u tom dijelu poklonio vjeru iskazu svjedoka K. M. Prvoapelantova obrana pokušala je diskreditirati tog svjedoka navodeći da je „pokazao netrpeljivost prema trećeapelantu i da je sklon laganju“. Sud je naveo da ti navodi ukoliko su i točni, nisu dokazani, ne umanjuju kredibilitet tog svjedoka niti dovode u sumnju točnost i istinitost njegovog kazivanja. Pri tome, sud je naveo da je svjedok pojasnio određene reakcije zbog pritiska koji je kao posrednik imao i da je izjavio da je bio „ljut na [prvoapelanta] jer mu je lagao“. Sud je također ukazao da je s posebnom pažnjom pristupio analizi iskaza tog svjedoka, kao i da se odluka o krivici ne temelji isključivo na iskazu tog svjedoka.

76. Nadalje, Sud BiH je naveo iskaze i svjedoka S. L. i G. P., koji su se izjašnjavali o načinu pregovaranja odnosno sklapanja ugovora. Sud BiH je naveo da je, u okviru prvoapelantovog inkriminiranog postupanja, trebalo razjasniti je li prilikom zaključenja ugovora za sporne respiratore on znao da je njihova stvarna vrijednost znatno niža, odnosno je li pristao da od razlike tako ugovorene cijene ostvari i dodatnu korist. S ciljem razjašnjenja tih pitanja, sud je saslušao niz svjedoka optužbe i obrane, a proveo je i odgovarajuće vještačenje. Iz tako provedenih dokaza sud je kao nesporno utvrdio da je cijena respiratora, pa i spornog modela, tijekom pandemije rasla zbog potražnje, ali nije prihvatio da je bila niža onoliko koliko je to bilo navedeno u optužnici. Međutim, Sud BiH je zaključio da i nije od značaja koliko je točno cijena spornih respiratora bila niža na dan kada su ih kupili prvoapelant i trećeapelant. Ono što je bitno jest činjenica da je ta cijena „u određenom opsegu sigurno bila manja“, što je Sud zaključio iz iskaza saslušanog svjedoka K. M. koji je u cijelosti prihvatio kao točan i istinit, a koji je bio dosljedan i uvjerljiv u svojim izjavama kako je razlika u cijeni otišla u korist S. L. iz Crne Gore. Tu činjenicu posebno potvrđuje dio izjave svjedoka iz istrage, koja se, prema ocjeni suda, suštinski ne razlikuje od njegovog kazivanja na glavnom pretresu, osim što je svjedok bio izravniji u načinu iznošenja svojih neposrednih saznanja, te konkretno ukazao kako je prvoapelant „bio suglasan s planom koji je osmislila S. L.“, te da mu je „bilo obećano da će od toga novca, misleći na ekstra dobit, biti ‘počašćen’, odnosno da će dobiti dio te dobiti, na što je i pristao“. Sud je ukazao da nije dokazano da je prvoapelant obećani novac, koji je pristao primiti, na kraju zaista i primio. Međutim, neovisno o toj činjenici, sud je naveo da je dokazano da je prvoapelant zlouporabom svojih ovlasti pristao da se neutemeljeno i nezakonito uveća cijena spornih respiratora u korist S. L. a na štetu federalnih proračunskih sredstava koja su mu bila povjerena i dodijeljena na temelju dodijeljenog ugovora javne nabave, što je sud ocijenio kao jednu od dokazanih radnji produljenog kaznenog djela zlouporabe.

77. Utvrđeno činjenično stanje nisu doveli u pitanje provedeni dokazi obrane, odnosno tvrdnje svjedokinje S. L. koja je na glavnom pretresu negirala da je s drugim osobama

dogovarala uvećanje cijene respiratora kako bi njoj ili nekom drugom bila pribavljena korist, navodeći da njoj nikada nije isplaćen bilo kakav novac od bilo koje tvrtke iz Kine. Sud takvo kazivanje svjedokinje nije prihvatio kao istinito jer, osim što ga je ocijenio suprotnim iskazu svjedoka K. M. kojem je u cijelosti poklonio vjeru, sud je smatrao da su ti navodi „konstruirani s ciljem prikrivanja vlastitog sudjelovanja u izvršenju kaznenog djela“. Sud je naveo da opisane prvoapelantove radnje – da se kupljeni respiratori plate po uvećanoj cijeni u korist S. L. – nije cijenio kao njegovu namjeru da bude „počašćen“ dijelom uvećane cijene, na što je pristao, iako nije dokazano da je primio. Sud je to, kako je naveo, cijenio kao „namjeru da po cijenu zlouporabe povjerenog proračunskog novca zaključi posao nabave 100 respiratora“. Od te nabave je, kako je naveo Sud BiH, svakako očekivao dobit, a to bi mu dalje omogućilo da realizira planiranu nabavu preostalih 200 respiratora, u čemu bi također ostvario dobit te eventualno ponovno bio „počašćen“ od S. L. To je u svjedočenju potvrdio K. M., kao i sadržaj komunikacije K. M. s osobama s kojima je pregovarao o nabavi respiratora za prvoapelanta u kojoj je i poruka sljedećeg sadržaja: „Jer kako sam vam rekao, 20 miliona mu je u igri u sljedećem krugu, tako da će se prilagoditi.“

78. Sve navedene radnje, prema ocjeni Suda BiH, konstituiraju prvoapelantovu involviranost u niz radnji zlouporabe glede realizacije predmetnog ugovora, što u svojoj cjelini izvan razumne sumnje implicira njegovo umišljajno postupanje na poduzimanju niza opisanih radnji zlouporabe ovlasti koje je imao kao odgovorna osoba u pravnoj osobi u odnosu na povjerena proračunska sredstva.

79. Ocjenom provedenih dokaza utvrđeno je da je prvoapelant, nakon potpisanog ugovora u svojstvu odgovorne osobe u pravnoj osobi, istog dana, 15. travnja 2020. godine, putem e-maila primio od S. L. profakture za 100 spornih respiratora, jednu s uvećanom cijenom respiratora od 3,9 milijuna eura, a drugu nepotpisanu profakturu tog uvećanog iznosa u protuvrijednosti od 30.000.000 RMB (valuta NR Kine), koje je S. L. prethodno pribavila od S. C. iz Velike Britanije. Iako je, kako je Sud BiH naveo, nakon provedenih dokaza optužbe ostao visok stupanj sumnje da su navedene profakture krivotvorene, Sud BiH nije utvrdio da je to dokazano „izvan razumne sumnje“. Takvu činjenicu, kako je naveo sud, nije mogla potvrditi ni strana (kineska) pravna osoba kao izdavatelj, s obzirom na to da se nije mogla pribaviti putem međunarodne pravne pomoći.

80. Sud BiH je dalje cijenio nalaz i mišljenje S. M., vještaka informacijsko-komunikacijske struke. Taj vještak je imao zadatak da provjerom iz dva izvora – laptopa (oduzetog od trećeapelanta) i mobilnog telefona (oduzetog od K. M.) – utvrdi jesu li dokumenti „Proforma invoice“ i „Invoice“ originalni. Vještak je za dokumente utvrdio da su nastali kombiniranjem tablice i ubačene slike pečata. Prihvaćanjem iskaza svjedoka K. M. Sud BiH je utvrdio da je prvoapelant svjesno i voljno pristao na uvećanje cijene, što implicira i da je prihvatio da se na profakturama lažno prikaže cijena respiratora. Prihvaćajući nalaz i mišljenje vještaka, sud je zaključio da je profaktura s uvećanom

cijenom respiratora koju je S. L. poslala prvoapelantu dokument s neistinitim sadržajem. Međutim, kako sadržaj tih faktura Tužiteljstvo nije uspjelo provjeriti i dokazati putem međunarodne pomoći kod nadležnih organa NR Kine, sud nije mogao utvrditi da se radi o krivotvorinama. Stoga, prvoapelanta nije proglasio krivim za kazneno djelo krivotvorenja službene isprave, već je te radnje kvalificirao kao zlouporabu ovlasti. Također, sud je utvrdio da je istoga dana kada su dostavljene profakture prvoapelant izdao nalog banci za plaćanje u iznosu od 7.620.300,00 KM.

81. Dalje, Sud BiH je zaključio da je prvoapelant zlouporabio ovlast odgovorne osobe u pravnoj osobi kada je raspolagao novcem za koji je znao da je stečen prethodno učinjenim radnjama te, u svezi s tim, nezakonitim nalogom za povećanje blagajničkog maksimuma. U tijeku dokaznog postupka posebno je problematizirana gotovinska isplata novca u iznosu od 100.000 KM s trećeapelantovog računa na ime blagajničkog maksimuma, što je sud kvalificirao kao radnju zlouporabe poduzetu s ciljem raspolaganja korišću ostvarenom iz nezakonite javne nabave respiratora. Kako je Sud BiH naveo, Tužiteljstvo je tu radnju nepravilno kvalificiralo kao obilježje samostalnog kaznenog djela pranja novca. Sud je na temelju iskaza L. K., službenice banke, utvrdio da je prvoapelant 27. travnja 2020. podigao u gotovini novac u iznosu od 100.000 KM. Na temelju iskaza svjedokinje V. K., knjigovotkinje, Sud je utvrdio da je prvoapelant kćerki V. K. putem e-maila naložio da sačini odluku o povećanju blagajničkog maksimuma za pravne osobe na iznos od 120.000 KM, te da odluku datira s danom 27. travnja 2020. godine. Nadalje, naložio joj je da sačini odluku o raspodjeli tih novčanih sredstava za navodni otkup malina, što je ona i uradila. Iskaz tog svjedoka, kako je sud naveo, korespondira sa sadržajem zapisnika o inspekcijskom nadzoru, o kojem je govorio svjedok A. M. Taj svjedok je kazivao da je početkom travnja blagajnički maksimum bio 20.000. KM, a zatim postoji odluka o podizanju na 120.000 KM, pri čemu je kemijskom olovkom upisan mjesec travanj, dok to nije slučaj s ostalim odlukama.

82. Obrana je zastupala tezu da je sporna gotovina na ime tzv. blagajničkog maksimuma u konkretnom slučaju isplaćena upravo s ciljem avansiranja kooperanata u svezi s otkupom malina. O tome se izjasnio prvoapelant na glavnom pretresu. Uposlenik banke je također naveo da su to bili razlozi koje je prvoapelant naveo prilikom podizanja novca.

83. Sud je ukazao da je prvoapelant kao odgovorna osoba u pravnoj osobi, čija je temeljna djelatnost „ostala prerada i konzerviranje voća i povrća“, imao pravo, u skladu s Uredbom o uvjetima i načinu plaćanja gotovim novcem Republike Srpske, novac iz blagajne trošiti u tu svrhu. Međutim, sud je naveo da je ta teza ostala na razini pretpostavke, što su potvrdili vještak S. J. i svjedok A. M., a što je konstatirano i u Zapisniku o inspekcijskom nadzoru.

84. Sud je zaključio da je prvoapelantov nalog za povećanje tzv. blagajničkog maksimuma u optuženoj pravnoj osobi bio nezakonit. Sud BiH nije mogao prihvatiti

prvoapelantovu tvrdnju da je veću količinu novca koja je u tom trenutku bila na računu njegove pravne osobe vidio isključivo kao priliku za povećanje broja kooperanata, pa samim tim i prometa i dobiti, te da je to bio jedini razlog zbog čega je i podigao iznos od 100.000 KM. Istinitost navoda prvoapelanta o motivima zbog kojih je podigao navedeni novac, a koji bi se eventualno mogli cijeniti u kontekstu „drugih uvjeta" koji su od utjecaja za potrebe držanja gotovog novca u blagajni, na koje je ukazao i svjedok A. M., u dodatnu sumnju dovodi činjenica da je prvoapelant, iako je već prethodno podigao iznos od 100.000,00 KM, naložio knjigovotkinji da sačini odluku o blagajničkom maksimumu od 120.000 KM. Istovremeno je naložio da se sačini odluka o raspodjeli tih sredstava na navodni otkup malina, a te odluke nisu glasile ni na jednog drugog kooperanta osim na prvoapelanta osobno.

85. Sud je razmotrio pitanje gotovine u iznosu od 87.000,00 KM koja je po potvrdi o privremenom oduzimanju predmeta izuzeta iz blagajne pravne osobe i deponirana u KDP Suda BiH. Sud je zaključio da oduzeti novac predstavlja preostali dio novca iz blagajne pravne osobe koji je podignut na ime blagajničkog maksimuma.

86. Sud BiH je, kako je naveo u presudi, izvan razumne sumnje utvrdio da je prvoapelant, u svojstvu odgovorne osobe trećeapelanta, postupajući u ime, za račun i u korist trećeapelanta, zlouporabio svoje ovlasti, te radnjama opisanim u osuđujućem dijelu izreke presude ostvario sva bitna obilježja kaznenog djela zlouporabe položaja ili ovlasti iz članka 383. KZFBiH, u svezi sa čl. 31. i 55. KZFBiH. Isto je utvrđeno za pravnu osobu koja je raspolagala protupravno ostvarenom imovinskom koristi koju je u ime, za račun i u korist pravne osobe ostvario prvoapelant kao direktor pravne osobe na temelju osobnog odobrenja. Taj zaključak suda svojim tvrdnjama i provedenim dokazima obrana nije dovela u razumnu sumnju. Sud je utvrdio da je sve radnje prvoapelant počinio s izravnim umišljajem. Dalje je pojasnio zašto se radi o produljenom kaznenom djelu zlouporabe. Sud je utvrdio da je sve navedene i prethodno opisane radnje prvoapelant poduzeo s drugoapelantom i četvrtoapelantom, uz odlučujući doprinos izvršenju djela svakog apelanta, što, prema ocjeni suda, jasno ukazuje na postojanje svijesti i volje kod prvoapelanta da djeluje zajedno s ostalima u ostvarenju nedozvoljenog cilja kako bi sebi i trećeapelantu pribavio korist.

87. Dalje, Sud BiH se referirao na trećeapelantovu odgovornost, odnosno ukazao je da je utvrdio da je prvoapelant, kao odgovorna osoba kod trećeapelanta, počinio kaznena djela zlouporabe položaja ili ovlasti u produljenom trajanju, jednako kao i njegova pravna osoba za koju je utvrđeno da je raspolagala protupravnom imovinskom koristi, koju je u njezino ime, za račun i korist ostvario prvoapelant. Dalje se sud pozvao na relevantne odredbe zakona i ukazao da je, nakon što je zaključio da je trećeapelant počinio produljeno kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti, od prvoapelanta i trećeapelanta oduzeo imovinsku korist pribavljenu kaznenim djelom.

Pitanje kvalitete respiratora

88. Sud BiH je naveo da je apelantima stavljeno na teret da kupljena a potom isporučena oprema, respiratori, „ne posjeduje ni minimum kvalitete“. Dakle, sud je, kako je naveo u presudi, bio u obvezi razjasniti optužne tvrdnje jesu li nabavljeni respiratori za koje je odvojeno deset milijuna KM proračunskog novca bili namijenjeni za tretman i liječenje težih pacijenata oboljelih od COVID-19, odnosno jesu li kvalitetom odgovarali za liječenje u intenzivnoj njezi. Nadalje, postavilo se pitanje jesu li, ukoliko su nabavljeni tzv. mobilni respiratori za kraću uporabu, apelanti prije, tijekom ili nakon nabave respiratora bili svjesni činjenice da su nabavljeni respiratori slabije i skromnije kvalitete i da nemaju potrebne funkcije za liječenje pacijenata oboljelih od COVID-19 koji su u kritičnom stanju. Postavilo se pitanje jesu li apelanti bili toga svjesni i voljni da se nabave i lošiji respiratori, pa tako i jeftiniji, koji bi se predstavili kao visokokvalitetni i skuplje plaćeni, pa da apelanti protupravno pribave razliku u cijeni, zadrže je i podijele među sobom kao pripadnici skupine. Za sud je pitanje bilo je li unaprijed, prije odluke o nabavi respiratora i pokrenutog postupka, bilo utvrđeno koja vrsta medicinskih respiratora se treba nabaviti, s kojim tehničkim karakteristikama i mogućnostima, u kojoj količini i tko je bio u obvezi ta pitanja javne nabave prethodno utvrditi i definirati.

89. Sud BiH je naveo da je Zavod za javno zdravstvo u Planu potreba planirao nabavu 300 respiratora „za djecu i odrasle“, bez daljnjih karakteristika. Postavljeni kriterij „nabava respiratora“ podrazumijevao je, kako je naveo Sud BiH, da će tehnička svojstva biti definirana i precizirana procedurom javnih nabava. Kako je Sud BiH dalje naveo, za određivanje tipa i vrste „respiratora za djecu i odrasle“ bio je neizbježan stručni angažman i uključivanje medicinskih radnika, pogotovo iz oblasti anesteziologije. Nezakonit postupak javne nabave, koji je proveden u konkretnom predmetu, bez stručnih osoba ili organa u skladu s relevantnim odredbama zakona koje je Sud BiH naveo, s odabranom pravnom osobom čija je temeljna djelatnost „prerada voća i povrća“ rezultirao je, prema zaključku Suda BiH, kupovinom 100 respiratora „problematične kvalitete i ograničene uporabe“.

90. Potvrdu tih navoda iz optužnice Sud BiH je utvrdio iz nalaza i mišljenja vještaka I. S. Sud BiH je prihvatio taj nalaz i mišljenje, te je ocijenio da je objektivan i dan u skladu s pravilima struke, te da se radi o visokostručnoj osobi, umirovljenom profesoru Medicinskog fakulteta, doktoru medicine, specijalistu iz oblasti anesteziologije, s bogatim teorijskim i praktičnim znanjem i iskustvom u radu s respiratorima. Dalje, sud je zaključio da taj vještak raspolaže potrebnim stručnim znanjem, pa prigovor obrane da se I. S. ne nalazi na listi stalnih sudskih vještaka za sud nije bio od značaja. Ni ostali prigovori obrane koje je sud naveo nisu doveli u pitanje sačinjeni nalaz i mišljenje. Pri tome, sud je naveo da su obrane imale priliku otkloniti sve nedoumice u svezi s nalazom i mišljenjem te da je vještak neposredno saslušan na glavnom pretresu i da je saslušanje trajalo puna tri ročišta.

91. Zaključak tog vještaka potvrdio je i strani ekspert L. P. Pri tome, sud je naveo iskaze svjedoka obrane koji ove zaključke nisu doveli u sumnju i koji su naveli da je te respiratore moguće koristiti i za liječenje pacijenata s težom kliničkom slikom. Također, sud je ukazao na svjedočenje A. K. M., doktorice s Klinike za anesteziju i reanimaciju, šefice Klinike za anesteziju i reanimaciju, koja je svjedočila o uporabi tih respiratora na klinici. Ona je izjavila da su se respiratori najčešće koristili za neinvazivnu ventilaciju, te da su pacijente s najtežim komplikacijama stavljali na druge respiratore. Dalje, sud je ukazao da je Tužiteljstvo na okolnost kvaliteta respiratora provelo vještačenje, a obrana je iskazima svjedoka pokušala pobiti nalaz vještaka, što, prema ocjeni suda, nije bilo dovoljno. Sud BiH je ukazao na komunikaciju, odnosno sadržaj komunikacije putem aplikacije *Viber*, te zaključio da je četvrtoapelant nakon nabave postao svjestan da nabavljeni respiratori ne odgovaraju svrsi.

92. Međutim, sud nije zaključio da su apelanti u početku imali namjeru nabaviti respiratore slabije kvalitete. Prvoapelant je bio u zabludi glede kvalitete respiratora zbog izjave K. M. da se radi o kombiniranim respiratorima, ali da ga to, kako je sud naveo, ne opravdava. Te činjenice prvoapelant je trebao provjeriti kod nadležnih stručnih osoba i institucija. Sud je utvrdio da su apelanti, nakon izvršene uplate krajnjem dobavljaču, postali svjesni činjenice da se radi o neodgovarajućim respiratorima. Stoga je zaključio da postoji njihova odgovornost, prvenstveno prvoapelantova i drugoapelantova, jer su zaključili ugovor bez prethodne specifikacije stručnih osoba i organa. Osim toga, utvrdio je i odgovornost četvrtoapelanta koji je imao presudnu ulogu u odabiru prvoapelanta i njegovom nezakonitom favoriziranju. Sud je zaključio da upravo činjenica da je utrošeno 10 milijuna proračunskog novca namijenjenog za spašavanje života i zaštitu zdravlja građana tijekom pandemije nabavom 100 „većinski pogrešnih respiratora“ potvrđuje da se nije smjelo odlučiti da nabavu tako visoko tehnički i tehnološko sofisticiranih medicinskih uređaja vrši pravna osoba čija je temeljna djelatnost „ostala prerada i konzerviranje voća i povrća“ koja nije registrirana i stručno osposobljena za uvoz medicinske opreme. Ovo je bilo i u suprotnosti sa zakonskim propisima o uvozu i prometu medicinskih sredstava, te protivno odredbama Zakona o javnim nabavama, te odluci Vlade Federacije da se takvo što može povjeriti samo zdravstvenim ustanovama koje u tim situacijama jedino mogu odstupiti od odredaba Zakona o javnim nabavama pozivanjem na članak 10. Zakona.

93. U odnosu na pribavljenu korist i pričinjenu štetu sud je pošao od samog kaznenog djela. Sud BiH je naveo da je posljedica tog kaznenog djela ugrožavanje službene i odgovorne dužnosti. Sud je imao u vidu specifične okolnosti nastale pojavom koronavirusa. Dalje je sud ukazao da su apelanti u privatnim kontaktima ugovarali predmet javne nabave pa je pristupio analizi koristi kod tih kaznenih djela. Sud je zaključio da je nezakonita svaka korist koja je proizašla iz predmetnog ugovora koji je u osnovi imao nezakonitost. Četvrtoapelant i drugoapelant su, kako je sud utvrdio, dali privilegiju prvoapelantu u poslu javne nabave za posao koji redovnim putem ne bi mogao dobiti, čime su pričinili

štetu, dok je prvoapelant ostvario i izvjesnu korist, ali i nanio štetu trećeapelantu zaključujući faktički nezakonit ugovor koji je proveo posredstvom pravne osobe. Nakon provedenog dokaznog postupka utvrđeno je da je tim kaznenim djelom i to u odnosu na dovršenu nezakonitu nabavu respiratora stečena korist i da je pričinjena šteta. Sud nije utvrdio da je iz dokazane nezakonite javne nabave medicinske zaštitne opreme bilo tko stekao bilo kakvu korist. Također, Sud BiH je naveo da je u cijelosti prihvatio iskaz saslušanog svjedoka optužbe K. M. kao istinit, pa zaključio da nije dokazano da je bilo koji apelant, pa tako ni prvoapelant, primio dar za koji je utvrđeno da je pristao da ga primi ili bio „počašćen“ prilikom ugovaranja i realizacije nabave tih respiratora.

94. Dakle, postavilo se pitanje točne, određene ili približno odredive visine ostvarene dobiti, koristi, te pitanje visine štete koja je tim zlouporabama nanesena proračunu Federacije, federalnom zdravstvu i građanima Federacije.

95. Nakon provedenog postupka sud nije mogao točno utvrditi visinu koristi koju su apelanti zlouporabama položaja i ovlasti i odgovornosti omogućili prvoapelantu. Također, Sud BiH nije mogao, kako je naveo u presudi, utvrditi je li prvoapelant dodatno sebi pribavio korist nezakonitom realizacijom nabave 100 respiratora. Visina pribavljene koristi nije se mogla utvrditi zbog načina na koji je realizirana ta nezakonita javna nabava. Zbog načina na koji je proveden postupak javne nabave trećim osobama, javnosti i, posebno, Sudu BiH postala je nepoznata točna razlika između nabavne i prodajne cijene robe, tj. medicinskih respiratora. Takvim postupanjem se, prema mišljenju suda, omogućilo netransparentno stjecanje koristi u što većem iznosu jer se ostavila mogućnost prvoapelantu da ovakvim ugovaranjem ostvari ekstra dobit prisvajanjem razlike između stvarne nabavne i ugovorene prodajne cijene medicinskih respiratora, koja je javnosti i trećim osobama bila nepoznata.

96. Sud je stoga mogao konstatirati da je najniža visina imovinske koristi koju je prvoapelant pribavio za sebe i pravnu osobu preostali iznos novca koji je zatečen na računu njegove pravne osobe nakon što je okončan postupak te javne nabave. Tako je sud zaključio da je imovinska korist koju je prvoapelant pribavio za sebe i svoju pravnu osobu upravo onaj iznos naveden u izreci presude, „ne manje od 694.747,78 KM“, a koji je utvrđen na temelju prihvaćenog vještačenja koje je predložila obrana.

97. Sud BiH je smatrao da zaključeni kupoprodajni ugovor u konkretnom slučaju sam po sebi predstavlja korist i time ostvaren oblik, dok pitanje razlike stvarne vrijednosti robe i visine prisvajanja, te fiktivnog uvećanja vrijednosti na štetu ugovornog organa i proračuna predstavlja dodatne okolnosti kod utvrđivanja stupnja kaznene odgovornosti i odmjeravanja kazne, pogotovu u odnosu na prvoapelanta i trećeapelanta. Sud je naveo da zaključivanjem nezakonitog ugovora i dobit postaje nezakonita, a bila bi zakonita da je ugovor utemeljen na zakonitoj osnovi. Tim činom dobit faktički postaje korist po predmetnom kaznenom djelu. To što je prvoapelant bio privilegiran je korist, odnosno

dobivanje posla koji inače ne bi mogao dobiti je korist, pa je stoga i svaki novčani iznos proizašao iz nezakonitog posla korist, a ona svakako prelazi cenzus predmetnog kaznenog djela.

98. Sud je ukazao na odgovornost drugoapelanta i prvoapelanta koji nisu smjeli zaključiti kupoprodajni ugovor bez prethodno utvrđene specifikacije od stručnih osoba. Međutim, odgovornost je i četvrtoapelanta koji je imao posrednu ulogu kod odabira prvoapelanta. Nadalje, sud je ukazao da se apelantima stavlja na teret da su zlouporabama svojih službenih položaja i ovlasti umišljajno pribavili korist, a ne da su namjeravali pričiniti štetu drugom, pa šteta, kako je sud naveo, nije bitno obilježje kaznenog djela, već okolnost koju je sud cijenio kao posljedicu kaznenog djela kod utvrđivanja stupnja odgovornosti i odmjeravanja kazni. Sud je ukazao na formalan početak javne nabave respiratora donošenjem odluke o izuzeću, bez stručne provjere koja je povjerena nekvalificiranom prvoapelantu, na šta je utrošeno deset milijuna proračunskog novca, čija uporaba može biti veoma opasna po živote i zdravlje pacijenata, ali koji nisu ni beskorisni. Konačno, sud je naveo da je radnjama apelanata nesumnjivo pričinjena šteta po proračun Federacije, zdravstvene ustanove u Federaciji i po zdravstveni sustav Federacije, u konačnici i građanima Federacije, nabavom predmetnih medicinskih respiratora, a ta šteta je bila evidentna tijekom pandemije, ali i nakon nje.

99. U prvostupanjskoj presudi Sud BiH se referirao na nadležnost, pa je ukazao na članak 23. ZKP-a, odnosno na prioritet suđenja pred Sudom BiH, ako je za neka od više počinjenih djela nadležan taj sud. Dalje je naveo da je utvrdio da su apelanti počinili kaznena djela za koja je nadležan „drugi sud“. Ipak, zbog već uspostavljene nadležnosti nije se oglasio nenadležnim za kaznena djela propisana u KZFBiH, već je presudio. Sud je naveo da nije dozvoljena kombinacija dva materijalna zakona, pa je apelante osudio po odredbama KZFBiH.

100. Obrane su istaknule prigovor zakonitosti dokaza oduzetih tijekom istrage navodeći da je Tužiteljstvo pristupilo pretresu pokretnih stvari, a nije priložilo dokaze o otvaranju oduzetih predmeta, u skladu sa člankom 71. ZKP-a, i da osobe od kojih su oduzete stvari nisu obaviještene o otvaranju. Sud BiH je zaključio da su istaknuti prigovori neutemeljeni. Analizirajući sadržaj materijalne dokumentacije koja je sačinjena prilikom realizacije naredbi za pretresanje, Sud BiH je utvrdio da je na sačinjenim zapisnicima naznačeno da su za predmete koji su pronađeni prilikom pretresa izdane potvrde o njihovom privremenom oduzimanju. Uvidom u sadržaj tih potvrda, sud je ustanovio da su taksativno popisani i specificirani predmeti koji su oduzeti (uključujući oduzete telefonske uređaje i računare koji su identificirani po serijskim brojevima, IMSI brojevima i sl.), a što su osobnim potpisom, bez primjedbi, potvrdile i osobe od kojih su predmeti oduzeti. Uvažavajući činjenicu da su oduzeti predmeti taksativno pobrojani i u dovoljnoj mjeri identificirani u zapisnicima i/ili na izdanim potvrdama, a zapisnike i potvrde su potpisale osobe od kojih su predmeti oduzeti bez primjedbi, te da iz zapisnika o pretresanju

pokretnih stvari, u smislu članka 51. ZKP-a, proizlazi ponovna identifikacija predmeta koja se u potpunosti podudara s identifikacijom iz potvrda o privremenom oduzimanju, otklanja se svaka razumna sumnja u pogledu njihove autentičnosti i vjerodostojnosti, te osigurava očuvanje tzv. lanca istovjetnosti predmeta, a što je suštinski cilj odredbe članka 71. ZKP-a. Prema stajalištu Suda BiH, proceduralne manjkavosti o (ne)poštovanju te odredbe po automatizmu ne dovode do nezakonitosti dokaza ukoliko je iz svih okolnosti konkretnog slučaja nesporna kvaliteta dokaza, odnosno ukoliko pouzdanost i točnost pribavljenih dokaza nije dovedena u pitanje. U tom pogledu Sud BiH je ukazao da ne bi imalo smisla izdvajati pouzdane dokaze zbog eventualne proceduralne manjkavosti ograničenog značaja, a naročito ukoliko bi se radilo o takvoj manjkavosti koja ne dovodi u pitanje cijeli tijek pribavljanja dokaza. Isti je zaključak u svezi s prigovorom koji se odnosi na provedene radnje pretresanja, te neobavještavanje o radnji pretresanja samo po sebi ne dovodi u pitanje njezinu zakonitost.

101. Prigovor obrane da uz optužnicu nisu priložene kopije zapisnika suca za prethodni postupak, u skladu sa člankom 56. stavak 2. ZKP-a, zbog čega je osporena zakonitost radnje pretresanja, sud je cijenio neutemeljenim. Sud BiH je izvršio uvid u dokaze na koje je obrana ukazivala, pa je utvrdio da su pretresi pokretnih stvari (četvrtoapelantovog telefona i telefona H. G.), zatim službenih prostorija FUCZ-a, trećeapelantovog ureda, prvoapelantove kuće, izvršeni od ovlaštenih službenih osoba na temelju naredbi za pretres po usmenom odobrenju suca za prethodni postupak, u skladu sa člankom 56. ZKP-a. Sačinjeni su zapisnici, a oduzeti predmeti popisani i pobrojani, te su izdane potvrde o privremenom oduzimanju predmeta. Nakon što je utvrdio da je sudac za prethodni postupak telefonski odobrio izdavanje naredbi za pretres, Sud BiH je izvršio uvid u istražni dio spisa i uvjerio se u postojanje službenih zabilješki, kako je propisano člankom 56. stavak 2. ZKP-a.

102. Dalje, obrane su ukazivale da nisu ispunjene zakonske pretpostavke da se I. S. sasluša kao vještak, jer je vještak s Tužiteljem prije donošenja naredbe o provođenju istrage ušao u prostorije FUCZ-a s nalogom da pregleda respiratore, a bez sudske naredbe za pretres prostora FUCZ-a. Sud BiH je našao da je taj prigovor neutemeljen i dozvolio saslušanje vještaka kao svjedoka. Sud BiH je ukazao da se nije radilo o nezakonitom pretresu, kako obrana ukazuje, već o zakonitoj radnji pregleda, u skladu sa člankom 219. u svezi sa člankom 218. ZKP-a. Iz zabilješke proizlazi da su osobe u prostorijama FUCZ-a tražile da se izvrši pregled respiratora. Sud dalje navodi da je osoba N. K. otvorila skladišni prostor, da su otvorena tri paketa s respiratorom, fotografirani su njihovi dijelovi, a zatim je prostor napušten. Dakle, otvaranje paketa je izvršeno zbog fotografiranja, nitko se nije usprotivio ulasku u prostorije, već je pristup omogućen i pregled izvršen. Radi se o jednoj od ovlasti ovlaštenih službenih osoba koja im je dodijeljena u skladu sa člankom 219. ZKP-a i koja nije uvjetovana izdavanjem naredbe. Također, činjenica da je pregled izvršen prije nego što je donesena naredba za pretres nije smetnja za saslušanje vještaka jer je naredba za pretres interni akt Tužiteljstva.

103. Također, Sud BiH je odbio prijedlog drugoapelantove obrane kojim je zatraženo izdavanje naredbe Ministarstvu financija FBiH za dostavu podataka od privrednog društva CORE d.o.o. Sarajevo, a koje gospodarsko društvo s Federalnim ministarstvom financija ima zaključen ugovor o funkcionalnoj podršci za aplikaciju za trezorsko poslovanje ORACLE. Sud je ocijenio da su podaci čiju je dostavu obrana tražila dovoljno razjašnjeni provedenim dokazima optužbe, a posebno saslušanjem svjedokinje N. F. koja je opisala proceduru unosa podataka u trezorsku aplikaciju, te razložno i uvjerljivo objasnila kada je i na temelju čega u tu aplikaciju unijela informacije koje su se ticale kupovine 100 respiratora.

Izuzeto i objavljeno mišljenje predsjednika vijeća

104. Uz prvostupanjsku presudu prvi put je javno objavljeno izuzeto mišljenje suca B. P., predsjednika tročlanog vijeća koje je odlučivalo u predmetu. Sudac B. P. iznio je svoje neslaganje s presudom. Iz njegova mišljenja, koje je dostavljeno uz odluku i na koje se apelanti u apelacijama pozivaju, proizlazi sljedeće:

105. Odluka većine, prema mišljenju suca B. P., konstituira „novi životni događaj" s potpuno novim subjektivnim elementima pojedinačnih radnji izvršenja. Apelante ne povezuje podjela imovinske koristi kao zajednički cilj i okosnica potvrđene optužnice, već se drugoapelantu i četvrtoapelantu stavlja na teret da su zlouporabom ovlasti pribavili korist prvoapelantu i trećeapelantu. Prema mišljenju suca B. P., tako se izašlo izvan činjeničnog opisa optužbe i dokaza koji su u pretežnoj mjeri izvođeni. Apelantima se na teret stavio potpuno novi opis radnji izvršenja, te je došlo do narušavanja objektivnog i subjektivnog identiteta optužnice. Neovisno o tome, prema mišljenju suca B. P., optužnica nije ponudila dokaze koji zadovoljavaju standard izvan razumne sumnje, što dalje detaljno objašnjava.

106. Sudac B. P. je ukazao da je istraga u navedenom slučaju pokrenuta je na temelju novinskog teksta. Tužiteljstvo je, kako to sudac navodi, nametnulo narativ da respiratori nisu uporabljivi za intenzivnu njegu. Mediji su održavali tužiteljev narativ kako bi se u javnosti stekla predstava o krivici optuženih. Svi napori optužbe da dokaže kriminalne namjere optuženih ostali su neuvjerljivi i na razini pretpostavki.

Drugostupanjska presuda

107. Presudom broj S1 2 K 039029 23 Kž 3 od 2. studenog 2023. godine odbijene su kao neutemeljene žalbe apelanata i potvrđena je prvostupanjska presuda.

108. Sud BiH je ukazao da je optužnica obuhvatala (i) kaznena djela iz nadležnosti državnog zakonodavstva, što opravdava pozivanje prvostupanjskog suda na odredbu članka 23. ZKP-a. Činjenica da je prvostupanjski sud donio odluku kojom je optužene oslobodio od optužbe za kaznena djela iz KZBiH ne isključuje po automatizmu nadležnost Suda BiH. Da se sud u momentu donošenja odluke kojom optužene oslobađa od odgo-

vornosti za kaznena djela iz državnog zakonodavstva proglasio nenadležnim, povrijedio bi procesni zakon i učinio pravomoćno presuđenom stvari dio odluke na koju tužitelj ima pravo žalbe. Tužiteljstvo je izjavilo žalbu na oslobađajući dio presude, između ostalog za kaznena djela iz državnog zakonodavstva, što potvrđuje da je sud nadležan sve dok Tužiteljstvo stoji iza optužbe koja u sebi sadrži osnovu za nadležnost Suda BiH.

109. Obrana je prigovarala zakonitosti dokaza jer je presuda utemeljena na određenim dokazima za koje nije poštovana neposrednost, odnosno koji nisu izvedeni na glavnom pretresu. Radi se o pismu anesteziologa i o dokazima za koje je sud, kako je naveo u prvostupanjskoj presudi, izvršio uvid u istražni dio spisa (vidi točku 101. odluke). Pismo anesteziologa koje je spomenuto u pobijanoj presudi, u iskazu svjedokinje A. K. M., te koje je citirano u fusnoti, kako je naveo Sud BiH, beznačajno je za odluku o krivici apelanata. Sud BiH je naveo da se nijedna odlučna činjenica nije dokazivala tim pismom. Dalje, Sud BiH je naveo da istražni dio spisa predstavlja dio sudskog spisa. Radi utvrđivanja zakonitosti dokaza koji su izvedeni na glavnom pretresu uvidom u taj dio nije odstupljeno od načela neposrednosti. Zaključak prvostupanjskog suda u svezi s otvaranjem predmeta i primjenom članka 71. ZKP-a Sud BiH je cijenio pravilnim.

110. U odnosu na vještačenje I. S. te prigovor obrane da se radi o nezakonitom dokazu koji je „plod otrovne voćke“, Sud BiH je naveo da se prvostupanjski sud izjasnio o tom prigovoru, te je zaključke potvrdio.

111. U odnosu na prekoračenje optužnice Sud BiH je, rukovodeći se istaknutim prigovorima svakog od apelanata, pošao od pitanja svrhe zaštite kroz postojanje zabrane prekoračenja optužbe. Sud BiH je naveo da je usporedbom izreke pobijane presude i optužbe utvrdio da je prvostupanjski sud u cijelosti ostao u okvirima optužbom postavljenih inkriminiranih radnji. Izrekom presude apelantima nije stavljeno na teret nešto od čega se nisu imali priliku braniti. Sud BiH je ukazao da je pravo suda vršiti izmjenu i precizirati, a što proistječe iz svestranog pretresanja predmeta i jasnog iznošenja odluke, u skladu s pravilima identiteta presude i optužbe. Sud BiH je do istog zaključka došao u pogledu svih žalbenih prigovora apelanata, kojima se implicira navodno prekoračenje optužbe, a u svezi s tim i povreda prava na obranu. Poseban osvrt je dan na prigovor koji se tiče štete i koristi. Sud BiH je zaključio da prvostupanjski sud nije počinio bitnu povredu postupka kada je štetu umjesto u iznosu ne manjem od 10.530.000,00 KM označio u neutvrđenom iznosu, o čemu se detaljno izjasnio. Djelo kao takvo postoji i s navodima o iznosu ne manjem od 10.530.000,00 KM, jednako kao i s navodima o neutvrđenom iznosu štete, što je jedino bitno s aspekta razmatranja pitanja prekoračenja optužbe.

112. Sud BiH je naveo da je prvoapelantova obrana u odnosu na prekoračenje optužbe tvrdila da je on osuđen za kazneno djelo koje mu se nije stavljalo na teret. Stoga je Sud BiH, kako je naveo, pristupio jedinom načinu rješavanja dileme u tom pitanju, te usporedio zapisnike o ispitivanju prvoapelanta kao optuženog, optužnicu i izreku prvostupanjske presude. Sud BiH je utvrdio kako je prvoapelantu „predočen činjenični supstrat osnova

sumnje tijekom istrage, koji je u istom opsegu kasnije pretočen u optužni akt [...], dok prvostupanjski sud izrekom svoje presude nije izašao iz okvira inkriminiranog događaja" niti prvoapelantovih radnji. Kako je naveo Sud BiH, prvostupanjski sud je vršio određene prilagodbe i intervencije, s obzirom na to da nije dokazana odgovornost apelanata u okviru skupine i udruživanja. Prvostupanjski sud je, u skladu sa zakonom, precizirao odgovornost apelanata, ali isključivo u opsegu kakav je njima bio poznat od početka. Takvim preciziranjem ostao je nenarušen identitet stvarnog događaja i nisu mijenjane činjenice koje predstavljaju bitna obilježja inkriminiranog kaznenog djela, u opsegu i načinu s kojim je prvoapelant upoznat od samog početka postupka. Isti zaključak je iznio u pogledu drugoapelanta.

113. Četvrtoapelant je isticao da je izreka presude nerazumljiva suštinski ukazujući da je oslobođen za kaznena djela bez činjeničnog opisa, posljedično čemu je nemoguće preispitati i zakonitost osuđujućeg dijela presude. Iako je konstatirao nedostatak u činjeničnom opisu oslobađajućeg dijela izreke presude u odnosu na pojedine inkriminacije, Sud BiH je naveo da time nije kontaminiran osuđujući dio presude. Ostajući u granicama inkriminiranog događaja, prvostupanjski sud je, kako je naveo Sud BiH, donio oslobađajuću presudu za pravne kvalifikacije koje nije našao dokazanim u inkriminacijama kojima su se stekla samo obilježja kaznenog djela zlouporabe položaja ili ovlasti. Time je potpuno riješio predmet optužbe. Usporedbom dispozitiva optužnice i presude Sud BiH je zaključio da niti jedna inkriminirana radnja nije ostala neriješena. Sud BiH je ispitao navode obrana da nije opisana suizvršiteljska djelatnost, da nije vidljiva suizvršiteljska osnova i da nema opisa suizvršiteljstva, da je suizvršiteljstvo opisano kao pomaganje odnosno kao udruživanje radi činjenja kaznenih djela. Sud BiH je naveo da su apelanti, svako u svom domenu, djelovali u svrhu poduzimanja radnji koje su opisane i kvalificirane kao zlouporaba svakog od apelanata s aspekta njihove pozicije. Stoga, *modus operandi* predmetnog kaznenog djela u konkretnom slučaju implicira suizvršiteljsku djelatnost, jer je već *prima facie* analizom izreke pobijane presude jasno da je svaki od apelanata imao jasno definirane radnje u domenu svog postupanja, te da radnje jedna bez druge ne bi mogle naći epilog u konačnom cilju zbog kojeg su poduzimane. Sud BiH je naveo da se u pogledu tog zaključka vodio i voluntarističkom komponentom, koja je dio zajedničke namjere, odluke da se djelo ostvari, a rezultat djela ostvaruje se kao nužna posljedica samog postupanja. Namjera je, prema mišljenju Suda BiH, jasna iz samih radnji i ostvarenog cilja, a samim tim i doprinos svakog od apelanata.

114. Sud BiH zaključuje da, u kontekstu predmetnih inkriminacija, prvostupanjski sud kada spominje „pomaganje", to ne čini u kontekstu oblika suučesništva, već pomaganja kao odlučujućeg doprinosa kroz suizvršiteljstvo. Dalje, Sud BiH je ukazao da presuda nije kontradiktorna kada se u oslobađajućem dijelu spominje da „nema dokaza o zajedničkom djelovanju na način kako to postavlja optužba". U tom dijelu radi se o „zajedništvu" u kontekstu nedokazanog kaznenog djela udruživanja radi činjenja kaznenih djela, a ne u kontekstu suizvršiteljstva.

115. Sud BiH je ocijenio neutemeljenim navode da je izreka proturječna razlozima presude. Prvostupanjska presuda, kako je sud naveo, daje jasan opseg odgovornosti. Sud BiH je podržao zaključak prvostupanjskog suda da je četvrtoapelant upravo favoriziranjem prvoapelanta, te stupanjem u s njim u kontakt privatnim vezama dogovarao predmet ugovornog odnosa, te sudjelovao u realizaciji nezakonite nabave, sve u korist prvoapelanta. U prvostupanjskoj presudi je navedeno da je četvrtoapelant prekoračio ovlasti stupivši u kontakt s prvoapelantom, a nadalje je svoje ovlasti iskorištavao, sve s ciljem jasnog i izvan razumne sumnje dokazanog cilja, koji je protkan umišljajem i namjerom.

116. Sud BiH nije utvrdio kontradiktornosti između izreke i obrazloženja po osnovi pitanja postupanja drugoapelanta suprotno članku 10. Zakona o javnim nabavama. Sud BiH je potvrdio zaključak prvostupanjskog suda da postupanje suprotno članku 10. Zakona o javnim nabavama predstavlja pogrešan put javne nabave, o čemu se sud izjasnio u presudi, iznoseći drugoapelantov umišljajni aspekt u odabiru očigledno nekvalificiranog prvoapelanta za taj posao.

117. U odnosu na određenost radnji izvršenja, odnosno prigovor da nisu opisani blanketni propisi, Sud BiH je naveo da je izrekom pobijane presude, a i u samom obrazloženju, jasno određeno svojstvo apelanata. Iz opisa radnji jasno se može uočiti zašto pojedini aspekti djelovanja apelanata predstavljaju kršenje blanketnih propisa. Sud BiH je ukazao na bitnost blanketnih propisa u kontekstu kaznenog djela zlouporabe položaja ili ovlasti. To su propisi kojima se jednoj osobi daje u povjerenje obavljanje službene ili odgovorne dužnosti. Opisom odnosno navođenjem propisa precizira se svojstvo takve osobe, a kršenje predstavlja svako postupanje iz kojeg je toj osobi nesporno jasno da predstavlja narušavanje dodijeljenog povjerenja. Sud BiH je naveo da je u konkretnom slučaju zadovoljen koncept blanketnog opisa navođenjem svojstva apelanata, iz čega proizlaze njihove ovlasti, dok je u opisu radnji i tijeka inkriminiranog događaja, te u obrazloženju u tom kontekstu, izvan razumne sumnje jasno ukazano i utvrđeno kao dokazano da su apelanti prekršili pravila službe, svatko u svom domenu. Sud BiH je također naveo da četvrtoapelantova obrana nije ukazala iz kojeg razloga su bitne navodno izmijenjene odredbe blanketnog propisa. Niti jedna izmjena, kako je naveo Sud BiH, ne predviđa opravdanje za poduzimanje radnji na način kako su one poduzete u konkretnom inkriminiranom događaju. Dalje, u odnosu na četvrtoapelantov navod da sud nije cijenio niz dokaza obrane, Sud BiH je naveo da je prvostupanjski sud naveo dovoljno jasne i u svemu prihvatljive razloge za svoja stajališta i činjenična utvrđenja, oslanjajući se na relevantne dokaze koji potkrepljuju stajalište koje je zauzeo.

118. Sud BiH je ispitao prvoapelantove žalbene navode kojima se ukazivalo da nema elemenata kaznenog djela zlouporabe položaja ili ovlasti, te je zaključio da su ti navodi neutemeljeni. Kako je naveo Sud BiH, u izreci pobijane presude je precizno navedeno prvoapelantovo svojstvo. Registracija pravne osobe na području entiteta Republike Srpske ne implicira bilo kakvu kontradiktornost u odnosu na odgovornost prvoapelanta, kao odgovorne osobe u pravnoj osobi, za radnje koje se po mjestu učinjenja imaju

kvalificirati po KZFBiH. Prema stajalištu Suda BiH, pojam „odgovorna osoba u Federaciji“ podrazumijeva da uopćeno postoji odgovornost određene osobe u pravnoj osobi i da je ona odgovorna kada su takve radnje izvršenja poduzete na području Federacije BiH. Činjenica da je pravna osoba registrirana prema odredbama zakona koji važe prema sjedištu poduzeća ne ekskulpira za radnje počinjene na području drugog entiteta. Sud BiH je dalje naveo da je iz dijela prvostupanjske presude, u kojem se ističe prvoapelantovo svojstvo, očigledno da je on bio jedini član uprave pravne osobe, te da, s obzirom na takvu njegovu pozicioniranost, jasno proizlazi njegova odgovornost za poslovanje pravne osobe, koja se ne može zlouporabljivati u privrednom poslovanju. Sud BiH je ukazao da prvoapelant kao odgovorna osoba u pravnoj osobi snosi odgovornost za procese rada i poslovanje pravne osobe, pa činjenica da je on takvu pravnu osobu faktički iskoristio za sudjelovanje u nezakonitoj nabavi predmeta nesporno implicira njegove radnje i odgovornost.

119. Glede žalbenih navoda koji se odnose na razliku između objavljene presude i pismenog otpravka, Sud BiH je najprije ukazao da se ne radi o proturječnosti i nerazumljivosti presude, kako je obrana isticala. Dalje, Sud BiH je naveo da je usporedbom zvaničnog zapisnika s objave presude, koji predstavlja izvornik, u skladu sa članom 254. ZKP-a, s pismenim otpravkom prvostupanjske presude utvrdio da ne postoji povreda. Uz daljnja objašnjenja, Sud BiH je zaključio da postoji potpuna suglasnost činjeničnog opisa djela iz izvornika presude konstatiranog na zapisnik o objavi presude, koji su potpisali predsjednik vijeća i zapisničar, i pisano izrađene presude. Sud BiH nije zanemario navode obrane koji ukazuju da su prilikom usmenog priopćenja odluke pojedini dijelovi ispušteni. Pozivajući se na član 286. stavak 2. ZKPBiH, sud je zaključio da propust suca da pročita pojedine dijelove izvornika ne dovodi obligatorno do nezakonitosti i nepravilnosti pobijane presude.

120. U odnosu na navod obrane da je putem medija vršen utjecaj na sud, Sud BiH je između ostalog naveo da je izostao navod kojim se konkretizira „navodno prejudicirano postupanje članova prvostupanjskog vijeća“. Prema stajalištu Suda BiH, „ostaje nepoznato“ jesu li oni uopće bili upoznati s medijskim napisima, te se ukazuje na profesionalizam i nepristranost kao uvjet za vršenje sudačke funkcije. Sud BiH je također naveo da je prvostupanjski sud svoju odluku donio isključivo na temelju ponuđenih dokaza i u skladu sa zakonom, objektivno i nepristrano, dajući utemeljeno i argumentirano obrazloženje.

121. Sud je ispitao navode svakog od apelanata u svezi s pogrešno i netočno utvrđenim činjeničnim stanjem, te je našao da ti žalbeni prigovori nisu utemeljeni, o čemu se izjasnio ukazujući na bitne dijelove žalbi apelanata na koje je odgovorio. Pri tome, Sud BiH je potvrdio zaključke prvostupanjskog suda. Isto se odnosi na zaključke prvostupanjskog suda glede pitanja štete, koristi, kvalitete respiratora, kao i utroška sredstava, o čemu se Sud BiH očitovao. Sud BiH je potvrdio i odluku o kazni i oduzimanju imovinske koristi.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

122. Zbog opsega svih apelacija koje su predmet ove odluke, Ustavni sud je odlučio da najprije navede zajedničke navode, pa zatim ono što je značajnije za svaku pojedinu apelaciju.

Zajednički navodi

123. Svi apelanti su pokrenuli pitanje pravičnosti postupka, odnosno ukazuju na povredu članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije. Povredu tog prava apelanti vide u činjenici da im je sudio nenadležni Sud BiH. Apelanti ukazuju da je sud bio nadležan za djela propisana u KZBiH, ali nakon prvostupanjske presude, kada su apelanti osuđeni samo za kazneno djelo po KZFBiH, Sud BiH nije više bio nadležan i trebao je ustupiti predmet nadležnom sudu. Također, apelanti navode da Sud BiH nije donio posebno rješenje o svojoj nadležnosti.

124. Dalje, apelanti navode da je sud prekoračio optužnicu odnosno da je sud „prekomponirao" optužnicu i da ih je osudio za djelo za koje nisu bili optuženi, niti su u svezi s tim djelom saslušani. Iz „preciziranog" činjeničnog opisa, kako apelanti navode, proizlaze sasvim nove radnje kaznenog djela u odnosu na sadržaj optužnice, kao i osobni subjektivni odnos apelanata u odnosu na navedeno kazneno djelo. Apelanti smatraju da je sud preuzeo ulogu tužitelja, te je korigirao bitne elemente kaznenog djela kao što su umišljaj, korist, šteta i drugo. Naime, kada je ostalo nedokazano kazneno djelo udruživanja radi činjenja kaznenog djela u svezi s kaznenim djelima zlouporabe položaja ili ovlasti, pranja novaca i drugo, korigiranjem optužnice je narušen njezin identitet.

125. Dalje, apelanti ukazuju na nedostatak konkretizacije radnje kaznenog djela zlouporabe položaja ili ovlasti, te u najvećem dijelu apelacija problematiziraju upravo taj dio kao nedostatak obrazloženja za što su osuđeni. Također, navode da suizvršiteljske radnje nisu jasno opisane.

126. Apelanti osporavaju i način na koji je sud cijenio, odnosno nije cijenio dokaze, pri tome ukazujući na brojne dokaze obrane koje sud nije uzeo u obzir.

127. Apelanti ukazuju na nezakonitost dokaza na kojima se temelji presuda. U svezi s tim navode da je nedostajala naredba o provedbi istrage, naredba za pretres, a kutije s respiratorima su otvorene i respiratori fotografirani. Zbog navedenog osporavaju nalaz vještaka I. S. koji je radio analizu respiratora na temelju njihovih karakteristika. Također, apelanti ukazuju da nije postupljeno u skladu s odredbom članka 71. ZKP-a u svezi s otvaranjem predmeta koji su oduzeti, odnosno pozivanja vlasnika predmeta.

128. Apelanti također navode da izreka presude ne odgovara pismenom otpravku, te ukazuju na sadržaj presude koji je kasnije u pismenom otpravku popunjen određenim odlukama, propisima i drugo.

129. Apelanti također navode da drugostupanjska presuda nije odgovorila na važne žalbene navode, te im je samo formalno dana mogućnost žalbe. Navodi o diskriminaciji se svode na navode o drugačijem postupanju Suda BiH u drugim predmetima, na koje se apelanti pozivaju, dok prvoapelant uspoređuje svoju kaznu, odgovorne osobe u pravnoj osobi, s kaznom četvrtoapelanta.

130. Svi apelanti smatraju da drugostupanjski sud nije adekvatno ispitao i odgovorio na njihove žalbene navode.

Povreda presumpcije nevinosti

131. Svi apelanti su ukazali na povredu prava na presumpciju nevinosti. Apelanti ukazuju da se protiv njih vodila medijska hajka, koja je počela prije otvaranja istrage, i to uz pomoć Tužiteljstva, koja je utjecala na javno mnijenje i, konačno, na suce. Iako su svi apelanti istaknuli ovaj navod, ipak je najviše pažnje tom dijelu posvetio četvrtoapelant. Ustavni sud će, bez obzira na to u kojem opsegu ga je tko isticao, taj navod objediniti za sve apelante. Navodi o povredi presumpcije nevinosti se mogu podijeliti u tri skupine.

Pisanje medija

132. Apelanti navode ogroman broj novinskih napisa u kojima su označeni kao „članovi kriminalnog udruženja“, „respiratorska mafija“, odnosno ukazuju na pisanja u kojima se navodi da su kupljeni „malina respiratori“, „malina respiratori ubijaju pacijente“ i dr. Ti napisi su se pojavljivali u brojnim novinskim člancima, na portalima i televiziji te, kako navode, utjecali na pošteno suđenje. Putem medija se slala poruka o krivici apelanata, apelanti su „osuđeni pred sudom javnosti“, čime se „slala poruka sudu“. Apelanti ukazuju na pisanje samo jednog dnevnog lista u kojem se u tijeku suđenja spominjala „respiratorska mafija“ i „crnolistaš“, a navode da se pritisak „nastavio i nakon drugostupanjske presude u naslovu istog dnevnog lista u kojem je navedeno: “Tajni adut [četvrtoapelanta] i [S.]? Preko Ćemana i Palavrić žele srušiti presudu Suda BiH u aferi ‘respiratori’.“ Apelanti ukazuju i na pisanja drugih medija „pod utjecajem određenih funkcionera“, u kojima je objavljen veliki broj članaka u svezi s ovim postupkom.

133. Također, apelanti ukazuju na pisanje portala „Istraga“ koji je, pet dana uoči objavljivanja prvostupanjske presude, ukazao na „Plan trojke i HDZ-a BiH: Osuditi [četvrtoapelanta], osloboditi [J. M.] a, potom imenovati Vladu FBiH bez Lendine saglasnosti“, u kojem je također navedeno da „postupajući sudac nakon prijetnje novim crnim lista[m]a zagovara osuđujuću presudu“.

Ponašanje Tužiteljstva

134. Apelanti ukazuju da je Tužiteljstvo već na ročištu za određivanje pritvora istaknulo da ima „medija plan“, te sumnjaju da su „pojedini mediji bili uključeni u medija plan“ zbog načina na koji su izvještavali. Apelanti navode da je Tužiteljstvo, prije otvaranja istrage, objavilo priopćenje da su obavili vještačenje u kojem je utvrđeno da respiratori ne posjeduju ni minimum bitnih karakteristika potrebnih za liječenje pacijenata oboljelih od COVID-19 (tekst pod naslovom „Tužiteljstvo BiH zaprimilo stručno vještačenje u okviru predmeta“, objavljen 11. svibnja 2020. godine na internetskoj stranici Tužiteljstva) sa sljedećim sadržajem:

> „Svi respiratori u predmetu su locirani, evidentirani i izvršeno je stručno vještačenje. U nalazu vještaka utvrđeno je da nabavljeni ventilatori ne posjeduju ni minimum potrebnih bitnih karakteristika za adekvatan tretman pacijenata u jedinicama intenzivne terapije, među koje spadaju pacijenti oboljeli od COVID-19. Dakle, nije preporučeno korištenje ovih ventilatora u jedinicama intenzivne terapije. Tim tužitelja Tužiteljstva BiH, od početka rada na predmetu 4. 5. ove godine, kada je Tužiteljstvo preuzelo predmet, poduzeo je cijeli niz potrebnih radnji na utvrđivanju svih okolnosti ove nabave i intenzivan rad se svakodnevno nastavlja. Putem instituta međunarodne pravne pomoći pribavljeni su i pribavljaju se svi potrebni podaci i informacije o predmetnoj nabavi, vrše se vještačenja i pregledi dokumentacije i tužiteljski tim je u svakodnevnom i stalnom kontaktu s policijskim i sigurnosnim agencijama s kojima radi na predmetu. Tužiteljstvo BiH o provedenim aktivnostima će blagovremeno i točno informirati javnost.“

135. Dalje apelanti ukazuju na gostovanje glavne tužiteljice na televiziji „koja nije negirala komentare voditelja koji su upućivali da je apelant kriv“. U istoj emisiji provedena je anketa s pitanjem „Ko je je kriv za aferu respiratori?“ i 59% gledatelja je odgovorilo da je kriv četvrtoapelant, na što je voditelj prokomentirao: „Znači, već presuđeno.“

136. Apelanti navode da je Transparency International u Izvješću o monitoringu procesuiranja slučajeva korupcije u BiH za 2022. i 2023. godinu zapazio sljedeće: „Sudovi su u nekim predmetima propustili da u skladu sa ZKP-om zaštite svjedoke od ispitivanja kojim se zastrašuju, već su to činili tek po reakciji stranaka ili branitelja [naveden konkretan predmet]. Također je navedeno kao problematično kada Tužiteljstvo svjedoku obrane govori kako je izjavio osumnjičeni u drugom predmetu, čime se stvara pritisak na svjedoka [ukazujući na konkretan predmet].“ Apelanti ukazuju da je na to reagirala prvobitna predsjednica prvostupanjskog vijeća Dž. B. koja je pozvala Tužiteljstvo „na profesionalizam, moral i etiku, ukazujući na informacije koje se priopćavaju javnosti a nisu točne“.

Ponašanje suda

137. Apelanti dalje ukazuju da je sud je u presudi naveo pismo anesteziologa koje se pojavilo u medijima, ali nije provedeno kao dokaz u postupku. Dalje navode da su drugostupanjsku odluku prvo objavili mediji, pa su je nakon toga dobili apelanti. Također, apelanti ističu da je predsjednik sudbenog vijeća B. P. tražio izuzeće zbog pritiska koji se u javnosti stvorio zbog ovog predmeta. Apelanti ukazuju i na izjavu suca B. P. koji je ukazao na „medijski teror", na način kako je o ovom slučaju izvještavao jedan medij, kao i na činjenicu da je tužitelje „Ambasada SAD-a proglasila herojima".

Ambasada Sjedinjenih Američkih Država

138. U tijeku postupka objavljen je tekst na portalu „Inforadar.ba" da je tužitelju ponuđeno 2.000.000 KM da izostavi četvrtoapelanta iz optužnice za respiratore, uz tvrdnju da je ta informacija potvrđena iz izvora bliskih Američkoj ambasadi. Na pismo četvrtoapelanta koje je upućeno Ambasadi SAD-a da se očituje, jer šutnja izravno utječe na njegovu presumpciju nevinosti, nikada nije odgovoreno. Tek nakon dvije godine, u vrijeme trajanja postupka, nakon što je četvrtoapelant tužio ovaj portal, tužitelj se izjasnio da mu nikada nije nuđen novac, ali ta vijest je prenesena od malog broja medija. Međutim, šteta je učinjena uz pomoć međunarodnih zvaničnika, koji su izjavama upućivali na apelantovu krivicu, uz navođenje priopćenja iz Ambasade SAD-a, odnosno ambasadora SAD-a, koja su iznesena u apelaciji. Dalje, apelanti navode da je „Američka ambasada" proglasila tužitelje herojima mjeseca, nakon podizanja optužnice.

Izjave visokih zvaničnika

139. Fahrudin Radončić, predsjednik stranke Savez za bolju budućnost BiH, kao odgovor četvrtoapelantu na *Facebook* profilu (srpanj 2022. godine) napisao je: „'Uspješni Bošnjaci' su privatizacijske i respiratorske lopuže i ubice, koje su u najtežim vremenima poslije agresije na BiH imali dovoljno nemoralnosti, pokvarenosti i neljudskosti da milionski kradu na neispravnim respiratorima i svjesno ubijaju ljude koji se bore za dah", što su prenijeli brojni mediji.

140. Elmedin Konaković, predsjednik stranke Narod i pravda, poslije donošenja prvostupanjske presude, 25. listopada 2023. godine je na televiziji izjavio: „Imamo Vladu napokon, nakon što je presuđeni kriminalac bio na čelu te vlade […], imamo funkcionalnu vladu." Novinar je rekao da se radi o prvostupanjskoj presudi, na što je Konaković odgovorio: „Za mene je to, ja ga mogu tako zvati jer imam i oči i uši i vidim šta čovjek radi."

141. Nermin Nikšić, predsjednik Socijaldemokratske partije BiH, u gostovanju na televiziji je izjavio: „Očito je da je tu bilo određenih zloupotreba, očito je da su respiratori plaćeni enormno i da ti respiratori ne koriste. Čak, ja smatram da je veći zločin, dakle

zločin je ako ste u trenutku kada trebate da osigurate da se spašavaju ljudski životi, da se spašavaju životi građana, vi pokušali nešto tu da nešto tu, da šićarite i šićarili i, ovaj, lovili u mutnom da dođete do nekog novca. Dakle, to je zločin, evidentan."

142. Apelanti su naveli i brojne druge izjave koje su dali Dragan Čović, Marinko Čavara, Edin Forto, Nasiha Pozder.

Prvoapelantovi navodi

143. Prvoapelant je osim povrede prava na pravično suđenje ukazao i na povredu prava iz članka 7. Europske konvencije (kažnjavanje samo po osnovi zakona), kao i na povredu prava na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije. Naveo je da je optužen za kaznena djela bez konkretizacije radnji. Dalje ukazuje da je osuđen po istom činjeničnom supstratu po kojem je oslobođen, i to za kazneno djelo prema pravnoj kvalifikaciji koja mu nikada nije predočena**.**

144. Prvoapelant navodi da u odnosu na svojstvo odgovorne osobe nije obrazloženo po osnovu kojeg zakonskog ili podzakonskog propisa, odnosno akta je utvrđeno da je on „odgovorna osoba" u trećeapelantu, te koji je krug poslova povjeren takvoj osobi, na temelju kojeg propisa i drugo, a posebno na temelju kojeg propisa se određuje svojstvo odgovorne osobe u kaznenopravnom smislu. Navodi da je sud pretpostavio krug odgovornosti u pravnoj osobi i prvoapelanta proglasio odgovornim „apsolutno za sve jer je 'vlasnik' i osoba odgovorna za zastupanje".

145. Prvoapelant problematizira „učinjenu, a zabranjenu kombinaciju dva zakona". Naime, kako navodi, osuđen je za kazneno djelo koje je propisano člankom 383. KZFBiH kojim se zahtijeva da se svojstvo odredi kao „službena ili odgovorna osoba u Federaciji", dok je njegovo svojstvo određeno pozivanjem na članak 123. stavak 1. točka 6. KZRS. Prvoapelant posebno naglašava da je sud izmijenio činjenični opis, te na više mjesta gdje se spominje prvoapelant dodao „u svojstvu odgovorne osobe u pravnoj osobi". Sud je time, kako ističe prvoapelant, pokušao nadomjestiti nedostatak elemenata kaznenog djela za koje ga osuđuje jer optužnica nije sadržavala preciziranje njegovog svojstva u smislu „odgovorne osobe u Federaciji BiH".

146. Dalje navodi da se u izreci prvostupanjske presude ne opisuje niti navodi koju je od tri alternativno određene radnje izvršenja kaznenog djela apelant uradio. U drugostupanjskoj presudi je navedeno da je navodno iskoristio svoje ovlasti, bez navođenja propisa. Zbog toga smatra da je činjenično stanje proizvoljno utvrđeno. Prvoapelant tvrdi da nedostaje i treći uvjet ovog kaznenog djela – dopuna njegove blanketne norme, jer se radi o kaznenom djelu blanketnog karaktera. Zbog svega navedenog, smatra da je presuda nerazumljiva. Konačno, prvoapelant navodi da nije utvrđeno kome je pribavljena korist, njemu ili trećeapelantu, što opet dovodi u svezu s izmjenama u optužnici i presudi. Prvoapelant dalje ukazuje da postoji proizvoljnost i u odlučenju o oduzimanju

imovinske koristi jer smatra da presude ne sadrže obrazloženje zašto se korist oduzima i od prvoapelanta i od pravne osobe.

147. U odnosu na proizvoljno utvrđeno činjenično stanje, proizvoljnu primjenu materijalnog prava i povrede načela *in dubio pro reo*, prvoapelant je na 45 stranica apelacije, po točkama optužnice, analizirao i osporio zaključke suda o tome da je bio svjestan da postupa suprotno zaključku Vlade, da je postojao „prethodni dogovor" za koji smatra da nije dokazan, da nije bilo tajnosti u prepiskama. Dalje je naveo da se ne zna tko je osoba „A." koja nije saslušana pred sudom, te da je sud pogrešno protumačio poruku koja glasi „da će imati dobar posao, ali se ne navodi Vlada ili FSCZ". Zatim analizira i osporava zaključak suda u svezi sa svojom navodnom nesavjesnošću, problematizira zaključak da su respiratori preplaćeni a da je razlika cijene otišla u korist S. L. Također, navodi da nije jasno kako je sud došao do zaključka o neistinitom sadržaju fakture, problematizira zaključke u svezi s podizanjem blagajničkog maksimuma i trošenja novca, problematizira zaključak da je tražio upis pravne osobe u Registar itd. Sve navedeno apelant dovodi u svezu s načinom ocjene dokaza, pri čemu ukazuje na odbijanje dokaza obrane, nedostatke u obrazloženju presuda, nejasnoće i sl.

Drugoapelantovi navodi

148. Drugoapelant je pored prava na pravično suđenje naveo i povredu prava na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije i „pravo iz članka 14. Europske konvencije i članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine". Drugoapelant najprije ukazuje da je optužnica promijenjena na način da je sud „konstruirao novi događaj". U svezi s tim, ukazuje na izmjene „u podjeli imovinske koristi".

149. Dalje navodi da u optužnici nije navedeno koji je dokument drugoapelant krivotvorio, a sud je uredio taj dio tako što je u presudu unio o kojim dokumentima se radi. Pri tome, drugoapelant ukazuje da nije dokazano kako je krivotvorio ponudu trećeapelanta – prodavatelja, niti je sud cijenio dokaze obrane da nije bilo krivotvorenja. Apelant navodi da je bio optužen zato „što nije obrazložio odluku o izuzeću", odnosno primjenu članka 10. Zakona o javnim nabavama, pa navodi da je sud „sam odredio koju je to odredbu trebao primijeniti, odnosno ukazao na odredbu članka 21. Zakona o javnim nabavama na koju se Tužiteljstvo nije pozivalo". Smatra da je time je povrijeđeno načelo *in dubio pro reo*.

150. Dalje, drugoapelant ukazuje i na kontradiktornost presude zbog izreke kojom su osuđeni za kupovinu 100 respiratora, dok se u obrazloženju navodi da je nabavljeno „100 većinski pogrešnih respiratora", a nije razjašnjeno koliko je to točno bilo „pogrešnih", a koliko je respiratora „odgovaralo svrsi".

151. Drugoapelant problematizira i način ocjene dokaza, odnosno navodi da je sud cijenio nalaz vještaka I. S. koji „nikada nije radio vještačenje uređaja kao u konkretnom

predmetu“. S druge strane, sud nije istaknuo sve kvalifikacije svjedoka, šefice Klinike za anesteziju i reanimaciju Kliničkog centra u vrijeme pandemije COVID-19, i koja je objasnila zašto pacijente, „a njih je bilo malo“, nisu stavljali na te respiratore. Dalje, drugoapelant ukazuje da sud nije dao odgovor tko je tražio respiratore za liječenje COVID-19 kod pacijenata sa srednjom i teškom kliničkom slikom, te tvrdi da „niti jedna bolnica nije obavijestila nadležne da ovi respiratori nisu uporabljivi“. Drugoapelant ukazuje da se nije pozvao na članak 10. Zakona o javnim nabavama kako bi pogodovao trećeapelantu, već je taj članak „uobičajeno primijenjen“.

152. Također, problematizira zaključak suda u svezi s telefonskim sazivanjem sjednice FSCZ-a za koju je pripremio prijedlog odluke o nabavi materijala, iz kojeg nije vidljiv predmet nabave. Apelant navodi da nije on pripremao nacrt odluke, kao i da nije glasao na sjednici, a da je odluka donesena jednoglasno, izuzev apelantovog glasa.

153. Apelant problematizira i datum plaćanja po ugovoru, te ukazuje na iskaze svjedoka koji su potvrdili da je datum 3. travnja, a ne 2. travnja 2020. godine. Dalje apelant navodi da je sud odbio prijedlog obrane za izvođenje dokaza, jer je svjedokinja N. F. „razjasnila stvari“. Međutim, navodi da je sud prilikom pisanja presude promijenio svoju odluku. Apelant također navodi da u presudi nije dano obrazloženje za postojanje navodne štete, umišljaja i namjere.

Trećeapelantovi navodi

154. Trećeapelant, pravna osoba, uglavnom je istaknuo iste navode kao prvoapelant.

Četvrtoapelantovi navodi

155. Četvrtoapelant je pored povrede prava na pravično suđenje naveo i povredu prava iz čl. 7., 13., 14. i 17. Europske konvencije i povredu prava iz „čl. II/1., II/2., II/4. i VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine“, čl. 14. i 15. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i čl. 3. i 4. toč. 12.,16.,19., 22. i 23. Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. godine o jačanju određenih vidova pretpostavke nevinosti i prava sudjelovanja na raspravi u kaznenom postupku. Četvrtoapelant navodi da ga je sud proglasio krivim oslanjajući se na propise „koji uopće nisu bili na snazi *tempore criminis* ili su izmijenjeni u relevantnim dijelovima“. To se odnosi, kako navodi, na Zakon o Vladi FBiH na temelju kojeg je promijenjen i Poslovnik o radu Vlade (vidi točku 12. ove odluke). Smatra da je drugostupanjski sud na nedopustiv način relativizirao i negirao činjenicu da se prvostupanjski sud u obrazloženju pozvao na odredbe zakona koji su prestali važiti ili su izmijenjeni/dopunjeni.

156. Četvrtoapelant također navodi da je sud potpuno zanemario njegove ustavne ovlasti i druge zakonske ovlasti koje nije cijenio, a prema kojima je premijer nadležan za provedbu politike i izvršavanje zakona federalne vlasti. Zaštita ljudi u vrijeme pandemije bila je politika i obveza federalne vlasti. Četvrtoapelant navodi da je postupao u skladu

sa članom 8. Poslovnika o radu Vlade, da je imao pravo i dužnost glasati, a Vlada je kao kolektivni organ donijela odluku „koju je on morao potpisati“.

157. Dalje, četvrtoapelant navodi da je Sud BiH potpuno zanemario da je spornu Odluku o izdvajanju sredstava iz tekuće rezerve Vlade FBiH za razmatranje i odlučivanje predložila zamjenica premijera J. M. i da je istodobno, u skladu sa svojim zakonskim i poslovničkim ovlastima, tražila održavanje hitne telefonske sjednice. Ona je, međutim, u ovom predmetu oslobođena optužbe. Osim toga, navodi da odluka o davanju prethodne suglasnosti FSCZ-u za nabavu materijala i opreme u uvjetima pogoršane epidemiološke situacije, koju je Vlada donijela 2. travnja 2020. godine na prijedlog drugoapelanta i komandantice J. M., ne bi mogla biti donesena da premijer nije zakazao sjednicu Vlade u konsultaciji sa zamjenicima.

158. Četvrtoapelant navodi da je proizvoljan zaključak Suda BiH da je četvrtoapelant, za razliku od ostalih članova Vlade, znao i bio svjestan da su tim odlukama osigurana sredstva koja će putem FUCZ-a biti doznačena prethodno odabranoj pravnoj osobi. Naime, ističe da Tužiteljstvo nije izvelo niti jedan dokaz koji potvrđuje navedenu tvrdnju, kao i da nijedan član Vlade nije saslušan niti je svjedočio na Sudu BiH u svezi s ovim predmetom.

159. Četvrtoapelant smatra proizvoljnim i zaključak suda da je on iskoristio položaj i zajedno sa zamjenikom potpisao prethodno pripremljene naloge za isplatu, jer je to uradio nakon što je te naloge potpisala federalna ministrica financija, upravo onako kako to propisuje Zakon o izvršavanju proračuna za 2020. godinu. Četvrtoapelant ukazuje da je sud proizvoljnom primjenom materijalnog prava utvrdio da je kriv zato što nije zaključio ugovor o kupovini respiratora.

160. Četvrtoapelant smatra da prilikom prvog ispitivanja nije obaviješten o prirodi i razlozima optužbe. Pri tome ukazuje da je osuđen za produljeno kazneno djelo zlouporabe i to u suizvršiteljstvu, za šta nije bio optužen. Dalje navodi da se branio od optužbi da je sebi i pripadnicima udruženja pribavio imovinsku korist. Sud je, kako navodi, „prekomponirao činjenični opis“ pa ga je osudio da je ostvario korist trećeapelantu. Apelant dalje ističe da sud nije diferencirao i konkretizirao radnje apelanata kao suizvršitelja. Dalje, problematizira kako je sud opisao radnju kaznenog djela zlouporabe, te ukazuje na „nedostatke vremena izvršenja“.

161. Dalje, četvrtoapelant ukazuje na oslobađajući dio u kojem je navedeno „da nema dokaza o zajedničkom djelovanju“, što dovodi u svezu s obrazloženjem u drugostupanjskoj presudi u svezi sa suizvršiteljstvom i primijenjenom teorijom volje. Navodi da je za kazneno djelo za koje je osuđen potrebno dokazati umišljaj, a kada se radi o suizvršiteljstvu, mora se dokazati da su optuženi donijeli zajedničku odluku za izvršenje kaznenog djela. Smatra da to nije dokazano u presudi niti su događaji koji se navode u presudi vremenski povezani jer se spominju dva datuma kontakata (25. i 29. ožujka).

162. Dalje, četvrtoapelant ukazuje i na nedostatak blanketnog propisa u svezi sa zaključkom suda da je on naložio upis trećeapelanta u Registar. Također, četvrtoapelant ukazuje na oslobađajući dio presude, s kaznenim djelima za koja ga je sud oslobodio „ne opisujući radnje izvršenja“. Četvrtoapelant smatra da je to učinjeno jer bi se obrazlaganjem oslobađajućeg dijela „obesmislio osuđujući“ dio presude. Time je, kako četvrtoapelant navodi, izreka presude nerazumljiva i predmet optužbe nije riješen. Dalje ukazuje da sud nije cijenio dokaze obrane da je četvrtoapelant u razdoblju pandemije poduzeo sve radnje „kao drugi premijeri“. Pri tome, smatra da sud nije na adekvatan način cijenio dokaze koji ukazuju da on nije mogao utjecati na predmet i cijenu, pri čemu je proizvoljno cijenio iskaz A. Č. Smatra da se njezin iskaz ne može dovesti u svezu s nabavom spornih respiratora.

b) Odgovori na apelaciju

163. U odgovoru na apelaciju Sud BiH navodi da je apelacija neutemeljena i da ostaje kod svih navoda iznesenih u presudi.

164. Tužiteljstvo je odgovorilo na apelaciju prvoapelanta i drugoapelanta. Istaknulo je da ponavljaju žalbene navode koje je Sud BiH ispitao. Tužiteljstvo ukazuje da se iznosi netočna tvrdnja o činjeničnim navodima optužnice i pravnoj kvalifikaciji kaznenih djela koja su se apelantima stavljala na teret. U svezi s tim navodi da su prvoapelant i drugoapelant točkom 1. optužnice optuženi za kazneno djelo udruživanja radi činjenja kaznenih djela, odnosno da su postali pripadnici udruženja tri ili više osoba s ciljem počinjenja kaznenih djela. Ističu da je u toj točki činjenično opisan plan udruženja, te kaznena djela zbog kojih je ono organizirano, što podrazumijeva prihvaćanje plana od svih pripadnika udruženja, te njihov umišljaj o svakom kaznenom djelu zbog kojeg je udruženje formirano.

165. U točki 2. optužnice, kako se dalje navodi u odgovoru, opisana su kaznena djela koja su optuženi i počinili u sastavu udruženja nakon njegovog formiranja i stvorenog plana udruženja. U kronologiji postupanja, niti jedno od učinjenih djela nije moglo biti učinjeno bez prethodnih i dogovorenih djela drugih optuženih u sastavu udruženja. Dakle, činjenična konstrukcija optužnice predstavlja jedinstvenu cjelinu činjenično opisanih radnji iz toč. 1. i 2. kao oblika organiziranog kriminala i kaznenih djela pripadnika organizacije koja su izvršena u sastavu organizacije. Činjenični opis točke 2. sadrži i sve navode (opise) iz točke 1. optužnice.

166. Tužiteljstvo navodi da je „apsolutno netočna“ prvoapelantova tvrdnja da sva ova kaznena djela koja se navode „u svezi s“ kaznenim djelom udruživanja radi činjenja kaznenih djela u točki 1. optužnice nisu kaznena djela za koja se on osobno teretio. Nitko drugi se nije teretio, već se radi o kaznenim djelima koja je organizacija kojoj je pripadao prvoapelant imala za cilj učiniti, a potom ih je i učinila, kako je to opisano točkom 2. optužnice. Točnije, u toč. 1. i 2. optužnice činjenično su opisana sva kaznena djela koja su se apelantu stavljala na teret, odnosno za koja se on „osobno teretio“. Prvoapelant je

osporenim odlukama pravomoćno osuđen za znatno manju kriminalnu količinu i lakša kaznena djela u odnosu na predmet optuženja izražen kroz činjenični opis njegovih djela.

167. Da su apelanti bili obaviješteni o prirodi i razlozima optužbi protiv njih i da su djela opisana u optužnici potpuno razumjeli, potvrđuju obavljene radnje dokazivanja u fazi istrage, kada su se apelanti u prisustvu branitelja aktivno branili od djela koja su im se stavljala na teret. Pri tome nisu isticali da ne razumiju opis i kvalifikaciju kaznenih djela, koja su u biti jednaka djelima za koja su i optuženi. Također, ni tijekom postupka, u fazama, apelanti nisu istaknuli da ne razumiju optužnicu. Tužiteljstvo ističe da su prvoapelantovi navodi o navodnom nerazumijevanju (neobavještavanju o prirodi i razlozima optužbe) očito produkt „interesnog zanemarivanja pravne kvalifikacije kaznenog djela iz optužnice i presude kojom su proglašeni krivim“, odnosno da su kaznena djela učinili kao suizvršitelji i da se radi o jednom kaznenom djelu, bez obzira na to što su radnje inkriminacije različito numerirane. Također, Tužiteljstvo ističe da apelanti zanemaruju činjenicu da su te njihove radnje opisane i optužnicom u činjeničnom opisu kaznenog djela organiziranog kriminala i kaznenih djela koja su pripadnici počinili u sastavu udruženja („točka 1. je sastavni dio točke 2. optužnice“). Opis izreke presude u tom smislu nije nerazumljiv jer su suizvršiteljske radnje, kao i granice umišljaja svakog od apelanta, opisane jednom točkom izreke presude (1. točka), koja sadrži numerirano podijeljene inkriminirane događaje (1.1.−1.5.). Stoga, opis prvoapelantove suizvršiteljske radnje, kako navodi Tužiteljstvo, „proširuje granice njegovog umišljaja i na druge opisane događaje, jer se radi o jednom kaznenom djelu u produljenom trajanju“. Zajedničko djelovanje svakog suizvršitelja i njihov odlučni doprinos izvršenju djela suštinski su potpuno opisani u osuđujućem dijelu presude „ukoliko se izreka presude i njezino obrazloženje promatraju na ispravan način“. To djelo činjenično je opisano i u optužnici u činjeničnim navodima kaznenog djela iz članka 249. i drugih kaznenih djela koja su optuženi učinili kao nužni suizvršitelji u sastavu organizacije. Kako Tužiteljstvo navodi, prvoapelant je osuđen za kazneno djelo koje je bilo obuhvaćeno optužnicom, samo je to djelo bilo opisano subjektivnim i objektivnim elementima kaznenih djela koja su počinjena u sastavu udruženja kao vida organiziranog kriminala.

168. Dakle, iako sud nije prihvatio postojanje udruženja, kao oblika organiziranog kriminala koji nije dokazan ali je prema ocjeni suda „ostao u domenu utemeljene sumnje“, sud se izrekom presude i postavljenom pravnom kvalifikacijom držao objektivnog i subjektivnog identiteta optužnice i postavljenih okvira. Tužiteljstvo navodi da se o tome, suprotno navodima iz apelacije, očitovao i drugostupanjski sud i zaključio da je preciziranjem „ostao nenarušen identitet stvarnog događaja i nisu mijenjane činjenice koje predstavljaju bitna obilježja inkriminiranog kaznenog djela“, u opsegu i načinu s kojim je prvoapelant upoznat od samog početka postupka. Optužnicom su dana svojstva apelanta kao odgovorne osobe u pravnoj osobi, opisane sve njegove radnje u kronologiji kriminalnog postupanja njega i drugih suizvršitelja u djelu, koje predstavljaju bitna obilježja kaznenog djela za koje je osuđen.

169. U odnosu na navode o prekoračenju optužbe, Tužiteljstvo ističe da su sve izmjene suštinski pogodovale i išle u korist apelantima jer im je optužnicom stavljen na teret veći broj inkriminacija, teže radnje učinjenja i stupanj kaznene odgovornosti, koji su kvalificirani znatno težim kaznenim djelima. Dalje, Tužiteljstvo navodi da redovni sud primjenom materijalnog prava nije "uspostavio neki novi nepostojeći zakon", kako se navodi u apelaciji. Naprotiv, sud je svojstvo prvoapelanta kao odgovorne osobe utvrdio primjenom materijalnog zakona entiteta u kojem je ta pravna osoba osnovana (KZRS), s obzirom na opće odredbe tog zakona koje propisuju svojstvo službene i odgovorne osobe prema sjedištu pravne osobe. Međutim, u pogledu primjene odredaba posebnog dijela kaznenog zakona na utvrđene činjenice, redovni sud je pravilno primijenio odredbe materijalnog prava entiteta na čijem području mjesne nadležnosti su protupravne radnje izvršene, odnosno pokušane (KZFBiH).

170. Tužiteljstvo osporava postojanje „medijske kampanje" i „medija plana" te ukazuje da se radi o lažnoj tvrdnji apelanata, a medijski članci i priopćenja zvaničnika se neutemeljeno dovode u svezu s Tužiteljstvom. Tužiteljstvo smatra da osporena odluka sadrži sve potrebne standarde obrazloženja, kao i da je Sud BiH bio stvarno nadležan. Tužiteljstvo predlaže da se apelacije odbiju kao neutemeljene.

171. U izjašnjenju na odgovore na apelaciju apelanti navode da su odgovorima potvrđeni navodi iz apelacija. Ponovno ukazuje da se Sud BiH nije o bitnim stvarima izjasnio. Prvoapelant ističe da je netočan navod Tužiteljstva da tijekom postupka nije isticao manjkavost optužnice, te da odgovor Tužiteljstva „oslikava" i kako se sam postupak odvijao.

V. Relevantni propisi

172. **Kazneni zakon Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH" br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21, 31/23 i 47/23)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Udruživanje radi počinjenja kaznenih djela
Članak 249.

(1) Tko organizira grupu ljudi ili na drugi način udružuje tri ili više osoba u cilju počinjenja kaznenih djela propisanih zakonom Bosne i Hercegovine ako za takvo organiziranje ili udruživanje radi počinjenja pojedinog kaznenog djela nije propisana teža kazna, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Tko postane pripadnikom grupe ljudi ili udruženja iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(3) Pripadnik grupe ljudi koji otkrije grupu ili pripadnik udruženja koji otkrije udruženje prije nego što je u njihovu sastavu ili za njih počinio kazneno djelo, može se osloboditi kazne.

(4) Organizator koji otkrivanjem grupe ljudi ili udruženja ili na drugi način spriječi počinjenje kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine, a može se i osloboditi kazne.

173. **Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine** („Službene novine FBiH“ br. 36/03, 37/03 – ispravak, 21/04 – ispravak, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17 i 31/23)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 31.
Supočiniteljstvo

Ako više osoba zajednički počini kazneno djelo, sudjelovanjem u počinjenju kaznenog djela ili poduzimajući što drugo čime se na odlučujući način doprinosi počinjenju kaznenog djela, svaka će se od njih kazniti kaznom propisanom za to kazneno djelo.

Članak 55.
Produljeno kazneno djelo

(1) Odredbe ovoga Zakona o stjecaju kaznenih djela neće se primijeniti kada počinitelj počini produljeno kazneno djelo.

(2) Produljeno kazneno djelo je počinjeno kada je počinitelj s namjerom počinio više istih ili istovrsnih kaznenih djela koja s obzirom na način počinjenja, njihovu vremensku povezanost i druge stvarne okolnosti koje ih povezuju čine jedinstvenu cjelinu.

(3) Kada se radi o produljenom kaznenom djelu istih zakonskih obilježja, sud će izabrati vrstu i mjeru kazne koja je propisana za to kazneno djelo. Ako se radi o istovrsnim kaznenim djelima, sud će izabrati vrstu i mjeru kazne koja je propisana za najteže od tih djela.

Članak 383.
Zlouporaba položaja ili ovlasti

(1) Službena ili odgovorna osoba u Federaciji koja iskorištavanjem svojeg službenog položaja ili ovlasti, prekoračivši granice svoje službene ovlasti ili ne obavivši svoje službene dužnosti, pribavi sebi ili drugome kakvu korist, drugome nanese kakvu štetu ili teže povrijedi prava drugoga, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka pribavljena imovinska korist koja prelazi 10.000 KM, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka pribavljena imovinska korist koja prelazi 50.000 KM, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine.

(4) Pribavljena korist bit će oduzeta.

174. **Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13, 49/17 – odluka USBiH, 42/18 – rješenje USBiH, 65/18, 22/21 – odluka USBiH i 8/22 – rješenje USBiH)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Odjeljak 1 – Stvarna nadležnost i sastav Suda

Članak 23.
Stvarna nadležnost Suda

(1) Sud je nadležan:

a) suditi u prvom stupnju u kaznenim stvarima u granicama svoje stvarne nadležnosti određene zakonom,

b) odlučivati o žalbama protiv odluka donesenih u prvom stupnju,

c) odlučivati o obnovi kaznenog postupka u slučajevima propisanim ovim Zakonom,

d) rješavati sukob nadležnosti u kaznenim stvarima između sudova Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, te sudova entiteta i sudova Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine,

e) odlučivati o pitanjima provođenja međunarodnih i međuentitetskih kaznenih propisa, uključujući i odnose s Interpolom i drugim međunarodnim tijelima policije te o prebacivanju osuđenika, izručenju i predaji osobe po zahtjevu bilo kojeg tijela na području Bosne i Hercegovine, druge države ili međunarodnog suda ili tribunala,

f) obavljati i druge poslove propisane zakonom.

(2) Ako je ista osoba počinila više kaznenih djela, pa je za pojedina od tih djela nadležan Sud, a za pojedina drugi sudovi, prednost ima suđenje pred Sudom

Odjeljak 1 – Pretraga stana, prostorija i osoba

Članak 51.
Pretraga stana, ostalih prostorija i pokretnina

(1) Pretraga stana i ostalih prostorija osumnjičenika odnosno optuženika i drugih osoba te njegovih pokretnina izvan stana, može se poduzeti samo ako ima dovoljno osnova za sumnju da se u njima nalaze počinitelj, sudionik, tragovi kaznenog djela ili predmeti važni za postupak.

(2) Pretraga pokretnina, u smislu odredbe stavka (1) ovoga članka, obuhvaća i pretragu računalnih sustava, uređaja za pohranu računalnih i elektroničkih podataka, kao i mobilnih telefonskih uređaja. Osobe koje se koriste ovim uređajima dužne su

omogućiti pristup, predati medij na kojem su pohranjeni podaci te pružiti potrebne obavijesti o uporabi tih uređaja. Osoba koja odbije predati ih može se kazniti prema odredbi članka 65. stavak (5) ovoga zakona.

(3) Pretraga računala i sličnih uređaja iz stavka (2) ovoga članka može se poduzeti uz pomoć stručne osobe.

Članak 56.
Usmeni zahtjev za izdavanje naloga za pretragu

(1) Usmeni zahtjev za izdavanje naloga o pretrazi može se priopćiti kada postoji opasnost od odgode. Usmeni zahtjev za izdavanje naloga o pretrazi može se priopćiti Sudu i telefonom, radio-vezom ili drugim sredstvom elektronske komunikacije.

(2) Kada je podnesen usmeni zahtjev za izdavanje naredbe o pretrazi, Sud će daljnji tijek razgovora zabilježiti. U slučaju kada se koristi zvučni ili stenografski zapisnik, zapisnik se u roku od 24 sata mora dati na prijepis, čija će se istovjetnost ovjeriti i čuvati s izvornim zapisnikom.

Članak 71.
Otvaranje i pregled privremeno oduzetih predmeta i isprava

(1) Otvaranje i pregled privremeno oduzetih predmeta i isprava obavlja Tužitelj.

(2) O otvaranju privremeno oduzetih predmeta i isprava Tužitelj je dužan obavijestiti osobu ili poduzeće kojem su predmeti oduzeti, suca za prethodni postupak i branitelja.

(3) Pri otvaranju i pregledu oduzetih predmeta i isprava mora se voditi računa da njihov sadržaj ne saznaju neovlaštene osobe.

Odjeljak 6 – Očevid i rekonstrukcija

Članak 92.
Poduzimanje očevida

Očevid se poduzima kada je za utvrđivanje neke važne činjenice u postupku potrebno neposredno opažanje.

Članak 254.
Unošenje izreke presude u zapisnik

(1) U zapisnik o glavnoj raspravi unosi se potpuna izreka presude, uz naznaku je li presuda javno objavljena. Izreka presude unesena u zapisnik o glavnoj raspravi jest izvornik.

(2) Ako je doneseno rješenje o pritvoru, i ono se unosi u zapisnik o glavnoj raspravi.

Članak 290.
Sadržaj presude

(1) Pisano izrađena presuda mora potpuno odgovarati presudi koja je objavljena. Presuda mora imati uvod, izreku i obrazloženje.

(2) Uvod presude sadrži: naznaku da se presuda izriče u ime Bosne i Hercegovine, naziv Suda, ime i prezime predsjednika i članova vijeća te zapisničara, ime i prezime optuženika, kazneno djelo za koje je optužen i je li bio nazočan glavnoj raspravi, dan glavne rasprave i je li glavna rasprava bila javna, ime i prezime tužitelja, branitelja, zakonskog zastupnika i opunomoćenika koji su nazočili glavnoj raspravi te dan objave izrečene presude.

(3) Izreka presude sadrži osobne podatke optuženika i odluku kojom se optuženik proglašava krivim za kazneno djelo za koje je optužen ili kojom se oslobađa optužbe za to djelo ili kojom se optužba odbija.

(4) Ako je optuženik proglašen krivim, izreka presude mora obuhvatiti potrebne podatke iz članka 285. ovoga Zakona, a ako je oslobođen optužbe ili je optužba odbijena, izreka presude mora obuhvatiti opis djela za koje je optužen i odluku o troškovima kaznenog postupka te o imovinskopravnom zahtjevu ako je bio podnesen.

(5) U slučaju stjecaja kaznenih djela Sud će u izreku presude unijeti kazne utvrđene za svako pojedinačno kazneno djelo, a zatim jedinstvenu kaznu koja je izrečena za sva djela u stjecaju.

(6) U obrazloženju presude Sud će iznijeti razloge za svaku točku presude.

(7) Sud će određeno i potpuno iznijeti koje činjenice i iz kojih razloga smatra dokazanima ili nedokazanima, dajući naročito ocjenu vjerodostojnosti proturječnih dokaza, iz kojih razloga nije uvažio pojedine prijedloge stranaka, iz kojih je razloga odlučio da se ne ispita izravno svjedok ili vještak čiji je iskaz pročitan, kojim razlozima se rukovodio pri rješavanju pravnih pitanja, a naročito pri utvrđivanju postoji li kazneno djelo i kaznena odgovornost optuženika te pri primjenjivanju određenih odredaba Kaznenog zakona na optuženika i kazneno djelo.

(8) Ako je optuženiku izrečena kazna, u obrazloženju će se navesti koje je okolnosti Sud uzeo u obzir pri odmjeravanju kazne. Sud će posebno obrazložiti kojim se razlozima rukovodio pri odluci da kaznu treba ublažiti ili optuženika osloboditi kazne ili izreći uvjetnu osudu ili da treba izreći sigurnosnu mjeru ili oduzimanje imovinske koristi.

(9) Ako se optuženik oslobađa optužbe, u obrazloženju će se naročito navesti iz kojih se razloga iz članka 284. ovoga Zakona to čini.

(10) U obrazloženju presude kojom se optužba odbija Sud se neće upuštati u ocjenu glavne stvari, nego će se ograničiti samo na razloge za odbijanje optužbe.

VI. Dopustivost i meritum

175. Apelanti pobijaju navedene presude tvrdeći da su tim presudama povrijeđena njihova prava iz čl. II/1., II/2., II/3.e), II/4. i članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6., 7., 13., 14. i 17. Europske konvencije, te čl. 15. i 16. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima kao direktiva EU. Ustavni sud će se prilikom ispitivanja ovih apelacija baviti najznačajnijim dijelovima kojima se pokreću prava zagarantirana Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom.

Pravo na pravičan postupak

176. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

177. Članak 6. st. 1., 2. i stavak 3. toč. a) i b) Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. [...]

2. Svatko tko je optužen za kazneno djelo smatra se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivnja sukladno zakonu.

3. Svatko tko je optužen za kazneno djelo ima sljedeća minimalna prava:

a) da bez odgađanja, podrobno i na jeziku koji razumije bude obaviješten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;

b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu svoje obrane;

Nadležni sud

178. Ustavni sud podsjeća da je praksa Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) o pitanju nadležnosti u kontekstu pojma „sud“ postavila kriterije prema kojima analizira da li organ koji je donio odluku predstavlja „sud“ u smislu članka 6. stavak 1. Europske konvencije. Pri tome je istaknuto da pojam „sud“ u suštinskom smislu riječi „određuje njegova sudska funkcija, dakle to što on donosi odluke o pitanjima iz svoje nadležnosti na temelju pravnih normi i nakon postupka koji je proveden na propisani način“ (vidi Europski sud, *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. protiv Poljske*, presuda od 7. svibnja 2021. godine, predstavka broj 4907/18, točka 194. s daljnjim referencama). Dakle, da bi ispunio zahtjev „zakonom ustanovljenog suda“ iz članka 6. stavak 1.

Europske konvencije, sud ne samo da mora biti utemeljen u skladu sa zakonom nego mora i suditi u okviru zakonom propisane nadležnosti.

179. Ustavni sud ukazuje da je navode o nenadležnosti ispitao Sud BiH razmatrajući žalbe apelanata, te je istaknuo da je njegova nadležnost uspostavljena zbog kaznenog djela udruživanja radi činjenja kaznenih djela koje je propisano odredbama KZBiH. Također je naveo da je taj sud „nadležan sve dok Tužiteljstvo stoji iza optužbe koja u sebi sadrži osnovu za nadležnost Suda BiH".

180. Ustavni sud smatra da je obrazloženje suda o ovom pitanju dovoljno jasno, te da nije proizvoljno niti je protivno odredbama ZKP-a, kako to apelanti navode. Naime, nadležnost suda je nesporno ustanovljena zbog kaznenog djela određenog prema odredbama KZBiH koje je apelantima stavljeno na teret. Ustavni sud naglašava je da je člankom 23. ZKP-a propisana nadležnost Suda BiH, i to: a) da sudi u prvom stupnju u kaznenim stvarima u granicama svoje stvarne nadležnosti određene zakonom i b) da odlučuje o žalbama protiv odluka donesenih u prvom stupnju. Radi se o izvornoj nadležnosti Suda BiH u skladu sa člankom 23. stavak 2. ZKP-a. Donošenje prvostupanjske presude, kojom su apelanti oslobođeni za kazneno djelo prema KZBiH, ne znači po automatizmu prestanak nadležnosti Suda BiH niti potrebu da se nadležnost uspostavlja donošenjem posebnog rješenja. Sud BiH je imao obvezu odlučiti po žalbi protiv prvostupanjske presude, pogotovo jer je žalbom Tužiteljstva osporen oslobađajući dio presude. Ustavni sud smatra da inzistiranje apelanata da im sudi drugi „nadležni sud" nije opravdano, pogotovo jer je tek nakon donošenja drugostupanjske presude postalo jasno da Sud BiH „nema više izvornu nadležnost". Međutim, Sud BiH ima sve kompetencije za suđenje kao svaki drugi redovni sud, što je očigledno jer je postupak i započeo pred njim. Radi se o zakonom uspostavljenom sudu u kojem sude suci profesionalci. Pri tome, apelanti su osuđeni po odredbama KZFBiH, dakle primijenjen je isti zakon koji bi primijenio i „drugi nadležni sud". Stoga Ustavni sud smatra da su navodi apelanata o kršenju prava na pravično suđenje zato što im nije sudio nadležni sud neutemeljeni.

Obavještavanje o optužbama – prekoračenje optužbe

Drugoapelant i četvrtoapelant

181. Ustavni sud primjećuje da svi apelanti pokreću pitanje obavještavanja o optužbi i o prekoračenju optužbe. Apelanti navode da je sud „prekomponirao" optužnicu i osudio ih za sasvim novi događaj „za koji nisu bili optuženi i od kojeg se nisu branili".

182. Ustavni sud ukazuje da iz članka 6. stavak 3. točka a) Europske konvencije proistječe potreba posvećivanja posebne pozornosti obavještavanju optuženog o „optužbi". Pojedinosti o djelu imaju ključnu ulogu u kaznenom postupku jer je od trenutka uručenja obavijesti o njima osumnjičeni formalno obaviješten o činjeničnom i pravnom temelju optužbi protiv njega (vidi Europski sud, *Mihelj protiv Slovenije*, presuda od 15.

siječnja 2015. godine, predstavka broj 14204/07, točka 35. s daljnjim referencama). Članak 6. stavak 3. točka a) Europske konvencije optuženom jamči pravo na dobivanje obavijesti ne samo o „uzroku" optužbe, odnosno djelima koja je navodno počinio i na kojima se optužba temelji, već i o „prirodi" optužbe, odnosno pravnoj kvalifikaciji tih djela (vidi Europski sud, *Szabo i ostali protiv Rumunije*, presuda od 18. ožujka 2014. godine, predstavka broj 8193/06, točka 49. s daljnjim referencama). Optuženi mora biti „odmah" i „detaljno" upoznat s razlogom optužbe, odnosno materijalnim činjenicama koje mu se stavljaju na teret i koje su temelj optužbe, te s prirodom optužbe i pravnom kvalifikacijom tih materijalnih činjenica. Europski sud smatra da je u kaznenim stvarima pružanje potpunih i detaljnih informacija o optužbama protiv optuženog bitan preduvjet za osiguranje pravičnog postupka. Optuženi mora biti propisno i potpuno obaviješten i o svim promjenama optužbe, uključujući promjene „uzroka" optužbe, te mu se mora pružiti odgovarajuće vrijeme i mogućnost da na njih reagira i organizira svoju obranu na temelju svih novih informacija ili navoda. Smatra se da je prekvalifikacija djela dovoljno predvidljiva za optuženog ako se tiče elementa koji je sadržan u optužbi (vidi Europski sud, *Juha Nuutinen protiv Finske*, presuda od 24. travnja 2007. godine, predstavka broj 45830/99, točka 32. s daljnjim referencama).

183. U konkretnom slučaju, Ustavni sud primjećuje da je prvostupanjski sud u obrazloženje presude unio sadržaj cijele optužnice. Sud je zaključio da je Tužiteljstvo djelomično dokazalo optužne navode te su apelanti osuđeni da su počinili kazneno djelo zlouporabe položaja ili ovlasti iz članka 383. KZFBiH u svezi sa člankom 31. (suizvršiteljstvo) i člankom 55. (produljeno kazneno djelo, te drugoapelant sam za kazneno djelo, kako je to navedeno u točki 10. ove odluke). Sud BiH je apelante oslobodio za kazneno djelo udruživanje radi činjenja kaznenih djela (vidi točku 11. ove odluke) i za ostala djela navedena pod točkom 2. optužnice (vidi točku 9. ove odluke). Sud BiH je u presudi naveo da je apelante oslobodio i za nedokazane radnje i optužne tvrdnje za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti. Prvostupanjski sud je naveo da je presudu precizirao prema utvrđenom činjeničnom stanju odstupajući od činjenične kompozicije izreke optužnice.

184. Apelanti navode da je sud prekoračio optužnicu i „unio novi životni događaj". Pri tome se pozivaju na izuzeto mišljenje predsjednika vijeća (vidi točku 105. odluke) koji je smatrao da se izašlo izvan činjeničnog opisa optužbe i dokaza koji su u pretežnoj mjeri izvođeni, stavljajući apelantima potpuno novi opis radnji izvršenja, te da je došlo do narušavanja objektivnog i subjektivnog identiteta optužnice. Apelanti smatraju, što je u izuzetom mišljenju pravilno konstatirano, da se tako „konstituiraju nove odvojene radnje izvršenja i potpuno drugačiji subjektivni odnos počinitelja prema posljedicama kaznenog djela", te da „nije utvrđena jasna namjera apelanata da počine kazneno djelo koje se može definirati kao zlouporaba s dominantnim motivom da se ostvari korist".

185. Ustavni sud ukazuje da je optužnicom apelantima stavljeno na teret udruživanje radi činjenja kaznenih djela. Ta inkriminacija pretpostavlja vid kažnjive pripremne rad-

nje i, zbog svoje izuzetne opasnosti, predstavlja samostalno kazneno djelo. Kazneno djelo iz članka 249. KZBiH predstavlja inkriminaciju općeg karaktera i ne gubi svoju kaznenopravnu autonomiju u slučaju izvršenja kaznenog djela radi kojeg je stvoreno, već postoji stjecaj tih kaznenih djela. Ustavni sud primjećuje da je optužnica u točki 1. bila koncipirana kao opis udruživanja i plana radi vršenja kaznenih djela, a u točki 2. kao opis radnji izvršenja ostalih kaznenih djela, radi realizacije plana, kao stjecaj kaznenih djela.

186. Sudovi su utvrdili da Tužiteljstvo nije dokazalo postojanje kaznenog djela udruživanje radi činjenja kaznenih djela, zbog čega su apelanti oslobođeni za to kazneno djelo obuhvaćeno točkom 1. optužnice. Stoga je prvostupanjski sud svoju presudu, kako je naveo, prilagodio utvrđenom činjeničnom stanju. U suštini, sud je u osuđujućem dijelu presude izostavio riječi i dijelove rečenica iz optužnice koji se odnose na opis radnji kaznenih djela za koja su apelanti oslobođeni. Pri tome, nesporno je da je točkom 2. optužnice drugoapelantu i četvrtoapelantu stavljeno na teret da su izvršili i kazneno djelo zlouporabe službenog položaja ili ovlasti, za koje su i osuđeni, kako je to i navedeno u presudi.

187. Apelanti smatraju da je optužnica prekoračena i zato što je sud, u skladu s nalazom vještaka, precizirao iznos imovinske koristi za prvoapelanta i trećeapelanta riječima „u samo njima poznatom iznosu, ali ne manjem od 694.747,78 KM“, kao i da je šteta po proračun Federacije nastala u „neutvrđenoj novčanoj visini“, zbog nabave neadekvatnih respiratora, umjesto ranije navedenog iznosa od 10.530.000 KM. Međutim, Ustavni sud primjećuje da je Sud BiH prilikom preciziranja tih dijelova ostao pri subjektivnom i objektivnom identitetu optužnice. Pri tome, Sud BiH se u postupku po žalbi referirao na ove navode apelanata, te je naveo da šteta u konkretnom predmetu „prevazilazi materijalni aspekt“, a iznos štete preciziran u optužnici ili navod o neutvrđenom iznosu štete, kako je navedeno u presudi, ne utječe na postojanje kaznenog djela.

U odnosu na drugoapelanta i četvrtoapelanta

188. Apelanti ističu da su se branili od optužbi da su korist pribavili sebi, a sud je utvrdio da je imovinska korist pribavljena samo prvoapelantu i trećeapelantu. Također, apelanti navode da su osuđeni kao suizvršitelji, iako to nije navedeno u optužnici. Ustavni sud ističe da je suizvršiteljstvo širi i najteži oblik suučesništva te podrazumijeva više osoba koje sudjeluju u izvršenju kaznenog djela. Dalje, Ustavni sud ukazuje da je Sud BiH naveo da posebne elemente kaznenog djela zlouporaba službenog položaja ili ovlasti čine položaj, zlouporaba položaja i pribavljanje „sebi ili drugome kakve koristi“, nanošenje štete nekome ili teža povreda nečijeg prava. S aspekta intervencije suda postavlja se pitanje da li su apelanti mogli predvidjeti da će biti optuženi za kazneno djelo kao suizvršitelji, odnosno jesu li drugoapelant i četvrtoapelant znali da se moraju braniti od „pribavljanja koristi drugome“. U svezi s tim, Ustavni sud ima u vidu da su apelanti bili optuženi da su se „udružili“ i zajednički djelovali radi izvršenja kaznenih

djela, te da su i drugoapelant i četvrtoapelant prema optužnici i presudi počinili kazneno djelo zlouporabe položaja ili ovlasti, kako samostalnim radnjama tako i radnjama koji se međusobno dopunjuju, nadovezuju i odlučno doprinose izvršenju. Stoga, Ustavni sud smatra da su apelanti mogli predvidjeti da mogu biti osuđeni kao suizvršitelji. Naime, suizvršitelji djeluju zajednički, imaju zajedničku odluku o djelu kao subjektivni element, odnosno svijest i volju, te poduzimaju određenu radnju kojom se izvršava, odnosno ostvaruje djelo.

189. Ustavni sud zapaža da je Sud BiH ukazao i na voluntarističku komponentu, odnosno namjeru da se djelo ostvari. Sud BiH je naveo da *modus operandi* kaznenog djela koje je apelantima stavljeno na teret i za koje su osuđeni upravo ukazuje na suizvršiteljstvo, što je jasno opisano u presudama. Ustavni sud napominje da je izvedeno dovoljno dokaza da je postojao dogovor između apelanata. Kada se imaju u vidu dokazi koje je Sud BiH proveo i cijenio, Ustavni sud smatra da je jasno obrazložen zaključak o tome da su apelanti imali kontakte, svijest i volju i jasne namjere u okviru poduzetih radnji, te je svatko od njih na odlučujući način doprinio radnji izvršenja. Također, apelanti su se branili od optužbi da se „omogućilo pripadnicima udruženja stjecanje protupravne imovinske koristi“, a sud je utvrdio da je stjecanje imovinske koristi omogućeno prvoapelantu i trećeapelantu. Međutim, Ustavni sud, kako je već navedeno, smatra da se ne radi o „konstruiranju kaznenog djela zlouporabe službenog položaja i ovlasti“, jer je to djelo bilo sadržano u optužnici, pri čemu je dokazano da je korist pribavljena samo prvoapelantu i trećeapelantu. Stoga su ovi navodi drugoapelanta i četvrtoapelanta neutemeljeni.

190. Isto se odnosi i na drugoapelantov navod da je sud neovlašteno naveo odluke koje je on navodno krivotvorio (vidi točku 149. ove odluke), jer ti dokumenti nisu bili precizirani u optužnici. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je u svojoj praksi ukazao da, prema kaznenopravnoj teoriji i praksi, objektivni identitet optužbe i presude neće biti doveden u pitanje ako se u presudi izmijene okolnosti koje se odnose na bliže svojstvo kaznenog djela, ili na okolnosti koje bliže određuju kazneno djelo, ili ako se u presudi izmijene okolnosti koje nisu bitne za opis djela, te ako se u presudi potpunije i preciznije odredi uopćeni činjenični opis djela iz optužnog akta (vidi između ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP-4868/15* od 10. travnja 2018. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba, točka 35.). U svakom slučaju, objektivni identitet optužbe i presude nije povrijeđen ako se radi o izmjenama koje ne ulaze u suštinu kaznenog djela sadržanog u optužnici, pod uvjetom da optuženi ne bude osuđen za teže kazneno djelo od onog koje je sadržano u optužnom aktu.

191. U konkretnom slučaju, kako proizlazi iz osporenih presuda i dokumentacije dostavljene Ustavnom sudu, optužnica protiv drugoapelanta je sadržavala i pravnu kvalifikaciju krivotvorenje službene isprave. Dalje, Sud BiH je jasno naveo da krivotvoreni dokumenti nisu određeni, ali su odredivi jer je Tužiteljstvo navelo da je

drugoapelant naložio S. A. „da u svim dokumentima spisa javne nabave izvrši izmjene predmeta ugovora“. Sud je zaključio da iz cjelokupnog opisa kaznenopravnih radnji, u svezi sa činjeničnim opisima u ostalim točkama, jasno proizlazi koji su to krivotvoreni dokumenti, odnosno koji su njihovi dijelovi izmijenjeni ostalim točkama.

192. Dalje, drugoapelant navodi da ga je optužnica teretila da je „protivno odredbi članka 10. Zakona o javnim nabavama i priopćenju Agencije za javne nabave […], bez obrazloženja opravdanosti primjene ovog članka donio Odluku o izuzeću od primjene Zakona o javnim nabavama“, ali da je sud „dao sebi za pravo da analizira članak 21. Zakona o javnim nabavama“. Ustavni sud primjećuje da je Sud BiH istaknuo da je optužnica teretila drugoapelanta da je znao „da FUCZ ne može biti ugovorni organ“. Sud BiH je kao nesporno utvrdio da je postupak javne nabave bio nezakonit, ali da je FUCZ mogao biti ugovorni organ i da je trebalo provesti zakonit postupak, u skladu s odredbom članka 21. Zakona o javnim nabavama, kao i da je drugoapelant postupao protivno članku 10., bez obrazloženja i opravdanosti donio Odluku o izuzeću od primjene Zakona o javnim nabavama. Pozivanje suda na članak 21. Zakona o javnim nabavama suštinski ništa ne mijenja, već samo razjašnjava koji je bio pravi put za provedbu zakonite javne nabave. Osim toga, Ustavni sud smatra neutemeljenim i navode koji su izneseni o navodnim nedozvoljenim „upisivanjima“, odnosno „konstrukcijama suda“. Suštinski, zbog opsežnosti apelacijskih navoda u svezi s navodno nedozvoljenim intervencijama suda i prekoračenjem optužbe, Ustavni sud ih je sve uzeo u obzir i zaključio da su drugoapelant i četvrtoapelant osuđeni za djelo za koje su bili i optuženi, te da sud izmjenama nije narušio subjektivni i objektivni identitet optužnice, o čemu je Sud BiH dao detaljno i jasno obrazloženje.

193. S obzirom na navedeno, Ustavni sud smatra da u odnosu na drugoapelanta i četvrtoapelanta nije prekršeno pravo iz članka 6. stavak 3. točka a) Europske konvencije.

U odnosu na prvoapelanta i trećeapelanta

194. Prvoapelant tvrdi da je tek donošenjem prvostupanjske presude suočen s pravnom kvalifikacijom zlouporaba položaja ili ovlasti iz članka 383. KZFBiH. Ustavni sud je već ukazao na to da je optužnica bila koncipirana kao opis udruživanja radi vršenja kaznenih djela (u točki 1. optužnice) i kao opis radnji izvršenja ostalih kaznenih djela radi realizacije plana (u točki 2. optužnice). Točkom 1. optužnice prvoapelantu je bilo stavljeno na teret da je postao pripadnik udruženja radi vršenja kaznenih djela. Točka 2. optužnice je obuhvatala konkretna kaznena djela koja je počinio u sastavu udruženja (vidi toč. 8. i 9. odluke). Drugostupanjski sud je ispitao taj prvoapelantov navod i utvrdio je da je neutemeljen (vidi točku 112. ove odluke). Naime, sud je naveo da je „činjenični supstrat osnova sumnje pretočen u optužni akt, a sud nije izašao iz okvira inkriminiranog događaja niti [prvoapelantovih] radnji“. Osim toga, drugostupanjski sud je naveo da

se nisu mijenjale činjenice koje predstavljaju bitna obilježja inkriminiranog kaznenog djela. Međutim, drugostupanjski sud nije konkretizirao šta je optužnicom bilo stavljeno na teret prvoapelantu, kakva je bila pravna kvalifikacija, odnosno nije se izjasnio jasno i određeno o tome je li prvoapelant bio optužen za kazneno djelo pravno kvalificirano kao zlouporaba položaja ili ovlasti. To još više dolazi do izražaja kada se čita prvostupanjska presuda koja izreku presude, točku I osuđujućeg dijela, povezuje s točkom 2. optužnice (vidi toč. 15.−18. odluke). Naime, u točki 2. optužnice, u odnosu na prvoapelanta nije navedeno kazneno djelo zlouporabe položaja ili ovlasti, već su navedena kaznena djela za koja je u konačnici oslobođen (vidi točku 9.c ove odluke). Dakle, Ustavni sud primjećuje da na ovu jasnu prvoapelantovu tvrdnju – da prije donošenja prvostupanjske presude nikada nije bio suočen s pravnom kvalifikacijom za koju je osuđen – Sud BiH u drugostupanjskoj presudi nije dao jasan odgovor. Također, odgovor koji je Tužiteljstvo dalo na prvoapelantovu apelaciju nije razriješilo tu dilemu, već ju je samo produbilo (vidi toč. 167.−168. ove odluke). Naime, Ustavni sud zapaža da iz odgovora Tužiteljstva proizlazi da je u odnosu na apelanta pravna kvalifikacija navedena u točki 1. optužnice, što je onda protivno onome što je prvostupanjski sud utvrdio u presudi. Osim toga, a protivno i navodima prvoapelanta, nesporno je da je sud izvršio „kvalifikaciju“ određenih prvoapelantovih radnji, što je navedeno u presudi (vidi toč. 80. i 81.), iz čega se može zaključiti da je tužiteljstvo te prvoapelantove radnje drugačije kvalificiralo.

195. Ustavni sud smatra da je Sud BiH, odlučujući o ovom žalbenom prigovoru, trebao otkloniti svaku sumnju u pravnu kvalifikaciju, odnosno jasno navesti je li prvoapelant bio optužen za isto djelo za koje je osuđen. Ako je kazneno djelo pravno kvalificirano kao zlouporaba položaja ili ovlasti sud je trebao jasno navesti u kojoj točki optužnice je bila sadržana takva kvalifikacija. Naime, o tome ovisi zaključak o tome je li prvoapelant imao mogućnost pripremiti svoju obranu, odnosno je li mu od početka bilo sasvim jasno da mu se na teret stavlja i navedeno kazneno djelo. Na temelju dostavljenih presuda, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nije otklonjena sumnja u to da je prvoapelant s pravnom kvalifikacijom za koju je osuđen prvi put suočen u prvostupanjskoj presudi, te da zbog toga nije mogao ni pripremiti svoju obranu. Sve navedeno se odnosi i na trećeapelanta, odnosno pravnu osobu.

196. Stoga, u nedostatku detaljnog obrazloženja na ovo izuzetno važno pitanje, Ustavni sud zaključuje da je prvoapelantu i trećeapelantu povrijeđeno pravo iz članka 6. stavak 3. točka a) Europske konvencije.

197. S obzirom na ovakav zaključak, Ustavni sud neće ispitivati ostale navode prvoapelanta i trećeapelanta o kršenju prava iz Europske konvencije, već će predmet u tom dijelu vratiti na ponovno odlučivanje.

Ostali navodi drugoapelanta i četvrtoapelanta

Nezakoniti dokazi

198. U svezi s navodima kojima se ukazuje na nezakonitost određenih dokaza i na proizvoljnu ocjenu provedenih dokaza, Ustavni sud podsjeća da, prema praksi Europskog suda, u članku 6. Europske konvencije nisu utvrđena bilo kakva pravila o prihvatljivosti dokaza ili načinu na koji bi se oni trebali ocjenjivati, nego je to zadatak redovnih sudova. Europski sud procjenjuje samo to je li postupak u cjelini, uključujući način na koji su prikupljeni dokazi, bio pravičan te je li uključio ispitivanje njihove navodne „nezakonitosti" (vidi Europski sud, *Sorokins i Sorokina protiv Latvije*, presuda od 28. svibnja 2013. godine, broj predstavke 45476/04, točka 110.). Osim toga, Ustavni sud podsjeća da, prema praksi Europskog suda, nije njegova uloga da odredi, u načelu, mogu li određene vrste dokaza biti prihvatljive ako su ti dokazi pribavljeni nezakonito u smislu domaćeg prava. Pitanje na koje se mora odgovoriti jest je li postupak u cjelini, uključujući i način na koji su pribavljeni dokazi, bio pravičan. Ovo pitanje se ispituje uzimajući u obzir sve okolnosti predmeta, uključujući poštovanje prava na obranu podnositelja predstavke i kvalitete i važnosti dokaza o kojima je riječ. Posebno se mora ispitati je li podnositelju predstavke dana prilika da ospori autentičnost dokaza i da se usprotivi njihovoj uporabi (vidi Europski sud, *López Ribalda i dr. protiv Španije*, presuda od 17. listopada 2019. godine, predstavke br. 1874/13 i dr., toč. 150. i 151. s daljnjim referencama).

199. Apelanti smatraju da je sud presudu temeljio na nezakonitim dokazima, ukazujući na nalaz i mišljenje vještaka I. S., koji je bez naredbe za pretres ušao u magacin FUCZ-a, otvorio nasumično tri kutije i fotografirao njihov sadržaj te na temelju toga vršio vještačenje. Ustavni sud primjećuje da je ove navode ispitao redovni sud i u prvostupanjskom postupku i u postupku po žalbi (vidi toč. 102. i 110. odluke). Sud je utvrdio da su kutije s respiratorima otvorene samo radi fotografiranja, te je razgraničio pregled kao operativno-tehničku radnju od pretresa kao radnje dokazivanja. Dakle, iz sadržaja službene zabilješke je zaključeno da se radilo o zakonitoj radnji pregleda, uz pristup prostorijama koji je dobrovoljno omogućen. S obzirom na obrazloženje koje su sudovi o tom pitanju dali u presudama, Ustavni sud smatra da su navodi o nezakonitosti ovako pribavljenog dokaza neutemeljeni.

200. Također, drugoapelant i četvrtoapelant su u apelaciji ponovili i žalbene navode o tome da je Tužiteljstvo pristupilo pretresanju pokretnih stvari prethodno oduzetih po potvrdama o oduzimanju predmeta, a da nije pružilo dokaze o prethodnom otvaranju oduzetih predmeta, u skladu sa člankom 71. ZKP-a. U svezi s tim, Sud BiH je i u prvostupanjskoj i u drugostupanjskoj presudi obrazložio da su predmeti popisani i identificirani, te su opet identificirani u zapisniku o pretresanju, te da nema sumnje u njihovu autentičnost i vjerodostojnost (vidi toč. 101. i 109. ove odluke). Na taj način je,

kako je obrazloženo, osiguran lanac čuvanja predmeta, zbog čega procesne manjkavosti, odnosno nepostupanje po odredbi članka 71. ne dovodi po automatizmu do povrede postupka. Ustavni sud smatra da ovakav stav korespondira i s praksom Ustavnog suda iz odluka br. AP-1497/21 i AP-3912/18, te smatra da su ovi navodi apelanta neutemeljeni.

Ocjena dokaza i navodno proizvoljna primjena materijalnog prava

201. Apelanti su također nezadovoljni načinom na koji je sud ocijenio dokaze. Naime, apelanti smatraju da sud nije pažljivo i jednako cijenio dokaze obrane u odnosu na dokaze optužbe. Dalje, apelanti ukazuju na proizvoljnu primjenu materijalnog prava kao i na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje. U svezi s tim, smatraju da je sud povrijedio načelo *in dubio pro reo*.

202. Ustavni sud podsjeća da je, prema praksi Europskog suda, prvenstveno na domaćim organima, naročito sudovima, da rješavaju probleme tumačenja domaćih zakona. Europski sud ne treba postupati kao sud „četvrte instance“, te stoga neće, prema članku 6. stavak 1. Europske konvencije, dovoditi u pitanje ocjenu domaćih sudova, osim ako se njihova utvrđenja mogu smatrati proizvoljnim ili očigledno nerazumnim (vidi Europski sud, *Aščerić protiv Bosne i Hercegovine,* odluka od 17. prosinca 2019. godine, točka 23.). Takvu praksu dosljedno prati i Ustavni sud u svojim brojnim odlukama (vidi između ostalih, Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP-20/05* od 18. svibnja 2005. godine, objavljenu u „Službenom glasniku BiH“ broj 58/05, točka 23.). Da bi se utvrđenje činjenica i ocjena dokaza od redovnih sudova moglo smatrati proizvoljnim na način da utječe na pravičnost konkretnog postupka, pogrešni zaključci tih sudova o odlučnim činjenicama trebali bi biti toliko očigledni da se mogu okarakterizirati kao nesporna greška, drugim riječima, takva greška koju nijedan razuman sud ne bi nikada mogao učiniti (vidi Europski sud, *Bochan protiv Ukrajine* (br. 2) [VV], presuda od 5. veljače 2015. godine, predstavka broj 22251/08, točka 62. s daljnjim referencama). Takvu praksu dosljedno prati i Ustavni sud u svojim brojnim odlukama (vidi npr. Odluku o dopustivosti i meritumu broj *AP-1111/20* od 12. siječnja 2022. godine, točka 25. s daljnjim referencama).

203. U konkretnom slučaju, Ustavni sud ukazuje da je prvostupanjski sud, nakon provedenog dokaznog postupka, jasno i detaljno obrazložio koje je dokaze i kako cijenio i na temelju čega je donio zaključak o krivici apelanata. Također, sud je jasno naveo materijalne propise koje je primijenio. Sud BiH je detaljno obrazložio sva pitanja koja je smatrao odlučujućim za pravilno odlučenje, kao što su: postupak o javnim nabavama, službena svojstva apelanata, radnje zlouporabe, psihički odnos prema djelu, te je dao detaljno obrazloženu ocjenu svih provedenih dokaza, uključujući i saslušanje svjedoka i vještaka. Nezadovoljstvo apelanata ishodom postupka sagledanog u cjelini ne može samo po sebi dovesti do zaključka o proizvoljnosti u utvrđenju činjenica i primjeni prava.

204. Apelanti u suštini ukazuju da su djelovali zakonito i u okviru svojih službenih dužnosti i ovlasti, te da su inkriminirane radnje poduzeli kako bi „pomogli prilikom proglašenja stanja pandemije“, a da su eventualni propusti „posljedica stanja i svrha im je bila spašavanje života“. Međutim, redovni sud je zaključio da se radi o umišljajnom postupanju apelanata i iskorištavanju i prekoračenju službenih ovlasti kako bi se pogodovalo prvoapelantu i njegovoj pravnoj osobi. Pri tome, iako su pojedine utvrđene činjenice i okolnosti dokazane indicijama, Sud BiH je zaključio da je „izvan razumne sumnje dokazano da su [apelanti] počinili kazneno djelo za koje su osuđeni“. Ustavni sud smatra da iz vrlo detaljnog obrazloženja osporenih presuda proizlazi da su redovni sudovi svoj zaključak o postojanju kaznenih djela za koja su apelanti osuđeni izveli na način koji je u skladu sa standardima prava na pravično suđenje i bez proizvoljnosti. Naime, sudovi su ispunili svoju obvezu da na jasan način navedu razumljive razloge na kojima su osporene odluke utemeljene u odnosu na sva ključna činjenična i pravna pitanja u smislu garancija obuhvaćenih člankom 6. stavak 1. Europske konvencije. Ustavni sud primjećuje da je redovni sud detaljno naveo i razloge zbog kojih je poklonio vjeru vještacima, kao i zašto je poklonio vjeru iskazima svjedoka koje su dali u istrazi a koji su se razlikovali od iskaza na glavnom pretresu, kao i zašto neki dokazi obrane nisu mogli uvjeriti sud u tvrdnje obrane. Ustavni sud je cijenio navod drugoapelanta da je sud odbio prijedlog obrane za izvođenje dokaza jer je stvar „dovoljno razjašnjenja“ iskazom svjedoka, a tom svjedoku u konačnici nije poklonio vjeru (vidi točka 103. ove odluke). Međutim, ovaj propust suda ne znači da je postupak u cjelini bio nepravičan ili da je je odluka suda proizvoljna ili „očigledno nerazumna“, odnosno da nije obrazložena na način koji bi doveo do kršenja prava na pravičan postupak. S obzirom na navedeno, Ustavni sud smatra da je sud, sveobuhvatnom analizom dokaza koje je prihvatio i ocijenio, kako pojedinačno tako i u međusobnoj svezi, došao da zaključka da su apelanti počinili kazneno djelo koje im se stavlja na teret. Pri tome, ništa ne ukazuje da je došlo do povrede principa *in dubio pro reo*.

205. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da u kaznenom postupku sagledanom u cjelini apelantima nisu bile uskraćene bilo kakve procesne garancije u smislu članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije.

Objavljena presuda ne odgovara pismenom otpravku

206. Ustavni sud primjećuje da su apelanti naveli da objavljena presuda ne odgovara pismenom otpravku presude, zbog čega smatraju da je povrijeđen članak 290. ZKP-a. Suština ovih navoda bi se mogla sažeti na način da apelanti tvrde da prilikom objave/čitanja presude nisu navedeni određeni dijelovi (kao npr. službena svojstva apelanta, službeni glasnici, brojevi i datumi odluka itd.), u prilog čemu se pozivaju na audio snimak, a ti dijelovi su unijeti u pismeni otpravak presude. Apelanti navode da stoga „objavljena presuda ne odgovara pismenom izvorniku“, odnosno insistiraju da „audio snimak s izricanja presude mora biti od riječi do riječi sadržan u prijepisu tj. transkriptu i predstavlja zapisnik o glavnom pretresu.“

207. U svezi s ovim pitanjem, Ustavni sud ukazuje na praksu Europskog suda, prema kojoj javni karakter postupka pred sudovima štiti stranke u postupku od tajne provedbe pravde bez javnog nadzora; to je također jedno od sredstava pomoću kojih se može održati povjerenje u sudove. Čineći provedbu pravde vidljivom, javnost doprinosi postizanju cilja iz članka 6. stavak 1., odnosno pravičnog suđenja, čije je jamstvo jedan od temeljnih principa svakog demokratskog društva. Dok se sve države članice Vijeća Europe pridržavaju ovog principa javnosti, njihovi zakonodavni sistemi i sudska praksa otkrivaju određenu raznolikost u pogledu njegovog opsega i načina primjene, kako u pogledu održavanja saslušanja, tako i u pogledu „izricanja" presude. Formalni aspekt stvari je, međutim, od sekundarnog značaja u usporedbi sa svrhom koja leži u osnovi javnosti koja se zahtijeva člankom 6. stavak 1. Europske konvencije (vidi Europski sud, *Pretto i ostali protiv Italije*, predstavka broj 7984/77, presuda od 8. prosinca 1983. godine).

208. Europski sud je naveo da se ne osjeća obveznim usvojiti doslovno tumačenje riječi „javno izrečeno". Dalje, Europski sud je ukazao da riječi „presuda se izriče javno" mogu sugerirati da je potrebno naglas pročitati presudu. Međutim, mnoge države članice imaju dugogodišnju tradiciju pribjegavanja drugim sredstvima, osim čitanja naglas, za objavljivanje odluka svih ili nekih svojih sudova (naprimjer polaganje u registar dostupan javnosti, *op. cit*., *Pretto,* točka 26.).

209. U konkretnom predmetu Ustavni sud smatra da je identične žalbene navode apelanata ispitao Sud BiH u žalbenom postupku i da je o svojim zaključcima dao uvjerljivo obrazloženje (vidi točku 119. ove odluke). Naime, Ustavni sud ukazuje da je presuda suda javno objavljena čitanjem izreke presude, da su bile pozvane stranke i javnost. To što sud tom prilikom nije pročitao cijelu izreku, odnosno zato što je ispustio određene dijelove izreke presude, ne može voditi zaključku o kršenju prava na objavu presude. Apelanti su upoznati o odluci, a Sud BiH je utvrdio da je izvornik presude identičan pismenom otpravku. Stoga, Ustavni sud smatra da su ovi navodi o kršenju prava na pravično suđenje neutemeljeni.

Pretpostavka nevinosti

210. Drugoapelant i četvrtoapelant navode da im je povrijeđeno pravo na pretpostavku nevinosti zbog „medijske hajke" koja je trajala tijekom ovog postupka, što je utjecalo na sud koji je odlučivao.

Pisanje medija

211. U odnosu na navode apelanata da je negativan publicitet koji je pratio kazneni postupak imao utjecaja na sud, Ustavni sud naglašava da, iako su sudovi jedini pozvani donijeti ocjenu o optuženikovoj krivici, oni ipak ne djeluju izolirano, te je stoga prihvatljivo da se o predmetu kaznenih postupaka raspravlja i na drugim mjestima, kao npr. u specijaliziranim publikacijama, dnevnim i drugim novinama ili u javnosti

općenito (vidi Europski sud, *Kaçiu i Kotorri* protiv Albanije, presuda od 25. lipnja 2013. godine, predstavke br. 33192/07 i dr., točka 157.). Izvještavanje o sudskim postupcima, uključujući i komentiranje, pridonosi njihovoj javnosti i u potpunom je skladu sa zahtjevom iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije da sudske rasprave trebaju biti javne. Osim toga, Europski sud je ukazao i da mediji ne smiju prekoračiti određene granice, naročito u pogledu zaštite prava na privatnost optuženog u kaznenom postupku i pretpostavke nevinosti (vidi Europski sud, *Bédat protiv Švicarske*, presuda od 29. ožujka 2016. godine, predstavka broj 56925/08, točka 51.).

212. U konkretnom slučaju, apelanti ukazuju na pisanje medija, provedenu anketu i ostalo (vidi točku 131. i dalje ove odluke), ističući da je sve navedeno utjecalo na odluku suda, što su iznosili i u žalbi. Iz toga bi se mogao izvući zaključak da apelanti smatraju da su zbog pisanja medija „unaprijed osuđeni“. Međutim, Ustavni sud ukazuje da je Sud BiH, razmatrajući iste navode iznesene u žalbi, zaključio da je izostala konkretizacija razloga na temelju kojih apelanti smatraju da je sud prejudicirao krivicu (vidi točku 120. ove odluke). Ustavni sud zapaža da ni u apelaciji nisu konkretizirani razlozi iz kojih bi se moglo utvrditi da je pisanje medija zaista imalo utjecaja na odluku suda. Apelanti ukazuju da je sud u odluku „inkorporirao pismo anesteziologa ‘koje se pojavilo u medijima’“, ali sud je ovo pitanje jasno i detaljno obrazložio u osporenim odlukama (vidi toč. 91. i 109.). Pri tome, Ustavni sud napominje da su dva apelanta ličnosti iz javnopolitičkog života, pa je i zanimanje javnosti za ovaj slučaj bilo daleko veće, naročito zato što se radilo o pitanju nabave odgovarajućih respiratora u vrijeme pandemije. Pri tome, Ustavni sud naglašava da je praćenje ovakvih postupaka u interesu javnosti, ali to nikako ne znači potpunu slobodu medija, bez kontrole i provjere objavljenih informacija. Što se tiče samog pisanja medija, te raznih navoda koji su izneseni, Ustavni sud smatra da su apelanti imali i koristili mogućnost da pokrenu odgovarajuće postupke radi zaštite svojih prava pred redovnim sudovima (vidi točku 138. odluke). Međutim, ništa od navedenog ne može dovesti do zaključka da je zbog pisanja medija o ovom postupku donesena osuđujuća odluka, odnosno da je to imalo utjecaja na sud kod odlučivanja, naročito kada se ovo pitanje sagleda u kontekstu s već iznesenim zaključcima Ustavnog suda u svezi s pravom na pravičan postupak.

Izjave javnih zvaničnika

213. Ustavni sud ukazuje da članak 6. stavak 2. zabranjuje izjave javnih zvaničnika o kaznenim istragama koje su u tijeku i koje potiču javnost na vjerovanje da je osumnjičeni kriv te kojima se prejudicira ocjena činjenica koju provodi nadležni sud (vidi Europski sud, *Ismoilov i drugi protiv Rusije*, presuda od 24. travnja 2008. godine, predstavka broj 2947/06, točka 161.). Predstavlja li neka izjava javnog zvaničnika povredu pretpostavke nevinosti utvrđuje se u kontekstu konkretnih okolnosti u kojima je ta izjava dana (vidi Europski sud, *Peša protiv Hrvatske*, presuda od 8. travnja 2010. godine, predstavka broj 40523/08, točka 141.).

214. Ustavni sud zapaža da su u ovom postupku visoki zvaničnici, političari i predsjednici političkih stranaka, u tijeku postupka davali izjave čiji sadržaj nesporno upućuje na „krivicu apelanta (vidi toč. 139.−142. ove odluke).

215. Ustavni sud je u svojoj praksi u nekoliko navrata utvrdio povrede prava na pretpostavku nevinosti u svezi s izjavama političara i drugih visokih zvaničnika koji su, prije donošenja pravomoćne presude, donosili zaključke o krivici apelanata (vidi Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *AP-4319/14* od 18. prosinca 2014. godine, točka 35. i *AP-2011/15* od 22. prosinca 2016. godine, točka 50. s daljnjim referencama, dostupne na www.ustavnisud.ba). U tim predmetima, apelanti su podnosili apelacije u relativno kratkom vremenu nakon što su izjave koje su za njih bile sporne, postale dostupne javnosti i u „početnoj“ fazi postupka, odnosno prije donošenja prvostupanjskih presuda. U takvim situacijama Ustavni sud je, za razliku od Europskog suda, mogao promptno reagirati i svojom odlukom, ako utvrdi povredu, prije donošenja odluke o krivici, ukazati na spornu izjavu zvaničnika i njezin eventualni štetan utjecaj na pretpostavku nevinosti.

216. Za razliku od tih predmeta, u konkretnom slučaju, apelanti su na to pitanje ukazali tek u apelaciji, odnosno nakon donošenja drugostupanjske presude. Ustavni sud potcrtava da se garancije tog prava aktiviraju u tijeku postupka, još od faze istrage, ali traju do donošenja konačne, pravomoćne presude, bar u odnosu na kaznenopravni aspekt.

217. Ustavni sud zapaža da da su sporne izjave javnih dužnosnika predstavljale izjavu o krivici apelanata (vidi toč. 139.−141. ove odluke). Budući da su ličnosti koje su dale izjavu bile na visokim položajima, one su trebale postupati s osobitim oprezom u svom izboru riječi za opisivanje kaznenog postupka protiv apelanata koji je bio u tijeku. S obzirom na sadržaj njihovih izjava, Ustavni sud smatra da su njihove izjave sigurno ohrabrile javnost da vjeruje da su apelanti krivi prije nego im je krivica dokazana u skladu sa zakonom. U skladu s navedenim, Ustavni sud smatra da je došlo do povrede prava apelanata na pretpostavku nevinosti. Pri tome, Ustavni sud ukazuje da je zbog opsežnosti predmeta naveo samo tri izjave predsjednika političkih stranaka, koje je i provjerio jer su i dalje dostupne na internetu, ali da nije smatrao potrebnim ni navoditi niti provjeravati sadržaj ostalih izjava koje su dale ostale visokopozicionirane osobe koje se spominju u apelaciji.

218. Međutim, Ustavni sud naglašava da ne smatra da su ove izjave utjecale na sud, odnosno na suce da donesu osuđujuće presude, za razliku od nekih predmeta Europskog suda u kojima je to utvrđeno (vidi *Bavčar protiv Slovenije*, presuda od 7. rujna 2023. godine, predstavka broj 17053/20). U ovom predmetu Europski sud je naveo da je izjava ministra pravde: „Ako ovaj slučaj [Bavčar] zastari […], ovdje ću učiniti sve da se glave kotrljaju […]. Mislim da će puno ljudi morati odgovarati [za to] i ja ću biti prvi koji će tražiti odgovore“ izazvala reakciju sudaca, jer je predsjednik prvostupanjskog suda, iznoseći stajalište svojih kolega, osporenu izjavu doživio kao najavu sankcija i utvrđi-

vanje odgovornosti sudaca. Europski sud je naveo da iako ministar nije poduzeo ništa da pokrene postupak protiv sudaca, nije zadatak Europskog suda da „nagađa što bi on učinio da je predmet vraćen na ponovno suđenje“. Riječi koje je uporabio mogle su prejudicirati odluku Višeg suda. Međutim, u konkretnom slučaju Ustavni sud ne smatra da su izjave koje su davale visokopozicionirane osobe u konkretnom predmetu sadržavale bilo kakvu prijetnju ili poziv da će neko odgovarati ukoliko apelanti ne budu osuđeni.

219. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud zapaža da je određenim izjavama visokih zvaničnika došlo do povrede članka 6. stavak 2. Europske konvencije. Međutim, imajući u vidu vrijeme danih izjava, te kada su apelanti ovo osporili, Ustavni sud smatra da je deklaratorna odluka o povredi ovog prava dovoljna satisfakcija.

Izjave Ambasade Sjedinjenih Američkih Država

220. Ustavni sud zapaža da apelanti ukazuju na izjave Ambasade SAD-a u BiH, odnosno proglašenje tužitelja „herojima mjeseca“ kao problematično. U svezi s tim, Ustavni sud ističe da izjave američke diplomacije u Bosni i Hercegovini ne može ispitivati.

Tužiteljstvo

221. Konačno, u svezi s navodima o ponašanju Tužiteljstva, apelanti navode da je Tužiteljstvo na ročištu za određivanje pritvora najavilo „medija plan“. Taj „plan“ apelanti dovode u svezu s medijskim izvješćima koja su pratila postupak. Apelanti ukazuju na gostovanje tadašnje glavne tužiteljice u televizijskoj emisiji, kada su apelanti lišeni slobode i kada se odlučivalo o predmetu. Međutim, Ustavni sud primjećuje da glavna tužiteljica nije izjavila bilo šta što bi upućivalo na krivicu apelanata (vidi točku 135. ove odluke). Također, suprotno navodima apelanata, ona nije ni bilo kakvim konkludentnim radnjama sugerirala krivicu apelanata. Stoga, Ustavni sud ne može prihvatiti ovakve tvrdnje apelanata. Osim toga, apelanti su naveli da je „sud pozivao Tužiteljstvo, kao stranu u postupku, na profesionalizam“. To je još jedan pokazatelj da je sud koji je donio odluku ostao imun na medijska izvještavanja i eventualni „medija plan“. Činjenica da je Tužiteljstvo na internetskoj stranici objavilo da nalaz vještaka dokazuje da respiratori ne posjeduju minimum potrebnih karakteristika za liječenje u jedinicama intenzivne njege (vidi točku 142. ove odluke) i da je time „stvorilo strah i dodatnu paniku među građanima“ u tijeku korone, nije sama po sebi kršenje pretpostavke nevinosti. Naime, u tekstu koji je dostupan na internetskoj stranici Tužiteljstva ukazuje se na informacije o postupku koji vodi Tužiteljstvo i navodi se da je vještak dao nalaz, da se nastavlja rad na predmetu i prikupljaju dokazi. Komentari apelanata i pozivanje na izvješće Amnesty Internationala da je Tužiteljstvo „prijetilo svjedocima“ nije pitanje pretpostavke nevinosti, već eventualno nekih drugih postupaka pred domaćim nadležnim tijelima. Stoga, Ustavni sud smatra da navedenim postupanjem Tužiteljstva apelantima nije prekršena pretpostavka nevinosti.

222. U odnosu na ostale izjave, odnosno pisanja, Ustavni sud nije mogao utvrditi da su konkretno utjecali na ishod postupka, a apelanti su imali i koristili druga dostupna sredstva zaštite. Ustavni sud ne može naći niti jedno uporište u postupku na temelju kojeg bi se objektivno moglo smatrati da je sud donio presude koje apelanti osporavaju pod utjecajem spornih izjava ili da je zbog toga postupak proveden na štetu apelanata. Stoga u tom dijelu nema kršenja prava iz članka 6. stavak 2. Europske konvencije.

Ostali navodi

223. Apelanti su ukazali da nisu imali djelotvoran pravni lijek u smislu članka 13. Europske konvencije, jer sud nije „suštinski ispitao njihove navode". Međutim, Ustavni sud smatra da su apelanti imali i koristili mogućnost izjavljivanja dostupnih pravnih lijekova, a činjenica da korištenje pravnog lijeka nije rezultiralo odlukom kojom bi apelanti bili zadovoljni ni na koji način ne dovodi u pitanje njegovu dostupnost ili učinkovitost, odnosno ne pokreće pitanje garancija koje taj članak pruža.

224. Apelanti su istaknuli i navod o diskriminaciji. Suštinski, apelanti na diskriminaciju ukazuju kroz druge slučajeve, odnosno kroz sudsku praksu u drugim predmetima u kojima je odlučeno drugačije. Međutim, izdvajanje dijelova iz drugih presuda ili činjenica o tome da je tamo drugačije odlučeno, u okolnostima konkretnog slučaja ne može dovesti do povrede ovog prava, odnosno ne može učiniti diskriminaciju vjerojatnom. Ustavni sud naglašava da se u kaznenom postupku odlučuje na temelju utvrđenih činjenica te da i u sličnim predmetima može doći do različitog odlučenja. Međutim, to ne znači da to predstavlja diskriminaciju.

225. Konačno apelanti su ukazali na povredu članka 7. Europske konvencije. Međutim, Ustavni sud u navodima apelacije, kao ni u osporenoj presudi, nije našao ništa zbog čega bi bilo potrebno ispitati taj navod, kao ni ostale navode iznesene u apelacijama u svezi s povredama prava iz drugih međunarodnih dokumenata.

VII. Zaključak

226. Ustavni sud zaključuje da je prvoapelantu i trećeapelantu povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 3. točka a) Europske konvencije kada o njihovom prigovoru da u optužnici ne postoji pravna kvalifikacija za kazneno djelo za koje su u konačnici proglašeni krivim, Sud BiH nije dao jasan odgovor, pa se ne može zaključiti da su apelanti bili obaviješteni o svim optužbama protiv njih onako kako to navedeni članak propisuje.

227. Ustavni sud zaključuje da je drugoapelantu i četvrtoapelantu povrijeđeno pravo na pretpostavku nevinosti iz članka 6. stavak 2. Europske konvencije zbog izjava koje su davali visoki zvaničnici u tijeku trajanja postupka, iako ništa ne ukazuje niti su apelanti dokazali da su takve izjave imale ikakav, a kamoli odlučujući utjecaj na odluku sudova. Ostalim problematiziranim izjavama nije prekršeno pravo na presumpciju nevinosti.

228. Ustavni sud zaključuje da nema povrede prava na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije u odnosu na drugoapelanta i četvrtoapelanta, kada su osporene presude utemeljene na dokazima o čijoj zakonitosti je odlučio redovni sud i o tome dao jasno i relevantno obrazloženje koje ne ostavlja dojam proizvoljnosti. Na taj način nije dovedena u pitanje pravičnost postupka kao cjeline, niti je povrijeđeno načelo *in dubio pro reo*. Također, Ustavni sud primjećuje da su apelanti optuženi i osuđeni za ista kaznena djela, te da su izmjene u presudi u odnosu na optužnicu takve da nisu utjecale na pravo apelanata da budu informirani o optužbi i da u skladu s tim pripreme obranu.

229. Ustavni sud također zaključuje da je sud javno objavio presudu na način koji nije protivan standardima iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 6. Europske konvencije.

230. Na temelju članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

231. Imajući u vidu odluku u ovom predmetu, Ustavni sud zaključuje da nije potrebno razmatrati zahtjeve za donošenje privremenih mjera.

232. U skladu sa člankom 43. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, sudac Ustavnog suda Mirsad Ćeman dao je izuzeto mišljenje koje čini sastavni dio ove odluke.

233. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Izdvojeno mišljenje suca Mirsada Ćemana

Članak 43. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“ br. 94/14, 47/23 i 41/24)

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je Odlukom broj AP-667/24 od 14. studenog 2024. godine (spojena četiri predmeta) usvojio apelaciju F. H. i „F. H. Srebrena malina“ d.o.o. te utvrdio povredu prava F. H. i „F. H. Srebrena malina“ d.o.o. u dijelu Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 039029 23 Kž 3 od 2. studenog 2023. godine kojim je odlučeno o prigovoru apelanata da „nisu znali za šta se terete“, čime im je povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 3. točka a) Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, i u tom dijelu „ukinuo navedenu presudu u odnosu na F. H. i ‘F. H. Srebrena malina’ d.o.o.“. Ustavni sud je odlučio da u odnosu na njih predmet vrati Sudu Bosne i Hercegovine, koji je dužan po hitnom postupku donijeti novu odluku u skladu s „pravom na pravično suđenje“ utvrđeno Ustavom BiH i Europskom konvencijom, te naložio Sudu Bosne i Hercegovine da, u skladu s Pravilima Ustavnog suda, obavijesti Ustavni sud o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja te odluke.

Istom odlukom djelomično su usvojene apelacije F. S. i F. N. i utvrđena povreda članka II/3.e) Ustava BiH i članka 6. stavak 2. Europske konvencije u postupku utvrđivanja „kaznene optužbe“ protiv apelanata u svezi s izjavama nekih javnih dužnosnika (prije i tijekom trajanja postupka pred redovnim sudovima) kojima je F. S. i F. N., dakle drugoapelantu i četvrtoapelantu, povrijeđeno „pravo na pretpostavku (presumpciju) nevinosti“. Istodobno su odbijene kao neutemeljene njihove apelacije u odnosu na ostale navode o povredi prava na pravično suđenje iz članka II/3.e) Ustava BiH i članka 6. st. 1. i 3. Europske konvencije.

Za razliku od odluke koja se odnosi na F. H. i „F. H. Srebrena malina“ d.o.o., dakle na prvoapelanta i trećeapelanta, kojom je Ustavni sud odlučio u jednom dijelu predmet vratiti Sudu Bosne i Hercegovine na ponovno odlučivanje, Ustavni sud je u odnosu na apelante F. S. i F. N., tj. na drugoapelanta i četvrtoapelanta, odlučio da im je samo „deklaratorna odluka“ dovoljna satisfakcija.

S obzirom na to da se u postupku pred Ustavnim sudom raspravljalo i glasalo o prijedlogu odluke u cjelini, iako se s određenim dijelovima dispozitiva/odlučenja i obrazloženja slažem (npr. o utvrđenoj povredi prava prvoapelanta i trećeapelanta, o zasnivanju nadležnosti Suda BiH u tom slučaju, o objavi presude i pismenom otpravku presude itd.), ipak, zbog razloga koje ću ukratko obrazložiti, nisam mogao podržati odluku.

Prije svega, a to i jest razlog moga neslaganja s odlukom većine, želim naglasiti da sam ja uglavnom bliže pristupu, pravnoj logici i argumentaciji koju su u apelacijama i tijekom postupka pred redovnim sudom (prvostupanjskim i drugostupanjskim vijećem)

izložili i obrazložili apelanti te predsjednik prvostupanjskog sudećeg vijeća u svom izdvojenom mišljenju o prvostupanjskoj odluci. Pri tome, između ostalog, mislim na (kao ključne razloge i okolnosti koje je trebalo uzeti u obzir) ukupne izvanredne okolnosti, odnosno „stanje nesreće“, kako ih je nazvala Vlada Federacije BiH (panika, strah, kolektivna i pojedinačna psihoza i sl. ne samo u Federaciji BiH nego i u cijeloj Bosni i Hercegovini, pa i planetarno), izazvane pandemijom koronavirusa (COVID-19), u kojima su se, prema optužnici i presudama, desile radnje izvršenja koje su apelantima stavljene na teret, a koje okolnosti su u odlučujućoj mjeri utjecale na djelovanje odnosno ponašanje optuženih, posebno drugooptuženog i četvrtooptuženog kao javnih dužnosnika; zatim na subjektivni i objektivni identitet optužnice; voljni element, tj. postojanje ili nepostojanje namjere optuženih da počine kazneno djelo / kaznena djela; činjenicu da optužba i izvedeni dokazi nisu, posebno prema nekima od apelanata, ispunjavali standard „izvan razumne sumnje“ (što su apelanti detaljno obrazložili); široko korištenje indicija kao osnove za zaključak o navodnoj krivnji nekih apelanata i dokaza kojima se to potkrepljuje; primjenu načela in dubio pro reo itd. Zatim, nejasno je zašto ni redovni sud u oba sudeća vijeća niti većina u Ustavnom sudu (u kontekstu prava na pravično suđenje) nisu uopće obratili pažnju (?!) na tvrdnju koju je u izdvojenom mišljenju (razumno je zaključiti i tijekom suđenja) iznio predsjednik prvostupanjskog sudećeg vijeća Suda BiH da je četvrtoapelant F. N. kao premijer Vlade Federacije BiH tražio da se u postupak nabave respiratora uključe „velike, za to registrirane firme“, te da se, kako to tvrdi predsjednik prvostupanjskog vijeća, odazvao samo vlasnik tvrtke „Violeta“ Grude, koji je na kraju odustao zbog kompliciranih „administrativnih procedura“ i sl. Dakle, ni većini u Ustavnom sudu se to nije učinilo relevantnim, mada je, prema mome mišljenju, o pravilnom utvrđivanju činjenica i u svezi s tim ovisila ne samo kvalifikacija djela nego se tek ovisno o odgovoru na to pitanje može dati pouzdan sud o tome jesu li F. H. odnosno njegova tvrtka „Srebrena malina“ bili navodno nezakonito privilegirani i, konsekventno, je li eventualno bilo mjesta primjeni članka 10. Zakona o javnim nabavama prilikom nabave spornih respiratora ili ne.

Ne smatram stoga potrebnim detaljnije navoditi niti obrazlagati, zapravo ponavljati argumentaciju koja je opširno izložena i obrazložena u apelaciji i drugim podnescima apelanata odnosno u izdvojenom mišljenju predsjednika prvostupanjskog sudećeg vijeća. Uostalom, činjenični supstrat, pravna logika i argumentacija, kako za usvajajući tako i za odbijajući dio apelacija, korektno su navedeni i obrazloženi u odluci Ustavnog suda (vidi npr. poglavlja III., IV. i V.).

Međutim, nije moguće ne primijetiti da početna, gotovo ključna inkriminacija na kojoj je Tužiteljstvo utemeljilo i dalje razvijalo koncept optuženja svih apelanata, a to je „udruživanje s ciljem počinjenja kaznenih djela“ propisanih kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (organiziranjem ili pristajanjem da se bude član skupine), nije dokazana ni za jednog od apelanata. Upravo je ta i takva početna inkriminacija značajno, ako ne i odlučujuće, utjecala na konstrukciju

optužnice i dalje je, bez obzira na to što je na kraju odbačena kao nedokazana, ipak se može zaključiti, sasvim izvjesno kreirala atmosferu tijekom suđenja i opredijelila sudsku odluku na obje instance redovnog suda, pa i odluku Ustavnog suda.

Također, iako je petooptužena J. M. kao ministrica financija u Vladi Federacije BiH te šefica Federalnog stožera Civilne zaštite bila uključena i potpisala naloge za isplatu kojima su angažirana proračunska sredstva za nabavu spornih respiratora i druge opreme i sredstava, imenovana je u potpunosti oslobođena optužbe (optužba ju je teretila da je počinila kazneno djelo nesavjesnog rada u službi). Slažem se s oslobađajućom presudom. Međutim, kada se sve uzme u obzir, tj. ukupan kontekst, a posebno nadležnosti i odgovornosti, te radnje i postupci četvrtoapelanta, drugoapelanta i petooptužene, nameće se ozbiljno pitanje da li se ovdje ipak radi o nejednakom postupanju prema četvrtoapelantu i drugoapelantu u odnosu na petooptuženu ili obratno.

Zbog navedenog, presudu je zbog povrede prava na pravično suđenje trebalo ukinuti i vratiti na ponovno suđenje ne samo u odnosu na prvoapelanta i trećeapelanta, kako je Ustavni sud odlučio, nego i u odnosu na drugoapelanta i četvrtoapelanta i u tom smislu preispitati ima li, s obzirom na sveukupne okolnosti, posebno u početnoj fazi pandemije koronavirusa, elemenata za kaznenu odgovornost bilo koga od optuženih odnosno apelanata.

Sadržaj

Predmet broj AP-2428/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Apelacija Denisa Prcića, kojeg zastupa Zikreta Ibrahimović, odvjetnica iz Sarajeva, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2K 040385 23 Kv 20 od 25. travnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 2K 040385 23 Kv 19 od 31. ožujka 2023. godine

Odluka od 14. studenog 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP-2428/23**, rješavajući apelaciju **Denisa Prcića**, na temelju članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. stavak (3) toč. k) i m), članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), u sastavu:

Seada Palavrić, predsjednica

Valerija Galić, dopredsjednica

Angelika Nußberger, dopredsjednica

Mirsad Ćeman, sudac

Helen Keller, sutkinja

Ledi Bianku, sudac

Marin Vukoja, sudac

na sjednici održanoj 14. studenog 2024. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija Denisa Prcića podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2K 040385 23 Kv 20 od 25. travnja 2023. godine.

Odbacuje se kao nedopuštena apelacija Denisa Prcića podnesena protiv Rješenja Suda BiH broj S1 2K 040385 23 Kv 19 od 31. ožujka 2023. godine zbog toga što je propustio u ostavljenom roku dopuniti/precizirati apelaciju.

Odbacuje se apelacija Denisa Prcića izjavljena zbog duljine trajanja istrage u svezi sa člankom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u predmetu Tužiteljstva Bosne i Hercegovine broj T20 0 KTKV 0019081 20 zbog neiscrpljivanja dostupnih pravnih lijekova.

Odluku objaviti u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“, „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“, „Službenom glasniku Republike Srpske“ i u „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“.

Obrazloženje

I. Uvod

1. Denis Prcić (u daljnjem tekstu: apelant) iz Tuzle, kojeg zastupa Zikreta Ibrahimović, odvjetnica iz Sarajeva, podnio je 15. svibnja 2023. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) broj S1 2K 040385 23 Kv 20 od 25. travnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 2K 040385 23 Kv 19 od 31. ožujka 2023. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 22. Pravila Ustavnog suda, od apelanta je zatraženo da dostavi prvostupanjsko Rješenje Suda BiH broj S1 2K 040385 23 Krn od 25. siječnja 2023. godine, nakon kojeg je doneseno osporeno Rješenje S1 2K 040385 23 Kv 19 od 13. ožujka 2023. godine. Apelant nije postupio prema nalogu Ustavnog suda.

3. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je da dostave odgovore na apelaciju. Pozvani su dostavili odgovore koji su poslani apelantu radi eventualnog izjašnjenja. Apelant se nije izjasnio.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Osporeno Rješenje broj S1 2K 040385 23 Kv 19 od 31. ožujka 2023. godine

5. Rješenjem broj S1 2K 040385 23 Kv 19 od 31. ožujka 2023. godine Sud BiH je odbio apelantovu žalbu izjavljenu protiv rješenja od 25. siječnja 2023. godine, te je zaključio da je ispravno utvrđena neophodnost daljnje primjene mjere zabrane putovanja iz članka 126. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku BiH (u daljnjem tekstu: ZKP), kao i da žalbom nije dovedena u pitanje zakonitost i pravilnost pobijanog rješenja.

Osporeno Rješenje broj S1 2K 040385 23 Kv 20 od 25. travnja 2023. godine

6. Sud BiH donio je Rješenje broj S1 2K 040385 23 Krn 30 od 10. travnja 2023. godine u kojem je utvrdio da i dalje postoje okolnosti koje opravdavaju primjenu mjera zabrane putovanja, koje su apelantu određene rješenjem od 15. srpnja 2021. godine. S ciljem izvršenja te mjere, od apelanta su oduzete važeće putne isprave i drugi dokumenti koji mogu poslužiti u tu svrhu, te mu je zabranjen prelazak granice uz osobnu iskaznicu.

7. Sud je ispitao postojanje utemeljene sumnje kao općeg uvjeta za primjenu mjera zabrane, pa je utvrdio da u prethodnom razdoblju nisu nastupile okolnosti koje bi ukazale da se stanje u odnosu na to pitanje promijenilo. Naime, sud je naveo da se radi o postupku u kojem su apelant i drugi osumnjičeni za kaznena djela pomoć učinitelju nakon učinjenog kaznenog djela, zlouporaba položaja ili ovlasti i krivotvorenje službene isprave. Nakon što je razmotrio i analizirao dokaze u spisu, sud je ostao pri ranijem utvrđenju da ti dokazi ne ukazuju na nastupanje novih okolnosti koje bi, eventualno, dovele u pitanje postojanje utemeljene sumnje.

8. Dalje, Sud BiH je ukazao da je svrha određivanja mjere zabrane putovanja osiguranje neometanog vođenja postupka. U svezi s tim, sud je cijenio činjenicu da apelant ima državljanstvo Sjedinjenih Američkih Država, kao i da Bosna i Hercegovina s tom državom nema ugovor o izručenju njezinih državljana. Također, sud je cijenio međunarodne kontakte koje apelant ima, što je i sam apelant potvrdio. Sud je uzeo u obzir i težinu inkriminacija za koje se apelant tereti, kao i fazu postupka, ali i činjenicu da se protiv apelanta vodi još jedan postupak pred drugim nadležnim sudom. Sve navedeno, kako je obrazloženo, može biti motiv da apelant napusti zemlju i tako onemogući daljnje vođenje postupaka. Sud je također cijenio činjenicu da apelant nema obiteljskih niti poslovnih sveza s BiH jer mu obitelj živi u SAD-u, a Američko sveučilište u BiH, čiji je apelant vlasnik i odgovorna osoba, više ne postoji. Sud je ukazao na primjenu članka 2. stavak 3. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju, ali je imajući u vidu sve navedene razloge zaključio da se blažim mjerama ne može otkloniti opasnost od apelantova bjekstva, kao i neželjenog utjecaja na daljnji tijek postupka. Apelantov navod da mu je izrečenim mjerama ugrožena egzistencija, sud je ocijenio neargumentiranim i neobrazloženim. Također, sud je ukazao da Tužiteljstvo provodi istražne radnje i aktivno vodi istragu, ali je istaknuo obvezu Tužiteljstva da istragu okonča u razumnom roku. U odnosu na apelantov prigovor o duljini trajanja istrage, Sud je ukazao da istragom disponira Tužiteljstvo, te da je obvezno postupati u skladu s odredbama ZKP-a. Navedeno je i da sud od Tužiteljstva očekuje da postupa hitno i da donese tužiteljsku odluku u najkraćem mogućem roku, te da će sud ukinuti mjere koje su određene ukoliko Tužiteljstvo ne bude poduzimalo radnje s ciljem okončanja istrage.

9. Rješenjem broj S1 2K 040385 23 Kv 20 od 25. travnja 2023. godine Sud BiH je odbio apelantovu žalbu kao neutemeljenu. Sud BiH je ocijenio da je u pobijanom rješenju sud izveo pravilan zaključak o postojanju utemeljene sumnje kao općeg uvjeta, s obzirom na to da u proteklom razdoblju nisu nastupile nove okolnosti koje bi ukazale na drugačije stanje stvari. Apelantov prigovor o nepostojanju okolnosti koje opravdavaju daljnju primjenu mjera zabrane putovanja Sud BiH je ocijenio neutemeljenim jer su u pobijanom rješenju izneseni razlozi koji su u dovoljnoj mjeri konkretizirani. Ukazano je na ranije utvrđenu činjenicu da apelant ima saznanja o materijalnim dokazima – matičnim knjigama studenata Američkog sveučilišta, koji su trenutno nedostupni Tužiteljstvu,

odnosno da te matične knjige drži na njemu poznatom mjestu i da ih odbija predati. Sud BiH je ukazao da kazneni postupak u mnogim slučajevima podrazumijeva određene restrikcije, koje po svojoj prirodi podrazumijevaju određena ograničenja osnovnih prava i sloboda lica prema kojem su izrečene, u mjeri koja je nužna da se zaštite i ostvare legitimni ciljevi kaznenog postupka. U konkretnom slučaju vodilo se računa da su te restrikcije neophodne, a opći interes društva odnosno dužnost nadležnih organa za efikasnim procesuiranjem počinitelja kaznenih djela preteže u odnosu na apelantova pojedinačna prava. Naime, ograničeno putovanje izvan BiH, prema ocjeni Suda BiH, apelanta ne ograničava prekomjerno jer ima mogućnost pronalaska zaposlenja i u BiH.

10. U svezi sa žalbenim navodima da istraga u ovom predmetu, a samim tim i primjena mjera zabrane traje neopravdano dugo, Sud BiH je ukazao na odredbu članka 225. ZKP-a i na mogućnost pritužbe osumnjičenog, kao i na posljedice ako se istraga ne okonča u propisanim rokovima. Ukazano je da sud očekuje od Tužiteljstva okončanje istrage odnosno donošenje tužiteljske odluke. Također, potvrđen je i zaključak da se blažim mjerama ne može ostvariti željeni cilj.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

11. Apelant ukazuje na povredu prava na slobodu kretanja iz članka II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju, te povredu članka II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije zbog duljine trajanja istrage. Apelant je u veoma opsežnoj apelaciji opisao tijek postupka, naveo da mu je bio određen pritvor, kućni pritvor, a zatim mjere zabrane. Apelant navodi da nametnuta mjera zabrane putovanja nema nikakva utjecaja na tijek postupka, naočito nakon što su ukinute sve ranije izrečene mjere zabrane, apelant i svjedoci saslušani i poduzete druge radnje prikupljanja dokaza koje apelant navodi. Apelant ukazuje da je njegova uloga prema naredbi o provedbi istrage svedena na pomagača, a da nije utvrđeno je li glavni osumnjičeni uopće kriv, čime je „kompromitirana zakonitost sporne mjere“, kao i postojanje utemeljene sumnje. Apelant smatra da je tu mjeru nametnulo Tužiteljstvo koje temeljnu tvrdnju za ometanje istrage vidi u činjenici da apelant ne želi predati određenu dokumentaciju koju je sakrio na njemu poznato mjesto. Apelant ukazuje da sud nije ispitao neproporcionalnost izrečene mjere i činjenicu da ostali osumnjičeni nisu pod mjerama zabrane. Također, neproporcionalnost mjere zabrane apelant dovodi u svezu s duljinom trajanja istrage.

12. Osim toga, apelant ukazuje i na povredu prava iz članka 6. Europske konvencije zbog duljine trajanja istrage. U svezi s tim navodi da je Tužiteljstvo provodilo istražne radnje „krajem 2020. godine“, a da istraga još nije završena. Apelant ističe da sud u rješenjima stalno „opominje“ Tužiteljstvo da okonča istragu. Također, u apelaciji, navođenjem ranije donesenih rješenja, apelant ističe da je Tužiteljstvo dostavilo sudu obavijest o razlozima

neokončanja istrage (prilikom donošenja rješenja suda od 7. studenog 2022. godine), te je Tužiteljstvo ukazalo da nitko od osumnjičenih nije izjavo pritužbu. U istom rješenju je navedeno da obavijest Tužiteljstva o neokončanju istrage apelantu nije uručena jer nije zatečen na adresi. Apelant navodi da u rješenju od 7. studenog 2022. godine jasno stoji da je apelant dobio upute od suda da se u svezi s prigovorima o duljini trajanja istrage obrati Tužiteljstvu i traži izjašnjenje. Također ističe da je i u postupku po žalbi protiv rješenja od 7. studenog 2022. godine isticao da mu je obavijest morala biti uručena, a da je drugostupanjski sud ukazao da je glavni tužitelj obaviješten o razlozima neokončanja istrage, da je naredio poduzimanje određenih mjera, te da mu je sud ponovno ukazao da zatraži obavijest od Tužiteljstva zato što istragom disponira Tužiteljstvo, a ne sud.

b) Odgovori na apelaciju

13. U odgovoru na apelaciju Sud BiH navodi da je apelacija neutemeljena i da je sud naveo jasne razloge kojima se rukovodio prilikom donošenja osporenih rješenja, te da nije došlo do kršenja prava koja apelant navodi.

14. Tužiteljstvo je u odgovoru navelo da je apelacija neutemeljena zato što apelant osporava rješenje koje sadrži jasno i dovoljno obrazloženje. U svezi s duljinom trajanja istrage Tužiteljstvo je ukazalo na neke nove okolnosti koje se odnose na činjenicu navedenu u rješenju suda, kao i da je samo suosumnjičeni M. O. podnio pritužbu na duljinu trajanja istrage, koju je glavni tužitelj Tužiteljstva rješenjem odbio kao neutemeljenu (rješenje dostavljeno uz odgovor).

V. Relevantni propisi

15. **Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine** („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13, 49/17 – odluka USBiH, 42/18 – rješenje USBiH, 65/18, 22/21 – odluka USBiH i 8/22 – rješenje USBiH)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

GLAVA X – MJERE ZA OSIGURANJE NAZOČNOSTI OSUMNJIČENIKA ODNOSNO OPTUŽENIKA I USPJEŠNO VOĐENJE KAZNENOG POSTUPKA

Odjeljak 1 - Zajedničke odredbe

Članak 123.
Vrste mjera

(1) Mjere koje se mogu poduzeti prema optuženiku za osiguranje njegove nazočnosti i za uspješno vođenje kaznenog postupka jesu: poziv, dovođenje, mjere zabrane, jamstvo i pritvor.

(2) Pri odlučivanju koju će od navedenih mjera primijeniti, nadležno tijelo pridržavat će se uvjeta određenih za primjenu pojedinih mjera, vodeći računa da se ne primjenjuje teža mjera ako se ista svrha može postići blažom mjerom.

(3) Ove će se mjere ukinuti i po službenoj dužnosti kada prestanu razlozi koji su ih izazvali ili će se zamijeniti drugom blažom mjerom kada za to nastupe uvjeti.

(4) Odredbe ove Glave smisleno se primjenjuju i na osumnjičenika.

Članak 126.b
Izricanje mjera zabrane

(1) Sud može izreći zabranu napuštanja boravišta, zabranu putovanja i ostale mjere zabrane obrazloženim rješenjem na prijedlog stranke ili branitelja.

(2) Kada odlučuje o pritvoru, Sud može izreći zabranu napuštanja boravišta, zabranu putovanja i ostale mjere zabrane po službenoj dužnosti, umjesto određivanja ili produljenja pritvora.

(3) Osumnjičenik ili optuženik će se u rješenju o izricanju mjera zabrane upozoriti da mu se može odrediti pritvor ako prekrši obvezu iz izrečene mjere.

(4) U tijeku istrage mjere zabrane određuje i ukida sudac za prethodni postupak, nakon podizanja optužnice - sudac za prethodno saslušanje, a nakon dostavljanja predmeta sucu, odnosno vijeću u svrhu zakazivanja glavne rasprave - taj sudac, odnosno predsjednik vijeća.

(5) Mjere zabrane mogu trajati dok za to postoji potreba, a najdulje do pravomoćnosti presude ako toj osobi nije izrečena kazna zatvora i najkasnije do upućivanja na izdržavanje kazne ako je toj osobi izrečena kazna zatvora. Zabrana putovanja može također trajati dok izrečena novčana kazna nije plaćena u potpunosti i/ili dok se u potpunosti ne izvrši odluka o imovinskopravnom zahtjevu i/ili o oduzimanju imovinske koristi.

(6) Sudac za prethodni postupak, sudac za prethodno saslušanje ili sudac, odnosno predsjednik vijeća dužan je da svaka dva mjeseca ispita da li je primijenjena mjera još potrebna.

(7) Protiv rješenja kojim se određuju, produljuju ili ukidaju mjere zabrane stranka odnosno branitelj može podnijeti žalbu, a Tužitelj i protiv rješenja kojim je njegov prijedlog za primjenu mjere odbijen. O žalbi odlučuje vijeće iz članka 24. stavak (7) ovog Zakona u roku od tri dana od dana prijama žalbe. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

Članak 225.
(Okončanje istrage)

(1) Tužitelj okončava istragu kad nađe da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica. Okončanje istrage bit će zabilježeno u spisu.

(2) Ako se istraga ne okonča u roku od šest mjeseci od donošenja naloga o provođenju istrage, tužitelj će obavijestiti glavnog tužitelja o razlozima neokončanja

istrage. Glavni tužitelj odredit će u roku od 30 dana novi rok za okončanje istrage, koji ne može biti dulji od šest mjeseci, odnosno koji ne može biti dulji od jedne godine za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju od deset godina ili teža kazna, te naložiti poduzimanje potrebnih mjera za okončanje istrage.

(3) Ako istragu nije bilo moguće okončati u roku iz stavka (2) ovoga članka, tužitelj će u roku od osam dana obavijestiti glavnog tužitelja, osumnjičenika i oštećenika o razlozima zbog kojih istraga nije okončana.

(4) Osumnjičenik i oštećenik u roku od 15 dana od dana dostave obavijesti iz stavka (3) ovoga članka mogu podnijeti pritužbu glavnom tužitelju zbog trajanja postupka. Ako glavni tužitelj utvrdi da je pritužba osnovana, u roku od 30 dana odredit će novi rok u kojem se, ako postoje procesne pretpostavke, istraga mora okončati, a koji ne može biti dulji od šest mjeseci, odnosno koji ne može biti dulji od jedne godine za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju 10 godina ili teža kazna, te naložiti poduzimanje potrebnih mjera za okončanje istrage, o čemu će obavijestiti podnositelja pritužbe u roku od 15 dana.

(5) Ako istraga ne bude okončana u roku iz stavka (4) ovoga članka, a postoje procesne pretpostavke, smatrat će se da je istraga obustavljena, o čemu tužitelj donosi naredbu i u roku od 15 dana o tome obavještava glavnog tužitelja, osumnjičenika i oštećenika.

(6) Optužnica se ne može podići ako osumnjičenik nije bio ispitan.

VI. Dopustivost i meritum

16. U skladu sa člankom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud također ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku koji je koristio.

17. Članak 18. stavak (3) toč. k) i m) Pravila Ustavnog suda glasi:

Apelacija nije dopustiva ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

k) apelant je propustio u ostavljenome roku dopuniti/precizirati apelaciju;

m) apelant nije iscrpio pravne lijekove moguće po zakonu.

a) U odnosu na osporeno Rješenje broj S1 2K 040385 Kv 19

18. Ustavni sud podsjeća da je člankom 21. stavak (2) Pravila Ustavnog suda propisano što sve apelacija Ustavnom sudu treba da sadrži i kako treba biti podnesena. U svezi s

tim, Ustavni sud ukazuje da u konkretnom premetu apelacija nije bila potpuna u odnosu na osporeno Rješenje Suda BiH broj S1 2K 040385 Kv 19 od 13. ožujka 2023. godine jer je nedostajalo prvostupanjsko rješenje od 25. siječnja 2023. godine. Zbog toga je Ustavni sud pozvao apelanta da dopuni apelaciju u ostavljenom roku, što on nije učinio.

19. Imajući u vidu odredbe članka 18. stavak (3) točka k) i članka 22. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, prema kojima će se apelacija odbaciti kao nedopuštena ukoliko je apelant propustio u ostavljenom roku dopuniti/precizirati apelaciju, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke u odnosu na osporeno Rješenje broj S1 2K 040385 Kv 19 od 13. ožujka 2023. godine.

b) U odnosu na duljinu trajanja istrage

20. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je duljina trajanja istrage u predmetu Tužiteljstva broj T20 0 KTKV 0019081 20. Iako apelant duljinu trajanja istrage dovodi u svezu s izrečenim mjerama zabrane, Ustavni sud će u tom dijelu ispitati samo duljinu trajanja istrage, u svezi sa člankom 6. Europske konvencije.

21. Ustavni sud najprije ukazuje da je u Odluci broj U-5/16 (vidi Djelomičnu odluku o dopustivosti i meritumu od 1. lipnja 2017. godine, točka 77., objavljenu na www.ustavnisud.ba) utvrdio da ranije važeća odredba članka 225. stavak 2. ZKP-a nije zadovoljavala načelo vladavine prava jer zakonodavac nije propisao rok u kojem se istraga mora završiti. Također, u navedenoj odluci je naglašeno da zakonodavac nije vodio računa o pravima osumnjičenih i oštećenih, odnosno da nije bila propisana mogućnost da osumnjičeni izjavi pritužbu zbog predugog trajanja istražnog postupka. Nakon izmjena i dopuna, odredbama važećeg članka 225. ZKP-a propisan je rok u kojem istraga treba biti okončana ako postoje procesne pretpostavke. Dalje, stavkom 4. članka 225. ZKP-a propisano je da se glavnom tužitelju može podnijeti pritužba zbog duljine trajanja istrage, dok je stavkom 3. istog članka propisano da se prethodno dostavlja obavijest Tužiteljstva o razlozima zbog kojih istraga nije završena.

22. U konkretnom slučaju apelant naglašava da mu Tužiteljstvo nije dostavilo obavijest iz stavka 3. članka 225. ZKP-a o razlozima zbog kojih istraga još nije završena. Međutim, iz apelacije proizlazi da je apelant nesporno bio upoznat da postoji obavijest Tužiteljstva o razlozima zbog kojih istraga u tom predmetu nije okončana, a koje je Tužiteljstvo predočilo glavnom tužitelju. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da i apelant navodi da ga je sud upućivao da zatraži obavijest od Tužiteljstva (vidi točku 12. ove odluke), što nesumnjivo ukazuje da je apelant u studenom 2022. godine imao saznanje da postoji obavještenje Tužiteljstva o razlozima neokončanja istrage. Stoga se apelant prije obraćanja Ustavnom sudu trebao obratiti Tužiteljstvu da mu dostavi obavijest, a nakon toga je mogao izjaviti pritužbu glavnom tužitelju, sve u smislu članka 225. ZKP-a. Ustavni sud smatra da to nije pretjeran teret, naročito zato što je na takav način u istom predmetu postupio saosumnjičeni M. O. (vidi točku 14. odluke). Imajući u vidu

navedeno, Ustavni sud smatra da apelant nije iscrpio pravne lijekove koji mu stoje na raspolaganju u svezi s duljinom istrage.

23. Imajući u vidu odredbe članka 18. stavak (3) točka m) Pravila Ustavnog suda, prema kojima će se apelacija odbaciti kao nedopuštena ukoliko apelant nije koristio pravne lijekove koje ima na raspolaganju, Ustavni sud je u odnosu na duljinu trajanja istrage odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

c) U odnosu na Rješenje broj S1 2K 040385 23 Kv 20

24. U odnosu na Rješenje broj S1 2K 040385 23 Kv 20 kojim je apelantu izrečena mjera zabrane putovanja te u svezi s tim pokrenuto pitanje slobode kretanja, Ustavni sud je, imajući u vidu odredbe članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

25. Apelant pobija navedena rješenja tvrdeći da su tim rješenjima povrijeđena njegova prava iz članka II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i članak 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju.

26. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

m) Pravo na slobodu kretanja i prebivanja.

27. Članak 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju glasi:

1. Svatko tko se zakonito nalazi na teritoriju jedne države ima na tom teritoriju, pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.

2. Svatko je slobodan napustiti bilo koju zemlju, uključujući i vlastitu.

3. Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti u odnosu na ostvarivanje ovih prava osim onih koja su sukladna zakonu i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu državne ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretka, radi sprječavanja kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

28. Ustavni sud je u svojoj praksi, podržavajući praksu Europskog suda, već ukazivao da pravo iz članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju jamči svakoj osobi pravo na slobodu kretanja unutar određenog teritorija i pravo da napusti to područje, što podrazumijeva pravo putovanja u zemlju po izboru osobe u koju može biti primljena (vidi Europski sud, *Khlyustov protiv Rusije*, presuda od 11. srpnja 2013. godine, predstavka broj 28975/05, točka 64.). Prema praksi Europskog suda, svaka mjera kojom se ograničava pravo na slobodu kretanja mora biti u skladu sa zakonom, težiti jednom od legiti-

mnih ciljeva navedenih u trećem stavku članka 2. Protokola broj 4 i uspostaviti pravičnu ravnotežu između javnog interesa i prava pojedinca (vidi Europski sud, *Nino Bevc protiv Hrvatske*, odluka od 28. travnja 2020. godine, predstavka broj 36077/14, točka 46.).

29. Imajući u vidu da je trajanje mjera zabrane produljeno u skladu s relevantnim odredbama ZKP-a, koji je dostupan, jasan i precizan, Ustavni sud smatra da su mjere zabrane izrečene u skladu sa zakonom, kako to zahtijeva članak 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju. Dalje, Ustavni sud smatra da nesumnjivo postoji i legitiman cilj zbog kojeg je mjera izrečena, a to je osiguranje nesmetanog vođenja kaznenog postupka u kojem je apelant osumnjičen i koji se nalazi u fazi istrage.

30. Temeljni apelantov navod je da je mjera zabrane putovanja neproporcionalna jer traje dugo i predstavlja „pritisak" na apelanta da preda određenu dokumentaciju. Ustavni sud ukazuje da osumnjičene i optužene osobe mogu trpjeti određene restrikcije zbog postupka koji se protiv njih vodi. Ustavni sud zapaža da je apelant najprije bio u pritvoru, a kada je ta mjera ukinuta, određene su mu mjere zabrane, te konačno egzistira samo mjera zabrane putovanja. To sve jasno upućuje na revnosno postupanje suda, odnosno da sud, u skladu sa stanjem predmeta, teži apelantu „olakšati" situaciju, koliko je to moguće, a ipak osigurati uspješno vođenje postupka. Dalje, Ustavni sud primjećuje da je trajanje mjere zabrane u ZKP-u određeno u članku 126.b stavak 5. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća na stajalište Europskog suda da se u predmetima u kojima je zabrana putovanja donesena povodom kaznenog postupka trajanje ograničenja ne može, samo po sebi, uzeti kao jedini temelj za utvrđivanje je li uspostavljena pravična ravnoteža između općeg interesa za pravilno vođenje kaznenog postupka i osobnog interesa podnositelja zahtjeva za uživanje slobode kretanja. To pitanje mora se ocijeniti prema svim posebnim obilježjima slučaja (vidi Europski sud, *Miażdżyk protiv Poljske*, presuda od 24. siječnja 2012. godine, predstavka broj 23592/07, točka 35. i dalje, s daljnjim referencama). U konkretnom slučaju, Ustavni sud primjećuje da apelant ne dovodi u pitanje točnost razloga koje je sud naveo, a naročito da apelant ima državljanstvo SAD-a, da mu je tamo obitelj, da nema posao i primanja u BiH i da se protiv njega vodi još jedan kazneni postupak. Imajući u vidu sve navedene okolnosti koje su opredijelile sud za produljenje mjere zabrane, zajedno sa činjenicom da je apelant osumnjičen i da je istraga u tijeku, Ustavni sud smatra da izrečena mjera u danim okolnostima nije neproporcionalna i da na apelanta nije stavljen pretjeran teret.

31. Na temelju svega izloženog, Ustavni sud zaključuje da nije došlo do povrede prava iz članka II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju.

VII. Zaključak

32. Ustavni sud zaključuje da nije povrijeđeno apelantovo pravo iz članka II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju kada

je sud produljio mjeru zabrane, u skladu sa zakonom, zbog postojanja legitimnog cilja, za što je dao adekvatno obrazloženje, a sama mjera u okolnostima konkretnog predmeta nije neproporcionalna.

33. Na temelju članka 18. stavak (3) toč. k) i m) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

34. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

Sadržaj

Predmet broj AP-2229/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI

Apelacije E. N. i drugih podnesene protiv Odluka Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine br. 06-08-1-797-2/2023, 06-08-1-770-2/2023, 06-08-1-796-2/2023 i 06-08-1-794-2/2023 od 2. ožujka 2023. godine, Rješenja Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 Rs 360346 23 Rsž od 8. studenog 2023. godine, Rješenja Vrhovnog suda Federacije BiH broj 65 0 Ps 652179 22 Rev od 23. svibnja 2023. godine, Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj 94 0 P 033021 22 Rev od 13. srpnja 2023. godine, Rješenja Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 89 1 P 034349 23 Gž 2 od 20. srpnja 2023. godine i Presude Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 219635 21 Gž od 4. listopada 2023. godine

Odluka od 19. prosinca 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u sastavu: predsjednica Seada Palavrić, dopredsjednice Valerija Galić i Angelika Nußberger i suci Mirsad Ćeman, Helen Keller, Ledi Bianku i Marin Vukoja, na sjednici održanoj 19. prosinca 2024. godine, u predmetu broj **AP-2229/23**, rješavajući apelacije koje su podnijeli **E. N. i drugi**, na temelju članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. stavak (3) točka m), članka 57. stavak (2) točka a) i članka 58. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 94/14, 47/23 i 41/24), donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI

Odbacuju se kao nedopuštene apelacije koje su podnijeli:

E. N., B. D., D. Č. i S. I. protiv odluka Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine br. 06-08-1-797-2/2023, 06-08-1-770-2/2023, 06-08-1-796-2/2023 i 06-08-1-794-2/2023 od 2. ožujka 2023. godine,

Darko Radosavac protiv Rješenja Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 Rs 360346 23 Rsž od 8. studenog 2023. godine,

Društvo za trgovinu i usluge „ESC Medical Ozon“ d.o.o. Sarajevo protiv Rješenja Vrhovnog suda Federacije BiH broj 65 0 Ps 652179 22 Rev od 23. svibnja 2023. godine,

JP „Putevi Republike Srpske“ d.o.o. Banjaluka protiv Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj 94 0 P 033021 22 Rev od 13. srpnja 2023. godine,

I. L. protiv Rješenja Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 89 1 P 034349 23 Gž 2 od 20. srpnja 2023. godine i

Aksel Taslaman protiv Presude Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 219635 21 Gž od 4. listopada 2023. godine zbog neiscrpljivanja pravnih lijekova mogućih prema zakonu.

Obrazloženje

1. Apelanti koji su navedeni u izreci ove odluke podnijeli su neposredno ili posredstvom ovlaštenih punomoćnika apelacije Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud), kako slijedi:

Redni broj	Broj apelacije	Ime apelanta	Osporena odluka	Tužba ili žalba odbačene iz formalnih razloga ili nije podnesen pravni lijek moguć prema zakonu
1.	AP-2229/23	E. N., B. D., D. Č. i S. I.	Odluke Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine br. 06-08-1-797-2/2023, 06-08-1-770-2/2023, 06-08-1-796-2/2023 i 06-08-1-794-2/2023 od 2. ožujka 2023. godine	Nije podnesen zahtjev za zaštitu sloboda i prava građana zagarantiranih Ustavom BiH
2.	AP-3492/23	Darko Radosavac	Rješenje Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 Rs 360346 23 Rsž od 8. studenog 2023. godine	Žalba odbačena kao nepravodobna
3.	AP-3656/23	Društvo za trgovinu i usluge „ESC Medical Ozon“ d.o.o. Sarajevo	Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH broj 65 0 Ps 652179 22 Rev od 23. svibnja 2023. godine	Revizija odbačena kao nedopuštena jer ju je izjavila osoba bez pravosudnog ispita
4.	AP-4553/23	JP „Putevi Republike Srpske“ d.o.o. Banjaluka	Rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske broj 94 0 P 033021 22 Rev od 13. srpnja 2023. godine	Revizija odbačena kao nepravodobna
5.	AP-4591/23	I. L.	Rješenje Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 89 1 P 034349 23 Gž 2 od 20. srpnja 2023. godine	Tužba odbačena kao nepravodobna
6.	AP-5280/23	Aksel Taslaman	Presuda Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 219635 21 Gž od 4. listopada 2023. godine	Nije izjavljena revizija Vrhovnom sudu Federacije BiH

3. Apelanti u predmetu broj AP-2229/23 osporavaju odluke Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: VSTV) koje su donesene u postupcima ocjenjivanja rada apelanata. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da su apelanti imali mogućnost protiv navedenih odluka VSTV-a podnijeti Sudu Bosne i Hercegovine zahtjev za zaštitu sloboda i prava građana zagarantiranih Ustavom Bosne i Hercegovine, shodno odredbi članka 67. Zakona o upravnim sporovima BiH (vidi Europski sud za ljudska prava, Šerbečić protiv Bosne i Hercegovine, odluka od 26. travnja 2022. godine, predstavka broj 51661/21).

4. Apelanti u predmetima br. AP-3492/23, AP-4553/23 i AP-4591/23 osporavaju odluke redovnih sudova koje su donesene u postupcima u kojima su žalba, revizija, odnosno tužba odbačene kao nepravodobne, tj. koje su podnesene nakon proteka zakonom propisanih rokova. Apelant u predmetu broj AP-3656/23 osporava odluku redovnog suda kojom je njegova revizija odbačena kao nedopuštena jer ju je izjavila osoba koja nema položen pravosudni ispit. Apelant u predmetu broj AP-5280/23 osporava presudu Kantonalnog suda u Mostaru. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je apelant, s obzirom na vrijednost spora od 50.000,00 KM, imao mogućnost protiv drugostupanjske presude izjaviti reviziju Vrhovnom sudu Federacije BiH shodno odredbi članka 237. st. (1) i (2) Zakona o parničnom postupku („Službene novine Federacije BiH“ br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15, u daljnjem tekstu: ZPP).

5. S obzirom na to da navedene apelacije pokreću isto pitanje dopustivosti, Ustavni sud je, u skladu sa člankom 32. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju navedenih apelacija u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem AP-2229/23.

6. Pri ispitivanju dopustivosti apelacija Ustavni sud je pošao od odredbi članka VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 18. stavak (1) i stavak (3) točka m) Pravila Ustavnog suda.

7. Članak VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud također ima prizivnu nadležnost za pitanja iz Ustava koja se pojave na temelju presude bilo kojeg drugog suda u Bosni i Hercegovini.

8. Članak 18. stavak (1) i stavak (3) točka m) Pravila Ustavnog suda glasi:

(1) Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitome pravnome lijeku koji je koristio.

(3) Apelacija nije dopustiva ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

m) apelant nije iscrpio pravne lijekove moguće po zakonu.

9. Prema pravilu o iscrpljivanju pravnih lijekova apelant mora da dođe do konačne odluke. Konačna odluka predstavlja odgovor na posljednji pravni lijek, koji je učinkovit i adekvatan da ispita nižestupanjsku odluku kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu. Pri tome apelant odlučuje o tome hoće li koristiti pravni lijek bez obzira na to je li riječ o redovnom ili izvanrednom pravnom lijeku. Odluka kojom je pravni lijek odbačen zato što apelant nije ispunio formalne zahtjeve pravnog lijeka (rok, plaćanje pristojbi, forma ili ispunjenje drugih zakonskih uvjeta) ne može se smatrati konačnom. Korištenje takvog pravnog lijeka ne prekida rok od 60 dana propisan člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda (vidi Ustavni sud, odluke br. *AP-283/03* od 14. listopada 2004. i *AP-106/04* od 18. siječnja 2005. godine).

10. U konkretnim predmetima Ustavni sud zapaža da apelanti prije podnošenja apelacija nisu iscrpili sve efektivne pravne lijekove moguće prema zakonu. Naime, Ustavni sud ukazuje da su apelanti u predmetu broj AP-2229/23 propustili protiv osporenih odluka VSTV-a podnijeti zahtjev za zaštitu sloboda i prava građana zagarantiranih Ustavom BiH. Također, Ustavni sud ukazuje da su u predmetima br. AP-3492/23, AP-3656/23, AP-4553/23 i AP-4591/23 tužba, žalba, odnosno revizije apelanata odbačene iz formalnih razloga, dok apelant u predmetu broj AP-5280/23 nije iskoristio mogućnost da, u skladu s odredbom članka 237. st. (1) i (2) ZPP-a, izjavi reviziju Vrhovnom sudu Federacije BiH, iz čega slijedi da su apelanti propustili iscrpiti efektivne pravne lijekove. Prema tome, budući da u konkretnim apelacijama nije ispunjen uvjet iscrpljivanja svih pravnih lijekova mogućih prema zakonu, apelacije se ne mogu razmatrati.

11. Imajući u vidu odredbu članka 18. stavak (3) točka m) Pravila Ustavnog suda, prema kojoj će se apelacija odbaciti kao nedopuštena ako apelant nije iscrpio pravne lijekove moguće prema zakonu, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

12. U skladu sa člankom VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Seada Palavrić

REGISTRI ODLUKA

Sadržaj

Sadržaj

Registar odluka po nadležnosti

1. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine

1.1 Predmet broj U-21/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Zahtjev Bakira Izetbegovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva prvog zamjenika predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti članka 5. stavak (3) Pravilnika o odorama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine broj 11-02-3-1864-13/16 od 24. travnja 2017. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 44/17)
strana 11

1.2. Predmet broj U-21/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Zahtjevi Denisa Zvizdića, u vrijeme podnošenja zahtjeva drugog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i četrnaest poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d., 208đ. i 280a. Kaznenog zakonika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske” br. 64/17, 104/18, 15/21, 89/21, www.ohr.int – Odluka visokog predstavnika broj 12/23 i 73/23)
strana 31

1.3. Predmet broj U-28/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Zahtjev sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske za ocjenu kompatibilnosti članka 2. st. 2. i 3. i čl. 5., 12. i 18. Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20) sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine
strana 53

1.4. Predmet broj U-31/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI *od 21. ožujka 2024. godine*
Zahtjev jedanaest članova Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti članka 30. stavak (5), članka 52. stavak (3), članka 54. stavak (2) i članka 129. stavak (2) Poslovnika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 79/14, 81/15, 97/15 i 53/22)
strana 71

1.5. Predmet broj U-5/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Denisa Bećirovića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti Zakona o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23)
strana 93

1.6. Predmet broj U-2/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Kemala Ademovića, predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne

i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“ broj 1/24)

strana 107

1.7. Predmet broj U-3/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*

Zahtjev Kemala Ademovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23)

strana 137

1.8. Predmet broj U-6/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*

Zahtjev 13 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu Republike Srpske koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom („Službeni glasnik RS“ broj 114/23)

strana 159

1.9. Predmet broj U-12/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*

Zahtjevi Denisa Zvizdića, prvog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i četiri izaslanika u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Izbornog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 61/24)

strana 175

1.10. Predmet broj U-14/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*

Zahtjev četiri delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti čl. 3, 4. i 6. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24)

strana 203

2. Članak VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine

2.1. Predmet broj U-11/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja2024. godine*

Zahtjev Kantonalnog suda u Tuzli za ocjenu ustavnosti članka 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2., te članka 12. Zakona o komunalnim taksama („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89)

strana 229

2.2. Predmet broj U-14/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*

Zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (suci Amira Ferizbegović, Alma Mujčinović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović) za ocjenu ustavnosti članka 32. stavak 5., članka 34. stavak 3., članka 35. stavak 1. točka a) i članka 36. stavak 1. toč. a) i c) Zakona o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona („Narodne novine Posavskog kantona“ broj 3/17), članka 10. toč. 2. i 3, članka 11. stavak 1. i članka 14. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15), čl. 3, 4, 6, 9, 12, 14, 17. i 20. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14), članka 3. točka 2., članka

4. stavak 1., članka 9., članka 12. točka 3., članka 14., članka 17. toč. 1. i 7. i članka 20. Odluke o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14)

strana 249

2.3. Predmet broj U-20/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*

Zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (sudac Predrag Krsmanović) za ocjenu ustavnosti članka 102. stavak (2) Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23) i čl. 7., 14. i 20. Zakona o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 70/07, 26/14, 40/18 i 25/22)

strana 279

2.4. Predmet broj U-1/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*

Zahtjev Suda Bosne i Hercegovine (sutkinja Dragica Miletić) za ocjenu ustavnosti članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama u sudbenim i tužiteljskim institucijama na razini Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 90/05, 32/07, 17/13, 5/14, 40/14, 48/15 i 77/20)

strana 307

2.5. Predmet broj U-5/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*

Zahtjev Kantonalnog suda u Sarajevu (sudac Adi Isaković) za ocjenu ustavnosti članka 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH) i članka 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22)

strana 319

2.6. Predmet broj U-11/24

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*

Zahtjev Općinskog suda u Sarajevu (sudac Erdin Šabić) za ocjenu ustavnosti Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 25/04, 93/05, 48/07, 15/08, 63/23 i 9/24) i Poslovnika Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/21, 26/21, 35/21, 68/21, 1/22, 26/23, 83/23, 9/24 i 27/24)

strana 335

3. Članak VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine

3.1. Predmet broj AP-2766/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*

Apelacija E. N., koju zastupa Zajednički odvjetnički ured „Šilić“ iz Mostara, podnesena protiv Rješenja Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 263788 23 Mož od 27. ožujka 2023. godine i Rješenja Općinskog suda u Mostaru broj 58 0 P 263788 22 Mo od 15. veljače 2023. godine

strana 349

3.2. Predmet broj AP-12/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Apelacija Danice Tubin-Radulović, koju zastupa Zajednički odvjetnički ured Miodrag Deretić i Draško Zec iz Prijedora, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 77 0 P 069748 20 Rev od 8. listopada 2021. godine
strana 367

3.3. Predmet broj AP-384/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Apelacija E. H., kojeg zastupa Šerif Nadarević, odvjetnik iz Cazina, podnesena protiv Presude Kantonalnog suda u Bihaću broj 17 0 Mal 083993 20 Gž 2 od 4. prosinca 2020. godine i Presude Općinskog suda u Bihaću broj 17 0 Mal 083993 17 Mal 2 od 9. srpnja 2020. godine
strana 377

3.4. Predmet broj AP-1539/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Apelacija A. S., kojeg zastupa Alen Nakić, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 K 043978 23 Kv 3 od 30. siječnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 3 K 043978 23 Kpp 10 od 18. siječnja 2023. godine
strana 393

3.5. Predmet broj AP-2756/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Apelacija Dražena Šinikovića, kojeg zastupa Tatjana Savić, odvjetnica iz Bijeljine, podnesena protiv rješenja Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 044836 23 Kž od 5. travnja 2023. godine i S1 2 K 044836 23 K od 21. ožujka 2023. godine
strana 409

3.6. Predmet broj AP-3561/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Apelacija Srđana Stupara, kojeg zastupaju Nina Kisić i Goran Dragović, odvjetnici iz Sarajeva, podnesena protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske br. 14 0 K 005906 23 Kž 2 od 27. srpnja 2023. godine i 14 0 K 005906 23 Kv 3 od 10. srpnja 2023. godine
strana 409

3.7. Predmet broj AP-1795/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Apelacija Emele Kapidžija, koju zastupa Emir Kovačević, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv presudā Suda Bosne i Hercegovine br. S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine i S1 3 P 035228 20 P od 23. veljače 2021. godine
strana 431

3.8. Predmet broj AP-2679/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Apelacija S. Š., kojeg zastupa Željko Šurlan, odvjetnik iz Banje Luke, podnesena protiv Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj 11 0 K 026524 23 Kž 15 od 1. lipnja 2023. godine i Rješenja Okružnog suda u Banjoj Luci – Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organiziranog i najtežih oblika privrednog kriminala broj 11 0K 026524 23 Kv 22-p od 25. svibnja 2023. godine
strana 467

3.9. Predmet broj AP-2758/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Apelacija S. M., koju zastupa Dženana Hadžiomerović, odvjetnica iz Sarajeva, podnesena protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 031618 20 Rev od 18. svibnja 2021. godine
strana 479

3.10. Predmet broj AP-171/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Slobodana Miletića, kojeg zastupa Radmila Plavšić, odvjetnica iz Banje Luke, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 170601 20 Rev od 29. listopada 2020. godine, Presude Okružnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 170601 18 Gž od 30. prosinca 2019. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 170601 13 P od 28. rujna 2018. godine
strana 497

3.11. Predmet broj AP-509/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Sanjina Sefića, kojeg zastupa Kerim Čelik, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 027292 20 Kž 25 od 20. listopada 2020. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 027292 19 K2 od 19. ožujka 2020. godine
strana 509

3.12. Predmet broj AP-1117/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Z. J. podnesena protiv Presude Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 14 0 U 005151 21 U od 31. siječnja 2022. godine, Rješenja Fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje RS broj 96/7000-1.3-1811.16-1434/21 od 27. rujna 2021. godine i Rješenja Fonda PIO – Filijala Istočno Sarajevo broj 96-1.1-1811.0-4067/21 od 9. rujna 2021. godine
strana 533

3.13. Predmet broj AP-2540/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Srpske demokratske stranke, koju zastupa Odvjetnički ured „Ademović, Nožica i partneri“ d.o.o. Sarajevo, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 Iž 048216 24 Iž od 7. lipnja 2024. godine
strana 547

3.14. Predmet broj AP-5007/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Apelacija Gorana Dragićevića, kojeg zastupa Klaudia Kljajić, odvjetnica iz Banjaluke, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 13 0 U 006537 22 Uvp od 1. studenog 2023. godine
Apelacija Predraga Đuričića, kojeg zastupa Klaudia Kljajić, odvjetnica iz Banjaluke, i Gorana Dragićevića podnesena protiv Presude Vrhovnog suda broj 11 0 U 029801 22 Uvp od 20. ožujka 2024. godine
strana 567

3.15. Predmet broj AP-667/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Apelacije F. H. i drugih podnesene protiv presuda Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 039029 23 Kž 3 od 2. studenog 2023. godine i S1 2 K 039029 21 K od 5. travnja 2023. godine

strana 583

3.16. Predmet broj AP-2428/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Apelacija Denisa Prcića, kojeg zastupa Zikreta Ibrahimović, odvjetnica iz Sarajeva, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2K 040385 23 Kv 20 od 25. travnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 2K 040385 23 Kv 19 od 31. ožujka 2023. godine

strana 667

3.17. Predmet broj AP-2229/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. prosinca 2024. godine*
Apelacije E. N. i drugih podnesene protiv Odluka Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine br. 06-08-1-797-2/2023, 06-08-1-770-2/2023, 06-08-1-796-2/2023 i 06-08-1-794-2/2023 od 2. ožujka 2023. godine, Rješenja Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 Rs 360346 23 Rsž od 8. studenog 2023. godine, Rješenja Vrhovnog suda Federacije BiH broj 65 0 Ps 652179 22 Rev od 23. svibnja 2023. godine, Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj 94 0 P 033021 22 Rev od 13. srpnja 2023. godine, Rješenja Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 89 1 P 034349 23 Gž 2 od 20. srpnja 2023. godine i Presude Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 219635 21 Gž od 4. listopada 2023. godine

strana 681

Registar odluka po kriterijima dopustivosti

1. Članak 18. stavak (3) točka k) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
APELANT JE PROPUSTIO DA U OSTAVLJENOM ROKU DOPUNI/PRECIZIRA APELACIJU

1.1. Predmet broj AP-2428/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Apelacija Denisa Prcića, kojeg zastupa Zikreta Ibrahimović, odvjetnica iz Sarajeva, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2K 040385 23 Kv 20 od 25. travnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 2K 040385 23 Kv 19 od 31. ožujka 2023. godine

strana 667

2. Članak 18. stavak (3) tačka m) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
APELANT NIJE ISCRPIO PRAVNE LIJEKOVE MOGUĆE PO ZAKONU

2.1. Predmet broj AP-2428/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Apelacija Denisa Prcića, kojeg zastupa Zikreta Ibrahimović, odvjetnica iz Sarajeva, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2K 040385 23 Kv 20 od 25. travnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 2K 040385 23 Kv 19 od 31. ožujka 2023. godine

strana 667

3.17. Predmet broj AP-2229/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. prosinca 2024. godine*
Apelacije E. N. i drugih podnesene protiv Odluka Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine br. 06-08-1-797-2/2023, 06-08-1-770-2/2023, 06-08-1-796-2/2023 i 06-08-1-794-2/2023 od 2. ožujka 2023. godine, Rješenja Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 Rs 360346 23 Rsž od 8. studenog 2023. godine, Rješenja Vrhovnog suda Federacije BiH broj 65 0 Ps 652179 22 Rev od 23. svibnja 2023. godine, Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj 94 0 P 033021 22 Rev od 13. srpnja 2023. godine, Rješenja Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 89 1 P 034349 23 Gž 2 od 20. srpnja 2023. godine i Presude Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 219635 21 Gž od 4. listopada 2023. godine

strana 681

3. Članak 19. stavak (1) tačka a) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
USTAVNI SUD NIJE NADLEŽAN ZA ODLUČIVANJE

3.1. Predmet broj U-31/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI *od 21. ožujka 2024. godine*
Zahtjev jedanaest članova Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti članka 30. stavak (5), članka 52. stavak (3), članka 54. stavak (2) i članka 129. stavak (2) Poslovnika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 79/14, 81/15, 97/15 i 53/22)

strana 71

3.2. Predmet broj U-14/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (suci Amira Ferizbegović, Alma Mujčinović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović) za ocjenu ustavnosti članka 32. stavak 5., članka 34. stavak 3., članka 35. stavak 1. točka a) i članka 36. stavak 1. toč. a) i c) Zakona o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona („Narodne novine Posavskog kantona“ broj 3/17), članka 10. toč. 2. i 3, članka 11. stavak 1. i članka 14. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15), čl. 3, 4, 6, 9, 12, 14, 17. i 20. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14), članka 3. točka 2., članka 4. stavak 1., članka 9., članka 12. točka 3., članka 14., članka 17. toč. 1. i 7. i članka 20. Odluke o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14)

strana 249

Registar odluka po katalogu prava

1. Članak II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine
Članak 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
PRAVO NA SLOBODU I SIGURNOST OSOBE

1.1. Predmet broj AP-2756/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Apelacija Dražena Šinikovića, kojeg zastupa Tatjana Savić, odvjetnica iz Bijeljine, podnesena protiv rješenja Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 044836 23 Kž od 5. travnja 2023. godine i S1 2 K 044836 23 K od 21. ožujka 2023. godine

strana 409

1.2. Predmet broj AP-3561/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Apelacija Srđana Stupara, kojeg zastupaju Nina Kisić i Goran Dragović, odvjetnici iz Sarajeva, podnesena protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske br. 14 0 K 005906 23 Kž 2 od 27. srpnja 2023. godine i 14 0 K 005906 23 Kv 3 od 10. srpnja 2023. godine

strana 409

1.3. Predmet broj AP-2679/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Apelacija S. Š., kojeg zastupa Željko Šurlan, odvjetnik iz Banje Luke, podnesena protiv Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj 11 0 K 026524 23 Kž 15 od 1. lipnja 2023. godine i Rješenja Okružnog suda u Banjoj Luci – Posebno odjeljenje za suzbijanje korupcije, organiziranog i najtežih oblika privrednog kriminala broj 11 0K 026524 23 Kv 22-p od 25. svibnja 2023. godine

strana 467

2. Članak II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine
Članak 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE

2.1. Predmet broj U-20/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (sudac Predrag Krsmanović) za ocjenu ustavnosti članka 102. stavak (2) Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23) i čl. 7., 14. i 20. Zakona o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 70/07, 26/14, 40/18 i 25/22)

strana 279

2.2. Predmet broj AP-2766/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Apelacija E. N., koju zastupa Zajednička advokatska kancelarija „Šilić“ iz Mostara, podnesena protiv Rješenja Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 263788 23 Mož od 27. marta 2023. godine i Rješenja Općinskog suda u Mostaru broj 58 0 P 263788 22 Mo od 15. februara 2023. godine

strana 349

2.3. Predmet broj AP-12/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Apelacija Danice Tubin-Radulović, koju zastupa Zajednički odvjetnički ured Miodrag Deretić i Draško Zec iz Prijedora, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 77 0 P 069748 20 Rev od 8. listopada 2021. godine
strana 367

2.4. Predmet broj AP-2756/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Apelacija Dražena Šinikovića, kojeg zastupa Tatjana Savić, odvjetnica iz Bijeljine, podnesena protiv rješenja Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 044836 23 Kž od 5. travnja 2023. godine i S1 2 K 044836 23 K od 21. ožujka 2023. godine
strana 409

2.5. Predmet broj AP-1795/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Apelacija Emele Kapidžija, koju zastupa Emir Kovačević, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv presudā Suda Bosne i Hercegovine br. S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine i S1 3 P 035228 20 P od 23. veljače 2021. godine
strana 431

2.6. Predmet broj AP-171/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Slobodana Miletića, kojeg zastupa Radmila Plavšić, odvjetnica iz Banje Luke, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 170601 20 Rev od 29. listopada 2020. godine, Presude Okružnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 170601 18 Gž od 30. prosinca 2019. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 170601 13 P od 28. rujna 2018. godine
strana 497

2.7. Predmet broj AP-509/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Sanjina Sefića, kojeg zastupa Kerim Čelik, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 027292 20 Kž 25 od 20. listopada 2020. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 027292 19 K2 od 19. ožujka 2020. godine
strana 509

2.8. Predmet broj AP-5007/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Apelacija Gorana Dragićevića, kojeg zastupa Klaudia Kljajić, odvjetnica iz Banjaluke, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 13 0 U 006537 22 Uvp od 1. studenog 2023. godine
Apelacija Predraga Đuričića, kojeg zastupa Klaudia Kljajić, odvjetnica iz Banjaluke, i Gorana Dragićevića podnesena protiv Presude Vrhovnog suda broj 11 0 U 029801 22 Uvp od 20. ožujka 2024. godine
strana 567

2.9. Predmet broj AP-667/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Apelacije F. H. i drugih podnesene protiv presuda Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 039029 23 Kž 3 od 2. studenog 2023. godine i S1 2 K 039029 21 K od 5. travnja 2023. godine
strana 583

3. Članak II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine
Članak 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
PRAVO NA PRIVATNI I OBITELJSKI ŽIVOT, DOM I DOPISIVANJE

3.1. Predmet broj AP-2766/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Apelacija E. N., koju zastupa Zajednički odvjetnički ured „Šilić“ iz Mostara, podnesena protiv Rješenja Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 263788 23 Mož od 27. ožujka 2023. godine i Rješenja Općinskog suda u Mostaru broj 58 0 P 263788 22 Mo od 15. veljače 2023. godine

strana 349

3.2. Predmet broj AP-1795/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Apelacija Emele Kapidžija, koju zastupa Emir Kovačević, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv presudā Suda Bosne i Hercegovine br. S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine i S1 3 P 035228 20 P od 23. veljače 2021. godine

strana 431

4. Članak II/3.(g) Ustava Bosne i Hercegovine
Članak 9. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
SLOBODA MIŠLJENJA, SAVJESTI I VJERE

4.1 Predmet broj U-21/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Zahtjev Bakira Izetbegovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva prvog zamjenika predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti članka 5. stavak (3) Pravilnika o odorama Oružanih snaga Bosne i Hercegovine broj 11-02-3-1864-13/16 od 24. travnja 2017. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 44/17)

strana 11

4.2. Predmet broj AP-1795/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Apelacija Emele Kapidžija, koju zastupa Emir Kovačević, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv presudā Suda Bosne i Hercegovine br. S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine i S1 3 P 035228 20 P od 23. veljače 2021. godine

strana 431

5. Članak II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine
Članak 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
SLOBODA IZRAŽAVANJA

5.1. Predmet broj U-21/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Zahtjevi Denisa Zvizdića, u vrijeme podnošenja zahtjeva drugog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i četrnaest poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti čl. 208a., 208b., 208v., 208g., 208d., 208đ. i 280a. Kaznenog zakonika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske” br. 64/17, 104/18, 15/21, 89/21, www.ohr.int – Odluka visokog predstavnika broj 12/23 i 73/23)

strana 31

5.2. Predmet broj AP-384/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Apelacija E. H., kojeg zastupa Šerif Nadarević, odvjetnik iz Cazina, podnesena protiv Presude Kantonalnog suda u Bihaću broj 17 0 Mal 083993 20 Gž 2 od 4. prosinca 2020. godine i Presude Općinskog suda u Bihaću broj 17 0 Mal 083993 17 Mal 2 od 9. srpnja 2020. godine

strana 377

6. Članak II/3.(i) Ustava Bosne i Hercegovine
Članak 11. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
SLOBODA MIRNOG OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA

6.1. Predmet broj AP-2540/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Srpske demokratske stranke, koju zastupa Odvjetnički ured „Ademović, Nožica i partneri“ d.o.o. Sarajevo, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 Iž 048216 24 Iž od 7. lipnja 2024. godine

strana 547

7. Članak II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine
Članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
PRAVO NA IMOVINU

7.1. Predmet broj U-11/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja2024. godine*
Zahtjev Kantonalnog suda u Tuzli za ocjenu ustavnosti članka 3. stavak 1. točka 4. i stavak 2., te članka 12. Zakona o komunalnim taksama („Službeni list SRBiH“ br. 21/77, 35/88 i 26/89)

strana 229

7.2. Predmet broj U-20/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (sudac Predrag Krsmanović) za ocjenu ustavnosti članka 102. stavak (2) Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23) i čl. 7., 14. i 20. Zakona o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 70/07, 26/14, 40/18 i 25/22)

strana 279

7.3. Predmet broj U-14/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (suci Amira Ferizbegović, Alma Mujčinović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović) za ocjenu ustavnosti članka 32. stavak 5., članka 34. stavak 3., članka 35. stavak 1. točka a) i članka 36. stavak 1. toč. a) i c) Zakona o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona („Narodne novine Posavskog kantona“ broj 3/17), članka 10. toč. 2. i 3, članka 11. stavak 1. i članka 14. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15), čl. 3, 4, 6, 9, 12, 14, 17. i 20. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14), članka 3. točka 2., članka

4. stavak 1., članka 9., članka 12. točka 3., članka 14., članka 17. toč. 1. i 7. i članka 20. Odluke o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14)

strana 249

7.4. Predmet broj AP-12/22

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*

Apelacija Danice Tubin-Radulović, koju zastupa Zajednički odvjetnički ured Miodrag Deretić i Draško Zec iz Prijedora, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 77 0 P 069748 20 Rev od 8. listopada 2021. godine

strana 367

7.5. Predmet broj AP-171/21

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*

Apelacija Slobodana Miletića, kojeg zastupa Radmila Plavšić, odvjetnica iz Banje Luke, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 170601 20 Rev od 29. listopada 2020. godine, Presude Okružnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 170601 18 Gž od 30. prosinca 2019. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 170601 13 P od 28. rujna 2018. godine

strana 497

7.6. Predmet broj AP-1117/22

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*

Apelacija Z. J. podnesena protiv Presude Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 14 0 U 005151 21 U od 31. siječnja 2022. godine, Rješenja Fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje RS broj 96/7000-1.3-1811.16-1434/21 od 27. rujna 2021. godine i Rješenja Fonda PIO – Filijala Istočno Sarajevo broj 96-1.1-1811.0-4067/21 od 9. rujna 2021. godine

strana 533

8. Članak II/3.(m) Ustava Bosne i Hercegovine
Članak 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
SLOBODA KRETANJA

8.1. Predmet broj AP-1539/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*

Apelacija A. S., kojeg zastupa Alen Nakić, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 K 043978 23 Kv 3 od 30. siječnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 3 K 043978 23 Kpp 10 od 18. siječnja 2023. godine

strana 393

8.2. Predmet broj AP-2428/23

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*

Apelacija Denisa Prcića, kojeg zastupa Zikreta Ibrahimović, odvjetnica iz Sarajeva, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2K 040385 23 Kv 20 od 25. travnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 2K 040385 23 Kv 19 od 31. ožujka 2023. godine

strana 667

9. Članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine
Članak 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
ZABRANA DISKRIMINACIJE

9.1. Predmet broj U-14/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 18. siječnja 2024. godine*
Zahtjevi Kantonalnog suda u Tuzli (suci Amira Ferizbegović, Alma Mujčinović, Predrag Krsmanović i Faruk Latifović) za ocjenu ustavnosti članka 32. stavak 5., članka 34. stavak 3., članka 35. stavak 1. točka a) i članka 36. stavak 1. toč. a) i c) Zakona o komunalnom gospodarstvu Posavskog kantona („Narodne novine Posavskog kantona“ broj 3/17), članka 10. toč. 2. i 3, članka 11. stavak 1. i članka 14. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Odžak“ broj 3/15), čl. 3, 4, 6, 9, 12, 14, 17. i 20. Odluke o komunalnoj naknadi („Službeni glasnik Općine Orašje“ br. 9/13 i 10/14), članka 3. točka 2., članka 4. stavak 1., članka 9., članka 12. točka 3., članka 14., članka 17. toč. 1. i 7. i članka 20. Odluke o komunalnoj naknadi Općine Domaljevac-Šamac („Službeno glasilo Općine Domaljevac-Šamac“ broj 2/14)

strana 249

9.2. Predmet broj U-1/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Suda Bosne i Hercegovine (sutkinja Dragica Miletić) za ocjenu ustavnosti članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama u sudbenim i tužiteljskim institucijama na razini Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 90/05, 32/07, 17/13, 5/14, 40/14, 48/15 i 77/20)

strana 307

9.3. Predmet broj U-5/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Kantonalnog suda u Sarajevu (sudac Adi Isaković) za ocjenu ustavnosti članka 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH) i članka 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22)

strana 319

9.4. Predmet broj AP-1795/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Apelacija Emele Kapidžija, koju zastupa Emir Kovačević, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv presudā Suda Bosne i Hercegovine br. S1 3 P 035228 21 Gž od 19. travnja 2021. godine i S1 3 P 035228 20 P od 23. veljače 2021. godine

strana 431

9.5. Predmet broj AP-1117/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Z. J. podnesena protiv Presude Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 14 0 U 005151 21 U od 31. siječnja 2022. godine, Rješenja Fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje RS broj 96/7000-1.3-1811.16-1434/21 od 27. rujna 2021. godine i Rješenja Fonda PIO – Filijala Istočno Sarajevo broj 96-1.1-1811.0-4067/21 od 9. rujna 2021. godine

strana 533

10. Članak 13. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
PRAVO NA UČINKOVIT PRAVNI LIJEK

10.1. Predmet broj AP-1539/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Apelacija A. S., kojeg zastupa Alen Nakić, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv Rješenja Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 K 043978 23 Kv 3 od 30. siječnja 2023. godine i Rješenja Suda BiH broj S1 3 K 043978 23 Kpp 10 od 18. siječnja 2023. godine
strana 393

10.2. Predmet broj AP-509/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Sanjina Sefića, kojeg zastupa Kerim Čelik, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 027292 20 Kž 25 od 20. listopada 2020. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 027292 19 K2 od 19. ožujka 2020. godine
strana 509

11. Članak 2. Protokola broj 7 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
PRAVO NA PRIZIV U KAZNENIM STVARIMA

11.1. Predmet broj AP-509/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Apelacija Sanjina Sefića, kojeg zastupa Kerim Čelik, odvjetnik iz Sarajeva, podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 027292 20 Kž 25 od 20. listopada 2020. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 027292 19 K2 od 19. ožujka 2020. godine
strana 509

12. Članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
OPĆA ZABRANA DISKRIMINACIJE

12.1. Predmet broj U-1/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Suda Bosne i Hercegovine (sutkinja Dragica Miletić) za ocjenu ustavnosti članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama u sudbenim i tužiteljskim institucijama na razini Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 90/05, 32/07, 17/13, 5/14, 40/14, 48/15 i 77/20)
strana 307

12.2. Predmet broj U-5/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Kantonalnog suda u Sarajevu (sudac Adi Isaković) za ocjenu ustavnosti članka 147. stavak 1. Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 13/18, 93/19 – odluka USFBiH, 94/20 – rješenje USFBiH, 90/21, 19/22 i 42/23 – odluka USFBiH) i članka 2. stavak 3. Pravilnika o naknadi pogrebnih troškova u slučaju smrti korisnika mirovine („Službene novine Federacije BiH“ br. 47/18 i 48/22)
strana 319

12.3. Predmet broj AP-2758/21
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Apelacija S. M., koju zastupa Dženana Hadžiomerović, odvjetnica iz Sarajeva, podnesena protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 031618 20 Rev od 18. svibnja 2021. godine
strana 479

Registar odluka po ostalim članovima Ustava Bosne i Hercegovine

1. Članak I/1. Ustava Bosne i Hercegovine

1.1. Predmet broj U-28/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Zahtjev sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske za ocjenu kompatibilnosti članka 2. st. 2. i 3. i čl. 5., 12. i 18. Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20) sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine

strana 53

1.2. Predmet broj U-5/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Denisa Bećirovića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti Zakona o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23)

strana 93

1.3. Predmet broj U-3/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Zahtjev Kemala Ademovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23)

strana 137

1.4. Predmet broj U-6/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Zahtjev 13 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu Republike Srpske koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom („Službeni glasnik RS“ broj 114/23)

strana 159

2. Članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine

2.1. Predmet broj U-2/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Kemala Ademovića, predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“ broj 1/24)

strana 107

2.2. Predmet broj U-3/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Zahtjev Kemala Ademovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23)

strana 137

2.3. Predmet broj U-6/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Zahtjev 13 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu Republike Srpske koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom („Službeni glasnik RS“ broj 114/23)
strana 159

2.4. Predmet broj U-12/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Zahtjevi Denisa Zvizdića, prvog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i četiri izaslanika u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Izbornog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 61/24)
strana 175

2.5. Predmet broj U-14/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Zahtjev četiri delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti čl. 3, 4. i 6. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24)
strana 203

2.6. Predmet broj U-1/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Suda Bosne i Hercegovine (sutkinja Dragica Miletić) za ocjenu ustavnosti članka 12. Zakona o plaćama i drugim naknadama u sudbenim i tužiteljskim institucijama na razini Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 90/05, 32/07, 17/13, 5/14, 40/14, 48/15 i 77/20)
strana 307

2.7. Predmet broj U-11/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Zahtjev Općinskog suda u Sarajevu (sudac Erdin Šabić) za ocjenu ustavnosti Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 25/04, 93/05, 48/07, 15/08, 63/23 i 9/24) i Poslovnika Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 55/13, 96/13, 46/14, 61/14, 78/14, 27/15, 46/15, 93/16, 48/17, 88/17, 41/18, 64/18, 12/21, 26/21, 35/21, 68/21, 1/22, 26/23, 83/23, 9/24 i 27/24)
strana 335

3. Članak III/1.(b) Ustava Bosne i Hercegovine

3.1. Predmet broj U-2/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Kemala Ademovića, predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“ broj 1/24)
strana 107

4. Članak III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine

4.1. Predmet broj U-28/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Zahtjev sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske za ocjenu kompatibilnosti članka 2. st. 2. i 3. i čl. 5., 12. i 18. Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20) sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine
strana 53

4.2. Predmet broj U-5/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Denisa Bećirovića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti Zakona o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23)
strana 93

4.3. Predmet broj U-2/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Kemala Ademovića, predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Zakona o proizvodnji naoružanja i vojne opreme u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“ broj 1/24)
strana 107

4.4. Predmet broj U-12/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Zahtjevi Denisa Zvizdića, prvog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i četiri izaslanika u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Izbornog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 61/24)
strana 175

4.5. Predmet broj U-14/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 14. studenog 2024. godine*
Zahtjev četiri delegata Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti čl. 3, 4. i 6. Zakona o imunitetu Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 39/24)
strana 203

5. Članak IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine

5.1. Predmet broj U-28/22
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 21. ožujka 2024. godine*
Zahtjev sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske za ocjenu kompatibilnosti članka 2. st. 2. i 3. i čl. 5., 12. i 18. Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20) sa čl. I/1., III/3.(b) i IV/4.(e) Ustava Bosne i Hercegovine
strana 53

5.2. Predmet broj U-5/23
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 30. svibnja 2024. godine*
Zahtjev Denisa Bećirovića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, za ocjenu ustavnosti

Zakona o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje javne vlasti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 16/23)

strana 93

6. Članak VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine

6.1. Predmet broj U-3/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Zahtjev Kemala Ademovića, u vrijeme podnošenja zahtjeva predsjedatelja Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o promjeni namjene šumskog zemljišta i privremenom korištenju šumskog zemljišta u druge namjene Vlade Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“ br. 89/23 i 100/23)

strana 137

6.2. Predmet broj U-6/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 11. srpnja 2024. godine*
Zahtjev 13 poslanika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Odluke o načinu i uvjetima prodaje nekretnina u vlasništvu Republike Srpske koje se nalaze u okviru posebnog područja Jahorina javnim nadmetanjem – licitacijom („Službeni glasnik RS“ broj 114/23)

strana 159

6.3. Predmet broj U-12/24
ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU *od 19. rujna 2024. godine*
Zahtjevi Denisa Zvizdića, prvog zamjenika predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i četiri izaslanika u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za ocjenu ustavnosti Izbornog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 61/24)

strana 175

ABECEDNI INDEKS KLJUČNIH POJMOVA

Sadržaj

Sadržaj

D

Dijete, povjeravanje
AP-2766/23 349

Dijete, najbolji interes
AP-2766/23 349

Diskriminacija
U-14/23 249
AP-2758/21 479

Diskriminacija, uporedive kategorije
AP-1795/21 431

Dokaz, zakonitost
AP-667/24 583

Državna imovina
U-28/22 53
U-5/23 93
U-3/24 137
U-6/24 159

I

Imunitet
U-14/24 203

In dubio pro reo
AP-667/24 583

Internet
AP-384/21 377

Istraga
AP-2428/23 667

Izbori
AP-2540/24 547

Izborni zakon
U-12/24 175

J

Jednakost strana u postupku
AP-509/21 509

K

Kleveta
U-21/23 31
AP-384/21 377

Komunalna taksa
U-11/23 229
U-14/23 249

Konvencija o pravima djeteta
AP-2766/23 349

L

Legitiman cilj
AP-1795/21 431

M

Mjera osiguranja
AP-2766/23 349

Mjere zabrane
AP-1539/23 393
AP-2428/23 667

Mobing
AP-2758/21 479

N

Naknada, pogrebni troškovi
U-5/24 319

Naknada štete
AP-171/21 497

Nasljedstvo
AP-12/22 367

Nadležni sud
AP-2756/23 409
AP-667/24 583

Nepristrasan sud
AP-509/21 509

O

Obrazložena presuda
AP-2766/23 349
AP-1795/21 431
AP-171/21 497
AP-509/21 509
AP-5007/23 567
AP-667/24 583

P

Penzija
AP-1117/22 533
AP-5007/23 567

Porodični život
AP-2766/23 349

Pravo, na odbranu
AP-509/21 509

Pravo, optuženog
AP-509/21 509
AP-667/24 583

Pretpostavka nevinosti
AP-2756/23 409
AP-509/21 509
AP-667/24 583

Primjena prava i utvrđivanje činjenica (proizvoljnost)
AP-12/22 367
AP-509/21 509
AP-5007/23 567

Pritvor, razlozi
AP-2756/23 409

Pritvor, brzina preispitivanja
AP-3561/23 421

Pritvor, trajanje
AP-2679/23 467

Pritvor, zakonitost
AP-3561/23 421
AP-1795/21 431

Privatni život
AP-2679/23 467

Proporcionalnost
U-21/23 31
U-11/23 229
U-14/23 249
U-5/24 319
AP-2766/23 349
AP-384/21 377
AP-1795/21 431
AP-2428/23 667

R

Radni odnos
AP-2758/21 479

Radni odnos, prava
U-1/24 307

V

Vanbračna zajednica
AP-1117/22 533

Vjerska obilježja
U-21/22 11
AP-1795/21 431

Vještak
U-20/23 279